ନମୋ ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ

ଖୁଦ୍ଦକନିକାଯେ

ଖୁଦ୍ଦକପାଠ-ଅଟ୍ଠକଥା

ଗନ୍ଥାରମ୍ଭକଥା

ବୁଦ୍ଧଂସରଣଂ ଗଚ୍ଛାମି;

ଧମ୍ମଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛାମି;

ସଙ୍ଘଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛାମୀତି।

ଅଯଂ ସରଣଗମନନିଦ୍ଦେସୋ ଖୁଦ୍ଦକାନଂ ଆଦି।

ଇମସ୍ସ ଦାନି ଅତ୍ଥଂ ପରମତ୍ଥଜୋତିକାଯ ଖୁଦ୍ଦକଟ୍ଠକଥାଯ ୱିୱରିତୁଂ ୱିଭଜିତୁଂ ଉତ୍ତାନୀକାତୁଂ ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି –

ଉତ୍ତମଂ ୱନ୍ଦନେଯ୍ୟାନଂ, ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ରତନତ୍ତଯଂ;

ଖୁଦ୍ଦକାନଂ କରିସ୍ସାମି, କେସଞ୍ଚି ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନଂ।

ଖୁଦ୍ଦକାନଂ ଗମ୍ଭୀରତ୍ତା, କିଞ୍ଚାପି ଅତିଦୁକ୍କରା;

ୱଣ୍ଣନା ମାଦିସେନେସା, ଅବୋଧନ୍ତେନ ସାସନଂ।

ଅଜ୍ଜାପି ତୁ ଅବୋଚ୍ଛିନ୍ନୋ, ପୁବ୍ବାଚରିଯନିଚ୍ଛଯୋ;

ତଥେୱ ଚ ଠିତଂ ଯସ୍ମା, ନୱଙ୍ଗଂ ସତ୍ଥୁସାସନଂ।

ତସ୍ମାହଂ କାତୁମିଚ୍ଛାମି, ଅତ୍ଥସଂୱଣ୍ଣନଂ ଇମଂ;

ସାସନଞ୍ଚେୱ ନିସ୍ସାଯ, ପୋରାଣଞ୍ଚ ୱିନିଚ୍ଛଯଂ।

ସଦ୍ଧମ୍ମବହୁମାନେନ, ନାତ୍ତୁକ୍କଂସନକମ୍ୟତା;

ନାଞ୍ଞେସଂ ୱମ୍ଭନତ୍ଥାଯ, ତଂ ସୁଣାଥ ସମାହିତାତି।

ଖୁଦ୍ଦକୱୱତ୍ଥାନଂ

ତତ୍ଥ ''ଖୁଦ୍ଦକାନଂ କରିସ୍ସାମି, କେସଞ୍ଚି ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଖୁଦ୍ଦକାନି ତାୱ ୱୱତ୍ଥପେତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନଂ କରିସ୍ସାମି। ଖୁଦ୍ଦକାନି ନାମ ଖୁଦ୍ଦକନିକାଯସ୍ସ ଏକଦେସୋ, ଖୁଦ୍ଦକନିକାଯୋ ନାମ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ନିକାଯାନଂ ଏକଦେସୋ। ପଞ୍ଚ ନିକାଯା ନାମ –

ଦୀଘମଜ୍ଝିମସଂଯୁତ୍ତ, ଅଙ୍ଗୁତ୍ତରିକଖୁଦ୍ଦକା;

ନିକାଯା ପଞ୍ଚ ଗମ୍ଭୀରା, ଧମ୍ମତୋ ଅତ୍ଥତୋ ଚିମେ।

ତତ୍ଥ ବ୍ରହ୍ମଜାଲସୁତ୍ତାଦୀନି ଚତୁତ୍ତିଂସ ସୁତ୍ତାନି ଦୀଘନିକାଯୋ। ମୂଲପରିଯାଯସୁତ୍ତାଦୀନି ଦିଯଡ୍ଢସତଂ ଦ୍ୱେ ଚ ସୁତ୍ତାନି ମଜ୍ଝିମନିକାଯୋ। ଓଘତରଣସୁତ୍ତାଦୀନି ସତ୍ତ ସୁତ୍ତସହସ୍ସାନି ସତ୍ତ ଚ ସୁତ୍ତସତାନି ଦ୍ୱାସଟ୍ଠି ଚ ସୁତ୍ତାନି ସଂଯୁତ୍ତନିକାଯୋ। ଚିତ୍ତପରିଯାଦାନସୁତ୍ତାଦୀନି ନୱ ସୁତ୍ତସହସ୍ସାନି ପଞ୍ଚ ଚ ସୁତ୍ତସତାନି ସତ୍ତପଞ୍ଞାସଞ୍ଚ ସୁତ୍ତାନି ଅଙ୍ଗୁତ୍ତରନିକାଯୋ। ଖୁଦ୍ଦକପାଠୋ, ଧମ୍ମପଦଂ, ଉଦାନଂ, ଇତିୱୁତ୍ତକଂ, ସୁତ୍ତନିପାତୋ, ୱିମାନୱତ୍ଥୁ, ପେତୱତ୍ଥୁ, ଥେରଗାଥା, ଥେରୀଗାଥା, ଜାତକଂ, ନିଦ୍ଦେସୋ, ପଟିସମ୍ଭିଦା , ଅପଦାନଂ, ବୁଦ୍ଧୱଂସୋ, ଚରିଯାପିଟକଂ, ୱିନଯାଭିଧମ୍ମପିଟକାନି, ଠପେତ୍ୱା ୱା ଚତ୍ତାରୋ ନିକାଯେ ଅୱସେସଂ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ଖୁଦ୍ଦକନିକାଯୋ।

କସ୍ମା ପନେସ ଖୁଦ୍ଦକନିକାଯୋତି ୱୁଚ୍ଚତି? ବହୂନଂ ଖୁଦ୍ଦକାନଂ ଧମ୍ମକ୍ଖନ୍ଧାନଂ ସମୂହତୋ ନିୱାସତୋ ଚ। ସମୂହନିୱାସା ହି ''ନିକାଯୋ''ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ''ନାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଞ୍ଞଂ ଏକନିକାଯମ୍ପି ସମନୁପସ୍ସାମି ଏୱଂ ଚିତ୍ତଂ, ଯଥଯିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିରଚ୍ଛାନଗତା ପାଣା (ସଂ। ନି। ୩।୧୦୦)। ପୋଣିକନିକାଯୋ, ଚିକ୍ଖଲ୍ଲିକନିକାଯୋ''ତି ଏୱମାଦୀନି ଚେତ୍ଥ ସାଧକାନି ସାସନତୋ ଲୋକତୋ ଚ। ଅଯମସ୍ସ ଖୁଦ୍ଦକନିକାଯସ୍ସ ଏକଦେସୋ। ଇମାନି ସୁତ୍ତନ୍ତପିଟକପରିଯାପନ୍ନାନି ଅତ୍ଥତୋ ୱିୱରିତୁଂ ୱିଭଜିତୁଂ ଉତ୍ତାନୀକାତୁଞ୍ଚ ଅଧିପ୍ପେତାନି ଖୁଦ୍ଦକାନି, ତେସମ୍ପି ଖୁଦ୍ଦକାନଂ ସରଣସିକ୍ଖାପଦଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରକୁମାରପଞ୍ହମଙ୍ଗଲସୁତ୍ତ- ରତନସୁତ୍ତତିରୋକୁଟ୍ଟନିଧିକଣ୍ଡମେତ୍ତସୁତ୍ତାନଂ ୱସେନ ନୱପ୍ପଭେଦୋ ଖୁଦ୍ଦକପାଠୋ ଆଦି ଆଚରିଯପରମ୍ପରାଯ ୱାଚନାମଗ୍ଗଂ ଆରୋପିତୱସେନ ନ ଭଗୱତା ୱୁତ୍ତୱସେନ। ଭଗୱତା ହି ୱୁତ୍ତୱସେନ –

''ଅନେକଜାତିସଂସାରଂ, ସନ୍ଧାୱିସ୍ସଂ ଅନିବ୍ବିସଂ;

ଗହକାରଂ ଗୱେସନ୍ତୋ, ଦୁକ୍ଖା ଜାତି ପୁନପ୍ପୁନଂ।

''ଗହକାରକ ଦିଟ୍ଠୋସି, ପୁନ ଗେହଂ ନ କାହସି;

ସବ୍ବା ତେ ଫାସୁକା ଭଗ୍ଗା, ଗହକୂଟଂ ୱିସଙ୍ଖତଂ;

ୱିସଙ୍ଖାରଗତଂ ଚିତ୍ତଂ, ତଣ୍ହାନଂ ଖଯମଜ୍ଝଗା''ତି। (ଧ। ପ। ୧୫୩-୧୫୪) –

ଇଦଂ ଗାଥାଦ୍ୱଯଂ ସବ୍ବସ୍ସାପି ବୁଦ୍ଧୱଚନସ୍ସ ଆଦି। ତଞ୍ଚ ମନସାୱ ୱୁତ୍ତୱସେନ, ନ ୱଚୀଭେଦଂ କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତୱସେନ। ୱଚୀଭେଦଂ ପନ କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତୱସେନ –

''ଯଦା ହୱେ ପାତୁଭୱନ୍ତି ଧମ୍ମା,

ଆତାପିନୋ ଝାଯତୋ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ;

ଅଥସ୍ସ କଙ୍ଖା ୱପଯନ୍ତି ସବ୍ବା,

ଯତୋ ପଜାନାତି ସହେତୁଧମ୍ମ''ନ୍ତି। (ଉଦା। ୧; ମହାୱ। ୧) –

ଅଯଂ ଗାଥା ଆଦି। ତସ୍ମା ସ୍ୱାଯଂ ନୱପ୍ପଭେଦୋ ଖୁଦ୍ଦକପାଠୋ ଇମେସଂ ଖୁଦ୍ଦକାନଂ ଆଦି, ତସ୍ସ ଆଦିତୋ ପଭୁତି ଅତ୍ଥସଂୱଣ୍ଣନଂ ଆରଭିସ୍ସାମି।

ନିଦାନସୋଧନଂ

ତସ୍ସ ଚାଯମାଦି ''ବୁଦ୍ଧଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛାମି, ଧମ୍ମଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛାମି, ସଙ୍ଘଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛାମୀ''ତି। ତସ୍ସାଯଂ ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନାଯ ମାତିକା –

''କେନ କତ୍ଥ କଦା କସ୍ମା, ଭାସିତଂ ସରଣତ୍ତଯଂ;

କସ୍ମା ଚିଧାଦିତୋ ୱୁତ୍ତ, ମୱୁତ୍ତମପି ଆଦିତୋ।

‘‘ନିଦାନସୋଧନଂ କତ୍ୱା, ଏୱମେତ୍ଥ ତତୋ ପରଂ;

ବୁଦ୍ଧଂ ସରଣଗମନଂ, ଗମକଞ୍ଚ ୱିଭାୱଯେ।

‘‘ଭେଦାଭେଦଂ ଫଲଞ୍ଚାପି, ଗମନୀଯଞ୍ଚ ଦୀପଯେ;

ଧମ୍ମଂ ସରଣମିଚ୍ଚାଦି, ଦ୍ୱଯେପେସ ନଯୋ ମତୋ।

‘‘ଅନୁପୁବ୍ବୱୱତ୍ଥାନେ, କାରଣଞ୍ଚ ୱିନିଦ୍ଦିସେ;

ସରଣତ୍ତଯମେତଞ୍ଚ, ଉପମାହି ପକାସଯେ’’ତି।

ତତ୍ଥ ପଠମଗାଥାଯ ତାୱ ଇଦଂ ସରଣତ୍ତଯଂ କେନ ଭାସିତଂ, କତ୍ଥ ଭାସିତଂ, କଦା ଭାସିତଂ, କସ୍ମା ଭାସିତଂ ଅୱୁତ୍ତମପିଚାଦିତୋ ତଥାଗତେନ କସ୍ମା ଇଧାଦିତୋ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ପଞ୍ଚ ପଞ୍ହା।

ତେସଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନା କେନ ଭାସିତନ୍ତି ଭଗୱତା ଭାସିତଂ, ନ ସାୱକେହି, ନ ଇସୀହି, ନ ଦେୱତାହି। କତ୍ଥାତି ବାରାଣସିଯଂ ଇସିପତନେ ମିଗଦାଯେ। କଦାତି ଆଯସ୍ମନ୍ତେ ଯସେ ସଦ୍ଧିଂ ସହାଯକେହି ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତେ ଏକସଟ୍ଠିଯା ଅରହନ୍ତେସୁ ବହୁଜନହିତାଯ ଲୋକେ ଧମ୍ମଦେସନଂ କରୋନ୍ତେସୁ। କସ୍ମାତି ପବ୍ବଜ୍ଜତ୍ଥଞ୍ଚ ଉପସମ୍ପଦତ୍ଥଞ୍ଚ। ଯଥାହ –

‘‘ଏୱଞ୍ଚ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପବ୍ବାଜେତବ୍ବୋ ଉପସମ୍ପାଦେତବ୍ବୋ। ପଠମଂ କେସମସ୍ସୁଂ ଓହାରେତ୍ୱା କାସାଯାନି ୱତ୍ଥାନି ଅଚ୍ଛାଦାପେତ୍ୱା ଏକଂସଂ ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗଂ କାରାପେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂନଂ ପାଦେ ୱନ୍ଦାପେତ୍ୱା ଉକ୍କୁଟିକଂ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହାପେତ୍ୱା ‘ଏୱଂ ୱଦେହୀ’ତି ୱତ୍ତବ୍ବୋ ‘ବୁଦ୍ଧଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛାମି, ଧମ୍ମଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛାମି, ସଙ୍ଘଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛାମୀ’’’ତି (ମହାୱ। ୩୪)।

କସ୍ମାଚିଧାଦିତୋ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଇଦଞ୍ଚ ନୱଙ୍ଗଂ ସତ୍ଥୁସାସନଂ ତୀହି ପିଟକେହି ସଙ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ୱାଚନାମଗ୍ଗଂ ଆରୋପେନ୍ତେହି ପୁବ୍ବାଚରିଯେହି ଯସ୍ମା ଇମିନା ମଗ୍ଗେନ ଦେୱମନୁସ୍ସା ଉପାସକଭାୱେନ ୱା ପବ୍ବଜିତଭାୱେନ ୱା ସାସନଂ ଓତରନ୍ତି, ତସ୍ମା ସାସନୋତାରସ୍ସ ମଗ୍ଗଭୂତତ୍ତା ଇଧ ଖୁଦ୍ଦକପାଠେ ଆଦିତୋ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଞାତବ୍ବଂ।

କତଂ ନିଦାନସୋଧନଂ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୧। ସରଣତ୍ତଯଵଣ୍ଣନା

ବୁଦ୍ଧୱିଭାୱନା

ଇଦାନି ଯଂ ୱୁତ୍ତଂ ''ବୁଦ୍ଧଂ ସରଣଗମନଂ, ଗମକଞ୍ଚ ୱିଭାୱଯେ''ତି, ତତ୍ଥ ସବ୍ବଧମ୍ମେସୁ ଅପ୍ପଟିହତଞାଣନିମିତ୍ତାନୁତ୍ତରୱିମୋକ୍ଖାଧିଗମପରିଭାୱିତଂ ଖନ୍ଧସନ୍ତାନମୁପାଦାଯ, ପଞ୍ଞତ୍ତିତୋ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣପଦଟ୍ଠାନଂ ୱା ସଚ୍ଚାଭିସମ୍ବୋଧିମୁପାଦାଯ ପଞ୍ଞତ୍ତିତୋ ସତ୍ତୱିସେସୋ ବୁଦ୍ଧୋ। ଯଥାହ –

''ବୁଦ୍ଧୋତି ଯୋ ସୋ ଭଗୱା ସଯମ୍ଭୂ ଅନାଚରିଯକୋ ପୁବ୍ବେ ଅନନୁସ୍ସୁତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ସାମଂ ସଚ୍ଚାନି ଅଭିସମ୍ବୁଜ୍ଝି, ତତ୍ଥ ଚ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତୋ, ବଲେସୁ ଚ ୱସୀଭାୱ''ନ୍ତି (ମହାନି। ୧୯୨; ଚୂଳନି। ପାରାଯନତ୍ଥୁତିଗାଥାନିଦ୍ଦେସ ୯୭; ପଟି। ମ। ୧।୧୬୧)।

ଅଯଂ ତାୱ ଅତ୍ଥତୋ ବୁଦ୍ଧୱିଭାୱନା।

ବ୍ଯଞ୍ଜନତୋ ପନ ''ବୁଜ୍ଝିତାତି ବୁଦ୍ଧୋ, ବୋଧେତାତି ବୁଦ୍ଧୋ''ତି ଏୱମାଦିନା ନଯେନ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ –

''ବୁଦ୍ଧୋତି କେନଟ୍ଠେନ ବୁଦ୍ଧୋ? ବୁଜ୍ଝିତା ସଚ୍ଚାନୀତି ବୁଦ୍ଧୋ, ବୋଧେତା ପଜାଯାତି ବୁଦ୍ଧୋ, ସବ୍ବଞ୍ଞୁତାଯ ବୁଦ୍ଧୋ, ସବ୍ବଦସ୍ସାୱିତାଯ ବୁଦ୍ଧୋ, ଅନଞ୍ଞନେଯ୍ଯତାଯ ବୁଦ୍ଧୋ, ୱିକସିତାଯ ବୁଦ୍ଧୋ, ଖୀଣାସୱସଙ୍ଖାତେନ ବୁଦ୍ଧୋ, ନିରୁପକ୍କିଲେସସଙ୍ଖାତେନ ବୁଦ୍ଧୋ, ଏକନ୍ତୱୀତରାଗୋତି ବୁଦ୍ଧୋ, ଏକନ୍ତୱୀତଦୋସୋତି ବୁଦ୍ଧୋ, ଏକନ୍ତୱୀତମୋହୋତି ବୁଦ୍ଧୋ, ଏକନ୍ତନିକ୍କିଲେସୋତି ବୁଦ୍ଧୋ, ଏକାଯନମଗ୍ଗଂ ଗତୋତି ବୁଦ୍ଧୋ, ଏକୋ ଅନୁତ୍ତରଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋତି ବୁଦ୍ଧୋ, ଅବୁଦ୍ଧିୱିହତତ୍ତା ବୁଦ୍ଧିପଟିଲାଭା ବୁଦ୍ଧୋ। ବୁଦ୍ଧୋତି ନେତଂ ନାମଂ ମାତରା କତଂ, ନ ପିତରା କତଂ, ନ ଭାତରା କତଂ, ନ ଭଗିନିଯା କତଂ, ନ ମିତ୍ତାମଚ୍ଚେହି କତଂ, ନ ଞାତିସାଲୋହିତେହି କତଂ, ନ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣେହି କତଂ, ନ ଦେୱତାହି କତଂ, ୱିମୋକ୍ଖନ୍ତିକମେତଂ ବୁଦ୍ଧାନଂ ଭଗୱନ୍ତାନଂ ବୋଧିଯା ମୂଲେ ସହ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣସ୍ସ ପଟିଲାଭା ସଚ୍ଛିକା ପଞ୍ଞତ୍ତି ଯଦିଦଂ ବୁଦ୍ଧୋ''ତି (ମହାନି। ୧୯୨; ଚୂଳନି। ପାରାଯନତ୍ଥୁତିଗାଥାନିଦ୍ଦେସ ୯୭; ପଟି। ମ। ୧।୧୬୨)।

ଏତ୍ଥ ଚ ଯଥା ଲୋକେ ଅୱଗନ୍ତା ଅୱଗତୋତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଏୱଂ ବୁଜ୍ଝିତା ସଚ୍ଚାନୀତି ବୁଦ୍ଧୋ। ଯଥା ପଣ୍ଣସୋସା ୱାତା ପଣ୍ଣସୁସାତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଏୱଂ ବୋଧେତା ପଜାଯାତି ବୁଦ୍ଧୋ। ସବ୍ବଞ୍ଞୁତାଯ ବୁଦ୍ଧୋତି ସବ୍ବଧମ୍ମବୁଜ୍ଝନସମତ୍ଥାଯ ବୁଦ୍ଧିଯା ବୁଦ୍ଧୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ସବ୍ବଦସ୍ସାୱିତାଯ ବୁଦ୍ଧୋତି ସବ୍ବଧମ୍ମବୋଧନସମତ୍ଥାଯ ବୁଦ୍ଧିଯା ବୁଦ୍ଧୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅନଞ୍ଞନେଯ୍ଯତାଯ ବୁଦ୍ଧୋତି ଅଞ୍ଞେନ ଅବୋଧିତୋ ସଯମେୱ ବୁଦ୍ଧତ୍ତା ବୁଦ୍ଧୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ୱିକସିତାଯ ବୁଦ୍ଧୋତି ନାନାଗୁଣୱିକସନତୋ ପଦୁମମିୱ ୱିକସନଟ୍ଠେନ ବୁଦ୍ଧୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଖୀଣାସୱସଙ୍ଖାତେନ ବୁଦ୍ଧୋତି ଏୱମାଦୀହି ଚିତ୍ତସଙ୍କୋଚକରଧମ୍ମପହାନତୋ ନିଦ୍ଦାକ୍ଖଯୱିବୁଦ୍ଧୋ ପୁରିସୋ ୱିଯ ସବ୍ବକିଲେସନିଦ୍ଦାକ୍ଖଯୱିବୁଦ୍ଧତ୍ତା ବୁଦ୍ଧୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଏକାଯନମଗ୍ଗଂ ଗତୋତି ବୁଦ୍ଧୋତି ବୁଦ୍ଧିଯତ୍ଥାନଂ ଗମନତ୍ଥପରିଯାଯତୋ ଯଥା ମଗ୍ଗଂ ଗତୋପି ପୁରିସୋ ଗତୋତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଏୱଂ ଏକାଯନମଗ୍ଗଂ ଗତତ୍ତାପି ବୁଦ୍ଧୋତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଦସ୍ସେତୁଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଏକୋ ଅନୁତ୍ତରଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋତି ବୁଦ୍ଧୋତି ନ ପରେହି ବୁଦ୍ଧତ୍ତା ବୁଦ୍ଧୋ, କିନ୍ତୁ ସଯମେୱ ଅନୁତ୍ତରଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧତ୍ତା ବୁଦ୍ଧୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି । ଅବୁଦ୍ଧିୱିହତତ୍ତା ବୁଦ୍ଧିପଟିଲାଭା ବୁଦ୍ଧୋତି ବୁଦ୍ଧି ବୁଦ୍ଧଂ ବୋଧୋତି ପରିଯାଯୱଚନମେତଂ। ତତ୍ଥ ଯଥା ନୀଲରତ୍ତଗୁଣଯୋଗତୋ ''ନୀଲୋ ପଟୋ, ରତ୍ତୋ ପଟୋ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଏୱଂ ବୁଦ୍ଧିଗୁଣଯୋଗତୋ ବୁଦ୍ଧୋତି ଞାପେତୁଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତତୋ ପରଂ ବୁଦ୍ଧୋତି ନେତଂ ନାମନ୍ତି ଏୱମାଦି ଅତ୍ଥମନୁଗତା ଅଯଂ ପଞ୍ଞତ୍ତୀତି ବୋଧନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଏୱରୂପେନ ନଯେନ ସବ୍ବେସଂ ପଦାନଂ ବୁଦ୍ଧସଦ୍ଦସ୍ସ ସାଧନସମତ୍ଥୋ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଅଯଂ ବ୍ଯଞ୍ଜନତୋପି ବୁଦ୍ଧୱିଭାୱନା।

ସରଣଗମନଗମକୱିଭାୱନା

ଇଦାନି ସରଣଗମନାଦୀସୁ ହିଂସତୀତି ସରଣଂ, ସରଣଗତାନଂ ତେନେୱ ସରଣଗମନେନ ଭଯଂ ସନ୍ତାସଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ପରିକ୍କିଲେସଂ ହିଂସତି ୱିଧମତି ନୀହରତି ନିରୋଧେତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଥ ୱା ହିତେ ପୱତ୍ତନେନ ଅହିତା ଚ ନିୱତ୍ତନେନ ସତ୍ତାନଂ ଭଯଂ ହିଂସତୀତି ବୁଦ୍ଧୋ, ଭୱକନ୍ତାରା ଉତ୍ତରଣେନ ଅସ୍ସାସଦାନେନ ଚ ଧମ୍ମୋ, ଅପ୍ପକାନମ୍ପି କାରାନଂ ୱିପୁଲଫଲପଟିଲାଭକରଣେନ ସଙ୍ଘୋ। ତସ୍ମା ଇମିନାପି ପରିଯାଯେନ ତଂ

ରତନତ୍ତଯଂ ସରଣଂ। ତପ୍ପସାଦତଗ୍ଗରୁତାହି ୱିହତକିଲେସୋ ତପ୍ପରାଯଣତାକାରପ୍ପୱତ୍ତୋ ଅପରପ୍ପଚ୍ଚଯୋ ୱା ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦୋ ସରଣଗମନଂ। ତଂସମଙ୍ଗୀ ସତ୍ତୋ ତଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛତି, ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରେନ ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦେନ ''ଏସ ମେ ସରଣଂ, ଏସ ମେ ପରାଯଣ''ନ୍ତି ଏୱମେତଂ ଉପେତୀତି ଅତ୍ଥୋ । ଉପେନ୍ତୋ ଚ ''ଏତେ ମଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱନ୍ତଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛାମ, ଧମ୍ମଞ୍ଚ, ଉପାସକେ ନୋ ଭଗୱା ଧାରେତୂ''ତି ତପୁସ୍ସଭଲ୍ଲିକାଦଯୋ ୱିଯ ସମାଦାନେନ ୱା, ''ସତ୍ଥା ମେ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା, ସାୱକୋହମସ୍ମୀ''ତି (ସଂ। ନି। ୨।୧୫୪) ମହାକସ୍ସପାଦଯୋ ୱିଯ ସିସ୍ସଭାୱୂପଗମନେନ ୱା, ''ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ବ୍ରହ୍ମାଯୁ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଉଟ୍ଠାଯାସନା ଏକଂସଂ ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗଂ କରିତ୍ୱା ଯେନ ଭଗୱା ତେନଞ୍ଜଲିଂ ପଣାମେତ୍ୱା ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଉଦାନଂ ଉଦାନେସି 'ନମୋ ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ। ନମୋ ତସ୍ସ…ପେ… ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସା'''ତି (ମ। ନି। ୨।୩୮୮) ବ୍ରହ୍ମାଯୁଆଦଯୋ ୱିଯ ତପ୍ପୋଣତ୍ତେନ ୱା, କମ୍ମଟ୍ଠାନାନୁଯୋଗିନୋ ୱିଯ ଅତ୍ତସନ୍ନିଯ୍ୟାତନେନ ୱା, ଅରିଯପୁଗ୍ଗଲା ୱିଯ ସରଣଗମନୁପକ୍କିଲେସସମୁଚ୍ଛେଦେନ ୱାତି ଅନେକପ୍ପକାରଂ ୱିସଯତୋ କିଚ୍ଚତୋ ଚ ଉପେତି।

ଅଯଂ ସରଣଗମନସ୍ସ ଗମକସ୍ସ ଚ ୱିଭାୱନା।

ଭେଦାଭେଦଫଲଦୀପନା

ଇଦାନି ''ଭେଦାଭେଦଂ ଫଲଞ୍ଚାପି, ଗମନୀଯଞ୍ଚ ଦୀପଯେ''ତି ୱୁତ୍ତାନଂ ଭେଦାଦୀନଂ ଅଯଂ ଦୀପନା, ଏୱଂ ସରଣଗତସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଦୁୱିଧୋ ସରଣଗମନଭେଦୋ – ସାୱଜ୍ଜୋ ଚ ଅନୱଜ୍ଜୋ ଚ। ଅନୱଜ୍ଜୋ କାଲକିରିଯାଯ, ସାୱଜ୍ଜୋ ଅଞ୍ଞସତ୍ଥରି ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରପ୍ପୱତ୍ତିଯା, ତସ୍ମିଞ୍ଚ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରୱିପରୀତପ୍ପୱତ୍ତିଯା। ସୋ ଦୁୱିଧୋପି ପୁଥୁଜ୍ଜନାନମେୱ। ବୁଦ୍ଧଗୁଣେସୁ ଅଞ୍ଞାଣସଂସଯମିଚ୍ଛାଞାଣପ୍ପୱତ୍ତିଯା ଅନାଦରାଦିପ୍ପୱତ୍ତିଯା ଚ ତେସଂ ସରଣଂ ସଂକିଲିଟ୍ଠଂ ହୋତି। ଅରିଯପୁଗ୍ଗଲା ପନ ଅଭିନ୍ନସରଣା ଚେୱ ଅସଂକିଲିଟ୍ଠସରଣା ଚ ହୋନ୍ତି। ଯଥାହ ''ଅଟ୍ଠାନମେତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନୱକାସୋ, ଯଂ ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପନ୍ନୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅଞ୍ଞଂ ସତ୍ଥାରଂ ଉଦ୍ଦିସେଯ୍ୟା''ତି (ଅ। ନି। ୧।୨୭୬; ମ। ନି। ୩।୧୨୮; ୱିଭ। ୮୦୯)। ପୁଥୁଜ୍ଜନା ତୁ ଯାୱଦେୱ ସରଣଭେଦଂ ନ ପାପୁଣନ୍ତି, ତାୱଦେୱ ଅଭିନ୍ନସରଣା। ସାୱଜ୍ଜୋୱ ନେସଂ ସରଣଭେଦୋ, ସଂକିଲେସୋ ଚ ଅନିଟ୍ଠଫଲଦୋ ହୋତି। ଅନୱଜ୍ଜୋ ଅୱିପାକତ୍ତା ଅଫଲୋ, ଅଭେଦୋ ପନ ଫଲତୋ ଇଟ୍ଠମେୱ ଫଲଂ ଦେତି।

ଯଥାହ –

''ଯେକେଚି ବୁଦ୍ଧଂ ସରଣଂ ଗତାସେ, ନ ତେ ଗମିସ୍ସନ୍ତି ଅପାଯଭୂମିଂ;

ପହାଯ ମାନୁସଂ ଦେହଂ, ଦେୱକାଯଂ ପରିପୂରେସ୍ସନ୍ତୀ''ତି। (ଦୀ। ନି। ୨।୩୩୨; ସଂ। ନି। ୧।୩୭);

ତତ୍ର ଚ ଯେ ସରଣଗମନୁପକ୍କିଲେସସମୁଚ୍ଛେଦେନ ସରଣଂ ଗତା, ତେ ଅପାଯଂ ନ ଗମିସ୍ସନ୍ତି। ଇତରେ ପନ ସରଣଗମନେନ ନ ଗମିସ୍ସନ୍ତୀତି ଏୱଂ ଗାଥାଯ ଅଧିପ୍ପାଯୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଅଯଂ ତାୱ ଭେଦାଭେଦଫଲଦୀପନା।

ଗମନୀଯଦୀପନା

ଗମନୀଯଦୀପନାଯଂ ଚୋଦକୋ ଆହ – ''ବୁଦ୍ଧଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛାମୀ''ତି ଏତ୍ଥ ଯୋ ବୁଦ୍ଧଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛତି, ଏସ ବୁଦ୍ଧଂ ୱା ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ ସରଣଂ ୱା, ଉଭଯଥାପି ଚ ଏକସ୍ସ ୱଚନଂ ନିରତ୍ଥକଂ। କସ୍ମା? ଗମନକିରିଯାଯ କମ୍ମଦ୍ୱଯାଭାୱତୋ। ନ ହେତ୍ଥ ''ଅଜଂ ଗାମଂ ନେତୀ''ତିଆଦୀସୁ ୱିଯ ଦ୍ୱିକମ୍ମକତ୍ତଂ ଅକ୍ଖରଚିନ୍ତକା ଇଚ୍ଛନ୍ତି।

''ଗଚ୍ଛତେୱ ପୁବ୍ବଂ ଦିସଂ, ଗଚ୍ଛତି ପଚ୍ଛିମଂ ଦିସ''ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ସଂ। ନି। ୧।୧୫୯; ୩।୮୭) ୱିଯ ସାତ୍ଥକମେୱାତି ଚେ? ନ, ବୁଦ୍ଧସରଣାନଂ ସମାନାଧିକରଣଭାୱସ୍ସାନଧିପ୍ପେତତୋ। ଏତେସଞ୍ହି ସମାନାଧିକରଣଭାୱେ ଅଧିପ୍ପେତେ ପଟିହତଚିତ୍ତୋପି ବୁଦ୍ଧଂ ଉପସଙ୍କମନ୍ତୋ ବୁଦ୍ଧଂ ସରଣଂ ଗତୋ ସିଯା। ଯଞ୍ହି ତଂ ବୁଦ୍ଧୋତି ୱିସେସିତଂ ସରଣଂ, ତମେୱେସ ଗତୋତି। ''ଏତଂ ଖୋ ସରଣଂ ଖେମଂ, ଏତଂ ସରଣମୁତ୍ତମ''ନ୍ତି (ଧ। ପ। ୧୯୨) ୱଚନତୋ ସମାନାଧିକରଣତ୍ତମେୱାତି ଚେ? ନ, ତତ୍ଥେୱ ତବ୍ଭାୱତୋ। ତତ୍ଥେୱ ହି ଗାଥାପଦେ ଏତଂ ବୁଦ୍ଧାଦିରତନତ୍ତଯଂ ସରଣଗତାନଂ ଭଯହରଣତ୍ତସଙ୍ଖାତେ ସରଣଭାୱେ ଅବ୍ଯଭିଚରଣତୋ ''ଖେମମୁତ୍ତମଞ୍ଚ ସରଣ''ନ୍ତି ଅଯଂ ସମାନାଧିକରଣଭାୱୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ, ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ତୁ

ଗମିସମ୍ବନ୍ଧେ ସତି ସରଣଗମନସ୍ସ ଅପ୍ପସିଦ୍ଧିତୋ ଅନଧିପ୍ପେତୋତି ଅସାଧକମେତଂ। ''ଏତଂ ସରଣମାଗମ୍ମ, ସବ୍ବଦୁକ୍ଖା ପମୁଚ୍ଚତୀ''ତି ଏତ୍ଥ ଗମିସମ୍ବନ୍ଧେପି ସରଣଗମନପସିଦ୍ଧିତୋ ସମାନାଧିକରଣତ୍ତମେୱାତି ଚେ? ନ ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତଦୋସପ୍ପସଙ୍ଗତୋ। ତତ୍ରାପି ହି ସମାନାଧିକରଣଭାୱେ ସତି ଏତଂ ବୁଦ୍ଧଧମ୍ମସଙ୍ଘସରଣଂ ପଟିହତଚିତ୍ତୋପି ଆଗମ୍ମ ସବ୍ବଦୁକ୍ଖା ପମୁଚ୍ଚେୟ୍ୟାତି ଏୱଂ ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତଦୋସପ୍ପସଙ୍ଗୋ ଏୱ ସିୟା, ନ ଚ ନୋ ଦୋସେନ ଅତ୍ଥି ଅତ୍ଥୋତି ଅସାଧକମେତଂ। ଯଥା ''ମମଞ୍ହି, ଆନନ୍ଦ, କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତଂ ଆଗମ୍ମ ଜାତିଧମ୍ମା ସତ୍ତା ଜାତିୟା ପରିମୁଚ୍ଚନ୍ତୀ''ତି (ସଂ। ନି। ୧।୧୨୯) ଏତ୍ଥ ଭଗୱତୋ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତସ୍ସ ଆନୁଭାୱେନ ପରିମୁଚ୍ଚମାନା ସତ୍ତା ''କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତଂ ଆଗମ୍ମ ପରିମୁଚ୍ଚନ୍ତୀ''ତି ୱୁତ୍ତା। ଏୱମିଧାପି ବୁଦ୍ଧଧମ୍ମସଙ୍ଘସ୍ସ ସରଣସ୍ସାନୁଭାୱେନ ମୁଚ୍ଚମାନୋ ''ଏତଂ ସରଣମାଗମ୍ମ, ସବ୍ବଦୁକ୍ଖା ପମୁଚ୍ଚତୀ''ତି ୱୁତ୍ତୋତି ଏୱମେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାୟୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଏୱଂ ସବ୍ବଥାପି ନ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଗମନୀୟତ୍ତଂ ୟୁଜ୍ଜତି, ନ ସରଣସ୍ସ, ନ ଉଭୟେସଂ, ଇଚ୍ଛିତବ୍ବଞ୍ଚ ଗଚ୍ଛାମୀତି ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠସ୍ସ ଗମକସ୍ସ ଗମନୀୟଂ, ତତୋ ୱତ୍ତବ୍ବା ଏତ୍ଥ ୟୁତ୍ତୀତି। ୱୁଚ୍ଚତେ –

ବୁଦ୍ଧୋୟେୱେତ୍ଥ ଗମନୀୟୋ, ଗମନାକାରଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ତୁ ତଂ ସରଣୱଚନଂ, ବୁଦ୍ଧଂ ସରଣନ୍ତି ଗଚ୍ଛାମି। ଏସ ମେ ସରଣଂ, ଏସ ମେ ପରାୟଣଂ, ଅଘସ୍ସ, ତାତା, ହିତସ୍ସ ଚ ୱିଧାତାତି ଇମିନା ଅଧିପ୍ପାୟେନ ଏତଂ ଗଚ୍ଛାମି ଭଜାମି ସେୱାମି ପୟିରୁପାସାମି, ଏୱଂ ୱା ଜାନାମି ବୁଜ୍ଝାମୀତି। ୟେସଞ୍ହି ଧାତୂନଂ ଗତିଅତ୍ଥୋ ବୁଦ୍ଧିପି ତେସଂ ଅତ୍ଥୋତି। ଇତି-ସଦ୍ଦସ୍ସ ଅପ୍ପୟୋଗା ଅୟୁତ୍ତମିତି ଚେ? ତଂ ନ। ତତ୍ଥ ସିୟା – ଯଦି ଚେତ୍ଥ ଏୱମତ୍ଥୋ ଭୱେୟ୍ୟ, ତତୋ ''ଅନିଚ୍ଚଂ ରୂପଂ ଅନିଚ୍ଚଂ ରୂପନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତୀ''ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ସଂ। ନି। ୩।୫୫, ୮୫) ୱିୟ ଇତି-ସଦ୍ଦୋ ପୟୁତ୍ତୋ ସିୟା, ନ ଚ ପୟୁତ୍ତୋ, ତସ୍ମା ଅୟୁତ୍ତମେତନ୍ତି। ତଞ୍ଚ ନ, କସ୍ମା? ତଦତ୍ଥସମ୍ଭୱା। ''ୟୋ ଚ ବୁଦ୍ଧଞ୍ଚ ଧମ୍ମଞ୍ଚ ସଙ୍ଘଞ୍ଚ ସରଣଂ ଗତୋ''ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ଧ। ପ। ୧୯୦) ୱିୟ ଇଧାପି ଇତି-ସଦ୍ଦସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ ସମ୍ଭୱତି, ନ ଚ ୱିଜ୍ଜମାନତ୍ଥସମ୍ଭୱା ଇତି-ସଦ୍ଦା ସବ୍ବତ୍ଥ ପୟୁଜ୍ଜନ୍ତି, ଅପ୍ପୟୁତ୍ତସ୍ସାପେତ୍ଥ ପୟୁତ୍ତସ୍ସ ୱିୟ ଇତି-ସଦ୍ଦସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ ୱିଞ୍ଞାତବ୍ବୋ ଅଞ୍ଞେସୁ ଚ ଏୱଂଜାତିକେସୁ, ତସ୍ମା ଅଦୋସୋ ଏୱ ସୋତି। ''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଡୀହି ସରଣଗମନେହି ପବ୍ବଜ୍ଜ''ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ମହାୱ। ୩୪) ସରଣସ୍ସେୱ ଗମନୀୟତୋ ଯଂ ୱୁତ୍ତଂ ''ଗମନାକାରଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ତୁ ସରଣୱଚନ''ନ୍ତି, ତଂ ନ ୟୁତ୍ତମିତି ଚେ। ତଂ ନାୟୁତ୍ତଂ। କସ୍ମା? ତଦତ୍ଥସମ୍ଭୱା ଏୱ। ତତ୍ରାପି ହି ତସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ ସମ୍ଭୱତି, ଯତୋ ପୁବ୍ବସଦିସମେୱ ଅପ୍ପୟୁତ୍ତୋପି ପୟୁତ୍ତୋ ୱିୟ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଇତରଥା ହି ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତଦୋସପ୍ପସଙ୍ଗୋ ଏୱ ସିୟା, ତସ୍ମା ଯଥାନୁସିଟ୍ଠମେୱ ଗହେତବ୍ବଂ।

ଅୟଂ ଗମନୀୟଦୀପନା।

ଧମ୍ମସଙ୍ଘସରଣୱିଭାୱନା

ଇଦାନି ଯଂ ୱୁତ୍ତଂ ''ଧମ୍ମଂ ସରଣମିଚ୍ଚାଦି, ଦ୍ୱୟେପେସ ନୟୋ ମତୋ''ତି ଏତ୍ଥ ୱୁଚ୍ଚତେ – ୟ୍ୱାୟଂ ''ବୁଦ୍ଧଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛାମୀ''ତି ଏତ୍ଥ ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନାନୟୋ ୱୁତ୍ତୋ, ''ଧମ୍ମଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛାମି, ସଙ୍ଘଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛାମୀ''ତି ଏତସ୍ମିମ୍ପି ପଦଦ୍ୱୟେ ଏସୋୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତତ୍ରାପି ହି ଧମ୍ମସଙ୍ଘାନଂ ଅତ୍ଥତୋ ବ୍ୟଞ୍ଜନତୋ ଚ ୱିଭାୱନମତ୍ତମେୱ ଅସଦିସଂ, ସେସଂ ୱୁତ୍ତସଦିସମେୱ। ଯତୋ ଯଦେୱେତ୍ଥ ଅସଦିସଂ, ତଂ ୱୁଚ୍ଚତେ – ମଗ୍ଗଫଲନିବ୍ବାନାନି ଧମ୍ମୋତି ଏକୋ। ଭାୱିତମଗ୍ଗାନଂ ସଚ୍ଛିକତନିବ୍ବାନାନଞ୍ଚ ଅପାୟେସୁ ଅପତନଭାୱେନ ଧାରଣତୋ ପରମସ୍ସାସୱିଧାନତୋ ଚ ମଗ୍ଗୱିରାଗା ଏୱ ଇମସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ଧମ୍ମୋତି ଅମ୍ହାକଂ ଖନ୍ତି, ଅଗ୍ଗପ୍ପସାଦସୁତ୍ତଞ୍ଚେୱ ସାଧକଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ଚେତ୍ଥ ''ଯାୱତା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମା ସଙ୍ଖତା , ଅରିୟୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ତେସଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାୟତୀ''ତି ଏୱମାଦି (ଅ। ନି। ୪।୩୪; ଇତିୱୁ। ୯୦)।

ଚତୁବ୍ବିଧଅରିୟମଗ୍ଗସମଙ୍ଗୀନଂ ଚତୁସାମଞ୍ଞଫଲସମଧିୱାସିତଖନ୍ଧସନ୍ତାନାନଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ସମୂହୋ ଦିଟ୍ଠିସୀଲସଙ୍ଘାତେନ ସଂହତତ୍ତା ସଙ୍ଘୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ଚେତଂ ଭଗୱତା –

''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ଆନନ୍ଦ, ୟେ ୱୋ ମୟା ଧମ୍ମା ଅଭିଞ୍ଞା ଦେସିତା, ସେୟ୍ୟଥିଦଂ, ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା, ଚତ୍ତାରୋ ସମ୍ମପ୍ପଧାନା, ଚତ୍ତାରୋ ଇଦ୍ଧିପାଦା, ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିୟାନି, ପଞ୍ଚ ବଲାନି, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା, ଅରିୟୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ, ପସ୍ସସି ନୋ ତ୍ୱଂ, ଆନନ୍ଦ, ଇମେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଦ୍ୱେପି ଭିକ୍ଖୂ ନାନାୱାଦେ''ତି (ମ। ନି। ୩।୪୩)।

ଅୟଞ୍ହି ପରମତ୍ଥସଙ୍ଘୋ ସରଣନ୍ତି ଗମନୀୟୋ। ସୁତ୍ତେ ଚ ''ଆହୁନେୟ୍ୟୋ ପାହୁନେୟ୍ୟୋ ଦକ୍ଖିଣେୟ୍ୟୋ ଅଞ୍ଜଲିକରଣୀୟୋ ଅନୁତ୍ତରଂ ପୁଞ୍ଞକ୍ଖେତ୍ତଂ ଲୋକସ୍ସା''ତି (ଇତିୱୁ। ୯୦; ଅ। ନି। ୪।୩୪, ୧୮୧) ୱୁତ୍ତୋ। ଏତଂ ପନ ସରଣଂ ଗତସ୍ସ ଅଞ୍ଞସ୍ମିମ୍ପି ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେ ୱା ଭିକ୍ଖୁନିସଙ୍ଘେ ୱା ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖେ ୱା ସଙ୍ଘେ ସମ୍ମୁତିସଙ୍ଘେ ୱା ଚତୁୱଗ୍ଗାଦିଭେଦେ ଏକପୁଗ୍ଗଲେପି ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ପବ୍ବଜିତେ ୱନ୍ଦନାଦିକିରିୟାୟ ସରଣଗମନଂ ନେୱ ଭିଜ୍ଜତି ନ

ସଂକିଲିସ୍ସତି, ଅଯମେତ୍ଥ ୱିସେସୋ। ୱୁତ୍ତାୱସେସନ୍ତୁ ଇମସ୍ସ ଦୁତିଯସ୍ସ ଚ ସରଣଗମନସ୍ସ ଭେଦାଭେଦାଦିୱିଧାନଂ ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅଯଂ ତାୱ "ଧମ୍ମଂ ସରଣମିଚ୍ଚାଦି, ଦ୍ୱଯେପେସ ନଯୋ ମତୋ"ତି ଏତସ୍ସ ୱଣ୍ଣନା।

ଅନୁପୁବ୍ବୱୱତ୍ଥାନକାରଣନିଦ୍ଦେସୋ

ଇଦାନି ଅନୁପୁବ୍ବୱୱତ୍ଥାନେ, କାରଣଞ୍ଚ ୱିନିଦ୍ଦିସେତି ଏତ୍ଥ ଏତେସୁ ଚ ତୀସୁ ସରଣୱଚନେସୁ ସବ୍ବସତ୍ତାନଂ ଅଗ୍ଗୋତି କତ୍ୱା ପଠମଂ ବୁଦ୍ଧୋ, ତପ୍ପଭୱତୋ ତଦୁପଦେସିତତୋ ଚ ଅନନ୍ତରଂ ଧମ୍ମୋ, ତସ୍ସ ଧମ୍ମସ୍ସ ଆଧାରକତୋ ତଦାସେୱନତୋ ଚ ଅନ୍ତେ ସଙ୍ଘୋ। ସବ୍ବସତ୍ତାନଂ ୱା ହିତେ ନିଯୋଜକୋତି କତ୍ୱା ପଠମଂ ବୁଦ୍ଧୋ, ତପ୍ପଭୱତୋ ସବ୍ବସତ୍ତହିତତ୍ତା ଅନନ୍ତରଂ ଧମ୍ମୋ, ହିତାଧିଗମାଯ ପଟିପନ୍ନୋ ଅଧିଗତହିତୋ ଚାତି କତ୍ୱା ଅନ୍ତେ ସଙ୍ଘୋ ସରଣଭାୱେନ ୱୱତ୍ଥପେତ୍ୱା ପକାସିତୋତି ଏୱଂ ଅନୁପୁବ୍ବୱୱତ୍ଥାନେ କାରଣଞ୍ଚ ୱିନିଦ୍ଦିସେ।

ଉପମାପକାସନା

ଇଦାନି ଯମ୍ପି ୱୁତ୍ତଂ "ସରଣତ୍ତଯମେତଞ୍ଚ, ଉପମାହି ପକାସଯେ"ତି , ତମ୍ପି ୱୁଚ୍ଚତେ – ଏତ୍ଥ ପନ ପୁଣ୍ଣଚନ୍ଦୋ ୱିଯ ବୁଦ୍ଧୋ, ଚନ୍ଦକିରଣନିକରୋ ୱିଯ ତେନ ଦେସିତୋ ଧମ୍ମୋ, ପୁଣ୍ଣଚନ୍ଦକିରଣସମୁପ୍ପାଦିତପୀଣିତୋ ଲୋକୋ ୱିଯ ସଙ୍ଘୋ। ବାଲସୂରିଯୋ ୱିଯ ବୁଦ୍ଧୋ, ତସ୍ସ ରସ୍ମିଜାଲମିୱ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରୋ ଧମ୍ମୋ, ତେନ ୱିହତନ୍ଧକାରୋ ଲୋକୋ ୱିଯ ସଙ୍ଘୋ। ୱନଦାହକପୁରିସୋ ୱିଯ ବୁଦ୍ଧୋ, ୱନଦହନଗ୍ଗି ୱିଯ କିଲେସୱନଦହନୋ ଧମ୍ମୋ, ଦଡ୍ଢୱନତ୍ତା ଖେତ୍ତଭୂତୋ ୱିଯ ଭୂମିଭାଗୋ ଦଡ୍ଢକିଲେସତ୍ତା ପୁଞ୍ଞକ୍ଖେତ୍ତଭୂତୋ ସଙ୍ଘୋ। ମହାମେଘୋ ୱିଯ ବୁଦ୍ଧୋ, ସଲିଲୱୁଟ୍ଠି ୱିଯ ଧମ୍ମୋ, ୱୁଟ୍ଠିନିପାତୂପସମିତରେଣୁ ୱିଯ ଜନପଦୋ ଉପସମିତକିଲେସରେଣୁ ସଙ୍ଘୋ। ସୁସାରଥି ୱିଯ ବୁଦ୍ଧୋ, ଅସ୍ସାଜାନୀଯୱିନଯୂପାଯୋ ୱିଯ ଧମ୍ମୋ, ସୁୱିନୀତସ୍ସାଜାନୀଯସମୂହୋ ୱିଯ ସଙ୍ଘୋ। ସବ୍ବଦିଟ୍ଠିସଲ୍ଲୁଦ୍ଧରଣତୋ ସଲ୍ଲକତ୍ତୋ ୱିଯ ବୁଦ୍ଧୋ, ସଲ୍ଲୁଦ୍ଧରଣୂପାଯୋ ୱିଯ ଧମ୍ମୋ, ସମୁଦ୍ଧଟସଲ୍ଲୋ ୱିଯ ଜନୋ ସମୁଦ୍ଧଟଦିଟ୍ଠିସଲ୍ଲୋ ସଙ୍ଘୋ। ମୋହପଟଲସମୁପ୍ପାଟନତୋ ୱା ସାଲାକିଯୋ ୱିଯ ବୁଦ୍ଧୋ, ପଟଲସମୁପ୍ପାଟନୂପାଯୋ ୱିଯ ଧମ୍ମୋ, ସମୁପ୍ପାଟିତପଟଲୋ ୱିପ୍ପସନ୍ନଲୋଚନୋ ୱିଯ ଜନୋ ସମୁପ୍ପାଟିତମୋହପଟଲୋ ୱିପ୍ପସନ୍ନଞାଣଲୋଚନୋ ସଙ୍ଘୋ। ସାନୁସଯକିଲେସବ୍ୟାଧିହରଣସମତ୍ଥତାଯ ୱା କୁସଲୋ ୱେଜ୍ଜୋ ୱିଯ ବୁଦ୍ଧୋ, ସମ୍ମା ପଯୁତ୍ତଭେସଜ୍ଜମିୱ ଧମ୍ମୋ, ଭେସଜ୍ଜପଯୋଗେନ ସମୁପସନ୍ତବ୍ୟାଧି ୱିଯ ଜନସମୁଦାଯୋ ସମୁପସନ୍ତକିଲେସବ୍ୟାଧାନୁସଯୋ ସଙ୍ଘୋ।

ଅଥ ୱା ସୁଦେସକୋ ୱିଯ ବୁଦ୍ଧୋ, ସୁମଗ୍ଗୋ ୱିଯ ଖେମନ୍ତଭୂମି ୱିଯ ଚ ଧମ୍ମୋ, ମଗ୍ଗପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଖେମନ୍ତଭୂମିପ୍ପତ୍ତୋ ୱିଯ ସଙ୍ଘୋ। ସୁନାୱିକୋ ୱିଯ ବୁଦ୍ଧୋ, ନାୱା ୱିଯ ଧମ୍ମୋ, ପାରପ୍ପତ୍ତୋ ସମ୍ପତ୍ତିକୋ ୱିଯ ଜନୋ ସଙ୍ଘୋ। ହିମୱା ୱିଯ ବୁଦ୍ଧୋ, ତପ୍ପଭୱୋସଧମିୱ ଧମ୍ମୋ, ଓସଧୂପଭୋଗେନ ନିରାମଯୋ ୱିଯ ଜନୋ ସଙ୍ଘୋ। ଧନଦୋ ୱିଯ ବୁଦ୍ଧୋ, ଧନଂ ୱିଯ ଧମ୍ମୋ, ଯଥାଧିପ୍ପାଯଂ ଲଦ୍ଧଧନୋ ୱିଯ ଜନୋ ସମ୍ମାଲଦ୍ଧଅରିଯଧନୋ ସଙ୍ଘୋ। ନିଧିଦସ୍ସନକୋ ୱିଯ ବୁଦ୍ଧୋ, ନିଧି ୱିଯ ଧମ୍ମୋ, ନିଧିପ୍ପତ୍ତୋ ୱିଯ ଜନୋ ସଙ୍ଘୋ।

ଅପିଚ ଅଭଯଦୋ ୱିଯ ୱୀରପୁରିସୋ ବୁଦ୍ଧୋ, ଅଭଯମିୱ ଧମ୍ମୋ, ସମ୍ପତ୍ତାଭଯୋ ୱିଯ ଜନୋ ଅଚ୍ଚନ୍ତସବ୍ବଭଯୋ ସଙ୍ଘୋ। ଅସ୍ସାସକୋ ୱିଯ ବୁଦ୍ଧୋ, ଅସ୍ସାସୋ ୱିଯ ଧମ୍ମୋ, ଅସ୍ସତ୍ଥଜନୋ ୱିଯ ସଙ୍ଘୋ। ସୁମିତ୍ତୋ ୱିଯ ବୁଦ୍ଧୋ, ହିତୂପଦେସୋ ୱିଯ ଧମ୍ମୋ, ହିତୂପଯୋଗେନ ପତ୍ତସଦତ୍ଥୋ ୱିଯ ଜନୋ ସଙ୍ଘୋ। ଧନାକରୋ ୱିଯ ବୁଦ୍ଧୋ, ଧନସାରୋ ୱିଯ ଧମ୍ମୋ, ଧନସାରୂପଭୋଗୋ ୱିଯ ଜନୋ ସଙ୍ଘୋ। ରାଜକୁମାରନ୍ହାପକୋ ୱିଯ ବୁଦ୍ଧୋ, ସୀସନ୍ହାନସଲିଲଂ ୱିଯ ଧମ୍ମୋ, ସୁନ୍ହାତରାଜକୁମାରୱଗ୍ଗୋ ୱିଯ ସଦ୍ଧମ୍ମସଲିଲସୁନ୍ହାତୋ ସଙ୍ଘୋ। ଅଲଙ୍କାରକାରକୋ ୱିଯ ବୁଦ୍ଧୋ, ଅଲଙ୍କାରୋ ୱିଯ ଧମ୍ମୋ, ଅଲଙ୍କତରାଜପୁତ୍ତଗଣୋ ୱିଯ ସଦ୍ଧମ୍ମାଲଙ୍କତୋ ସଙ୍ଘୋ। ଚନ୍ଦନରୁକ୍ଖୋ ୱିଯ ବୁଦ୍ଧୋ, ତପ୍ପଭୱଗନ୍ଧୋ ୱିଯ ଧମ୍ମୋ, ଚନ୍ଦନୂପଭୋଗେନ ସନ୍ତପରିଳାହୋ ୱିଯ ଜନୋ ସଦ୍ଧମ୍ମୂପଭୋଗେନ ସନ୍ତପରିଳାହୋ ସଙ୍ଘୋ। ଦାଯଜ୍ଜସମ୍ପଦାନକୋ ୱିଯ ପିତା ବୁଦ୍ଧୋ, ଦାଯଜ୍ଜଂ ୱିଯ ଧମ୍ମୋ, ଦାଯଜ୍ଜହରୋ ପୁତ୍ତୱଗ୍ଗୋ ୱିଯ ସଦ୍ଧମ୍ମଦାଯଜ୍ଜହରୋ ସଙ୍ଘୋ। ୱିକସିତପଦୁମଂ ୱିଯ ବୁଦ୍ଧୋ, ତପ୍ପଭୱମଧୁ ୱିଯ ଧମ୍ମୋ, ତଦୁପଭୋଗୀଭମରଗଣୋ ୱିଯ ସଙ୍ଘୋ। ଏୱଂ ସରଣତ୍ତଯମେତଞ୍ଚ, ଉପମାହି ପକାସଯେ।

ଏତ୍ତାୱତା ଚ ଯା ପୁବ୍ବେ "କେନ କତ୍ଥ କଦା କସ୍ମା, ଭାସିତଂ ସରଣତ୍ତଯ"ନ୍ତିଆଦୀହି ଚତୂହି ଗାଥାହି ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନାଯ ମାତିକା ନିକ୍ଖିତ୍ତା, ସା ଅତ୍ଥତୋ ପକାସିତା ହୋତୀତି।

ପରମତ୍ଥଜୋତିକାଯ ଖୁଦ୍ଦକପାଠ-ଅଟ୍ଠକଥାଯ

ସରଣତ୍ତଯୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୨। ସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ସିକ୍ଖାପଦପାଠମାତିକା

ଏୱଂ ସରଣଗମନେହି ସାସନୋତାରଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ସାସନଂ ଓତିଣ୍ଣେନ ଉପାସକେନ ୱା ପବ୍ବଜିତେନ ୱା ଯେସୁ ସିକ୍ଖାପଦେସୁ ପଠମଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ, ତାନି ଦସ୍ସେତୁଂ ନିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ସିକ୍ଖାପଦପାଠସ୍ସ ଇଦାନି ୱଣ୍ଣନତ୍ଥଂ ଅଯଂ ମାତିକା –

''ଯେନ ଯତ୍ଥ ଯଦା ଯସ୍ମା, ୱୁତ୍ତାନେତାନି ତଂ ନଯଂ;

ୱତ୍ୱା କତ୍ୱା ୱୱତ୍ଥାନଂ, ସାଧାରଣୱିସେସତୋ।

''ପକତିଯା ଚ ଯଂ ୱଜ୍ଜଂ, ୱଜ୍ଜଂ ପଣ୍ଣତ୍ତିଯା ଚ ଯଂ;

ୱୱତ୍ଥପେତ୍ୱା ତଂ କତ୍ୱା, ପଦାନଂ ବ୍ୟଞ୍ଜନତ୍ଥତୋ।

''ସାଧାରଣାନଂ ସଙ୍ଖେପଂ, ସାଧାରଣୱିଭାୱନଂ;

ଅଥ ପଞ୍ଚସୁ ପୁବ୍ବେସୁ, ୱିସେସତ୍ଥପ୍ପକାସତୋ।

''ପାଣାତିପାତପଭୁତି-ହେକତାନାନତାଦିତୋ;

ଆରମ୍ମଣାଦାନଭେଦା, ମହାସାୱଜ୍ଜତୋ ତଥା।

''ପଯୋଗଙ୍ଗସମୁଟ୍ଠାନା, ୱେଦନାମୂଲକମ୍ମତୋ;

ୱିରମତୋ ଚ ଫଲତୋ, ୱିଞ୍ଞାତବ୍ବୋ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ।

''ଯୋଜେତବ୍ବଂ ତତୋ ଯୁତ୍ତଂ, ପଚ୍ଛିମେସ୍ୱପି ପଞ୍ଚସୁ;

ଆୱେଣିକଞ୍ଚ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ଞେଯ୍ୟା ହୀନାଦିତାପି ଚା''ତି।

ତତ୍ଥ ଏତାନି ପାଣାତିପାତାୱେରମଣୀତିଆଦୀନି ଦସ ସିକ୍ଖାପଦାନି ଭଗୱତା ଏୱ ୱୁତ୍ତାନି, ନ ସାୱକାଦୀହି। ତାନି ଚ ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱୁତ୍ତାନି ଜେତୱନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ରାହୁଲଂ ପବ୍ବାଜେତ୍ୱା କପିଲୱତ୍ଥୁତୋ ସାୱତ୍ଥିଂ ଅନୁପ୍ପତ୍ତେନ ସାମଣେରାନଂ ସିକ୍ଖାପଦୱୱତ୍ଥାପନତ୍ଥଂ। ୱୁତ୍ତଂ ହେତଂ –

''ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା କପିଲୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ଯଥାଭିରନ୍ତଂ ୱିହରିତ୍ୱା ଯେନ ସାୱତ୍ଥି ତେନ ଚାରିକଂ ପକ୍କାମି। ଅନୁପୁବ୍ବେନ ଚାରିକଂ ଚରମାନୋ ଯେନ ସାୱତ୍ଥି ତଦୱସରି। ତତ୍ର ସୁଦଂ ଭଗୱା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି ଜେତୱନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ। ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ …ପେ… ଅଥ ଖୋ ସାମଣେରାନଂ ଏତଦହୋସି – 'କତି ନୁ ଖୋ ଅମ୍ହାକଂ ସିକ୍ଖାପଦାନି, କତ୍ଥ ଚ ଅମ୍ହେହି ସିକ୍ଖିତବ୍ବ'''ନ୍ତି। ଭଗୱତୋ ଏତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସୁଂ – ''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାମଣେରାନଂ ଦସ ସିକ୍ଖାପଦାନି, ତେସୁ ଚ ସାମଣେରେହି ସିକ୍ଖିତୁଂ , ପାଣାତିପାତାୱେରମଣୀ…ପେ… ଜାତରୂପରଜତପଟିଗ୍ଗହଣା ୱେରମଣୀ''ତି (ମହାୱ। ୧୦୬)।

ତାନେତାନି ''ସମାଦାଯ ସିକ୍ଖତି ସିକ୍ଖାପଦେସୂ''ତି (ଦୀ। ନି। ୧।୧୯୩; ମ। ନି। ୨।୨୪; ୱିଭ। ୫୦୮) ସୁତ୍ତାନୁସାରେନ ସରଣଗମନେସୁ ଚ ଦସ୍ସିତପାଠାନୁସାରେନ ''ପାଣାତିପାତା ୱେରମଣିସିକ୍ଖାପଦଂ ସମାଦିଯାମୀ''ତି ଏୱଂ ୱାଚନାମଗ୍ଗଂ ଆରୋପିତାନୀତି ୱେଦିତବ୍ବାନି। ଏୱଂ ତାୱ

‘‘ଯେନ ଯତ୍ଥ ଯଦା ଯସ୍ମା, ୱୁତ୍ତାନେତାନି ତଂ ନଯଂ ୱତ୍ୱା’’ତି ସୋ ନଯୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ସାଧାରଣୱିସେସୱୱତ୍ଥାନଂ

ଏତ୍ଥ ଚ ଆଦିତୋ ଦ୍ୱେ ଚତୁତ୍ଥପଞ୍ଚମାନି ଉପାସକାନଂ ସାମଣେରାନଞ୍ଚ ସାଧାରଣାନି ନିଚ୍ଚସୀଲୱସେନ। ଉପୋସଥସୀଲୱସେନ ପନ ଉପାସକାନଂ ସତ୍ତମଟ୍ଠମଂ ଚେକଂ ଅଙ୍ଗଂ କତ୍ୱା ସବ୍ବପଚ୍ଛିମୱଜ୍ଜାନି ସବ୍ବାନିପି ସାମଣେରେହି ସାଧାରଣାନି, ପଚ୍ଛିମଂ ପନ ସାମଣେରାନମେୱ ୱିସେସଭୂତନ୍ତି ଏୱଂ ସାଧାରଣୱିସେସତୋ ୱୱତ୍ଥାନଂ କାତବ୍ବଂ। ପୁରିମାନି ଚେତ୍ଥ ପଞ୍ଚ ଏକନ୍ତଅକୁସଲଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନତ୍ତା ପାଣାତିପାତାଦୀନଂ ପକତିୱଜ୍ଜତୋ ୱେରମଣିଯା, ସେସାନି ପଣ୍ଣତ୍ତିୱଜ୍ଜତୋତି ଏୱଂ ପକତିଯା ଚ ଯଂ ୱଜ୍ଜଂ, ୱଜ୍ଜଂ ପଣ୍ଣତ୍ତିଯା ଚ ଯଂ, ତଂ ୱୱତ୍ଥପେତବ୍ବଂ।

ସାଧାରଣୱିଭାୱନା

ଯସ୍ମା ଚେତ୍ଥ ‘‘ୱେରମଣିସିକ୍ଖାପଦଂ ସମାଦିଯାମୀ’’ତି ଏତାନି ସବ୍ବସାଧାରଣାନି ପଦାନି, ତସ୍ମା ଏତେସଂ ପଦାନଂ ବ୍ୟଞ୍ଜନତୋ ଚ ଅତ୍ଥତୋ ଚ ଅଯଂ ସାଧାରଣୱିଭାୱନା ୱେଦିତବ୍ବା –

ତତ୍ଥ ବ୍ୟଞ୍ଜନତୋ ତାୱ ୱେରଂ ମଣତୀତି ୱେରମଣୀ, ୱେରଂ ପଜହତି, ୱିନୋଦେତି, ବ୍ୟନ୍ତୀକରୋତି, ଅନଭାୱଂ ଗମେତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ୱିରମତି ୱା ଏତାଯ କରଣଭୂତାଯ ୱେରମ୍ଭା ପୁଗ୍ଗଲୋତି, ୱିକାରସ୍ସ ୱେକାରଂ କତ୍ୱା ୱେରମଣୀ। ତେନେୱ ଚେତ୍ଥ ‘‘ୱେରମଣିସିକ୍ଖାପଦଂ ୱିରମଣିସିକ୍ଖାପଦ’’ନ୍ତି ଦ୍ୱିଧା ସଜ୍ଝାଯଂ କରୋନ୍ତି। ସିକ୍ଖିତବ୍ବାତି ସିକ୍ଖା, ପଜ୍ଜତେ ଅନେନାତି ପଦଂ। ସିକ୍ଖାଯ ପଦଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ, ସିକ୍ଖାଯ ଅଧିଗମୂପାଯୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଥ ୱା ମୂଲଂ ନିସ୍ସଯୋ ପତିଟ୍ଠାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ୱେରମଣୀ ଏୱ ସିକ୍ଖାପଦଂ ୱେରମଣିସିକ୍ଖାପଦଂ, ୱିରମଣିସିକ୍ଖାପଦଂ ୱା ଦୁତିଯେନ ନଯେନ। ସମ୍ମା ଆଦିଯାମି ସମାଦିଯାମି, ଅୱୀତିକ୍କମନାଧିପ୍ପାଯେନ ଅଖଣ୍ଡକାରିତାଯ ଅଚ୍ଛିଦ୍ଦକାରିତାଯ ଅସବଲକାରିତାଯ ଚ ଆଦିଯାମୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ଅତ୍ଥତୋ ପନ ୱେରମଣୀତି କାମାୱଚରକୁସଲଚିତ୍ତସମ୍ପଯୁତ୍ତା ୱିରତି, ସା ପାଣାତିପାତା ୱିରମନ୍ତସ୍ସ ‘‘ଯା ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ପାଣାତିପାତା ଆରତି ୱିରତି ପଟିୱିରତି ୱେରମଣୀ ଅକିରିଯା ଅକରଣଂ ଅନଜ୍ଝାପତ୍ତି ୱେଲାଅନତିକ୍କମୋ ସେତୁଘାତୋ’’ତି ଏୱମାଦିନା (ୱିଭ। ୭୦୪) ନଯେନ ୱିଭଙ୍ଗେ ୱୁତ୍ତା। କାମଞ୍ଚେସା ୱେରମଣୀ ନାମ ଲୋକୁତ୍ତରାପି ଅତ୍ଥି, ଇଧ ପନ ସମାଦିଯାମୀତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ସମାଦାନୱସେନ ପୱତ୍ତାରହା, ତସ୍ମା ସା ନ ହୋତୀତି କାମାୱଚରକୁସଲଚିତ୍ତସମ୍ପଯୁତ୍ତା ୱିରତୀତି ୱୁତ୍ତା।

ସିକ୍ଖାତି ତିସ୍ସୋ ସିକ୍ଖା ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖା, ଅଧିଚିତ୍ତସିକ୍ଖା, ଅଧିପଞ୍ଞାସିକ୍ଖାତି। ଇମସ୍ମିଂ ପନତ୍ଥେ ସମ୍ପତ୍ତୱିରତିସୀଲଂ ଲୋକିକା ୱିପସ୍ସନା ରୂପାରୂପଜ୍ଝାନାନି ଅରିଯମଗ୍ଗୋ ଚ ସିକ୍ଖାତି ଅଧିପ୍ପେତା। ଯଥାହ –

‘‘କତମେ ଧମ୍ମା ସିକ୍ଖା? ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ କାମାୱଚରଂ କୁସଲଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ହୋତି, ସୋମନସ୍ସସହଗତଂ ଞାଣସମ୍ପଯୁତ୍ତଂ…ପେ… ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଫସ୍ସୋ ହୋତି…ପେ… ଅୱିକ୍ଖେପୋ ହୋତି, ଇମେ ଧମ୍ମା ସିକ୍ଖା।

‘‘କତମେ ଧମ୍ମା ସିକ୍ଖା? ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ ରୂପୂପପତ୍ତିଯା ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେତି ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହି ୱିୱିଚ୍ଚ ଅକୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି…ପେ… ପଠମଂ ଝାନଂ…ପେ… ପଞ୍ଚମଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି…ପେ… ଅୱିକ୍ଖେପୋ ହୋତି, ଇମେ ଧମ୍ମା ସିକ୍ଖା।

‘‘କତମେ ଧମ୍ମା ସିକ୍ଖା? ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ ଅରୂପପତ୍ତିଯା…ପେ… ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନସହଗତଂ…ପେ… ଅୱିକ୍ଖେପୋ ହୋତି, ଇମେ ଧମ୍ମା ସିକ୍ଖା।

‘‘କତମେ ଧମ୍ମା ସିକ୍ଖା? ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ ଲୋକୁତ୍ତରଂ ଝାନଂ ଭାୱେତି ନିଯ୍ୟାନିକଂ…ପେ… ଅୱିକ୍ଖେପୋ ହୋତି, ଇମେ ଧମ୍ମା ସିକ୍ଖା’’ତି (ୱିଭ। ୭୧୨-୭୧୩)।

ଏତାସୁ ସିକ୍ଖାସୁ ଯାଯ କାଯଚି ସିକ୍ଖାଯ ପଦଂ ଅଧିଗମୂପାଯୋ, ଅଥ ୱା ମୂଲଂ ନିସ୍ସଯୋ ପତିଟ୍ଠାତି ସିକ୍ଖାପଦଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ – ‘‘ସୀଲଂ ନିସ୍ସାଯ ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାଯ ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ଭାୱେନ୍ତୋ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ’’ତି ଏୱମାଦି (ସଂ। ନି। ୫।୧୮୨)। ଏୱମେତ୍ଥ ସାଧାରଣାନଂ ପଦାନଂ ସାଧାରଣା ବ୍ୟଞ୍ଜନତୋ ଅତ୍ଥତୋ ଚ ୱିଭାୱନା କାତବ୍ବା।

ପୁରିମପଞ୍ଚସିକ୍ଖାପଦଵଣ୍ଣନା

ଇଦାନି ଯଂ ଵୁତ୍ତଂ – ‘‘ଅଥ ପଞ୍ଚସୁ ପୁବ୍ବେସୁ, ଵିସେସତ୍ଥପ୍ପକାସତୋ…ପେ… ଵିଞ୍ଞାତବ୍ବୋ ଵିନିଚ୍ଛଯୋ’’ତି , ତତ୍ଥେତଂ ଵୁଚ୍ଚତି – ପାଣାତିପାତୋତି ଏତ୍ଥ ତାଵ ପାଣୋତି ଜୀଵିତିନ୍ଦ୍ରିଯପ୍ପଟିବଦ୍ଧା ଖନ୍ଧସନ୍ତତି, ତଂ ଵା ଉପାଦାଯ ପଞ୍ଞତ୍ତୋ ସତ୍ତୋ। ତସ୍ମିଂ ପନ ପାଣେ ପାଣସଞ୍ଞିନୋ ତସ୍ସ ପାଣସ୍ସ ଜୀଵିତିନ୍ଦ୍ରିଯୁପଚ୍ଛେଦକଉପକ୍କମସମୁଟ୍ଠାପିକା କାଯଵଚୀଦ୍ଵାରାନଂ ଅଞ୍ଞତରଦ୍ଵାରପ୍ପଵତ୍ତା ଵଧକଚେତନା ପାଣାତିପାତୋ। ଅଦିନ୍ନାଦାନନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଅଦିନ୍ନନ୍ତି ପରପରିଗ୍ଗହିତଂ, ଯତ୍ଥ ପରୋ ଯଥାକାମକାରିତଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତୋ ଅଦଣ୍ଡାରହୋ ଅନୁପଵଜ୍ଜୋ ଚ ହୋତି, ତସ୍ମିଂ ପରପରିଗ୍ଗହିତେ ପରପରିଗ୍ଗହିତସଞ୍ଞିନୋ ତଦାଦାଯକଉପକ୍କମସମୁଟ୍ଠାପିକା କାଯଵଚୀଦ୍ଵାରାନଂ ଅଞ୍ଞତରଦ୍ଵାରପ୍ପଵତ୍ତା ଏଵ ଥେଯ୍ଯଚେତନା ଅଦିନ୍ନାଦାନଂ। ଅବ୍ରହ୍ମଚରିଯନ୍ତି ଅସେଟ୍ଠଚରିଯଂ, ଦ୍ଵଯଂଦ୍ଵଯସମାପତ୍ତିମେଥୁନପ୍ପଟିସେଵନା କାଯଦ୍ଵାରପ୍ପଵତ୍ତା ଅସଦ୍ଧମ୍ମପ୍ପଟିସେଵନଟ୍ଠାନଵୀତିକ୍କମଚେତନା ଅବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ । ମୁସାଵାଦୋତି ଏତ୍ଥ ମୁସାତି ଵିସଂଵାଦନପୁରେକ୍ଖାରସ୍ସ ଅତ୍ଥଭଞ୍ଜନକୋ ଵଚୀପଯୋଗୋ କାଯପଯୋଗୋ ଵା, ଵିସଂଵାଦନାଧିପ୍ପାଯେନ ପନସ୍ସ ପରଵିସଂଵାଦକକାଯଵଚୀପଯୋଗସମୁଟ୍ଠାପିକା କାଯଵଚୀଦ୍ଵାରାନମେଵ ଅଞ୍ଞତରଦ୍ଵାରପ୍ପଵତ୍ତା ମିଚ୍ଛାଚେତନା ମୁସାଵାଦୋ। ସୁରାମେରଯମଜ୍ଜପମାଦଟ୍ଠାନନ୍ତି ଏତ୍ଥ ପନ ସୁରାତି ପଞ୍ଚ ସୁରା – ପିଟ୍ଠସୁରା, ପୂଵସୁରା, ଓଦନସୁରା, କିଣ୍ଣପକ୍ଖିତ୍ତା, ସମ୍ଭାରସଂଯୁତ୍ତା ଚାତି। ମେରଯମ୍ପି ପୁପ୍ଫାସଵୋ, ଫଲାସଵୋ, ଗୁଠଆସଵୋ, ମଧ୍ଵାସଵୋ, ସମ୍ଭାରସଂଯୁତ୍ତୋ ଚାତି ପଞ୍ଚଵିଧଂ। ମଜ୍ଜନ୍ତି ତଦୁଭଯମେଵ ମଦନିଯଟ୍ଠେନ ମଜ୍ଜଂ, ଯଂ ଵା ପନଞ୍ଞମ୍ପି କିଞ୍ଚି ଅତ୍ଥି ମଦନିଯଂ, ଯେନ ପୀତେନ ମତ୍ତୋ ହୋତି ପମତ୍ତୋ, ଇଦଂ ଵୁଚ୍ଚତି ମଜ୍ଜଂ। ପମାଦଟ୍ଠାନନ୍ତି ଯାଯ ଚେତନାଯ ତଂ ପିଵତି ଅଜ୍ଝୋହରତି, ସା ଚେତନା ମଦପ୍ପମାଦହେତୁତୋ ପମାଦଟ୍ଠାନନ୍ତି ଵୁଚ୍ଚତି, ଯତୋ ଅଜ୍ଝୋହରଣାଧିପ୍ପାଯେନ କାଯଦ୍ଵାରପ୍ପଵତ୍ତା ସୁରାମେରଯମଜ୍ଜାନଂ ଅଜ୍ଝୋହରଣଚେତନା ‘‘ସୁରାମେରଯମଜ୍ଜପମାଦଟ୍ଠାନ’’ନ୍ତି ଵେଦିତବ୍ବା। ଏଵଂ ତାଵେତ୍ଥ ପାଣାତିପାତପ୍ପଭୁତୀହି ଵିଞ୍ଞାତବ୍ବୋ ଵିନିଚ୍ଛଯୋ।

ଏକତାନାନତାଦିଵିନିଚ୍ଛଯଂ

ଏକତାନାନତାଦିତୋତି ଏତ୍ଥ ଆହ – କିଂ ପନ ଵଜ୍ଝଵଧକପ୍ପଯୋଗଚେତନାଦୀନଂ ଏକତାଯ ପାଣାତିପାତସ୍ସ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଵା ଅଦିନ୍ନାଦାନାଦିନୋ ଏକତ୍ତଂ, ନାନତାଯ ନାନତ୍ତଂ ହୋତି, ଉଦାହୁ ନୋତି। କସ୍ମା ପନେତଂ ଵୁଚ୍ଚତି? ଯଦି ତାଵ ଏକତାଯ ଏକତ୍ତଂ, ଅଥ ଯଦା ଏକଂ ଵଜ୍ଝଂ ବହୂ ଵଧକା ଵଧେନ୍ତି, ଏକୋ ଵା ଵଧକୋ ବହୁକେ ଵଜ୍ଝେ ଵଧେତି, ଏକେନ ଵା ସାହତ୍ଥିକାଦିନା ପଯୋଗେନ ବହୂ ଵଜ୍ଝା ଵଧୀଯନ୍ତି, ଏକା ଵା ଚେତନା ବହୂନଂ ଵଜ୍ଝାନଂ ଜୀଵିତିନ୍ଦ୍ରିଯୁପଚ୍ଛେଦକପଯୋଗଂ ସମୁଟ୍ଠାପେତି, ତଦା ଏକେନ ପାଣାତିପାତେନ ଭଵିତବ୍ବଂ। ଯଦି ପନ ନାନତାଯ ନାନତ୍ତଂ। ଅଥ ଯଦା ଏକୋ ଵଧକୋ ଏକସ୍ସତ୍ଥାଯ ଏକଂ ପଯୋଗଂ କରୋନ୍ତୋ ବହୂ ଵଜ୍ଝେ ଵଧେତି, ବହୂ ଵା ଵଧକା ଦେଵଦତ୍ତଯଞ୍ଞଦତ୍ତସୋମଦତ୍ତାଦୀନଂ ବହୂନମତ୍ଥାଯ ବହୂ ପଯୋଗେ କରୋନ୍ତା ଏକମେଵ ଦେଵଦତ୍ତଂ ଯଞ୍ଞଦତ୍ତଂ ସୋମଦତ୍ତଂ ଵା ଵଧେନ୍ତି, ବହୂହି ଵା ସାହତ୍ଥିକାଦୀହି ପଯୋଗେହି ଏକୋ ଵଜ୍ଝୋ ଵଧୀଯତି। ବହୂ ଵା ଚେତନା ଏକସ୍ସେଵ ଵଜ୍ଝସ୍ସ ଜୀଵିତିନ୍ଦ୍ରିଯୁପଚ୍ଛେଦକପଯୋଗଂ ସମୁଟ୍ଠାପେନ୍ତି, ତଦା ବହୂହି ପାଣାତିପାତେହି ଭଵିତବ୍ବଂ। ଉଭଯମ୍ପି ଚେତମଯୁତ୍ତଂ। ଅଥ ନେଵ ଏତେସଂ ଵଜ୍ଝାଦୀନଂ ଏକତାଯ ଏକତ୍ତଂ, ନାନତାଯ ନାନତ୍ତଂ, ଅଞ୍ଞଥେଵ ତୁ ଏକତ୍ତଂ ନାନତ୍ତଞ୍ଚ ହୋତି, ତଂ ଵତ୍ତବ୍ବଂ ପାଣାତିପାତସ୍ସ, ଏଵଂ ସେସାନମ୍ପୀତି।

ଵୁଚ୍ଚତେ – ତତ୍ଥ ତାଵ ପାଣାତିପାତସ୍ସ ନ ଵଜ୍ଝଵଧକାଦୀନଂ ପଚ୍ଚେକମେକତାଯ ଏକତା, ନାନତାଯ ନାନତା, କିନ୍ତୁ ଵଜ୍ଝଵଧକାଦୀନଂ ଯୁଗନଦ୍ଧମେକତାଯ ଏକତା, ଦ୍ଵିନ୍ନମ୍ପି ତୁ ତେସଂ, ତତୋ ଅଞ୍ଞତରସ୍ସ ଵା ନାନତାଯ ନାନତା। ତଥା ହି ବହୂସୁ ଵଧକେସୁ ବହୂହି ସରକ୍ଖେପାଦୀହି ଏକେନ ଵା ଓପାତଖଣନାଦିନା ପଯୋଗେନ ବହୂ ଵଜ୍ଝେ ଵଧେନ୍ତେସୁପି ବହୂ ପାଣାତିପାତା ହୋନ୍ତି। ଏକସ୍ମିଂ ଵଧକେ ଏକେନ, ବହୂହି ଵା ପଯୋଗେହି ତପ୍ପଯୋଗସମୁଟ୍ଠାପିକାଯ ଚ ଏକାଯ, ବହୂହି ଵା ଚେତନାହି ବହୂ ଵଜ୍ଝେ ଵଧେନ୍ତେପି ବହୂ ପାଣାତିପାତା ହୋନ୍ତି, ବହୂସୁ ଚ ଵଧକେସୁ ଯଥାଵୁତ୍ତପ୍ପକାରେହି ବହୂହି, ଏକେନ ଵା ପଯୋଗେନ ଏକଂ ଵଜ୍ଝଂ ଵଧେନ୍ତେସୁପି ବହୂ ପାଣାତିପାତା ହୋନ୍ତି। ଏସ ନଯୋ ଅଦିନ୍ନାଦାନାଦୀସୁପୀତି। ଏଵମେତ୍ଥ ଏକତାନାନତାଦିତୋପି ଵିଞ୍ଞାତବ୍ବୋ ଵିନିଚ୍ଛଯୋ।

ଆରମ୍ମଣତୋତି ପାଣାତିପାତୋ ଚେତ୍ଥ ଜୀଵିତିନ୍ଦ୍ରିଯାରମ୍ମଣୋ। ଅଦିନ୍ନାଦାନଅବ୍ରହ୍ମଚରିଯସୁରାମେରଯମଜ୍ଜପମାଦଟ୍ଠାନାନି ରୂପଧମ୍ମେସୁ ରୂପାଯତନାଦିଅଞ୍ଞତରସଙ୍ଖାରାରମ୍ମଣାନି। ମୁସାଵାଦୋ ଯସ୍ସ ମୁସା ଭଣତି, ତମାରଭିତ୍ଵା ପଵତ୍ତନତୋ ସତ୍ତାରମ୍ମଣୋ। ଅବ୍ରହ୍ମଚରିଯମ୍ପି ସତ୍ତାରମ୍ମଣନ୍ତି ଏକେ। ଅଦିନ୍ନାଦାନଞ୍ଚ ଯଦା ସତ୍ତୋ ହରିତବ୍ବୋ ହୋତି, ତଦା ସତ୍ତାରମ୍ମଣନ୍ତି। ଅପି ଚେତ୍ଥ ସଙ୍ଖାରଵସେନେଵ ସତ୍ତାରମ୍ମଣଂ, ନ ପଣ୍ଣତ୍ତିଵସେନାତି। ଏଵମେତ୍ଥ ଆରମ୍ମଣତୋପି ଵିଞ୍ଞାତବ୍ବୋ ଵିନିଚ୍ଛଯୋ।

ଆଦାନତୋତି ପାଣାତିପାତାଵେରମଣିସିକ୍ଖାପଦାଦୀନି ଚେତାନି ସାମଣେରେନ ଭିକ୍ଖୁସନ୍ତିକେ ସମାଦିନ୍ନାନେଵ ସମାଦିନ୍ନାନି ହୋନ୍ତି, ଉପାସକେନ ପନ ଅତ୍ତନା ସମାଦିଯନ୍ତେନାପି ସମାଦିନ୍ନାନି ହୋନ୍ତି, ପରସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ସମାଦିଯନ୍ତେନାପି। ଏକଜ୍ଝଂ ସମାଦିନ୍ନାନିପି ସମାଦିନ୍ନାନି ହୋନ୍ତି, ପଚ୍ଚେକଂ

ସମାଦିନ୍ନାନିପି। କିନ୍ତୁ ନାନଂ ଏକଜ୍ଝଂ ସମାଦିୟତୋ ଏକାୟେଓ ୱିରତି, ଏକାଓ ଚେତନା ହୋତି, କିଚ୍ଚଓସେନ ପନେତାସଂ ପଞ୍ଚୱିଧତ୍ତଂ ୱିଞ୍ଞାୟତି। ପଚ୍ଚେକଂ ସମାଦିୟତୋ ପନ ପଞ୍ଚେଓ ୱିରତିୟୋ, ପଞ୍ଚ ଚ ଚେତନା ହୋନ୍ତୀତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଏୱମେତ୍ଥ ଆଦାନତୋପି ୱିଞ୍ଞାତବ୍ବୋ ୱିନିଚ୍ଛୟୋ।

ଭେଦତୋତି ସାମଣେରାନଞ୍ଚେତ୍ଥ ଏକସ୍ମିଂ ଭିନ୍ନେ ସବ୍ବାନିପି ଭିନ୍ନାନି ହୋନ୍ତି। ପାରାଜିକଟ୍ଠାନିୟାନି ହି ତାନି ତେସଂ, ଯଂ ତଂ ୱୀତିକ୍କନ୍ତଂ ହୋତି, ତେନେଓ ଦଣ୍ଡକମ୍ମବତ୍ଥୁକମ୍ପି ହୋତି, ଲିଙ୍ଗନାସନାବତ୍ଥୁକମ୍ପି ହୋତି, କସ୍ମା? ସମାଦିନ୍ନସ୍ସ ଅଭିନ୍ନତ୍ତା, ଯଂ ତଂ ୱୀତିକ୍କନ୍ତଂ, ତେନେଓ କମ୍ମବନ୍ଧୋ। ଗହଟ୍ଠାନଂ ପନ ଏକସ୍ମିଂ ଭିନ୍ନେ ଏକମେୱ ଭିନ୍ନଂ ହୋତି, ଯତୋ ତେସଂ ତଂସମାଦାନେନେୱ ପୁନ ପଞ୍ଚଙ୍ଗିକତ୍ତଂ ସୀଲସ୍ସ ସମ୍ପଜ୍ଜତି। ଅପରେ ପନାହୁ – ''ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ ସମାଦିନ୍ନେସୁ ଏକସ୍ମିଂ ଭିନ୍ନେ ଏକମେୱ ଭିନ୍ନଂ ହୋତି, 'ପଞ୍ଚଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତଂ ସୀଲଂ ସମାଦିୟାମୀ'ତି ଏୱଂ ପନ ଏକତୋ ସମାଦିନ୍ନେସୁ ଏକସ୍ମିଂ ଭିନ୍ନେ ସେସାନିପି ସବ୍ବାନି ଭିନ୍ନାନି ହୋନ୍ତି। କସ୍ମା? ସମାଦିନ୍ନସ୍ସ ଅଭିନ୍ନତ୍ତା, ଯଂ ତଂ ୱୀତିକ୍କନ୍ତଂ, ତେନେୱ କମ୍ମବନ୍ଧୋ''ତି। ଏୱମେତ୍ଥ ଭେଦତୋପି ୱିଞ୍ଞାତବ୍ବୋ ୱିନିଚ୍ଛୟୋ।

ମହାସାୱଜ୍ଜତୋତି ଗୁଣୱିରହିତେସୁ ତିରଚ୍ଛାନଗତାଦୀସୁ ପାଣେସୁ ଖୁଦ୍ଦକେ ପାଣେ ପାଣାତିପାତୋ ଅପ୍ପସାୱଜ୍ଜୋ, ମହାସରୀରେ ମହାସାୱଜ୍ଜୋ। କସ୍ମା? ପୟୋଗମହନ୍ତତାୟ। ପୟୋଗସମତ୍ତେପି ୱତ୍ଥୁମହନ୍ତତାୟ। ଗୁଣୱନ୍ତେସୁ ପନ ମନୁସ୍ସାଦୀସୁ ଅପ୍ପଗୁଣେ ପାଣାତିପାତୋ ଅପ୍ପସାୱଜ୍ଜୋ, ମହାଗୁଣେ ମହାସାୱଜ୍ଜୋ । ସରୀରଗୁଣାନନ୍ତୁ ସମଭାୱେ ସତି କିଲେସାନଂ ଉପକ୍କମାନଞ୍ଚ ମୁଦୁତାୟ ଅପ୍ପସାୱଜ୍ଜତା, ତିବ୍ବତାୟ ମହାସାୱଜ୍ଜତା ଚ ୱେଦିତବ୍ବା। ଏସ ନୟୋ ସେସେସୁପି। ଅପି ଚେତ୍ଥ ସୁରାମେରୟମଜ୍ଜପମାଦଟ୍ଠାନମେୱ ମହାସାୱଜ୍ଜଂ, ନ ତଥା ପାଣାତିପାତାଦୟୋ। କସ୍ମା? ମନୁସ୍ସଭୂତସ୍ସାପି ଉମ୍ମତ୍ତକଭାୱସଂୱତ୍ତନେନ ଅରିୟଧମ୍ମନ୍ତରାୟକରଣତୋତି। ଏୱମେତ୍ଥ ମହାସାୱଜ୍ଜତୋପି ୱିଞ୍ଞାତବ୍ବୋ ୱିନିଚ୍ଛୟୋ।

ପୟୋଗତୋତି ଏତ୍ଥ ଚ ପାଣାତିପାତସ୍ସ ସାହତ୍ଥିକୋ, ଆଣତ୍ତିକୋ, ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟୋ, ଥାୱରୋ, ୱିଜ୍ଜାମୟୋ, ଇଦ୍ଧିମୟୋତି ଛପ୍ପୟୋଗା। ତତ୍ଥ କାୟେନ ୱା କାୟପଟିବଦ୍ଧେନ ୱା ପହରଣଂ ସାହତ୍ଥିକୋ ପୟୋଗୋ, ସୋ ଉଦ୍ଦିସ୍ସାନୁଦ୍ଦିସ୍ସଭେଦତୋ ଦୁୱିଧୋ ହୋତି। ତତ୍ଥ ଉଦ୍ଦିସ୍ସକେ ଯଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ପହରତି, ତସ୍ସେୱ ମରଣେନ କମ୍ମୁନା ବଜ୍ଝତି। ''ଯୋ କୋଚି ମରତୂ''ତି ଏୱଂ ଅନୁଦ୍ଦିସ୍ସକେ ପହାରପଚ୍ଚୟା ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ମରଣେନ। ଉଭୟଥାପି ଚ ପହରିତମତ୍ତେ ୱା ମରତୁ, ପଚ୍ଛା ୱା ତେନେୱ ରୋଗେନ, ପହରିତକ୍ଖଣେ ଏୱ କମ୍ମୁନା ବଜ୍ଝତି। ମରଣାଧିପ୍ପାୟେନ ଚ ପହାରଂ ଦତ୍ୱା ତେନ ଅମତସ୍ସ ପୁନ ଅଞ୍ଞେନ ଚିତ୍ତେନ ପହାରେ ଦିନ୍ନେ ପଚ୍ଛାପି ଯଦି ପଠମପହାରେନେୱ ମରତି, ତଦା ଏୱ କମ୍ମୁନା ବଦ୍ଧୋ ହୋତି। ଅଥ ଦୁତିୟପହାରେନ, ନତ୍ଥି ପାଣାତିପାତୋ। ଉଭୟେହି ମତେପି ପଠମପହାରେନେୱ କମ୍ମୁନା ବଦ୍ଧୋ, ଉଭୟେହିପି ଅମତେ ନେୱତ୍ଥି ପାଣାତିପାତୋ। ଏସ ନୟୋ ବହୁକେହିପି ଏକସ୍ସ ପହାରେ ଦିନ୍ନେ। ତତ୍ରାପି ହି ଯସ୍ସ ପହାରେନ ମରତି, ତସ୍ସେୱ କମ୍ମବନ୍ଧୋ ହୋତି।

ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ପନ ଆଣାପନଂ ଆଣତ୍ତିକୋ ପୟୋଗୋ। ତତ୍ଥପି ସାହତ୍ଥିକେ ପୟୋଗେ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ କମ୍ମବନ୍ଧୋ ଅନୁସ୍ସରିତବ୍ବୋ। ଛବ୍ବିଧୋ ଚେତ୍ଥ ନିୟମୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ –

''ୱତ୍ଥୁ କାଲୋ ଚ ଓକାସୋ, ଆୱୁଧଂ ଇରିୟାପଥୋ;

କିରିୟାୱିସେସୋତି ଇମେ, ଛ ଆଣତ୍ତିନିୟାମକା''ତି। (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୨।୧୭୪);

ତତ୍ଥ ୱତ୍ଥୂତି ମାରେତବ୍ବୋ ପାଣୋ। କାଲୋତି ପୁବ୍ବଣ୍ହସାୟନ୍ହାଦିକାଲୋ ଚ, ଯୋବ୍ବନଥାୱରିୟାଦିକାଲୋ ଚ। ଓକାସୋତି ଗାମୋ ୱା ନିଗମୋ ୱା ୱନଂ ୱା ରଚ୍ଛା ୱା ସିଙ୍ଘାଟକଂ ୱାତି ଏୱମାଦି। ଆୱୁଧନ୍ତି ଅସି ୱା ଉସୁ ୱା ସତ୍ତି ୱାତି ଏୱମାଦି। ଇରିୟାପଥୋତି ମାରେତବ୍ବସ୍ସ ମାରକସ୍ସ ଚ ଠାନଂ ୱା ନିସଜ୍ଜା ୱାତି ଏୱମାଦି।

କିରିୟାୱିସେସୋତି ୱିଜ୍ଝନଂ ୱା ଛେଦନଂ ୱା ଭେଦନଂ ୱା ସଙ୍ଖମୁଣ୍ଡିକଂ ୱାତି ଏୱମାଦି। ଯଦି ହି ୱତ୍ଥୁଂ ୱିସଂୱାଦେତ୍ୱା ''ଯଂ ମାରେହୀ''ତି ଆଣତ୍ତୋ, ତତୋ ଅଞ୍ଞଂ ମାରେତି, ଆଣାପକସ୍ସ ନତ୍ଥି କମ୍ମବନ୍ଧୋ। ଅଥ ୱତ୍ଥୁଂ ଅୱିସଂୱାଦେତ୍ୱା ମାରେତି, ଆଣାପକସ୍ସ ଆଣତ୍ତିକ୍ଖଣେ ଆଣତ୍ତସ୍ସ ମାରଣକ୍ଖଣେତି ଉଭୟେସମ୍ପି କମ୍ମବନ୍ଧୋ। ଏସ ନୟୋ କାଲାଦୀସୁପି।

ମାରଣତ୍ଥନ୍ତୁ କାୟେନ ୱା କାୟପଟିବଦ୍ଧେନ ୱା ପହରଣନିସ୍ସଜ୍ଜନଂ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟୋ ପୟୋଗୋ। ସୋପି ଉଦ୍ଦିସ୍ସାନୁଦ୍ଦିସ୍ସଭେଦତୋ ଦୁୱିଧୋ ଏୱ, କମ୍ମବନ୍ଧୋ ଚେତ୍ଥ ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ମାରଣତ୍ଥମେୱ ଓପାତଖଣନଂ, ଅପସ୍ସେନୌପନିକ୍ଖିପନଂ, ଭେସଜ୍ଜୱିସୟନ୍ତାଦିପ୍ପୟୋଜନଂ ୱା ଥାୱରୋ ପୟୋଗୋ। ସୋପି ଉଦ୍ଦିସ୍ସାନୁଦ୍ଦିସ୍ସଭେଦତୋ ଦୁୱିଧୋ, ଯତୋ ତତ୍ଥପି ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ କମ୍ମବନ୍ଧୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅୟନ୍ତୁ ୱିସେସୋ – ମୂଲଟ୍ଠେନ ଓପାତାଦୀସୁ ପରେସଂ ମୂଲେନ ୱା ମୁଧା

ୱା ଦିନ୍ନେସୁପି ଯଦି ତପ୍ପଚ୍ଚଯା କୋଚି ମରତି, ମୂଲଟ୍ଠସ୍ସେୱ କମ୍ମବଦ୍ଧୋ। ଯଦିପି ଚ ତେନ ଅଞ୍ଞେନ ୱା ତତ୍ଥ ଓପାତେ ୱିନାସେତ୍ୱା ଭୂମିସମେ କତେପି ପଂସୁଧୋୱକା ୱା ପଂସୁଂ ଗଣ୍ହନ୍ତା, ମୂଲଖଣକା ୱା ମୂଲାନି ଖଣନ୍ତା ଆୱାଟଂ କରୋନ୍ତି , ଦେୱେ ୱା ଓସ୍ସନ୍ତେ କଦ୍ଦମୋ ଜାଯତି, ତତ୍ଥ ଚ କୋଚି ଓତରିତ୍ୱା ୱା ଲଗ୍ଗିତ୍ୱା ୱା ମରତି, ମୂଲଟ୍ଠସ୍ସେୱ କମ୍ମବଦ୍ଧୋ। ଯଦି ପନ ଯେନ ଲଦ୍ଧଂ, ସୋ ଅଞ୍ଞୋ ୱା ତଂ ୱିହଟତରଂ ଗମ୍ଭୀରତରଂ ୱା କରୋତି, ତପ୍ପଚ୍ଚଯାୱ କୋଚି ମରତି, ଉଭଯେସମ୍ପି କମ୍ମବଦ୍ଧୋ। ଯଥା ତୁ ମୂଲାନି ମୂଲେହି ସଂସନ୍ଦନ୍ତି, ତଥା ତତ୍ର ଥଲେ କତେ ମୁଚ୍ଚତି। ଏୱଂ ଅପସ୍ସେନାଦୀସୁପି ଯାୱ ତେସଂ ପୱତ୍ତି, ତାୱ ଯଥାସମ୍ଭୱଂ କମ୍ମବଦ୍ଧୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ମାରଣତ୍ଥଂ ପନ ୱିଜ୍ଜାପରିଜପ୍ପନଂ ୱିଜ୍ଜାମଯୋ ପଯୋଗୋ। ଦାଠାୱୁଧାଦୀନଂ ଦାଠାକୋଟନାଦିମିୱ ମାରଣତ୍ଥଂ କମ୍ମୱିପାକଜିଦ୍ଧିୱିକାରକରଣଂ ଇଦ୍ଧିମଯୋ ପଯୋଗୋତି। ଅଦିନ୍ନାଦାନସ୍ସ ତୁ ଥେଯ୍ଯପସଯ୍ହପଟିଚ୍ଛନ୍ନପରିକପ୍ପକୁସାୱହାରୱସପ୍ପୱତ୍ତା ସାହତ୍ଥିକାଣତ୍ତିକାଦଯୋ ପଯୋଗା, ତେସମ୍ପି ୱୁତ୍ତାନୁସାରେନେୱ ପଭେଦୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅବ୍ରହ୍ମଚରିଯାଦୀନଂ ତିଣ୍ଣମ୍ପି ସାହତ୍ଥିକୋ ଏୱ ପଯୋଗୋ ଲବ୍ଭତୀତି। ଏୱମେତ୍ଥ ପଯୋଗତୋପି ୱିଞ୍ଞାତବ୍ବୋ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ।

ଅଙ୍ଗତୋତି ଏତ୍ଥ ଚ ପାଣାତିପାତସ୍ସ ପଞ୍ଚ ଅଙ୍ଗାନି ଭୱନ୍ତି – ପାଣୋ ଚ ହୋତି, ପାଣସଞ୍ଞୀ ଚ, ୱଧକଚିତ୍ତଞ୍ଚ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତଂ ହୋତି, ୱାଯମତି, ତେନ ଚ ମରତୀତି। ଅଦିନ୍ନାଦାନସ୍ସାପି ପଞ୍ଚେୱ – ପରପରିଗ୍ଗହିତଞ୍ଚ ହୋତି, ପରପରିଗ୍ଗହିତସଞ୍ଞୀ ଚ, ଥେଯ୍ଯଚିତ୍ତଞ୍ଚ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତଂ ହୋତି, ୱାଯମତି, ତେନ ଚ ଆଦାତବ୍ବଂ ଆଦାନଂ ଗଚ୍ଛତୀତି। ଅବ୍ରହ୍ମଚରିଯସ୍ସ ପନ ଚତ୍ତାରି ଅଙ୍ଗାନି ଭୱନ୍ତି – ଅଜ୍ଝାଚରିଯୱତ୍ଥୁ ଚ ହୋତି, ତତ୍ଥ ଚ ସେୱନଚିତ୍ତଂ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତଂ ହୋତି, ସେୱନପଚ୍ଚଯା ପଯୋଗଞ୍ଚ ସମାପଜ୍ଜତି, ସାଦିଯତି ଚାତି, ତଥା ପରେସଂ ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି। ତତ୍ଥ ମୁସାୱାଦସ୍ସ ତାୱ ମୁସା ଚ ହୋତି ତଂ ୱତ୍ଥୁ, ୱିସଂୱାଦନଚିତ୍ତଞ୍ଚ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତଂ ହୋତି, ତଜ୍ଜୋ ଚ ୱାଯାମୋ, ପରୱିସଂୱାଦନଞ୍ଚ ୱିଞ୍ଞାପଯମାନା ୱିଞ୍ଞତ୍ତି ପୱତ୍ତତୀତି ଚତ୍ତାରି ଅଙ୍ଗାନି ୱେଦିତବ୍ବାନି। ସୁରାମେରଯମଜ୍ଜପମାଦଟ୍ଠାନସ୍ସ ପନ ସୁରାଦୀନଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞତରଂ ହୋତି ମଦନୀଯପାତୁକମ୍ୟତାଚିତ୍ତଞ୍ଚ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତଂ ହୋତି, ତଜ୍ଜଞ୍ଚ ୱାଯାମଂ ଆପଜ୍ଜତି, ପୀତେ ଚ ପୱିସତୀତି ଇମାନି ଚତ୍ତାରି ଅଙ୍ଗାନୀତି। ଏୱମେତ୍ଥ ଅଙ୍ଗତୋପି ୱିଞ୍ଞାତବ୍ବୋ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ।

ସମୁଟ୍ଠାନତୋତି ପାଣାତିପାତଅଦିନ୍ନାଦାନମୁସାୱାଦା ଚେତ୍ଥ କାଯଚିତ୍ତତୋ, ୱାଚାଚିତ୍ତତୋ, କାଯୱାଚାଚିତ୍ତତୋ ଚାତି ତିସମୁଟ୍ଠାନା ହୋନ୍ତି। ଅବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ କାଯଚିତ୍ତୱସେନ ଏକସମୁଟ୍ଠାନମେୱ। ସୁରାମେରଯମଜ୍ଜପମାଦଟ୍ଠାନଂ କାଯତୋ ଚ, କାଯଚିତ୍ତତୋ ଚାତି ଦ୍ୱିସମୁଟ୍ଠାନନ୍ତି। ଏୱମେତ୍ଥ ସମୁଟ୍ଠାନତୋପି ୱିଞ୍ଞାତବ୍ବୋ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ।

ୱେଦନାତୋତି ଏତ୍ଥ ଚ ପାଣାତିପାତୋ ଦୁକ୍ଖୱେଦନାସମ୍ପଯୁତ୍ତୋୱ। ଅଦିନ୍ନାଦାନଂ ତୀସୁ ୱେଦନାସୁ ଅଞ୍ଞତରୱେଦନାସମ୍ପଯୁତ୍ତଂ, ତଥା ମୁସାୱାଦୋ। ଇତରାନି ଦ୍ୱେ ସୁଖାଯ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖାଯ ୱା ୱେଦନାଯ ସମ୍ପଯୁତ୍ତାନୀତି। ଏୱମେତ୍ଥ ୱେଦନାତୋପି ୱିଞ୍ଞାତବ୍ବୋ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ।

ମୂଲତୋତି ପାଣାତିପାତୋ ଚେତ୍ଥ ଦୋସମୋହମୂଲୋ। ଅଦିନ୍ନାଦାନମୁସାୱାଦା ଲୋଭମୋହମୂଲା ୱା ଦୋସମୋହମୂଲା ୱା। ଇତରାନି ଦ୍ୱେ ଲୋଭମୋହମୂଲାନୀତି। ଏୱମେତ୍ଥ ମୂଲତୋପି ୱିଞ୍ଞାତବ୍ବୋ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ।

କମ୍ମତୋତି ପାଣାତିପାତଅଦିନ୍ନାଦାନଅବ୍ରହ୍ମଚରିଯାନି ଚେତ୍ଥ କାଯକମ୍ମମେୱ କମ୍ମପଥପ୍ପତ୍ତାନେୱ ଚ, ମୁସାୱାଦୋ ୱଚୀକମ୍ମମେୱ। ଯୋ ପନ ଅତ୍ଥଭଞ୍ଜକୋ, ସୋ କମ୍ମପଥପ୍ପତ୍ତୋ। ଇତରୋ କମ୍ମମେୱ। ସୁରାମେରଯମଜ୍ଜପମାଦଟ୍ଠାନଂ କାଯକମ୍ମମେୱାତି। ଏୱମେତ୍ଥ କମ୍ମତୋପି ୱିଞ୍ଞାତବ୍ବୋ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ।

ୱିରମତୋତି ଏତ୍ଥ ଆହ ''ପାଣାତିପାତାଦୀହି ୱିରମନ୍ତୋ କୁତୋ ୱିରମତୀ''ତି? ୱୁଚ୍ଚତେ – ସମାଦାନୱସେନ ତାୱ ୱିରମନ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ୱା ପରେସଂ ୱା ପାଣାତିପାତାଦିଅକୁସଲତୋ ୱିରମତି। କିମାରଭିତ୍ୱା? ଯତୋ ୱିରମତି, ତଦେୱ। ସମ୍ପତ୍ତୱସେନାପି ୱିରମନ୍ତୋ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରାକୁସଲତୋୱ। କିମାରଭିତ୍ୱା? ପାଣାତିପାତାଦୀନଂ ୱୁତ୍ତାରମ୍ମଣାନେୱ। କେଚି ପନ ଭଣନ୍ତି ''ସୁରାମେରଯମଜ୍ଜସଙ୍ଖାତେ ସଙ୍ଖାରେ ଆରଭିତ୍ୱା ସୁରାମେରଯମଜ୍ଜପମାଦଟ୍ଠାନା ୱିରମତି, ସତ୍ତସଙ୍ଖାରେସୁ ଯଂ ପନ ଅୱହରିତବ୍ବଂ ଭଞ୍ଜିତବ୍ବଞ୍ଚ, ତଂ ଆରଭିତ୍ୱା ଅଦିନ୍ନାଦାନା ମୁସାୱାଦା ଚ, ସତ୍ତେଯେୱାରଭିତ୍ୱା ପାଣାତିପାତା ଅବ୍ରହ୍ମଚରିଯା ଚା''ତି। ତଦଞ୍ଞେ ''ଏୱଂ ସନ୍ତେ 'ଅଞ୍ଞଂ ଚିନ୍ତେନ୍ତୋ ଅଞ୍ଞଂ କରେଯ୍ଯ, ଯଞ୍ଚ ପଜହତି, ତଂ ନ ଜାନେଯ୍ଯା'ତି ଏୱଂଦିଟ୍ଠିକା ହୁତ୍ୱା ଅନିଚ୍ଛମାନା ଯଦେୱ ପଜହତି, ତଂ ଅତ୍ତନୋ ପାଣାତିପାତାଦିଅକୁସଲମେୱାରଭିତ୍ୱା ୱିରମତୀ''ତି ୱଦନ୍ତି। ତଦଯୁତ୍ତଂ। କସ୍ମା? ତସ୍ସ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାଭାୱତୋ ବହିଦ୍ଧାଭାୱତୋ ଚ। ସିକ୍ଖାପଦାନଞ୍ହି ୱିଭଙ୍ଗପାଠେ ''ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ସିକ୍ଖାପଦାନଂ କତି କୁସଲା…ପେ… କତି ଅରଣା''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''କୁସଲାଯେୱ, ସିଯା ସୁଖାଯ ୱେଦନାଯ ସମ୍ପଯୁତ୍ତା''ତି (ୱିଭ। ୭୧୬) ଏୱଂ ପୱତ୍ତମାନେ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନେ ''ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାରମ୍ମଣା''ତି ଚ ''ବହିଦ୍ଧାରମ୍ମଣା''ତି ଚ ଏୱଂ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନବହିଦ୍ଧାରମ୍ମଣତ୍ତଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ଅତ୍ତନୋ ପାଣାତିପାତାଦିଅକୁସଲଂ ଆରଭିତ୍ୱା ୱିରମନ୍ତସ୍ସ ନ ଯୁଜ୍ଜତି। ଯଂ ପନ

ଵୁତ୍ତଂ – ‘‘ଅଞ୍ଞଂ ଚିନ୍ତେନ୍ତୋ ଅଞ୍ଞଂ କରେୟ୍ୟ, ଯଞ୍ଚ ପଜହତି, ତଂ ନ ଜାନେୟ୍ୟା’’ତି। ତତ୍ଥ ଵୁଚ୍ଚତେ – ନ କିଞ୍ଚସାଧନଵସେନ ପଵତ୍ତେନ୍ତୋ ଅଞ୍ଞଂ ଚିନ୍ତେନ୍ତୋ ଅଞ୍ଞଂ କରୋତୀତି ଵା, ଯଞ୍ଚ ପଜହତି, ତଂ ନ ଜାନାତୀତି ଵା ଵୁଚ୍ଚତି।

‘‘ଆରଭିତ୍ଵାନ ଅମତଂ, ଜହନ୍ତୋ ସବ୍ବପାପକେ;

ନିଦସ୍ସନଞ୍ଚେତ୍ଥ ଭଵେ, ମଗ୍ଗଟ୍ଠୋରିୟପୁଗ୍ଗଲୋ’’ତି।

ଏଵମେତ୍ଥ ଵିରମତୋପି ଵିଞ୍ଞାତବ୍ବୋ ଵିନିଚ୍ଛୟୋ।

ଫଲତୋତି ସବ୍ବେ ଏଵ ଚେତେ ପାଣାତିପାତାଦୟୋ ଦୁଗ୍ଗତିଫଲନିବ୍ବତ୍ତକା ହୋନ୍ତି, ସୁଗତିୟଞ୍ଚ ଅନିଟ୍ଠାକନ୍ତାମନାପଵିପାକନିବ୍ବତ୍ତକା ହୋନ୍ତି, ସମ୍ପରାୟେ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମେ ଏଵ ଚ ଅଵେସୋରଜ୍ଜାଦିଫଲନିବ୍ବତ୍ତକା। ଅପିଚ ‘‘ଯୋ ସବ୍ବଲହୁସୋ ପାଣାତିପାତସ୍ସ ଵିପାକୋ ମନୁସ୍ସଭୂତସ୍ସ ଅପ୍ପାୟୁକସଂଵତ୍ତନିକୋ ହୋତୀ’’ତି (ଅ। ନି। ୮।୪୦) ଏଵମାଦିନା ନୟେନେତ୍ଥ ଫଲତୋପି ଵିଞ୍ଞାତବ୍ବୋ ଵିନିଚ୍ଛୟୋ।

ଅପି ଚେତ୍ଥ ପାଣାତିପାତାଦିଵେରମଣୀନମ୍ପି ସମୁଟ୍ଠାନଵେଦନାମୂଲକମ୍ମଫଲତୋ ଵିଞ୍ଞାତବ୍ବୋ ଵିନିଚ୍ଛୟୋ। ତତ୍ରାୟଂ ଵିଞ୍ଞାପନା – ସବ୍ବା ଏଵ ଚେତା ଵେରମଣିୟୋ ଚତୂହି ସମୁଟ୍ଠହନ୍ତି କାୟତୋ, କାୟଚିତ୍ତତୋ, ଵାଚାଚିତ୍ତତୋ, କାୟଵାଚାଚିତ୍ତତୋ ଚାତି। ସବ୍ବା ଏଵ ଚ ସୁଖଵେଦନାସମ୍ପୟୁତ୍ତା ଵା, ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଵେଦନାସମ୍ପୟୁତ୍ତା ଵା, ଅଲୋଭାଦୋସମୂଲା ଵା ଅଲୋଭାଦୋସାମୋହମୂଲା ଵା। ଚତସ୍ସୋପି ଚେତ୍ଥ କାୟକମ୍ମଂ, ମୁସାଵାଦାଵେରମଣୀ ଵଚୀକମ୍ମଂ, ମଗ୍ଗକ୍ଖଣେ ଚ ଚିତ୍ତତୋଵ ସମୁଟ୍ଠହନ୍ତି, ସବ୍ବାପି ମନୋକମ୍ମଂ।

ପାଣାତିପାତା ଵେରମଣିୟା ଚେତ୍ଥ ଅଙ୍ଗପଚ୍ଚଙ୍ଗସମ୍ପନ୍ନତା ଆରୋହପରିଣାହସମ୍ପତ୍ତିତା ଜଵସମ୍ପତ୍ତିତା ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତପାଦତା ଚାରୁତା ମୁଦୁତା ସୁଚିତା ସୂରତା ମହବ୍ବଲତା ଵିସ୍ସଟ୍ଠଵଚନତା ଲୋକପିୟତା ନେଲତା ଅଭେଜ୍ଜପରିସତା ଅଚ୍ଛମ୍ଭିତା ଦୁପ୍ପଧଂସିତା ପରୂପକ୍କମେନ ଅମରଣତା ଅନନ୍ତପରିଵାରତା ସୁରୂପତା ସୁସଣ୍ଠାନତା ଅପ୍ପାବାଧତା ଅସୋକିତା ପିୟେହି ମନାପେହି ସଦ୍ଧିଂ ଅଵିପ୍ପୟୋଗତା ଦୀଘାୟୁକତାତି ଏଵମାଦୀନି ଫଲାନି।

ଅଦିନ୍ନାଦାନା ଵେରମଣିୟା ମହଦ୍ଧନତା ପହୂତଧନଧଞ୍ଞତା ଅନନ୍ତଭୋଗତା ଅନୁପ୍ପନ୍ନଭୋଗୁପ୍ପତ୍ତିତା ଉପ୍ପନ୍ନଭୋଗଥାଵରତା ଇଚ୍ଛିତାନଂ ଭୋଗାନଂ ଖିପ୍ପପଟିଲାଭିତା ରାଜଚୋରୁଦକଗ୍ଗିଅପ୍ପିୟଦାୟାଦେହି ଅସାଧାରଣଭୋଗତା ଅସାଧାରଣଧନପ୍ପଟିଲାଭିତା ଲୋକୁତ୍ତମତା ନତ୍ଥିକଭାଵସ୍ସ ଅଜାନନତା ସୁଖଵିହାରିତାତି ଏଵମାଦୀନି।

ଅବ୍ରହ୍ମଚରିୟା ଵେରମଣିୟା ଵିଗତପଚ୍ଚତ୍ଥିକତା ସବ୍ବଜନପିୟତା ଅନ୍ନପାନଵତ୍ଥସୟନାଦୀନଂ ଲାଭିତା ସୁଖସୟନତା ସୁଖପ୍ପଟିବୁଜ୍ଝନତା ଅପାୟଭୟଵିନିମୁତ୍ତତା ଇତ୍ଥିଭାଵପ୍ପଟିଲାଭସ୍ସ ଵା ନପୁଂସକଭାଵପ୍ପଟିଲାଭସ୍ସ ଵା ଅଭବ୍ବତା ଅକ୍କୋଧନତା ପଚ୍ଚକ୍ଖକାରିତା ଅପତିତକ୍ଖନ୍ଧତା ଅନଧୋମୁଖତା ଇତ୍ଥିପୁରିସାନଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞପିୟତା ପରିପୁଣ୍ଣିନ୍ଦ୍ରିୟତା ପରିପୁଣ୍ଣଲକ୍ଖଣତା ନିରାସଙ୍କତା ଅପ୍ପୋସ୍ସୁକ୍କତା ସୁଖଵିହାରିତା ଅକୁତୋଭୟତା ପିୟଵିପ୍ପୟୋଗାଭାଵତାତି ଏଵମାଦୀନି।

ମୁସାଵାଦା ଵେରମଣିୟା ଵିପ୍ପସନ୍ନିନ୍ଦ୍ରିୟତା ଵିସ୍ସଟ୍ଠମଧୁରଭାଣିତା ସମସିତସୁଦ୍ଧଦନ୍ତତା ନାତିଥୂଲତା ନାତିକିସତା ନାତିରସ୍ସତା ନାତିଦୀଘତା ସୁଖସମ୍ଫସ୍ସତା ଉପ୍ପଲଗନ୍ଧମୁଖତା ସୁସ୍ସୂସକପରିଜନତା ଆଦେୟ୍ୟଵଚନତା କମଲୁପ୍ପଲସଦିସମୁଦୁଲୋହିତତନୁଜିଵ୍ହତା ଅନୁଦ୍ଧତତା ଅଚପଲତାତି ଏଵମାଦୀନି।

ସୁରାମେରୟମଜ୍ଜପମାଦଟ୍ଠାନା ଵେରମଣିୟା ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେସୁ ସବ୍ବକିଚ୍ଚକରଣୀୟେସୁ ଖିପ୍ପଂ ପଟିଜାନନତା ସଦା ଉପଟ୍ଠିତସତିତା ଅନୁମ୍ମତ୍ତକତା ଞାଣଵନ୍ତତା ଅନଲସତା ଅଜଳତା ଅନେଳମୂଗତା ଅମତ୍ତତା ଅପ୍ପମତ୍ତତା ଅସମ୍ମୋହତା ଅଚ୍ଛମ୍ଭିତା ଅସାରମ୍ଭିତା ଅନୁସ୍ସଙ୍କିତା ସଚ୍ଚଵାଦିତା ଅପିସୁଣାଫରୁସାସମ୍ଫପଲାପଵାଦିତା ରତ୍ତିନ୍ଦିଵମତନ୍ଦିତତା କତଞ୍ଞୁତା କତଵେଦିତା ଅମଚ୍ଛରିତା ଚାଗଵନ୍ତତା ସୀଲଵନ୍ତତା ଉଜୁତା ଅକ୍କୋଧନତା ହିରିମନତା ଓତ୍ତପ୍ପିତା ଉଜୁଦିଟ୍ଠିକତା ମହାପଞ୍ଞତା ମେଧାଵିତା ପଣ୍ଡିତତା ଅତ୍ଥାନତ୍ଥକୁସଲତାତି ଏଵମାଦୀନି ଫଲାନି। ଏଵମେତ୍ଥ ପାଣାତିପାତାଦିଵେରମଣୀନଂ ସମୁଟ୍ଠାନଵେଦନାମୂଲକମ୍ମଫଲତୋପି ଵିଞ୍ଞାତବ୍ବୋ ଵିନିଚ୍ଛୟୋ।

ପଚ୍ଛିମପଞ୍ଚସିକ୍ଖାପଦଵଣ୍ଣନା

ଇଦାନି ଯଂ ୱୁତ୍ତଂ –

''ୟୋଜେତବ୍ବଂ ତତୋ ଯୁତ୍ତଂ, ପଚ୍ଛିମେସ୍ୱପି ପଞ୍ଚସୁ;

ଆୱେଣିକଞ୍ଚ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ଞେୟ୍ୟା ହୀନାଦିତାପି ଚା''ତି।

ତସ୍ସାୟଂ ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନା – ଏତିସ୍ସା ପୁରିମପଞ୍ଚସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନାୟ ଯଂ ଯୁଜ୍ଜତି, ତଂ ତତୋ ଗହେତ୍ୱା ପଚ୍ଛିମେସ୍ୱପି ପଞ୍ଚସୁ ସିକ୍ଖାପଦେସୁ ୟୋଜେତବ୍ବଂ। ତତ୍ରାୟଂ ୟୋଜନା – ଯଥେୱ ହି ପୁରିମସିକ୍ଖାପଦେସୁ ଆରମ୍ମଣତୋ ଚ ସୁରାମେରୟମଜ୍ଜପମାଦଟ୍ଠାନଂ ରୂପାୟତନାଦିଅଞ୍ଞତରସଙ୍ଖାରାରମ୍ମଣଂ, ତଥା ଇଧ ୱିକାଲଭୋଜନଂ। ଏତେନ ନୟେନ ସବ୍ବେସଂ ଆରମ୍ମଣଭେଦୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଆଦାନତୋ ଚ ଯଥା ପୁରିମାନି ସାମଣେରେନ ୱା ଉପାସକେନ ୱା ସମାଦିୟନ୍ତେନ ସମାଦିନ୍ନାନି ହୋନ୍ତି, ତଥା ଏତାନିପି। ଅଙ୍ଗତୋପି ଯଥା ତତ୍ଥ ପାଣାତିପାତାଦୀନଂ ଅଙ୍ଗଭେଦୋ ୱୁତ୍ତୋ, ଏୱମିଧାପି ୱିକାଲଭୋଜନସ୍ସ ଚତ୍ତାରି ଅଙ୍ଗାନି – ୱିକାଲୋ, ଯାୱକାଲିକଂ, ଅଜ୍ଝୋହରଣଂ, ଅନୁମ୍ମତ୍ତକତାତି। ଏତେନାନୁସାରେନ ସେସାନମ୍ପି ଅଙ୍ଗୱିଭାଗୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଯଥା ଚ ତତ୍ଥ ସମୁଟ୍ଠାନତୋ ସୁରାମେରୟମଜ୍ଜପମାଦଟ୍ଠାନଂ କାୟତୋ ଚ କାୟଚିତ୍ତତୋ ଚାତି ଦ୍ୱିସମୁଟ୍ଠାନଂ, ଏୱମିଧ ୱିକାଲଭୋଜନଂ। ଏତେନ ନୟେନ ସବ୍ବେସଂ ସମୁଟ୍ଠାନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଯଥା ଚ ତତ୍ଥ ୱେଦନାତୋ ଅଦିନ୍ନାଦାନଂ ତୀସୁ ୱେଦନାସୁ ଅଞ୍ଞତରୱେଦନାସମ୍ପୟୁତ୍ତଂ, ତଥା ଇଧ ୱିକାଲଭୋଜନଂ। ଏତେନ ନୟେନ ସବ୍ବେସଂ ୱେଦନାସମ୍ପୟୋଗୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଯଥା ଚ ତତ୍ଥ ଅବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ଲୋଭମୋହମୂଲଂ, ଏୱମିଧ ୱିକାଲଭୋଜନଂ। ଅପରାନି ଚ ଦ୍ୱେ ଏତେନ ନୟେନ ସବ୍ବେସଂ ମୂଲଭେଦୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଯଥା ଚ ତତ୍ଥ ପାଣାତିପାତାଦୟୋ କାୟକମ୍ମଂ, ଏୱମିଧାପି ୱିକାଲଭୋଜନାଦୀନି। ଜାତରୂପରଜତପଟିଗ୍ଗହଣଂ ପନ କାୟକମ୍ମଂ ୱା ସିୟା ୱଚୀକମ୍ମଂ ୱା କାୟଦ୍ୱାରାଦୀହି ପୱତ୍ତିସବ୍ଭାୱପରିଯାୟେନ, ନ କମ୍ମପଥୱସେନ। ୱିରମତୋତି ଯଥା ଚ ତତ୍ଥ ୱିରମନ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ୱା ପରେସଂ ୱା ପାଣାତିପାତାଦିଅକୁସଲତୋ ୱିରମତି, ଏୱମିଧାପି ୱିକାଲଭୋଜନାଦିଅକୁସଲତୋ, କୁସଲତୋପି ୱା ଏକତୋ। ଯଥା ଚ ପୁରିମା ପଞ୍ଚ ୱେରମଣିୟୋ ଚତୁସମୁଟ୍ଠାନା କାୟତୋ, କାୟଚିତ୍ତତୋ, ୱାଚାଚିତ୍ତତୋ, କାୟୱାଚାଚିତ୍ତତୋ ଚାତି, ସବ୍ବା ସୁଖୱେଦନାସମ୍ପୟୁତ୍ତା ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖୱେଦନାସମ୍ପୟୁତ୍ତା ୱା, ଅଲୋଭାଦୋସମୂଲା ୱା ଅଲୋଭାଦୋସାମୋହମୂଲା ୱା, ସବ୍ବା ଚ ନାନପ୍ପକାରେଟ୍ଠଫଲନିବ୍ବତ୍ତକା, ତଥା ଇଧାପୀତି।

''ୟୋଜେତବ୍ବଂ ତତୋ ଯୁତ୍ତଂ, ପଚ୍ଛିମେସ୍ୱପି ପଞ୍ଚସୁ;

ଆୱେଣିକଞ୍ଚ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ଞେୟ୍ୟା ହୀନାଦିତାପି ଚା''ତି। –

ଏତ୍ଥ ପନ ୱିକାଲଭୋଜନନ୍ତି ମଜ୍ଝନ୍ହିକୱୀତିକ୍କମେ ଭୋଜନଂ। ଏତଞ୍ହି ଅନୁଞ୍ଞାତକାଲେ ୱୀତିକ୍କନ୍ତେ ଭୋଜନଂ, ତସ୍ମା ''ୱିକାଲଭୋଜନ''ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି , ତତୋ ୱିକାଲଭୋଜନା। ନଚ୍ଚଗୀତୱାଦିତୱିସୂକଦସ୍ସନନ୍ତି ଏତ୍ଥ ନଚ୍ଚଂ ନାମ ଯଂକିଞ୍ଚି ନଚ୍ଚଂ, ଗୀତନ୍ତି ଯଂକିଞ୍ଚି ଗୀତଂ, ୱାଦିତନ୍ତି ଯଂକିଞ୍ଚି ୱାଦିତଂ। ୱିସୂକଦସ୍ସନନ୍ତି କିଲେସୁପ୍ପତ୍ତିପଚ୍ଚୟତୋ କୁସଲପକ୍ଖଭିନ୍ଦନେନ ୱିସୂକାନଂ ଦସ୍ସନଂ, ୱିସୂକଭୂତଂ ୱା ଦସ୍ସନଂ ୱିସୂକଦସ୍ସନଂ। ନଚ୍ଚା ଚ ଗୀତା ଚ ୱାଦିତା ଚ ୱିସୂକଦସ୍ସନା ଚ ନଚ୍ଚଗୀତୱାଦିତୱିସୂକଦସ୍ସନା। ୱିସୂକଦସ୍ସନଞ୍ଚେତ୍ଥ ବ୍ରହ୍ମଜାଲେ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ଗହେତବ୍ବଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ତତ୍ଥ –

''ଯଥା ୱା ପନେକେ ଭୋନ୍ତୋ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ସଦ୍ଧାଦେୟ୍ୟାନି ଭୋଜନାନି ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ତେ ଏୱରୂପଂ ୱିସୂକଦସ୍ସନମନୁୟୁତ୍ତା ୱିହରନ୍ତି, ସେୟ୍ୟଥିଦଂ, ନଚ୍ଚଂ ଗୀତଂ ୱାଦିତଂ ପେକ୍ଖଂ ଅକ୍ଖାନଂ ପାଣିସ୍ସରଂ ୱେତାଳଂ କୁମ୍ଭଥୂଣଂ ସୋଭନକଂ ଚଣ୍ଡାଲଂ ୱଂସଂ ଧୋୱନଂ ହତ୍ଥିଯୁଦ୍ଧଂ ଅସ୍ସଯୁଦ୍ଧଂ ମହିଂସଯୁଦ୍ଧଂ ଉସଭଯୁଦ୍ଧଂ ଅଜଯୁଦ୍ଧଂ ମେଣ୍ଡଯୁଦ୍ଧଂ କୁକ୍କୁଟଯୁଦ୍ଧଂ ୱଟ୍ଟକଯୁଦ୍ଧଂ ଦଣ୍ଡଯୁଦ୍ଧଂ ମୁଟ୍ଠିଯୁଦ୍ଧଂ ନିବ୍ବୁଦ୍ଧଂ ଉୟ୍ୟୋଧିକଂ ବଲଗ୍ଗଂ ସେନାବ୍ୟୂହଂ ଅନୀକଦସ୍ସନଂ ଇତି ୱା, ଇତି ଏୱରୂପା ୱିସୂକଦସ୍ସନା ପଟିୱିରତୋ ସମଣୋ ଗୋତମୋ''ତି (ଦୀ। ନି। ୧।୧୨)।

ଅଥ ୱା ଯଥାୱୁତ୍ତେନଟ୍ଠେନ ନଚ୍ଚଗୀତୱାଦିତାନି ଏୱ ୱିସୂକାନି ନଚ୍ଚଗୀତୱାଦିତୱିସୂକାନି, ତେସଂ ଦସ୍ସନଂ ନଚ୍ଚଗୀତୱାଦିତୱିସୂକଦସ୍ସନଂ, ତସ୍ମା ନଚ୍ଚଗୀତୱାଦିତୱିସୂକଦସ୍ସନା। ''ଦସ୍ସନସୱନା''ତି ୱତ୍ତବ୍ବେ ଯଥା ''ସୋ ଚ ହୋତି ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକୋ ୱିପରୀତଦସ୍ସନୋ''ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ଅ। ନି। ୧।୩୦୮) ଅଚକ୍ଖୁଦ୍ୱାରପ୍ପୱତ୍ତମ୍ପି ୱିସୟଗ୍ଗହଣଂ ''ଦସ୍ସନ''ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଏୱଂ ସୱନମ୍ପି ''ଦସ୍ସନ''ନ୍ତେୱ ୱୁତ୍ତଂ। ଦସ୍ସନକମ୍ୟତାୟ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପସ୍ସତୋ ଏୱ ଚେତ୍ଥ ୱୀତିକ୍କମୋ ହୋତି। ଠିତନିସିନ୍ନସୟନୋକାସେ ପନ ଆଗତଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ୱା ଆପାଥଗତଂ ପସ୍ସତୋ ସିୟା ସଂକିଲେସୋ, ନ ୱୀତିକ୍କମୋ। ଧମ୍ମୂପସଂହିତମ୍ପି ଚେତ୍ଥ ଗୀତଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ଗୀତୂପସଂହିତୋ ପନ ଧମ୍ମୋ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ମାଲାଦୀନି ଧାରଣାଦୀହି ଯଥାସଙ୍ଖ୍ୟଂ ୟୋଜେତବ୍ବାନି। ତତ୍ଥ ମାଲାତି ଯଂକିଞ୍ଚି ପୁପ୍ଫଜାତଂ। ୱିଲେପନନ୍ତି ଯଂକିଞ୍ଚି ୱିଲେପନତ୍ଥଂ ପିସିତ୍ୱା ପଟିୟତ୍ତଂ। ଅୱସେସଂ ସବ୍ବମ୍ପି ୱାସଚୁଣ୍ଣଧୂପନାଦିକଂ ଗନ୍ଧଜାତଂ ଗନ୍ଧୋ। ତଂ ସବ୍ବମ୍ପି ମଣ୍ଡନୱିଭୂସନତ୍ଥଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ଭେସଜ୍ଜତ୍ଥନ୍ତୁ ୱଟ୍ଟତି, ପୂଜନତ୍ଥଞ୍ଚ ଅଭିହଟଂ

ସାଦିଯତୋ ନ କେନଚି ପରିଯାଯେନ ନ ୱଟ୍ଟତି। ଉଚ୍ଚାସଯନନ୍ତି ପମାଣାତିକ୍କନ୍ତଂ ୱୁଚ୍ଚତି। ମହାସଯନନ୍ତି ଅକପ୍ପିଯସଯନଂ ଅକପ୍ପିଯତ୍ଥରଣଞ୍ଚ। ତଦୁଭଯମ୍ପି ସାଦିଯତୋ ନ କେନଚି ପରିଯାଯେନ ୱଟ୍ଟତି। ଜାତରୂପନ୍ତି ସୁୱଣ୍ଣଂ। ରଜତନ୍ତି କହାପଣୋ, ଲୋହମାସକଦାରୁମାସକଜତୁମାସକାଦି ଯଂ ଯଂ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱୋହାରଂ ଗଚ୍ଛତି, ତଦୁଭଯମ୍ପି ଜାତରୂପରଜତଂ। ତସ୍ସ ଯେନ କେନଚି ପକାରେନ ସାଦିଯନଂ ପଟିଗ୍ଗହୋ ନାମ, ସୋ ନ ଯେନ କେନଚି ପରିଯାଯେନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଏୱଂ ଆୱେଣିକଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ।

ଦସପି ଚେତାନି ସିକ୍ଖାପଦାନି ହୀନେନ ଛନ୍ଦେନ ଚିତ୍ତୱୀରିଯୱୀମଂସାହି ୱା ସମାଦିନ୍ନାନି ହୀନାନି, ମଜ୍ଝିମେହି ମଜ୍ଝିମାନି, ପଣୀତେହି ପଣୀତାନି। ତଣ୍ହାଦିଟ୍ଠିମାନେହି ୱା ଉପକ୍କିଲିଟ୍ଠାନି ହୀନାନି, ଅନୁପକ୍କିଲିଟ୍ଠାନି ମଜ୍ଝିମାନି, ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ପଞ୍ଞାଯ ଅନୁଗ୍ଗହିତାନି ପଣୀତାନି। ଞାଣୱିପ୍ପଯୁତ୍ତେନ ୱା କୁସଲଚିତ୍ତେନ ସମାଦିନ୍ନାନି ହୀନାନି, ସସଙ୍ଖାରିକଞାଣସମ୍ପଯୁତ୍ତେନ ମଜ୍ଝିମାନି, ଅସଙ୍ଖାରିକେନ ପଣୀତାନୀତି ଏୱଂ ଞେଯ୍ଯା ହୀନାଦିତାପି ଚାତି।

ଏତ୍ତାୱତା ଚ ଯା ପୁବ୍ବେ ‘‘ଯେନ ଯତ୍ଥ ଯଦା ଯସ୍ମା’’ତିଆଦୀହି ଛହି ଗାଥାହି ସିକ୍ଖାପଦପାଠସ୍ସ ୱଣ୍ଣନତ୍ଥଂ ମାତିକା ନିକ୍ଖିତ୍ତା, ସା ଅତ୍ଥତୋ ପକାସିତା ହୋତୀତି।

ପରମତ୍ଥଜୋତିକାଯ ଖୁଦ୍ଦକପାଠ-ଅଟ୍ଠକଥାଯ

ସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୩। ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରୱଣ୍ଣନା

ପଦସମ୍ବନ୍ଧୱଣ୍ଣନା

ଇଦାନି ଯଦିଦଂ ଏୱଂ ଦସହି ସିକ୍ଖାପଦେହି ପରିସୁଦ୍ଧପଯୋଗସ୍ସ ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠିତସ୍ସ କୁଲପୁତ୍ତସ୍ସ ଆସଯପରିସୁଦ୍ଧତ୍ଥଂ ଚିତ୍ତଭାୱନତ୍ଥଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞତ୍ର ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦା ଅପ୍ପୱତ୍ତପୁବ୍ବଂ ସବ୍ବତିତ୍ଥିଯାନଂ ଅୱିସଯଭୂତଂ ତେସୁ ତେସୁ ସୁତ୍ତନ୍ତେସୁ –

''ଏକଧମ୍ମୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭାୱିତୋ ବହୁଲୀକତୋ ମହତୋ ସଂୱେଗାଯ ସଂୱତ୍ତତି। ମହତୋ ଅତ୍ଥାଯ ସଂୱତ୍ତତି। ମହତୋ ଯୋଗକ୍ଖେମାଯ ସଂୱତ୍ତତି। ମହତୋ ସତିସମ୍ପଜଞ୍ଞାଯ ସଂୱତ୍ତତି। ଞାଣଦସ୍ସନପ୍ପଟିଲାଭାଯ ସଂୱତ୍ତତି। ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସୁଖୱିହାରାଯ ସଂୱତ୍ତତି। ୱିଜ୍ଜାୱିମୁତ୍ତିଫଲସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ ସଂୱତ୍ତତି। କତମୋ ଏକଧମ୍ମୋ? କାଯଗତା ସତି। ଅମତଂ ତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତି, ଯେ କାଯଗତାସତିଂ ନ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତି। ଅମତଂ ତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତି, ଯେ କାଯଗତାସତିଂ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତି। ଅମତଂ ତେସଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପରିଭୁତ୍ତଂ ପରିଭୁତ୍ତଂ, ପରିହୀନଂ ଅପରିହୀନଂ, ୱିରଦ୍ଧଂ ଆରଦ୍ଧଂ, ଯେସଂ କାଯଗତା ସତି ଆରଦ୍ଧା''ତି। (ଅ। ନି। ୧।୫୬୪-୫୭୦) –

ଏୱଂ ଭଗୱତା ଅନେକାକାରେନ ପସଂସିତ୍ୱା –

''କଥଂ ଭାୱିତା, ଭିକ୍ଖୱେ, କାଯଗତାସତି କଥଂ ବହୁଲୀକତା ମହପ୍ଫଲା ହୋତି ମହାନିସଂସା? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରଞ୍ଞଗତୋ ୱା''ତି (ମ। ନି। ୩।୧୫୪) –

ଆଦିନା ନଯେନ ଆନାପାନପବ୍ବଂ ଇରିଯାପଥପବ୍ବଂ ଚତୁସମ୍ପଜଞ୍ଞପବ୍ବଂ ପଟିକୂଲମନସିକାରପବ୍ବଂ ଧାତୁମନସିକାରପବ୍ବଂ ନୱ ସିୱଥିକପବ୍ବାନୀତି ଇମେସଂ ଚୁଦ୍ଦସନ୍ନଂ ପବ୍ବାନଂ ୱସେନ କାଯଗତାସତିକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ। ତସ୍ସ ଭାୱନାନିଦ୍ଦେସୋ ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ। ତତ୍ଥ ଯସ୍ମା ଇରିଯାପଥପବ୍ବଂ ଚତୁସମ୍ପଜଞ୍ଞପବ୍ବଂ ଧାତୁମନସିକାରପବ୍ବନ୍ତି ଇମାନି ତୀଣି ୱିପସ୍ସନାୱସେନ ୱୁତ୍ତାନି। ନୱ ସିୱଥିକପବ୍ବାନି ୱିପସ୍ସନାଞାଣେସୁଯେୱ ଆଦୀନୱାନୁପସ୍ସନାୱସେନ ୱୁତ୍ତାନି। ଯାପି ଚେତ୍ଥ ଉଦ୍ଧୁମାତକାଦୀସୁ ସମାଧିଭାୱନା ଇଜ୍ଝେଯ୍ଯ, ସା ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ୱିତ୍ଥାରତୋ ଅସୁଭଭାୱନାନିଦ୍ଦେସେ ପକାସିତା ଏୱ। ଆନାପାନପବ୍ବଂ ପନ ପଟିକୂଲମନସିକାରପବ୍ବଞ୍ଚେତି ଇମାନେତ୍ଥ ଦ୍ୱେ ସମାଧିୱସେନ ୱୁତ୍ତାନି। ତେସୁ ଆନାପାନପବ୍ବଂ ଆନାପାନସ୍ସତିୱସେନ ୱିସୁଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂଯେୱ। ଯଂ ପନେତଂ –

''ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଇମମେୱ କାଯଂ ଉଦ୍ଧଂ ପାଦତଲା ଅଧୋ କେସମତ୍ଥକା ତଚପରିଯନ୍ତଂ ପୂରଂ ନାନପ୍ପକାରସ୍ସ ଅସୁଚିନୋ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତି 'ଅତ୍ଥି ଇମସ୍ମିଂ କାଯେ କେସା, ଲୋମା…ପେ… ମୁତ୍ତ''ନ୍ତି (ମ। ନି। ୩।୧୫୪)।

ଏୱଂ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ମତ୍ଥଲୁଙ୍ଗଂ ଅଟ୍ଠିମିଞ୍ଜେନ ସଙ୍ଗହେତ୍ୱା ଦେସିତଂ କାଯଗତାସତିକୋଟ୍ଠାସଭାୱନାପରିଯାଯଂ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଆରଦ୍ଧଂ, ତସ୍ସାଯଂ ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନା –

ତତ୍ଥ ଅତ୍ଥୀତି ସଂୱିଜ୍ଜନ୍ତି। ଇମସ୍ମିନ୍ତି ୟ୍ୱାଯଂ ଉଦ୍ଧଂ ପାଦତଲା ଅଧୋ କେସମତ୍ଥକା ତଚପରିଯନ୍ତୋ ପୂରୋ ନାନପ୍ପକାରସ୍ସ ଅସୁଚିନୋତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତସ୍ମିଂ । କାଯେତି ସରୀରେ। ସରୀରଞ୍ହି ଅସୁଚିସଞ୍ଚଯତୋ, କୁଚ୍ଛିତାନଂ ୱା କେସାଦୀନଞ୍ଚେୱ ଚକ୍ଖୁରୋଗାଦୀନଞ୍ଚ ରୋଗସତାନଂ ଆଯଭୂତତୋ କାଯୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। କେସା…ପେ… ମୁତ୍ତନ୍ତି ଏତେ କେସାଦଯୋ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରା, ତତ୍ଥ ''ଅତ୍ଥି ଇମସ୍ମିଂ କାଯେ କେସା ଅତ୍ଥି ଲୋମା''ତି ଏୱଂ ସମ୍ବନ୍ଧୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ । ତେନ କିଂ କଥିତଂ ହୋତି? ଇମସ୍ମିଂ ପାଦତଲା ପଟ୍ଠାଯ ଉପରି, କେସମତ୍ଥକା ପଟ୍ଠାଯ ହେଟ୍ଠା, ତଚତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପରିତୋତି ଏତ୍ତକେ ବ୍ୟାମମତ୍ତେ କଳେୱରେ ସବ୍ବାକାରେନାପି ୱିଚିନନ୍ତୋ ନ କୋଚି କିଞ୍ଚି ମୁତ୍ତଂ ୱା ମଣିଂ ୱା ୱେଳୁରିଯଂ ୱା ଅଗରୁଂ ୱା ଚନ୍ଦନଂ ୱା କୁଙ୍କୁମଂ ୱା କପ୍ପୂରଂ ୱା ୱାସଚୁଣ୍ଣାଦିଂ ୱା ଅଣୁମତ୍ତମ୍ପି ସୁଚିଭାୱଂ ପସ୍ସତି, ଅଥ ଖୋ ପରମଦୁଗ୍ଗନ୍ଧଜେଗୁଚ୍ଛଂ ଅସ୍ସିରିକଦସ୍ସନଂ ନାନପ୍ପକାରଂ କେସଲୋମାଦିଭେଦଂ ଅସୁଚିମେୱ ପସ୍ସତୀତି।

ଅଯଂ ତାୱେତ୍ଥ ପଦସମ୍ବନ୍ଧତୋ ୱଣ୍ଣନା।

ଅସୁଭଭାୱନା

ଅସୁଭଭାୱନାୱସେନ ପନସ୍ସ ଏୱଂ ୱଣ୍ଣନା ୱେଦିତବ୍ବା – ଏୱମେତସ୍ମିଂ ପାଣାତିପାତାୱେରମଣିସିକ୍ଖାପଦାଦିଭେଦେ ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠିତେନ ପଯୋଗସୁଦ୍ଧେନ ଆଦିକମ୍ମିକେନ କୁଲପୁତ୍ତେନ ଆସଯସୁଦ୍ଧିଯା ଅଧିଗମନତ୍ଥଂ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରକମ୍ମଟ୍ଠାନଭାୱନାନୁଯୋଗମନୁଯୁଞ୍ଜିତୁକାମେନ ପଠମଂ ତାୱସ୍ସ ଆୱାସକୁଲଲାଭଗଣକମ୍ମଦ୍ଧାନଞ୍ଞାତିଗନ୍ଥରୋଗୈଦ୍ଧିପଲିବୋଧେନ କିତ୍ତିପଲିବୋଧେନ ୱା ସହ ଦସ ପଲିବୋଧା ହୋନ୍ତି। ଅଥାନେନ ଆୱାସକୁଲଲାଭଗଣଞ୍ଞାତିକିତ୍ତୀସୁ ସଙ୍ଗପ୍ପହାନେନ, କମ୍ମଦ୍ଧାନଗନ୍ଥେସୁ ଅବ୍ୟାପାରେନ, ରୋଗସ୍ସ ତିକିଚ୍ଛାଯାତି ଏୱଂ ତେ ଦସ ପଲିବୋଧା ଉପଚ୍ଛିନ୍ଦିତବ୍ବା, ଅଥାନେନ ଉପଚ୍ଛିନ୍ନପଲିବୋଧେନ ଅନୁପଚ୍ଛିନ୍ନନେକ୍ଖମ୍ମାଭିଲାସେନ କୋଟିପ୍ପତ୍ତସଲ୍ଲେଖୱୁତ୍ତିଂ ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଖୁଦ୍ଦାନୁଖୁଦ୍ଦକମ୍ପି ୱିନଯାଚାରଂ ଅପ୍ପଜହନ୍ତେନ ଆଗମାଧିଗମସମନ୍ନାଗତୋ ତତୋ ଅଞ୍ଞତରଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତୋ ୱା କମ୍ମଟ୍ଠାନଦାଯକୋ ଆଚରିଯୋ ୱିନଯାନୁରୂପେନ ୱିଧିନା ଉପଗନ୍ତବ୍ବୋ, ୱତ୍ତସମ୍ପଦାଯ ଚ ଆରାଧିତଚିତ୍ତସ୍ସ ତସ୍ସ ଅତ୍ତନୋ ଅଧିପ୍ପାଯୋ ନିୱେଦେତବ୍ବୋ। ତେନ ତସ୍ସ ନିମିତ୍ତଜ୍ଝାସଯଚରିଯାଧିମୁତ୍ତିଭେଦଂ ଞତ୍ୱା ଯଦି ଏତଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନମନୁରୂପଂ, ଅଥ ଯସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ଅତ୍ତନା ୱସତି, ଯଦି ତସ୍ମିଂଯେୱ ସୋପି ୱସିତୁକାମୋ ହୋତି, ତତୋ ସଙ୍ଖେପତୋ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଦାତବ୍ବଂ। ଅଥ ଅଞ୍ଞତ୍ର ୱସିତୁକାମୋ ହୋତି, ତତୋ ପହାତବ୍ବପରିଗ୍ଗହେତବ୍ବାଦିକଥନୱସେନ ସପୁରେକ୍ଖାରଂ ରାଗଚରିତାନୁକୂଲାଦିକଥନୱସେନ ସପ୍ପଭେଦଂ ୱିତ୍ଥାରେନ କଥେତବ୍ବଂ। ତେନ ତଂ ସପୁରେକ୍ଖାରଂ ସପ୍ପଭେଦଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଆଚରିଯଂ ଆପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଯାନି ତାନି –

''ମହାୱାସଂ ନୱାୱାସଂ, ଜରାୱାସଞ୍ଚ ପନ୍ଥନିଂ;

ସୋଣ୍ଡିଂ ପଣ୍ଣଞ୍ଚ ପୁପ୍ଫଞ୍ଚ, ଫଲଂ ପତ୍ଥିତମେୱ ଚ।

''ନଗରଂ ଦାରୁନା ଖେତ୍ତଂ, ୱିସଭାଗେନ ପଟ୍ଟନଂ;

ପଚ୍ଚନ୍ତସୀମାସପ୍ପାଯଂ, ଯତ୍ଥ ମିତ୍ତୋ ନ ଲବ୍ଭତି।

''ଅଟ୍ଠାରସେତାନି ଠାନାନି, ଇତି ୱିଞ୍ଞାଯ ପଣ୍ଡିତୋ;

ଆରକା ପରିୱଜ୍ଜେଯ୍ଯ, ମଗ୍ଗଂ ସପ୍ପଟିଭଯଂ ଯଥା''ତି। (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୫୨) –

ଏୱଂ ଅଟ୍ଠାରସ ସେନାସନାନି ପରିୱଜ୍ଜେତବ୍ବାନୀତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ତାନି ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା, ଯଂ ତଂ –

''କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସେନାସନଂ ପଞ୍ଚଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତଂ ହୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସେନାସନଂ ନାତିଦୂରଂ ହୋତି, ନଚ୍ଚାସନ୍ନଂ, ଗମନାଗମନସମ୍ପନ୍ନଂ, ଦିୱା ଅପ୍ପାକିଣ୍ଣଂ, ରତ୍ତିଂ ଅପ୍ପସଦ୍ଦଂ ଅପ୍ପନିଗ୍ଘୋସଂ ଅପ୍ପଡଂସମକସୱାତାତପସରୀସପସମ୍ଫସ୍ସଂ। ତସ୍ମିଂ ଖୋ ପନ ସେନାସନେ ୱିହରନ୍ତସ୍ସ ଅପ୍ପକସିରେନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ଚୀୱରପିଣ୍ଡପାତସେନାସନଗିଲାନପଚ୍ଚଯଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରା। ତସ୍ମିଂ ଖୋ ପନ ସେନାସନେ ଥେରା ଭିକ୍ଖୂ ୱିହରନ୍ତି ବହୁସ୍ସୁତା ଆଗତାଗମା ଧମ୍ମଧରା ୱିନଯଧରା ମାତିକାଧରା, ତେ କାଲେନ କାଲଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପରିପୁଚ୍ଛତି ପରିପଞ୍ହତି 'ଇଦଂ, ଭନ୍ତେ, କଥଂ, ଇମସ୍ସ କୋ ଅତ୍ଥୋ'ତି? ତସ୍ସ, ତେ ଆଯସ୍ମନ୍ତୋ ଅୱିୱଟଞ୍ଚେୱ ୱିୱରନ୍ତି, ଅନୁତ୍ତାନୀକତଞ୍ଚ ଉତ୍ତାନିଂ କରୋନ୍ତି, ଅନେକୱିହିତେସୁ ଚ କଙ୍ଖାଠାନିଯେସୁ ଧମ୍ମେସୁ କଙ୍ଖଂ ପଟିୱିନୋଦେନ୍ତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସେନାସନଂ ପଞ୍ଚଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତଂ ହୋତୀ''ତି (ଅ। ନି। ୧୦।୧୧)। –

ଏୱଂ ପଞ୍ଚଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତଂ ସେନାସନଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତଥାରୂପଂ ସେନାସନଂ ଉପଗମ୍ମ କତସବ୍ବକିଚ୍ଚେନ କାମେସୁ ଆଦୀନୱଂ, ନେକ୍ଖମ୍ମେ ଚ ଆନିସଂସଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧସୁବୁଦ୍ଧତାଯ ଧମ୍ମସୁଧମ୍ମତାଯ ସଙ୍ଘସୁପ୍ପଟିପନ୍ନତାଯ ଚ ଅନୁସ୍ସରଣେନ ଚିତ୍ତଂ ପସାଦେତ୍ୱା ଯଂ ତଂ –

''ୱଚସା ମନସା ଚେୱ, ୱଣ୍ଣସଣ୍ଠାନତୋ ଦିସା;

ଓକାସତୋ ପରିଚ୍ଛେଦା, ସତ୍ତଧୁଗ୍ଗହଣଂ ୱିଦୂ''ତି। –

ଏୱଂ ସତ୍ତୱିଧଂ ଉଗ୍ଗହକୋସଲ୍ଲଂ; ଅନୁପୁବ୍ବତୋ, ନାତିସୀଘତୋ, ନାତିସଣିକତୋ, ୱିକ୍ଖେପପ୍ପଟିବାହନତୋ, ପଣ୍ଣତ୍ତିସମତିକ୍କମତୋ, ଅନୁପୁବ୍ବମୁଞ୍ଚନତୋ, ଅପ୍ପନାତୋ, ତଯୋ ଚ ସୁତ୍ତନ୍ତାତି ଏୱଂ ଦସୱିଧଂ ମନସିକାରକୋସଲ୍ଲଞ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ। ତଂ ଅପରିଚ୍ଚଜନ୍ତେନ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରଭାୱନା ଆରଭିତବ୍ବା। ଏୱଞ୍ହି ଆରଭତୋ ସବ୍ବାକାରେନ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରଭାୱନା ସମ୍ପଜ୍ଜତି ନୋ ଅଞ୍ଞଥା।

ତତ୍ଥ ଆଦିତୋୱ ତଚପଞ୍ଚକଂ ତାୱ ଗହେତ୍ୱା ଅପି ତେପିଟକେନ ‘‘କେସା ଲୋମା’’ତିଆଦିନା ନୟେନ ଅନୁଲୋମତୋ, ତସ୍ମିଂ ପଗୁଣୀଭୂତେ ‘‘ତଚୋ ଦନ୍ତା’’ତି ଏୱମାଦିନା ନୟେନ ପଟିଲୋମତୋ, ତସ୍ମିମ୍ପି ପଗୁଣୀଭୂତେ ତଦୁଭୟନୟେନେୱ ଅନୁଲୋମପ୍ପଟିଲୋମତୋ ୱହି ୱିସଟ୍ୱିତକ୍କୱିଚ୍ଛେଦନତ୍ଥଂ ପାଠଇପଗୁଣୀଭାୱତ୍ଥଞ୍ଚ ୱଚସା କୋଟ୍ଠାସସଭାୱପରିଗ୍ଗହତ୍ଥଂ ମନସା ଚ ଅଦ୍ଧମାସଂ ଭାୱେତଙ୍ଗଂ। ୱଚସା ହିସ୍ସ ଭାୱନା ୱହି ୱିସଟ୍ୱିତକ୍କେ ୱିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ମନସା ଭାୱନାୟ ପାଠଇପଗୁଣତାୟ ଚ ପଚ୍ଚୟୋ ହୋତି, ମନସା ଭାୱନା ଅସୁଭୱଣ୍ଣଲକ୍ଖଣାନଂ ଅଞ୍ଞତରୱସେନ ପରିଗ୍ଗହସ୍ସ, ଅଥ ତେନେୱ ନୟେନ ୱକ୍କପଞ୍ଚକଂ ଅଦ୍ଧମାସଂ, ତତୋ ତଦୁଭୟମଦ୍ଧମାସଂ, ତତୋ ପପ୍ଫାସପଞ୍ଚକମଦ୍ଧମାସଂ, ତତୋ ତଂ ପଞ୍ଚକତ୍ତୟମ୍ପି ଅଦ୍ଧମାସଂ, ଅଥ ଅନ୍ତେ ଅୱୁତ୍ତମ୍ପି ମତ୍ଥଲୁଙ୍ଗଂ ପଥୱୀଧାତୁଆକାରେହି ସଦ୍ଧିଂ ଏକତୋ ଭାୱନତ୍ଥଂ ଇଧ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ମତ୍ଥଲୁଙ୍ଗପଞ୍ଚକଂ ଅଦ୍ଧମାସଂ, ତତୋ ପଞ୍ଚକଚତୁକ୍କମ୍ପି ଅଦ୍ଧମାସଂ, ଅଥ ମେଦଛକ୍କମଦ୍ଧମାସଂ, ତତୋ ମେଦଛକ୍କେନ ସହ ପଞ୍ଚକଚତୁକ୍କମ୍ପି ଅଦ୍ଧମାସଂ, ଅଥ ମୁତ୍ତଛକ୍କମଦ୍ଧମାସଂ, ତତୋ ସବ୍ବମେୱ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରମଦ୍ଧମାସନ୍ତି ଏୱଂ ଛ ମାସେ ୱଣ୍ଣସଣ୍ଠାନଦିସୋକାସପରିଚ୍ଛେଦତୋ ୱୱତ୍ଥପେନ୍ତେନ ଭାୱେତଙ୍ଗଂ। ଏତଂ ମଜ୍ଝିମପଞ୍ଞଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ମନ୍ଦପଞ୍ଞେନ ତୁ ଯାୱଜୀୱଂ ଭାୱେତଙ୍ଗଂ ତିକ୍ଖପଞ୍ଞସ୍ସ ନ ଚିରେନେୱ ଭାୱନା ସମ୍ପଜ୍ଜତୀତି।

ଏତ୍ଥାହ – ‘‘କଥଂ ପନାୟମିମଂ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରଂ ୱଣ୍ଣାଦିତୋ ୱୱତ୍ଥପେତୀ’’ତି? ଅୟଞ୍ହି ‘‘ଅତ୍ଥି ଇମସ୍ମିଂ କାୟେ କେସା’’ତି ଏୱମାଦିନା ନୟେନ ତଚପଞ୍ଚକାଦିୱିଭାଗତୋ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରଂ ଭାୱେନ୍ତୋ କେସା ତାୱ ୱଣ୍ଣତୋ କାଠଅକାତି ୱୱତ୍ଥପେତି, ଯାଦିସକା ୱାନେନ ଦିଟ୍ଠା ହୋନ୍ତି। ସଣ୍ଠାନତୋ ଦୀଘୱଚ୍ଚଲିକା ତୁଲାଦଣ୍ଡମିୱାତି ୱୱତ୍ଥପେତି। ଦିସତୋ ପନ ୟସ୍ମା ଇମସ୍ମିଂ କାୟେ ନାଭିତୋ ଉଦ୍ଧଂ ଉପରିମା ଦିସା ଅଧୋ ହେଟ୍ଠିମାତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତସ୍ମା ଇମସ୍ସ କାୟସ୍ସ ଉପରିମାୟ ଦିସାୟ ଜାତାତି ୱୱତ୍ଥପେତି। ଓକାସତୋ ନଲାଟନ୍ତକଣ୍ଣଚୂଢଇକଗଲୱାଟକପରିଚ୍ଛିନ୍ନେ ସୀସଚମ୍ମେ ଜାତାତି। ତତ୍ଥ ୟଥା ୱମ୍ମିକମତ୍ଥକେ ଜାତାନି କୁଣ୍ଠତିଣାନି ନ ଜାନନ୍ତି ‘‘ମୟଂ ୱମ୍ମିକମତ୍ଥକେ ଜାତାନୀ’’ତି; ନପି ୱମ୍ମିକମତ୍ଥକୋ ଜାନାତି ‘‘ମୟି କୁଣ୍ଠତିଣାନି ଜାତାନୀ’’ତି; ଏୱମେୱ ନ କେସା ଜାନନ୍ତି ‘‘ମୟଂ ସୀସଚମ୍ମେ ଜାତା’’ତି, ନପି ସୀସଚମ୍ମଂ ଜାନାତି ‘‘ମୟି କେସା ଜାତା’’ତି। ଆଭୋଗପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣୱିରହିତା ହି ଏତେ ଧମ୍ମା ଅଚେତନା ଅବ୍ୟାକତା ସୁଞ୍ଞା ପରମଦୁଗ୍ଗନ୍ଧଜେଗୁଚ୍ଛପ୍ପଟିକୂଲା, ନ ସତ୍ତୋ ନ ପୁଗ୍ଗଲୋତି ୱୱତ୍ଥପେତି। ପରିଚ୍ଛେଦତୋତି ଦୁୱିଧୋ ପରିଚ୍ଛେଦୋ ସଭାଗୱିସଭାଗୱସେନ। ତତ୍ଥ କେସା ହେଟ୍ଠା ପତିଟ୍ଠିତଚମ୍ମତଲେନ ତତ୍ଥ ୱୀହଗ୍ଗମତ୍ତଂ ପୱିସିତ୍ୱା ପତିଟ୍ଠିତେନ ଅତ୍ତନୋ ମୂଲତଲେନ ଚ ଉପରି ଆକାସେନ ତିରିୟଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନାତି ଏୱଂ ସଭାଗପରିଚ୍ଛେଦତୋ, କେସା ନ ଅୱସେସଏକତିଂସାକାରା। ଅୱସେସା ଏକତିଂସା ନ କେସାତି ଏୱଂ ୱିସଭାଗପରିଚ୍ଛେଦତୋ ଚ ୱୱତ୍ଥପେତି। ଏୱଂ ତାୱ କେସେ ୱଣ୍ଣାଦିତୋ ୱୱତ୍ଥପେତି।

ଅୱସେସେସୁ ଲୋମା ୱଣ୍ଣତୋ ୟେଭୁୟ୍ୟେନ ନୀଲୱଣ୍ଣାତି ୱୱତ୍ଥପେତି, ଯାଦିସକା ୱାନେନ ଦିଟ୍ଠା ହୋନ୍ତି। ସଣ୍ଠାନତୋ ଓଣତଚାପସଣ୍ଠାନା, ଉପରି ୱଙ୍କତାଲହୀରସଣ୍ଠାନା ୱା, ଦିସତୋ ଦ୍ୱୀସୁ ଦିସାସୁ ଜାତା, ଓକାସତୋ ହତ୍ଥତଲପାଦତଲେ ଠପେତ୍ୱା ୟେଭୁୟ୍ୟେନ ଅୱସେସସରୀରଚମ୍ମେ ଜାତାତି।

ତତ୍ଥ ୟଥା ପୁରାଣଗାମଟ୍ଠାନେ ଜାତାନି ଦବ୍ବତିଣାନି ନ ଜାନନ୍ତି ‘‘ମୟଂ ପୁରାଣଗାମଟ୍ଠାନେ ଜାତାନୀ’’ତି, ନ ଚ ପୁରାଣଗାମଟ୍ଠାନଂ ଜାନାତି ‘‘ମୟି ଦବ୍ବତିଣାନି ଜାତାନୀ’’ତି, ଏୱମେୱ ନ ଲୋମା ଜାନନ୍ତି ‘‘ମୟଂ ସରୀରଚମ୍ମେ ଜାତା’’ତି, ନପି ସରୀରଚମ୍ମଂ ଜାନାତି ‘‘ମୟି ଲୋମା ଜାତା’’ତି। ଆଭୋଗପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣୱିରହିତା ହି ଏତେ ଧମ୍ମା ଅଚେତନା ଅବ୍ୟାକତା ସୁଞ୍ଞା ପରମଦୁଗ୍ଗନ୍ଧଜେଗୁଚ୍ଛପଟିକୂଲା, ନ ସତ୍ତୋ ନ ପୁଗ୍ଗଲୋତି ୱୱତ୍ଥପେତି। ପରିଚ୍ଛେଦତୋ ହେଟ୍ଠା ପତିଟ୍ଠିତଚମ୍ମତଲେନ ତତ୍ଥ ଲିକ୍ଖାମତ୍ତଂ ପୱିସିତ୍ୱା ପତିଟ୍ଠିତେନ ଅତ୍ତନୋ ମୂଲେନ ଚ ଉପରି ଆକାସେନ ତିରିୟଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନାତି ୱୱତ୍ଥପେତି। ଅୟମେତେସଂ ସଭାଗପରିଚ୍ଛେଦୋ, ୱିସଭାଗପରିଚ୍ଛେଦୋ ପନ କେସସଦିସୋ ଏୱାତି ଏୱଂ ଲୋମେ ୱଣ୍ଣାଦିତୋ ୱୱତ୍ଥପେତି।

ତତୋ ପରଂ ନଖା ୟସ୍ସ ପରିପୁଣ୍ଣା, ତସ୍ସ ୱୀସତି। ତେ ସବ୍ବେପି ୱଣ୍ଣତୋ ମଂସୱିନିମୁତ୍ତୋକାସେ ସେତା, ମଂସସମ୍ବନ୍ଧେ ତମ୍ବୱଣ୍ଣାତି ୱୱତ୍ଥପେତି। ସଣ୍ଠାନତୋ ୟଥାସକପତିଟ୍ଠିତୋକାସସଣ୍ଠାନା, ୟେଭୁୟ୍ୟେନ ମଧୁକଫଲଟ୍ଠିକସଣ୍ଠାନା, ମଚ୍ଛସକଲିକସଣ୍ଠାନା ୱାତି ୱୱତ୍ଥପେତି। ଦିସତୋ ଦ୍ୱୀସୁ ଦିସାସୁ ଜାତା, ଓକାସତୋ ଅଙ୍ଗୁଲୀନଂ ଅଗ୍ଗେସୁ ପତିଟ୍ଠିତାତି।

ତତ୍ଥ ୟଥା ନାମ ଗାମଦାରକେହି ଦଣ୍ଡକଗ୍ଗେସୁ ମଧୁକଫଲଟ୍ଠିକା ଠପିତା ନ ଜାନନ୍ତି ‘‘ମୟଂ ଦଣ୍ଡକଗ୍ଗେସୁ ଠପିତା’’ତି, ନପି ଦଣ୍ଡକା ଜାନନ୍ତି ‘‘ଅମ୍ହେସୁ ମଧୁକଫଲଟ୍ଠିକା ଠପିତା’’ତି; ଏୱମେୱ ନଖା ନ ଜାନନ୍ତି ‘‘ମୟଂ ଅଙ୍ଗୁଲୀନଂ ଅଗ୍ଗେସୁ ପତିଟ୍ଠିତା’’ତି, ନପି ଅଙ୍ଗୁଲିୟୋ ଜାନନ୍ତି ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ଅଗ୍ଗେସୁ ନଖା ପତିଟ୍ଠିତା’’ତି। ଆଭୋଗପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣୱିରହିତା ହି ଏତେ ଧମ୍ମା ଅଚେତନା...ପେ... ନ ପୁଗ୍ଗଲୋତି ୱୱତ୍ଥପେତି। ପରିଚ୍ଛେଦତୋ ହେଟ୍ଠା ମୂଲେ ଚ ଅଙ୍ଗୁଲିମଂସେନ, ତତ୍ଥ ପତିଟ୍ଠିତତଲେନ ୱା ଉପରି ଅଗ୍ଗେ ଚ ଆକାସେନ, ଉଭତୋପସ୍ସେସୁ ଅଙ୍ଗୁଲୀନଂ ଉଭତୋକୋଟିଚମ୍ମେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନାତି ୱୱତ୍ଥପେତି। ଅୟମେତେସଂ ସଭାଗପରିଚ୍ଛେଦୋ, ୱିସଭାଗପରିଚ୍ଛେଦୋ ପନ କେସସଦିସୋ ଏୱାତି ଏୱଂ ନଖେ ୱଣ୍ଣାଦିତୋ ୱୱତ୍ଥପେତି।

ତତୋ ପରଂ ଦନ୍ତା ଯସ୍ସ ପରିପୁଣ୍ଣା, ତସ୍ସ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସ। ତେ ସଙ୍ଖେପି ୱଣ୍ଣତୋ ସେତୱଣ୍ଣାତି ୱୱତ୍ଥପେତି। ଯସ୍ସ ସମସଣ୍ଠିତା ହୋନ୍ତି, ତସ୍ସ ଖରପତ୍ତଛିନ୍ନସଙ୍ଖପଟଲମିୱ ସମଗନ୍ଥିତସେତକୁସୁମମକୁଳମାଲା ୱିୟ ଚ ଖାୟନ୍ତି। ଯସ୍ସ ୱିସମସଣ୍ଠିତା, ତସ୍ସ ଜିଣ୍ଣଆସନସାଲାପୀଠକପଟିପାଟି ୱିୟ ନାନାସଣ୍ଠାନାତି ସଣ୍ଠାନତୋ ୱୱତ୍ଥପେତି। ତେସଞ୍ହି ଉଭୟଦନ୍ତପନ୍ତିପରିୟୋସାନେସୁ ହେଟ୍ଠତୋ ଉପରିତୋ ଚ ଦ୍ୱେ ଦ୍ୱେ କତ୍ୱା ଅଟ୍ଠ ଦନ୍ତା ଚତୁକୋଟିକା ଚତୁମୂଲିକା ଆସନ୍ଦିକସଣ୍ଠାନା, ତେସଂ ଓରତୋ ତେନେୱ କମେନ ସନ୍ନିୱିଟ୍ଠା ଅଟ୍ଠ ଦନ୍ତା ତିକୋଟିକା ତିମୂଲିକା ସିଙ୍ଘାଟକସଣ୍ଠାନା। ତେସମ୍ପି ଓରତୋ ତେନେୱ କମେନ ହେଟ୍ଠତୋ ଉପରିତୋ ଚ ଏକମେକଂ କତ୍ୱା ଚତ୍ତାରୋ ଦନ୍ତା ଦ୍ୱିକୋଟିକା ଦ୍ୱିମୂଲିକା ଯାନକୂପତ୍ଥମ୍ଭିନୀସଣ୍ଠାନା। ତେସମ୍ପି ଓରତୋ ତେନେୱ କମେନ ସନ୍ନିୱିଟ୍ଠା ଚତ୍ତାରୋ ଦାଠାଦନ୍ତା ଏକକୋଟିକା ଏକମୂଲିକା ମଲ୍ଲିକାମକୁଳସଣ୍ଠାନା। ତତୋ ଉଭୟଦନ୍ତପନ୍ତିୱେମଜ୍ଝେ ହେଟ୍ଠା ଚତ୍ତାରୋ ଉପରି ଚତ୍ତାରୋ କତ୍ୱା ଅଟ୍ଠ ଦନ୍ତା ଏକକୋଟିକା ଏକମୂଲିକା ତୁମ୍ବବୀଜସଣ୍ଠାନା। ଦିସତୋ ଉପରିମାୟ ଦିସାୟ ଜାତା। ଓକାସତୋ ଉପରିମା ଉପରିମହନୁକଟ୍ଠିକେ ଅଧୋକୋଟିକା, ହେଟ୍ଠିମା ହେଟ୍ଠିମହନୁକଟ୍ଠିକେ ଉଦ୍ଧଂକୋଟିକା ହୁତ୍ୱା ପତିଟ୍ଠିତାତି।

ତତ୍ଥ ଯଥା ନଗ୍ଗକମ୍ମିକପୁରିସେନ ହେଟ୍ଠା ସିଲାତଲେ ପତିଟ୍ଠାପିତା ଉପରିମତଲେ ପୱେସିତା ଥମ୍ଭା ନ ଜାନନ୍ତି ''ମୟଂ ହେଟ୍ଠାସିଲାତଲେ ପତିଟ୍ଠାପିତା, ଉପରିମତଲେ ପୱେସିତା''ତି, ନ ହେଟ୍ଠାସିଲାତଲଂ ଜାନାତି ''ମୟି ଥମ୍ଭା ପତିଟ୍ଠାପିତା''ତି, ନ ଉପରିମତଲଂ ଜାନାତି ''ମୟି ଥମ୍ଭା ପୱିଟ୍ଠା''ତି; ଏୱମେୱ ଦନ୍ତା ନ ଜାନନ୍ତି ''ମୟଂ ହେଟ୍ଠାହନୁକଟ୍ଠିକେ ପତିଟ୍ଠିତା, ଉପରିମହନୁକଟ୍ଠିକେ ପୱିଟ୍ଠା''ତି, ନାପି ହେଟ୍ଠାହନୁକଟ୍ଠିକଂ ଜାନାତି ''ମୟି ଦନ୍ତା ପତିଟ୍ଠିତା''ତି, ନ ଉପରିମହନୁକଟ୍ଠିକଂ ଜାନାତି ''ମୟି ଦନ୍ତା ପୱିଟ୍ଠା''ତି। ଆଭୋଗପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣୱିରହିତା ହି ଏତେ ଧମ୍ମା...ପେ... ନ ପୁଗ୍ଗଲୋତି। ପରିଚ୍ଛେଦତୋ ହେଟ୍ଠା ହନୁକଟ୍ଠିକୂପେନ ହନୁକଟ୍ଠିକଂ ପୱିସିତ୍ୱା ପତିଟ୍ଠିତେନ ଅତ୍ତନୋ ମୂଲତଲେନ ଚ ଉପରି ଆକାସେନ ତିରିୟଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନାତି ୱୱତ୍ଥପେତି। ଅୟମେତେସଂ ସଭାଗପରିଚ୍ଛେଦୋ, ୱିସଭାଗପରିଚ୍ଛେଦୋ ପନ କେସସଦିସୋ ଏୱାତି ଏୱଂ ଦନ୍ତେ ୱଣ୍ଣାଦିତୋ ୱୱତ୍ଥପେତି ।

ତତୋ ପରଂ ଅନ୍ତୋସରୀରେ ନାନାକୁଣପସଞ୍ଛାଦକଂ ତଚୋ ୱଣ୍ଣତୋ ସେତୋତି ୱୱତ୍ଥପେତି। ସୋ ହି ଯଦିପି ଛୱିରାଗରଞ୍ଜିତତ୍ତା କାଳଅକୋଦାତାଦିୱଣ୍ଣୱସେନ ନାନାୱଣ୍ଣୋ ୱିୟ ଦିସ୍ସତି, ତଥାପି ସଭାଗୱଣ୍ଣେନ ସେତୋ ଏୱ। ସୋ ପନସ୍ସ ସେତଭାୱୋ ଅଗ୍ଗିଜାଲାଭିଘାତପହରଣପହାରାଦୀହି ୱିଦ୍ଧଂସିତାୟ ଛୱିୟା ପାକଟୋ ହୋତି। ସଣ୍ଠାନତୋ ସଙ୍ଖେପେନ କଞ୍ଚୁକସଣ୍ଠାନୋ, ୱିତ୍ଥାରେନ ନାନାସଣ୍ଠାନୋତି। ତଥା ହି ପାଦଙ୍ଗୁଲିତ୍ତଚୋ କୋସକାରକକୋସସଣ୍ଠାନୋ, ପିଟ୍ଠିପାଦତ୍ତଚୋ ପୁଟବଦ୍ଧୂପାହନସଣ୍ଠାନୋ, ଜଙ୍ଘତ୍ତଚୋ ଭତ୍ତପୁଟକତାଲପଣ୍ଣସଣ୍ଠାନୋ , ଊରୁତ୍ତଚୋ ତଣ୍ଡୁଲଭରିତଦୀଘତ୍ଥୱିକସଣ୍ଠାନୋ, ଆନିସଦତ୍ତଚୋ ଉଦକପୂରିତପଟପରିସ୍ସାୱନସଣ୍ଠାନୋ, ପିଟ୍ଠିତ୍ତଚୋ ଫଲକୋନଦ୍ଧଚମ୍ମସଣ୍ଠାନୋ, କୁଚ୍ଛିତ୍ତଚୋ ୱୀଣାଦୋଣିକୋନଦ୍ଧଚମ୍ମସଣ୍ଠାନୋ, ଉରତ୍ତଚୋ ଯେଭୁୟ୍ୟେନ ଚତୁରସ୍ସସଣ୍ଠାନୋ, ଦ୍ୱିବାହୁତ୍ତଚୋ ତୂଣୀରୋନଦ୍ଧଚମ୍ମସଣ୍ଠାନୋ, ପିଟ୍ଠିହତ୍ଥତ୍ତଚୋ ଖୁରକୋସସଣ୍ଠାନୋ ଫଣକତ୍ଥୱିକସଣ୍ଠାନୋ ୱା, ହତ୍ଥଙ୍ଗୁଲିତ୍ତଚୋ କୁଞ୍ଚିକାକୋସସଣ୍ଠାନୋ, ଗୀୱତ୍ତଚୋ ଗଲକଞ୍ଚୁକସଣ୍ଠାନୋ, ମୁଖତ୍ତଚୋ ଛିଦ୍ଦାୱଛିଦ୍ଦକିମିକୁଲାୱକସଣ୍ଠାନୋ, ସୀସତ୍ତଚୋ ପତ୍ତତ୍ଥୱିକସଣ୍ଠାନୋତି।

ତଚପରିଗ୍ଗଣ୍ହକେନ ଚ ଯୋଗାୱଚରେନ ଉତ୍ତରୋଟ୍ଠତୋ ପଟ୍ଠାୟ ତଚସ୍ସ ମଂସସ୍ସ ଚ ଅନ୍ତରେନ ଚିତ୍ତଂ ପେସେତ୍ୱେନ ପଠମଂ ତାୱ ମୁଖତ୍ତଚୋ ୱୱତ୍ଥପେତବ୍ବୋ, ତତୋ ସୀସତ୍ତଚୋ, ଅଥ ବହିଗୀୱତ୍ତଚୋ, ତତୋ ଅନୁଲୋମେନ ପଟିଲୋମେନ ଚ ଦକ୍ଖିଣହତ୍ଥତ୍ତଚୋ। ଅଥ ତେନେୱ କମେନ ୱାମହତ୍ଥତ୍ତଚୋ, ତତୋ ପିଟ୍ଠିତ୍ତଚୋ, ଅଥ ଆନିସଦତ୍ତଚୋ, ତତୋ ଅନୁଲୋମେନ ପଟିଲୋମେନ ଚ ଦକ୍ଖିଣପାଦତ୍ତଚୋ, ଅଥ ୱାମପାଦତ୍ତଚୋ, ତତୋ ୱତ୍ଥିଉଦରହଦୟଅକ୍ଖନ୍ତରଗୀୱତ୍ତଚୋ, ତତୋ ହେଟ୍ଠିମହନୁକତ୍ତଚୋ, ଅଥ ଅଧରୋଟ୍ଠତ୍ତଚୋ। ଏୱଂ ଯାୱ ପୁନ ଉପରି ଓଟ୍ଠତ୍ତଚୋତି । ଦିସତୋ ଦ୍ୱୀସୁ ଦିସାସୁ ଜାତୋ। ଓକାସତୋ ସକଲସରୀରଂ ପରିୟୋନନ୍ଧିତ୍ୱା ଠିତୋତି।

ତତ୍ଥ ଯଥା ଅଲ୍ଲଚମ୍ମପରିୟୋନଦ୍ଧାୟ ପେଳଆୟ ନ ଅଲ୍ଲଚମ୍ମଂ ଜାନାତି ''ମୟା ପେଳଆ ପରିୟୋନଦ୍ଧା''ତି, ନପି ପେଳଆ ଜାନାତି ''ଅହଂ ଅଲ୍ଲଚମ୍ମେନ ପରିୟୋନଦ୍ଧା''ତି; ଏୱମେୱ ନ ତଚୋ ଜାନାତି ''ମୟା ଇଦଂ ଚାତୁମହାଭୂତିକଂ ସରୀରଂ ଓନଦ୍ଧ''ନ୍ତି, ନପି ଇଦଂ ଚାତୁମହାଭୂତିକଂ ସରୀରଂ ଜାନାତି ''ଅହଂ ତଚେନ ଓନଦ୍ଧ''ନ୍ତି। ଆଭୋଗପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣୱିରହିତା ହି ଏତେ ଧମ୍ମା...ପେ... ନ ପୁଗ୍ଗଲୋତି। କେୱଲଂ ତୁ –

''ଅଲ୍ଲଚମ୍ମପଟିଚ୍ଛନ୍ନୋ, ନୱଦ୍ୱାରୋ ମହାୱଣୋ;

ସମନ୍ତତୋ ପଗ୍ଘରତି, ଅସୁଚିପୂତିଗନ୍ଧିୟୋ''ତି।

ପରିଚ୍ଛେଦତୋ ହେଟ୍ଠା ମଂସେନ ତତ୍ଥ ପତିଟ୍ଠିତତଲେନ ୱା ଉପରି ଛୱିୟା ପରିଚ୍ଛିନ୍ନୋତି ୱୱତ୍ଥପେତି। ଅୟମେତସ୍ସ ସଭାଗପରିଚ୍ଛେଦୋ, ୱିସଭାଗପରିଚ୍ଛେଦୋ ପନ କେସସଦିସୋ ଏୱାତି ଏୱଂ ତଚଂ ୱଣ୍ଣାଦିତୋ ୱୱତ୍ଥପେତି।

ତତୋ ପରଂ ସରୀରେ ନଓପେସିସତପ୍ପଭେଦଂ ମଂସଂ ୱଣ୍ଣତୋ ରତ୍ତଂ ପାଲିଭଦ୍ଦକପୁପ୍ଫସନ୍ନିଭନ୍ତି ୱୱତ୍ଥପେତି। ସଣ୍ଠାନତୋ ନାନାସଣ୍ଠାନନ୍ତି। ତଥା ହି ତତ୍ଥ ଜଙ୍ଘମଂସଂ ତାଲପଣ୍ଣପୁଟଭତ୍ତସଣ୍ଠାନଂ, ଅୱିକସିତକେତକୀମକୁଳସଣ୍ଠାନନ୍ତିପି କେଚି। ଊରୁମଂସଂ ସୁଧାପିସନନିସଦପୋତକସଣ୍ଠାନଂ, ଆନିସଦମଂସଂ ଉଦ୍ଧନକୋଟିସଣ୍ଠାନଂ, ପିଟ୍ଠିମଂସଂ ତାଲଗୁଳପଟଲସଣ୍ଠାନଂ, ଫାସୁକଦ୍ୱୟମଂସଂ ୱଂସମୟକୋଟ୍ଠକୁଚ୍ଛିପଦେସମ୍ହି ତନୁମତ୍ତିକାଲେପସଣ୍ଠାନଂ, ଥନମଂସଂ ୱଟ୍ଟେତ୍ୱା ଅୱକ୍ଖିତ୍ତମତ୍ତିକାପିଣ୍ଡସଣ୍ଠାନଂ, ଦ୍ୱେବାହୁମଂସଂ ନଙ୍ଗୁଟ୍ଠସୀସପାଦେ ଛେତ୍ୱା ନିଚ୍ଚମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଠପିତମହାମୂସିକସଣ୍ଠାନଂ, ମଂସସୂନକସଣ୍ଠାନନ୍ତିପି ଏକେ। ଗଣ୍ଡମଂସଂ ଗଣ୍ଡପ୍ପଦେସେ ଠପିତକରଞ୍ଜବୀଜସଣ୍ଠାନଂ, ମଣ୍ଡୂକସଣ୍ଠାନନ୍ତିପି ଏକେ। ଜିୱ୍ହାମଂସଂ ନୁହୀପତ୍ତସଣ୍ଠାନଂ, ନାସାମଂସଂ ଓମୁଖନିକ୍ଖିତ୍ତପଣ୍ଣକୋସସଣ୍ଠାନଂ, ୦।ଅକ୍ଖିକୂପମଂସଂ ଅଦ୍ଧପକ୍କୋଦୁମ୍ବରସଣ୍ଠାନଂ, ସୀସମଂସଂ ପତ୍ତପଚନକଟାହତନୁଲେପସଣ୍ଠାନନ୍ତି । ମଂସପରିଗ୍ଗଣ୍ହକେନ ଚ ଯୋଗାୱଚରେନ ଏତାନେୱ ଓଳାରିକମଂସାନି ସଣ୍ଠାନତୋ ୱୱତ୍ଥପେତବ୍ବାନି। ଏୱଞ୍ହି ୱୱତ୍ଥାପୟତୋ ସୁଖୁମାନି ମଂସାନି ଞାଣସ୍ସ ଆପାଥଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି। ଦିସତୋ ଦ୍ୱୀସୁ ଦିସାସୁ ଜାତଂ। ଓକାସତୋ ସାଧିକାନି ତୀଣି ଅଟ୍ଠିସତାନି ଅନୁଲିମ୍ପିତ୍ୱା ଠିତନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଯଥା ଥୂଲମତ୍ତିକାନୁଲିତ୍ତାୟ ଭିତ୍ତିଯା ନ ଥୂଲମତ୍ତିକା ଜାନାତି ''ମୟା ଭିତ୍ତି ଅନୁଲିତ୍ତା''ତି, ନପି ଭିତ୍ତି ଜାନାତି ''ଅହଂ ଥୂଲମତ୍ତିକାୟ ଅନୁଲିତ୍ତା''ତି, ଏୱମେୱଂ ନ ନଓପେସିସତପ୍ପଭେଦଂ ମଂସଂ ଜାନାତି ''ମୟା ଅଟ୍ଠିସତତ୍ତୟଂ ଅନୁଲିତ୍ତ''ନ୍ତି, ନପି ଅଟ୍ଠିସତତ୍ତୟଂ ଜାନାତି ''ଅହଂ ନଓପେସିସତପ୍ପଭେଦେନ ମଂସେନ ଅନୁଲିତ୍ତ''ନ୍ତି। ଆଭୋଗପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣୱିରହିତା ହି ଏତେ ଧମ୍ମା…ପେ… ନ ପୁଗ୍ଗଲୋତି। କେୱଲଂ ତୁ –

''ନଓପେସିସତା ମଂସା, ଅନୁଲିତ୍ତା କଳେୱରଂ;

ନାନାକିମିକୁଲାକିଣ୍ଣଂ, ମୀଳହଟ୍ଠାନଂୱ ପୂତିକ''ନ୍ତି।

ପରିଚ୍ଛେଦତୋ ହେଟ୍ଠା ଅଟ୍ଠିସଙ୍ଘାଟେନ ତତ୍ଥ ପତିଟ୍ଠିତତଲେନ ୱା ଉପରି ତଚେନ ତିରିୟଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନନ୍ତି ୱୱତ୍ଥପେତି। ଅୟମେତସ୍ସ ସଭାଗପରିଚ୍ଛେଦୋ, ୱିସଭାଗପରିଚ୍ଛେଦୋ ପନ କେସସଦିସୋ ଏୱାତି ଏୱଂ ମଂସଂ ୱଣ୍ଣାଦିତୋ ୱୱତ୍ଥପେତି।

ତତୋ ପରଂ ସରୀରେ ନଓସତପ୍ପଭେଦା ନ୍ହାରୂ ୱଣ୍ଣତୋ ସେତାତି ୱୱତ୍ଥପେତି, ମଧୁୱଣ୍ଣାତିପି ଏକେ। ସଣ୍ଠାନତୋ ନାନାସଣ୍ଠାନାତି। ତଥା ହି ତତ୍ଥ ମହନ୍ତା ମହନ୍ତା ନ୍ହାରୂ କନ୍ଦଲମକୁଳସଣ୍ଠାନା, ତତୋ ସୁଖୁମତରା ସୂକରୱାଗୁରରଜ୍ଜୁସଣ୍ଠାନା, ତତୋ ଅଣୁକତରା ପୂତିଲତାସଣ୍ଠାନା, ତତୋ ଅଣୁକତରା ସୀହଳଅମହାୱୀଣାତନ୍ତିସଣ୍ଠାନା, ତତୋ ଅଣୁକତରା ଥୂଲସୁତ୍ତକସଣ୍ଠାନା, ହତ୍ଥପିଟ୍ଠିପାଦପିଟ୍ଠୀସୁ ନ୍ହାରୂ ସକୁଣପାଦସଣ୍ଠାନା, ସୀସେ ନ୍ହାରୂ ଗାମଦାରକାନଂ ସୀସେ ଠପିତୱିରଳଅତରଦୁକୂଲସଣ୍ଠାନା, ପିଟ୍ଠିଯା ନ୍ହାରୂ ତେମେତ୍ୱା ଆତପେ ପସାରିତମଚ୍ଛଜାଲସଣ୍ଠାନା, ଅୱସେସା ଇମସ୍ମିଂ ସରୀରେ ତଂତଂଅଙ୍ଗପଚ୍ଚଙ୍ଗାନୁଗତା ନ୍ହାରୂ ସରୀରେ ପଟିମୁକ୍କଜାଲକଞ୍ଚୁକସଣ୍ଠାନାତି। ଦିସତୋ ଦ୍ୱୀସୁ ଦିସାସୁ ଜାତା। ତେସୁ ଚ ଦକ୍ଖିଣକଣ୍ଠକୂଳଇକତୋ ପଟ୍ଠାୟ ପଞ୍ଚ କଣ୍ଡରନାମକା ମହାନ୍ହାରୂ ପୁରତୋ ଚ ପଚ୍ଛତୋ ଚ ୱିନନ୍ଧମାନା ୱାମପସ୍ସଂ ଗତା, ୱାମକଣ୍ଠକୂଳଇକତୋ ପଟ୍ଠାୟ ପଞ୍ଚ ପୁରତୋ ଚ ପଚ୍ଛତୋ ଚ ୱିନନ୍ଧମାନା ଦକ୍ଖିଣପସ୍ସଂ ଗତା, ଦକ୍ଖିଣଗଲୱାଟକତୋ ପଟ୍ଠାୟ ପଞ୍ଚ ପୁରତୋ ଚ ପଚ୍ଛତୋ ଚ ୱିନନ୍ଧମାନା ୱାମପସ୍ସଂ ଗତା, ୱାମଗଲୱାଟକତୋ ପଟ୍ଠାୟ ପଞ୍ଚ ପୁରତୋ ଚ ପଚ୍ଛତୋ ଚ ୱିନନ୍ଧମାନା ଦକ୍ଖିଣପସ୍ସଂ ଗତା, ଦକ୍ଖିଣହତ୍ଥଂ ୱିନନ୍ଧମାନା ପୁରତୋ ଚ ପଚ୍ଛତୋ ଚ ପଞ୍ଚ ପଞ୍ଚାତି ଦସ କଣ୍ଡରନାମକା ଏୱ ମହାନ୍ହାରୂ ଆରୁଳହା। ତଥା ୱାମହତ୍ଥଂ, ଦକ୍ଖିଣପାଦଂ, ୱାମପାଦଞ୍ଚାତି ଏୱମେତେ ସଟ୍ଠି ମହାନ୍ହାରୂ ସରୀରଧାରକା ସରୀରନିୟାମକାତିପି ୱୱତ୍ଥପେତି। ଓକାସତୋ ସକଲସରୀରେ ଅଟ୍ଠିଚମ୍ମାନଂ ଅଟ୍ଠିମଂସାନଞ୍ଚ ଅନ୍ତରେ ଅଟ୍ଠୀନି ଆବନ୍ଧମାନା ଠିତାତି।

ତତ୍ଥ ଯଥା ୱଲ୍ଲିସନ୍ତାନବଦ୍ଧେସୁ କୁଟ୍ଟଦାରୂସୁ ନ ୱଲ୍ଲିସନ୍ତାନା ଜାନନ୍ତି ''ଅମ୍ହେହି କୁଟ୍ଟଦାରୂନି ଆବଦ୍ଧାନୀ''ତି, ନପି କୁଟ୍ଟଦାରୂନି ଜାନନ୍ତି ''ମୟଂ ୱଲ୍ଲିସନ୍ତାନେହି ଆବଦ୍ଧାନୀ''ତି; ଏୱମେୱ ନ ନ୍ହାରୂ ଜାନନ୍ତି ''ଅମ୍ହେହି ତୀଣି ଅଟ୍ଠିସତାନି ଆବଦ୍ଧାନୀ''ତି, ନପି ତୀଣି ଅଟ୍ଠିସତାନି ଜାନନ୍ତି ''ମୟଂ ନ୍ହାରୂହି ଆବଦ୍ଧାନୀ''ତି। ଆଭୋଗପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣୱିରହିତା ହି ଏତେ ଧମ୍ମା…ପେ… ନ ପୁଗ୍ଗଲୋତି। କେୱଲଂ ତୁ –

''ନୱନ୍ହାରୁସତା ହୋନ୍ତି, ବ୍ୟାମମତ୍ତେ କଳେୱରେ;

ବନ୍ଧନ୍ତି ଅଟ୍ଠିସଙ୍ଘାଟଂ, ଅଗାରମିୱ ୱଲ୍ଲିୟୋ''ତି।

ପରିଚ୍ଛେଦତୋ ହେଟ୍ଠା ତୀହି ଅଟ୍ଠିସତେହି ତତ୍ଥ ପତିଟ୍ଠିତତଲେହି ୱା ଉପରି ତଚମଂସେହି ତିରିୟଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନାତି ୱୱତ୍ଥପେତି। ଅୟମେତେସଂ ସଭାଗପରିଚ୍ଛେଦୋ, ୱିସଭାଗପରିଚ୍ଛେଦୋ ପନ କେସସଦିସୋ ଏୱାତି ଏୱଂ ନ୍ହାରୂ ୱଣ୍ଣାଦିତୋ ୱୱତ୍ଥପେତି।

ତତୋ ପରଂ ସରୀରେ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସଦନ୍ତଟ୍ଠିକାନଂ ୱିସୁଂ ଗହିତତ୍ତା ସେସାନି ଚତୁସଟ୍ଠି ହତ୍ଥଟ୍ଠିକାନି ଚତୁସଟ୍ଠି ପାଦଟ୍ଠିକାନି ଚତୁସଟ୍ଠି ମୁଦୁକଟ୍ଠିକାନି ମଂସନିସ୍ସିତାନି ଦ୍ୱେ ପଣ୍ହିକଟ୍ଠୀନି ଏକେକସ୍ମିଂ ପାଦେ ଦ୍ୱେ ଦ୍ୱେ ଗୋପ୍ଫକଟ୍ଠିକାନି ଦ୍ୱେ ଜଙ୍ଘଟ୍ଠିକାନି ଏକଂ ଜଣ୍ଣୁକଟ୍ଠି ଏକଂ ଊରୁଟ୍ଠି ଦ୍ୱେ କଟିଟ୍ଠୀନି ଅଟ୍ଠାରସ ପିଟ୍ଠିକଣ୍ଟକଟ୍ଠୀନି ଚତୁୱୀସତି ଫାସୁକଟ୍ଠୀନି ଚୁଦ୍ଦସ ଉରଟ୍ଠୀନି ଏକଂ ହଦୟଟ୍ଠି ଦ୍ୱେ ଅକ୍ଖକଟ୍ଠୀନି ଦ୍ୱେ ପିଟ୍ଠିବାହଟ୍ଠୀନି ଦ୍ୱେ ବାହଟ୍ଠୀନି ଦ୍ୱେ ଦ୍ୱେ ଅଗ୍ଗବାହଟ୍ଠୀନି ସତ୍ତ ଗୀୱଟ୍ଠୀନି ଦ୍ୱେ ହନୁକଟ୍ଠୀନି ଏକଂ ନାସିକଟ୍ଠି ଦ୍ୱେ ଅକ୍ଖିଟ୍ଠୀନି ଦ୍ୱେ କଣ୍ଣଟ୍ଠୀନି ଏକଂ ନଲାଟଟ୍ଠି ଏକଂ ମୁଦ୍ଧଟ୍ଠି ନୱ ସୀସକପାଲଟ୍ଠୀନୀତି ଏୱମାଦିନା ନୟେନ ୱୁତ୍ତପ୍ପଭେଦାନି ଅଟ୍ଠୀନି ସବ୍ବାନେୱ ୱଣ୍ଣତୋ ସେତାନୀତି ୱୱତ୍ଥପେତି।

ସଣ୍ଠାନତୋ ନାନାସଣ୍ଠାନାନି। ତଥା ହି ତତ୍ଥ ଅଗ୍ଗପାଦଙ୍ଗୁଲିଟ୍ଠୀନି କତକବୀଜସଣ୍ଠାନାନି, ତଦନନ୍ତରାନି ଅଙ୍ଗୁଲୀନଂ ମଜ୍ଝପବ୍ବଟ୍ଠୀନି ଅପରିପୁଣ୍ଣପନସଟ୍ଠିସଣ୍ଠାନାନି, ମୂଲପବ୍ବଟ୍ଠୀନି ପଣୱସଣ୍ଠାନାନି, ମୋରସକଲିସଣ୍ଠାନାନୀତିପି ଏକେ। ପିଟ୍ଠିପାଦଟ୍ଠୀନି କୋଟ୍ଟିତକନ୍ଦଲକନ୍ଦରାସିସଣ୍ଠାନାନି ପଣ୍ହିକଟ୍ଠୀନି ଏକଟ୍ଠିତାଲଫଲବୀଜସଣ୍ଠାନାନି, ଗୋପ୍ଫକଟ୍ଠୀନି ଏକତୋବଦ୍ଧକୀଳଗୋଳକସଣ୍ଠାନାନି, ଜଙ୍ଘଟ୍ଠିକେସୁ ଖୁଦ୍ଦକଂ ଧନୁଦଣ୍ଡସଣ୍ଠାନଂ, ମହନ୍ତଂ ଖୁପ୍ପିପାସାମିଲାତଧମନିପିଟ୍ଠିସଣ୍ଠାନଂ, ଜଙ୍ଘଟ୍ଠିକସ୍ସ ଗୋପ୍ଫକଟ୍ଠିକେସୁ ପତିଟ୍ଠିତଟ୍ଠାନଂ ଅପନୀତତଚଖଜ୍ଜୂରୀକଳୀରସଣ୍ଠାନଂ, ଜଙ୍ଘଟ୍ଠିକସ୍ସ ଜଣ୍ଣୁକଟ୍ଠିକେ ପତିଟ୍ଠିତଟ୍ଠାନଂ ମୁଦିଙ୍ଗମୁଖସଣ୍ଠାନଂ ଜଣ୍ଣୁକଟ୍ଠି ଏକପସ୍ସତୋ ଘଟ୍ଟିତଫେଣସଣ୍ଠାନଂ, ଊରୁଟ୍ଠୀନି ଦୁତ୍ତଚ୍ଛିତୱାସିଫରସୁଦଣ୍ଡସଣ୍ଠାନାନି, ଊରୁଟ୍ଠିକସ୍ସ କଟଟ୍ଠିକେ ପତିଟ୍ଠିତଟ୍ଠାନଂ ସୁୱଣ୍ଣକାରାନଂ ଅଗ୍ଗିଜାଲନକସଲାକାବୁନ୍ଦିସଣ୍ଠାନଂ , ତପ୍ପତିଟ୍ଠିତୋକାସୋ ଅଗ୍ଗଚ୍ଛିନ୍ନପୁନ୍ନାଗଫଲସଣ୍ଠାନୋ, କଟିଟ୍ଠୀନି ଦ୍ୱେପି ଏକାବଦ୍ଧାନି ହୁତ୍ୱା କୁମ୍ଭକାରେହି କତଚୁଲ୍ଲିସଣ୍ଠାନାନି, ତାପସଭିସିକାସଣ୍ଠାନାନୀତିପି ଏକେ। ଆନିସଦଟ୍ଠୀନି ହେଟ୍ଠାମୁଖଠପିତସପ୍ପଫଣସଣ୍ଠାନାନି, ସତ୍ତଟ୍ଠଟ୍ଠାନେସୁ ଛିଦ୍ଦାୱଛିଦ୍ଦାନି ଅଟ୍ଠାରସ ପିଟ୍ଠିକଣ୍ଟକଟ୍ଠୀନି ଅବ୍ଭନ୍ତରତୋ ଉପରୂପରି ଠପିତସୀସକପଟ୍ଟୱେଠକସଣ୍ଠାନାନି, ବାହିରତୋ ୱଟ୍ଟନାୱଲିସଣ୍ଠାନାନି, ତେସଂ ଅନ୍ତରନ୍ତରା କକଚଦନ୍ତସଦିସାନି ଦ୍ୱେ ତୀଣି କଣ୍ଟକାନି ହୋନ୍ତି, ଚତୁୱୀସତିୟା ଫାସୁକଟ୍ଠୀସୁ ପରିପୁଣ୍ଣାନି ପରିପୁଣ୍ଣସୀହଳଅଦାତ୍ତସଣ୍ଠାନାନି , ଅପରିପୁଣ୍ଣାନି ଅପରିପୁଣ୍ଣସୀହଳଅଦାତ୍ତସଣ୍ଠାନାନି, ସବ୍ବାନେୱ ଓଦାତକୁକ୍କୁଟସ୍ସ ପସାରିତପକ୍ଖଦ୍ୱୟସଣ୍ଠାନାନୀତିପି ଏକେ। ଚୁଦ୍ଦସ ଉରଟ୍ଠୀନି ଜିଣ୍ଣସନ୍ଦମାନିକଫଲକପନ୍ତିସଣ୍ଠାନାନି, ହଦୟଟ୍ଠି ଦବ୍ବିଫଣସଣ୍ଠାନଂ, ଅକ୍ଖକଟ୍ଠୀନି ଖୁଦ୍ଦକଲୋହୱାସିଦଣ୍ଡସଣ୍ଠାନାନି, ତେସଂ ହେଟ୍ଠା ଅଟ୍ଠି ଅଦ୍ଧଚନ୍ଦସଣ୍ଠାନଂ, ପିଟ୍ଠିବାହଟ୍ଠୀନି ଫରସୁଫଣସଣ୍ଠାନାନି, ଉପଡ୍ଢଛିନ୍ନସୀହଳଅକୁଦାଲସଣ୍ଠାନାନୀତିପି ଏକେ। ବାହଟ୍ଠୀନି ଆଦାସଦଣ୍ଡସଣ୍ଠାନାନି, ମହାୱାସିଦଣ୍ଡସଣ୍ଠାନାନୀତିପି ଏକେ। ଅଗ୍ଗବାହଟ୍ଠୀନି ୟମକତାଲକନ୍ଦସଣ୍ଠାନାନି, ମଣିବନ୍ଧଟ୍ଠୀନି ଏକତୋ ଅଲ୍ଲିୟାପେତ୍ୱା ଠପିତସୀସକପଟ୍ଟୱେଠକସଣ୍ଠାନାନି, ପିଟ୍ଠିହତ୍ଥଟ୍ଠୀନି କୋଟ୍ଟିତକନ୍ଦଲକନ୍ଦରାସିସଣ୍ଠାନାନି, ହତ୍ଥଙ୍ଗୁଲିମୂଲପବ୍ବଟ୍ଠୀନି ପଣୱସଣ୍ଠାନାନି, ମଜ୍ଝପବ୍ବଟ୍ଠୀନି ଅପରିପୁଣ୍ଣପନସଟ୍ଠିସଣ୍ଠାନାନି, ଅଗ୍ଗପବ୍ବଟ୍ଠୀନି କତକବୀଜସଣ୍ଠାନାନି, ସତ୍ତ ଗୀୱଟ୍ଠୀନି ଦଣ୍ଡେ ୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ପଟିପାଟିୟା ଠପିତୱଂସକଳୀରଖଣ୍ଡସଣ୍ଠାନାନି, ହେଟ୍ଠିମହନୁକଟ୍ଠି କମ୍ମାରାନଂ ଅୟୋକୂଟୟୋତ୍ତକସଣ୍ଠାନଂ, ଉପରିମହନୁକଟ୍ଠି ଅୱଲେଖନସତ୍ଥକସଣ୍ଠାନଂ, ଅକ୍ଖିନାସକୂପଟ୍ଠୀନି ଅପନୀତମିଞ୍ଜତରୁଣତାଲଟ୍ଠିସଣ୍ଠାନାନି , ନଲାଟଟ୍ଠି ଅଧୋମୁଖଠପିତଭିନ୍ନସଙ୍ଖକପାଲସଣ୍ଠାନଂ, କଣ୍ଣଚୂଳିକଟ୍ଠୀନି ନ୍ହାପିତଖୁରକୋସସଣ୍ଠାନାନି, ନଲାଟକଣ୍ଣଚୂଳିକାନଂ ଉପରି ପଟ୍ଟବନ୍ଧନୋକାସେ ଅଟ୍ଠିବହଲଘଟପୁଣ୍ଣପଟପିଲୋତିକଖଣ୍ଡସଣ୍ଠାନଂ, ମୁଦ୍ଧନଟ୍ଠି ମୁଖଚ୍ଛିନ୍ନୱଙ୍କନାଳିକେରସଣ୍ଠାନଂ, ସୀସଟ୍ଠୀନି ସିବ୍ବେତ୍ୱା ଠପିତଜଜ୍ଜରାଲାବୁକଟାହସଣ୍ଠାନାନୀତି। ଦିସତୋ ଦ୍ୱୀସୁ ଦିସାସୁ ଜାତାନି।

ଓକାସତୋ ଅୱିସେସେନ ସକଲସରୀରେ ଠିତାନି, ୱିସେସେନ ତୁ ସୀସଟ୍ଠୀନି ଗୀୱଟ୍ଠିକେସୁ ପତିଟ୍ଠିତାନି, ଗୀୱଟ୍ଠୀନି ପିଟ୍ଠିକଣ୍ଟକଟ୍ଠୀସୁ ପତିଟ୍ଠିତାନି, ପିଟ୍ଠିକଣ୍ଟକଟ୍ଠୀନି କଟିଟ୍ଠୀସୁ ପତିଟ୍ଠିତାନି, କଟିଟ୍ଠୀନି ଊରୁଟ୍ଠିକେସୁ ପତିଟ୍ଠିତାନି, ଊରୁଟ୍ଠୀନି ଜଣ୍ଣୁକଟ୍ଠିକେସୁ, ଜଣ୍ଣୁକଟ୍ଠୀନି ଜଙ୍ଘଟ୍ଠିକେସୁ, ଜଙ୍ଘଟ୍ଠୀନି ଗୋପ୍ଫକଟ୍ଠିକେସୁ, ଗୋପ୍ଫକଟ୍ଠୀନି ପିଟ୍ଠିପାଦଟ୍ଠିକେସୁ ପତିଟ୍ଠିତାନି, ପିଟ୍ଠିପାଦଟ୍ଠିକାନି ଚ ଗୋପ୍ଫକଟ୍ଠୀନି ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଠିତାନି, ଗୋପ୍ଫକଟ୍ଠୀନି ଜଙ୍ଘଟ୍ଠୀନି… ପେ… ଗୀୱଟ୍ଠୀନି ସୀସଟ୍ଠୀନି ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଠିତାନୀତି ଏତେନାନୁସାରେନ ଅୱସେସାନିପି ଅଟ୍ଠୀନି ୱେଦିତବ୍ବାନି।

ତତ୍ଥ ୟଥା ଇଟ୍ଠକଗୋପାନସିଚୟାଦୀସୁ ନ ଉପରିମା ଇଟ୍ଠକାଦୟୋ ଜାନନ୍ତି ‘‘ମୟଂ ହେଟ୍ଠିମେସୁ ପତିଟ୍ଠିତା’’ତି, ନପି ହେଟ୍ଠିମା ଜାନନ୍ତି ‘‘ମୟଂ ଉପରିମାନି ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଠିତା’’ତି; ଏୱମେୱ ନ ସୀସଟ୍ଠିକାନି ଜାନନ୍ତି ‘‘ମୟଂ ଗୀୱଟ୍ଠିକେସୁ ପତିଟ୍ଠିତାନୀ’’ତି…ପେ… ନ ଗୋପ୍ଫକଟ୍ଠିକାନି ଜାନନ୍ତି ‘‘ମୟଂ ପିଟ୍ଠିପାଦଟ୍ଠିକେସୁ ପତିଟ୍ଠିତାନୀ’’ତି, ନପି ପିଟ୍ଠିପାଦଟ୍ଠିକାନି ଜାନନ୍ତି ‘‘ମୟଂ ଗୋପ୍ଫକଟ୍ଠୀନି ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଠିତାନୀ’’ତି। ଆଭୋଗପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣୱିରହିତା ହି ଏତେ ଧମ୍ମା…ପେ… ନ ପୁଗ୍ଗଲୋତି। କେୱଲଂ ତୁ ଇମାନି ସାଧିକାନି ତୀଣି ଅଟ୍ଠିସତାନି ନୱହି ନ୍ହାରୁସତେହି ନୱହି ଚ ମଂସପେସିସତେହି ଆବଦ୍ଧାନୁଲିତ୍ତାନି, ଏକଘନଚମ୍ମପରିୟୋନଦ୍ଧାନି, ସତ୍ତରସହରଣୀସହସ୍ସାନୁଗତସିନେହସିନେହିତାନି, ନୱନୱୁତିଲୋମକୂପସହସ୍ସପରିସ୍ସୱମାନସେଦଜଲ୍ଲିକାନି ଅସୀତିକିମିକୁଲାନି, କାୟୋତ୍ୱେୱ ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗତାନି, ୟଂ ସଭାୱତୋ ଉପପରିକ୍ଖନ୍ତୋ ୟୋଗାୱଚରୋ ନ କିଞ୍ଚି ଗୟ୍ହୂପଗଂ ପସ୍ସତି, କେୱଲଂ ତୁ ନ୍ହାରୁସମ୍ବନ୍ଧଂ ନାନାକୁଣପସଙ୍କିଣ୍ଣଂ ଅଟ୍ଠିସଙ୍ଘାଟମେୱ ପସ୍ସତି। ୟଂ ଦିସ୍ୱା ଦସବଲସ୍ସ ପୁତ୍ତଭାୱଂ ଉପେତି। ୟଥାହ –

‘‘ପଟିପାଟିଯଟ୍ଠୀନି ଠିତାନି କୋଟିଯା,

ଅନେକସନ୍ଧିଯମିତୋ ନ କେହିଚି;

ବଦ୍ଧୋ ନହାରୂହି ଜରାଯ ଚୋଦିତୋ,

ଅଚେତନୋ କଟ୍ଠକଲିଙ୍ଗରୂପମୋ।

‘‘କୁଣପଂ କୁଣପେ ଜାତଂ, ଅସୁଚିମ୍ହି ଚ ପୂତିନି;

ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧେ ଚାପି ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧଂ, ଭେଦନମ୍ହି ଚ ୱଯଧମ୍ମଂ।

‘‘ଅଟ୍ଠିପୁଟେ ଅଟ୍ଠିପୁଟୋ, ନିଙ୍କଣ୍ଡୋ ପୂତିନି ପୂତିକାଯମ୍ହି;

ତମ୍ହି ଚ ୱିନେଥ ଛନ୍ଦଂ, ହେସ୍ସଥ ପୁତ୍ତା ଦସବଲସ୍ସା’’ତି ଚ।

ପରିଚ୍ଛେଦତୋ ଅନ୍ତୋ ଅଟ୍ଠିମିଞ୍ଜେନ ଉପରିତୋ ମଂସେନ ଅଗ୍ଗେ ମୂଲେ ଚ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନାନୀତି ୱୱତ୍ଥପେତି। ଅଯମେତେସଂ ସଭାଗପରିଚ୍ଛେଦୋ, ୱିସଭାଗପରିଚ୍ଛେଦୋ ପନ କେସସଦିସୋ ଏୱାତି ଏୱଂ ଅଟ୍ଠୀନି ୱଣ୍ଣାଦିତୋ ୱୱତ୍ଥପେତି।

ତତୋ ପରଂ ସରୀରେ ଯଥାୱୁତ୍ତପ୍ପଭେଦାନଂ ଅଟ୍ଠୀନଂ ଅବ୍ଭନ୍ତରଗତଂ ଅଟ୍ଠିମିଞ୍ଜଂ ୱଣ୍ଣତୋ ସେତନ୍ତି ୱୱତ୍ଥପେତି। ସଣ୍ଠାନତୋ ଅତ୍ତନୋ ଓକାସସଣ୍ଠାନନ୍ତି। ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ମହନ୍ତମହନ୍ତାନଂ ଅଟ୍ଠୀନଂ ଅବ୍ଭନ୍ତରଗତଂ ସେଦେତ୍ୱା ୱଂସନଳକପଙ୍କେସୁ ପକ୍ଖିତ୍ତମହାୱେତ୍ତଙ୍କୁରସଣ୍ଠାନଂ, ଖୁଦ୍ଦାନୁଖୁଦ୍ଦକାନଂ ଅବ୍ଭନ୍ତରଗତଂ ସେଦେତ୍ୱା ୱଂସନଳକପଙ୍କେସୁ ପକ୍ଖିତ୍ତତନୁୱେତ୍ତଙ୍କୁରସଣ୍ଠାନନ୍ତି। ଦିସତୋ ଦ୍ୱୀସୁ ଦିସାସୁ ଜାତଂ। ଓକାସତୋ ଅଟ୍ଠୀନଂ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ପତିଟ୍ଠିତନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଯଥା ୱେଳୁନଳକାଦୀନଂ ଅନ୍ତୋଗତାନି ଦଧିଫାଣିତାନି ନ ଜାନନ୍ତି ‘‘ମଯଂ ୱେଳୁନଳକାଦୀନଂ ଅନ୍ତୋଗତାନୀ’’ତି, ନପି ୱେଳୁନଳକାଦଯୋ ଜାନନ୍ତି ‘‘ଦଧିଫାଣିତାନି ଅମ୍ହାକଂ ଅନ୍ତୋଗତାନୀ’’ତି; ଏୱମେୱ ନ ଅଟ୍ଠିମିଞ୍ଜଂ ଜାନାତି ‘‘ଅହଂ ଅଟ୍ଠୀନଂ ଅନ୍ତୋଗତ’’ନ୍ତି, ନପି ଅଟ୍ଠୀନି ଜାନନ୍ତି ‘‘ଅଟ୍ଠିମିଞ୍ଜଂ ଅମ୍ହାକଂ ଅନ୍ତୋଗତ’’ନ୍ତି। ଆଭୋଗପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣୱିରହିତା ହି ଏତେ ଧମ୍ମା…ପେ… ନ ପୁଗ୍ଗଲୋତି। ପରିଚ୍ଛେଦତୋ ଅଟ୍ଠୀନଂ ଅବ୍ଭନ୍ତରତଲେହି ଅଟ୍ଠିମିଞ୍ଜଭାଗେନ ଚ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନନ୍ତି ୱୱତ୍ଥପେତି। ଅଯମେତସ୍ସ ସଭାଗପରିଚ୍ଛେଦୋ, ୱିସଭାଗପରିଚ୍ଛେଦୋ ପନ କେସସଦିସୋ ଏୱାତି ଏୱଂ ଅଟ୍ଠିମିଞ୍ଜଂ ୱଣ୍ଣାଦିତୋ ୱୱତ୍ଥପେତି।

ତତୋ ପରଂ ସରୀରସ୍ସ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ଦ୍ୱିଗୋଳକପ୍ପଭେଦଂ ୱକ୍କଂ ୱଣ୍ଣତୋ ମନ୍ଦରତ୍ତଂ ପାଳିଭଦ୍ଦକଟ୍ଠିୱଣ୍ଣନ୍ତି ୱୱତ୍ଥପେତି। ସଣ୍ଠାନତୋ ଗାମଦାରକାନଂ ସୁତ୍ତାୱୁତକୀଳାଗୋଳକସଣ୍ଠାନଂ, ଏକୱଣ୍ଟସହକାରଦ୍ୱଯସଣ୍ଠାନନ୍ତିପି ଏକେ। ଦିସତୋ ଉପରିମାଯ ଦିସାଯ ଜାତଂ। ଓକାସତୋ ଗଲୱାଟକା ୱିନିକ୍ଖନ୍ତେନ ଏକମୂଲେନ ଥୋକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଦ୍ୱିଧା ଭିନ୍ନେନ ଥୂଲନ୍ହାରୁନା ୱିନିବଦ୍ଧଂ ହୁତ୍ୱା ହଦଯମଂସଂ ପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଠିତନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଯଥା ୱଣ୍ଟୂପନିବଦ୍ଧଂ ସହକାରଦ୍ୱଯଂ ନ ଜାନାତି ‘‘ଅହଂ ୱଣ୍ଟେନ ଉପନିବଦ୍ଧ’’ନ୍ତି, ନପି ୱଣ୍ଟଂ ଜାନାତି ‘‘ମଯା ସହକାରଦ୍ୱଯଂ ଉପନିବଦ୍ଧ’’ନ୍ତି; ଏୱମେୱ ନ ୱକ୍କଂ ଜାନାତି ‘‘ଅହଂ ଥୂଲନ୍ହାରୁନା ଉପନିବଦ୍ଧ’’ନ୍ତି, ନପି ଥୂଲନ୍ହାରୁ ଜାନାତି ‘‘ମଯା ୱକ୍କଂ ଉପନିବଦ୍ଧ’’ନ୍ତି। ଆଭୋଗପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣୱିରହିତା ହି ଏତେ ଧମ୍ମା…ପେ… ନ ପୁଗ୍ଗଲୋତି। ପରିଚ୍ଛେଦତୋ ୱକ୍କଂ ୱକ୍କଭାଗେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନନ୍ତି ୱୱତ୍ଥପେତି। ଅଯମେତସ୍ସ ସଭାଗପରିଚ୍ଛେଦୋ, ୱିସଭାଗପରିଚ୍ଛେଦୋ ପନ କେସସଦିସୋ ଏୱାତି ଏୱଂ ୱକ୍କଂ ୱଣ୍ଣାଦିତୋ ୱୱତ୍ଥପେତି।

ତତୋ ପରଂ ସରୀରସ୍ସ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ହଦଯଂ ୱଣ୍ଣତୋ ରତ୍ତଂ ରତ୍ତପଦୁମପତ୍ତପିଟ୍ଠିୱଣ୍ଣନ୍ତି ୱୱତ୍ଥପେତି। ସଣ୍ଠାନତୋ ବାହିରପତ୍ତାନି ଅପନେତ୍ୱା ଅଧୋମୁଖଠପିତପଦୁମମକୁଳସଣ୍ଠାନଂ, ତଞ୍ଚ ଅଗ୍ଗଚ୍ଛିନ୍ନପୁନ୍ନାଗଫଲମିୱ ୱିୱଟେକପସ୍ସଂ ବହି ମଟ୍ଠଂ ଅନ୍ତୋ କୋସାତକୀଫଲସ୍ସ ଅବ୍ଭନ୍ତରସଦିସଂ। ପଞ୍ଞାବହୁଲାନଂ ଥୋକଂ ୱିକସିତଂ, ମନ୍ଦପଞ୍ଞାନଂ ମକୁଳିତମେୱ। ଯଂ ରୂପଂ ନିସ୍ସାଯ ମନୋଧାତୁ ଚ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ ଚ ପୱତ୍ତନ୍ତି, ତଂ ଅପନେତ୍ୱା ଅୱସେସମଂସପିଣ୍ଡସଙ୍ଖାତହଦଯବ୍ଭନ୍ତରେ ଅଦ୍ଧପସତମତ୍ତଂ ଲୋହିତଂ ସଣ୍ଠାତି, ତଂ ରାଗଚରିତସ୍ସ ରତ୍ତଂ, ଦୋସଚରିତସ୍ସ କାଳକଂ,

ମୋହଚରିତସ୍ସ ମଂସଧୋୱନୋଦକସଦିସଂ, ୱିତକ୍କଚରିତସ୍ସ କୁଲତ୍ଥୟୂସୱଣ୍ଣଂ, ସଦ୍ଧାଚରିତସ୍ସ କଣିକାରପୁପ୍ଫୱଣ୍ଣଂ, ପଞ୍ଞାଚରିତସ୍ସ ଅଚ୍ଛଂ ୱିପ୍ପସନ୍ନମନାୱିଲଂ, ନିଦ୍ଧୋତଜାତିମଣି ୱିଯ ଜୁତିମନ୍ତଂ ଖାଯତି। ଦିସତୋ ଉପରିମାଯ ଦିସାଯ ଜାତଂ। ଓକାସତୋ ସରୀରବ୍ଭନ୍ତରେ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଥନାନଂ ମଜ୍ଝେ ପତିଟ୍ଠିତନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଯଥା ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ୱାତପାନକୱାଟକାନଂ ମଜ୍ଝେ ଠିତୋ ଅଗ୍ଗଳଅତ୍ଥମ୍ଭକୋ ନ ଜାନାତି ‘‘ଅହଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ୱାତପାନକୱାଟକାନଂ ମଜ୍ଝେ ଠିତୋ’’ତି, ନପି ୱାତପାନକୱାଟକାନି ଜାନନ୍ତି ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ମଜ୍ଝେ ଅଗ୍ଗଳଅତ୍ଥମ୍ଭକୋ ଠିତୋ’’ତି; ଏୱମେୱ ନ ହଦଯଂ ଜାନାତି ‘‘ଅହଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଥନାନଂ ମଜ୍ଝେ ଠିତ’’ନ୍ତି, ନପି ଥନାନି ଜାନନ୍ତି ‘‘ହଦଯଂ ଅମ୍ହାକଂ ମଜ୍ଝେ ଠିତ’’ନ୍ତି। ଆଭୋଗପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣୱିରହିତା ହି ଏତେ ଧମ୍ମା…ପେ… ନ ପୁଗ୍ଗଲୋତି। ପରିଚ୍ଛେଦତୋ ହଦଯଂ ହଦଯଭାଗେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନନ୍ତି ୱୱତ୍ଥପେତି। ଅଯମେତସ୍ସ ସଭାଗପରିଚ୍ଛେଦୋ, ୱିସଭାଗପରିଚ୍ଛେଦୋ ପନ କେସସଦିସୋ ଏୱାତି ଏୱଂ ହଦଯଂ ୱଣ୍ଣାଦିତୋ ୱୱତ୍ଥପେତି।

ତତୋ ପରଂ ସରୀରସ୍ସ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ଯକନସଞ୍ଞିତଂ ଯମକମଂସପିଣ୍ଡଂ ୱଣ୍ଣତୋ ରତ୍ତଂ ରତ୍ତକୁମୁଦବାହିରପତ୍ତପିଟ୍ଠିୱଣ୍ଣନ୍ତି ୱୱତ୍ଥପେତି। ସଣ୍ଠାନତୋ ଏକମୂଲଂ ହୁତ୍ୱା ଅଗ୍ଗେ ଯମକଂ କୋୱିଳାରପତ୍ତସଣ୍ଠାନଂ, ତଞ୍ଚ ଦନ୍ଧାନଂ ଏକଂଯେୱ ହୋତି ମହନ୍ତଂ, ପଞ୍ଞୱନ୍ତାନଂ ଦ୍ୱେ ୱା ତୀଣି ୱା ଖୁଦ୍ଦକାନୀତି। ଦିସତୋ ଉପରିମାଯ ଦିସାଯ ଜାତଂ। ଓକାସତୋ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଥନାନଂ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ଦକ୍ଖିଣପସ୍ସଂ ନିସ୍ସାଯ ଠିତନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଯଥା ପିଠରକପସ୍ସେ ଲଗ୍ଗା ମଂସପେସି ନ ଜାନାତି ‘‘ଅହଂ ପିଠରକପସ୍ସେ ଲଗ୍ଗା’’ତି, ନପି ପିଠରକପସ୍ସଂ ଜାନାତି ‘‘ମଯି ମଂସପେସି ଲଗ୍ଗା’’ତି; ଏୱମେୱ ନ ଯକନଂ ଜାନାତି ‘‘ଅହଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଥନାନଂ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ଦକ୍ଖିଣପସ୍ସଂ ନିସ୍ସାଯ ଠିତ’’ନ୍ତି, ନପି ଥନାନଂ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ଦକ୍ଖିଣପସ୍ସଂ ଜାନାତି ‘‘ମଂ ନିସ୍ସାଯ ଯକନଂ ଠିତ’’ନ୍ତି। ଆଭୋଗପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣୱିରହିତା ହି ଏତେ ଧମ୍ମା…ପେ… ନ ପୁଗ୍ଗଲୋତି। ପରିଚ୍ଛେଦତୋ ପନ ଯକନଂ ଯକନଭାଗେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନନ୍ତି ୱୱତ୍ଥପେତି । ଅଯମେତସ୍ସ ସଭାଗପରିଚ୍ଛେଦୋ, ୱିସଭାଗପରିଚ୍ଛେଦୋ ପନ କେସସଦିସୋ ଏୱାତି ଏୱଂ ଯକନଂ ୱଣ୍ଣାଦିତୋ ୱୱତ୍ଥପେତି।

ତତୋ ପରଂ ସରୀରେ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାପଟିଚ୍ଛନ୍ନଭେଦତୋ ଦୁୱିଧଂ କିଲୋମକଂ ୱଣ୍ଣତୋ ସେତଂ ଦୁକୂଲପିଲୋତିକୱଣ୍ଣନ୍ତି ୱୱତ୍ଥପେତି। ସଣ୍ଠାନତୋ ଅତ୍ତନୋ ଓକାସସଣ୍ଠାନଂ। ଦିସତୋ ଦ୍ୱୀସୁ ଦିସାସୁ ଜାତଂ। ଓକାସତୋ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନକିଲୋମକଂ ହଦଯଞ୍ଚ ୱକ୍କଞ୍ଚ ପରିୱାରେତ୍ୱା, ଅପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନକିଲୋମକଂ ସକଲସରୀରେ ଚମ୍ମସ୍ସ ହେଟ୍ଠତୋ ମଂସଂ ପରିଯୋନନ୍ଧିତ୍ୱା ଠିତନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଯଥା ପିଲୋତିକାଯ ପଲିୱେଠିତେ ମଂସେ ନ ପିଲୋତିକା ଜାନାତି ‘‘ମଯା ମଂସଂ ପଲିୱେଠିତ’’ନ୍ତି, ନପି ମଂସଂ ଜାନାତି ‘‘ଅହଂ ପିଲୋତିକାଯ ପଲିୱେଠିତ’’ନ୍ତି; ଏୱମେୱ ନ କିଲୋମକଂ ଜାନାତି ‘‘ମଯା ହଦଯୱକ୍କାନି ସକଲସରୀରେ ଚ ଚମ୍ମସ୍ସ ହେଟ୍ଠତୋ ମଂସଂ ପଲିୱେଠିତ’’ନ୍ତି। ନପି ହଦଯୱକ୍କାନି ସକଲସରୀରେ ଚ ମଂସଂ ଜାନାତି ‘‘ଅହଂ କିଲୋମକେନ ପଲିୱେଠିତ’’ନ୍ତି । ଆଭୋଗପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣୱିରହିତା ହି ଏତେ ଧମ୍ମା… ପେ… ନ ପୁଗ୍ଗଲୋତି। ପରିଚ୍ଛେଦତୋ ହେଟ୍ଠା ମଂସେନ ଉପରି ଚମ୍ମେନ ତିରିଯଂ କିଲୋମକଭାଗେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନନ୍ତି ୱୱତ୍ଥପେତି। ଅଯମେତସ୍ସ ସଭାଗପରିଚ୍ଛେଦୋ, ୱିସଭାଗପରିଚ୍ଛେଦୋ ପନ କେସସଦିସୋ ଏୱାତି ଏୱଂ କିଲୋମକଂ ୱଣ୍ଣାଦିତୋ ୱୱତ୍ଥପେତି।

ତତୋ ପରଂ ସରୀରସ୍ସ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ପିହକଂ ୱଣ୍ଣତୋ ନୀଲଂ ନୀଲାତନିଗ୍ଗୁଣ୍ଡୀପୁପ୍ଫୱଣ୍ଣନ୍ତି ୱୱତ୍ଥପେତି। ସଣ୍ଠାନତୋ ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ସତ୍ତଙ୍ଗୁଲପ୍ପମାଣଂ ଅବନ୍ଧନଂ କାଳଅୱଚ୍ଛକଜିୱ୍ହାସଣ୍ଠାନଂ। ଦିସତୋ ଉପରିମାଯ ଦିସାଯ ଜାତଂ। ଓକାସତୋ ହଦଯସ୍ସ ୱାମପସ୍ସେ ଉଦରପଟଲସ୍ସ ମତ୍ଥକପସ୍ସଂ ନିସ୍ସାଯ ଠିତଂ, ଯମ୍ହି ପହରଣପହାରେନ ବହି ନିକ୍ଖନ୍ତେ ସତ୍ତାନଂ ଜୀୱିତକ୍ଖଯୋ ହୋତୀତି।

ତତ୍ଥ ଯଥା କୋଟ୍ଠକମତ୍ଥକପସ୍ସଂ ନିସ୍ସାଯ ଠିତା ନ ଗୋମଯପିଣ୍ଡି ଜାନାତି ‘‘ଅହଂ କୋଟ୍ଠକମତ୍ଥକପସ୍ସଂ ନିସ୍ସାଯ ଠିତା’’ତି, ନପି କୋଟ୍ଠକମତ୍ଥକପସ୍ସଂ ଜାନାତି ‘‘ଗୋମଯପିଣ୍ଡି ମଂ ନିସ୍ସାଯ ଠିତା’’ତି; ଏୱମେୱ ନ ପିହକଂ ଜାନାତି ‘‘ଅହଂ ଉଦରପଟଲସ୍ସ ମତ୍ଥକପସ୍ସଂ ନିସ୍ସାଯ ଠିତ’’ନ୍ତି, ନପି ଉଦରପଟଲସ୍ସ ମତ୍ଥକପସ୍ସଂ ଜାନାତି ‘‘ପିହକଂ ମଂ ନିସ୍ସାଯ ଠିତ’’ନ୍ତି। ଆଭୋଗପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣୱିରହିତା ହି ଏତେ ଧମ୍ମା…ପେ… ନ ପୁଗ୍ଗଲୋତି। ପରିଚ୍ଛେଦତୋ ପିହକଂ ପିହକଭାଗେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନନ୍ତି ୱୱତ୍ଥପେତି। ଅଯମେତସ୍ସ ସଭାଗପରିଚ୍ଛେଦୋ, ୱିସଭାଗପରିଚ୍ଛେଦୋ ପନ କେସସଦିସୋ ଏୱାତି ଏୱଂ ପିହକଂ ୱଣ୍ଣାଦିତୋ ୱୱତ୍ଥପେତି।

ତତୋ ପରଂ ସରୀରସ୍ସ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସମଂସଖଣ୍ଡପ୍ପଭେଦଂ ପପ୍ଫାସଂ ୱଣ୍ଣତୋ ରତ୍ତଂ ନାତିପରିପକ୍କୋଦୁମ୍ବରୱଣ୍ଣନ୍ତି ୱୱତ୍ଥପେତି। ସଣ୍ଠାନତୋ ୱିସମଚ୍ଛିନ୍ନପୂୱସଣ୍ଠାନଂ, ଛଦନିଟ୍ଠକଖଣ୍ଡପୁଞ୍ଜସଣ୍ଠାନନ୍ତିପି ଏକେ। ତଦେତଂ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ଅସିତପୀତାଦୀନଂ ଅଭାୱେ ଉଗ୍ଗତେନ କମ୍ମଜତେଜୁସ୍ମନା

ଅବ୍ଭୁହତତ୍ତା ସଙ୍ଖାଦିତପଲାଲପିଣ୍ଡମିୱ ନିରସଂ ନିରୋଜଂ ହୋତି। ଦିସତୋ ଉପରିମାଯ ଦିସାଯ ଜାତଂ। ଓକାସତୋ ସରୀରବ୍ଭନ୍ତରେ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଥନାନଂ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ହଦଯଞ୍ଚ ଯକନଞ୍ଚ ଉପରି ଛାଦେତ୍ୱା ଓଲମ୍ବନ୍ତଂ ଠିତନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଯଥା ଜିଣ୍ଣକୋଟ୍ଠବ୍ଭନ୍ତରେ ଲମ୍ବମାନୋ ସକୁଣକୁଲାୱକୋ ନ ଜାନାତି ‘‘ଅହଂ ଜିଣ୍ଣକୋଟ୍ଠବ୍ଭନ୍ତରେ ଲମ୍ବମାନୋ ଠିତୋ’’ତି, ନପି ଜିଣ୍ଣକୋଟ୍ଠବ୍ଭନ୍ତରଂ ଜାନାତି ‘‘ସକୁଣକୁଲାୱକୋ ମଯି ଲମ୍ବମାନୋ ଠିତୋ’’ତି; ଏୱମେୱ ନ ପପ୍ଫାସଂ ଜାନାତି ‘‘ଅହଂ ସରୀରବ୍ଭନ୍ତରେ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଥନାନଂ ଅନ୍ତରେ ଲମ୍ବମାନଂ ଠିତ’’ନ୍ତି, ନପି ସରୀରବ୍ଭନ୍ତରେ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଥନାନଂ ଅନ୍ତରଂ ଜାନାତି ‘‘ମଯି ପପ୍ଫାସଂ ଲମ୍ବମାନଂ ଠିତ’’ନ୍ତି। ଆଭୋଗପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣୱିରହିତା ହି ଏତେ ଧମ୍ମା…ପେ… ନ ପୁଗ୍ଗଲୋତି। ପରିଚ୍ଛେଦତୋ ପପ୍ଫାସଂ ପପ୍ଫାସଭାଗେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନନ୍ତି ୱୱତ୍ଥପେତି। ଅଯମେତସ୍ସ ସଭାଗପରିଚ୍ଛେଦୋ, ୱିସଭାଗପରିଚ୍ଛେଦୋ ପନ କେସସଦିସୋ ଏୱାତି ଏୱଂ ପପ୍ଫାସଂ ୱଣ୍ଣାଦିତୋ ୱୱତ୍ଥପେତି।

ତତୋ ପରଂ ଅନ୍ତୋସରୀରେ ପୁରିସସ୍ସ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସହତ୍ଥଂ, ଇତ୍ଥିଯା ଅଟ୍ଠୱୀସତିହତ୍ଥଂ, ଏକୱୀସତିଯା ଠାନେସୁ ଓଭଗ୍ଗଂ ଅନ୍ତଂ ୱଣ୍ଣତୋ ସେତଂ ସକ୍ଖରସୁଧାୱଣ୍ଣନ୍ତି ୱୱତ୍ଥପେତି। ସଣ୍ଠାନତୋ ସୀସଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଲୋହିତଦୋଣିଯଂ ସଂୱେଲ୍ଲେତ୍ୱା ଠପିତଧମ୍ମନିସଣ୍ଠାନଂ। ଦିସତୋ ଦ୍ୱୀସୁ ଦିସାସୁ ଜାତଂ। ଓକାସତୋ ଉପରି ଗଲୱାଟକେ ହେଟ୍ଠା ଚ କରୀସମଗ୍ଗେ ୱିନିବନ୍ଧତ୍ତା ଗଲୱାଟକକରୀସମଗ୍ଗପରିଯନ୍ତେ ସରୀରବ୍ଭନ୍ତରେ ଠିତନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଯଥା ଲୋହିତଦୋଣିଯଂ ଠପିତଂ ଛିନ୍ନସୀସଂ ଧମ୍ମନିକଳେୱରଂ ନ ଜାନାତି ‘‘ଅହଂ ଲୋହିତଦୋଣିଯଂ ଠିତ’’ନ୍ତି, ନପି ଲୋହିତଦୋଣି ଜାନାତି ‘‘ମଯି ଛିନ୍ନସୀସଂ ଧମ୍ମନିକଳେୱରଂ ଠିତ’’ନ୍ତି; ଏୱମେୱ ନ ଅନ୍ତଂ ଜାନାତି ‘‘ଅହଂ ସରୀରବ୍ଭନ୍ତରେ ଠିତ’’ନ୍ତି, ନପି ସରୀରବ୍ଭନ୍ତରଂ ଜାନାତି ‘‘ମଯି ଅନ୍ତଂ ଠିତ’’ନ୍ତି। ଆଭୋଗପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣୱିରହିତା ହି ଏତେ ଧମ୍ମା…ପେ… ନ ପୁଗ୍ଗଲୋତି। ପରିଚ୍ଛେଦତୋ ଅନ୍ତଂ ଅନ୍ତଭାଗେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନନ୍ତି ୱୱତ୍ଥପେତି। ଅଯମେତସ୍ସ ସଭାଗପରିଚ୍ଛେଦୋ, ୱିସଭାଗପରିଚ୍ଛେଦୋ ପନ କେସସଦିସୋ ଏୱାତି ଏୱଂ ଅନ୍ତଂ ୱଣ୍ଣାଦିତୋ ୱୱତ୍ଥପେତି।

ତତୋ ପରଂ ଅନ୍ତୋସରୀରେ ଅନ୍ତନ୍ତରେ ଅନ୍ତଗୁଣଂ ୱଣ୍ଣତୋ ସେତଂ ଦକସୀତଲିକମୂଲୱଣ୍ଣନ୍ତି ୱୱତ୍ଥପେତି। ସଣ୍ଠାନତୋ ଦକସୀତଲିକମୂଲସଣ୍ଠାନମେୱାତି, ଗୋମୁତ୍ତସଣ୍ଠାନନ୍ତିପି ଏକେ। ଦିସତୋ ଦ୍ୱୀସୁ ଦିସାସୁ ଜାତଂ। ଓକାସତୋ କୁଦାଲଫରସୁକମ୍ମାଦୀନି କରୋନ୍ତାନଂ ଯନ୍ତାକଡ୍ଢନକାଲେ ଯନ୍ତସୁତ୍ତକମିୱ ଯନ୍ତଫଲକାନି ଅନ୍ତଭୋଗେ ଏକତୋ ଅଗ୍ଗଳନ୍ତେ ଆବନ୍ଧିତ୍ୱା ପାଦପୁଞ୍ଛନରଜ୍ଜୁମଣ୍ଡଲକସ୍ସ ଅନ୍ତରା ତଂ ସିବ୍ବିତ୍ୱା ଠିତରଜ୍ଜୁକା ୱିଯ ଏକୱୀସତିଯା ଅନ୍ତଭୋଗାନଂ ଅନ୍ତରା ଠିତନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଯଥା ପାଦପୁଞ୍ଛନରଜ୍ଜୁମଣ୍ଡଲକଂ ସିବ୍ବିତ୍ୱା ଠିତରଜ୍ଜୁକା ନ ଜାନାତି ‘‘ମଯା ପାଦପୁଞ୍ଛନରଜ୍ଜୁମଣ୍ଡଲକଂ ସିବ୍ବିତ’’ନ୍ତି, ନପି ପାଦପୁଞ୍ଛନରଜ୍ଜୁମଣ୍ଡଲକଂ ଜାନାତି ‘‘ରଜ୍ଜୁକା ମଂ ସିବ୍ବିତ୍ୱା ଠିତା’’ତି, ଏୱମେୱ ଅନ୍ତଗୁଣଂ ନ ଜାନାତି ‘‘ଅହଂ ଅନ୍ତଂ ଏକୱୀସତିଭୋଗବ୍ଭନ୍ତରେ ଆବନ୍ଧିତ୍ୱା ଠିତ’’ନ୍ତି, ନପି ଅନ୍ତଂ ଜାନାତି ‘‘ଅନ୍ତଗୁଣଂ ମଂ ଆବନ୍ଧିତ୍ୱା ଠିତ’’ନ୍ତି। ଆଭୋଗପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣୱିରହିତା ହି ଏତେ ଧମ୍ମା…ପେ… ନ ପୁଗ୍ଗଲୋତି। ପରିଚ୍ଛେଦତୋ ଅନ୍ତଗୁଣଂ ଅନ୍ତଗୁଣଭାଗେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନନ୍ତି ୱୱତ୍ଥପେତି। ଅଯମେତସ୍ସ ସଭାଗପରିଚ୍ଛେଦୋ, ୱିସଭାଗପରିଚ୍ଛେଦୋ ପନ କେସସଦିସୋ ଏୱାତି ଏୱଂ ଅନ୍ତଗୁଣଂ ୱଣ୍ଣାଦିତୋ ୱୱତ୍ଥପେତି।

ତତୋ ପରଂ ଅନ୍ତୋସରୀରେ ଉଦରିଯଂ ୱଣ୍ଣତୋ ଅଜ୍ଝୋହଟାହାରୱଣ୍ଣନ୍ତି ୱୱତ୍ଥପେତି। ସଣ୍ଠାନତୋ ପରିସ୍ସାୱନେ ସିଥିଲବଦ୍ଧତଣ୍ଡୁଲସଣ୍ଠାନଂ। ଦିସତୋ ଉପରିମାଯ ଦିସାଯ ଜାତଂ। ଓକାସତୋ ଉଦରେ ଠିତନ୍ତି । ଉଦରଂ ନାମ ଉଭତୋ ନିପ୍ପୀଳିଯମାନସ୍ସ ଅଲ୍ଲସାଟକସ୍ସ ମଜ୍ଝେ ସଞ୍ଜାତଫୋଟକସଦିସଂ ଅନ୍ତପଟଲଂ, ବହି ମଟ୍ଠଂ, ଅନ୍ତୋ ମଂସକସମ୍ବୁପଲିୱେଠିତଂ, କିଲିଟ୍ଠପାୱାରପୁପ୍ଫକସଦିସଂ, କୁଥିତପନସଫଲସ୍ସ ଅବ୍ଭନ୍ତରସଦିସନ୍ତିପି ଏକେ। ତତ୍ଥ ତକ୍କୋଲକା ଗଣ୍ଡୁପ୍ପାଦକାତାଲହୀରକାସୂଚିମୁଖକାପଟତନ୍ତୁସୁତ୍ତକାତି ଏୱମାଦିଦ୍ୱତ୍ତିଂସକୁଲପ୍ପଭେଦା କିମଯୋ ଆକୁଲବ୍ୟାକୁଲା ସଣ୍ଡସଣ୍ଡଚାରିନୋ ହୁତ୍ୱା ନିୱସନ୍ତି, ଯେ ପାନଭୋଜନାଦିମ୍ହି ଅୱିଜ୍ଜମାନେ ଉଲ୍ଲଙ୍ଘିତ୍ୱା ୱିରୱନ୍ତା ହଦଯମଂସଂ ଅଭିତୁଦନ୍ତି ପାନଭୋଜନାଦୀନି ଅଜ୍ଝୋହରଣୱେଲାଯଞ୍ଚ ଉଦ୍ଧଂମୁଖା ହୁତ୍ୱା ପଠମଜ୍ଝୋହଟେ ଦ୍ୱେ ତଯୋ ଆଲୋପେ ତୁରିତତୁରିତା ୱିଲୁମ୍ପନ୍ତି। ଯଂ ଏତେସଂ କିମୀନଂ ପସୂତିଘରଂ ୱଚ୍ଚକୁଟି ଗିଲାନସାଲା ସୁସାନଞ୍ଚ ହୋତି, ଯତ୍ଥ ସେଯ୍ୟଥାପି ନାମ ଚଣ୍ଡାଲଗାମଦ୍ୱାରେ ଚନ୍ଦନିକାଯ ସରଦସମଯେ ଥୂଲଫୁସିତକେ ଦେୱେ ୱସ୍ସନ୍ତେ ଉଦକେନ ଆୱୁଯ୍ହଂ ମୁତ୍ତକରୀସଚମ୍ମଟ୍ଠିନ୍ହାରୁଖଣ୍ଡଖେଳସିଙ୍ଘାଣିକାଲୋହିତପ୍ପଭୁତିନାନାକୁଣପଜାତଂ ନିପତିତ୍ୱା କଦ୍ଦମୋଦକାଲୁଳୀଭୂତଂ ସଞ୍ଜାତକିମିକୁଲାକୁଲଂ ହୁତ୍ୱା ଦ୍ୱୀହତୀହଚ୍ଚଯେନ ସୂରିଯାତପସନ୍ତାପୱେଗକୁଥିତଂ ଉପରି ଫେଣପୁପ୍ଫୁଳକେ ମୁଞ୍ଚନ୍ତଂ ଅଭିନୀଲୱଣ୍ଣଂ ପରମଦୁଗ୍ଗନ୍ଧଜେଗୁଚ୍ଛଂ ଉପଗନ୍ତୁଂ ୱା ଦଟ୍ଠୁଂ ୱା ଅନରହରୂପତଂ ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତି, ପଗେୱ ଘାଯିତୁଂ ୱା ସାଯିତୁଂ ୱା; ଏୱମେୱ ନାନପ୍ପକାରପାନଭୋଜନାଦି ଦନ୍ତମୁସଲସଂଚୁଣ୍ଣିତଂ ଜିୱ୍ହାହତ୍ଥସମ୍ପରିୱତ୍ତିତଂ ଖେଳଲାଲାପଲିବୁଦ୍ଧଂ ତଙ୍ଖଣୱିଗତୱଣ୍ଣଗନ୍ଧରସାଦିସମ୍ପଦଂ କୋଳିଯଖଲିସୁୱାନୱମଥୁସଦିସଂ ନିପତିତ୍ୱା ପିତ୍ତସେମ୍ହୱାତପଲିୱେଠିତଂ ହୁତ୍ୱା ଉଦରଗ୍ଗିସନ୍ତାପୱେଗକୁଥିତଂ କିମିକୁଲାକୁଲଂ ଉପରୂପରି ଫେଣପୁପ୍ଫୁଳକାନି ମୁଞ୍ଚନ୍ତଂ ପରମକସମ୍ବୁଦୁଗ୍ଗନ୍ଧଜେଗୁଚ୍ଛଭାୱମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତି। ଯଂ ସୁତ୍ୱାପି ପାନଭୋଜନାଦୀସୁ ଅମନୁଞ୍ଞତା ସଣ୍ଠାତି, ପଗେୱ ପଞ୍ଞାଚକ୍ଖୁନା ଓଲୋକେତ୍ୱା।

ଯତ୍ଥ ଚ ପତିତଂ ପାନଭୋଜନାଦି ପଞ୍ଚଧା ୱିୱେକଂ ଗଚ୍ଛତି, ଏକଂ ଭାଗଂ ପାଣକା ଖାଦନ୍ତି, ଏକଂ ଭାଗଂ ଉଦରଗ୍ଗି ଝାପେତି, ଏକୋ ଭାଗୋ ମୁତ୍ତଂ ହୋତି, ଏକୋ ଭାଗୋ କରୀସଂ ହୋତି, ଏକୋ ଭାଗୋ ରସଭାୱଂ ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱା ସୋଣିତମଂସାଦୀନି ଉପବ୍ରୂହୟତୀତି।

ତତ୍ଥ ଯଥା ପରମଜେଗୁଚ୍ଛାୟ ସୁୱାନଦୋଣିୟା ଠିତୋ ସୁୱାନୱମଥୁ ନ ଜାନାତି ''ଅହଂ ସୁୱାନଦୋଣିୟା ଠିତୋ''ତି; ନପି ସୁୱାନଦୋଣି ଜାନାତି ''ମୟି ସୁୱାନୱମଥୁ ଠିତୋ''ତି। ଏୱମେୱ ନ ଉଦରିୟଂ ଜାନାତି ''ଅହଂ ଇମସ୍ମିଂ ପରମଦୁଗ୍ଗନ୍ଧଜେଗୁଚ୍ଛେ ଉଦରେ ଠିତ''ନ୍ତି; ନପି ଉଦରଂ ଜାନାତି ''ମୟି ଉଦରିୟଂ ଠିତ''ନ୍ତି। ଆଭୋଗପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣୱିରହିତା ହି ଏତେ ଧମ୍ମା…ପେ… ନ ପୁଗ୍ଗଲୋତି । ପରିଚ୍ଛେଦତୋ ଉଦରିୟଂ ଉଦରିୟଭାଗେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନନ୍ତି ୱୱତ୍ଥପେତି। ଅୟମେତସ୍ସ ସଭାଗପରିଚ୍ଛେଦୋ, ୱିସଭାଗପରିଚ୍ଛେଦୋ ପନ କେସସଦିସୋ ଏୱାତି ଏୱଂ ଉଦରିୟଂ ୱଣ୍ଣାଦିତୋ ୱୱତ୍ଥପେତି।

ତତୋ ପରଂ ଅନ୍ତୋସରୀରେ କରୀସଂ ୱଣ୍ଣତୋ ଯେଭୁୟ୍ୟେନ ଅଜ୍ଝୋହଟାହାରୱଣ୍ଣନ୍ତି ୱୱତ୍ଥପେତି। ସଣ୍ଠାନତୋ ଓକାସସଣ୍ଠାନଂ, ଦିସତୋ ହେଟ୍ଠିମାୟ ଦିସାୟ ଜାତଂ, ଓକାସତୋ ପକ୍କାସୟେ ଠିତନ୍ତି। ପକ୍କାସୟୋ ନାମ ହେଟ୍ଠା ନାଭିପିଟ୍ଠିକଣ୍ଟକମୂଲାନଂ ଅନ୍ତରେ ଅନ୍ତାୱସାନେ ଉବ୍ବେଧେନ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗୁଲମତ୍ତୋ ୱଂସନଳକସଦିସୋ ପଦେସୋ, ଯତ୍ଥ ସେୟ୍ୟଥାପି ନାମ ଉପରିଭୂମିଭାଗେ ପତିତଂ ୱସ୍ସୋଦକଂ ଓଗଳିତ୍ୱା ହେଟ୍ଠାଭୂମିଭାଗଂ ପୂରେତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତି, ଏୱମେୱ ଯଂକିଞ୍ଚି ଆମାସୟେ ପତିତଂ ପାନଭୋଜନାଦିକଂ ଉଦରଗ୍ଗିନା ଫେଣୁଦ୍ଦେହକଂ ପକ୍କଂ ପକ୍କଂ ସଣ୍ହକରଣିୟା ପିଟ୍ଠମିୱ ସଣ୍ହଭାୱଂ ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଅନ୍ତବିଲେନ ଓଗଳିତ୍ୱା ଓମଦ୍ଦିତ୍ୱା ୱଂସନଳପକ୍ଖିତ୍ତପଣ୍ଡୁମତ୍ତିକା ୱିୟ ସନ୍ନିଚିତଂ ହୁତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତି।

ତତ୍ଥ ଯଥା ୱଂସନଳକେ ଓମଦ୍ଦିତ୍ୱା ପକ୍ଖିତ୍ତପଣ୍ଡୁମତ୍ତିକା ନ ଜାନାତି ''ଅହଂ ୱଂସନଳକେ ଠିତା''ତି, ନପି ୱଂସନଳକୋ ଜାନାତି ''ମୟି ପଣ୍ଡୁମତ୍ତିକା ଠିତା''ତି; ଏୱମେୱ ନ କରୀସଂ ଜାନାତି ''ଅହଂ ପକ୍କାସୟେ ଠିତ''ନ୍ତି, ନପି ପକ୍କାସୟୋ ଜାନାତି ''ମୟି କରୀସଂ ଠିତ''ନ୍ତି। ଆଭୋଗପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣୱିରହିତା ହି ଏତେ ଧମ୍ମା…ପେ… ନ ପୁଗ୍ଗଲୋତି। ପରିଚ୍ଛେଦତୋ କରୀସଂ କରୀସଭାଗେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନନ୍ତି ୱୱତ୍ଥପେତି। ଅୟମେତସ୍ସ ସଭାଗପରିଚ୍ଛେଦୋ, ୱିସଭାଗପରିଚ୍ଛେଦୋ ପନ କେସସଦିସୋ ଏୱାତି ଏୱଂ କରୀସଂ ୱଣ୍ଣାଦିତୋ ୱୱତ୍ଥପେତି।

ତତୋ ପରଂ ସରୀରେ ସୀସକଟାହବ୍ଭନ୍ତରେ ମତ୍ଥଲୁଙ୍ଗଂ ୱଣ୍ଣତୋ ସେତଂ ଅହିଚ୍ଛତ୍ତକପିଣ୍ଡିୱଣ୍ଣନ୍ତି ୱୱତ୍ଥପେତି। ପକ୍କୁଥିତଦୁଦ୍ଧୱଣ୍ଣନ୍ତିପି ଏକେ। ସଣ୍ଠାନତୋ ଓକାସସଣ୍ଠାନଂ। ଦିସତୋ ଉପରିମାୟ ଦିସାୟ ଜାତଂ। ଓକାସତୋ ସୀସକଟାହସ୍ସ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ଚତ୍ତାରୋ ସିବ୍ବିନିମଗ୍ଗେ ନିସ୍ସାୟ ସମୋଧାୟ ଠପିତା ଚତ୍ତାରୋ ପିଟ୍ଠପିଣ୍ଡିକା ୱିୟ ସମୋହିତଂ ଚତୁମତ୍ଥଲୁଙ୍ଗପିଣ୍ଡପ୍ପଭେଦଂ ହୁତ୍ୱା ଠିତନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଯଥା ପୁରାଣଲାବୁକଟାହେ ପକ୍ଖିତ୍ତପିଟ୍ଠପିଣ୍ଡି ପକ୍କୁଥିତଦୁଦ୍ଧଂ ୱା ନ ଜାନାତି ''ଅହଂ ପୁରାଣଲାବୁକଟାହେ ଠିତ''ନ୍ତି, ନପି ପୁରାଣଲାବୁକଟାହଂ ଜାନାତି ''ମୟି ପିଟ୍ଠପିଣ୍ଡି ପକ୍କୁଥିତଦୁଦ୍ଧଂ ୱା ଠିତ''ନ୍ତି; ଏୱମେୱ ନ ମତ୍ଥଲୁଙ୍ଗଂ ଜାନାତି ''ଅହଂ ସୀସକଟାହବ୍ଭନ୍ତରେ ଠିତ''ନ୍ତି, ନପି ସୀସକଟାହବ୍ଭନ୍ତରଂ ଜାନାତି ''ମୟି ମତ୍ଥଲୁଙ୍ଗଂ ଠିତ''ନ୍ତି। ଆଭୋଗପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣୱିରହିତା ହି ଏତେ ଧମ୍ମା…ପେ… ନ ପୁଗ୍ଗଲୋତି। ପରିଚ୍ଛେଦତୋ ମତ୍ଥଲୁଙ୍ଗଂ ମତ୍ଥଲୁଙ୍ଗଭାଗେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନନ୍ତି ୱୱତ୍ଥପେତି। ଅୟମେତସ୍ସ ସଭାଗପରିଚ୍ଛେଦୋ, ୱିସଭାଗପରିଚ୍ଛେଦୋ ପନ କେସସଦିସୋ ଏୱାତି ଏୱଂ ମତ୍ଥଲୁଙ୍ଗଂ ୱଣ୍ଣାଦିତୋ ୱୱତ୍ଥପେତି।

ତତୋ ପରଂ ସରୀରେ ବଦ୍ଧାବଦ୍ଧଭେଦତୋ ଦୁୱିଧମ୍ପି ପିତ୍ତଂ ୱଣ୍ଣତୋ ବହଲମଧୁକତେଲୱଣ୍ଣନ୍ତି ୱୱତ୍ଥପେତି। ଅବଦ୍ଧପିତ୍ତଂ ମିଲାତବକୁଲପୁପ୍ଫୱଣ୍ଣନ୍ତିପି ଏକେ। ସଣ୍ଠାନତୋ ଓକାସସଣ୍ଠାନଂ। ଦିସତୋ ଦ୍ୱୀସୁ ଦିସାସୁ ଜାତଂ। ଓକାସତୋ ଅବଦ୍ଧପିତ୍ତଂ କେସଲୋମନଖଦନ୍ତାନଂ ମଂସୱିନିମୁତ୍ତଟ୍ଠାନଂ ଥଦ୍ଧସୁକ୍ଖଚମ୍ମଞ୍ଚ ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ଉଦକମିୱ ତେଲବିନ୍ଦୁ ଅୱସେସସରୀରଂ ବ୍ୟାପେତ୍ୱା ଠିତଂ, ଯମ୍ହି କୁପିତେ ଅକ୍ଖୀନି ପୀତକାନି ହୋନ୍ତି ଭମନ୍ତି, ଗତ୍ତଂ କମ୍ପତି କଣ୍ଡୂୟତି। ବଦ୍ଧପିତ୍ତଂ ହଦୟପପ୍ଫାସାନମନ୍ତରେ ଯକନମଂସଂ ନିସ୍ସାୟ ପତିଟ୍ଠିତେ ମହାକୋସାତକିକୋସକସଦିସେ ପିତ୍ତକୋସକେ ଠିତଂ, ଯମ୍ହି କୁପିତେ ସତ୍ତା ଉମ୍ମତ୍ତକା ହୋନ୍ତି, ୱିପଲ୍ଲତ୍ଥଚିତ୍ତା ହିରୋତ୍ତପ୍ପଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ଅକତ୍ତବ୍ବଂ କରୋନ୍ତି, ଅଭାସିତବ୍ବଂ ଭାସନ୍ତି, ଅଚିନ୍ତିତବ୍ବଂ ଚିନ୍ତେନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଯଥା ଉଦକଂ ବ୍ୟାପେତ୍ୱା ଠିତଂ ତେଲଂ ନ ଜାନାତି ''ଅହଂ ଉଦକଂ ବ୍ୟାପେତ୍ୱା ଠିତ''ନ୍ତି, ନପି ଉଦକଂ ଜାନାତି ''ତେଲଂ ମଂ ବ୍ୟାପେତ୍ୱା ଠିତ''ନ୍ତି; ଏୱମେୱ ନ ଅବଦ୍ଧପିତ୍ତଂ ଜାନାତି ''ଅହଂ ସରୀରଂ ବ୍ୟାପେତ୍ୱା ଠିତ''ନ୍ତି, ନପି ସରୀରଂ ଜାନାତି ''ଅବଦ୍ଧପିତ୍ତଂ ମଂ ବ୍ୟାପେତ୍ୱା ଠିତ''ନ୍ତି। ଯଥା ଚ କୋସାତକିକୋସକେ ଠିତଂ ୱସ୍ସୋଦକଂ ନ ଜାନାତି ''ଅହଂ କୋସାତକିକୋସକେ ଠିତ''ନ୍ତି, ନପି କୋସାତକିକୋସକୋ ଜାନାତି ''ମୟି ୱସ୍ସୋଦକଂ ଠିତ''ନ୍ତି; ଏୱମେୱ ନ ବଦ୍ଧପିତ୍ତଂ ଜାନାତି ''ଅହଂ ପିତ୍ତକୋସକେ ଠିତ''ନ୍ତି, ନପି ପିତ୍ତକୋସକୋ ଜାନାତି ''ମୟି ବଦ୍ଧପିତ୍ତଂ ଠିତ''ନ୍ତି। ଆଭୋଗପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣୱିରହିତା ହି ଏତେ ଧମ୍ମା…ପେ… ନ ପୁଗ୍ଗଲୋତି। ପରିଚ୍ଛେଦତୋ ପିତ୍ତଂ ପିତ୍ତଭାଗେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନନ୍ତି ୱୱତ୍ଥପେତି। ଅୟମେତସ୍ସ ସଭାଗପରିଚ୍ଛେଦୋ, ୱିସଭାଗପରିଚ୍ଛେଦୋ ପନ କେସସଦିସୋ ଏୱାତି ଏୱଂ ପିତ୍ତଂ ୱଣ୍ଣାଦିତୋ ୱୱତ୍ଥପେତି।

ତତୋ ପରଂ ସରୀରବ୍ଭନ୍ତରେ ଏକପଓପୂରପ୍ପମାଣଂ ସେମ୍ହଂ ୱଣ୍ଣତୋ ସେତଂ କଚ୍ଛକପଣ୍ଣରସୱଣ୍ଣନ୍ତି ୱୱତ୍ଥପେତି। ସଣ୍ଠାନତୋ ଓକାସସଣ୍ଠାନଂ। ଦିସତୋ ଉପରିମାୟ ଦିସାୟ ଜାତଂ। ଓକାସତୋ ଉଦରପଟଲେ ଠିତନ୍ତି। ଯଂ ପାନଭୋଜନାଦିଅଜ୍ଝୋହରଣକାଲେ ସେୟ୍ୟଥାପି ନାମ ଉଦକେ ସେୱାଲପଣକଂ କଟ୍ଠେ ୱା କଥଲେ ୱା ପତନ୍ତେ ଛିଜ୍ଜିତ୍ୱା ଦ୍ୱିଧା ହୁତ୍ୱା ପୁନ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରିତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତି, ଏୱମେୱ ପାନଭୋଜନାଦିମ୍ହି ନିପତନ୍ତେ ଛିଜ୍ଜିତ୍ୱା ଦ୍ୱିଧା ହୁତ୍ୱା ପୁନ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରିତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତି, ଯମ୍ହି ଚ ମନ୍ଦୀଭୂତେ ପକ୍କମିୱ ଗଣ୍ଡଂ ପୂତିକମିୱ କୁକ୍କୁଟଣ୍ଡଂ ଉଦରପଟଲଂ ପରମଜେଗୁଚ୍ଛକୁଣପଗନ୍ଧଂ ହୋତି। ତତୋ ଉଗ୍ଗତେନ ଚ ଗନ୍ଧେନ ଉଗ୍ଗାରୋପି ମୁଖମ୍ପି ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧଂ ପୂତିକୁଣପସଦିସଂ ହୋତି, ସୋ ଚ ପୁରିସୋ "ଅପେହି ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧଂ ୱାୟସୀ"ତି ୱତ୍ତବ୍ବତଂ ଆପଜ୍ଜତି, ଯଞ୍ଚ ଅଭିୱଡ୍ଢିତଂ ବହଲତ୍ତମାପନ୍ନଂ ପଟିକୁଜ୍ଜନଫଲକମିୱ ୱଚ୍ଚକୁଟିଯା ଉଦରପଟଲବ୍ଭନ୍ତରେ ଏୱ କୁଣପଗନ୍ଧଂ ସନ୍ନିରୁମ୍ଭିତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତି।

ତତ୍ଥ ଯଥା ଚନ୍ଦନିକାୟ ଉପରିଫେଣପଟଲଂ ନ ଜାନାତି "ଅହଂ ଚନ୍ଦନିକାୟ ଠିତ"ନ୍ତି, ନପି ଚନ୍ଦନିକା ଜାନାତି "ମୟି ଫେଣପଟଲଂ ଠିତ"ନ୍ତି; ଏୱମେୱ ନ ସେମ୍ହଂ ଜାନାତି "ଅହଂ ଉଦରପଟଲେ ଠିତ"ନ୍ତି, ନପି ଉଦରପଟଲଂ ଜାନାତି "ମୟି ସେମ୍ହଂ ଠିତନ୍ତି। ଆଭୋଗପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣୱିରହିତା ହି ଏତେ ଧମ୍ମା…ପେ… ନ ପୁଗ୍ଗଲୋତି। ପରିଚ୍ଛେଦତୋ ସେମ୍ହଂ ସେମ୍ହଭାଗେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନନ୍ତି ୱୱତ୍ଥପେତି। ଅୟମେତସ୍ସ ସଭାଗପରିଚ୍ଛେଦୋ, ୱିସଭାଗପରିଚ୍ଛେଦୋ ପନ କେସସଦିସୋ ଏୱାତି ଏୱଂ ସେମ୍ହଂ ୱଣ୍ଣାଦିତୋ ୱୱତ୍ଥପେତି।

ତତୋ ପରଂ ସରୀରେ ପୁବ୍ବୋ ୱଣ୍ଣତୋ ପଣ୍ଡୁପଲାସୱଣ୍ଣୋତି ୱୱତ୍ଥପେତି। ସଣ୍ଠାନତୋ ଓକାସସଣ୍ଠାନୋ। ଦିସତୋ ଦ୍ୱୀସୁ ଦିସାସୁ ଜାତୋ। ଓକାସତୋ ପୁବ୍ବସ୍ସ ଓକାସୋ ନାମ ନିବଦ୍ଧୋ ନତ୍ଥି। ଯତ୍ଥ ପୁବ୍ବୋ ସନ୍ନିଚିତୋ ତିଟ୍ଠେୟ୍ୟ, ଯତ୍ର ଯତ୍ର ଖାଣୁକଣ୍ଟକପ୍ପହରଣଗ୍ଗିଜାଲାଦୀହି ଅଭିହତେ ସରୀରପ୍ପଦେସେ ଲୋହିତଂ ସଣ୍ଠହିତ୍ୱା ପଚ୍ଚତି, ଗଣ୍ଡପିଳକାଦୟୋ ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ତତ୍ର ତତ୍ର ତିଟ୍ଠତି।

ତତ୍ଥ ଯଥା ରୁକ୍ଖସ୍ସ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଫରସୁଧାରାଦୀହି ପହତପ୍ପଦେସେ ଅୱଗଳିତ୍ୱା ଠିତୋ ନିୟ୍ୟାସୋ ନ ଜାନାତି "ଅହଂ ରୁକ୍ଖସ୍ସ ପହତପ୍ପଦେସେ ଠିତୋ"ତି, ନପି ରୁକ୍ଖସ୍ସ ପହତପ୍ପଦେସୋ ଜାନାତି "ମୟି ନିୟ୍ୟାସୋ ଠିତୋ"ତି; ଏୱମେୱ ନ ପୁବ୍ବୋ ଜାନାତି "ଅହଂ ସରୀରସ୍ସ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଖାଣୁକଣ୍ଟକାଦୀହି ଅଭିହତପ୍ପଦେସେ ଗଣ୍ଡପିଳକାଦୀନଂ ଉଟ୍ଠିତପ୍ପଦେସେ ୱା ଠିତୋ"ତି, ନପି ସରୀରପ୍ପଦେସୋ ଜାନାତି "ମୟି ପୁବ୍ବୋ ଠିତୋ"ତି। ଆଭୋଗପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣୱିରହିତା ହି ଏତେ ଧମ୍ମା…ପେ… ନ ପୁଗ୍ଗଲୋତି। ପରିଚ୍ଛେଦତୋ ପୁବ୍ବୋ ପୁବ୍ବଭାଗେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନୋତି ୱୱତ୍ଥପେତି। ଅୟମେତସ୍ସ ସଭାଗପରିଚ୍ଛେଦୋ, ୱିସଭାଗପରିଚ୍ଛେଦୋ ପନ କେସସଦିସୋ ଏୱାତି ଏୱଂ ପୁବ୍ବଂ ୱଣ୍ଣାଦିତୋ ୱୱତ୍ଥପେତି।

ତତୋ ପରଂ ସରୀରେ ସନ୍ନିଚିତଲୋହିତଂ ସଂସରଣଲୋହିତନ୍ତି ଏୱଂ ଦୁୱିଧେ ଲୋହିତେ ସନ୍ନିଚିତଲୋହିତଂ ତାୱ ୱଣ୍ଣତୋ ବହଲକୁଥିତଲାଖାରସୱଣ୍ଣନ୍ତି ୱୱତ୍ଥପେତି, ସଂସରଣଲୋହିତଂ ଅଚ୍ଛଲାଖାରସୱଣ୍ଣନ୍ତି। ସଣ୍ଠାନତୋ ସବ୍ବମ୍ପି ଅତ୍ତନୋ ଓକାସସଣ୍ଠାନଂ। ଦିସତୋ ସନ୍ନିଚିତଲୋହିତଂ ଉପରିମାୟ ଦିସାୟ ଜାତଂ, ସଂସରଣଲୋହିତଂ ଦ୍ୱୀସୁପୀତି। ଓକାସତୋ ସଂସରଣଲୋହିତଂ କେସଲୋମନଖଦନ୍ତାନଂ ମଂସୱିନିମୁତ୍ତଟ୍ଠାନଞ୍ଚେୱ ଥଦ୍ଧସୁକ୍ଖଚମ୍ମଞ୍ଚ ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ଧମନିଜାଲାନୁସାରେନ ସବ୍ବଂ ଉପାଦିନ୍ନକସରୀରଂ ଫରିତ୍ୱା ଠିତଂ। ସନ୍ନିଚିତଲୋହିତଂ ଯକନସ୍ସ ହେଟ୍ଠାଭାଗଂ ପୂରେତ୍ୱା ଏକପତ୍ତପୂରଣମତ୍ତଂ ୱକ୍କହଦୟପପ୍ଫାସାନଂ ଉପରି ଥୋକଂ ଥୋକଂ ବିନ୍ଦୁଂ ପାତେନ୍ତଂ ୱକ୍କହଦୟଯକନପପ୍ଫାସେ ତେମେନ୍ତଂ ଠିତଂ, ଯମ୍ହି ୱକ୍କହଦୟାଦୀନି ଅତେମେନ୍ତେ ସତ୍ତା ପିପାସିତା ହୋନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଯଥା ଜଜ୍ଜରକପାଲେ ଠିତଂ ଉଦକଂ ହେଟ୍ଠା ଲେଡ୍ଡୁଖଣ୍ଡାଦୀନି ତେମେନ୍ତଂ ନ ଜାନାତି "ଅହଂ ଜଜ୍ଜରକପାଲେ ଠିତଂ ହେଟ୍ଠା ଲେଡ୍ଡୁଖଣ୍ଡାଦୀନି ତେମେମୀ"ତି, ନପି ଜଜ୍ଜରକପାଲଂ ହେଟ୍ଠା ଲେଡ୍ଡୁଖଣ୍ଡାଦୀନି ୱା ଜାନନ୍ତି "ମୟି ଉଦକଂ ଠିତଂ, ଅମ୍ହେ ୱା ତେମେନ୍ତଂ ଠିତ"ନ୍ତି; ଏୱମେୱ ନ ଲୋହିତଂ ଜାନାତି "ଅହଂ ଯକନସ୍ସ ହେଟ୍ଠାଭାଗେ ୱକ୍କହଦୟାଦୀନି ତେମେନ୍ତଂ ଠିତ"ନ୍ତି, ନପି ଯକନସ୍ସ ହେଟ୍ଠାଭାଗଟ୍ଠାନଂ ୱକ୍କହଦୟାଦୀନି ୱା ଜାନନ୍ତି "ମୟି ଲୋହିତଂ ଠିତଂ, ଅମ୍ହେ ୱା ତେମେନ୍ତଂ ଠିତ"ନ୍ତି। ଆଭୋଗପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣୱିରହିତା ହି ଏତେ ଧମ୍ମା…ପେ… ନ ପୁଗ୍ଗଲୋତି। ପରିଚ୍ଛେଦତୋ ଲୋହିତଂ ଲୋହିତଭାଗେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନନ୍ତି ୱୱତ୍ଥପେତି। ଅୟମେତସ୍ସ ସଭାଗପରିଚ୍ଛେଦୋ, ୱିସଭାଗପରିଚ୍ଛେଦୋ ପନ କେସସଦିସୋ ଏୱାତି ଏୱଂ ଲୋହିତଂ ୱଣ୍ଣାଦିତୋ ୱୱତ୍ଥପେତି।

ତତୋ ପରଂ ସରୀରେ ସେଦୋ ୱଣ୍ଣତୋ ପସନ୍ନତିଲତେଲୱଣ୍ଣୋତି ୱୱତ୍ଥପେତି। ସଣ୍ଠାନତୋ ଓକାସସଣ୍ଠାନୋ। ଦିସତୋ ଦ୍ୱୀସୁ ଦିସାସୁ ଜାତୋ। ଓକାସତୋ ସେଦସ୍ସ ଓକାସୋ ନାମ ନିବଦ୍ଧୋ ନତ୍ଥି, ଯତ୍ଥ ସେଦୋ ଲୋହିତଂ ୱିୟ ସଦା ତିଟ୍ଠେୟ୍ୟ। ଯସ୍ମା ୱା ଯଦା ଅଗ୍ଗିସନ୍ତାପସୂରିୟସନ୍ତାପଉତୁୱିକାରାଦୀହି ସରୀରଂ ସନ୍ତପତି, ଅଥ ଉଦକତୋ ଅବ୍ଭୁଟ୍ଠହମତ୍ତୱିସମଚ୍ଛିନ୍ନଭିସମୁଳାଲକୁମୁଦନାଳକଲାପୌଦକମିୱ ସବ୍ବକେସଲୋମକୂପୱିୱରେହି ପଗ୍ଘରତି। ତସ୍ମା ତେସଂ କେସଲୋମକୂପୱିୱରାନଂ ୱସେନ ତଂ ସଣ୍ଠାନତୋ ୱୱତ୍ଥପେତି। "ସେଦପରିଗ୍ଗଣ୍ହକେନ ଚ ଯୋଗାୱଚରେନ କେସଲୋମକୂପୱିୱରେ ପୂରେତ୍ୱା ଠିତୱସେନେୱ ସେଦୋ ମନସିକାତବ୍ବୋ"ତି ୱୁତ୍ତଂ ପୁବ୍ବାଚରିୟେହି।

ତତ୍ଥ ଯଥା ଭିସମୁଳାଲକୁମୁଦନାଳକଲାପଣ୍ଡିୱରେହି ପଗ୍ଘରନ୍ତଂ ଉଦକଂ ନ ଜାନାତି ''ଅହଂ ଭିସମୁଳାଲକୁମୁଦନାଳକଲାପଣ୍ଡିୱରେହି ପଗ୍ଘରାମୀ''ତି, ନପି ଭିସମୁଳାଲକୁମୁଦନାଳକଲାପଣ୍ଡିୱରା ଜାନନ୍ତି ''ଅମ୍ହେହି ଉଦକଂ ପଗ୍ଘରତୀ''ତି; ଏୱମେୱ ନ ସେଦୋ ଜାନାତି ''ଅହଂ କେସଲୋମକୂପଣ୍ଡିୱରେହି ପଗ୍ଘରାମୀ''ତି, ନପି କେସଲୋମକୂପଣ୍ଡିୱରା ଜାନନ୍ତି ''ଅମ୍ହେହି ସେଦୋ ପଗ୍ଘରତୀ''ତି। ଆଭୋଗପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣୱିରହିତା ହି ଏତେ ଧମ୍ମା...ପେ... ନ ପୁଗ୍ଗଲୋତି। ପରିଚ୍ଛେଦତୋ ସେଦୋ ସେଦଭାଗେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନୋତି ୱୱତ୍ଥପେତି। ଅଯମେତସ୍ସ ସଭାଗପରିଚ୍ଛେଦୋ, ୱିସଭାଗପରିଚ୍ଛେଦୋ ପନ କେସସଦିସୋ ଏୱାତି ଏୱଂ ସେଦଂ ୱଣ୍ଣାଦିତୋ ୱୱତ୍ଥପେତି।

ତତୋ ପରଂ ସରୀରେ ଚମ୍ମମଂସନ୍ତରେ ମେଦୋ ୱଣ୍ଣତୋ ଫାଲିତହଲିଦ୍ଦିୱଣ୍ଣୋତି ୱୱତ୍ଥପେତି। ସଣ୍ଠାନତୋ ଓକାସସଣ୍ଠାନୋ। ତଥା ହି ସୁଖିନୋ ଥୂଲସରୀରସ୍ସ ଚମ୍ମମଂସନ୍ତରେ ଫରିତ୍ୱା ଠିତୋ ହଲିଦ୍ଦିରତ୍ତଦୁକୂଲପିଲୋତିକସଣ୍ଠାନୋ, କିସସରୀରସ୍ସ ଜଙ୍ଘମଂସଊରୁମଂସପିଟ୍ଠିକଣ୍ଟକନିସ୍ସିତପିଟ୍ଠିମଂସୌଦରପଟଲମଂସାନି ନିସ୍ସାଯ ସଂୱେଲ୍ଲିତ୍ୱା ଠପିତହଲିଦ୍ଦିରତ୍ତଦୁକୂଲପିଲୋତିକଖଣ୍ଡସଣ୍ଠାନୋ। ଦିସତୋ ଦ୍ୱୀସୁ ଦିସାସୁ ଜାତୋ। ଓକାସତୋ ଥୂଲସରୀରସ୍ସ ସକଲସରୀରଂ ଫରିତ୍ୱା କିସସ୍ସ ଜଙ୍ଘାମଂସାଦୀନି ନିସ୍ସାଯ ଠିତୋ, ଯୋ ସିନେହସଙ୍ଖାତୋପି ହୁତ୍ୱା ପରମଜେଗୁଚ୍ଛତ୍ତା ନ ମତ୍ଥକତେଲତ୍ଥଂ ନ ଗଣ୍ଡୂସତେଲତ୍ଥଂ ନ ଦୀପଜାଲନତ୍ଥଂ ସଙ୍ଗଯ୍ହତି।

ତତ୍ଥ ଯଥା ମଂସପୁଞ୍ଜଂ ନିସ୍ସାଯ ଠିତା ହଲିଦ୍ଦିରତ୍ତଦୁକୂଲପିଲୋତିକା ନ ଜାନାତି ''ଅହଂ ମଂସପୁଞ୍ଜଂ ନିସ୍ସାଯ ଠିତା''ତି, ନପି ମଂସପୁଞ୍ଜୋ ଜାନାତି ''ହଲିଦ୍ଦିରତ୍ତଦୁକୂଲପିଲୋତିକା ମଂ ନିସ୍ସାଯ ଠିତା''ତି; ଏୱମେୱ ନ ମେଦୋ ଜାନାତି ''ଅହଂ ସକଲସରୀରଂ ଜଙ୍ଘାଦୀସୁ ୱା ମଂସଂ ନିସ୍ସାଯ ଠିତୋ''ତି, ନପି ସକଲସରୀରଂ ଜାନାତି ଜଙ୍ଘାଦୀସୁ ୱା ମଂସଂ ''ମେଦୋ ମଂ ନିସ୍ସାଯ ଠିତୋ''ତି। ଆଭୋଗପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣୱିରହିତା ହି ଏତେ ଧମ୍ମା...ପେ... ନ ପୁଗ୍ଗଲୋତି। ପରିଚ୍ଛେଦତୋ ମେଦୋ ହେଟ୍ଠା ମଂସେନ, ଉପରି ଚମ୍ମେନ, ସମନ୍ତତୋ ମେଦଭାଗେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନୋତି ୱୱତ୍ଥପେତି। ଅଯମେତସ୍ସ ସଭାଗପରିଚ୍ଛେଦୋ, ୱିସଭାଗପରିଚ୍ଛେଦୋ ପନ କେସସଦିସୋ ଏୱାତି ଏୱଂ ମେଦଂ ୱଣ୍ଣାଦିତୋ ୱୱତ୍ଥପେତି।

ତତୋ ପରଂ ସରୀରେ ଅସ୍ସୁ ୱଣ୍ଣତୋ ପସନ୍ନତିଲତେଲୱଣ୍ଣନ୍ତି ୱୱତ୍ଥପେତି। ସଣ୍ଠାନତୋ ଓକାସସଣ୍ଠାନଂ। ଦିସତୋ ଉପରିମାଯ ଦିସାଯ ଜାତଂ। ଓକାସତୋ ଅକ୍ଖିକୂପକେସୁ ଠିତନ୍ତି। ନ ଚେତଂ ପିତ୍ତକୋସକେ ପିତ୍ତମିୱ ଅକ୍ଖିକୂପକେସୁ ସଦା ସନ୍ନିଚିତଂ ହୁତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତି, କିନ୍ତୁ ଯଦା ସୋମନସ୍ସଜାତା ସତ୍ତା ମହାହସିତଂ ହସନ୍ତି, ଦୋମନସ୍ସଜାତା ରୋଦନ୍ତି ପରିଦେୱନ୍ତି, ତଥାରୂପଂ ୱିସମାହାରଂ ୱା ହରନ୍ତି, ଯଦା ଚ ତେସଂ ଅକ୍ଖୀନି ଧୂମରଜପଂସୁକାଦୀହି ଅଭିହଞ୍ଞନ୍ତି, ତଦା ଏତେହି ସୋମନସ୍ସଦୋମନସ୍ସୱିସମାହାରାଦୀହି ସମୁଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଅସ୍ସୁ ଅକ୍ଖିକୂପକେସୁ ପୂରେତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତି ପଗ୍ଘରତି ଚ। ''ଅସ୍ସୁପରିଗ୍ଗଣ୍ହକେନ ଚ ଯୋଗାୱଚରେନ ଅକ୍ଖିକୂପକେ ପୂରେତ୍ୱା ଠିତୱସେନେୱ ତଂ ମନସିକାତବ୍ବ''ନ୍ତି ପୁବ୍ବାଚରିଯା ୱଣ୍ଣଯନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଯଥା ମତ୍ଥକଚ୍ଛିନ୍ନତରୁଣତାଲଟ୍ଠିକୂପକେସୁ ଠିତଂ ଉଦକଂ ନ ଜାନାତି ''ଅହଂ ମତ୍ଥକଚ୍ଛିନ୍ନତରୁଣତାଲଟ୍ଠିକୂପକେସୁ ଠିତ''ନ୍ତି, ନପି ମତ୍ଥକଚ୍ଛିନ୍ନତରୁଣତାଲଟ୍ଠିକୂପକା ଜାନନ୍ତି ''ଅମ୍ହେସୁ ଉଦକଂ ଠିତ''ନ୍ତି; ଏୱମେୱ ନ ଅସ୍ସୁ ଜାନାତି ''ଅହଂ ଅକ୍ଖିକୂପକେସୁ ଠିତ''ନ୍ତି, ନପି ଅକ୍ଖିକୂପକା ଜାନନ୍ତି ''ଅମ୍ହେସୁ ଅସ୍ସୁ ଠିତ''ନ୍ତି। ଆଭୋଗପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣୱିରହିତା ହି ଏତେ ଧମ୍ମା...ପେ... ନ ପୁଗ୍ଗଲୋତି। ପରିଚ୍ଛେଦତୋ ଅସ୍ସୁ ଅସ୍ସୁଭାଗେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନନ୍ତି ୱୱତ୍ଥପେତି। ଅଯମେତସ୍ସ ସଭାଗପରିଚ୍ଛେଦୋ, ୱିସଭାଗପରିଚ୍ଛେଦୋ ପନ କେସସଦିସୋ ଏୱାତି ଏୱଂ ଅସ୍ସୁଂ ୱଣ୍ଣାଦିତୋ ୱୱତ୍ଥପେତି।

ତତୋ ପରଂ ସରୀରେ ୱିଲୀନସିନେହସଙ୍ଖାତା ୱସା ୱଣ୍ଣତୋ ଆଚାମେ ଆସିତ୍ତତେଲୱଣ୍ଣାତି ୱୱତ୍ଥପେତି। ସଣ୍ଠାନତୋ ଓକାସସଣ୍ଠାନା। ଦିସତୋ ଦ୍ୱୀସୁ ଦିସାସୁ ଜାତା। ଓକାସତୋ ହତ୍ଥତଲହତ୍ଥପିଟ୍ଠିପାଦତଲପାଦପିଟ୍ଠିନାସାପୁଟନଲାଟଅଂସକୂଟେସୁ ଠିତାତି। ନ ଚେସା ଏତେସୁ ଓକାସେସୁ ସଦା ୱିଲୀନା ଏୱ ହୁତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତି, କିନ୍ତୁ ଯଦା ଅଗ୍ଗିସନ୍ତାପସୂରିଯସନ୍ତାପୌତୁୱିସଭାଗଧାତୁୱିସଭାଗେହି ତେ ପଦେସା ଉସ୍ମାଜାତା ହୋନ୍ତି, ତଦା ତତ୍ଥ ୱିଲୀନାୱ ହୁତ୍ୱା ପସନ୍ନସଲିଲାସୁ ଉଦକସୋଣ୍ଡିକାସୁ ନୀହାରୋ ୱିଯ ସରତି।

ତତ୍ଥ ଯଥା ଉଦକସୋଣ୍ଡିଯୋ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରିତ୍ୱା ଠିତୋ ନୀହାରୋ ନ ଜାନାତି ''ଅହଂ ଉଦକସୋଣ୍ଡିଯୋ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରିତ୍ୱା ଠିତୋ''ତି, ନପି ଉଦକସୋଣ୍ଡିଯୋ ଜାନନ୍ତି ''ନୀହାରୋ ଅମ୍ହେ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରିତ୍ୱା ଠିତୋ''ତି; ଏୱମେୱ ନ ୱସା ଜାନାତି ''ଅହଂ ହତ୍ଥତଲାଦୀନି ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରିତ୍ୱା ଠିତା''ତି, ନପି ହତ୍ଥତଲାଦୀନି ଜାନନ୍ତି ''ୱସା ଅମ୍ହେ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରିତ୍ୱା ଠିତା''ତି। ଆଭୋଗପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣୱିରହିତା ହି ଏତେ ଧମ୍ମା...ପେ... ନ ପୁଗ୍ଗଲୋତି। ପରିଚ୍ଛେଦତୋ ୱସା ୱସାଭାଗେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନାତି ୱୱତ୍ଥପେତି। ଅଯମେତିସ୍ସା ସଭାଗପରିଚ୍ଛେଦୋ, ୱିସଭାଗପରିଚ୍ଛେଦୋ ପନ କେସସଦିସୋ ଏୱାତି ଏୱଂ ୱସଂ ୱଣ୍ଣାଦିତୋ ୱୱତ୍ଥପେତି।

ତତୋ ପରଂ ସରୀରେ ମୁଖସ୍ସବ୍ଭନ୍ତରେ ଖେଳଓ ୱଣ୍ଣତୋ ସେତୋ ଫେଣୱଣ୍ଣୋତି ୱୱତ୍ଥପେତି। ସଣ୍ଠାନତୋ ଓକାସସଣ୍ଠାନୋତି,

ସମୁଦ୍ଦଫେଣସଣ୍ଠାନୋତିପି ଏକୋ। ଦିସତୋ ଉପରିମାଯ ଦିସାଯ ଜାତୋ। ଓକାସତୋ ଉଭୋହି କପୋଲପସ୍ସେହି ଓରୋହିତ୍ୱା ଜିୱ୍ହାଯ ଠିତୋତି। ନ ଚେସୋ ଏତ୍ଥ ସଦା ସନ୍ନିଚିତୋ ହୁତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତି, କିନ୍ତୁ ଯଦା ସତ୍ତା ତଥାରୂପଂ ଆହାରଂ ପସ୍ସନ୍ତି ୱା ସରନ୍ତି ୱା, ଉଣ୍ହତିତ୍ତକଟୁକଲୋଣମ୍ବିଲାନଂ ୱା କିଞ୍ଚି ମୁଖେ ଠପେନ୍ତି। ଯଦା ଚ ତେସଂ ହଦଯଂ ଆଗିଲାଯତି, କିସ୍ମିଞ୍ଚିଦେୱ ୱା ଜିଗୁଚ୍ଛା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତଦା ଖେଳୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଉଭୋହି କପୋଲପସ୍ସେହି ଓରୋହିତ୍ୱା ଜିୱ୍ହାଯ ସଣ୍ଠାତି। ଅଗ୍ଗଜିୱ୍ହାଯ ଚେସ ଖେଳୋ ତନୁକୋ ହୋତି, ମୂଲଜିୱ୍ହାଯ ବହଲୋ, ମୁଖେ ପକ୍ଖିତ୍ତଞ୍ଚ ପୁଥୁକଂ ୱା ତଣ୍ଡୁଲଂ ୱା ଅଞ୍ଞଂ ୱା କିଞ୍ଚି ଖାଦନୀଯଂ ନଦିପୁଲିନେ ଖତକୂପସଲିଲମିୱ ପରିକ୍ଖଯମଗଚ୍ଛନ୍ତୋୱ ସଦା ତେମନସମତ୍ଥୋ ହୋତି।

ତତ୍ଥ ଯଥା ନଦିପୁଲିନେ ଖତକୂପତଲେ ସଣ୍ଠିତଂ ଉଦକଂ ନ ଜାନାତି ''ଅହଂ କୂପତଲେ ସଣ୍ଠିତ''ନ୍ତି , ନପି କୂପତଲଂ ଜାନାତି ''ମଯି ଉଦକଂ ଠିତ''ନ୍ତି; ଏୱମେୱ ନ ଖେଳୋ ଜାନାତି ''ଅହଂ ଉଭୋହି କପୋଲପସ୍ସେହି ଓରୋହିତ୍ୱା ଜିୱ୍ହାତଲେ ସଣ୍ଠିତୋ''ତି, ନପି ଜିୱ୍ହାତଲଂ ଜାନାତି ''ମଯି ଉଭୋହି କପୋଲପସ୍ସେହି ଓରୋହିତ୍ୱା ଖେଳୋ ସଣ୍ଠିତୋ''ତି। ଆଭୋଗପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣୱିରହିତା ହି ଏତେ ଧମ୍ମା...ପେ... ନ ପୁଗ୍ଗଲୋତି। ପରିଚ୍ଛେଦତୋ ଖେଳୋ ଖେଳଭାଗେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନୋତି ୱୱତ୍ଥପେତି। ଅଯମେତସ୍ସ ସଭାଗପରିଚ୍ଛେଦୋ, ୱିସଭାଗପରିଚ୍ଛେଦୋ ପନ କେସସଦିସୋ ଏୱାତି ଏୱଂ ଖେଳଅଂ ୱଣ୍ଣାଦିତୋ ୱୱତ୍ଥପେତି।

ତତୋ ପରଂ ସରୀରେ ସିଙ୍ଘାଣିକା ୱଣ୍ଣତୋ ସେତା ତରୁଣତାଲମିଞ୍ଜୱଣ୍ଣାତି ୱୱତ୍ଥପେତି। ସଣ୍ଠାନତୋ ଓକାସସଣ୍ଠାନା, ସେଦେତ୍ୱା ସେଦେତ୍ୱା ନାସାପୁଟେ ନିରନ୍ତରଂ ପକ୍ଖିତ୍ତୱେତ୍ତଙ୍କୁରସଣ୍ଠାନାତିପି ଏକୋ। ଦିସତୋ ଉପରିମାଯ ଦିସାଯ ଜାତା। ଓକାସତୋ ନାସାପୁଟେ ପୂରେତ୍ୱା ଠିତାତି। ନ ଚେସା ଏତ୍ଥ ସଦା ସନ୍ନିଚିତା ହୁତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତି, କିନ୍ତୁ ସେଯ୍ୟଥାପି ନାମ ପୁରିସୋ ପଦୁମିନିପତ୍ତେ ଦଧିଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ହେଟ୍ଠା ପଦୁମିନିପତ୍ତଂ କଣ୍ଟକେନ ୱିଜ୍ଝେଯ୍ୟ, ଅଥ ତେନ ଛିଦ୍ଦେନ ଦଧିପିଣ୍ଡଂ ଗଳିତ୍ୱା ବହି ପପତେଯ୍ୟ; ଏୱମେୱ ଯଦା ସତ୍ତା ରୋଦନ୍ତି, ୱିସଭାଗାହାରୋତୁୱସେନ ୱା ସଞ୍ଜାତଧାତୁକ୍ଖୋଭା ହୋନ୍ତି, ତଦା ଅନ୍ତୋସୀସତୋ ପୂତିସେମ୍ହଭାୱଂ ଆପନ୍ନଂ ମତ୍ଥଲୁଙ୍ଗଂ ଗଳିତ୍ୱା ତାଲୁମତ୍ଥକୱିୱରେନ ଓତରିତ୍ୱା ନାସାପୁଟେ ପୂରେତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତି।

ତତ୍ଥ ଯଥା ସିପ୍ପିକାଯ ପକ୍ଖିତ୍ତଂ ପୂତିଦଧି ନ ଜାନାତି ''ଅହଂ ସିପ୍ପିକାଯ ଠିତ''ନ୍ତି, ନପି ସିପ୍ପିକା ଜାନାତି ''ମଯି ପୂତିକଂ ଦଧି ଠିତ''ନ୍ତି; ଏୱମେୱ ନ ସିଙ୍ଘାଣିକା ଜାନାତି ''ଅହଂ ନାସାପୁଟେସୁ ଠିତା''ତି, ନପି ନାସାପୁଟା ଜାନନ୍ତି ''ଅମ୍ହେସୁ ସିଙ୍ଘାଣିକା ଠିତା''ତି। ଆଭୋଗପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣୱିରହିତା ହି ଏତେ ଧମ୍ମା...ପେ... ନ ପୁଗ୍ଗଲୋତି। ପରିଚ୍ଛେଦତୋ ସିଙ୍ଘାଣିକା ସିଙ୍ଘାଣିକଭାଗେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନାତି ୱୱତ୍ଥପେତି। ଅଯମେତିସ୍ସା ସଭାଗପରିଚ୍ଛେଦୋ, ୱିସଭାଗପରିଚ୍ଛେଦୋ ପନ କେସସଦିସୋ ଏୱାତି ଏୱଂ ସିଙ୍ଘାଣିକଂ ୱଣ୍ଣାଦିତୋ ୱୱତ୍ଥପେତି।

ତତୋ ପରଂ ଅନ୍ତୋସରୀରେ ଲସିକାତି ସରୀରସନ୍ଧୀନଂ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ପିଚ୍ଛିଲକୁଣପଂ। ସା ୱଣ୍ଣତୋ କଣିକାରନିଯ୍ୟାସୱଣ୍ଣାତି ୱୱତ୍ଥପେତି। ସଣ୍ଠାନତୋ ଓକାସସଣ୍ଠାନା। ଦିସତୋ ଦ୍ୱୀସୁ ଦିସାସୁ ଜାତା। ଓକାସତୋ ଅଟ୍ଠିସନ୍ଧୀନଂ ଅବ୍ଭଞ୍ଜନକିଚ୍ଚଂ ସାଧଯମାନା ଅସୀତିସତସନ୍ଧୀନଂ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ଠିତାତି। ଯସ୍ସ ଚେସା ମନ୍ଦା ହୋତି, ତସ୍ସ ଉଟ୍ଠହନ୍ତସ୍ସ ନିସୀଦନ୍ତସ୍ସ ଅଭିକ୍କମନ୍ତସ୍ସ ପଟିକ୍କମନ୍ତସ୍ସ ସମିଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ପସାରେନ୍ତସ୍ସ ଅଟ୍ଠିକାନି କଟକଟାଯନ୍ତି, ଅଚ୍ଛରିକାସଦ୍ଦଂ କରୋନ୍ତୋ ୱିଯ ୱିଚରତି , ଏକଯୋଜନଦ୍ୱିଯୋଜନମତ୍ତମ୍ପି ଅଦ୍ଧାନଂ ଗତସ୍ସ ୱାଯୋଧାତୁ କୁପ୍ପତି, ଗତ୍ତାନି ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ଯସ୍ସ ପନ ଚେସା ବହୁକା ହୋତି, ତସ୍ସ ଉଟ୍ଠାନନିସଜ୍ଜାଦୀସୁ ନ ଅଟ୍ଠୀନି କଟକଟାଯନ୍ତି, ଦୀଘମ୍ପି ଅଦ୍ଧାନଂ ଗତସ୍ସ ନ ୱାଯୋଧାତୁ କୁପ୍ପତି, ନ ଗତ୍ତାନି ଦୁକ୍ଖନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଯଥା ଅବ୍ଭଞ୍ଜନତେଲଂ ନ ଜାନାତି ''ଅହଂ ଅକ୍ଖଂ ଅବ୍ଭଞ୍ଜିତ୍ୱା ଠିତ''ନ୍ତି, ନପି ଅକ୍ଖୋ ଜାନାତି ''ମଂ ତେଲଂ ଅବ୍ଭଞ୍ଜିତ୍ୱା ଠିତ''ନ୍ତି; ଏୱମେୱ ନ ଲସିକା ଜାନାତି ''ଅହଂ ଅସୀତିସତସନ୍ଧିଯୋ ଅବ୍ଭଞ୍ଜିତ୍ୱା ଠିତା''ତି, ନପି ଅସୀତିସତସନ୍ଧିଯୋ ଜାନନ୍ତି ''ଲସିକା ଅମ୍ହେ ଅବ୍ଭଞ୍ଜିତ୍ୱା ଠିତା''ତି। ଆଭୋଗପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣୱିରହିତା ହି ଏତେ ଧମ୍ମା...ପେ... ନ ପୁଗ୍ଗଲୋତି। ପରିଚ୍ଛେଦତୋ ଲସିକା ଲସିକଭାଗେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନାତି ୱୱତ୍ଥପେତି। ଅଯମେତିସ୍ସା ସଭାଗପରିଚ୍ଛେଦୋ, ୱିସଭାଗପରିଚ୍ଛେଦୋ ପନ କେସସଦିସୋ ଏୱାତି ଏୱଂ ଲସିକଂ ୱଣ୍ଣାଦିତୋ ୱୱତ୍ଥପେତି।

ତତୋ ପରଂ ଅନ୍ତୋସରୀରେ ମୁତ୍ତଂ ୱଣ୍ଣତୋ ମାସଖାରୋଦକୱଣ୍ଣନ୍ତି ୱୱତ୍ଥପେତି। ସଣ୍ଠାନତୋ ଉଦକଂ ପୂରେତ୍ୱା ଅଧୋମୁଖଠପିତୌଦକକୁମ୍ଭଅନ୍ତରଗତୌଦକସଣ୍ଠାନଂ। ଦିସତୋ ହେଟ୍ଠିମାଯ ଦିସାଯ ଜାତଂ। ଓକାସତୋ ୱତ୍ଥିସ୍ସବ୍ଭନ୍ତରେ ଠିତନ୍ତି। ୱତ୍ଥି ନାମ ୱତ୍ଥିପୁଟୋ ୱୁଚ୍ଚତି, ଯତ୍ଥ ସେଯ୍ୟଥାପି ନାମ ଚନ୍ଦନିକାଯ ପକ୍ଖିତ୍ତେ ଅମୁଖେ ପେଳଆଘଟେ ଚନ୍ଦନିକାରସୋ ପୱିସତି, ନ ଚସ୍ସ ପୱିସନମଗ୍ଗୋ ପଞ୍ଞାଯତି; ଏୱମେୱ ସରୀରତୋ ମୁତ୍ତଂ ପୱିସତି, ନ ଚସ୍ସ ପୱିସନମଗ୍ଗୋ ପଞ୍ଞାଯତି ନିକ୍ଖମନମଗ୍ଗୋ ଏୱ ତୁ ପାକଟୋ ହୋତି, ଯମ୍ହି ଚ ମୁତ୍ତସ୍ସ ଭରିତେ ''ପସ୍ସାୱଂ କରୋମା''ତି ସତ୍ତାନଂ ଆଯୂହନଂ ହୋତି। ତତ୍ଥ ଯଥା ଚନ୍ଦନିକାଯ ପକ୍ଖିତ୍ତେ ଅମୁଖେ ପେଳଆଘଟେ ଠିତୋ ଚନ୍ଦନିକାରସୋ ନ ଜାନାତି ''ଅହଂ ଅମୁଖେ ପେଳଆଘଟେ ଠିତୋ''ତି, ନପି ପେଳଆଘଟୋ ଜାନାତି ''ମଯି ଚନ୍ଦନିକାରସୋ ଠିତୋ''ତି; ଏୱମେୱ ମୁତ୍ତଂ ନ ଜାନାତି ''ଅହଂ ୱତ୍ଥିମ୍ହି ଠିତ''ନ୍ତି, ନପି ୱତ୍ଥି ଜାନାତି ''ମଯି ମୁତ୍ତଂ ଠିତ''ନ୍ତି। ଆଭୋଗପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣୱିରହିତା ହି ଏତେ ଧମ୍ମା...ପେ... ନ ପୁଗ୍ଗଲୋତି। ପରିଚ୍ଛେଦତୋ ୱତ୍ଥିଅବ୍ଭନ୍ତରେନ ଚେୱ ମୁତ୍ତଭାଗେନ ଚ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନନ୍ତି ୱୱତ୍ଥପେତି। ଅଯମେତସ୍ସ ସଭାଗପରିଚ୍ଛେଦୋ, ୱିସଭାଗପରିଚ୍ଛେଦୋ ପନ

କେସସଦିସୋ ଏୱାତି ଏୱଂ ମୁତ୍ତଂ ୱଣ୍ଣାଦିତୋ ୱୱତ୍ଥପେତି। ଏୱମୟଂ ଇମଂ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରଂ ୱଣ୍ଣାଦିତୋ ୱୱତ୍ଥପେତି।

ତସ୍ସେୱଂ ଇମଂ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରଂ ୱଣ୍ଣାଦିୱସେନ ୱୱତ୍ଥପେନ୍ତସ୍ସ ତଂ ତଂ ଭାୱନାନୁଯୋଗଂ ଆଗମ୍ମ କେସାଦୟୋ ପଗୁଣା ହୋନ୍ତି, କୋଟ୍ଠାସଭାୱେନ ଉପଟ୍ଠହନ୍ତି। ତତୋ ପଭୁତି ସେୟ୍ୟଥାପି ନାମ ଚକ୍ଖୁମତୋ ପୁରିସସ୍ସ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସୱଣ୍ଣାନଂ ପୁପ୍ଫାନଂ ଏକସୁତ୍ତଗନ୍ଥିତଂ ମାଲଂ ଓଲୋକେନ୍ତସ୍ସ ସବ୍ବପୁପ୍ଫାନି ଅପୁବ୍ବାପରିୟମିୱ ପାକଟାନି ହୋନ୍ତି; ଏୱମେୱ "ଅତ୍ଥି ଇମସ୍ମିଂ କାୟେ କେସା"ତି ଇମଂ କାୟଂ ସତିୟା ଓଲୋକେନ୍ତସ୍ସ ସବ୍ବେ ତେ ଧମ୍ମା ଅପୁବ୍ବାପରିୟମିୱ ପାକଟା ହୋନ୍ତି। କେସେସୁ ଆୱଜ୍ଜିତେସୁ ଅସଣ୍ଠହମାନାୱ ସତି ଯାୱ ମୁତ୍ତଂ, ତାୱ ପୱତ୍ତତି। ତତୋ ପଭୁତି ତସ୍ସ ଆହିଣ୍ଡନ୍ତା ମନୁସ୍ସତିରଚ୍ଛାନାଦୟୋ ଚ ସତ୍ତାକାରଂ ୱିଜହିତ୍ୱା କୋଟ୍ଠାସରାସିୱସେନେୱ ଉପଟ୍ଠହନ୍ତି, ତେହି ଚ ଅଜ୍ଝୋହରିୟମାନଂ ପାନଭୋଜନାଦି କୋଟ୍ଠାସରାସିମ୍ହି ପକ୍ଖିପ୍ପମାନମିୱ ଉପଟ୍ଠାତୀତି।

ଏତ୍ଥାହ "ଅଥାନେନ ତତୋ ପରଂ କିଂ କାତବ୍ବ"ନ୍ତି? ୱୁଚ୍ଚତେ – ତଦେୱ ନିମିତ୍ତଂ ଆସେୱିତବ୍ବଂ ଭାୱେତବ୍ବଂ ବହୁଲୀକାତବ୍ବଂ ସୁୱୱତ୍ଥିତଂ ୱୱତ୍ଥପେତବ୍ବଂ। କଥଂ ପନାୟଂ ତଂ ନିମିତ୍ତଂ ଆସେୱତି ଭାୱେତି ବହୁଲୀକରୋତି ସୁୱୱତ୍ଥିତଂ ୱୱତ୍ଥପେତୀତି? ଅୟଞ୍ହି ତଂ କେସାଦୀନଂ କୋଟ୍ଠାସଭାୱେନ ଉପଟ୍ଠାନନିମିତ୍ତଂ ଆସେୱତି, ସତିୟା ଅଲ୍ଲିୟତି ଭଜତି ଉପଗଚ୍ଛତି, ସତିଗବ୍ଭଂ ଗଣ୍ହାପେତି। ତତ୍ଥ ଲଦ୍ଧଂ ୱା ସତିଂ ୱଡ୍ଢେନ୍ତୋ ତଂ ଭାୱେତୀତି ୱୁଚ୍ଚତି। ବହୁଲୀକରୋତୀତି ପୁନପ୍ପୁନଂ ସତିସମ୍ପଯୁତ୍ତଂ ୱିତକ୍କୱିଚାରବ୍ରୂହତଂ କରୋତି। ସୁୱୱତ୍ଥିତଂ ୱୱତ୍ଥପେତୀତି ଯଥା ସୁଟ୍ଠୁ ୱୱତ୍ଥିତଂ ହୋତି, ନ ପୁନ ଅନ୍ତରଧାନଂ ଗଚ୍ଛତି, ତଥା ତଂ ସତିୟା ୱୱତ୍ଥପେତି, ଉପଧାରେତି ଉପନିବନ୍ଧତି।

ଅଥ ୱା ଯଂ ପୁବ୍ବେ ଅନୁପୁବ୍ବତୋ, ନାତିସୀଘତୋ, ନାତିସଣିକତୋ, ୱିକ୍ଖେପପଟିବାହନତୋ, ପଣ୍ଣତ୍ତିସମତିକ୍କମନତୋ, ଅନୁପୁବ୍ବମୁଞ୍ଚନତୋ, ଲକ୍ଖଣତୋ, ତୟୋ ଚ ସୁତ୍ତନ୍ତାତି ଏୱଂ ଦସୱିଧଂ ମନସିକାରକୋସଲ୍ଲଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଅନୁପୁବ୍ବତୋ ମନସିକରୋନ୍ତୋ ଆସେୱତି, ନାତିସୀଘତୋ ନାତିସଣିକତୋ ଚ ମନସିକରୋନ୍ତୋ ଭାୱେତି, ୱିକ୍ଖେପପଟିବାହନତୋ ମନସିକରୋନ୍ତୋ ବହୁଲୀ କରୋତି, ପଣ୍ଣତ୍ତିସମତିକ୍କମନାଦିତୋ ମନସିକରୋନ୍ତୋ ସୁୱୱତ୍ଥିତଂ ୱୱତ୍ଥପେତୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଏତ୍ଥାହ "କଥଂ ପନାୟଂ ଅନୁପୁବ୍ବାଦିୱସେନ ଏତେ ଧମ୍ମେ ମନସି କରୋତୀ"ତି? ୱୁଚ୍ଚତେ – ଅୟଞ୍ହି କେସେ ମନସି କରିତ୍ୱା ତଦନନ୍ତରଂ ଲୋମେ ମନସି କରୋତି, ନ ନଖେ। ତଥା ଲୋମେ ମନସି କରିତ୍ୱା ତଦନନ୍ତରଂ ନଖେ ମନସି କରୋତି, ନ ଦନ୍ତେ। ଏସ ନୟୋ ସବ୍ବତ୍ଥ। କସ୍ମା? ଉପ୍ପଟିପାଟିୟା ହି ମନସିକରୋନ୍ତୋ ସେୟ୍ୟଥାପି ନାମ ଅକୁସଲୋ ପୁରିସୋ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସପଦଂ ନିସ୍ସେଣିଂ ଉପ୍ପଟିପାଟିୟା ଆରୋହନ୍ତୋ କିଲନ୍ତକାୟୋ ତତୋ ନିସ୍ସେଣିତୋ ପପତତି, ନ ଆରୋହନଂ ସମ୍ପାଦେତି; ଏୱମେୱ ଭାୱନାସମ୍ପତ୍ତିୱସେନ ଅଧିଗନ୍ତବ୍ବସ୍ସ ଅସ୍ସାଦସ୍ସ ଅନଧିଗମନତୋ କିଲନ୍ତଚିତ୍ତୋ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରଭାୱନାତୋ ପପତତି, ନ ଭାୱନଂ ସମ୍ପାଦେତୀତି।

ଅନୁପୁବ୍ବତୋ ମନସିକରୋନ୍ତୋପି ଚ କେସା ଲୋମାତି ନାତିସୀଘତୋପି ମନସି କରୋତି। ଅତିସୀଘତୋ ହି ମନସିକରୋନ୍ତୋ ସେୟ୍ୟଥାପି ନାମ ଅଦ୍ଧାନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ପୁରିସୋ ସମୱିସମରୁକ୍ଖଥଲନିନ୍ନଦ୍ୱେଧାପଥାଦୀନି ମଗ୍ଗନିମିତ୍ତାନି ଉପଲକ୍ଖେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ତତୋ ନ ମଗ୍ଗକୁସଲୋ ହୋତି, ଅଦ୍ଧାନଞ୍ଚ ପରିକ୍ଖୟଂ ନେତି; ଏୱମେୱ ୱଣ୍ଣସଣ୍ଠାନାଦୀନି ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରନିମିତ୍ତାନି ଉପଲକ୍ଖେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ତତୋ ନ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରେ କୁସଲୋ ହୋତି, କମ୍ମଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ପରିକ୍ଖୟଂ ନେତି।

ଯଥା ଚ ନାତିସୀଘତୋ, ଏୱଂ ନାତିସଣିକତୋପି ମନସି କରୋତି। ଅତିସଣିକତୋ ହି ମନସିକରୋନ୍ତୋ ସେୟ୍ୟଥାପି ନାମ ପୁରିସୋ ଅଦ୍ଧାନମଗ୍ଗଂ ପଟିପନ୍ନୋ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ରୁକ୍ଖପବ୍ବତତଳାକାଦୀସୁ ୱିଲମ୍ବମାନୋ ଇଚ୍ଛିତପ୍ପଦେସଂ ଅପାପୁଣନ୍ତୋ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେୟେୱ ସୀହବ୍ୟଗ୍ଘାଦୀହି ଅନୟବ୍ୟସନଂ ପାପୁଣାତି; ଏୱମେୱ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରଭାୱନାସମ୍ପଦଂ ଅପାପୁଣନ୍ତୋ ଭାୱନାୱିଚ୍ଛେଦେନ ଅନ୍ତରାୟେୱ କାମୱିତକ୍କାଦୀହି ଅନୟବ୍ୟସନଂ ପାପୁଣାତି।

ନାତିସଣିକତୋ ମନସିକରୋନ୍ତୋପି ଚ ୱିକ୍ଖେପପଟିବାହନତୋପି ମନସି କରୋତି। ୱିକ୍ଖେପପଟିବାହନତୋ ନାମ ଯଥା ଅଜ୍ଝତ୍ତେସୁ ନୱକମ୍ମାଦୀସୁ ଚିତ୍ତଂ ନ ୱିକ୍ଖିପତି, ତଥା ମନସି କରୋତି। ବହିଦ୍ଧା ୱିକ୍ଖେପମାନଚିତ୍ତୋ ହି କେସାଦୀସ୍ୱେୱ ଅସମାହିତଚେତୋୱିତକ୍କୋ ଭାୱନାସମ୍ପଦଂ ଅପାପୁଣିତ୍ୱା ଅନ୍ତରାୱ ଅନୟବ୍ୟସନଂ ଆପଜ୍ଜତି ତକ୍କସିଲାଗମନେ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ସହାୟକା ୱିୟ। ଅୱିକ୍ଖିପମାନଚିତ୍ତୋ ପନ କେସାଦୀସ୍ୱେୱ ସମାହିତଚେତୋୱିତକ୍କୋ ଭାୱନାସମ୍ପଦଂ ପାପୁଣାତି ବୋଧିସତ୍ତୋ ୱିୟ ତକ୍କସିଲରଜ୍ଜସମ୍ପଦନ୍ତି। ତସ୍ସେୱଂ ୱିକ୍ଖେପପଟିବାହନତୋ ମନସିକରୋତୋ ଅଧିକାରଚରିୟାଧିମୁତ୍ତୀନଂ ୱସେନ ତେ ଧମ୍ମା ଅସୁଭତୋ ୱା ୱଣ୍ଣତୋ ୱା ସୁଞ୍ଞତୋ ୱା ଉପଟ୍ଠହନ୍ତି।

ଅଥ ପଣ୍ଣତ୍ତିସମତିକ୍କମନତୋ ତେ ଧମ୍ମେ ମନସି କରୋତି। ପଣ୍ଣତ୍ତିସମତିକ୍କମନତୋତି କେସା ଲୋମାତି ଏୱମାଦିୱୋହାରଂ ସମତିକ୍କମିତ୍ୱା ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା

ଯଥୂପଟ୍ଠିତାନଂ ଅସୁଭାଦୀନଂଯେଓ୍ୱସେନ ମନସି କରୋତି। କଥଂ ? ଯଥା ଅରଞ୍ଞନିଓ୍ୱାସୂପଗତା ମନୁସ୍ସା ଅପରିଚିତଭୂମିଭାଗତ୍ତା ଉଦକଟ୍ଠାନସଞ୍ଜାନନତ୍ଥଂ ସାଖାଭଙ୍ଗାଦିନିମିତ୍ତଂ କତ୍ୱା ତଦନୁସାରେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ଉଦକଂ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତି, ଯଦା ପନ ପରିଚିତଭୂମିଭାଗା ହୋନ୍ତି, ଅଥ ତଂ ନିମିତ୍ତଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଅମନସିକତ୍ୱାଓ୍ୱ ଉଦକଟ୍ଠାନଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଉଦକଂ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତି, ଏଓ୍ୱମେଓ୍ୱାଯଂ କେସା ଲୋମାତିଆଦିନା ତଂତଂୱୋହାରସ୍ସ ଓ୍ୱସେନ ପଠମଂ ତେ ଧମ୍ମେ ମନସାକାସି, ତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଅସୁଭାଦୀନଂ ଅଞ୍ଞତରଓ୍ୱସେନ ଉପଟ୍ଠହନ୍ତେସୁ ତଂ ୱୋହାରଂ ସମତିକ୍କମିତ୍ୱା ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଅସୁଭାଦିତୋଓ୍ୱ ମନସି କରୋତି।

ଏତ୍ଥାହ ''କଥଂ ପନସ୍ସ ଏତେ ଧମ୍ମା ଅସୁଭାଦିତୋ ଉପଟ୍ଠହନ୍ତି, କଥଂ ୱଣ୍ଣତୋ, କଥଂ ସୁଞ୍ଞତୋ ୱା, କଥଞ୍ଚାଯମେତେ ଅସୁଭତୋ ମନସି କରୋତି, କଥଂ ୱଣ୍ଣତୋ, କଥଂ ସୁଞ୍ଞତୋ ୱା''ତି? କେସା ତାଓ୍ୱସ୍ସ ୱଣ୍ଣସଣ୍ଠାନଗନ୍ଧାସଯୋକାସଓ୍ୱସେନ ପଞ୍ଚଧା ଅସୁଭତୋ ଉପଟ୍ଠହନ୍ତି, ପଞ୍ଚଧା ଏଓ୍ୱ ଅଯମେତେ ଅସୁଭତୋ ମନସି କରୋତି। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – କେସା ନାମେତେ ୱଣ୍ଣତୋ ଅସୁଭା ପରମପ୍ପଟିକୂଲଜେଗୁଚ୍ଛା । ତଥା ହି ମନୁସ୍ସା ଦିୱା ପାନଭୋଜନେ ପତିତଂ କେସୱଣ୍ଣଂ ୱାକଂ ୱା ସୁତ୍ତଂ ୱା ଦିସ୍ୱା କେସସଞ୍ଞାଯ ମନୋରମମ୍ପି ପାନଭୋଜନଂ ଛଡ୍ଡେନ୍ତି ୱା ଜିଗୁଚ୍ଛନ୍ତି ୱା। ସଣ୍ଠାନତୋପି ଅସୁଭା। ତଥା ହି ରତ୍ତିଂ ପାନଭୋଜନେ ପତିତଂ କେସସଣ୍ଠାନଂ ୱାକଂ ୱା ସୁତ୍ତଂ ୱା ଫୁସିତ୍ୱା କେସସଞ୍ଞାଯ ମନୋରମମ୍ପି ପାନଭୋଜନଂ ଛଡ୍ଡେନ୍ତି ୱା ଜିଗୁଚ୍ଛନ୍ତି ୱା। ଗନ୍ଧତୋପି ଅସୁଭା। ତଥା ହି ତେଲମକ୍ଖନପୁପ୍ଫଧୂମାଦିସଙ୍ଖାରେହି ୱିରହିତାନଂ କେସାନଂ ଗନ୍ଧୋ ପରମଜେଗୁଚ୍ଛୋ ହୋତି, ଅଗ୍ଗିମ୍ହି ପକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ କେସସ୍ସ ଗନ୍ଧଂ ଘାଯିତ୍ୱା ସତ୍ତା ନାସିକଂ ପିଧେନ୍ତି, ମୁଖମ୍ପି ୱିକୁଜ୍ଜେନ୍ତି। ଆସଯତୋପି ଅସୁଭା। ତଥା ହି ନାନାୱିଧେନ ମନୁସ୍ସାସୁଚିନିସ୍ସନ୍ଦେନ ସଙ୍କାରଟ୍ଠାନେ ତଣ୍ଡୁଲେଯ୍ୟକାଦୀନି ୱିଯ ପିତ୍ତସେମ୍ହପୁବ୍ବଲୋହିତନିସ୍ସନ୍ଦେନ ତେ ଆଚିତା ୱୁଦ୍ଧିଂ ୱିରୂଳ୍ହିଂ ୱେପୁଲ୍ଲଂ ଗମିତାତି। ଓକାସତୋପି ଅସୁଭା। ତଥା ହି ସଙ୍କାରଟ୍ଠାନେ ୱିଯ ତଣ୍ଡୁଲେଯ୍ୟକାଦୀନି ପରମଜେଗୁଚ୍ଛେ ଲୋମାଦିଏକତିଂସକୁଣପରାସିମତ୍ଥକେ ମନୁସ୍ସାନଂ ସୀସପଲିୱେଠକେ ଅଲ୍ଲଚମ୍ମେ ଜାତାତି। ଏସ ନଯୋ ଲୋମାଦୀସୁ। ଏଓ୍ୱଂ ତାଓ୍ୱ ଅଯମେତେ ଧମ୍ମେ ଅସୁଭତୋ ଉପଟ୍ଠହନ୍ତେ ଅସୁଭତୋ ମନସି କରୋତି।

ଯଦି ପନସ୍ସ ୱଣ୍ଣତୋ ଉପଟ୍ଠହନ୍ତି, ଅଥ କେସା ନୀଲକସିଣଓ୍ୱସେନ ଉପଟ୍ଠହନ୍ତି। ତଥା ଲୋମା ଦନ୍ତା ଓଦାତକସିଣଓ୍ୱସେନାତି। ଏସ ନଯୋ ସବ୍ବତ୍ଥ । ତଂତଂକସିଣଓ୍ୱସେନେଓ୍ୱ ଅଯମେତେ ମନସି କରୋତି, ଏଓ୍ୱଂ ୱଣ୍ଣତୋ ଉପଟ୍ଠହନ୍ତେ ୱଣ୍ଣତୋ ମନସି କରୋତି। ଯଦି ପନସ୍ସ ସୁଞ୍ଞତୋ ଉପଟ୍ଠହନ୍ତି, ଅଥ କେସା ଘନୱିନିବ୍ଭୋଗଓ୍ୱତ୍ଥାନେନ ଓଜଟ୍ଠମକସମୂହଓ୍ୱସେନ ଉପଟ୍ଠହନ୍ତି। ତଥା ଲୋମାଦଯୋ, ଯଥା ଉପଟ୍ଠହନ୍ତି। ଅଯମେତେ ତଥେଓ୍ୱ ମନସି କରୋତି। ଏଓ୍ୱଂ ସୁଞ୍ଞତୋ ଉପଟ୍ଠହନ୍ତେ ସୁଞ୍ଞତୋ ମନସି କରୋତି।

ଏଓ୍ୱଂ ମନସିକରୋନ୍ତୋ ଅଯମେତେ ଧମ୍ମେ ଅନୁପୁବ୍ବମୁଞ୍ଚନତୋ ମନସି କରୋତି। ଅନୁପୁବ୍ବମୁଞ୍ଚନତୋତି ଅସୁଭାଦୀନଂ ଅଞ୍ଞତରଓ୍ୱସେନ ଉପଟ୍ଠିତେ କେସେ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଲୋମେ ମନସିକରୋନ୍ତୋ ସେଯ୍ୟଥାପି ନାମ ଜଲୂକା ନଙ୍ଗୁଟ୍ଠେନ ଗହିତପ୍ପଦେସେ ସାପେକ୍ଖାଓ୍ୱ ହୁତ୍ୱା ତୁଣ୍ଡେନ ଅଞ୍ଞଂ ପଦେସଂ ଗଣ୍ହାତି, ଗହିତେ ଚ ତସ୍ମିଂ ଇତରଂ ମୁଞ୍ଚତି, ଏଓ୍ୱମେଓ୍ୱ କେସେସୁ ସାପେକ୍ଖୋଓ୍ୱ ହୁତ୍ୱା ଲୋମେ ମନସି କରୋତି, ଲୋମେସୁ ଚ ପତିଟ୍ଠିତେ ମନସିକାରେ କେସେ ମୁଞ୍ଚତି। ଏସ ନଯୋ ସବ୍ବତ୍ଥ। ଏଓ୍ୱଂ ହିସ୍ସ ଅନୁପୁବ୍ବମୁଞ୍ଚନତୋ ମନସିକରୋତୋ ଅସୁଭାଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତରଓ୍ୱସେନ ତେ ଧମ୍ମା ଉପଟ୍ଠହନ୍ତା ଅନଓ୍ୱସେସତୋ ଉପଟ୍ଠହନ୍ତି, ପାକଟତରୂପଟ୍ଠାନା ଚ ହୋନ୍ତି।

ଅଥ ଯସ୍ସ ତେ ଧମ୍ମା ଅସୁଭତୋ ଉପଟ୍ଠହନ୍ତି, ପାକଟତରୂପଟ୍ଠାନା ଚ ହୋନ୍ତି, ତସ୍ସ ସେଯ୍ୟଥାପି ନାମ ମକ୍କଟୋ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସତାଲକେ ତାଲଓ୍ୱନେ ଲୁଦ୍ଧେନ ପରିପାତିଯମାନୋ ଏକରୁକ୍ଖେପି ଅସଣ୍ଠହନ୍ତୋ ପରିଧାୱିତ୍ୱା ଯଦା ନିଓ୍ୱତ୍ତୋ ହୋତି କିଲନ୍ତୋ, ଅଥ ଏକମେଓ୍ୱ ଘନତାଲପଣ୍ଣପରିୱେଠିତଂ ତାଲସୂଚିଂ ନିସ୍ସାଯ ତିଟ୍ଠତି; ଏଓ୍ୱମେଓ୍ୱ ଚିତ୍ତମକ୍କଟୋ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସକୋଟ୍ଠାସକେ ଇମସ୍ମିଂ କାଯେ ତେନେଓ୍ୱ ଯୋଗିନା ପରିପାତିଯମାନୋ ଏକକୋଟ୍ଠାସକେପି ଅସଣ୍ଠହନ୍ତୋ ପରିଧାୱିତ୍ୱା ଯଦା ଅନେକାରମ୍ମଣୱିଧାଓ୍ୱନେ ଅଭିଲାସାଭାୱେନ ନିଓ୍ୱତ୍ତୋ ହୋତି କିଲନ୍ତୋ। ଅଥ ଯ୍ୱାସ୍ସ କେସାଦୀସୁ ଧମ୍ମୋ ପଗୁଣତରୋ ଚରିତାନୁରୂପତରୋ ୱା, ଯତ୍ଥ ୱା ପୁବ୍ବେ କତାଧିକାରୋ ହୋତି, ତଂ ନିସ୍ସାଯ ଉପଚାରଓ୍ୱସେନ ତିଟ୍ଠତି। ଅଥ ତମେଓ୍ୱ ନିମିତ୍ତଂ ପୁନପ୍ପୁନଂ ତକ୍କାହତଂ ୱିତକ୍କାହତଂ କରିତ୍ୱା ଯଥାକ୍କମଂ ପଠମଂ ଝାନଂ ଉପ୍ପାଦେତି, ତତ୍ଥ ପତିଟ୍ଠାଯ ୱିପସ୍ସନମାରଭିତ୍ୱା ଅରିଯଭୂମିଂ ପାପୁଣାତି।

ଯସ୍ସ ପନ ତେ ଧମ୍ମା ୱଣ୍ଣତୋ ଉପଟ୍ଠହନ୍ତି, ତସ୍ସାପି ସେଯ୍ୟଥାପି ନାମ ମକ୍କଟୋ...ପେ... ଅଥ ଯ୍ୱାସ୍ସ କେସାଦୀସୁ ଧମ୍ମୋ ପଗୁଣତରୋ ଚରିତାନୁରୂପତରୋ ୱା, ଯତ୍ଥ ୱା ପୁବ୍ବେ କତାଧିକାରୋ ହୋତି, ତଂ ନିସ୍ସାଯ ଉପଚାରଓ୍ୱସେନ ତିଟ୍ଠତି। ଅଥ ତମେଓ୍ୱ ନିମିତ୍ତଂ ପୁନପ୍ପୁନଂ ତକ୍କାହତଂ ୱିତକ୍କାହତଂ କରିତ୍ୱା ଯଥାକ୍କମଂ ନୀଲକସିଣଓ୍ୱସେନ ପୀତକସିଣଓ୍ୱସେନ ୱା ପଞ୍ଚପି ରୂପାଓ୍ୱଚରଜ୍ଝାନାନି ଉପ୍ପାଦେତି, ତେସଞ୍ଚ ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ପତିଟ୍ଠାଯ ୱିପସ୍ସନଂ ଆରଭିତ୍ୱା ଅରିଯଭୂମିଂ ପାପୁଣାତି।

ଯସ୍ସ ପନ ତେ ଧମ୍ମା ସୁଞ୍ଞତୋ ଉପଟ୍ଠହନ୍ତି, ସୋ ଲକ୍ଖଣତୋ ମନସି କରୋତି, ଲକ୍ଖଣତୋ ମନସିକରୋନ୍ତୋ ତତ୍ଥ ଚତୁଧାତୁଓ୍ୱତ୍ଥାନଓ୍ୱସେନ ଉପଚାରଜ୍ଝାନଂ ପାପୁଣାତି। ଅଥ ମନସିକରୋନ୍ତୋ ତେ ଧମ୍ମେ ଅନିଚ୍ଚଦୁକ୍ଖାନତ୍ତସୁତ୍ତତ୍ତଯଓ୍ୱସେନ ମନସି କରୋତି । ଅଯମସ୍ସ ୱିପସ୍ସନାନଯୋ। ସୋ

ଇମଂ ୱିପସ୍ସନଂ ଆରଭିତ୍ୱା ଯଥାକ୍କମଞ୍ଚ ପଟିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଅରିଯଭୂମିଂ ପାପୁଣାତୀତି।

ଏତ୍ତାୱତା ଚ ଯଂ ୱୁତ୍ତଂ – ''କଥଂ ପନାଯଂ ଅନୁପୁବ୍ବାଦିୱସେନ ଏତେ ଧମ୍ମେ ମନସି କରୋତୀ''ତି, ତଂ ବ୍ଯାକତଂ ହୋତି। ଯଞ୍ଚାପି ୱୁତ୍ତଂ – ''ଭାୱନାୱସେନ ପନସ୍ସ ଏୱଂ ୱଣ୍ଣନା ୱେଦିତବ୍ବା''ତି, ତସ୍ସତ୍ଥୋ ପକାସିତୋ ହୋତୀତି।

ପକିଣ୍ଣକକଥା

ଇଦାନି ଇମସ୍ମିଂଯେୱ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରେ ୱଣ୍ଣନାପରିଚଯପାଟୱତ୍ଥଂ ଅଯଂ ପକିଣ୍ଣକକଥା ୱେଦିତବ୍ବୋ –

''ନିମିତ୍ତତୋ ଲକ୍ଖଣତୋ, ଧାତୁତୋ ସୁଞ୍ଞତୋପି ଚ;

ଖନ୍ଧାଦିତୋ ଚ ୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟୋ, ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରନିଚ୍ଛଯୋ''ତି।

ତତ୍ଥ ନିମିତ୍ତତୋତି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରେ ଇମସ୍ମିଂ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରେ ସଟ୍ଠିସତଂ ନିମିତ୍ତାନି ହୋନ୍ତି, ଯେସଂ ୱସେନ ଯୋଗାୱଚରୋ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରଂ କୋଟ୍ଠାସତୋ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହାତି। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – କେସସ୍ସ ୱଣ୍ଣନିମିତ୍ତଂ, ସଣ୍ଠାନନିମିତ୍ତଂ, ଦିସାନିମିତ୍ତଂ, ଓକାସନିମିତ୍ତଂ, ପରିଚ୍ଛେଦନିମିତ୍ତନ୍ତି ପଞ୍ଚ ନିମିତ୍ତାନି ହୋନ୍ତି। ଏୱଂ ଲୋମାଦୀସୁ।

ଲକ୍ଖଣତୋତି ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରେ ଅଟ୍ଠୱୀସତିସତଂ ଲକ୍ଖଣାନି ହୋନ୍ତି, ଯେସଂ ୱସେନ ଯୋଗାୱଚରୋ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରଂ ଲକ୍ଖଣତୋ ମନସି କରୋତି । ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – କେସସ୍ସ ଥଦ୍ଧଲକ୍ଖଣଂ, ଆବନ୍ଧନଲକ୍ଖଣଂ, ଉଣ୍ହତ୍ତଲକ୍ଖଣଂ, ସମୁଦୀରଣଲକ୍ଖଣନ୍ତି ଚତ୍ତାରି ଲକ୍ଖଣାନି ହୋନ୍ତି। ଏୱଂ ଲୋମାଦୀସୁ।

ଧାତୁତୋତି ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରେ ''ଛଧାତୁରୋ, ଭିକ୍ଖୁୱେ, ଅଯଂ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲୋ''ତି (ମ। ନି। ୩।୩୪୩-୩୪୪) ଏତ୍ଥ ୱୁତ୍ତାସୁ ଧାତୂସୁ ଅଟ୍ଠୱୀସତିସତଂ ଧାତୁଯୋ ହୋନ୍ତି, ଯାସଂ ୱସେନ ଯୋଗାୱଚରୋ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରଂ ଧାତୁତୋ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହାତି। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ଯା କେସେ ଥଦ୍ଧତା, ସା ପଥୱୀଧାତୁ; ଯା ଆବନ୍ଧନତା, ସା ଆପୋଧାତୁ; ଯା ପରିପାଚନତା, ସା ତେଜୋଧାତୁ; ଯା ୱିତ୍ଥମ୍ଭନତା, ସା ୱାଯୋଧାତୂତି ଚତସ୍ସୋ ଧାତୁଯୋ ହୋନ୍ତି। ଏୱଂ ଲୋମାଦୀସୁ।

ସୁଞ୍ଞତୋତି ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରେ ଅଟ୍ଠୱୀସତିସତଂ ସୁଞ୍ଞତା ହୋନ୍ତି, ଯାସଂ ୱସେନ ଯୋଗାୱଚରୋ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରଂ ସୁଞ୍ଞତୋ ୱିପସ୍ସତି। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – କେସେ ତାୱ ପଥୱୀଧାତୁ ଆପୋଧାତ୍ୱାଦୀହି ସୁଞ୍ଞା, ତଥା ଆପୋଧାତ୍ୱାଦଯୋ ପଥୱୀଧାତ୍ୱାଦୀହୀତି ଚତସ୍ସୋ ସୁଞ୍ଞତା ହୋନ୍ତି। ଏୱଂ ଲୋମାଦୀସୁ।

ଖନ୍ଧାଦିତୋତି ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରେ କେସାଦୀସୁ ଖନ୍ଧାଦିୱସେନ ସଙ୍ଗଯ୍ହମାନେସୁ ''କେସା କତି ଖନ୍ଧା ହୋନ୍ତି, କତି ଆଯତନାନି, କତି ଧାତୁଯୋ, କତି ସଚ୍ଚାନି, କତି ସତିପଟ୍ଠାନାନୀ''ତି ଏୱମାଦିନା ନଯେନ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଏୱଞ୍ଚସ୍ସ ୱିଜାନତୋ ତିଣକଟ୍ଠସମୂହୋ ୱିଯ କାଯୋ ଖାଯତି। ଯଥାହ –

''ନତ୍ଥି ସତ୍ତୋ ନରୋ ପୋସୋ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୂପଲବ୍ଭତି;

ସୁଞ୍ଞଭୂତୋ ଅଯଂ କାଯୋ, ତିଣକଟ୍ଠସମୂପମୋ''ତି।

ଅଥସ୍ସ ଯା ସା –

''ସୁଞ୍ଞାଗାରଂ ପୱିଟ୍ଠସ୍ସ, ସନ୍ତଚିତ୍ତସ୍ସ ତାଦିନୋ;

ଅମାନୁସୀ ରତି ହୋତି, ସମ୍ମା ଧମ୍ମଂ ୱିପସ୍ସତୋ''ତି। –

ଏୱଂ ଅମାନୁସୀ ରତି ୱୁତ୍ତା, ସା ଅଦୂରତରା ହୋତି। ତତୋ ଯଂ ତଂ –

‘‘ଯତୋ ଯତୋ ସମ୍ମସତି, ଖନ୍ଧାନଂ ଉଦଯବ୍ବଯଂ;

ଲଭତୀ ପୀତିପାମୋଜ୍ଜଂ, ଅମତଂ ତଂ ୱିଜାନତ’’ନ୍ତି। (ଧ। ପ। ୩୭୩-୩୭୪) –

ଏୱଂ ୱିପସ୍ସନାମଯଂ ପୀତିପାମୋଜ୍ଜାମତଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତଂ ଅନୁଭୱନ୍ତୋ ନ ଚିରେନେୱ ଅରିଯଜନସେୱିତଂ ଅଜରାମରଂ ନିବ୍ବାନାମତଂ ସଚ୍ଛିକରୋତୀତି।

ପରମତ୍ଥଜୋତିକାଯ ଖୁଦ୍ଦକପାଠ-ଅଟ୍ଠକଥାଯ

ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୪। କୁମାରପଞ୍ହୱଣ୍ଣନା

ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତି

ଇଦାନି ଏକଂ ନାମ କିନ୍ତି ଏୱମାଦୀନଂ କୁମାରପଞ୍ହାନଂ ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନାକ୍କମୋ ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ। ତେସଂ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଂ ଇଧ ନିକ୍ଖେପପ୍ପୟୋଜନଞ୍ଚ ୱତ୍ୱା ୱଣ୍ଣନଂ କରିସ୍ସାମ –

ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତି ତାୱ ନେସଂ ସୋପାକୋ ନାମ ଭଗୱତୋ ମହାସାୱକୋ ଅହୋସି। ତେନାୟସ୍ମତା ଜାତିୟା ସତ୍ତୱସ୍ସେନେୱ ଅଞ୍ଞା ଆରାଧିତା, ତସ୍ସ ଭଗୱା ପଞ୍ହବ୍ୟାକରଣେନ ଉପସମ୍ପଦଂ ଅନୁଞ୍ଞାତୁକାମୋ ଅତ୍ତନା ଅଧିପ୍ପେତତ୍ଥାନଂ ପଞ୍ହାନଂ ବ୍ୟାକରଣସମତ୍ଥତଂ ପସ୍ସନ୍ତୋ ''ଏକଂ ନାମ କି''ନ୍ତି ଏୱମାଦିନା ପଞ୍ହେ ପୁଚ୍ଛି। ସୋ ବ୍ୟାକାସି। ତେନ ଚ ବ୍ୟାକରଣେନ ଭଗୱତୋ ଚିତ୍ତଂ ଆରାଧେସି। ସାୱ ତସ୍ସାୟସ୍ମତୋ ଉପସମ୍ପଦା ଅହୋସି।

ଅୟଂ ତେସଂ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତି।

ନିକ୍ଖେପପ୍ପୟୋଜନଂ

ୟସ୍ମା ପନ ସରଣଗମନେହି ବୁଦ୍ଧଧମ୍ମସଙ୍ଘାନୁସ୍ସତିୱସେନ ଚିତ୍ତଭାୱନା, ସିକ୍ଖାପଦେହି ସୀଲଭାୱନା, ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରେନ ଚ କାୟଭାୱନା ପକାସିତା, ତସ୍ମା ଇଦାନି ନାନପ୍ପକାରତୋ ପଞ୍ଞାଭାୱନାମୁଖଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଇମେ ପଞ୍ହବ୍ୟାକରଣା ଇଧ ନିକ୍ଖିତ୍ତା। ୟସ୍ମା ୱା ସୀଲପଦଟ୍ଠାନୋ ସମାଧି, ସମାଧିପଦଟ୍ଠାନା ଚ ପଞ୍ଞା; ୟଥାହ – ''ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାୟ ନରୋ ସପଞ୍ଞୋ, ଚିତ୍ତଂ ପଞ୍ଞଞ୍ଚ ଭାୱୟ''ନ୍ତି (ସଂ। ନି। ୧।୨୩, ୧୯୨), ତସ୍ମା ସିକ୍ଖାପଦେହି ସୀଲଂ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରେନ ତଂଗୋଚରଂ ସମାଧିଞ୍ଚ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ସମାହିତଚିତ୍ତସ୍ସ ନାନାଧମ୍ମପରିକ୍ଖାରାୟ ପଞ୍ଞାୟ ପଭେଦଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଇଧ ନିକ୍ଖିତ୍ତାତିପି ୱିଞ୍ଞାତବ୍ବା।

ଇଦଂ ତେସଂ ଇଧ ନିକ୍ଖେପପ୍ପୟୋଜନଂ।

ପଞ୍ହୱଣ୍ଣନା

ଏକଂ ନାମ କିନ୍ତିପଞ୍ହୱଣ୍ଣନା

ଇଦାନି ତେସଂ ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନା ହୋତି – ଏକଂ ନାମ କିନ୍ତି ଭଗୱା ୟସ୍ମିଂ ଏକଧମ୍ମସ୍ମିଂ ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମା ନିବ୍ବିନ୍ଦମାନୋ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତକରୋ ହୋତି, ୟସ୍ମିଂ ଚାୟମାୟସ୍ମା ନିବ୍ବିନ୍ଦମାନୋ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତମକାସି, ତଂ ଧମ୍ମଂ ସନ୍ଧାୟ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛତି। ''ସବ୍ବେ ସତ୍ତା ଆହାରଟ୍ଠିତିକା''ତି ଥେରୋ ପୁଗ୍ଗଲାଧିଟ୍ଠାନାୟ ଦେସନାୟ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତି। ''କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାସତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ କାୟେ କାୟାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତୀ''ତି (ସଂ। ନି। ୫। ୮) ଏୱମାଦୀନି ଚେତ୍ଥ ସୁତ୍ତାନି ଏୱଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନୟୁତ୍ତିସମ୍ଭୱେ ସାଧକାନି। ଏତ୍ଥ ୟେନାହାରେନ ସବ୍ବେ ସତ୍ତା ''ଆହାରଟ୍ଠିତିକା''ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ସୋ ଆହାରୋ ତଂ ୱା ନେସଂ ଆହାରଟ୍ଠିତିକତ୍ତଂ ''ଏକଂ ନାମ କି''ନ୍ତି ପୁଟ୍ଠେନ ଥେରେନ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତଞ୍ହି ଭଗୱତା ଇଧ ଏକନ୍ତି ଅଧିପ୍ପେତଂ, ନ ତୁ ସାସନେ ଲୋକେ ୱା ଅଞ୍ଞଂ ଏକଂ ନାମ ନତ୍ଥୀତି ଞାପେତୁଂ ୱୁତ୍ତଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା –

''ଏକଧମ୍ମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମା ନିବ୍ବିନ୍ଦମାନୋ ସମ୍ମା ୱିରଜ୍ଜମାନୋ ସମ୍ମା ୱିମୁଚ୍ଚମାନୋ ସମ୍ମା ପରିୟନ୍ତଦସ୍ସାୱୀ ସମ୍ମତ୍ତଂ ଅଭିସମେଚ୍ଚ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତକରୋ ହୋତି। କତମସ୍ମିଂ ଏକଧମ୍ମେ? ସବ୍ବେ ସତ୍ତା ଆହାରଟ୍ଠିତିକା। ଇମସ୍ମିଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଧମ୍ମେ ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମା ନିବ୍ବିନ୍ଦମାନୋ…ପେ… ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତକରୋ ହୋତି। 'ଏକୋ ପଞ୍ହୋ ଏକୋ ଉଦ୍ଦେସୋ ଏକଂ ୱେୟ୍ୟାକରଣ'ନ୍ତି ଇତି ୟଂ ତଂ ୱୁତ୍ତଂ, ଇଦମେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି (ଅ। ନି। ୧୦। ୨୭)।

ଆହାରଟ୍ଠିତିକାତି ଚେତ୍ଥ ୟଥା ''ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁଭନିମିତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଅୟୋନିସୋ ମନସିକାରବହୁଲୀକାରୋ, ଅୟମାହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା କାମଚ୍ଛନ୍ଦସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାୟା''ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ସଂ। ନି। ୫।୨୩୨) ପଚ୍ଚୟୋ ଆହାରୋତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଏୱଂ ପଚ୍ଚୟଂ ଆହାରସଦ୍ଦେନ ଗହେତ୍ୱା ପଚ୍ଚୟଟ୍ଠିତିକା ''ଆହାରଟ୍ଠିତିକା''ତି ୱୁତ୍ତା। ଚତ୍ତାରୋ ପନ ଆହାରେ ସନ୍ଧାୟ – ''ଆହାରଟ୍ଠିତିକା''ତି ୱୁଚ୍ଚମାନେ ''ଅସଞ୍ଞସତ୍ତା ଦେୱା ଅହେତୁକା ଅନାହାରା

ଅଫସ୍ସକା ଅୱେଦନକା’’ତି ୱଚନତୋ (ୱିଭ। ୧୦୧୭) ‘‘ସବ୍ବେ’’ତି ୱଚନମଯୁତ୍ତଂ ଭୱେୟ୍ୟ।

ତତ୍ଥ ସିଯା – ଏୱମ୍ପି ୱୁଚ୍ଚମାନେ ‘‘କତମେ ଧମ୍ମା ସପ୍ପଚ୍ଚଯା? ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା – ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ…ପେ… ୱିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧୋ’’ତି (ଧ। ସ। ୧୦୮୯) ୱଚନତୋ ଖନ୍ଧାନଂଯେୱ ପଚ୍ଚଯଟ୍ଠିତିକତ୍ତଂ ଯୁତ୍ତଂ, ସତ୍ତାନନ୍ତୁ ଅଯୁତ୍ତମେୱେତଂ ୱଚନଂ ଭୱେୟ୍ୟାତି। ନ ଖୋ ପନେତଂ ଏୱଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। କସ୍ମା ? ସତ୍ତେସୁ ଖନ୍ଧୋପଚାରସିଦ୍ଧିତୋ। ସତ୍ତେସୁ ହି ଖନ୍ଧୋପଚାରୋ ସିଦ୍ଧୋ। କସ୍ମା? ଖନ୍ଧେ ଉପାଦାଯ ପଞ୍ଞାପେତବ୍ବତୋ। କଥଂ? ଗେହେ ଗାମୋପଚାରୋ ୱିଯ। ସେୟ୍ୟଥାପି ହି ଗେହାନି ଉପାଦାଯ ପଞ୍ଞାପେତବ୍ବତ୍ତା ଗାମସ୍ସ ଏକସ୍ମିମ୍ପି ଦ୍ୱୀସୁ ତୀସୁପି ୱା ଗେହେସୁ ଦଡ୍ଢେସୁ ‘‘ଗାମୋ ଦଡ୍ଢୋ’’ତି ଏୱଂ ଗେହେ ଗାମୋପଚାରୋ ସିଦ୍ଧୋ, ଏୱମେୱ ଖନ୍ଧେସୁ ପଚ୍ଚଯଟ୍ଠେନ ଆହାରଟ୍ଠିତିକେସୁ ‘‘ସତ୍ତା ଆହାରଟ୍ଠିତିକା’’ତି ଅଯଂ ଉପଚାରୋ ସିଦ୍ଧୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ପରମତ୍ଥତୋ ଚ ଖନ୍ଧେସୁ ଜାଯମାନେସୁ ଜୀଯମାନେସୁ ମୀଯମାନେସୁ ଚ ‘‘ଖଣେ ଖଣେ ତ୍ୱଂ ଭିକ୍ଖୁ ଜାଯସେ ଚ ଜୀଯସେ ଚ ମୀଯସେ ଚା’’ତି ୱଦତା ଭଗୱତା ତେସୁ ସତ୍ତେସୁ ଖନ୍ଧୋପଚାରୋ ସିଦ୍ଧୋତି ଦସ୍ସିତୋ ଏୱାତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଯତୋ ଯେନ ପଚ୍ଚଯାଖ୍ୟେନ ଆହାରେନ ସବ୍ବେ ସତ୍ତା ତିଟ୍ଠନ୍ତି, ସୋ ଆହାରୋ ତଂ ୱା ନେସଂ ଆହାରଟ୍ଠିତିକତ୍ତଂ ଏକନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଆହାରୋ ହି ଆହାରଟ୍ଠିତିକତ୍ତଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚତାକାରଣତୋ ନିବ୍ବିଦାଟ୍ଠାନଂ ହୋତି। ଅଥ ତେସୁ ସବ୍ବସତ୍ତସଞ୍ଞିତେସୁ ସଙ୍ଖାରେସୁ ଅନିଚ୍ଚତାଦସ୍ସନେନ ନିବ୍ବିନ୍ଦମାନୋ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତକରୋ ହୋତି, ପରମତ୍ଥୱିସୁଦ୍ଧିଂ ପାପୁଣାତି। ଯଥାହ –

‘‘ସବ୍ବେ ସଙ୍ଖାରା ଅନିଚ୍ଚାତି, ଯଦା ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତି;

ଅଥ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି ଦୁକ୍ଖେ, ଏସ ମଗ୍ଗୋ ୱିସୁଦ୍ଧିଯା’’ତି। (ଧ। ପ। ୨୭୭);

ଏତ୍ଥ ଚ ‘‘ଏକଂ ନାମ କି’’ନ୍ତି ଚ ‘‘କିହା’’ତି ଚ ଦୁୱିଧୋ ପାଠୋ, ତତ୍ଥ ସୀହଳଆନଂ କିହାତି ପାଠୋ। ତେ ହି ‘‘କି’’ନ୍ତି ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘‘କିହା’’ତି ୱଦନ୍ତି। କେଚି ଭଣନ୍ତି ‘‘ହ-ଇତି ନିପାତୋ, ଥେରିଯାନମ୍ପି ଅଯମେୱ ପାଠୋ’’ତି ଉଭଯଥାପି ପନ ଏକୋୱ ଅତ୍ଥୋ। ଯଥା ରୁଚ୍ଚତି, ତଥା ପଠିତବ୍ବଂ। ଯଥା ପନ ‘‘ସୁଖେନ ଫୁଟ୍ଠୋ ଅଥ ୱା ଦୁଖେନ (ଧ। ପ। ୮୩), ଦୁକ୍ଖଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂୱେଦେତୀ’’ତି ଏୱମାଦୀସୁ କତ୍ଥଚି ଦୁଖନ୍ତି ଚ କତ୍ଥଚି ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ଚ ୱୁଚ୍ଚତି, ଏୱଂ କତ୍ଥଚି ଏକନ୍ତି, କତ୍ଥଚି ଏକ୍କନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଇଧ ପନ ଏକଂ ନାମାତି ଅଯମେୱ ପାଠୋ।

ଦ୍ୱେ ନାମ କିନ୍ତିପଞ୍ହୱଣ୍ଣନା

ଏୱଂ ଇମିନା ପଞ୍ହବ୍ୟାକରଣେନ ଆରଦ୍ଧଚିତ୍ତୋ ସତ୍ଥା ପୁରିମନଯେନେୱ ଉତ୍ତରିଂ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛତି ଦ୍ୱେ ନାମ କିନ୍ତି? ଥେରୋ ଦ୍ୱେତି ପଚ୍ଚନୁଭାସିତ୍ୱା ‘‘ନାମଞ୍ଚ ରୂପଞ୍ଚା’’ତି ଧମ୍ମାଧିଟ୍ଠାନାଯ ଦେସନାଯ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତି। ତତ୍ଥ ଆରମ୍ମଣାଭିମୁଖଂ ନମନତୋ, ଚିତ୍ତସ୍ସ ଚ ନତିହେତୁତୋ ସବ୍ବମ୍ପି ଅରୂପଂ ‘‘ନାମ’’ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଇଧ ପନ ନିବ୍ବିଦାହେତୁତ୍ତା ସାସୱଧମ୍ମମେୱ ଅଧିପ୍ପେତଂ ରୁପ୍ପନଟ୍ଠେନ ଚତ୍ତାରୋ ଚ ମହାଭୂତା, ସବ୍ବଞ୍ଚ ତଦୁପାଦାଯ ପୱତ୍ତମାନଂ ରୂପଂ ‘‘ରୂପ’’ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତଂ ସବ୍ବମ୍ପି ଇଧାଧିପ୍ପେତଂ। ଅଧିପ୍ପାଯୱସେନେୱ ଚେତ୍ଥ ‘‘ଦ୍ୱେ ନାମ ନାମଞ୍ଚ ରୂପଞ୍ଚା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ନ ଅଞ୍ଞେସଂ ଦ୍ୱିନ୍ନମଭାୱତୋ। ଯଥାହ –

‘‘ଦ୍ୱୀସୁ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେସୁ ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମା ନିବ୍ବିନ୍ଦମାନୋ…ପେ… ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତକରୋ ହୋତି। କତମେସୁ ଦ୍ୱୀସୁ? ନାମେ ଚ ରୂପେ ଚ। ଇମେସୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦ୍ୱୀସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମା ନିବ୍ବିନ୍ଦମାନୋ…ପେ… ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତକରୋ ହୋତି। ‘ଦ୍ୱେ ପଞ୍ହା, ଦ୍ୱେ ଉଦ୍ଦେସା, ଦ୍ୱେ ୱେୟ୍ୟାକରଣାନୀ’ତି ଇତି ଯଂ ତଂ ୱୁତ୍ତଂ, ଇଦମେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି (ଅ। ନି। ୧୦।୨୭)।

ଏତ୍ଥ ଚ ନାମରୂପମତ୍ତଦସ୍ସନେନ ଅତ୍ତଦିଟ୍ଠିଂ ପହାଯ ଅନତ୍ତାନୁପସ୍ସନାମୁଖେନେୱ ନିବ୍ବିନ୍ଦମାନୋ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତକରୋ ହୋତି, ପରମତ୍ଥୱିସୁଦ୍ଧିଂ ପାପୁଣାତୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଯଥାହ –

‘‘ସବ୍ବେ ଧମ୍ମା ଅନତ୍ତାତି, ଯଦା ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତି;

ଅଥ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି ଦୁକ୍ଖେ, ଏସ ମଗ୍ଗୋ ୱିସୁଦ୍ଧିଯା’’ତି। (ଧ। ପ। ୨୭୯);

ତୀଣି ନାମ କିନ୍ତିପଞ୍ହୱଣ୍ଣନା

ଇଦାନି ଇମିନାପି ପଞ୍ହବ୍ୟାକରଣେନ ଆରଦ୍ଧଚିତ୍ତୋ ସତ୍ଥା ପୁରିମନଯେନେୱ ଉତ୍ତରିଂ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛତି ତୀଣି ନାମ କିନ୍ତି? ଥେରୋ ତୀଣୀତି ପଚ୍ଚନୁଭାସିତ୍ୱା ପୁନ ବ୍ୟାକରିତବ୍ବସ୍ସ ଅତ୍ଥସ୍ସ ଲିଙ୍ଗାନୁରୂପଂ ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ତିସ୍ସୋ ୱେଦନା''ତି ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତି। ଅଥ ୱା ''ଯା ଭଗୱତା 'ତିସ୍ସୋ ୱେଦନା'ତି ୱୁତ୍ତା, ଇମାସମତ୍ଥମହଂ ତୀଣୀତି ପଚ୍ଚେମୀ''ତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହାତି ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅନେକମୁଖା ହି ଦେସନା ପଟିସମ୍ଭିଦାପଭେଦେନ ଦେସନାୱିଲାସପ୍ପତ୍ତାନଂ। କେଚି ପନାହୁ ''ତୀଣୀତି ଅଧିକପଦମିଦ''ନ୍ତି। ପୁରିମନଯେନେୱ ଚେତ୍ଥ ''ତିସ୍ସୋ ୱେଦନା''ତି ୱୁତ୍ତଂ, ନ ଅଞ୍ଞଥେସଂ ତିଣ୍ଣମଭାୱତୋ। ଯଥାହ –

''ତୀସୁ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେସୁ ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମା ନିବ୍ବିନ୍ଦମାନୋ…ପେ… ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତକରୋ ହୋତି। କତମେସୁ ତୀସୁ? ତୀସୁ ୱେଦନାସୁ। ଇମେସୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମା ନିବ୍ବିନ୍ଦମାନୋ…ପେ… ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତକରୋ ହୋତି। 'ତଯୋ ପଞ୍ହା, ତଯୋ ଉଦ୍ଦେସା, ତୀଣି ୱେୟ୍ୟାକରଣାନୀ'ତି ଇତି ଯଂ ତଂ ୱୁତ୍ତଂ , ଇଦମେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି (ଅ। ନି। ୧୦।୨୭)।

ଏତ୍ଥ ଚ ''ଯଂକିଞ୍ଚି ୱେଦଯିତଂ, ସବ୍ବଂ ତଂ ଦୁକ୍ଖସ୍ମିନ୍ତି ୱଦାମୀ''ତି (ସଂ। ନି। ୪।୨୫୯) ୱୁତ୍ତସୁତ୍ତାନୁସାରେନ ୱା। –

''ଯୋ ସୁଖଂ ଦୁକ୍ଖତୋ ଅଦ୍ଦ, ଦୁକ୍ଖମଦ୍ଦକ୍ଖି ସଲ୍ଲତୋ;

ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ସନ୍ତଂ, ଅଦ୍ଦକ୍ଖି ନଂ ଅନିଚ୍ଚତୋ''ତି। (ଇତିୱୁ। ୫୩) –

ଏୱଂ ଦୁକ୍ଖଦୁକ୍ଖତାୱିପରିଣାମଦୁକ୍ଖତାସଙ୍ଖାରଦୁକ୍ଖତାନୁସାରେନ ୱା ତିସ୍ସନ୍ନଂ ୱେଦନାନଂ ଦୁକ୍ଖଭାୱଦସ୍ସନେନ ସୁଖସଞ୍ଞଂ ପହାଯ ଦୁକ୍ଖାନୁପସ୍ସନାମୁଖେନ ନିବ୍ବିନ୍ଦମାନୋ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତକରୋ ହୋତି, ପରମତ୍ଥୱିସୁଦ୍ଧିଂ ପାପୁଣାତୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଯଥାହ –

''ସବ୍ବେ ସଙ୍ଖାରା ଦୁକ୍ଖାତି, ଯଦା ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତି;

ଅଥ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି ଦୁକ୍ଖେ, ଏସ ମଗ୍ଗୋ ୱିସୁଦ୍ଧିଯା''ତି। (ଧ। ପ। ୨୭୮);

ଚତ୍ତାରି ନାମ କିନ୍ତିପଞ୍ହୱଣ୍ଣନା

ଏୱଂ ଇମିନାପି ପଞ୍ହବ୍ୟାକରଣେନ ଆରଦ୍ଧଚିତ୍ତୋ ସତ୍ଥା ପୁରିମନଯେନେୱ ଉତ୍ତରିଂ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛତି ଚତ୍ତାରି ନାମ କିନ୍ତି? ତତ୍ଥ ଇମସ୍ସ ପଞ୍ହସ୍ସ ବ୍ୟାକରଣପକ୍ଖେ କତ୍ଥଚି ପୁରିମନଯେନେୱ ଚତ୍ତାରୋ ଆହାରା ଅଧିପ୍ପେତା। ଯଥାହ –

''ଚତୂସୁ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେସୁ ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମା ନିବ୍ବିନ୍ଦମାନୋ…ପେ… ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତକରୋ ହୋତି। କତମେସୁ ଚତୂସୁ? ଚତୂସୁ ଆହାରେସୁ। ଇମେସୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତୂସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମା ନିବ୍ବିନ୍ଦମାନୋ…ପେ… ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତକରୋ ହୋତି। 'ଚତ୍ତାରୋ ପଞ୍ହା ଚତ୍ତାରୋ ଉଦ୍ଦେସା ଚତ୍ତାରି ୱେୟ୍ୟାକରଣାନୀ'ତି ଇତି ଯଂ ତଂ ୱୁତ୍ତଂ, ଇଦମେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି (ଅ। ନି। ୧୦।୨୭)।

କତ୍ଥଚି ଯେସୁ ସୁଭାୱିତଚିତ୍ତୋ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତକରୋ ହୋତି, ତାନି ଚତ୍ତାରି ସତିପଟ୍ଠାନାନି। ଯଥାହ କଜଙ୍ଗଲା ଭିକ୍ଖୁନୀ –

''ଚତୂସୁ, ଆୱୁସୋ, ଧମ୍ମେସୁ ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମା ସୁଭାୱିତଚିତ୍ତୋ ସମ୍ମା ପରିଯନ୍ତଦସ୍ସାୱୀ ସମ୍ମତ୍ଥଂ ଅଭିସମେଚ୍ଚ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତକରୋ ହୋତି। କତମେସୁ ଚତୂସୁ? ଚତୂସୁ ସତିପଟ୍ଠାନେସୁ। ଇମେସୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଚତୂସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମା ସୁଭାୱିତଚିତ୍ତୋ…ପେ… ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତକରୋ ହୋତି। 'ଚତ୍ତାରୋ ପଞ୍ହା ଚତ୍ତାରୋ ଉଦ୍ଦେସା ଚତ୍ତାରି ୱେୟ୍ୟାକରଣାନୀ'ତି ଇତି ଯଂ ତଂ ୱୁତ୍ତଂ ଭଗୱତା, ଇଦମେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି (ଅ। ନି। ୧୦।୨୮)।

ଇଧ ପନ ଯେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଅନୁବୋଧପ୍ପଟିୱେଧତୋ ଭୱତଣ୍ହୁଚ୍ଛେଦୋ ହୋତି, ଯସ୍ମା ତାନି ଚତ୍ତାରି ଅରିଯସଚ୍ଚାନି ଅଧିପ୍ପେତାନି। ଯସ୍ମା ୱା ଇମିନା ପରିଯାଯେନ ବ୍ୟାକତଂ ସୁବ୍ୟାକତମେୱ ହୋତି, ତସ୍ମା ଥେରୋ ଚତ୍ତାରୀତି ପଚ୍ଚନୁଭାସିତ୍ୱା ''ଅରିଯସଚ୍ଚାନୀ''ତି ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତି। ତତ୍ଥ ଚତ୍ତାରୀତି ଗଣନପରିଚ୍ଛେଦୋ। ଅରିଯସଚ୍ଚାନୀତି ଅରିଯାନି ସଚ୍ଚାନି, ଅୱିତଥାନି ଅୱିସଂୱାଦକାନୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଯଥାହ –

''ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତ୍ତାରି ଅରିଯସଚ୍ଚାନି ତଥାନି ଅୱିତଥାନି ଅନଞ୍ଞଥାନି, ତସ୍ମା ଅରିଯସଚ୍ଚାନୀତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତୀ''ତି (ସଂ। ନି। ୫।୧୦୯୭)।

ଯସ୍ମା ୱା ସଦେୱକେନ ଲୋକେନ ଅରଣୀୟତୋ ଅଭିଗମନୀୟତୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି, ୱାୟମିତବ୍ବଟ୍ଠାନସଞ୍ଞିତେ ଅୟେ ୱା ଇରିୟନତୋ, ଅନୟେ ୱା ନ ଇରିୟନତୋ, ସତ୍ତତିଂସବୋଧିପକ୍ଖିୟଅରିୟଧମ୍ମସମାଯୋଗତୋ ୱା ଅରିୟସମ୍ମତା ବୁଦ୍ଧପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧବୁଦ୍ଧସାୱକା ଏତାନି ପଟିୱିଜ୍ଝନ୍ତି, ତସ୍ମାପି ''ଅରିୟସଚ୍ଚାନୀ''ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଯଥାହ –

''ଚତ୍ତାରିମାନି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିୟସଚ୍ଚାନି…ପେ… ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତ୍ତାରି ଅରିୟସଚ୍ଚାନି, ଅରିୟା ଇମାନି ପଟିୱିଜ୍ଝନ୍ତି, ତସ୍ମା ଅରିୟସଚ୍ଚାନୀତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତୀ''ତି।

ଅପିଚ ଅରିୟସ୍ସ ଭଗୱତୋ ସଚ୍ଚାନୀତିପି ଅରିୟସଚ୍ଚାନି। ଯଥାହ –

''ସଦେୱକେ, ଭିକ୍ଖୱେ…ପେ… ସଦେୱମନୁସ୍ସାୟ ତଥାଗତୋ ଅରିୟୋ, ତସ୍ମା ଅରିୟସଚ୍ଚାନୀତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତୀ''ତି (ସଂ। ନି। ୫।୧୦୯୮)।

ଅଥ ୱା ଏତେସଂ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧତ୍ତା ଅରିୟଭାୱସିଦ୍ଧିତୋପି ଅରିୟସଚ୍ଚାନି। ଯଥାହ –

''ଇମେସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତୁନ୍ନଂ ଅରିୟସଚ୍ଚାନଂ ଯଥାଭୂତଂ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧତ୍ତା ତଥାଗତୋ ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋତି ୱୁଚ୍ଚତୀ''ତି (ସଂ। ନି। ୫। ୧୦୯୩)।

ଅୟମେତେସଂ ପଦତ୍ଥୋ। ଏତେସଂ ପନ ଅରିୟସଚ୍ଚାନଂ ଅନୁବୋଧପ୍ପଟିୱେଧତୋ ଭୱତଣ୍ହୁଚ୍ଛେଦୋ ହୋତି। ଯଥାହ –

''ତୟିଦଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖଂ ଅରିୟସଚ୍ଚଂ ଅନୁବୁଦ୍ଧଂ ପଟିୱିଦ୍ଧଂ…ପେ… ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନିପଟିପଦା ଅରିୟସଚ୍ଚଂ ଅନୁବୁଦ୍ଧଂ ପଟିୱିଦ୍ଧଂ, ଉଚ୍ଛିନ୍ନା ଭୱତଣ୍ହା, ଖୀଣା ଭୱନେତ୍ତି, ନତ୍ଥି ଦାନି ପୁନବ୍ଭୱୋ''ତି (ସଂ। ନି। ୫।୧୦୯୧)।

ପଞ୍ଚ ନାମ କିନ୍ତିପଞ୍ହୱଣ୍ଣନା

ଇମିନାପି ପଞ୍ହବ୍ୟାକରଣେନ ଆରଦ୍ଧଚିତ୍ତୋ ସତ୍ଥା ପୁରିମନୟେନେୱ ଉତ୍ତରିଂ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛତି ପଞ୍ଚ ନାମ କିନ୍ତି? ଥେରୋ ପଞ୍ଚାତି ପଚ୍ଚନୁଭାସିତ୍ୱା ''ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା''ତି ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତି। ତତ୍ଥ ପଞ୍ଚାତି ଗଣନପରିଚ୍ଛେଦୋ। ଉପାଦାନଜନିତା ଉପାଦାନଜନକା ୱା ଖନ୍ଧା ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା। ଯଂକିଞ୍ଚି ରୂପଂ, ୱେଦନା, ସଞ୍ଞା, ସଙ୍ଖାରା, ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚ ସାସୱା ଉପାଦାନିୟା, ଏତେସମେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ପୁବ୍ବନୟେନେୱ ଚେତ୍ଥ ''ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା''ତି ୱୁତ୍ତଂ, ନ ଅଞ୍ଞେସଂ ପଞ୍ଚନ୍ନମଭାୱତୋ। ଯଥାହ –

''ପଞ୍ଚସୁ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେସୁ ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମା ନିବ୍ବିନ୍ଦମାନୋ…ପେ… ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତକରୋ ହୋତି। କତମେସୁ ପଞ୍ଚସୁ? ପଞ୍ଚସୁ ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧେସୁ। ଇମେସୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମା ନିବ୍ବିନ୍ଦମାନୋ…ପେ… ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତକରୋ ହୋତି। 'ପଞ୍ଚ ପଞ୍ହା, ପଞ୍ଚ ଉଦ୍ଦେସା , ପଞ୍ଚ ୱେୟ୍ୟାକରଣାନୀ'ତି ଇତି ଯଂ ତଂ ୱୁତ୍ତଂ, ଇଦମେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି (ଅ। ନି। ୧୦।୨୭)।

ଏତ୍ଥ ଚ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧେ ଉଦୟବ୍ବୟୱସେନ ସମ୍ମସନ୍ତୋ ୱିପସ୍ସନାମତ୍ତଂ ଲଦ୍ଧା ଅନୁପୁବ୍ବେନ ନିବ୍ବାନାମତଂ ସଚ୍ଛିକରୋତି। ଯଥାହ –

''ଯତୋ ଯତୋ ସମ୍ମସତି, ଖନ୍ଧାନଂ ଉଦୟବ୍ବୟଂ;

ଲଭତୀ ପୀତିପାମୋଜ୍ଜଂ, ଅମତଂ ତଂ ୱିଜାନତ''ନ୍ତି। (ଧ। ପ। ୩୭୪);

ଛ ନାମ କିନ୍ତିପଞ୍ହୱଣ୍ଣନା

ଏୱଂ ଇମିନାପି ପଞ୍ହବ୍ୟାକରଣେନ ଆରଦ୍ଧଚିତ୍ତୋ ସତ୍ଥା ପୁରିମନୟେନେୱ ଉତ୍ତରିଂ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛତି ''ଛ ନାମ କି''ନ୍ତି? ଥେରୋ ଛୈତି ପଚ୍ଚନୁଭାସିତ୍ୱା 'ଅଜ୍ଝତ୍ତିକାନି ଆୟତନାନୀ'ତି ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତି। ତତ୍ଥ ଛୈତି ଗଣନପରିଚ୍ଛେଦୋ, ଅଜ୍ଝତ୍ତେ ନିୟୁତ୍ତାନି, ଅତ୍ତାନଂ ୱା ଅଧିକତ୍ୱା ପୱତ୍ତାନି ଅଜ୍ଝତ୍ତିକାନି। ଆୟତନତୋ, ଆୟସ୍ସ ୱା ତନନତୋ, ଆୟତସ୍ସ ୱା ସଂସାରଦୁକ୍ଖସ୍ସ ନୟନତୋ ଆୟତନାନି, ଚକ୍ଖୁସୋତଘାନଜିୱ୍ହାକାୟମନାନମେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ପୁବ୍ବନୟେନ ଚେତ୍ଥ ''ଛ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକାନି ଆୟତନାନୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ, ନ ଅଞ୍ଞେସଂ ଛନ୍ନମଭାୱତୋ। ଯଥାହ –

‘‘ଛସୁ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେସୁ ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମା ନିବ୍ବିଦମାନୋ…ପେ… ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତକରୋ ହୋତି। କତମେସୁ ଛସୁ? ଛସୁ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକେସୁ ଆୟତନେସୁ। ଇମେସୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଛସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମା ନିବ୍ବିଦମାନୋ…ପେ… ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତକରୋ ହୋତି। ‘ଛ ପଞ୍ହା ଛ ଉଦ୍ଦେସା ଛ ୱେୟ୍ୟାକରଣାନୀ’ତି ଇତି ଯଂ ତଂ ୱୁତ୍ତଂ, ଇଦମେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି (ଅ। ନି। ୧୦।୨୭)।

ଏତ୍ଥ ଚ ଛ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକାନି ଆୟତନାନି, ‘‘ସୁଞ୍ଞୋ ଗାମୋତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଛନ୍ନେତଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକାନଂ ଆୟତନାନଂ ଅଧିୱଚନ’’ନ୍ତି (ସଂ। ନି। ୪।୨୩୮) ୱଚନତୋ ସୁଞ୍ଞତୋ ପୁବ୍ବୁଳକମରୀଚିକାଦୀନି ୱିୟ ଅଚିରଟ୍ଠିତିକତୋ ତୁଚ୍ଛତୋ ୱଞ୍ଚନତୋ ଚ ସମନୁପସ୍ସଂ ନିବ୍ବିଦମାନୋ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କତ୍ୱା ମଚ୍ଚୁରାଜସ୍ସ ଅଦସ୍ସନଂ ଉପେତି। ଯଥାହ –

‘‘ଯଥା ପୁବ୍ବୁଳକଂ ପସ୍ସେ, ଯଥା ପସ୍ସେ ମରୀଚିକଂ;

ଏୱଂ ଲୋକଂ ଅୱେକ୍ଖନ୍ତଂ, ମଚ୍ଚୁରାଜା ନ ପସ୍ସତୀ’’ତି। (ଧ। ପ। ୧୭୦);

ସତ୍ତ ନାମ କିନ୍ତିପଞ୍ହୱଣ୍ଣନା

ଇମିନାପି ପଞ୍ହବ୍ୟାକରଣେନ ଆରଦ୍ଧଚିତ୍ତୋ ସତ୍ଥା ଉତ୍ତରିଂ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛତି ସତ୍ତ ନାମ କିନ୍ତି? ଥେରୋ କିଞ୍ଚାପି ମହାପଞ୍ହବ୍ୟାକରଣେ ସତ୍ତ ୱିଞ୍ଞାଣଟ୍ଠିତିୟୋ ୱୁତ୍ତା, ଅପିଚ ଖୋ ପନ ଯେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ସୁଭାୱିତଚିତ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତକରୋ ହୋତି, ତେ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା’’ତି ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତି। ଅୟମ୍ପି ଚତ୍ଥୋ ଭଗୱତା ଅନୁମତୋ ଏୱ। ଯଥାହ –

‘‘ପଣ୍ଡିତା ଗହପତୟୋ କଜଙ୍ଗଲିକା ଭିକ୍ଖୁନୀ, ମହାପଞ୍ଞା ଗହପତୟୋ କଜଙ୍ଗଲିକା ଭିକ୍ଖୁନୀ, ମଞ୍ଚେପି ତୁମ୍ହେ ଗହପତୟୋ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏତମତ୍ଥଂ ପଟିପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟାଥ, ଅହମ୍ପି ଚେତଂ ଏୱମେୱ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟଂ, ଯଥା ତଂ କଜଙ୍ଗଲିକାୟ ଭିକ୍ଖୁନିୟା ବ୍ୟାକତ’’ନ୍ତି (ଅ। ନି। ୧୦।୨୮)।

ତାୟ ଚ ଏୱଂ ବ୍ୟାକତଂ –

‘‘ସତ୍ତସୁ, ଆୱୁସୋ, ଧମ୍ମେସୁ ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମା ସୁଭାୱିତଚିତ୍ତୋ…ପେ… ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତକରୋ ହୋତି। କତମେସୁ ସତ୍ତସୁ? ସତ୍ତସୁ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେସୁ। ଇମେସୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ସତ୍ତସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମା ସୁଭାୱିତଚିତ୍ତୋ…ପେ… ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତକରୋ ହୋତି। ‘ସତ୍ତ ପଞ୍ହା ସତ୍ତ ଉଦ୍ଦେସା ସତ୍ତ ୱେୟ୍ୟାକରଣାନୀ’ତି ଇତି ଯଂ ତଂ ୱୁତ୍ତଂ ଭଗୱତା, ଇଦମେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି (ଅ। ନି। ୧୦।୨୮)।

ଏୱମୟମତ୍ଥୋ ଭଗୱତା ଅନୁମତୋ ଏୱାତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ତତ୍ଥ ସତ୍ତାତି ଊନାଧିକନିୱାରଣଗଣନପରିଚ୍ଛେଦୋ। ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାତି ସତିଆଦୀନଂ ଧମ୍ମାନମେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ତତ୍ରାୟଂ ପଦତ୍ଥୋ – ଏତାୟ ଲୋକିୟଲୋକୁତ୍ତରମଗ୍ଗକ୍ଖଣେ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନାୟ ଲୀନୁଦ୍ଧଚ୍ଚପତିଟ୍ଠାନାୟୂହନକାମସୁଖତ୍ତକିଲମଥାନୁୟୋଗୌଚ୍ଛେଦସସ୍ସତାଭିନିୱେସାଦି-ଅନେକୁପଦ୍ଦୱପଟିପକ୍ଖଭୂତାୟ ସତିଧମ୍ମୱିଚୟୱୀରିୟପୀତିପସ୍ସଦ୍ଧିସମାଧୁପେକ୍ଖାସଙ୍ଖାତାୟ ଧମ୍ମସାମଗ୍ଗିୟା ଅରିୟସାୱକୋ ବୁଜ୍ଝତୀତି କତ୍ୱା ବୋଧି, କିଲେସସନ୍ତାନନିଦ୍ଦାୟ ଉଟ୍ଠହତି, ଚତ୍ତାରି ୱା ଅରିୟସଚ୍ଚାନି ପଟିୱିଜ୍ଝତି, ନିବ୍ବାନମେୱ ୱା ସଚ୍ଛିକରୋତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଯଥାହ – ‘‘ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ଭାୱେତ୍ୱା ଅନୁତ୍ତରଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ’’ତି। ଯଥାୱୁତ୍ତପ୍ପକାରାୟ ୱା ଏତାୟ ଧମ୍ମସାମଗ୍ଗିୟା ବୁଜ୍ଝତୀତି କତ୍ୱା ଅରିୟସାୱକୋପି ବୋଧି। ଇତି ତସ୍ସା ଧମ୍ମସାମଗ୍ଗିସଙ୍ଖାତାୟ ବୋଧିୟା ଅଙ୍ଗଭୂତତ୍ତା ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଝାନଙ୍ଗମଗ୍ଗଙ୍ଗାନି ୱିୟ, ତସ୍ସ ୱା ବୋଧୀତି ଲଦ୍ଧୱୋହାରସ୍ସ ଅରିୟସାୱକସ୍ସ ଅଙ୍ଗଭୂତତ୍ତାପି ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ସେନଙ୍ଗରଥଙ୍ଗାଦୟୋ ୱିୟ।

ଅପିଚ ‘‘ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାତି କେନଟ୍ଠେନ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା? ବୋଧାୟ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀତି ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା, ବୁଜ୍ଝନ୍ତୀତି ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା, ଅନୁବୁଜ୍ଝନ୍ତୀତି ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା, ପଟିବୁଜ୍ଝନ୍ତୀତି ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା, ସମ୍ବୁଜ୍ଝନ୍ତୀତି ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା’’ତି (ପଟି। ମ। ୨।୧୭) ଇମିନାପି ପଟିସମ୍ଭିଦାୟଂ ୱୁତ୍ତେନ ୱିଧିନା ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାନଂ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଟ୍ଠୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଏୱମିମେ ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ଭାୱେନ୍ତୋ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନ ଚିରସ୍ସେୱ ଏକନ୍ତନିବ୍ବିଦାଦିଗୁଣପଟିଲାଭୀ ହୋତି, ତେନ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତକରୋ ହୋତୀତି ୱୁଚ୍ଚତି । ୱୁତ୍ତଞ୍ଚେତଂ ଭଗୱତା –

‘‘ସତ୍ତିମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ଏକନ୍ତନିବ୍ବିଦାୟ ୱିରାଗାୟ ନିରୋଧାୟ ଉପସମାୟ ଅଭିଞ୍ଞାୟ ସମ୍ବୋଧାୟ ନିବ୍ବାନାୟ

ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀ’’ତି (ସଂ। ନି। ୫।୨୦୧)।

ଅଟ୍ଠ ନାମ କିନ୍ତିପଞ୍ହୱଣ୍ଣନା

ଏୱଂ ଇମିନାପି ପଞ୍ହବ୍ଯାକରଣେନ ଆରଦ୍ଧଚିତ୍ତୋ ସତ୍ଥା ଉତ୍ତରିଂ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛତି ଅଟ୍ଠ ନାମ କିନ୍ତି? ଥେରୋ କିଞ୍ଚାପି ମହାପଞ୍ହବ୍ଯାକରଣେ ଅଟ୍ଠ ଲୋକଧମ୍ମା ୱୁତ୍ତା, ଅପିଚ ଖୋ ପନ ଯେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ସୁଭାୱିତଚିତ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତକରୋ ହୋତି, ତେ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଅରିଯାନି ଅଟ୍ଠ ମଗ୍ଗଙ୍ଗାନୀ’’ତି ଅୱତ୍ୱା ଯସ୍ମା ଅଟ୍ଠଙ୍ଗୱିନିମୁତ୍ତୋ ମଗ୍ଗୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ଅଟ୍ଠଙ୍ଗମତ୍ତମେୱ ତୁ ମଗ୍ଗୋ, ତସ୍ମା ତମତ୍ଥଂ ସାଧେନ୍ତୋ ଦେସନାୱିଲାସେନ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋତି ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତି। ଭଗୱତାପି ଚାଯମତ୍ଥୋ ଦେସନାନଯୋ ଚ ଅନୁମତୋ ଏୱ। ଯଥାହ –

‘‘ପଣ୍ଡିତା ଗହପତଯୋ କଜଙ୍ଗଲିକା ଭିକ୍ଖୁନୀ…ପେ… ଅହମ୍ପି ଏୱମେୱ ବ୍ଯାକରେଯ୍ଯଂ, ଯଥା ତଂ କଜଙ୍ଗଲିକାଯ ଭିକ୍ଖୁନିଯା ବ୍ଯାକତ’’ନ୍ତି (ଅ। ନି। ୧୦। ୨୮)।

ତାଯ ଚ ଏୱଂ ବ୍ଯାକତଂ –

‘‘ଅଟ୍ଠସୁ, ଆୱୁସୋ, ଧମ୍ମେସୁ ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମା ସୁଭାୱିତଚିତ୍ତୋ…ପେ… ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତକରୋ ହୋତି। ‘ଅଟ୍ଠ ପଞ୍ହା, ଅଟ୍ଠ ଉଦ୍ଦେସା, ଅଟ୍ଠ ୱେଯ୍ଯାକରଣାନୀ’ତି ଇତି ଯଂ ତଂ ୱୁତ୍ତଂ ଭଗୱତା, ଇଦମେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି (ଅ। ନି। ୧୦।୨୮)।

ଏୱମଯଂ ଅତ୍ଥୋ ଚ ଦେସନାନଯୋ ଚ ଭଗୱତା ଅନୁମତୋ ଏୱାତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ତତ୍ଥ ଅରିଯୋତି ନିବ୍ବାନତ୍ଥିକେହି ଅଭିଗନ୍ତବ୍ବୋ, ଅପିଚ ଆରକା କିଲେସେହି ୱତ୍ତନତୋ, ଅରିଯଭାୱକରଣତୋ, ଅରିଯଫଲପଟିଲାଭତୋ ଚାପି ଅରିଯୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅଟ୍ଠ ଅଙ୍ଗାନି ଅସ୍ସାତି ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ। ସ୍ୱାଯଂ ଚତୁରଙ୍ଗିକା ୱିଯ ସେନା, ପଞ୍ଚଙ୍ଗିକଂ ୱିଯ ଚ ତୂରିଯଂ ଅଙ୍ଗୱିନିମ୍ମୋଗେନ ଅନୁପଲବ୍ଭସଭାୱତୋ ଅଙ୍ଗମତ୍ତମେୱାତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ମଗ୍ଗତି ଇମିନା ନିବ୍ବାନଂ, ସଯଂ ୱା ମଗ୍ଗତି, କିଲେସେ ମାରେନ୍ତୋ ୱା ଗଚ୍ଛତୀତି ମଗ୍ଗୋ।

ଏୱମଟ୍ଠପ୍ପଭେଦଞ୍ଚିମଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେନ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅୱିଜ୍ଜଂ ଭିନ୍ଦତି, ୱିଜ୍ଜଂ ଉପ୍ପାଦେତି, ନିବ୍ବାନଂ ସଚ୍ଛିକରୋତି, ତେନ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତକରୋ ହୋତୀତି ୱୁଚ୍ଚତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ –

‘‘ସେଯ୍ଯଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାଲିସୂକଂ ୱା ଯୱସୂକଂ ୱା ସମ୍ମା ପଣିହିତଂ ହତ୍ଥେନ ୱା ପାଦେନ ୱା ଅକ୍କନ୍ତଂ ହତ୍ଥଂ ୱା ପାଦଂ ୱା ଭେଚ୍ଛତି, ଲୋହିତଂ ୱା ଉପ୍ପାଦେସ୍ସତୀତି ଠାନମେତଂ ୱିଜ୍ଜତି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ସମ୍ମା ପଣିହିତତ୍ତା, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୂକସ୍ସ, ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ , ସୋ ୱତ ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମା ପଣିହିତାଯ ଦିଟ୍ଠିଯା ସମ୍ମା ପଣିହିତାଯ ମଗ୍ଗଭାୱନାଯ ଅୱିଜ୍ଜଂ ଭେଚ୍ଛତି, ୱିଜ୍ଜଂ ଉପ୍ପାଦେସ୍ସତି, ନିବ୍ବାନଂ ସଚ୍ଛିକରିସ୍ସତୀତି ଠାନମେତଂ ୱିଜ୍ଜତୀ’’ତି (ଅ। ନି। ୧।୪୨)।

ନୱ ନାମ କିନ୍ତିପଞ୍ହୱଣ୍ଣନା

ଇମିନାପି ପଞ୍ହବ୍ଯାକରଣେନ ଆରଦ୍ଧଚିତ୍ତୋ ସତ୍ଥା ଉତ୍ତରିଂ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛତି ନୱ ନାମ କିନ୍ତି? ଥେରୋ ନୱୈତି ପଚ୍ଚନୁଭାସିତ୍ୱା ‘‘ସତ୍ତାୱାସା’’ତି ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତି। ତତ୍ଥ ନୱାତି ଗଣନପରିଚ୍ଛେଦୋ। ସତ୍ତାତି ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯପ୍ପଟିବଦ୍ଧେ ଖନ୍ଧେ ଉପାଦାଯ ପଞ୍ଞତ୍ତା ପାଣିନୋ ପଣ୍ଡିତ୍ତି ୱା। ଆୱାସାତି ଆୱସନ୍ତି ଏତେସୂତି ଆୱାସା, ସତ୍ତାନଂ ଆୱାସା ସତ୍ତାୱାସା। ଏସ ଦେସନାମଗ୍ଗୋ, ଅତ୍ଥତୋ ପନ ନୱୱିଧାନଂ ସତ୍ତାନମେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ଯଥାହ –

‘‘ସନ୍ତାୱୁସୋ, ସତ୍ତା ନାନତ୍ତକାଯା ନାନତ୍ତସଞ୍ଞିନୋ, ସେଯ୍ଯଥାପି ମନୁସ୍ସା ଏକଚ୍ଚେ ଚ ଦେୱା ଏକଚ୍ଚେ ଚ ୱିନିପାତିକା, ଅଯଂ ପଠମୋ ସତ୍ତାୱାସୋ। ସନ୍ତାୱୁସୋ, ସତ୍ତା ନାନତ୍ତକାଯା ଏକତ୍ତସଞ୍ଞିନୋ, ସେଯ୍ଯଥାପି, ଦେୱା ବ୍ରହ୍ମକାଯିକା, ପଠମାଭିନିବ୍ବତ୍ତା, ଅଯଂ ଦୁତିଯୋ ସତ୍ତାୱାସୋ। ସନ୍ତାୱୁସୋ, ସତ୍ତା ଏକତ୍ତକାଯା ନାନତ୍ତସଞ୍ଞିନୋ, ସେଯ୍ଯଥାପି, ଦେୱା ଆଭସ୍ସରା, ଅଯଂ ତତିଯୋ ସତ୍ତାୱାସୋ। ସନ୍ତାୱୁସୋ, ସତ୍ତା ଏକତ୍ତକାଯା ଏକତ୍ତସଞ୍ଞିନୋ, ସେଯ୍ଯଥାପି, ଦେୱା ସୁଭକିଣ୍ହା, ଅଯଂ ଚତୁତ୍ଥୋ ସତ୍ତାୱାସୋ। ସନ୍ତାୱୁସୋ, ସତ୍ତା ଅସଞ୍ଞିନୋ ଅପ୍ପଟିସଂୱେଦିନୋ, ସେଯ୍ଯଥାପି, ଦେୱା ଅସଞ୍ଞସତ୍ତା, ଅଯଂ ପଞ୍ଚମୋ ସତ୍ତାୱାସୋ। ସନ୍ତାୱୁସୋ, ସତ୍ତା ସବ୍ବସୋ ରୂପସଞ୍ଞାନଂ…ପେ… ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନୂପଗା , ଅଯଂ ଛଟ୍ଠୋ ସତ୍ତାୱାସୋ। ସନ୍ତାୱୁସୋ, ସତ୍ତା…ପେ… ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନୂପଗା, ଅଯଂ ସତ୍ତମୋ ସତ୍ତାୱାସୋ। ସନ୍ତାୱୁସୋ, ସତ୍ତା…ପେ…

ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନୂପଗା, ଅଯଂ ଅଟ୍ଠମୋ ସତ୍ତାୱାସୋ। ସନ୍ତାୱୁସୋ, ସତ୍ତା…ପେ… ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନୂପଗା, ଅଯଂ ନୱମୋ ସତ୍ତାୱାସୋ''ତି (ଦୀ। ନି। ୩।୩୪୧)।

ପୁରିମନଯେନେୱ ଚେତ୍ଥ ''ନୱ ସତ୍ତାୱାସା''ତି ୱୁତ୍ତଂ, ନ ଅଞ୍ଞେସଂ ନୱନ୍ନମଭାୱତୋ। ଯଥାହ –

''ନୱସୁ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେସୁ ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମା ନିବ୍ବିନ୍ଦମାନୋ…ପେ… ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତକରୋ ହୋତି। କତମେସୁ ନୱସୁ? ନୱସୁ ସତ୍ତାୱାସେସୁ। ଇମେସୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନୱସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମା ନିବ୍ବିନ୍ଦମାନୋ…ପେ… ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତକରୋ ହୋତି। 'ନୱ ପଞ୍ହା , ନୱ ଉଦ୍ଦେସା, ନୱ ୱେଯ୍ୟାକରଣାନୀ'ତି ଇତି ଯଂ ତଂ ୱୁତ୍ତଂ, ଇଦମେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି (ଅ। ନି। ୧୦।୨୭)।

ଏତ୍ଥ ଚ ''ନୱ ଧମ୍ମା ପରିଞ୍ଞେଯ୍ୟା। କତମେ ନୱ? ନୱ ସତ୍ତାୱାସା''ତି (ଦୀ। ନି। ୩।୩୫୯) ୱଚନତୋ ନୱସୁ ସତ୍ତାୱାସେସୁ ଞାତପରିଞ୍ଞାଯ ଧୁୱସୁଭସୁଖତ୍ତଭାୱଦସ୍ସନଂ ପହାଯ ସୁଦ୍ଧସଙ୍ଖାରପୁଞ୍ଜମତ୍ତଦସ୍ସନେନ ନିବ୍ବିନ୍ଦମାନୋ ତୀରଣପରିଞ୍ଞାଯ ଅନିଚ୍ଚାନୁପସ୍ସନେନ ୱିରଜ୍ଜମାନୋ ଦୁକ୍ଖାନୁପସ୍ସନେନ ୱିମୁଚ୍ଚମାନୋ ଅନତ୍ତାନୁପସ୍ସନେନ ସମ୍ମା ପରିଯନ୍ତଦସ୍ସାୱୀ ପହାନପରିଞ୍ଞାଯ ସମ୍ମଦତ୍ଥମଭିସମେଚ୍ଚ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତକରୋ ହୋତି। ତେନେତଂ ୱୁତ୍ତଂ –

''ନୱସୁ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେସୁ ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମା ନିବ୍ବିନ୍ଦମାନୋ…ପେ… ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତକରୋ ହୋତି। କତମେସୁ ନୱସୁ? ନୱସୁ ସତ୍ତାୱାସେସୂ''ତି (ଅ। ନି। ୧୦।୨୭)।

ଦସ ନାମ କିନ୍ତିପଞ୍ହୱଣ୍ଣନା

ଏୱଂ ଇମିନାପି ପଞ୍ହବ୍ୟାକରଣେନ ଆରଦ୍ଧଚିତ୍ତୋ ସତ୍ଥା ଉତ୍ତରିଂ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛତି ଦସ ନାମ କିନ୍ତି? ତତ୍ଥ କିଞ୍ଚାପି ଇମସ୍ସ ପଞ୍ହସ୍ସ ଇତୋ ଅଞ୍ଞତ୍ର ୱେଯ୍ୟାକରଣେସୁ ଦସ ଅକୁସଲକମ୍ମପଥା ୱୁତ୍ତା। ଯଥାହ –

''ଦସସୁ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେସୁ ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମା ନିବ୍ବିନ୍ଦମାନୋ…ପେ… ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତକରୋ ହୋତି। କତମେସୁ ଦସସୁ? ଦସସୁ ଅକୁସଲକମ୍ମପଥେସୁ। ଇମେସୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦସସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମା ନିବ୍ବିନ୍ଦମାନୋ…ପୋ। … ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତକରୋ ହୋତି। 'ଦସ ପଞ୍ହା ଦସ ଉଦ୍ଦେସା ଦସ ୱେଯ୍ୟାକରଣାନୀ'ତି ଇତି ଯଂ ତଂ ୱୁତ୍ତଂ, ଇଦମେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି (ଅ। ନି। ୧୦।୨୭)।

ଇଧ ପନ ଯସ୍ମା ଅଯମାଯସ୍ମା ଅତ୍ତାନଂ ଅନୁପନେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକାତୁକାମୋ, ଯସ୍ମା ୱା ଇମିନା ପରିଯାଯେନ ବ୍ୟାକତଂ ସୁବ୍ୟାକତମେୱ ହୋତି, ତସ୍ମା ଯେହି ଦସହି ଅଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଅରହାତି ପୱୁଚ୍ଚତି, ତେସଂ ଅଧିଗମଂ ଦୀପେନ୍ତୋ ଦସହଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଅରହାତି ପୱୁଚ୍ଚତୀତି ପୁଗ୍ଗଲାଧିଟ୍ଠାନାଯ ଦେସନାଯ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତି। ଯତୋ ଏତ୍ଥ ଯେହି ଦସହି ଅଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଅରହାତି ପୱୁଚ୍ଚତି, ତାନି ଦସଙ୍ଗାନି ''ଦସ ନାମ କି''ନ୍ତି ପୁଟ୍ଠେନ ଥେରେନ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠାନୀତି ୱେଦିତବ୍ବାନି। ତାନି ଚ ଦସ –

''ଅସେଖୋ ଅସେଖୋତି, ଭନ୍ତେ, ୱୁଚ୍ଚତି, କିତ୍ତାୱତା ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅସେଖୋ ହୋତୀତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅସେଖାଯ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଯା ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ଅସେଖେନ ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ଅସେଖାଯ ସମ୍ମାୱାଚାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ଅସେଖେନ ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ଅସେଖେନ ସମ୍ମାଆଜୀୱେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ଅସେଖେନ ସମ୍ମାୱାଯାମେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ଅସେଖାଯ ସମ୍ମାସତିଯା ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ଅସେଖେନ ସମ୍ମାସମାଧିନା ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ଅସେଖେନ ସମ୍ମାଞାଣେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ଅସେଖାଯ ସମ୍ମାୱିମୁତ୍ତିଯା ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅସେଖୋ ହୋତୀ''ତି (ଅ। ନି। ୧୦।୧୧୧)। –

ଏୱମାଦୀସୁ ସୁତ୍ତେସୁ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବାନୀତି।

ପରମତ୍ଥଜୋତିକାଯ ଖୁଦ୍ଦକପାଠ-ଅଟ୍ଠକଥାଯ

କୁମାରପଞ୍ହୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୫। ମଙ୍ଗଲସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

ନିକ୍ଖେପପ୍ପଯୋଜନଂ

ଇଦାନି କୁମାରପଞ୍ହାନନ୍ତରଂ ନିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ମଙ୍ଗଲସୁତ୍ତସ୍ସ ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନାକ୍କମୋ ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ, ତସ୍ସ ଇଧ ନିକ୍ଖେପପ୍ପଯୋଜନଂ ୱତ୍ୱା ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନଂ କରିସ୍ସାମ। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ଇଦଞ୍ହି ସୁତ୍ତଂ ଇମିନା ଅନୁକ୍କମେନ ଭଗୱତା ଅୱୁତ୍ତମ୍ପି ଯ୍ୱାଯଂ ସରଣଗମନେହି ସାସନୋତାରୋ, ସିକ୍ଖାପଦଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରକୁମାରପଞ୍ହେହି ଚ ସୀଲସମାଧିପଞ୍ଞାପ୍ପଭେଦନଯୋ ଦସ୍ସିତୋ, ସବ୍ବୋପେସ ପରମମଙ୍ଗଲଭୂତୋ, ଯତୋ ମଙ୍ଗଲତ୍ଥିକେନ ଏତ୍ଥେୱ ଅଭିଯୋଗୋ କାତବ୍ବୋ, ସୋ ଚସ୍ସ ମଙ୍ଗଲଭାୱୋ ଇମିନା ସୁତ୍ତାନୁସାରେନ ୱେଦିତବ୍ବୋତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ।

ଇଦମସ୍ସ ଇଧ ନିକ୍ଖେପପ୍ପଯୋଜନଂ।

ପଠମମହାସଙ୍ଗୀତିକଥା

ଏୱଂ ନିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ପନସ୍ସ ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନତ୍ଥଂ ଅଯଂ ମାତିକା –

‘‘ୱୁତ୍ତଂ ଯେନ ଯଦା ଯସ୍ମା, ଚେତଂ ୱତ୍ୱା ଇମଂ ୱିଧିଂ;

ଏୱମିଚ୍ଚାଦିପାଠସ୍ସ, ଅତ୍ଥଂ ନାନପ୍ପକାରତୋ।

‘‘ୱଣ୍ଣଯନ୍ତୋ ସମୁଟ୍ଠାନଂ, ୱତ୍ୱା ଯଂ ଯତ୍ଥ ମଙ୍ଗଲଂ;

ୱୱତ୍ଥପେତ୍ୱା ତଂ ତସ୍ସ, ମଙ୍ଗଲତ୍ତଂ ୱିଭାୱଯେ’’ତି।

ତତ୍ଥ ‘‘ୱୁତ୍ତଂ ଯେନ ଯଦା ଯସ୍ମା, ଚେତଂ ୱତ୍ୱା ଇମଂ ୱିଧି’’ନ୍ତି ଅଯଂ ତାୱ ଅଦ୍ଧଗାଥା ଯଦିଦଂ ‘‘ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା…ପେ… ଭଗୱନ୍ତଂ ଗାଥାଯ ଅଜ୍ଝଭାସୀ’’ତି, ଇଦଂ ୱଚନଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତା। ଇଦଞ୍ହି ଅନୁସ୍ସୱୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ, ସୋ ଚ ଭଗୱା ସଯମ୍ଭୂ ଅନାଚରିଯକୋ, ତସ୍ମା ନେଦଂ ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ୱଚନଂ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ। ଯତୋ ୱତ୍ତବ୍ବମେତଂ ‘‘ଇଦଂ ୱଚନଂ କେନ ୱୁତ୍ତଂ , କଦା, କସ୍ମା ଚ ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି। ୱୁଚ୍ଚତେ – ଆଯସ୍ମତା ଆନନ୍ଦେନ ୱୁତ୍ତଂ, ତଞ୍ଚ ପଠମମହାସଙ୍ଗୀତିକାଲେ।

ପଠମମହାସଙ୍ଗୀତି ଚେସା ସବ୍ବସୁତ୍ତନିଦାନକୋସଲ୍ଲତ୍ଥମାଦିତୋ ପଭୁତି ଏୱଂ ୱେଦିତବ୍ବା। ଧମ୍ମଚକ୍କପ୍ପୱତ୍ତନଞ୍ହି ଆଦିଂ କତ୍ୱା ଯାୱ ସୁଭଦ୍ଦପରିବ୍ବାଜକୱିନଯନା, କତବୁଦ୍ଧକିଚ୍ଚେ କୁସିନାରାଯଂ ଉପୱତ୍ତନେ ମଲ୍ଲାନଂ ସାଲୱନେ ଯମକସାଲାନମନ୍ତରେ ୱିସାଖପୁଣ୍ଣମଦିୱସେ ପଚ୍ଚୂସସମଯେ ଅନୁପାଦିସେସାଯ ନିବ୍ବାନଧାତୁଯା ପରିନିବ୍ବୁତେ, ଭଗୱତି ଲୋକନାଥେ ଭଗୱତୋ ପରିନିବ୍ବାନେ ସନ୍ନିପତିତାନଂ ସତ୍ତନ୍ନଂ ଭିକ୍ଖୁସତସହସ୍ସାନଂ ସଙ୍ଘତ୍ଥେରୋ ଆଯସ୍ମା ମହାକସ୍ସପୋ ସତ୍ତାହପରିନିବ୍ବୁତେ ଭଗୱତି ସୁଭଦ୍ଦେନ ୱୁଡ୍ଢପବ୍ବଜିତେନ ‘‘ଅଲଂ, ଆୱୁସୋ, ମା ସୋଚିତ୍ଥ, ମା ପରିଦେୱିତ୍ଥ, ସୁମୁତ୍ତା ମଯଂ ତେନ ମହାସମଣେନ, ଉପଦ୍ଦୁତା ଚ ହୋମ ‘ଇଦଂ ୱୋ କପ୍ପତି ଇଦଂ ୱୋ ନ କପ୍ପତୀ’ତି, ଇଦାନି ପନ ମଯଂ ଯଂ ଇଚ୍ଛିସ୍ସାମ ତଂ କରିସ୍ସାମ, ଯଂ ନ ଇଚ୍ଛିସ୍ସାମ ନ ତଂ କରିସ୍ସାମା’’ତି (ଚୂଳୱ। ୪୩୭; ଦୀ। ନି। ୨।୨୩୨) ୱୁତ୍ତୱଚନମନୁସ୍ସରନ୍ତୋ ‘‘ଠାନଂ ଖୋ ପନେତଂ ୱିଜ୍ଜତି ଯଂ ପାପଭିକ୍ଖୂ ‘ଅତୀତସତ୍ଥୁକଂ ପାୱଚନ’ନ୍ତି ମଞ୍ଞମାନା ପକ୍ଖଂ ଲଭିତ୍ୱା ନ ଚିରସ୍ସେୱ ସଦ୍ଧମ୍ମଂ ଅନ୍ତରଧାପେଯ୍ୟୁଂ। ଯାୱ ଚ ଧମ୍ମୱିନଯୋ ତିଟ୍ଠତି, ତାୱ ଅନତୀତସତ୍ଥୁକମେୱ ପାୱଚନଂ ହୋତି। ଯଥାହ ଭଗୱା –

‘‘ଯୋ ୱୋ, ଆନନ୍ଦ, ମଯା ଧମ୍ମୋ ଚ ୱିନଯୋ ଚ ଦେସିତୋ ପଞ୍ଞତ୍ତୋ, ସୋ ୱୋ ମମଚ୍ଚଯେନ ସତ୍ଥା’’ତି (ଦୀ। ନି। ୨।୨୧୬)।

‘‘ଯଂନୂନାହଂ ଧମ୍ମଞ୍ଚ ୱିନଯଞ୍ଚ ସଙ୍ଗାଯେଯ୍ୟଂ, ଯଥଯିଦଂ ସାସନଂ ଅଦ୍ଧନିଯଂ ଅସ୍ସ ଚିରଟ୍ଠିତିକଂ’’।

ଯଞ୍ଚାହଂ ଭଗୱତା –

‘‘ଧାରେସ୍ସସି ପନ ମେ ତ୍ୱଂ, କସ୍ସପ, ସାଣାନି ପଂସୁକୂଲାନି ନିବ୍ବସନାନୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଚୀୱରେ ସାଧାରଣପରିଭୋଗେନ ଚେୱ –

‘‘ଅହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯାୱଦେ ଆକଙ୍ଖାମି ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହି…ପେ… ପଠମଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରାମି, କସ୍ସପୋପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯାୱଦେୱ ଆକଙ୍ଖତି ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହି…ପେ… ପଠମଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତୀ’’ତି –

ଏୱମାଦିନା ନୟେନ ନୱାନୁପୁବ୍ବୱିହାରଛଳଭିଞ୍ଞାପ୍ପଭେଦେ ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମେ ଅତ୍ତନା ସମସମଟ୍ଠପନେନ ଚ ଅନୁଗ୍ଗହିତୋ, ତସ୍ସ ମେ କିମଞ୍ଞଂ ଆଣଣ୍ୟଂ ଭୱିସ୍ସତି? ‘‘ନନୁ ମଂ ଭଗୱା ରାଜା ୱିଯ ସକକୱଚଇସ୍ସରିୟାନୁପ୍ପଦାନେନ ଅତ୍ତନୋ କୁଲୱଂସପ୍ପତିଟ୍ଠାପକଂ ପୁତ୍ତଂ ‘ସଦ୍ଧମ୍ମୱଂସପ୍ପତିଟ୍ଠାପକୋ ମେ ଅୟଂ ଭୱିସ୍ସତୀ’ତି ମନ୍ତ୍ୱା ଇମିନା ଅସାଧାରଣେନ ଅନୁଗ୍ଗହେନ ଅନୁଗ୍ଗହେସୀ’’ତି ଚିନ୍ତୟନ୍ତୋ ଧମ୍ମୱିନୟସଙ୍ଗାୟନତ୍ଥଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଉସ୍ସାହଂ ଜନେସି? ୟଥାହ –

‘‘ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ମହାକସ୍ସପୋ ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ଏକମିଦାହଂ, ଆୱୁସୋ, ସମୟଂ ପାୱାୟ କୁସିନାରଂ ଅଦ୍ଧାନମଗ୍ଗପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ମହତା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନ ସଦ୍ଧିଂ ପଞ୍ଚମତ୍ତେହି ଭିକ୍ଖୁସତେହୀ’’ତି (ଦୀ। ନି। ୨।୨୩୧; ଚୂଳୱ। ୪୩୭) ସବ୍ବଂ ସୁଭଦ୍ଦକଣ୍ଡଂ ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ।

ତତୋ ପରଂ ଆହ –

‘‘ହନ୍ଦ ମୟଂ, ଆୱୁସୋ, ଧମ୍ମଞ୍ଚ ୱିନୟଞ୍ଚ ସଙ୍ଗାୟେୟ୍ୟାମ, ପୁରେ ଅଧମ୍ମୋ ଦିପ୍ପତି, ଧମ୍ମୋ ପଟିବାହିୟ୍ୟତି, ଅୱିନୟୋ ଦିପ୍ପତି, ୱିନୟୋ ପଟିବାହିୟ୍ୟତି, ପୁରେ ଅଧମ୍ମୱାଦିନୋ ବଲୱନ୍ତୋ ହୋନ୍ତି, ଧମ୍ମୱାଦିନୋ ଦୁବ୍ବଲା ହୋନ୍ତି, ଅୱିନୟୱାଦିନୋ ବଲୱନ୍ତୋ ହୋନ୍ତି, ୱିନୟୱାଦିନୋ ଦୁବ୍ବଲା ହୋନ୍ତୀ’’ତି (ଚୂଳୱ। ୪୩୭)।

ଭିକ୍ଖୂ ଆହଂସୁ ‘‘ତେନ ହି, ଭନ୍ତେ, ଥେରୋ ଭିକ୍ଖୂ ଉଚ୍ଚିନତୂ’’ତି। ଥେରୋ ସକଲନୱଙ୍ଗସତ୍ଥୁସାସନପରିୟତ୍ତିଧରେ ପୁଥୁଜ୍ଜନସୋତାପନ୍ନସକଦାଗାମିଅନାଗାମିସୁକ୍ଖୱିପସ୍ସକଖୀଣାସୱଭିକ୍ଖୂ ଅନେକସତେ ଅନେକସହସ୍ସେ ଚ ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ତିପିଟକସବ୍ବପରିୟତ୍ତିପ୍ପଭେଦଧରେ ପଟିସମ୍ଭିଦାପ୍ପତ୍ତେ ମହାନୁଭାୱେ ୟେଭୁୟ୍ୟେନ ଭଗୱତା ଏତଦଗ୍ଗଂ ଆରୋପିତେ ତେୱିଜ୍ଜାଦିଭେଦେ ଖୀଣାସୱଭିକ୍ଖୂୟେୱ ଏକୂନପଞ୍ଚସତେ ପରିଗ୍ଗହେସି। ୟେ ସନ୍ଧାୟ ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ମହାକସ୍ସପୋ ଏକେନୂନପଞ୍ଚଅରହନ୍ତସତାନି ଉଚ୍ଚିନୀ’’ତି (ଚୂଳୱ। ୪୩୭)।

କିସ୍ସ ପନ ଥେରୋ ଏକେନୂନମକାସୀତି? ଆୟସ୍ମତୋ ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରସ୍ସ ଓକାସକରଣତ୍ଥଂ। ତେନ ହାୟସ୍ମତା ସହାପି ୱିନାପି ନ ସକ୍କା ଧମ୍ମସଙ୍ଗୀତି କାତୁଂ। ସୋ ହାୟସ୍ମା ସେଖୋ ସକରଣୀୟୋ, ତସ୍ମା ସହ ନ ସକ୍କା, ୟସ୍ମା ପନସ୍ସ କିଞ୍ଚି ଦସବଲଦେସିତଂ ସୁତ୍ତଗେୟ୍ୟାଦିକଂ ଭଗୱତୋ ଅସମ୍ମୁଖା ପଟିଗ୍ଗହିତଂ ନାମ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ୱିନାପି ନ ସକ୍କା। ୟଦି ଏୱଂ ସେଖୋପି ସମାନୋ ଧମ୍ମସଙ୍ଗୀତିୟା ବହୂକାରତ୍ତା ଥେରେନ ଉଚ୍ଚିନିତବ୍ବୋ ଅସ୍ସ, ଅଥ କସ୍ମା ନ ଉଚ୍ଚିନିତୋତି? ପରୂପୱାଦୱିୱଜ୍ଜନତୋ । ଥେରୋ ହି ଆୟସ୍ମନ୍ତେ ଆନନ୍ଦେ ଅତିୱିୟ ୱିସ୍ସତ୍ଥୋ ଅହୋସି। ତଥା ହି ନଂ ସିରସ୍ମିଂ ପଲିତେସୁ ଜାତେସୁପି ‘‘ନ ୱାୟଂ କୁମାରକୋ ମତ୍ତମଞ୍ଞାସୀ’’ତି (ସଂ। ନି। ୨।୧୫୪) କୁମାରକୱାଦେନ ଓୱଦତି। ସକ୍ୟକୁଲପ୍ପସୁତୋ ଚାୟଂ ଆୟସ୍ମା ତଥାଗତସ୍ସ ଭାତା ଚୂଳପିତୁ ପୁତ୍ତୋ, ତତ୍ର ଭିକ୍ଖୂ ଛନ୍ଦାଗମନଂ ୱିୟ ମଞ୍ଞମାନା ‘‘ବହୂ ଅସେଖପଟିସମ୍ଭିଦାପ୍ପତ୍ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଠପେତ୍ୱା ଆନନ୍ଦଂ ସେଖପଟିସମ୍ଭିଦାପ୍ପତ୍ତଂ ଥେରୋ ଉଚ୍ଚିନୀ’’ତି ଉପୱଦେୟ୍ୟୁଂ। ତଂ ପରୂପୱାଦଂ ପରିୱିଜ୍ଜେନ୍ତୋ ‘‘ଆନନ୍ଦଂ ୱିନା ସଙ୍ଗୀତି ନ ସକ୍କା କାତୁଂ, ଭିକ୍ଖୂନଂୟେୱ ଅନୁମତିୟା ଗହେସ୍ସାମୀ’’ତି ନ ଉଚ୍ଚିନି।

ଅଥ ସୟମେୱ ଭିକ୍ଖୂ ଆନନ୍ଦସ୍ସତ୍ଥାୟ ଥେରଂ ୟାଚିଂସୁ। ୟଥାହ –

‘‘ଭିକ୍ଖୂ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ମହାକସ୍ସପଂ ଏତଦୱୋଚୁଂ – ‘ଅୟଂ, ଭନ୍ତେ, ଆୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ କିଞ୍ଚାପି ସେଖୋ, ଅଭବ୍ବୋ ଛନ୍ଦା ଦୋସା ମୋହା ଭୟା ଅଗତିଂ ଗନ୍ତୁଂ, ବହୁ ଚାନେନ ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମୋ ଚ ୱିନୟୋ ଚ ପରିୟତ୍ତୋ, ତେନ ହି, ଭନ୍ତେ, ଥେରୋ ଆୟସ୍ମନ୍ତମ୍ପି ଆନନ୍ଦଂ ଉଚ୍ଚିନତୂ’ତି। ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ମହାକସ୍ସପୋ ଆୟସ୍ମନ୍ତମ୍ପି ଆନନ୍ଦଂ ଉଚ୍ଚିନୀ’’ତି (ଚୂଳୱ। ୪୩୭)।

ଏୱଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅନୁମତିୟା ଉଚ୍ଚିନିତେନ ତେନାୟସ୍ମତା ସଦ୍ଧିଂ ପଞ୍ଚଥେରସତାନି ଅହେସୁଂ।

ଅଥ ଖୋ ଥେରାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଏତଦହୋସି – ‘‘କତ୍ଥ ନୁ ଖୋ ମୟଂ ଧମ୍ମଞ୍ଚ ୱିନୟଞ୍ଚ ସଙ୍ଗାୟେୟ୍ୟାମା’’ତି। ଅଥ ଖୋ ଥେରାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଏତଦହୋସି

''ରାଜଗହଂ ଖୋ ମହାଗୋଚରଂ ପହୂତସେନାସନଂ, ଯଂନୂନ ମୟଂ ରାଜଗହେ ୱସ୍ସଂ ୱସନ୍ତା ଧମ୍ମଞ୍ଚ ୱିନଯଞ୍ଚ ସଙ୍ଗାୟେୟ୍ୟାମ, ନଞ୍ଞେ ଭିକ୍ଖୂ ରାଜଗହେ ୱସ୍ସଂ ଉପଗଚ୍ଛେୟ୍ୟୁ''ନ୍ତି। କସ୍ମା ପନ ନେସଂ ଏତଦହୋସି? ଇଦଂ ଅମ୍ହାକଂ ଥାୱରକମ୍ମଂ, କୋଚି ୱିସଭାଗପୁଗ୍ଗଲୋ ସଙ୍ଘମଜ୍ଝଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଉକ୍କୋଟେୟ୍ୟାତି। ଅଥାୟସ୍ମା ମହାକସ୍ସପୋ ଞତ୍ତିଦୁତିଯେନ କମ୍ମେନ ସାୱେସି। ତଂ ସଙ୍ଗୀତିକ୍ଖନ୍ଧକେ (ଚୂଳୱ। ୪୩୭) ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ଞାତବ୍ବଂ।

ଅଥ ତଥାଗତସ୍ସ ପରିନିବ୍ବାନତୋ ସତ୍ତସୁ ସାଧୁକୀଳନଦିୱସେସୁ ସତ୍ତସୁ ଚ ଧାତୁପୂଜାଦିୱସେସୁ ୱୀତିୱତ୍ତେସୁ ''ଅଡ୍ଢମାସୋ ଅତିକ୍କନ୍ତୋ, ଇଦାନି ଗିମ୍ହାନଂ ଦିୟଡ୍ଢୋ ମାସୋ ସେସୋ, ଉପକଟ୍ଠା ୱସ୍ସୂପନାଯିକା''ତି ମନ୍ତ୍ୱା ମହାକସ୍ସପତ୍ଥେରୋ ''ରାଜଗହଂ, ଆୱୁସୋ, ଗଚ୍ଛାମା''ତି ଉପଡ୍ଢଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ଗହେତ୍ୱା ଏକଂ ମଗ୍ଗଂ ଗତୋ। ଅନୁରୁଦ୍ଧତ୍ଥେରୋପି ଉପଡ୍ଢଂ ଗହେତ୍ୱା ଏକଂ ମଗ୍ଗଂ ଗତୋ, ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ ପନ ଭଗୱତୋ ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଗହେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱୁତୋ ସାୱତ୍ଥିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ରାଜଗହଂ ଗନ୍ତୁକାମୋ ଯେନ ସାୱତ୍ଥି, ତେନ ଚାରିକଂ ପକ୍କାମି। ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରେନ ଗତଗତଟ୍ଠାନେ ମହାପରିଦେୱୋ ଅହୋସି, ''ଭନ୍ତେ ଆନନ୍ଦ, କୁହିଂ ସତ୍ଥାରଂ ଠପେତ୍ୱା ଆଗତୋସୀ''ତି? ଅନୁପୁବ୍ବେନ ସାୱତ୍ଥିଂ ଅନୁପ୍ପତ୍ତେ ଥେରେ ଭଗୱତୋ ପରିନିବ୍ବାନସମଯେ ୱିଯ ମହାପରିଦେୱୋ ଅହୋସି।

ତତ୍ର ସୁଦଂ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଅନିଚ୍ଚତାଦିପଟିସଂଯୁତ୍ତାଯ ଧମ୍ମିଯା କଥାଯ ତଂ ମହାଜନଂ ସଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ଜେତୱନଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଦସବଲେନ ୱସିତଗନ୍ଧକୁଟିଯା ଦ୍ୱାରଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ମଞ୍ଚପୀଠଂ ନୀହରିତ୍ୱା ପପ୍ଫୋଟେତ୍ୱା ଗନ୍ଧକୁଟିଂ ସମ୍ମଜ୍ଜିତ୍ୱା ମିଲାତମାଲାକଚୱରଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ମଞ୍ଚପୀଠଂ ଅତିହରିତ୍ୱା ପୁନ ଯଥାଠାନେ ଠପେତ୍ୱା ଭଗୱତୋ ଠିତକାଲେ କରଣୀଯଂ ୱତ୍ତଂ ସବ୍ବମକାସି। ଅଥ ଥେରୋ ଭଗୱତୋ ପରିନିବ୍ବାନତୋ ପଭୁତି ଠାନନିସଜ୍ଜବହୁଲତ୍ତା ଉସ୍ସନ୍ନଧାତୁକଂ କାଯଂ ସମସ୍ସାସେତୁଂ ଦୁତିଯଦିୱସେ ଖୀରୱିରେଚନଂ ପିୱିତ୍ୱା ୱିହାରେଯେୱ ନିସୀଦି, ଯଂ ସନ୍ଧାଯ ସୁଭେନ ମାଣୱେନ ପହିତଂ ମାଣୱକଂ ଏତଦୱୋଚ –

''ଅକାଲୋ ଖୋ, ମାଣୱକ, ଅତ୍ଥି ମେ ଅଜ୍ଜ ଭେସଜ୍ଜମତ୍ତା ପୀତା, ଅପ୍ପେୱ ନାମ ସ୍ୱେପି ଉପସଙ୍କମେୟ୍ୟାମା''ତି (ଦୀ। ନି। ୧।୪୪୭)।

ଦୁତିଯଦିୱସେ ଚେତକତ୍ଥେରେନ ପଚ୍ଛାସମଣେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ସୁଭେନ ମାଣୱେନ ପୁଟ୍ଠୋ ଦୀଘନିକାଯେ ସୁଭସୁତ୍ତଂ ନାମ ଦସମଂ ସୁତ୍ତମଭାସି।

ଅଥ ଖୋ ଥେରୋ ଜେତୱନେ ୱିହାରେ ଖଣ୍ଡଫୁଲ୍ଲପ୍ପଟିସଙ୍ଖରଣଂ କାରାପେତ୍ୱା ଉପକଟ୍ଠାଯ ୱସ୍ସୂପନାଯିକାଯ ରାଜଗହଂ ଗତୋ। ତଥା ମହାକସ୍ସପତ୍ଥେରୋ ଅନୁରୁଦ୍ଧତ୍ଥେରୋ ଚ ସବ୍ବଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ଗହେତ୍ୱା ରାଜଗହମେୱ ଗତା।

ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ରାଜଗହେ ଅଟ୍ଠାରସ ମହାୱିହାରା ହୋନ୍ତି। ତେ ସବ୍ବେପି ଛଡ୍ଡିତପତିତଉକ୍ଲାପା ଅହେସୁଂ। ଭଗୱତୋ ହି ପରିନିବ୍ବାନେ ସବ୍ବେ ଭିକ୍ଖୂ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଗହେତ୍ୱା ୱିହାରେ ଚ ପରିୱେଣେ ଚ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ଅଗମଂସୁ। ତତ୍ଥ ଥେରା ଭଗୱତୋ ୱଚନପୂଜନତ୍ଥଂ ତିତ୍ଥିଯୱାଦପରିମୋଚନତ୍ଥଞ୍ଚ ''ପଠମଂ ମାସଂ ଖଣ୍ଡଫୁଲ୍ଲପ୍ପଟିସଙ୍ଖରଣଂ କରୋମା''ତି ଚିନ୍ତେସୁଂ। ତିତ୍ଥିଯା ହି ୱଦେୟ୍ୟୁଂ ''ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ସାୱକା ସତ୍ଥରି ଠିତେଯେୱ ୱିହାରେ ପଟିଜଗ୍ଗିଂସୁ, ପରିନିବ୍ବୁତେ ଛଡ୍ଡେସୁ''ନ୍ତି। ତେସଂ ୱାଦପରିମୋଚନତ୍ଥଞ୍ଚ ଚିନ୍ତେସୁନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ୱୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତଂ –

''ଅଥ ଖୋ ଥେରାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଏତଦହୋସି – ଭଗୱତା ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଖଣ୍ଡଫୁଲ୍ଲପ୍ପଟିସଙ୍ଖରଣଂ ୱଣ୍ଣିତଂ, ହନ୍ଦ ମଯଂ, ଆୱୁସୋ, ପଠମଂ ମାସଂ ଖଣ୍ଡଫୁଲ୍ଲପ୍ପଟିସଙ୍ଖରଣଂ କରୋମ, ମଜ୍ଝିମଂ ମାସଂ ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା ଧମ୍ମଞ୍ଚ ୱିନଯଞ୍ଚ ସଙ୍ଗାଯିସ୍ସାମା''ତି (ଚୂଳୱ। ୪୩୮)।

ତେ ଦୁତିଯଦିୱସେ ଗନ୍ତ୍ୱା ରାଜଦ୍ୱାରେ ଅଟ୍ଠଂସୁ। ଅଜାତସତ୍ତୁ ରାଜା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ''ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, କିଂ କରୋମି, କେନତ୍ଥୋ''ତି ପୱାରେସି। ଥେରା ଅଟ୍ଠାରସମହାୱିହାରପ୍ପଟିସଙ୍ଖରଣତ୍ଥାଯ ହତ୍ଥକମ୍ମଂ ପଟିୱେଦେସୁଂ। ''ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ''ତି ରାଜା ହତ୍ଥକମ୍ମକାରକେ ମନୁସ୍ସେ ଅଦାସି। ଥେରା ପଠମଂ ମାସଂ ସବ୍ବୱିହାରେ ପଟିସଙ୍ଖରାପେସୁଂ।

ଅଥ ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚେସୁଂ – ''ନିଟ୍ଠିତଂ, ମହାରାଜ, ୱିହାରପ୍ପଟିସଙ୍ଖରଣଂ , ଇଦାନି ଧମ୍ମୱିନଯସଙ୍ଗହଂ କରୋମା''ତି। ''ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ, ୱିସ୍ସତ୍ଥା କରୋଥ, ମଯ୍ହଂ ଆଣାଚକ୍କଂ, ତୁମ୍ହାକଂ ଧମ୍ମଚକ୍କଂ ହୋତୁ। ଆଣାପେଥ, ଭନ୍ତେ, କିଂ କରୋମୀ''ତି? ''ଧମ୍ମସଙ୍ଗହଂ କରୋନ୍ତାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସନ୍ନିସଜ୍ଜଟ୍ଠାନଂ ମହାରାଜା''ତି। ''କତ୍ଥ କରୋମି, ଭନ୍ତେ''ତି? ''ୱେଭାରପବ୍ବତପସ୍ସେ ସତ୍ତପଣ୍ଣିଗୁହାଦ୍ୱାରେ କାତୁଂ ଯୁତ୍ତଂ ମହାରାଜା''ତି। ''ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ''ତି ଖୋ, ରାଜା ଅଜାତସତ୍ତୁ, ୱିସ୍ସକମ୍ମୁନା ନିମ୍ମିତସଦିସଂ ସୁୱିଭତ୍ତଭିତ୍ତିଥମ୍ଭସୋପାନଂ ନାନାୱିଧମାଲାକମ୍ମଲତାକମ୍ମୱିଚିତ୍ତଂ ମହାମଣ୍ଡପଂ କାରାପେତ୍ୱା ୱିୱିଧକୁସୁମଦାମଓଲମ୍ବକୱିନିଗ୍ଗଲନ୍ତଚାରୁୱିତାନଂ ରତନୱିଚିତ୍ତମଣିକୋଟ୍ଟିମତଲମିୱ ଚ ନଂ ନାନାପୁପ୍ଫୂପହାରୱିଚିତ୍ତଂ ସୁପରିନିଟ୍ଠିତଭୂମିକମ୍ମଂ ବ୍ରହ୍ମୱିମାନସଦିସଂ ଅଲଙ୍କରିତ୍ୱା ତସ୍ମିଂ ମହାମଣ୍ଡପେ ପଞ୍ଚସତାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅନଗ୍ଘାନି ପଞ୍ଚକପ୍ପିଯପଚ୍ଚତ୍ଥରଣସତାନି ପଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣଭାଗଂ ନିସ୍ସାଯ ଉତ୍ତରାଭିମୁଖଂ ଥେରାସନଂ, ମଣ୍ଡପମଜ୍ଝେ ପୁରତ୍ଥାଭିମୁଖଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଆସନାରହଂ ଧମ୍ମାସନଂ

ପଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ଦନ୍ତଖଚିତଂ ଚିତ୍ତବୀଜନିଞ୍ଚେତ୍ଥ ଠପେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଆରୋଚାପେସି ‘‘ନିଟ୍ଠିତଂ, ଭନ୍ତେ, କିଚ୍ଚ’’ନ୍ତି।

ଭିକ୍ଖୂ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଆହଂସୁ ‘‘ସ୍ୱେ, ଆୱୁସୋ ଆନନ୍ଦ, ସଙ୍ଘସନ୍ନିପାତୋ, ତ୍ୱଞ୍ଚ ସେଖୋ ସକରଣୀୟୋ, ତେନ ତେ ନ ଯୁତ୍ତଂ ସନ୍ନିପାତଂ ଗନ୍ତୁଂ, ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ହୋହୀ’’ତି। ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ‘‘ସ୍ୱେ ସନ୍ନିପାତୋ, ନ ଖୋ ପନ ମେତଂ ପତିରୂପଂ, ୟ୍ୱାହଂ ସେଖୋ ସମାନୋ ସନ୍ନିପାତଂ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ’’ନ୍ତି ବହୁଦେୱ ରତ୍ତିଂ କାୟଗତାୟ ସତିୟା ୱୀତିନାମେତ୍ୱା ରତ୍ତିୟା ପଚ୍ଚୂସସମୟେ ଚଙ୍କମା ଓରୋହିତ୍ୱା ୱିହାରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ‘‘ନିପଜ୍ଜିସ୍ସାମୀ’’ତି କାୟଂ ଆୱଜ୍ଜେସି। ଦ୍ୱେ ପାଦା ଭୂମିତୋ ମୁତ୍ତା, ଅପ୍ପତ୍ତଞ୍ଚ ସୀସଂ ବିମ୍ବୋହନଂ, ଏତସ୍ମିଂ ଅନ୍ତରେ ଅନୁପାଦାୟ ଆସୱେହି ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁଚ୍ଚି। ଅୟଞ୍ହି ଆୟସ୍ମା ଚଙ୍କମେନ ବହି ୱୀତିନାମେତ୍ୱା ୱିସେସଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଚିନ୍ତେସି ‘‘ନନୁ ମଂ ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ – ‘କତପୁଞ୍ଞୋସି ତ୍ୱଂ, ଆନନ୍ଦ, ପଧାନମନୁୟୁଞ୍ଜ, ଖିପ୍ପଂ ହୋହିସି ଅନାସୱୋ’ତି (ଦୀ। ନି। ୨।୨୦୭)। ବୁଦ୍ଧାନଞ୍ଚ କଥାଦୋସୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ମମ ପନ ଅଚ୍ଚାରଦ୍ଧଂ ୱୀରିୟଂ, ତେନ ମେ ଚିତ୍ତଂ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚାୟ ସଂୱତ୍ତତି, ହନ୍ଦାହଂ ୱୀରିୟସମତଂ ଯୋଜେମୀ’’ତି ଚଙ୍କମା ଓରୋହିତ୍ୱା ପାଦଧୋୱନଟ୍ଠାନେ ଠତ୍ୱା ପାଦେ ଧୋୱିତ୍ୱା ୱିହାରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ମଞ୍ଚକେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ‘‘ଥୋକଂ ୱିସ୍ସମିସ୍ସାମୀ’’ତି କାୟଂ ମଞ୍ଚକେ ଉପନାମେସି। ଦ୍ୱେ ପାଦା ଭୂମିତୋ ମୁତ୍ତା, ସୀସଞ୍ଚ ବିମ୍ବୋହନମସମ୍ପତ୍ତଂ, ଏତସ୍ମିଂ ଅନ୍ତରେ ଅନୁପାଦାୟ ଆସୱେହି ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁଚ୍ଚି। ଚତୁଇରିୟାପଥୱିରହିତଂ ଥେରସ୍ସ ଅରହତ୍ତଂ। ତେନ ‘‘ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ ଅନିପନ୍ନୋ ଅନିସିନ୍ନୋ ଅଟ୍ଠିତୋ ଅଚଙ୍କମନ୍ତୋ କୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତୋ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ’’ତି ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି।

ଅଥ ଥେରା ଭିକ୍ଖୂ ଦୁତିୟଦିୱସେ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରଂ ପଟିସାମେତ୍ୱା ଧମ୍ମସଭାୟଂ ସନ୍ନିପତିତା। ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ ପନ ଅତ୍ତନୋ ଅରହତ୍ତପତ୍ତିଂ ଞାପେତୁକାମୋ ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ନ ଗତୋ। ଭିକ୍ଖୂ ଯଥାୱୁଡ୍ଢଂ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ପତ୍ତାସନେ ନିସୀଦନ୍ତା ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରସ୍ସ ଆସନଂ ଠପେତ୍ୱା ନିସିନ୍ନା। ତତ୍ଥ କେହିଚି ‘‘ଏତମାସନଂ କସ୍ସା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ଆନନ୍ଦସ୍ସାତି। ‘‘ଆନନ୍ଦୋ ପନ କୁହିଂ ଗତୋ’’ତି। ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ଥେରୋ ଚିନ୍ତେସି ‘‘ଇଦାନି ମୟ୍ହଂ ଗମନକାଲୋ’’ତି। ତତୋ ଅତ୍ତନୋ ଆନୁଭାୱଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ପଥୱିୟଂ ନିମୁଜ୍ଜିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଆସନେୟେୱ ଅତ୍ତାନଂ ଦସ୍ସେସି। ଆକାସେନାଗନ୍ତ୍ୱା ନିସୀଦୀତିପି ଏକେ।

ଏୱଂ ନିସିନ୍ନେ ତସ୍ମିଂ ଆୟସ୍ମନ୍ତେ ମହାକସ୍ସପତ୍ଥେରୋ ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି, ‘‘ଆୱୁସୋ, କିଂ ପଠମଂ ସଙ୍ଗାୟାମ ଧମ୍ମଂ ୱା ୱିନୟଂ ୱା’’ତି? ଭିକ୍ଖୂ ଆହଂସୁ, ‘‘ଭନ୍ତେ ମହାକସ୍ସପ, ୱିନୟୋନାମବୁଦ୍ଧସାସନସ୍ସ ଆୟୁ, ୱିନୟେ ଠିତେ ସାସନଂ ଠିତଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ପଠମଂ ୱିନୟଂ ସଙ୍ଗାୟାମା’’ତି। ‘‘କଂ ଧୁରଂ କତ୍ୱା ୱିନୟୋ ସଙ୍ଗାୟିତବ୍ବୋ’’ତି? ‘‘ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଉପାଲି’’ନ୍ତି । ‘‘କିଂ ଆନନ୍ଦୋ ନପ୍ପହୋତୀ’’ତି? ‘‘ନୋ ନପ୍ପହୋତି, ଅପିଚ ଖୋ ପନ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଧରମାନୋୟେୱ ୱିନୟପରିୟତ୍ତିଂ ନିସ୍ସାୟ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଉପାଲିଂ ଏତଦଗ୍ଗେ ଠପେସି – ‘ଏତଦଗ୍ଗଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମମ ସାୱକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ୱିନୟଧରାନଂ ଯଦିଦଂ ଉପାଲୀ’’’ତି (ଅ। ନି। ୧।୨୨୮)। ତସ୍ମା ଉପାଲିତ୍ଥେରଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ୱିନୟଂ ସଙ୍ଗାୟାମାତି। ତତୋ ଥେରୋ ୱିନୟଂ ପୁଚ୍ଛନତ୍ଥାୟ ଅତ୍ତନାୱ ଅତ୍ତାନଂ ସମ୍ମନ୍ନି। ଉପାଲିତ୍ଥେରୋପି ୱିସ୍ସଜ୍ଜନତ୍ଥାୟ ସମ୍ମନ୍ନି। ତତ୍ରାୟଂ ପାଳି –

ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ମହାକସ୍ସପୋ ସଙ୍ଘଂ ଞାପେସି –

‘‘ସୁଣାତୁ ମେ, ଆୱୁସୋ, ସଙ୍ଘୋ, ଯଦି ସଙ୍ଘସ୍ସ ପତ୍ତକଲ୍ଲଂ, ଅହଂ ଉପାଲିଂ ୱିନୟଂ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟ’’ନ୍ତି।

ଆୟସ୍ମାପି ଉପାଲି ସଙ୍ଘଂ ଞାପେସି –

‘‘ସୁଣାତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘୋ, ଯଦି ସଙ୍ଘସ୍ସ ପତ୍ତକଲ୍ଲଂ, ଅହଂ ଆୟସ୍ମତା ମହାକସ୍ସପେନ ୱିନୟଂ ପୁଟ୍ଠୋ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେୟ୍ୟ’’ନ୍ତି।

ଏୱଂ ଅତ୍ତନାୱ ଅତ୍ତାନଂ ସମ୍ମନ୍ନିତ୍ୱା ଆୟସ୍ମା, ଉପାଲି, ଉଟ୍ଠାୟାସନା ଏକଂସଂ ଚୀୱରଂ କତ୍ୱା ଥେରେ ଭିକ୍ଖୂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଧମ୍ମାସନେ ନିସୀଦି ଦନ୍ତଖଚିତଂ ବୀଜନିଂ ଗହେତ୍ୱା। ତତୋ ମହାକସ୍ସପତ୍ଥେରୋ ଉପାଲିତ୍ଥେରଂ ପଠମପାରାଜିକଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ସବ୍ବଂ ୱିନୟଂ ପୁଚ୍ଛି, ଉପାଲିତ୍ଥେରୋ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସି। ସବ୍ବେ ପଞ୍ଚସତା ଭିକ୍ଖୂ ପଠମପାରାଜିକସିକ୍ଖାପଦଂ ସନିଦାନଂ କତ୍ୱା ଏକତୋ ଗଣସଜ୍ଝାୟମକଂସୁ। ଏୱଂ ସେସାନିପୀତି ସବ୍ବଂ ୱିନୟଟ୍ଠକଥାୟ ଗହେତବ୍ବଂ। ଏତେନ ନୟେନ ସୌଭତୋୱିଭଙ୍ଗଂ ସଖନ୍ଧକପରିୱାରଂ ସକଲଂ ୱିନୟପିଟକଂ ସଙ୍ଗାୟିତ୍ୱା ଉପାଲିତ୍ଥେରୋ ଦନ୍ତଖଚିତଂ ବୀଜନିଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଧମ୍ମାସନା ଓରୋହିତ୍ୱା ୱୁଡ୍ଢେ ଭିକ୍ଖୂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ପତ୍ତାସନେ ନିସୀଦି।

ୱିନୟଂ ସଙ୍ଗାୟିତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ସଙ୍ଗାୟିତୁକାମୋ ଆୟସ୍ମା ମହାକସ୍ସପତ୍ଥେରୋ ଭିକ୍ଖୂ ପୁଚ୍ଛି – ‘‘ଧମ୍ମଂ ସଙ୍ଗାୟନ୍ତେହି କଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଧୁରଂ କତ୍ୱା ଧମ୍ମୋ ସଙ୍ଗାୟିତବ୍ବୋ’’ତି? ଭିକ୍ଖୂ ‘‘ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରଂ ଧୁରଂ କତ୍ୱା’’ତି ଆହଂସୁ।

ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ମହାକସ୍ସପୋ ସଙ୍ଘଂ ଞାପେସି –

''ସୁଣାତୁ ମେ, ଆୱୁସୋ, ସଙ୍ଘୋ, ଯଦି ସଙ୍ଘସ୍ସ ପତ୍ତକଲ୍ଲଂ, ଅହଂ ଆନନ୍ଦଂ ଧମ୍ମଂ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟ''ନ୍ତି।

ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ସଙ୍ଘଂ ଞାପେସି –

''ସୁଣାତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘୋ, ଯଦି ସଙ୍ଘସ୍ସ ପତ୍ତକଲ୍ଲଂ, ଅହଂ ଆୟସ୍ମତା ମହାକସ୍ସପେନ ଧମ୍ମଂ ପୁଟ୍ଠୋ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେୟ୍ୟ''ନ୍ତି।

ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଉଟ୍ଠାୟାସନା ଏକଂସଂ ଚୀୱରଂ କତ୍ୱା ଥେରେ ଭିକ୍ଖୂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଧମ୍ମାସନେ ନିସୀଦି ଦନ୍ତଖଚିତଂ ବୀଜନିଂ ଗହେତ୍ୱା। ଅଥ ମହାକସ୍ସପତ୍ଥେରୋ ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରଂ ଧମ୍ମଂ ପୁଚ୍ଛି – ''ବ୍ରହ୍ମଜାଲଂ, ଆୱୁସୋ ଆନନ୍ଦ, କତ୍ଥ ଭାସିତ''ନ୍ତି? ''ଅନ୍ତରା ଚ, ଭନ୍ତେ, ରାଜଗହଂ ଅନ୍ତରା ଚ ନାଳନ୍ଦଂ ରାଜାଗାରକେ ଅମ୍ବଲଟ୍ଠିକାୟ''ନ୍ତି। ''କଂ ଆରବ୍ଭା''ତି ? ''ସୁପ୍ପିୟଞ୍ଚ ପରିବ୍ବାଜକଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତଞ୍ଚ ମାଣୱକ''ନ୍ତି। ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ମହାକସ୍ସପୋ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ବ୍ରହ୍ମଜାଲସ୍ସ ନିଦାନମ୍ପି ପୁଚ୍ଛି, ପୁଗ୍ଗଲମ୍ପି ପୁଚ୍ଛି। ''ସାମଞ୍ଞଫଲଂ; ପନାୱୁସୋ ଆନନ୍ଦ, କତ୍ଥ ଭାସିତ''ନ୍ତି? ''ରାଜଗହେ, ଭନ୍ତେ, ଜୀୱକମ୍ବୱନେ''ତି। ''କେନ ସଦ୍ଧି''ନ୍ତି? ''ଅଜାତସତ୍ତୁନା ୱେଦେହିପୁତ୍ତେନ ସଦ୍ଧି''ନ୍ତି। ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ମହାକସ୍ସପୋ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ସାମଞ୍ଞଫଲସ୍ସ ନିଦାନମ୍ପି ପୁଚ୍ଛି, ପୁଗ୍ଗଲମ୍ପି ପୁଚ୍ଛି। ଏତେନେୱ ଉପାୟେନ ପଞ୍ଚପି ନିକାୟେ ପୁଚ୍ଛି, ପୁଟ୍ଠୋ ପୁଟ୍ଠୋ ଆୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସି। ଅୟଂ ପଠମମହାସଙ୍ଗୀତି ପଞ୍ଚହି ଥେରସତେହି କତା –

''ସତେହି ପଞ୍ଚହି କତା, ତେନ ପଞ୍ଚସତାତି ଚ;

ଥେରେହେୱ କତତ୍ତା ଚ, ଥେରିକାତି ପୱୁଚ୍ଚତୀ''ତି।

ଇମିସ୍ସା ପଠମମହାସଙ୍ଗୀତିୟା ୱତ୍ତମାନାୟ ସଙ୍କଂ ଦୀଘନିକାୟଂ ମଜ୍ଝିମନିକାୟାଦିଞ୍ଚ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଅନୁପୁବ୍ବେନ ଖୁଦ୍ଦକନିକାୟଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତେନ ଆୟସ୍ମତା ମହାକସ୍ସପେନ ''ମଙ୍ଗଲସୁତ୍ତଂ, ଆୱୁସୋ ଆନନ୍ଦ, କତ୍ଥ ଭାସିତ''ନ୍ତି ଏୱମାଦିୱଚନାୱସାନେ ''ନିଦାନମ୍ପି ପୁଚ୍ଛି, ପୁଗ୍ଗଲମ୍ପି ପୁଚ୍ଛୀ''ତି ଏତ୍ଥ ନିଦାନେ ପୁଚ୍ଛିତେ ତଂ ନିଦାନଂ ୱିତ୍ଥାରେତ୍ୱା ଯଥା ଚ ଭାସିତଂ, ଯେନ ଚ ସୁତଂ, ଯଦା ଚ ସୁତଂ, ଯେନ ଚ ଭାସିତଂ, ଯତ୍ଥ ଚ ଭାସିତଂ, ଯସ୍ସ ଚ ଭାସିତଂ, ତଂ ସଙ୍କଂ କଥେତୁକାମେନ ''ଏୱଂ ଭାସିତଂ ମୟା ସୁତଂ, ଏକଂ ସମୟଂ ସୁତଂ, ଭଗୱତା ଭାସିତଂ, ସାୱତ୍ଥିୟଂ ଭାସିତଂ, ଦେୱତାୟ ଭାସିତ''ନ୍ତି ଏତମତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେନ୍ତେନ ଆୟସ୍ମତା ଆନନ୍ଦେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମୟଂ ଭଗୱା ସାୱତ୍ଥିୟଂ ୱିହରତି ଜେତୱନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ... ପେ... ଭଗୱନ୍ତଂ ଗାଥାୟ ଅଜ୍ଝଭାସୀ''ତି। ଏୱମିଦଂ ଆୟସ୍ମତା ଆନନ୍ଦେନ ୱୁତ୍ତଂ, ତଞ୍ଚ ପନ ପଠମମହାସଙ୍ଗୀତିକାଲେ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଇଦାନି ''କସ୍ମା ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି ଏତ୍ଥ ୱୁଚ୍ଚତେ – ଯସ୍ମା ଅୟମାୟସ୍ମା ମହାକସ୍ସପତ୍ଥେରେନ ନିଦାନଂ ପୁଟ୍ଠୋ, ତସ୍ମାନେନ ତଂ ନିଦାନଂ ଆଦିତୋ ପଭୁତି ୱିତ୍ଥାରେତୁଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଯସ୍ମା ୱା ଆନନ୍ଦଂ ଧମ୍ମାସନେ ନିସିନ୍ନଂ ୱସୀଗଣପରିୱୁତଂ ଦିସ୍ୱା ଏକଚ୍ଚାନଂ ଦେୱତାନଂ ଚିତ୍ତମୁପ୍ପନ୍ନଂ ''ଅୟମାୟସ୍ମା ୱେଦେହମୁନି ପକତିୟାପି ସକ୍ୟକୁଲମନ୍ୱୟୋ ଭଗୱତୋ ଦାୟାଦୋ, ଭଗୱତାପି ପଞ୍ଚସ୍ଠାନେସୁ ଏତଦଗ୍ଗେ ନିକ୍ଖିତ୍ତୋ, ଚତୂହି ଅଚ୍ଛରିୟଅବ୍ଭୁତଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ, ଚତୁନ୍ନଂ ପରିସାନଂ ପିୟୋ ମନାପୋ, ଇଦାନି ମଞ୍ଞେ ଭଗୱତୋ ଧମ୍ମରଜ୍ଜଦାୟଜ୍ଜଂ ପତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧୋ ଜାତୋ''ତି। ତସ୍ମା ଆୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ତାସଂ ଦେୱତାନଂ ଚେତସା ଚେତୋପରିୱିତକ୍କମଞ୍ଞାୟ ତଂ ଅଭୂତଗୁଣସମ୍ଭାୱନଂ ଅନଧିୱାସେନ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ସାୱକଭାୱମେୱ ଦୀପେତୁଂ ଆହ ''ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ ଏକଂ ସମୟଂ ଭଗୱା ...ପେ... ଅଜ୍ଝଭାସୀ''ତି। ଏତ୍ଥନ୍ତରେ ପଞ୍ଚ ଅରହନ୍ତସତାନି ଅନେକାନି ଚ ଦେୱତାସହସ୍ସାନି ''ସାଧୁ ସାଧୂ''ତି ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଅଭିନନ୍ଦିଂସୁ, ମହାଭୂମିଚାଲୋ ଅହୋସି, ନାନାୱିଧକୁସୁମୱସ୍ସଂ ଅନ୍ତଲିକ୍ଖତୋ ପପତି, ଅଞ୍ଞାନି ଚ ବହୂନି ଅଚ୍ଛରିୟାନି ପାତୁରହେସୁଂ, ବହୂନଞ୍ଚ ଦେୱତାନଂ ସଂୱେଗୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜି ''ଯଂ ଅମ୍ହେହି ଭଗୱତୋ ସମ୍ମୁଖା ସୁତଂ, ଇଦାନେୱ ତଂ ପରୋକ୍ଖା ଜାତ''ନ୍ତି। ଏୱମିଦଂ ଆୟସ୍ମତା ଆନନ୍ଦେନ ପଠମମହାସଙ୍ଗୀତିକାଲେ ୱଦନ୍ତେନାପି ଇମିନା କାରଣେନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଏତ୍ତାୱତା ଚ ''ୱୁତ୍ତଂ ଯେନ ଯଦା ଯସ୍ମା, ଚେତଂ ୱତ୍ୱା ଇମଂ ୱିଧି''ନ୍ତି ଇମିସ୍ସା ଅଦ୍ଧଗାଥାୟ ଅତ୍ଥୋ ପକାସିତୋ ହୋତି।

ଏୱମିଚ୍ଚାଦିପାଠୱଣ୍ଣନା

୧। ଇଦାନି ''ଏୱମିଚ୍ଚାଦିପାଠସ୍ସ, ଅତ୍ଥଂ ନାନପ୍ପକାରତୋ''ତି ଏୱମାଦିମାତିକାୟ ସଙ୍ଗହିତତ୍ଥପ୍ପକାସନତ୍ଥଂ ୱୁଚ୍ଚତେ – ଏୱନ୍ତି ଅୟଂ ସଦ୍ଦୋ ଉପମୂପଦେସସମ୍ପହଂସନଗରହଣୱଚନସମ୍ପଟିଗ୍ଗହାକାରନିଦସ୍ସନାୱଧାରଣାଦୀସୁ ଅନେକେସୁ ଅତ୍ଥେସୁ ଦିସ୍ସତି। ତଥା ହେସ ''ଏୱଂ ଜାତେନ ମଚ୍ଚେନ, କତ୍ତବ୍ବଂ କୁସଲଂ ବହୁ''ନ୍ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ଧ। ପ। ୫୩) ଉପମାୟଂ ଦିସ୍ସତି। ''ଏୱଂ ତେ ଅଭିକ୍କମିତବ୍ବଂ, ଏୱଂ ତେ ପଟିକ୍କମିତବ୍ବ''ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ଅ। ନି। ୪।

୧୨୨) ଉପଦେସେ। ‘‘ଏୱମେତଂ ଭଗୱା, ଏୱମେତଂ ସୁଗତା’’ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ଅ। ନି। ୩।୬୬) ସମ୍ପହଂସନେ। ‘‘ଏୱମେୱଂ ପନାଯଂ ୱସଲୀ ଯସ୍ମିଂ ୱା ତସ୍ମିଂ ୱା ତସ୍ସ ମୁଣ୍ଡକସ୍ସ ସମଣକସ୍ସ ୱଣ୍ଣଂ ଭାସତୀ’’ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ସଂ। ନି। ୧।୧୮୭) ଗରହଣେ। ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେତି ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁ’’ନ୍ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ମ। ନି। ୧।୧) ୱଚନସମ୍ପଟିଗ୍ଗହେ। ‘‘ଏୱଂ ବ୍ୟା ଖୋ ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତା ଧମ୍ମଂ ଦେସିତଂ ଆଜାନାମୀ’’ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ମ। ନି। ୧।୩୯୮) ଆକାରେ। ‘‘ଏହି ତ୍ୱଂ, ମାଣୱକ, ଯେନ ସମଣୋ ଆନନ୍ଦୋ ତେନୁପସଙ୍କମ, ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ମମ ୱଚନେନ ସମଣଂ ଆନନ୍ଦଂ ଅପ୍ପାବାଧଂ ଅପ୍ପାତଙ୍କଂ ଲହୁଟ୍ଠାନଂ ବଲଂ ଫାସୁୱିହାରଂ ପୁଚ୍ଛ। ‘ସୁଭୋ ମାଣୱୋ ତୋଦେୟ୍ୟପୁତ୍ତୋ ଭୱନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଅପ୍ପାବାଧଂ ଅପ୍ପାତଙ୍କଂ ଲହୁଟ୍ଠାନଂ ବଲଂ ଫାସୁୱିହାରଂ ପୁଚ୍ଛତୀ’ତି, ଏୱଞ୍ଚ ୱଦେହି ସାଧୁ କିର ଭୱଂ ଆନନ୍ଦୋ ଯେନ ସୁଭସ୍ସ ମାଣୱସ୍ସ ତୋଦେୟ୍ୟପୁତ୍ତସ୍ସ ନିୱେସନଂ, ତେନୁପସଙ୍କମତୁ ଅନୁକମ୍ପଂ ଉପାଦାଯା’’ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ଦୀ। ନି। ୧।୪୪୫) ନିଦସ୍ସନେ। ‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ କାଲାମା, ଇମେ ଧମ୍ମା କୁସଲା ୱା ଅକୁସଲା ୱାତି? ଅକୁସଲା, ଭନ୍ତେ। ସାୱଜ୍ଜା ୱା ଅନୱଜ୍ଜା ୱାତି? ସାୱଜ୍ଜା, ଭନ୍ତେ। ୱିଞ୍ଞୁଗରହିତା ୱା ୱିଞ୍ଞୁପ୍ପସତ୍ଥା ୱାତି? ୱିଞ୍ଞୁଗରହିତା, ଭନ୍ତେ। ସମତ୍ତା ସମାଦିନ୍ନା ଅହିତାଯ ଦୁକ୍ଖାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି ନୋ ୱା, କଥଂ ୱୋ ଏତ୍ଥ ହୋତୀତି? ସମତ୍ତା, ଭନ୍ତେ, ସମାଦିନ୍ନା ଅହିତାଯ ଦୁକ୍ଖାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି, ଏୱଂ ନୋ ଏତ୍ଥ ହୋତୀ’’ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ଅ। ନି। ୩।୬୬) ଅୱଧାରଣେ। ଇଧ ପନ ଆକାରନିଦସ୍ସନାୱଧାରଣେସୁ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ତତ୍ଥ ଆକାରତ୍ଥେନ ଏୱଂ-ସଦ୍ଦେନ ଏତମତ୍ଥଂ ଦୀପେତି – ନାନାନଯନିପୁଣମନେକଜ୍ଝାସଯସମୁଟ୍ଠାନଂ ଅତ୍ଥବ୍ୟଞ୍ଜନସମ୍ପନ୍ନଂ ୱିୱିଧପାଟିହାରିଯଂ ଧମ୍ମତ୍ଥଦେସନାପଟିୱେଧଗମ୍ଭୀରଂ ସବ୍ବସତ୍ତାନଂ ସକସକଭାସାନୁରୂପତୋ ସୋତପଥମାଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ୱଚନଂ ସବ୍ବପ୍ପକାରେନ କୋ ସମତ୍ଥୋ ୱିଞ୍ଞାତୁଂ, ସବ୍ବଥାମେନ ପନ ସୋତୁକାମତଂ ଜନେତ୍ୱାପି ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ, ମଯାପି ଏକେନାକାରେନ ସୁତନ୍ତି।

ନିଦସ୍ସନତ୍ଥେନ ‘‘ନାହଂ ସଯମ୍ଭୂ, ନ ମଯା ଇଦଂ ସଚ୍ଛିକତ’’ନ୍ତି ଅତ୍ତାନଂ ପରିମୋଚେନ୍ତୋ ‘‘ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ, ମଯାପି ଏୱଂ ସୁତ’’ନ୍ତି ଇଦାନି ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସକଲସୁତ୍ତଂ ନିଦସ୍ସେତି।

ଅୱଧାରଣତ୍ଥେନ ‘‘ଏତଦଗ୍ଗଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମମ ସାୱକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ବହୁସ୍ସୁତାନଂ ଯଦିଦଂ ଆନନ୍ଦୋ, ଗତିମନ୍ତାନଂ, ସତିମନ୍ତାନଂ, ଧିତିମନ୍ତାନଂ, ଉପଟ୍ଠାକାନଂ ଯଦିଦଂ ଆନନ୍ଦୋ’’ତି (ଅ। ନି। ୧।୨୧୯-୨୨୩) ଏୱଂ ଭଗୱତା ପସତ୍ଥଭାୱାନୁରୂପଂ ଅତ୍ତନୋ ଧାରଣବଲଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ସତ୍ତାନଂ ସୋତୁକମ୍ୟତଂ ଜନେତି ‘‘ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ, ତଞ୍ଚ ଖୋ ଅତ୍ଥତୋ ୱା ବ୍ୟଞ୍ଜନତୋ ୱା ଅନୂନମନଧିକଂ, ଏୱମେୱ, ନ ଅଞ୍ଞଥା ଦଟ୍ଠବ୍ବ’’ନ୍ତି।

ମେ-ସଦ୍ଦୋ ତୀସୁ ଅତ୍ଥେସୁ ଦିସ୍ସତି। ତଥା ହିସ୍ସ ‘‘ଗାଥାଭିଗୀତଂ ମେ ଅଭୋଜନେଯ୍ୟ’’ନ୍ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ସୁ। ନି। ୮୧) ମଯାତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ସାଧୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ସଂଖିତ୍ତେନ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୂ’’ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ସଂ। ନି। ୪।୮୮) ମଯ୍ହନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ଧମ୍ମଦାଯାଦା ମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭୱଥା’’ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ମ। ନି। ୧।୨୯) ମମାତି ଅତ୍ଥୋ। ଇଧ ପନ ‘‘ମଯା ସୁତ’’ନ୍ତି ଚ ‘‘ମମ ସୁତ’’ନ୍ତି ଚ ଅତ୍ଥଦ୍ୱଯେ ଯୁଜ୍ଜତି।

ସୁତନ୍ତି ଅଯଂ ସୁତସଦ୍ଦୋ ସୌପସଗ୍ଗୋ ଅନୁପସଗ୍ଗୋ ଚ ଗମନଖ୍ୟାତରାଗାଭିଭୂତୂପଚିତାନୁଯୋଗସୋତୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟସୋତଦ୍ୱାରୱିଞ୍ଞାତାଦିଅନେକତ୍ଥପ୍ପଭେଦୋ। ତଥା ହିସ୍ସ ‘‘ସେନାଯ ପସୁତୋ’’ତି ଏୱମାଦୀସୁ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ସୁତଧମ୍ମସ୍ସ ପସ୍ସତୋ’’ତି ଏୱମାଦୀସୁ ଖ୍ୟାତଧମ୍ମସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ଅୱସ୍ସୁତା ଅୱସ୍ସୁତସ୍ସା’’ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ପାଚି। ୬୫୭) ରାଗାଭିଭୂତା ରାଗାଭିଭୂତସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ତୁମ୍ହେହି ପୁଞ୍ଞଂ ପସୁତଂ ଅନପ୍ପକ’’ନ୍ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ଖୁ। ପା। ୭।୧୨) ଉପଚିତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ଯେ ଝାନପ୍ପସୁତା ଧୀରା’’ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ଧ। ପ। ୧୮୧) ଝାନାନୁଯୁତ୍ତାତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ଦିଟ୍ଠଂ ସୁତଂ ମୁତ’’ନ୍ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ମ। ନି। ୧।୨୪୧) ସୋତୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ସୁତଧରୋ ସୁତସନ୍ନିଚଯୋ’’ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ମ। ନି। ୧।୩୩୯) ସୋତଦ୍ୱାରାନୁସାରୱିଞ୍ଞାତଧରୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଇଧ ପନ ସୁତନ୍ତି ସୋତୱିଞ୍ଞାଣପୁବ୍ବଙ୍ଗମାଯ ୱିଞ୍ଞାଣୱୀଥିଯା ଉପଧାରିତନ୍ତି ୱା ଉପଧାରଣନ୍ତି ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ତତ୍ଥ ଯଦା ମେ-ସଦ୍ଦସ୍ସ ମଯାତି ଅତ୍ଥୋ, ତଦା ‘‘ଏୱଂ ମଯା ସୁତଂ, ସୋତୱିଞ୍ଞାଣପୁବ୍ବଙ୍ଗମାଯ ୱିଞ୍ଞାଣୱୀଥିଯା ଉପଧାରିତ’’ନ୍ତି ଯୁଜ୍ଜତି। ଯଦା ମେ-ସଦ୍ଦସ୍ସ ମମାତି ଅତ୍ଥୋ, ତଦା ‘‘ଏୱଂ ମମ ସୁତଂ ସୋତୱିଞ୍ଞାଣପୁବ୍ବଙ୍ଗମାଯ ୱିଞ୍ଞାଣୱୀଥିଯା ଉପଧାରଣ’’ନ୍ତି ଯୁଜ୍ଜତି।

ଏୱମେତେସୁ ତୀସୁ ପଦେସୁ ଏୱନ୍ତି ସୋତୱିଞ୍ଞାଣକିଚ୍ଚନିଦସ୍ସନଂ। ମେତି ୱୁତ୍ତୱିଞ୍ଞାଣସମଙ୍ଗୀପୁଗ୍ଗଲନିଦସ୍ସନଂ। ସୁତନ୍ତି ଅସ୍ସୱନଭାୱପ୍ପଟିକ୍ଖେପତୋ ଅନୂନାନଧିକାୱିପରୀତଗ୍ଗହଣନିଦସ୍ସନଂ। ତଥା ଏୱନ୍ତି ସୱନାଦିଚିତ୍ତାନଂ ନାନପ୍ପକାରେନ ଆରମ୍ମଣେ ପୱତ୍ତଭାୱନିଦସ୍ସନଂ। ମେତି ଅତ୍ତନିଦସ୍ସନଂ। ସୁତନ୍ତି ଧମ୍ମନିଦସ୍ସନଂ।

ତଥା ଏୱନ୍ତି ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବଧମ୍ମନିଦସ୍ସନଂ। ମେତି ପୁଗ୍ଗଲନିଦସ୍ସନଂ। ସୁତନ୍ତି ପୁଗ୍ଗଲକିଚ୍ଚନିଦସ୍ସନଂ।

ତଥା ଏୱନ୍ତି ୱୀଥିଚିତ୍ତାନଂ ଆକାରପଞ୍ଞତ୍ତିୱସେନ ନାନପ୍ପକାରନିଦ୍ଦେସୋ। ମେତି କତ୍ତାରନିଦ୍ଦେସୋ। ସୁତନ୍ତି ୱିସଯନିଦ୍ଦେସୋ।

ତଥା ଏୱନ୍ତି ପୁଗ୍ଗଲକିଚ୍ଚନିଦ୍ଦେସୋ। ସୁତନ୍ତି ୱିଞ୍ଞାଣକିଚ୍ଚନିଦ୍ଦେସୋ। ମେତି ଉଭଯକିଚ୍ଚଯୁତ୍ତପୁଗ୍ଗଲନିଦ୍ଦେସୋ।

ତଥା ଏୱନ୍ତି ଭାୱନିଦ୍ଦେସୋ। ମେତି ପୁଗ୍ଗଲନିଦ୍ଦେସୋ। ସୁତନ୍ତି ତସ୍ସ କିଚ୍ଚନିଦ୍ଦେସୋ।

ତତ୍ଥ ଏୱନ୍ତି ଚ ମେତି ଚ ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମତ୍ଥୱସେନ ଅୱିଜ୍ଜମାନପଞ୍ଞତ୍ତି। ସୁତନ୍ତି ୱିଜ୍ଜମାନପଞ୍ଞତ୍ତି। ତଥା ଏୱନ୍ତି ଚ ମେତି ଚ ତଂ ତଂ ଉପାଦାଯ ୱତ୍ତବ୍ବତୋ ଉପାଦାପଞ୍ଞତ୍ତି। ସୁତନ୍ତି ଦିଟ୍ଠାଦୀନି ଉପନିଧାଯ ୱତ୍ତବ୍ବତୋ ଉପନିଧାପଞ୍ଞତ୍ତି ।

ଏତ୍ଥ ଚ ଏୱନ୍ତି ୱଚନେନ ଅସମ୍ମୋହଂ ଦୀପେତି, ସୁତନ୍ତି ୱଚନେନ ସୁତସ୍ସ ଅସମ୍ମୋସଂ। ତଥା ଏୱନ୍ତି ୱଚନେନ ଯୋନିସୋମନସିକାରଂ ଦୀପେତି ଅଯୋନିସୋ ମନସିକରୋତୋ ନାନପ୍ପକାରପ୍ପଟିୱେଧାଭାୱତୋ। ସୁତନ୍ତି ୱଚନେନ ଅୱିକ୍ଖେପଂ ଦୀପେତି ୱିକ୍ଖିତ୍ତଚିତ୍ତସ୍ସ ସୱନାଭାୱତୋ। ତଥା ହି ୱିକ୍ଖିତ୍ତଚିତ୍ତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସବ୍ବସମ୍ପତ୍ତିଯା ୱୁଚ୍ଚମାନୋପି ''ନ ମଯା ସୁତଂ, ପୁନ ଭଣଥା''ତି ଭଣତି। ଯୋନିସୋମନସିକାରେନ ଚେତ୍ଥ ଅତ୍ତସମ୍ମାପଣିଧିଂ ପୁବ୍ବେ କତପୁଞ୍ଞତଞ୍ଚ ସାଧେତି, ଅୱିକ୍ଖେପେନ ସଦ୍ଧମ୍ମସ୍ସୱନଂ ସପ୍ପୁରିସୂପନିସ୍ସଯଞ୍ଚ। ଏୱନ୍ତି ଚ ଇମିନା ଭଦ୍ଦକେନ ଆକାରେନ ପଚ୍ଛିମଚକ୍କଦ୍ୱଯସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅତ୍ତନୋ ଦୀପେତି, ସୁତନ୍ତି ସୱନଯୋଗେନ ପୁରିମଚକ୍କଦ୍ୱଯସମ୍ପତ୍ତିଂ। ତଥା ଆସଯସୁଦ୍ଧିଂ ପଯୋଗସୁଦ୍ଧିଞ୍ଚ, ତାଯ ଚ ଆସଯସୁଦ୍ଧିଯା ଅଧିଗମବ୍ଯତ୍ତିଂ, ପଯୋଗସୁଦ୍ଧିଯା ଆଗମବ୍ଯତ୍ତିଂ।

ଏୱନ୍ତି ଚ ଇମିନା ନାନପ୍ପକାରପଟିୱେଧଦୀପକେନ ୱଚନେନ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥପଟିଭାନପଟିସମ୍ଭିଦାସମ୍ପଦଂ ଦୀପେତି। ସୁତନ୍ତି ଇମିନା ସୋତବ୍ବଭେଦପଟିୱେଧଦୀପକେନ ଧମ୍ମନିରୁତ୍ତିପଟିସମ୍ଭିଦାସମ୍ପଦଂ ଦୀପେତି। ଏୱନ୍ତି ଚ ଇଦଂ ଯୋନିସୋମନସିକାରଦୀପକଂ ୱଚନଂ ଭଣନ୍ତୋ ''ଏତେ ମଯା ଧମ୍ମା ମନସାନୁପେକ୍ଖିତା ଦିଟ୍ଠିଯା ସୁପ୍ପଟିୱିଦ୍ଧା''ତି ଞାପେତି। ସୁତନ୍ତି ଇଦଂ ସୱନଯୋଗଦୀପକୱଚନଂ ଭଣନ୍ତୋ ''ବହୂ ମଯା ଧମ୍ମା ସୁତା ଧାତା ୱଚସା ପରିଚିତା''ତି ଞାପେତି। ତଦୁଭଯେନପି ଅତ୍ଥବ୍ଯଞ୍ଜନପାରିପୂରିଂ ଦୀପେନ୍ତୋ ସୱନେ ଆଦରଂ ଜନେତି।

ଏୱଂ ମେ ସୁତନ୍ତି ଇମିନା ପନ ସକଲେନପି ୱଚନେନ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ତଥାଗତପ୍ପୱେଦିତଂ ଧମ୍ମଂ ଅତ୍ତନୋ ଅଦହନ୍ତୋ ଅସପ୍ପୁରିସଭୂମିଂ, ଅତିକ୍କମତି, ସାୱକତ୍ତଂ ପଟିଜାନନ୍ତୋ ସପ୍ପୁରିସଭୂମିଂ ଓକ୍କମତି। ତଥା ଅସଦ୍ଧମ୍ମା ଚିତ୍ତଂ ୱୁଟ୍ଠାପେତି, ସଦ୍ଧମ୍ମେ ଚିତ୍ତଂ ପତିଟ୍ଠାପେତି। ''କେୱଲଂ ସୁତମେୱେତଂ ମଯା, ତସ୍ସେୱ ତୁ ଭଗୱତୋ ୱଚନଂ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସା''ତି ଚ ଦୀପେନ୍ତୋ ଅତ୍ତାନଂ ପରିମୋଚେତି, ସତ୍ଥାରଂ ଅପଦିସତି, ଜିନୱଚନଂ ଅପ୍ପେତି, ଧମ୍ମନେତ୍ତିଂ ପତିଟ୍ଠାପେତି।

ଅପିଚ ''ଏୱଂ ମେ ସୁତ''ନ୍ତି ଅତ୍ତନା ଉପ୍ପାଦିତଭାୱଂ ଅପ୍ପଟିଜାନନ୍ତୋ ପୁରିମସ୍ସୱନଂ ୱିୱରନ୍ତୋ ''ସମ୍ମୁଖା ପଟିଗ୍ଗହିତମିଦଂ ମଯା ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଚତୁୱେସାରଜ୍ଜୱିସାରଦସ୍ସ ଦସବଲଧରସ୍ସ ଆସଭଟ୍ଠାନଟ୍ଠାଯିନୋ ସୀହନାଦନାଦିନୋ ସବ୍ବସତ୍ତୁତ୍ତମସ୍ସ ଧମ୍ମିସ୍ସରସ୍ସ ଧମ୍ମରାଜସ୍ସ ଧମ୍ମାଧିପତିନୋ ଧମ୍ମଦୀପସ୍ସ ଧମ୍ମପ୍ପଟିସରଣସ୍ସ ସଦ୍ଧମ୍ମୱରଚକ୍କୱତ୍ତିନୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ। ନ ଏତ୍ଥ ଅତ୍ଥେ ୱା ଧମ୍ମେ ୱା ପଦେ ୱା ବ୍ଯଞ୍ଜନେ ୱା କଙ୍ଖା ୱା ୱିମତି ୱା କାତବ୍ବା''ତି ସବ୍ବଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ଇମସ୍ମିଂ ଧମ୍ମେ ଅସ୍ସଦ୍ଧିଯଂ ୱିନାସେତି, ସଦ୍ଧାସମ୍ପଦଂ ଉପ୍ପାଦେତୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ହୋତି ଚେତ୍ଥ –

''ୱିନାସଯତି ଅସ୍ସଦ୍ଧଂ, ସଦ୍ଧଂ ୱଡ୍ଢେତି ସାସନେ;

ଏୱଂ ମେ ସୁତମିଚ୍ଚେୱଂ, ୱଦଂ ଗୋତମସାୱକୋ''ତି।

ଏକନ୍ତି ଗଣନପରିଚ୍ଛେଦନିଦ୍ଦେସୋ। ସମଯନ୍ତି ପରିଚ୍ଛିନ୍ନନିଦ୍ଦେସୋ। ଏକଂ ସମଯନ୍ତି ଅନିଯମିତପରିଦୀପନଂ। ତତ୍ଥ ସମଯସଦ୍ଦୋ –

ସମୱାଯେ ଖଣେ କାଲେ, ସମୂହେ ହେତୁଦିଟ୍ଠିସୁ;

ପଟିଲାଭେ ପହାନେ ଚ, ପଟିୱେଧେ ଚ ଦିସ୍ସତି।

ତଥା ହିସ୍ସ ''ଅପ୍ପେୱ ନାମ ସ୍ୱେପି ଉପସଙ୍କମେଯ୍ଯାମ କାଲଞ୍ଚ ସମଯଞ୍ଚ ଉପାଦାଯା''ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ଦୀ। ନି। ୧।୪୪୭) ସମୱାଯୋ ଅତ୍ଥୋ। ''ଏକୋୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଖଣୋ ଚ ସମଯୋ ଚ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯୱାସାଯା''ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ଅ। ନି। ୮।୨୯) ଖଣୋ। ''ଉଣ୍ହସମଯୋ

ପରିଛିଆହସମୟୋ’’ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ପାଚି। ୩୫୮) କାଲୋ। ‘‘ମହାସମୟୋ ପୱନସ୍ମି’’ନ୍ତି ଏୱମାଦୀସୁ ସମୂହୋ। ‘‘ସମୟୋପି ଖୋ ତେ, ଭଦ୍ଦାଲି, ଅପ୍ପଟିୱିଦ୍ଧୋ ଅହୋସି, ଭଗୱା ଖୋ ସାୱତ୍ଥିୟଂ ୱିହରତି, ସୋପି ମଂ ଜାନିସ୍ସତି, ‘ଭଦ୍ଦାଲି, ନାମ ଭିକ୍ଖୁ ସତ୍ଥୁସାସନେ ସିକ୍ଖାୟ ଅପରିପୂରକାରୀ’ତି, ଅୟମ୍ପି ଖୋ ତେ ଭଦ୍ଦାଲି ସମୟୋ ଅପ୍ପଟିୱିଦ୍ଧୋ ଅହୋସୀ’’ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ମ। ନି। ୨।୧୩୫) ହେତୁ। ‘‘ତେନ ଖୋ ପନ ସମୟେନ ଉଗ୍ଗାହମାନୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ ସମଣମୁଣ୍ଡିକାପୁତ୍ତୋ ସମୟପ୍ପୱାଦକେ ତିନ୍ଦୁକାଚୀରେ ଏକସାଲକେ ମଲ୍ଲିକାୟ ଆରାମେ ପଟିୱସତୀ’’ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ମ। ନି। ୨।୨୬୦) ଦିଟ୍ଠି।

‘‘ଦିଟ୍ଠେ ଧମ୍ମେ ଚ ଯୋ ଅତ୍ଥୋ, ଯୋ ଚତ୍ଥୋ ସମ୍ପରାୟିକୋ;

ଅତ୍ଥାଭିସମୟା ଧୀରୋ, ପଣ୍ଡିତୋତି ପୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି। (ସଂ। ନି। ୧।୧୨୯) –

ଏୱମାଦୀସୁ ପଟିଲାଭୋ। ‘‘ସମ୍ମା ମାନାଭିସମୟା ଅନ୍ତମକାସି ଦୁକ୍ଖସ୍ସା’’ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ମ। ନି। ୧।୨୮) ପହାନଂ। ‘‘ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ପୀଳନଟ୍ଠୋ ସଙ୍ଖତଟ୍ଠୋ ସନ୍ତାପଟ୍ଠୋ ୱିପରିଣାମଟ୍ଠୋ ଅଭିସମୟଟ୍ଠୋ’’ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ପଟି। ମ। ୨।୮) ପଟିୱେଧୋ। ଇଧ ପନସ୍ସ କାଲୋ ଅତ୍ଥୋ। ତେନ ଏକଂ ସମୟନ୍ତି ସଂୱଚ୍ଛରଉତୁମାସଅଡ୍ଢମାସରତ୍ତିଦିୱପୁବ୍ବଣ୍ହମଜ୍ଝନ୍ହିକସାୟନ୍ହପଠମମଜ୍ଝିମ- ପଚ୍ଛିମୟାମମୁହୁତ୍ତାଦୀସୁ କାଲପ୍ପଭେଦଭୂତେସୁ ସମୟେସୁ ଏକଂ ସମୟନ୍ତି ଦୀପେତି।

ଯେ ୱା ଇମେ ଗବ୍ଭୋକ୍କନ୍ତିସମୟୋ ଜାତିସମୟୋ ସଂୱେଗସମୟୋ ଅଭିନିକ୍ଖମନସମୟୋ ଦୁକ୍କରକାରିକସମୟୋ ମାରୱିଜୟସମୟୋ ଅଭିସମ୍ବୋଧିସମୟୋ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସୁଖୱିହାରସମୟୋ ଦେସନାସମୟୋ ପରିନିବ୍ବାନସମୟୋତି ଏୱମାଦୟୋ ଭଗୱତୋ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ଅତିୱିୟ ପକାସା ଅନେକକାଲପ୍ପଭେଦା ଏୱ ସମୟା। ତେସୁ ସମୟେସୁ ଦେସନାସମୟସଙ୍ଖାତଂ ଏକଂ ସମୟନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଯୋ ଚାୟଂ ଞାଣକରୁଣାକିଚ୍ଚସମୟେସୁ କରୁଣାକିଚ୍ଚସମୟୋ, ଅତ୍ତହିତପରହିତପଟିପତ୍ତିସମୟେସୁ ପରହିତପଟିପତ୍ତିସମୟୋ, ସନ୍ନିପତିତାନଂ କରଣୀୟଦ୍ୱୟସମୟେସୁ ଧମ୍ମୀକଥାସମୟୋ, ଦେସନାପଟିପତ୍ତିସମୟେସୁ ଦେସନାସମୟୋ, ତେସୁପି ସମୟେସୁ ଯଂ କିଞ୍ଚି ସନ୍ଧାୟ ‘‘ଏକଂ ସମୟ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ଏତ୍ଥାହ – ଅଥ କସ୍ମା ଯଥା ଅଭିଧମ୍ମେ ‘‘ଯସ୍ମିଂ ସମୟେ କାମାୱଚର’’ନ୍ତି ଚ ଇତୋ ଅଞ୍ଞେସୁ ସୁତ୍ତପଦେସୁ ‘‘ଯସ୍ମିଂ ସମୟେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହୀ’’ତି ଚ ଭୁମ୍ମୱଚନେନ ନିଦ୍ଦେସୋ କତୋ, ୱିନୟେ ଚ ‘‘ତେନ ସମୟେନ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱା’’ତି କରଣୱଚନେନ, ତଥା ଅକତ୍ୱା ଇଧ ‘‘ଏକଂ ସମୟ’’ନ୍ତି ଉପଯୋଗୱଚନନିଦ୍ଦେସୋ କତୋତି। ତତ୍ଥ ତଥା, ଇଧ ଚ ଅଞ୍ଞଥା ଅତ୍ଥସମ୍ଭୱତୋ। ତତ୍ଥ ହି ଅଭିଧମ୍ମେ ଇତୋ ଅଞ୍ଞେସୁ ସୁତ୍ତପଦେସୁ ଚ ଅଧିକରଣତ୍ଥୋ ଭାୱେନଭାୱଲକ୍ଖଣତ୍ଥୋ ଚ ସମ୍ଭୱତି। ଅଧିକରଣଞ୍ହି କାଲତ୍ଥୋ ସମୂହତ୍ଥୋ ଚ ସମୟୋ, ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତାନଂ ଫସ୍ସାଦିଧମ୍ମାନଂ ଖଣସମୱାୟହେତୁସଙ୍ଖାତସ୍ସ ଚ ସମୟସ୍ସ ଭାୱେନ ତେସଂ ଭାୱୋ ଲକ୍ଖୀୟତି, ତସ୍ମା ତଦତ୍ଥଜୋତନତ୍ଥଂ ତତ୍ଥ ଭୁମ୍ମୱଚନନିଦ୍ଦେସୋ କତୋ।

ୱିନୟେ ଚ ହେତ୍ୱତ୍ଥୋ କରଣତ୍ଥୋ ଚ ସମ୍ଭୱତି। ଯୋ ହି ସୋ ସିକ୍ଖାପଦପଞ୍ଞତ୍ତିସମୟୋ ସାରିପୁତ୍ତାଦୀହିପି ଦୁବ୍ବିଞ୍ଞେୟ୍ୟୋ, ତେନ ସମୟେନ ହେତୁଭୂତେନ କରଣଭୂତେନ ଚ ସିକ୍ଖାପଦାନି ପଞ୍ଞପେନ୍ତୋ ସିକ୍ଖାପଦପଞ୍ଞତ୍ତିହେତୁଞ୍ଚ ଅପେକ୍ଖମାନୋ ଭଗୱା ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱିହାସି, ତସ୍ମା ତଦତ୍ଥଜୋତନତ୍ଥଂ ତତ୍ଥ କରଣୱଚନନିଦ୍ଦେସୋ କତୋ।

ଇଧ ପନ ଅଞ୍ଞସ୍ମିଞ୍ଚ ଏୱଂଜାତିକେ ସୁତ୍ତନ୍ତପାଠେ ଅଚ୍ଚନ୍ତସଂଯୋଗତ୍ଥୋ ସମ୍ଭୱତି। ଯଞ୍ହି ସମୟଂ ଭଗୱା ଇମଂ ଅଞ୍ଞଂ ୱା ସୁତ୍ତନ୍ତଂ ଦେସେସି, ଅଚ୍ଚନ୍ତମେୱ ତଂ ସମୟଂ କରୁଣାୱିହାରେନ ୱିହାସି। ତସ୍ମା ତଦତ୍ଥଜୋତନତ୍ଥଂ ଇଧ ଉପଯୋଗୱଚନନିଦ୍ଦେସୋ କତୋତି ୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟୋ। ହୋତି ଚେତ୍ଥ –

‘‘ତଂ ତଂ ଅତ୍ଥମପେକ୍ଖିତ୍ୱା, ଭୁମ୍ମେନ କରଣେନ ଚ;

ଅଞ୍ଞତ୍ର ସମୟୋ ୱୁତ୍ତୋ, ଉପଯୋଗେନ ସୋ ଇଧା’’ତି।

ଭଗୱାତି ଗୁଣୱିସିଟ୍ଠସତ୍ତୁତ୍ତମଗରୁଗାରୱାଧିୱଚନମେତଂ। ଯଥାହ –

‘‘ଭଗୱାତି ୱଚନଂ ସେଟ୍ଠଂ, ଭଗୱାତି ୱଚନମୁତ୍ତମଂ;

ଗରୁ ଗାରୱଯୁତ୍ତୋ ସୋ, ଭଗୱା ତେନ ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି।

ଚତୁବ୍ବିଧଞ୍ହି ନାମଂ ଆୱତ୍ଥିକଂ, ଲିଙ୍ଗିକଂ, ନେମିତ୍ତକଂ, ଅଧିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନନ୍ତି। ଅଧିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନଂ ନାମ ‘‘ଯଦିଚ୍ଛକ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତତ୍ଥ ୱଚ୍ଛୋ ଦମ୍ମୋ ବଲିବଦ୍ଦୋତି ଏୱମାଦି ଆୱତ୍ଥିକଂ, ଦଣ୍ଡୀ ଛତ୍ତୀ ସିଖୀ କରୀତି ଏୱମାଦି ଲିଙ୍ଗିକଂ, ତେୱିଜ୍ଜୋ ଛଳଅଭିଞ୍ଞୋତି ଏୱମାଦି ନେମିତ୍ତକଂ, ସିରିୱଡ୍ଢକୋ ଧନୱଡ୍ଢକୋତି ଏୱମାଦି ୱଚନତ୍ଥମନପେକ୍ଖିତ୍ୱା ପୱତ୍ତଂ ଅଧିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନଂ। ଇଦଂ ପନ ଭଗୱାତି ନାମଂ ଗୁଣନେମିତ୍ତକଂ, ନ ମହାମାଯାଯ, ନ ସୁଦ୍ଧୋଦନମହାରାଜେନ, ନ ଅସୀତିଯା ଞାତିସହସ୍ସେହି କତଂ, ନ ସକ୍କସନ୍ତୁସିତାଦୀହି ଦେୱତାୱିସେସେହି କତଂ। ଯଥାହ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୋ ‘‘ଭଗୱାତି ନେତଂ ନାମଂ ମାତରା କତଂ…ପେ… ସଚ୍ଛିକା ପଞ୍ଞତ୍ତି ଯଦିଦଂ ଭଗୱା’’ତି (ମହାନି। ୮୪)।

ଯଂ ଗୁଣନେମିତ୍ତକଞ୍ଚେତଂ ନାମଂ, ତେସଂ ଗୁଣାନଂ ପକାସନତ୍ଥଂ ଇମଂ ଗାଥଂ ୱଦନ୍ତି –

‘‘ଭଗୀ ଭଜୀ ଭାଗୀ ୱିଭତ୍ତୱା ଇତି,

ଅକାସି ଭଗ୍ଗନ୍ତି ଗରୂତି ଭାଗ୍ୟୱା;

ବହୂହି ଞାଯେହି ସୁଭାୱିତତ୍ତନୋ,

ଭୱନ୍ତଗୋ ସୋ ଭଗୱାତି ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି।

ନିଦ୍ଦେସାଦୀସୁ (ମହାନି। ୮୪; ଚୂଳନି। ଅଜିତମାଣୱପୁଚ୍ଛାନିଦ୍ଦେସ ୨) ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ଚସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ଅଯଂ ପନ ଅପରୋ ପରିଯାଯୋ –

‘‘ଭାଗ୍ୟୱା ଭଗ୍ଗୱା ଯୁତ୍ତୋ, ଭଗେହି ଚ ୱିଭତ୍ତୱା;

ଭତ୍ତୱା ୱନ୍ତଗମନୋ, ଭୱେସୁ ଭଗୱା ତତୋ’’ତି।

ତତ୍ଥ ‘‘ୱଣ୍ଣାଗମୋ ୱଣ୍ଣୱିପରିଯାଯୋ’’ତି ଏୱଂ ନିରୁତ୍ତିଲକ୍ଖଣଂ ଗହେତ୍ୱା ସଦ୍ଦନଯେନ ୱା ପିସୋଦରାଦିପକ୍ଖେପଲକ୍ଖଣଂ ଗହେତ୍ୱା ଯସ୍ମା ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରସୁଖାଭିନିବ୍ବତ୍ତକଂ ଦାନସୀଲାଦିପାରପ୍ପତ୍ତଂ ଭାଗ୍ୟମସ୍ସ ଅତ୍ଥି, ତସ୍ମା ଭାଗ୍ୟୱାତି ୱତ୍ତବ୍ବେ ଭଗୱାତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଞାତବ୍ବଂ। ଯସ୍ମା ପନ ଲୋଭଦୋସମୋହୱିପରୀତମନସିକାରଅହିରିକାନୋତ୍ତପ୍ପକୋଧୂପନାହମକ୍ଖପଳା-ଇସ୍ସାମଚ୍ଛରିଯମାଯାସାଠେଯ୍ୟଥମ୍ଭସାରମ୍ଭମାନାତିମାନମଦପମାଦତଣ୍ହାୱିଜ୍ଜାତିୱିଧାକୁସଲମୂଲଦୁଚ୍ଚରିତ-ସଂକିଲେସମଲୱିସମସଞ୍ଞାୱିତକ୍କପପଞ୍ଚଚତୁବ୍ବିଧୱିପରିଯେସଆସୱଗନ୍ଥଓଘଯୋଗଅଗତିତଣ୍ହୁପ୍ପାଦାନ-ପଞ୍ଚଚେତୋଖିଲୱିନିବନ୍ଧନୀୱରଣାଭିନନ୍ଦନଛୱିୱାଦମୂଲତଣ୍ହାକାଯସତ୍ତାନୁସଯ- ଅଟ୍ଠମିଚ୍ଛତ୍ତନୱତଣ୍ହାମୂଲକଦସାକୁସଲକମ୍ମପଥଦ୍ୱାସଟ୍ଠିଦିଟ୍ଠିଗତ-ଅଟ୍ଠସତତଣ୍ହାୱିଚରିତପ୍ପଭେଦସବ୍ବଦରଥପରିଳାହକିଲେସସତସହସ୍ସାନି , ସଙ୍ଖେପତୋ ୱା ପଞ୍ଚ କିଲେସଖନ୍ଧଅଭିସଙ୍ଖାରମଚ୍ଚୁଦେୱପୁତ୍ତମାରେ ଅଭଞ୍ଜି, ତସ୍ମା ଭଗ୍ଗତ୍ତା ଏତେସଂ ପରିସ୍ସଯାନଂ ଭଗ୍ଗୱାତି ୱତ୍ତବ୍ବେ ଭଗୱାତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଆହ ଚେତ୍ଥ –

‘‘ଭଗ୍ଗରାଗୋ ଭଗ୍ଗଦୋସୋ, ଭଗ୍ଗମୋହୋ ଅନାସୱୋ;

ଭଗ୍ଗାସ୍ସ ପାପକା ଧମ୍ମା, ଭଗୱା ତେନ ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି।

ଭାଗ୍ୟୱତାଯ ଚସ୍ସ ସତପୁଞ୍ଞଜଲକ୍ଖଣଧରସ୍ସ ରୂପକାଯସମ୍ପତ୍ତି ଦୀପିତା ହୋତି, ଭଗ୍ଗଦୋସତାଯ ଧମ୍ମକାଯସମ୍ପତ୍ତି। ତଥା ଲୋକିଯସରିକ୍ଖକାନଂ ବହୁମାନଭାୱୋ, ଗହଟ୍ଠପବ୍ବଜିତେହି ଅଭିଗମନୀଯତା। ତଥା ଅଭିଗତାନଞ୍ଚ ନେସଂ କାଯଚିତ୍ତଦୁକ୍ଖାପନଯନେ ପଟିବଲଭାୱୋ, ଆମିସଦାନଧମ୍ମଦାନେହି ଉପକାରିତା। ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରସୁଖେହି ଚ ସଂଯୋଜନସମତ୍ଥତା ଦୀପିତା ହୋତି।

ଯସ୍ମା ଚ ଲୋକେ ଇସ୍ସରିୟଧମ୍ମୟସସିରିକାମପୟତ୍ତେସୁ ଛସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଭଗସଦ୍ଦୋ ୱତ୍ତତି, ପରମଞ୍ଚସ୍ସ ସକଚିତ୍ତେ ଇସ୍ସରିୟଂ, ଅଣିମାଲଘିମାଦିକଂ ୱା ଲୋକିୟସମ୍ମତଂ ସବ୍ବାକାରପରିପୂରଂ ଅତ୍ଥି, ତଥା ଲୋକୁତ୍ତରୋ ଧମ୍ମୋ, ଲୋକତ୍ତୟବ୍ୟାପକୋ ଯଥାଭୁଚ୍ଚଗୁଣାଧିଗତୋ ଅତିୱିୟ ପରିସୁଦ୍ଧୋ ଯସୋ, ରୂପକାୟଦସ୍ସନବ୍ୟାୱଟଜନନୟନପ୍ପସାଦଜନନସମତ୍ଥା ସବ୍ବାକାରପରିପୂରା ସବ୍ବଙ୍ଗପଚ୍ଚଙ୍ଗସିରୀ, ଯଂ ଯଂ ଏନେନ ଇଚ୍ଛିତଂ ପତ୍ଥିତଂ ଅତ୍ତହିତଂ ପରହିତଂ ୱା, ତସ୍ସ ତସ୍ସ ତଥେୱ ଅଭିନିପ୍ଫନ୍ନତ୍ତା ଇଚ୍ଛିତତ୍ଥନିପ୍ଫତ୍ତିସଞ୍ଞିତୋ କାମୋ, ସବ୍ବଲୋକଗରୁଭାୱପ୍ପତ୍ତିହେତୁଭୂତୋ ସମ୍ମାୱାୟାମସଙ୍ଖାତୋ ପୟତ୍ତୋ ଚ ଅତ୍ଥି, ତସ୍ମା ଇମେହି ଭଗେହି ଯୁତ୍ତତ୍ତାପି ଭଗା ଅସ୍ସ ସନ୍ତୀତି ଇମିନା ଅତ୍ଥେନ ''ଭଗୱା''ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ଯସ୍ମା ପନ କୁସଲାଦିଭେଦେହି ସବ୍ବଧମ୍ମେ, ଖନ୍ଧାୟତନଧାତୁସଚ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିୟପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦାଦୀହି ୱା କୁସଲାଦିଧମ୍ମେ, ପୀଳନସଙ୍ଖତସନ୍ତାପୱିପରିଣାମଟ୍ଠେନ ୱା ଦୁକ୍ଖମରିୟସଚ୍ଚଂ, ଆୟୂହନନିଦାନସଂୟୋଗପଲିବୋଧଟ୍ଠେନ ସମୁଦୟଂ, ନିସ୍ସରଣୱିୱେକାସଙ୍ଖତଅମତଟ୍ଠେନ ନିରୋଧଂ, ନିୟ୍ୟାନିକହେତୁଦସ୍ସନାଧିପତେୟ୍ୟଟ୍ଠେନ ମଗ୍ଗଂ ୱିଭତ୍ତୱା, ୱିଭଜିତ୍ୱା ୱିୱରିତ୍ୱା ଦେସିତୱାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ୱିଭତ୍ତୱାତି ୱତ୍ତବ୍ବେ ''ଭଗୱା''ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ଯସ୍ମା ଚ ଏସ ଦିବ୍ବବ୍ରହ୍ମଅରିୟୱିହାରେ କାୟଚିତ୍ତୋପଧିୱିୱେକେ ସୁଞ୍ଞତାପ୍ପଣିହିତାନିମିତ୍ତୱିମୋକ୍ଖେ ଅଞ୍ଞେ ଚ ଲୋକିୟଲୋକୁତ୍ତରେ ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମେ ଭଜି ସେୱି ବହୁଲମକାସି, ତସ୍ମା ଭତ୍ତୱାତି ୱତ୍ତବ୍ବେ ''ଭଗୱା''ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ଯସ୍ମା ପନ ତୀସୁ ଭୱେସୁ ତଣ୍ହାସଙ୍ଖାତଂ ଗମନଂ ଅନେନ ୱନ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଭୱେସୁ ୱନ୍ତଗମନୋତି ୱତ୍ତବ୍ବେ ଭୱସଦ୍ଦତୋ ଭକାରଂ ଗମନସଦ୍ଦତୋ ଗକାରଂ ୱନ୍ତସଦ୍ଦତୋ ୱକାରଞ୍ଚ ଦୀଘଂ କତ୍ୱା ଆଦାୟ ''ଭଗୱା''ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଯଥା ଲୋକେ ''ମେହନସ୍ସ ଖସ୍ସ ମାଲା''ତି ୱତ୍ତବ୍ବେ ''ମେଖଲା''ତି।

ଏତ୍ତାୱତା ଚେତ୍ଥ ଏୱଂ ମେ ସୁତନ୍ତି ୱଚନେନ ଯଥାସୁତଂ ଯଥାପରିୟତ୍ତଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ପଚ୍ଚକ୍ଖଂ କତ୍ୱା ଭଗୱତୋ ଧମ୍ମସରୀରଂ ପକାସେତି, ତେନ ''ନୟିଦଂ ଅତୀତସତ୍ଥୁକଂ ପାୱଚନଂ, ଅୟଂ ୱୋ ସତ୍ଥା''ତି ଭଗୱତୋ ଅଦସ୍ସନେନ ଉକ୍କଣ୍ଠିତଜନଂ ସମସ୍ସାସେତି।

ଏକଂ ସମୟଂ ଭଗୱାତି ୱଚନେନ ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ଭଗୱତୋ ଅୱିଜ୍ଜମାନଭାୱଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ରୂପକାୟପରିନିବ୍ବାନଂ ଦସ୍ସେତି। ତେନ ''ଏୱଂୱିଧସ୍ସ ଇମସ୍ସ ଅରିୟଧମ୍ମସ୍ସ ଦେସେତା ଦସବଲଧରୋ ୱଜିରସଙ୍ଘାତକାୟୋ ସୋପି ଭଗୱା ପରିନିବ୍ବୁତୋ, ତତ୍ଥ କେନଞ୍ଞେନ ଜୀୱିତେ ଆସା ଜନେତବ୍ବା''ତି ଜୀୱିତମଦମତ୍ତଂ ଜନଂ ସଂୱେଜେତି, ସଦ୍ଧମ୍ମେ ଚସ୍ସ ଉସ୍ସାହଂ ଜନେତି।

ଏୱନ୍ତି ଚ ଭଣନ୍ତୋ ଦେସନାସମ୍ପତ୍ତିଂ ନିଦ୍ଦିସତି, ମେ ସୁତନ୍ତି ସାୱକସମ୍ପତ୍ତିଂ, ଏକଂ ସମୟନ୍ତି କାଲସମ୍ପତ୍ତିଂ, ଭଗୱାତି ଦେସକସମ୍ପତ୍ତିଂ।

ସାୱତ୍ଥିୟଂ ୱିହରତୀତି ଏତ୍ଥ ସାୱତ୍ଥୀତି ସୱତ୍ଥସ୍ସ ଇସିନୋ ନିୱାସଟ୍ଠାନଭୂତଂ ନଗରଂ, ଯଥା କାକନ୍ଦୀ ମାକନ୍ଦୀତି, ଏୱଂ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୱସେନ ସାୱତ୍ଥୀତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଏୱଂ ଅକ୍ଖରଚିନ୍ତକା। ଅଟ୍ଠକଥାଚରିୟା ପନ ଭଣନ୍ତି ''ୟଂକିଞ୍ଚି ମନୁସ୍ସାନଂ ଉପଭୋଗପରିଭୋଗଂ ସବ୍ବମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୀ''ତି ସାୱତ୍ଥୀ। ସତ୍ଥସମାୟୋଗେ ଚ ''କିଂ ଭଣ୍ଡମତ୍ଥୀ''ତି ପୁଚ୍ଛିତେ ''ସବ୍ବମତ୍ଥୀ''ତି ୱଚନମୁପାଦାୟ ସାୱତ୍ଥୀ।

''ସବ୍ବଦା ସବ୍ବୂପକରଣଂ, ସାୱତ୍ଥିୟଂ ସମୋହିତଂ;

ତସ୍ମା ସବ୍ବମୁପାଦାୟ, ସାୱତ୍ଥୀତି ପୱୁଚ୍ଚତି।

''କୋସଲାନଂ ପୁରଂ ରମ୍ମଂ, ଦସ୍ସନେୟ୍ୟଂ ମନୋରମଂ;

ଦସହି ସଦ୍ଦେହି ଅୱିୱିତ୍ତଂ, ଅନ୍ନପାନସମାୟୁତଂ।

''ୱୁଦ୍ଧିଂ ୱେପୁଲ୍ଲତଂ ପତ୍ତଂ, ଇଦ୍ଧଂ ଫୀତଂ ମନୋରମଂ;

ଆଳକମନ୍ଦାୱ ଦେୱାନଂ, ସାୱତ୍ଥିପୁରମୁତ୍ତମ''ନ୍ତି। (ମ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧୪);

ତସ୍ସଂ ସାୱତ୍ଥିୟଂ। ସମୀପତ୍ଥେ ଭୁମ୍ମୱଚନଂ।

ୱିହରତୀତି ଅୱିସେସେନ ଇରିୟାପଥଦିବ୍ବବ୍ରହ୍ମଅରିୟୱିହାରେସୁ ଅଞ୍ଞତରୱିହାରସମଙ୍ଗିପରିଦୀପନମେତଂ। ଇଧ ପନ ଠାନଗମନାସନସୟନପ୍ପଭେଦେସୁ ଇରିୟାପଥେସୁ ଅଞ୍ଞତରେରିୟାପଥସମାଯୋଗପରିଦୀପନଂ, ତେନ ଠିତୋପି ଗଚ୍ଛନ୍ତୋପି ନିସିନ୍ନୋପି ସୟାନୋପି ଭଗୱା ୱିହରତିଚ୍ଚେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସୋ ହି ଏକଂ ଇରିୟାପଥବାଧନଂ ଅପରେନ ଇରିୟାପଥେନ ୱିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଅପରିପତନ୍ତଂ ଅତ୍ତଭାୱଂ ହରତି ପୱତ୍ତେତି। ତସ୍ମା ୱିହରତୀତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ଜେତୱନେତି ଏତ୍ଥ ଅତ୍ତନୋ ପଚ୍ଚତ୍ଥିକଜନଂ ଜିନାତୀତି ଜେତୋ, ରଞ୍ଞା ୱା ଅତ୍ତନୋ ପଚ୍ଚତ୍ଥିକଜନେ ଜିତେ ଜାତୋତି ଜେତୋ, ମଙ୍ଗଲକମ୍ୟତାୟ ୱା ତସ୍ସ ଏୱଂ ନାମମେୱ କତନ୍ତିପି ଜେତୋ। ୱନୟତୀତି ୱନଂ, ଅତ୍ତସମ୍ପଦାୟ ସତ୍ତାନଂ ଭତ୍ତିଂ କାରେତି, ଅତ୍ତନି ସିନେହଂ ଉପ୍ପାଦେତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ୱନୁତେ ଇତି ୱା ୱନଂ, ନାନାୱିଧକୁସୁମଗନ୍ଧସମ୍ମୋଦମତ୍ତକୋକିଲାଦିୱିହଙ୍ଗୱିରୁତେହି ମନ୍ଦମାଲୁତଚଲିତରୁକ୍ଖସାଖାୱିଟପପୁପ୍ଫଫଲପଲ୍ଲୱପଲାସେହି ଚ ''ଏଥ ମଂ ପରିଭୁଞ୍ଜଥା''ତି ପାଣିନୋ ୟାଚତି ୱିୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ଜେତସ୍ସ ୱନଂ ଜେତୱନଂ। ତଞ୍ହି ଜେତେନ ରାଜକୁମାରେନ ରୋପିତଂ ସଂୱଦ୍ଧିତଂ ପରିପାଲିତଂ, ସୋ ଚ ତସ୍ସ ସାମୀ ଅହୋସି, ତସ୍ମା ଜେତୱନନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତସ୍ମିଂ ଜେତୱନେ।

ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେତି ଏତ୍ଥ ସୁଦତ୍ତୋ ନାମ ସୋ ଗହପତି ମାତାପିତୂହି କତନାମୱସେନ, ସବ୍ବକାମସମିଦ୍ଧିତାୟ ଚ ୱିଗତମଲମଚ୍ଛେରତାୟ କରୁଣାଦିଗୁଣସମଙ୍ଗିତାୟ ଚ ନିଚ୍ଚକାଲଂ ଅନାଥାନଂ ପିଣ୍ଡଂ ଅଦାସି, ତେନ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକୋତି ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗତୋ। ଆରମନ୍ତି ଏତ୍ଥ ପାଣିନୋ, ୱିସେସେନ ୱା ପବ୍ବଜିତାତି ଆରାମୋ, ତସ୍ସ ପୁପ୍ଫଫଲପଲ୍ଲୱାଦିସୋଭନତାୟ ନାତିଦୂରନାଚ୍ଚାସନ୍ନତାଦିପଞ୍ଚୱିଧସେନାସନଙ୍ଗସମ୍ପତ୍ତିୟା ଚ ତତୋ ତତୋ ଆଗମ୍ମ ରମନ୍ତି ଅଭିରମନ୍ତି ଅନୁକ୍କଣ୍ଠିତା ହୁତ୍ୱା ନିୱସନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରାୟ ୱା ସମ୍ପତ୍ତିୟା ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଗତେପି ଅତ୍ତନୋ ଅବ୍ଭନ୍ତରଂୟେୱ ଆନେତ୍ୱା ରମେତୀତି ଆରାମୋ। ସୋ ହି ଅନାଥପିଣ୍ଡିକେନ ଗହପତିନା ଜେତସ୍ସ ରାଜକୁମାରସ୍ସ ହତ୍ଥତୋ ଅଟ୍ଠାରସହିରଞ୍ଞକୋଟିସନ୍ଥାରେନ କିଣିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାରସହିରଞ୍ଞକୋଟୀହି ସେନାସନଂ କାରାପେତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାରସହିରଞ୍ଞକୋଟୀହି ୱିହାରମହଂ ନିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ଏୱଂ ଚତୁପଞ୍ଞାସାୟ ହିରଞ୍ଞକୋଟିପରିଚ୍ଚାଗେନ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ନିୟ୍ୟାତିତୋ, ତସ୍ମା ''ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମୋ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତସ୍ମିଂ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ।

ଏତ୍ଥ ଚ ''ଜେତୱନେ''ତି ୱଚନଂ ପୁରିମସାମିପରିକିତ୍ତନଂ, ''ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ''ତି ପଚ୍ଛିମସାମିପରିକିତ୍ତନଂ। କିମେତେସଂ ପରିକିତ୍ତନେ ପୟୋଜନନ୍ତି? ୱୁଚ୍ଚତେ – ଅଧିକାରତୋ ତାୱ ''କତ୍ଥ ଭାସିତ''ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛାନିୟାମକରଣଂ ଅଞ୍ଞେସଂ ପୁଞ୍ଞକାମାନଂ ଦିଟ୍ଠାନୁଗତିଆପଜ୍ଜନେ ନିୟୋଜନଞ୍ଚ। ତତ୍ଥ ହି ଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଠକପାସାଦମାପନେ ଭୂମିୱିକ୍କୟଲଦ୍ଧା ଅଟ୍ଠାରସ ହିରଞ୍ଞକୋଟିୟୋ ଅନେକକୋଟିଅଗ୍ଘନକା ରୁକ୍ଖା ଚ ଜେତସ୍ସ ପରିଚ୍ଚାଗୋ, ଚତୁପଞ୍ଞାସ କୋଟିୟୋ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ। ୟତୋ ତେସଂ ପରିକିତ୍ତନେନ ''ଏୱଂ ପୁଞ୍ଞକାମା ପୁଞ୍ଞାନି କରୋନ୍ତୀ''ତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଅଞ୍ଞେପି ପୁଞ୍ଞକାମେ ତେସଂ ଦିଟ୍ଠାନୁଗତିଆପଜ୍ଜନେ ନିୟୋଜେତି। ଏୱମେତ୍ଥ ପୁଞ୍ଞକାମାନଂ ଦିଟ୍ଠାନୁଗତିଆପଜ୍ଜନେ ନିୟୋଜନଂ ପୟୋଜନନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଏତ୍ଥାହ – ''ୟଦି ତାୱ ଭଗୱା ସାୱତ୍ଥିୟଂ ୱିହରତି, 'ଜେତୱନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ'ତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ଅଥ ତତ୍ଥ ୱିହରତି, 'ସାୱତ୍ଥିୟ'ନ୍ତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ନ ହି ସକ୍କା ଉଭୟତ୍ଥ ଏକଂ ସମୟଂ ୱିହରିତୁ''ନ୍ତି। ୱୁଚ୍ଚତେ – ନନୁ ୱୁତ୍ତମେତଂ ''ସମୀପତ୍ଥେ ଭୁମ୍ମୱଚନ''ନ୍ତି, ୟତୋ ୟଥା ଗଙ୍ଗାୟମୁନାଦୀନଂ ସମୀପେ ଗୋୟୂଥାନି ଚରନ୍ତାନି ''ଗଙ୍ଗାୟ ଚରନ୍ତି, ୟମୁନାୟ ଚରନ୍ତୀ''ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଏୱମିଧାପି ୟଦିଦଂ ସାୱତ୍ଥିୟା ସମୀପେ ଜେତୱନଂ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମୋ, ତତ୍ଥ ୱିହରନ୍ତୋ ୱୁଚ୍ଚତି ''ସାୱତ୍ଥିୟଂ ୱିହରତି ଜେତୱନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ''ତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଗୋଚରଗାମନିଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ହିସ୍ସ ସାୱତ୍ଥିୱଚନଂ, ପବ୍ବଜିତାନୁରୂପନିୱାସଟ୍ଠାନନିଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ସେସୱଚନଂ।

ତତ୍ଥ ସାୱତ୍ଥିକିତ୍ତନେନ ଭଗୱତୋ ଗହଟ୍ଠାନୁଗ୍ଗହକରଣଂ ଦସ୍ସେତି, ଜେତୱନାଦିକିତ୍ତନେନ ପବ୍ବଜିତାନୁଗ୍ଗହକରଣଂ। ତଥା ପୁରିମେନ ପଚ୍ଚୟଗ୍ଗହଣତୋ ଅତ୍ତକିଲମଥାନୁୟୋଗୱିୱଜ୍ଜନଂ, ପଚ୍ଛିମେନ ୱତ୍ଥୁକାମପ୍ପହାନତୋ କାମସୁଖଲ୍ଲିକାନୁୟୋଗୱଜ୍ଜନୂପାୟଦସ୍ସନଂ। ପୁରିମେନ ଚ ଧମ୍ମଦେସନାଭିୟୋଗଂ, ପଚ୍ଛିମେନ ୱିୱେକାଧିମୁତ୍ତିଂ। ପୁରିମେନ କରୁଣାୟ ଉପଗମନଂ, ପଚ୍ଛିମେନ ଚ ପଞ୍ଞାୟ ଅପଗମନଂ। ପୁରିମେନ ସତ୍ତାନଂ ହିତସୁଖନିପ୍ଫାଦନାଧିମୁତ୍ତିତଂ, ପଚ୍ଛିମେନ ପରହିତସୁଖକରଣେ ନିରୁପଲେପତଂ। ପୁରିମେନ ଧମ୍ମିକସୁଖାପରିଚ୍ଚାଗନିମିତ୍ତଂ ଫାସୁୱିହାରଂ, ପଚ୍ଛିମେନ ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମାନୁୟୋଗନିମିତ୍ତଂ। ପୁରିମେନ ମନୁସ୍ସାନଂ ଉପକାରବହୁଲତଂ, ପଚ୍ଛିମେନ ଦେୱାନଂ। ପୁରିମେନ ଲୋକେ ଜାତସ୍ସ ଲୋକେ ସଂୱଡ୍ଢଭାୱଂ, ପଚ୍ଛିମେନ ଲୋକେନ ଅନୁପଲିତ୍ତତନ୍ତି ଏୱମାଦି।

ଅଥାତି ଅୱିଚ୍ଛେଦତ୍ଥେ, ଖୋତି ଅଧିକାରନ୍ତରନିଦସ୍ସନତ୍ଥେ ନିପାତୋ। ତେନ ଅୱିଚ୍ଛିନ୍ନେୟେୱ ତତ୍ଥ ଭଗୱତୋ ୱିହାରେ ଇଦମଧିକାରନ୍ତରଂ ଉଦପାଦୀତି ଦସ୍ସେତି। କିଂ ତନ୍ତି? ଅଞ୍ଞତରା ଦେୱତାତିଆଦି। ତତ୍ଥ ଅଞ୍ଞତରାତି ଅନିୟମିତନିଦ୍ଦେସୋ। ସା ହି ନାମଗୋତ୍ତତୋ ଅପାକଟା, ତସ୍ମା ''ଅଞ୍ଞତରା''ତି ୱୁତ୍ତା। ଦେୱୋ ଏୱ ଦେୱତା, ଇତ୍ଥିପୁରିସସାଧାରଣମେତଂ। ଇଧ ପନ ପୁରିସୋ ଏୱ, ସୋ ଦେୱପୁତ୍ତୋ କିନ୍ତୁ,

ସାଧାରଣନାମଓସେନ ଦେଓତାତି ଓୁତ୍ତୋ।

ଅଭିକ୍କନ୍ତାଯ ରତ୍ତିଯାତି ଏତ୍ଥ ଅଭିକ୍କନ୍ତସଦ୍ଦୋ ଖଯସୁନ୍ଦରାଭିରୂପଅବ୍ଭନୁମୋଦନାଦୀସୁ ଦିସ୍ସତି। ତତ୍ଥ ‘‘ଅଭିକ୍କନ୍ତା, ଭନ୍ତେ, ରତ୍ତି, ନିକ୍ଖନ୍ତୋ ପଠମୋ ଯାମୋ, ଚିରନିସିନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ, ଉଦ୍ଦିସତୁ, ଭନ୍ତେ, ଭଗଓା ଭିକ୍ଖୂନଂ ପାତିମୋକ୍ଖ’’ନ୍ତି ଏଓମାଦୀସୁ (ଚୂଳଓ। ୩୮୩; ଅ। ନି। ୮।୨୦) ଖଯେ ଦିସ୍ସତି। ‘‘ଅଯଂ ଇମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଅଭିକ୍କନ୍ତତରୋ ଚ ପଣୀତତରୋ ଚା’’ତି ଏଓମାଦୀସୁ (ଅ। ନି। ୪।୧୦୦) ସୁନ୍ଦରେ।

‘‘କୋ ମେ ଓନ୍ଦତି ପାଦାନି, ଇଦ୍ଧିଯା ଯସସା ଜଲଂ;

ଅଭିକ୍କନ୍ତେନ ଓଣ୍ଣେନ, ସବ୍ବା ଓଭାସଯଂ ଦିସା’’ତି। (ଓି। ଓ। ୮୫୭); –

ଏଓମାଦୀସୁ ଅଭିରୂପେ। ‘‘ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ, ଭୋ ଗୋତମ, ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ, ଭୋ ଗୋତମା’’ତି ଏଓମାଦୀସୁ (ଅ। ନି। ୨।୧୬; ପାରା। ୧୫) ଅବ୍ଭନୁମୋଦନେ। ଇଧ ପନ ଖଯେ। ତେନ ଅଭିକ୍କନ୍ତାଯ ରତ୍ତିଯାତି ପରିକ୍ଖୀଣାଯ ରତ୍ତିଯାତି ଓୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ଅଭିକ୍କନ୍ତଓଣ୍ଣାତି ଏତ୍ଥ ଅଭିକ୍କନ୍ତସଦ୍ଦୋ ଅଭିରୂପେ, ଓଣ୍ଣସଦ୍ଦୋ ପନ ଛଓିଥୁତିକୁଲଓଗ୍ଗକାରଣସଣ୍ଠାନପମାଣରୂପାଯତନାଦୀସୁ ଦିସ୍ସତି। ତତ୍ଥ ‘‘ସୁଓଣ୍ଣଓଣ୍ଣୋସି ଭଗଓା’’ତି ଏଓମାଦୀସୁ (ମ। ନି। ୨।୩୯୯; ସୁ। ନି। ୫୫୩) ଛଓିଯଂ। ‘‘କଦା ସଞ୍ଞୂଳ୍ହା ପନ ତେ ଗହପତି ଇମେ ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ଓଣ୍ଣା’’ତି ଏଓମାଦୀସୁ (ମ। ନି। ୨।୭୭) ଥୁତିଯଂ। ‘‘ଚତ୍ତାରୋମେ, ଭୋ ଗୋତମ, ଓଣ୍ଣା’’ତି ଏଓମାଦୀସୁ (ଦୀ। ନି। ୩।୧୧୫) କୁଲଓଗ୍ଗେ। ‘‘ଅଥ କେନ ନୁ ଓଣ୍ଣେନ, ଗନ୍ଧଥେନୋତି ଓୁଚ୍ଚତୀ’’ତି ଏଓମାଦୀସୁ (ସଂ। ନି। ୧।୨୩୪) କାରଣେ। ‘‘ମହନ୍ତଂ ହତ୍ଥିରାଜଓଣ୍ଣଂ ଅଭିନିମ୍ମିନିତ୍ୱା’’ତି ଏଓମାଦୀସୁ (ସଂ। ନି। ୧।୧୩୮) ସଣ୍ଠାନେ। ‘‘ତଯୋ ପତ୍ତସ୍ସ ଓଣ୍ଣା’’ତି ଏଓମାଦୀସୁ ପମାଣେ। ‘‘ଓଣ୍ଣୋ ଗନ୍ଧୋ ରସୋ ଓଜା’’ତି ଏଓମାଦୀସୁ ରୂପାଯତନେ। ସୋ ଇଧ ଛଓିଯଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ତେନ ଅଭିକ୍କନ୍ତଓଣ୍ଣାତି ଅଭିରୂପଚ୍ଛଓୀତି ଓୁତ୍ତଂ ହୋତି।

କେଓଲକପ୍ପନ୍ତି ଏତ୍ଥ କେଓଲସଦ୍ଦୋ ଅନଓସେସଯେଭୁଯ୍ୟଅବ୍ୟାମିସ୍ସାନତିରେକଦଳ୍ହତ୍ଥଓିସଂଯୋଗାଦିଅନେକତ୍ଥୋ । ତଥା ହିସ୍ସ ‘‘କେଓଲପରିପୁଣ୍ଣଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯ’’ନ୍ତି ଏଓମାଦୀସୁ (ପାରା। ୧) ଅନଓସେସତା ଅତ୍ଥୋ। ‘‘କେଓଲକପ୍ପା ଚ ଅଙ୍ଗମାଗଧା ପହୂତଂ ଖାଦନୀଯଂ ଭୋଜନୀଯଂ ଆଦାଯ ଉପସଙ୍କମିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ଏଓମାଦୀସୁ (ମହାଓ। ୪୩) ଯେଭୁଯ୍ୟତା। ‘‘କେଓଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ସମୁଦଯୋ ହୋତୀ’’ତି ଏଓମାଦୀସୁ (ଓିଭ। ୨୨୫) ଅବ୍ୟାମିସ୍ସତା। ‘‘କେଓଲଂ ସଦ୍ଧାମତ୍ତକଂ ନୂନ ଅଯମାଯସ୍ମା’’ତି ଏଓମାଦୀସୁ (ମହାଓ। ୨୪୪) ଅନତିରେକତା। ‘‘ଆଯସ୍ମତୋ, ଭନ୍ତେ, ଅନୁରୁଦ୍ଧସ୍ସ ବାହିଯୋ ନାମ ସଦ୍ଧିଓିହାରିକୋ କେଓଲକପ୍ପଂ ସଙ୍ଘଭେଦାଯ ଠିତୋ’’ତି ଏଓମାଦୀସୁ (ଅ। ନି। ୪।୨୪୩) ଦଳ୍ହତ୍ଥତା। ‘‘କେଓଲୀ ଓୁସିତଓା ଉତ୍ତମପୁରିସୋତି ଓୁଚ୍ଚତୀ’’ତି ଏଓମାଦୀସୁ (ସଂ। ନି। ୩।୫୭) ଓିସଂଯୋଗୋ। ଇଧ ପନସ୍ସ ଅନଓସେସତ୍ତମତ୍ଥୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ।

କପ୍ପସଦ୍ଦୋ ପନାଯଂ ଅଭିସଦ୍ଦହନଓୋହାରକାଲପଞ୍ଞତ୍ତିଛେଦନଓିକପ୍ପଲେସସମନ୍ତଭାଓାଦିଅନେକତ୍ଥୋ। ତଥା ହିସ୍ସ ‘‘ଓକପ୍ପନୀଯମେତଂ ଭୋତୋ ଗୋତମସ୍ସ, ଯଥା ତଂ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସା’’ତି ଏଓମାଦୀସୁ (ମ। ନି। ୧।୩୮୭) ଅଭିସଦ୍ଦହନମତ୍ଥୋ। ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖଓେ, ପଞ୍ଚହି ସମଣକପ୍ପେହି ଫଲଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁ’’ନ୍ତି ଏଓମାଦୀସୁ (ଚୂଳଓ। ୨୫୦) ଓୋହାରୋ। ‘‘ଯେନ ସୁଦଂ ନିଚ୍ଚକପ୍ପଂ ଓିହରାମୀ’’ତି ଏଓମାଦୀସୁ (ମ। ନି। ୧।୩୮୭) କାଲୋ। ‘‘ଇଚ୍ଚାଯସ୍ମା କପ୍ପୋ’’ତି ଏଓମାଦୀସୁ (ସୁ। ନି। ୧୦୯୮; ଚୂଳନି। କପ୍ପମାଣଓପୁଚ୍ଛା ୧୧୭, କପ୍ପମାଣଓପୁଚ୍ଛାନିଦ୍ଦେସ ୬୧) ପଞ୍ଞତ୍ତି। ‘‘ଅଲଙ୍କତୋ କପ୍ପିତକେସମସ୍ସୂ’’ତି ଏଓମାଦୀସୁ (ଜା। ୨।୨୨।୧୩୬୮) ଛେଦନଂ। ‘‘କପ୍ପତି ଦ୍ୱଙ୍ଗୁଲକପ୍ପୋ’’ତି ଏଓମାଦୀସୁ (ଚୂଳଓ। ୪୪୬) ଓିକପ୍ପୋ। ‘‘ଅତ୍ଥି କପ୍ପୋ ନିପଜ୍ଜିତୁ’’ନ୍ତି ଏଓମାଦୀସୁ (ଅ। ନି। ୮।୮୦) ଲେସୋ। ‘‘କେଓଲକପ୍ପଂ ଜେତଓନଂ ଓଭାସେତ୍ୱା’’ତି ଏଓମାଦୀସୁ (ସଂ। ନି। ୧।୯୪) ସମନ୍ତଭାଓୋ। ଇଧ ପନସ୍ସ ସମନ୍ତଭାଓୋ ଅତ୍ଥୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ। ଯତୋ କେଓଲକପ୍ପଂ ଜେତଓନନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଅନଓସେସଂ ସମନ୍ତତୋ ଜେତଓନନ୍ତି ଏଓମତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ଓଭାସେତ୍ୱାତି ଆଭାଯ ଫରିତ୍ୱା, ଚନ୍ଦିମା ଓିଯ ସୂରିଯୋ ଓିଯ ଚ ଏକୋଭାସଂ ଏକପଜ୍ଜୋତଂ କରିତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଯେନ ଭଗଓା ତେନୁପସଙ୍କମୀତି ଭୁମ୍ମତ୍ଥେ କରଣଓଚନଂ। ଯତୋ ଯତ୍ଥ ଭଗଓା, ତତ୍ଥ ଉପସଙ୍କମୀତି ଏଓମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଯେନ ଓା କାରଣେନ ଭଗଓା ଦେଓମନୁସ୍ସେହି ଉପସଙ୍କମିତବ୍ବୋ, ତେନେଓ କାରଣେନ ଉପସଙ୍କମୀତି ଏଓମ୍ପେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। କେନ ଚ କାରଣେନ ଭଗଓା ଉପସଙ୍କମିତବ୍ବୋ? ନାନପ୍ପକାରଗୁଣଓିସେସାଧିଗମାଧିପ୍ପାଯେନ, ସାଦୁରସଫଲୂପଭୋଗାଧିପ୍ପାଯେନ ଦିଜଗଣେହି ନିଚ୍ଚଫଲିତମହାରୁକ୍ଖୋ ଓିଯ। ଉପସଙ୍କମୀତି ଚ ଗତାତି ଓୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱାତି ଉପସଙ୍କମନପରିଯୋସାନଦୀପନଂ । ଅଥ ଓା ଏଓଂ ଗତା ତତୋ ଆସନ୍ନତରଂ ଠାନଂ ଭଗଓତୋ ସମୀପସଙ୍ଖାତଂ ଗନ୍ତ୍ୱାତି ଓୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଭଗଓନ୍ତଂ ଅଭିଓାଦେତ୍ୱାତି ଭଗଓନ୍ତଂ ଓନ୍ଦିତ୍ୱା ପଣମିତ୍ୱା ନମସ୍ସିତ୍ୱା।

ଏକମନ୍ତନ୍ତି ଭାୱନପୁଂସକନିଦ୍ଦେସୋ ଏକୋକାସଂ ଏକପସ୍ସନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଭୁମ୍ମତ୍ଥେ ୱା ଉପଯୋଗୱଚନଂ। ଅଟ୍ଠାସୀତି ନିସଜ୍ଜାଦିପଟିକ୍ଖେପୋ, ଠାନଂ କପ୍ପେସି, ଠିତା ଅହୋସୀତି ଅତ୍ଥୋ।

କଥଂ ଠିତା ପନ ସା ଏକମନ୍ତଂ ଠିତା ଅହୂତି?

''ନ ପଚ୍ଛତୋ ନ ପୁରତୋ, ନାପି ଆସନ୍ନଦୂରତୋ;

ନ କଚ୍ଛେ ନୋପି ପଟିୱାତେ, ନ ଚାପି ଓଣତୁଣ୍ଣତେ;

ଇମେ ଦୋସେ ୱିୱଜ୍ଜେତ୍ୱା, ଏକମନ୍ତଂ ଠିତା ଅହୂ''ତି।

କସ୍ମା ପନାୟଂ ଅଟ୍ଠାସି ଏୱ, ନ ନିସୀଦୀତି? ଲହୁଂ ନିୱତ୍ତିତୁକାମତାୟ। ଦେୱତାୟୋ ହି କଞ୍ଚିଦେୱ ଅତ୍ଥୱସଂ ପଟିଚ୍ଚ ସୁଚିପୁରିସୋ ୱିୟ ୱଚ୍ଚଟ୍ଠାନଂ ମନୁସ୍ସଲୋକଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି। ପକତିୟା ପନ ତାସଂ ଯୋଜନସତତୋ ପଭୁତି ମନୁସ୍ସଲୋକୋ ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧତାୟ ପଟିକୂଲୋ ହୋତି, ନ ଏତ୍ଥ ଅଭିରମନ୍ତି, ତେନ ସା ଆଗତକିଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ଲହୁଂ ନିୱତ୍ତିତୁକାମତାୟ ନ ନିସୀଦି। ଯସ୍ସ ଚ ଗମନାଦିଇରିୟାପଥପରିସ୍ସମସ୍ସ ୱିନୋଦନତ୍ଥଂ ନିସୀଦନ୍ତି, ସୋ ଦେୱାନଂ ପରିସ୍ସମୋ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମାପି ନ ନିସୀଦି। ଯେ ଚ ମହାସାୱକା ଭଗୱନ୍ତଂ ପରିୱାରେତ୍ୱା ଠିତା, ତେ ପତିମାନେତି, ତସ୍ମାପି ନ ନିସୀଦି। ଅପିଚ ଭଗୱତି ଗାରୱେନେୱ ନ ନିସୀଦି। ଦେୱତାନଞ୍ହି ନିସୀଦିତୁକାମାନଂ ଆସନଂ ନିବ୍ବତ୍ତତି, ତଂ ଅନିଚ୍ଛମାନା ନିସଜ୍ଜାୟ ଚିତ୍ତମ୍ପି ଅକତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଅଟ୍ଠାସି।

ଏକମନ୍ତଂ ଠିତା ଖୋ ସା ଦେୱତାତି ଏୱଂ ଇମେହି କାରଣେହି ଏକମନ୍ତଂ ଠିତା ଖୋ ସା ଦେୱତା। ଭଗୱନ୍ତଂ ଗାଥାୟ ଅଜ୍ଝଭାସୀତି ଭଗୱନ୍ତଂ ଅକ୍ଖରପଦନିୟମିତଗନ୍ଥିତେନ ୱଚନେନ ଅଭାସୀତି ଅତ୍ଥୋ। କଥଂ? ବହୂ ଦେୱା ମନୁସ୍ସା ଚ…ପେ… ବ୍ରୂହି ମଙ୍ଗଲମୁତ୍ତମନ୍ତି।

ମଙ୍ଗଲପଞ୍ହସମୁଟ୍ଠାନକଥା

ତତ୍ଥ ଯସ୍ମା ''ଏୱମିଚ୍ଚାଦିପାଠସ୍ସ, ଅତ୍ଥଂ ନାନପ୍ପକାରତୋ। ୱଣ୍ଣୟନ୍ତୋ ସମୁଟ୍ଠାନଂ, ୱତ୍ୱା''ତି ମାତିକା ଠପିତା, ତସ୍ସ ଚ ସମୁଟ୍ଠାନସ୍ସ ଅୟଂ ୱତ୍ତବ୍ବତାୟ ଓକାସୋ, ତସ୍ମା ମଙ୍ଗଲପଞ୍ହସମୁଟ୍ଠାନଂ ତାୱ ୱତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ଇମେସଂ ଗାଥାପଦାନମତ୍ଥଂ ୱଣ୍ଣୟିସ୍ସାମି। କିଞ୍ଚ ମଙ୍ଗଲପଞ୍ହସମୁଟ୍ଠାନଂ? ଜମ୍ବୁଦୀପେ କିର ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ନଗରଦ୍ୱାରସନ୍ଥାଗାରସଭାଦୀସୁ ମହାଜନୋ ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା ହିରଞ୍ଞସୁୱଣ୍ଣଂ ଦତ୍ୱା ନାନପ୍ପକାରଂ ସୀତାହରଣାଦିକଥଂ କଥାପେତି, ଏକେକା କଥା ଚତୁମାସଚ୍ଚୟେନ ନିଟ୍ଠାତି। ତତ୍ଥ ଏକଦିୱସଂ ମଙ୍ଗଲକଥା ସମୁଟ୍ଠାସି ''କିଂ ନୁ ଖୋ ମଙ୍ଗଲଂ, କିଂ ଦିଟ୍ଠଂ ମଙ୍ଗଲଂ, ସୁତଂ ମଙ୍ଗଲଂ, ମୁତଂ ମଙ୍ଗଲଂ, କୋ ମଙ୍ଗଲଂ ଜାନାତୀ''ତି।

ଅଥ ଦିଟ୍ଠମଙ୍ଗଲିକୋ ନାମେକୋ ପୁରିସୋ ଆହ ''ଅହଂ ମଙ୍ଗଲଂ ଜାନାମି, ଦିଟ୍ଠଂ ଲୋକେ ମଙ୍ଗଲଂ ଦିଟ୍ଠଂ ନାମ ଅଭିମଙ୍ଗଲସମ୍ମତଂ ରୂପଂ। ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ଇଧେକଚ୍ଚୋ କାଲସ୍ସେୱ ୱୁଟ୍ଠାୟ ଚାତକସକୁଣଂ ୱା ପସ୍ସତି, ବେଲୁୱଲଟ୍ଠିଂ ୱା ଗବ୍ଭିନିଂ ୱା କୁମାରକେ ୱା ଅଲଙ୍କତପଟିୟତ୍ତେ ପୁଣ୍ଣଘଟେ ୱା ଅଲ୍ଲରୋହିତମଚ୍ଛଂ ୱା ଆଜଞ୍ଞଂ ୱା ଆଜଞ୍ଞରଥଂ ୱା ଉସଭଂ ୱା ଗାୱିଂ ୱା କପିଲଂ ୱା, ଯଂ ୱା ପନଞ୍ଞମ୍ପି କିଞ୍ଚି ଏୱରୂପଂ ଅଭିମଙ୍ଗଲସମ୍ମତଂ ରୂପଂ ପସ୍ସତି, ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଦିଟ୍ଠମଙ୍ଗଲ''ନ୍ତି। ତସ୍ସ ୱଚନଂ ଏକଚ୍ଚେ ଅଗ୍ଗହେସୁଂ, ଏକଚ୍ଚେ ନ ଅଗ୍ଗହେସୁଂ। ଯେ ନ ଅଗ୍ଗହେସୁଂ, ତେ ତେନ ସହ ୱିୱଦିଂସୁ।

ଅଥ ସୁତମଙ୍ଗଲିକୋ ନାମ ଏକୋ ପୁରିସୋ ଆହ – ''ଚକ୍ଖୁନାମେତଂ, ଭୋ, ସୁଚିମ୍ପି ପସ୍ସତି ଅସୁଚିମ୍ପି, ତଥା ସୁନ୍ଦରମ୍ପି, ଅସୁନ୍ଦରମ୍ପି, ମନାପମ୍ପି, ଅମନାପମ୍ପି। ଯଦି ତେନ ଦିଟ୍ଠଂ ମଙ୍ଗଲଂ ସିୟା, ସବ୍ବମ୍ପି ମଙ୍ଗଲଂ ସିୟା। ତସ୍ମା ନ ଦିଟ୍ଠଂ ମଙ୍ଗଲଂ, ଅପିଚ ଖୋ ପନ ସୁତଂ ମଙ୍ଗଲଂ। ସୁତଂ ନାମ ଅଭିମଙ୍ଗଲସମ୍ମତୋ ସଦ୍ଦୋ। ସେୟ୍ୟଥିଦଂ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ କାଲସ୍ସେୱ ୱୁଟ୍ଠାୟ ୱଡ୍ଢାତି ୱା ୱଡ୍ଢମାନାତି ୱା ପୁଣ୍ଣାତି ୱା ଫୁସ୍ସାତି ୱା ସୁମନାତି ୱା ସିରୀତି ୱା ସିରିୱଡ୍ଢାତି ୱା ଅଜ୍ଜ ସୁନକ୍ଖତ୍ତଂ ସୁମୁହୁତ୍ତଂ ସୁଦିୱସଂ ସୁମଙ୍ଗଲନ୍ତି ଏୱରୂପଂ ୱା ଯଂକିଞ୍ଚି ଅଭିମଙ୍ଗଲସମ୍ମତଂ ସଦ୍ଦଂ ସୁଣାତି, ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି ସୁତମଙ୍ଗଲ''ନ୍ତି। ତସ୍ସାପି ୱଚନଂ ଏକଚ୍ଚେ ଅଗ୍ଗହେସୁଂ, ଏକଚ୍ଚେ ନ ଅଗ୍ଗହେସୁଂ। ଯେ ନ ଅଗ୍ଗହେସୁଂ, ତେ ତେନ ସହ ୱିୱଦିଂସୁ।

ଅଥ ମୁତମଙ୍ଗଲିକୋ ନାମେକୋ ପୁରିସୋ ଆହ ''ସୋତମ୍ପି ହି ନାମେତଂ, ଭୋ, ସାଧୁମ୍ପି ଅସାଧୁମ୍ପି ମନାପମ୍ପି ଅମନାପମ୍ପି ସଦ୍ଦଂ ସୁଣାତି। ଯଦି ତେନ ସୁତଂ ମଙ୍ଗଲଂ ସିୟା, ସବ୍ବମ୍ପି ମଙ୍ଗଲଂ ସିୟା। ତସ୍ମା ନ ସୁତଂ ମଙ୍ଗଲଂ, ଅପିଚ ଖୋ ପନ ମୁତଂ ମଙ୍ଗଲଂ। ମୁତଂ ନାମ ଅଭିମଙ୍ଗଲସମ୍ମତଂ

ଗନ୍ଧରସଫୋଟ୍ଠବ୍ବଂ। ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ଇଧେକଚ୍ଚୋ କାଲସ୍ସେୱ ୱୁଟ୍ଠାୟ ପଦୁମଗନ୍ଧାଦିପୁପ୍ଫଗନ୍ଧଂ ୱା ଘାୟତି, ଫୁସ୍ସଦନ୍ତକଟ୍ଠଂ ୱା ଖାଦତି, ପଥୱିଂ ୱା ଆମସତି, ହରିତସସ୍ସଂ ୱା ଅଲ୍ଲଗୋମୟଂ ୱା କଚ୍ଛପଂ ୱା ତିଲଂ ୱା ପୁପ୍ଫଂ ୱା ଫଲଂ ୱା ଆମସତି, ଫୁସ୍ସମତ୍ତିକାୟ ୱା ସମ୍ମା ଲିମ୍ପତି, ଫୁସ୍ସସାଟକଂ ୱା ନିୱାସେତି, ଫୁସ୍ସୱେଠନଂ ୱା ଧାରେତି। ଯଂ ୱା ପନଞ୍ଞମ୍ପି କିଞ୍ଚି ଏୱରୂପଂ ଅଭିମଙ୍ଗଲସମ୍ମତଂ ଗନ୍ଧଂ ୱା ଘାୟତି, ରସଂ ୱା ସାୟତି, ଫୋଟ୍ଠବ୍ବଂ ୱା ଫୁସତି, ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି ମୁତମଙ୍ଗଲ''ନ୍ତି। ତସ୍ସାପି ୱଚନଂ ଏକଚ୍ଚେ ଅଗ୍ଗହେସୁଂ, ଏକଚ୍ଚେ ନ ଅଗ୍ଗହେସୁଂ।

ତତ୍ଥ ନ ଦିଟ୍ଠମଙ୍ଗଲିକୋ ସୁତମୁତମଙ୍ଗଲିକେ ଅସକ୍ଖି ଞାପେତୁଂ, ନ ତେସଂ ଅଞ୍ଞତରୋ ଇତରେ ଦ୍ୱେ। ତେସୁ ଚ ମନୁସ୍ସେସୁ ଯେ ଦିଟ୍ଠମଙ୍ଗଲିକସ୍ସ ୱଚନଂ ଗଣ୍ହିଂସୁ, ତେ ''ଦିଟ୍ଠଂଯେୱ ମଙ୍ଗଲ''ନ୍ତି ଗତା। ଯେ ସୁତମୁତମଙ୍ଗଲିକାନଂ, ତେ ''ସୁତଂଯେୱ ମୁତଂଯେୱ ମଙ୍ଗଲ''ନ୍ତି ଗତା। ଏୱମୟଂ ମଙ୍ଗଲକଥା ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପେ ପାକଟା ଜାତା।

ଅଥ ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପେ ମନୁସ୍ସା ଗୁମ୍ବଗୁମ୍ବା ହୁତ୍ୱା ''କିଂ ନୁ ଖୋ ମଙ୍ଗଲ''ନ୍ତି ମଙ୍ଗଲାନି ଚିନ୍ତୟିଂସୁ। ତେସଂ ମନୁସ୍ସାନଂ ଆରକ୍ଖଦେୱତା ତଂ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ତଥେୱ ମଙ୍ଗଲାନି ଚିନ୍ତୟିଂସୁ। ତାସଂ ଦେୱତାନଂ ଭୁମ୍ମଦେୱତା ମିତ୍ତା ହୋନ୍ତି, ଅଥ ତତୋ ସୁତ୍ୱା ଭୁମ୍ମଦେୱତାପି ତଥେୱ ମଙ୍ଗଲାନି ଚିନ୍ତୟିଂସୁ, ତାସଂ ଦେୱତାନଂ ଆକାସଟ୍ଠଦେୱତା ମିତ୍ତା ହୋନ୍ତି, ଆକାସଟ୍ଠଦେୱତାନଂ ଚତୁମହାରାଜିକା ଦେୱତା ମିତ୍ତା ହୋନ୍ତି, ଏତେନୁପାୟେନ ଯାୱ ସୁଦସ୍ସୀଦେୱତାନଂ ଅକନିଟ୍ଠଦେୱତା ମିତ୍ତା ହୋନ୍ତି, ଅଥ ତତୋ ସୁତ୍ୱା ଅକନିଟ୍ଠଦେୱତାପି ତଥେୱ ଗୁମ୍ବଗୁମ୍ବା ହୁତ୍ୱା ମଙ୍ଗଲାନି ଚିନ୍ତୟିଂସୁ। ଏୱଂ ଯାୱ ଦସସହସ୍ସଚକ୍କୱାଳେସୁ ସବ୍ବତ୍ଥ ମଙ୍ଗଲଚିନ୍ତା ଉଦପାଦି। ଉପ୍ପନ୍ନା ଚ ''ଇଦଂ ମଙ୍ଗଲଂ ଇଦଂ ମଙ୍ଗଲ''ନ୍ତି ୱିନିଚ୍ଛୟମାନାପି ଅପ୍ପତ୍ତା ଏୱ ୱିନିଚ୍ଛୟଂ ଦ୍ୱାଦସ ୱସ୍ସାନି ଅଟ୍ଠାସି। ସବ୍ବେ ମନୁସ୍ସା ଚ ଦେୱା ଚ ବ୍ରହ୍ମାନୋ ଚ ଠପେତ୍ୱା ଅରିୟସାୱକେ ଦିଟ୍ଠସୁତମୁତୱସେନ ତିଧା ଭିନ୍ନା। ଏକୋପି ''ଇଦମେୱ ମଙ୍ଗଲ''ନ୍ତି ଯଥାଭୁଚ୍ଚତୋ ନିଟ୍ଠଙ୍ଗତୋ ନାହୋସି, ମଙ୍ଗଲକୋଲାହଲଂ ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜି।

କୋଲାହଲଂ ନାମ ପଞ୍ଚୱିଧଂ କପ୍ପକୋଲାହଲଂ, ଚକ୍କୱତ୍ତିକୋଲାହଲଂ, ବୁଦ୍ଧକୋଲାହଲଂ, ମଙ୍ଗଲକୋଲାହଲଂ, ମୋନେୟ୍ୟକୋଲାହଲନ୍ତି। ତତ୍ଥ କାମାୱଚରଦେୱା ମୁତ୍ତସିରା ୱିକିଣ୍ଣକେସା ରୁଦମ୍ମୁଖା ଅସ୍ସୂନି ହତ୍ଥେହି ପୁଞ୍ଛମାନା ରତ୍ତୱତ୍ଥନିୱତ୍ଥା ଅତିୱିୟ ୱିରୂପୱେସଧାରିନୋ ହୁତ୍ୱା ''ୱସ୍ସସତସହସ୍ସଚ୍ଚୟେନ କପ୍ପୁଟ୍ଠାନଂ ହୋହିତି, ଅୟଂ ଲୋକୋ ୱିନସ୍ସିସ୍ସତି, ମହାସମୁଦ୍ଦୋ ସୁସ୍ସିସ୍ସତି, ଅୟଞ୍ଚ ମହାପଥୱୀ ସିନେରୁ ଚ ପବ୍ବତରାଜା ଉଡ୍ଢୟ୍ହିସ୍ସତି ୱିନସ୍ସିସ୍ସତି, ଯାୱ ବ୍ରହ୍ମଲୋକା ଲୋକୱିନାସୋ ଭୱିସ୍ସତି, ମେତ୍ତଂ ମାରିସା ଭାୱେଥ, କରୁଣଂ ମୁଦିତଂ ଉପେକ୍ଖଂ ମାରିସା ଭାୱେଥ, ମାତରଂ ଉପଟ୍ଠହଥ, ପିତରଂ ଉପଟ୍ଠହଥ, କୁଲେ ଜେଟ୍ଠାପଚାୟିନୋ ହୋଥ, ଜାଗରଥ ମା ପମାଦତ୍ଥା''ତି ମନୁସ୍ସପଥେ ୱିଚରିତ୍ୱା ଆରୋଚେନ୍ତି। ଇଦଂ କପ୍ପକୋଲାହଲଂ ନାମ।

କାମାୱଚରଦେୱାଯେୱ ''ୱସ୍ସସତସ୍ସଚ୍ଚୟେନ ଚକ୍କୱତ୍ତିରାଜା ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀ''ତି ମନୁସ୍ସପଥେ ୱିଚରିତ୍ୱା ଆରୋଚେନ୍ତି। ଇଦଂ ଚକ୍କୱତ୍ତିକୋଲାହଲଂ ନାମ। ସୁଦ୍ଧାୱାସା ପନ ଦେୱା ବ୍ରହ୍ମାଭରଣେନ ଅଲଙ୍କରିତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମୱେଠନଂ ସୀସେ କତ୍ୱା ପୀତିସୋମନସ୍ସଜାତା ବୁଦ୍ଧଗୁଣୱାଦିନୋ ''ୱସ୍ସସହସ୍ସଚ୍ଚୟେନ ବୁଦ୍ଧୋ ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀ''ତି ମନୁସ୍ସପଥେ ୱିଚରିତ୍ୱା ଆରୋଚେନ୍ତି। ଇଦଂ ବୁଦ୍ଧକୋଲାହଲଂ ନାମ। ସୁଦ୍ଧାୱାସା ଏୱ ଦେୱା ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ଚିତ୍ତଂ ଞତ୍ୱା ''ଦ୍ୱାଦସନ୍ନଂ ୱସ୍ସାନଂ ଅଚ୍ଚୟେନ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ମଙ୍ଗଲଂ କଥେସ୍ସତୀ''ତି ମନୁସ୍ସପଥେ ୱିଚରିତ୍ୱା ଆରୋଚେନ୍ତି। ଇଦଂ ମଙ୍ଗଲକୋଲାହଲଂ ନାମ। ସୁଦ୍ଧାୱାସା ଏୱ ଦେୱା ''ସତ୍ତନ୍ନଂ ୱସ୍ସାନଂ ଅଚ୍ଚୟେନ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱତା ସଦ୍ଧିଂ ସମାଗମ୍ମ ମୋନେୟ୍ୟପଟିପଦଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସତୀ''ତି ମନୁସ୍ସପଥେ ୱିଚରିତ୍ୱା ଆରୋଚେନ୍ତି। ଇଦଂ ମୋନେୟ୍ୟକୋଲାହଲଂ ନାମ। ଇମେସୁ ପଞ୍ଚସୁ କୋଲାହଲେସୁ ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ଇଦଂ ମଙ୍ଗଲକୋଲାହଲଂ ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜି।

ଅଥ ଦେୱେସୁ ଚ ମନୁସ୍ସେସୁ ଚ ୱିଚିନିତ୍ୱା ୱିଚିନିତ୍ୱା ମଙ୍ଗଲାନି ଅଲଭମାନେସୁ ଦ୍ୱାଦସନ୍ନଂ ୱସ୍ସାନଂ ଅଚ୍ଚୟେନ ତାୱତିଂସକାୟିକା ଦେୱତା ସଙ୍ଗମ୍ମ ସମାଗମ୍ମ ଏୱଂ ସମଚିନ୍ତେସୁଂ ''ସେୟ୍ୟଥାପି ନାମ ଘରସାମିକୋ ଅନ୍ତୋଘରଜନାନଂ, ଗାମସାମିକୋ ଗାମୱାସୀନଂ , ରାଜା ସବ୍ବମନୁସ୍ସାନଂ, ଏୱମେୱ ଅୟଂ ସକ୍କୋ ଦେୱାନମିନ୍ଦୋ ଅମ୍ହାକଂ ଅଗ୍ଗୋ ଚ ସେଟ୍ଠୋ ଚ ଯଦିଦଂ ପୁଞ୍ଞେନ ତେଜେନ ଇସ୍ସରିୟେନ ପଞ୍ଞାୟ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଦେୱଲୋକାନଂ ଅଧିପତି, ଯଂନୂନ ମୟଂ ସକ୍କଂ ଦେୱାନମିନ୍ଦଂ ଏତମତ୍ଥଂ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟାମା''ତି। ତା ସକ୍କସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସକ୍କଂ ଦେୱାନମିନ୍ଦଂ ତଙ୍ଖଣାନୁରୂପନିୱାସନାଭରଣସସ୍ସିରିକସରୀରଂ ଅଡ୍ଢତେୟ୍ୟକୋଟିଅଚ୍ଛରାଗଣପରିୱୁତଂ ପାରିଚ୍ଛତ୍ତକମୂଲେ ପଣ୍ଡୁକମ୍ବଲୱରାସନେ ନିସିନ୍ନଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଠତ୍ୱା ଏତଦୱୋଚୁଂ ''ଯଗ୍ଘେ, ମାରିସ, ଜାନେୟ୍ୟାସି, ଏତରହି ମଙ୍ଗଲପଞ୍ହା ସମୁଟ୍ଠିତା, ଏକେ 'ଦିଟ୍ଠଂ ମଙ୍ଗଲ'ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି, ଏକେ 'ସୁତଂ ମଙ୍ଗଲ'ନ୍ତି, ଏକେ 'ମୁତଂ ମଙ୍ଗଲ'ନ୍ତି, ତତ୍ଥ ମୟଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞେ ଚ ଅନିଟ୍ଠଙ୍ଗତା, ସାଧୁ ୱତ ନୋ ତ୍ୱଂ ଯାଥାୱତୋ ବ୍ୟାକରୋହୀ''ତି। ଦେୱରାଜା ପକତିୟାପି ପଞ୍ଞୱା ''ଅୟଂ ମଙ୍ଗଲକଥା କତ୍ଥ ପଠମଂ ସମୁଟ୍ଠିତା''ତି ଆହ। ''ମୟଂ, ଦେୱ, ଚାତୁମହାରାଜିକାନଂ ଅସ୍ସୁମ୍ହା''ତି ଆହଂସୁ। ତତୋ ଚାତୁମହାରାଜିକା ଆକାସଟ୍ଠଦେୱତାନଂ, ଆକାସଟ୍ଠଦେୱତା ଭୁମ୍ମଦେୱତାନଂ, ଭୁମ୍ମଦେୱତା ମନୁସ୍ସାରକ୍ଖଦେୱତାନଂ, ମନୁସ୍ସାରକ୍ଖଦେୱତା

‘‘ମନୁସ୍ସଲୋକେ ସମୁଟ୍ଠିତା’’ତି ଆହଂସୁ।

ଅଥ ଦେୱାନମିନ୍ଦୋ ‘‘ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ କତ୍ଥ ୱସତୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ମନୁସ୍ସଲୋକେ ଦେୱା’’ତି ଆହଂସୁ। ତଂ ଭଗୱନ୍ତଂ କୋଚି ପୁଚ୍ଛୀତି, ନ କୋଚି ଦେୱାତି । କିନ୍ନୁ ନାମ ତୁମ୍ହେ ମାରିସା ଅଗ୍ଗିଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ଖଜ୍ଜୋପନକଂ ଉଜ୍ଜାଲେଥ, ଯେନ ତୁମ୍ହେ ଅନୱସେସମଙ୍ଗଲଦେସକଂ ତଂ ଭଗୱନ୍ତଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ମଂ ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞଥ, ଆଗଚ୍ଛଥ ମାରିସା, ତଂ ଭଗୱନ୍ତଂ ପୁଚ୍ଛାମ, ଅଦ୍ଧା ସସ୍ସିରିକଂ ପଞ୍ହୱେୟ୍ୟାକରଣଂ ଲଭିସ୍ସାମାତି ଏକଂ ଦେୱପୁତ୍ତଂ ଆଣାପେସି ‘‘ତ୍ୱଂ ଭଗୱନ୍ତଂ ପୁଚ୍ଛା’’ତି। ସୋ ଦେୱପୁତ୍ତୋ ତଙ୍ଖଣାନୁରୂପେନ ଅଲଙ୍କାରେନ ଅତ୍ତାନଂ ଅଲଙ୍କରିତ୍ୱା ୱିଜ୍ଜୁରିୱ ୱିଜ୍ଜୋତମାନୋ ଦେୱଗଣପରିୱୁତୋ ଜେତୱନମହାୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଠତ୍ୱା ମଙ୍ଗଲପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ଗାଥାଯ ଅଜ୍ଝଭାସି ‘‘ବହୂ ଦେୱା ମନୁସ୍ସା ଚା’’ତି।

ଇଦଂ ମଙ୍ଗଲପଞ୍ହସମୁଟ୍ଠାନଂ।

ବହୂଦେୱାତିଗାଥାୱଣ୍ଣନା

୨। ଇଦାନି ଗାଥାପଦାନଂ ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନା ହୋତି। ବହୂତି ଅନିଯମିତସଙ୍ଖ୍ୟାନିଦ୍ଦେସୋ, ତେନ ଅନେକସତା ଅନେକସହସ୍ସା ଅନେକସତସହସ୍ସାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଦିବ୍ବନ୍ତୀତି ଦେୱା, ପଞ୍ଚହି କାମଗୁଣେହି କୀଳନ୍ତି, ଅତ୍ତନୋ ୱା ସିରିଯା ଜୋତେନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅପିଚ ଦେୱାତି ତିୱିଧା ଦେୱା ସମ୍ମୁତିଉପପତ୍ତିୱିସୁଦ୍ଧିୱସେନ। ଯଥାହ –

‘‘ଦେୱାତି ତଯୋ ଦେୱା – ସମ୍ମୁତିଦେୱା, ଉପପତ୍ତିଦେୱା, ୱିସୁଦ୍ଧିଦେୱା। ତତ୍ଥ ସମ୍ମୁତିଦେୱା ନାମ ରାଜାନୋ ଦେୱିଯୋ ରାଜକୁମାରା। ଉପପତ୍ତିଦେୱା ନାମ ଚାତୁମହାରାଜିକେ ଦେୱେ ଉପାଦାଯ ତଦୁତ୍ତରିଦେୱା। ୱିସୁଦ୍ଧିଦେୱା ନାମ ଅରହନ୍ତୋ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତୀ’’ତି (ଚୂଳନି। ଧୋତକମାଣୱପୁଚ୍ଛାନିଦ୍ଦେସ ୩୨, ପାରାଯନାନୁଗୀତିଗାଥାନିଦ୍ଦେସ ୧୧୯)।

ତେସୁ ଇଧ ଉପପତ୍ତିଦେୱା ଅଧିପ୍ପେତା। ମନୁନୋ ଅପଚ୍ଚାତି ମନୁସ୍ସା। ପୋରାଣା ପନ ଭଣନ୍ତି – ମନସୋ ଉସ୍ସନ୍ନତାଯ ମନୁସ୍ସା। ତେ ଜମ୍ବୁଦୀପକା, ଅପରଗୋଯାନକା, ଉତ୍ତରକୁରୁକା, ପୁବ୍ବୱିଦେହକାତି ଚତୁବ୍ବିଧା, ଇଧ ଜମ୍ବୁଦୀପକା ଅଧିପ୍ପେତା। ମଙ୍ଗଲନ୍ତି ମହନ୍ତି ଇମେହି ସତ୍ତାତି ମଙ୍ଗଲାନି, ଇଦ୍ଧିଂ ୱୁଦ୍ଧିଞ୍ଚ ପାପୁଣନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଚିନ୍ତଯୁନ୍ତି ଚିନ୍ତେସୁଂ ଆକଙ୍ଖମାନାତି ଇଚ୍ଛମାନା ପତ୍ଥଯମାନା ପିହଯମାନା। ସୋତ୍ଥାନନ୍ତି ସୋତ୍ଥିଭାୱଂ, ସବ୍ବେସଂ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକସମ୍ପରାଯିକାନଂ ସୋଭନାନଂ ସୁନ୍ଦରାନଂ କଲ୍ୟାଣାନଂ ଧମ୍ମାନମତ୍ଥିତନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ବ୍ରୂହୀତି ଦେସେହି ପକାସେହି, ଆଚିକ୍ଖ ୱିୱର ୱିଭଜ ଉତ୍ତାନୀକରୋହି। ମଙ୍ଗଲନ୍ତି ଇଦ୍ଧିକାରଣଂ ୱୁଦ୍ଧିକାରଣଂ ସବ୍ବସମ୍ପତ୍ତିକାରଣଂ। ଉତ୍ତମନ୍ତି ୱିସିଟ୍ଠଂ ପୱରଂ ସବ୍ବଲୋକହିତସୁଖାୱହନ୍ତି ଅଯଂ ଗାଥାଯ ଅନୁପୁବ୍ବପଦୱଣ୍ଣନା।

ଅଯଂ ପନ ପିଣ୍ଡତ୍ଥୋ – ସୋ ଦେୱପୁତ୍ତୋ ଦସସହସ୍ସଚକ୍କୱାଳେସୁ ଦେୱତା ମଙ୍ଗଲପଞ୍ହଂ ସୋତୁକାମତାଯ ଇମସ୍ମିଂ ଚକ୍କୱାଳେ ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା ଏକୱାଲଗ୍ଗକୋଟିଓକାସମତ୍ତେ ଦସପି ୱୀସମ୍ପି ତିଂସମ୍ପି ଚତ୍ତାଲୀସମ୍ପି ପଞ୍ଞାସମ୍ପି ସଟ୍ଠିପି ସତ୍ତତିପି ଅସୀତିପି ସୁଖୁମତ୍ତଭାୱେ ନିମ୍ମିନିତ୍ୱା ସବ୍ବଦେୱମାରବ୍ରହ୍ମାନୋ ସିରିଯା ଚ ତେଜସା ଚ ଅଧିଗ୍ଗୟ୍ହ ୱିରୋଚମାନଂ ପଞ୍ଞତ୍ତୱରବୁଦ୍ଧାସନେ ନିସିନ୍ନଂ ଭଗୱନ୍ତଂ ପରିୱାରେତ୍ୱା ଠିତା ଦିସ୍ୱା ତସ୍ମିଞ୍ଚ ସମଯେ ଅନାଗତାନମ୍ପି ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପକାନଂ ମନୁସ୍ସାନଂ ଚେତସା ଚେତୋପରିୱିତକ୍କମଞ୍ଞାଯ ସବ୍ବଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ୱିଚିକିଚ୍ଛାସଲ୍ଲସମୁଦ୍ଧରଣତ୍ଥଂ ଆହ –

‘‘ବହୂ ଦେୱା ମନୁସ୍ସା ଚ, ମଙ୍ଗଲାନି ଅଚିନ୍ତଯୁଂ;

ଆକଙ୍ଖମାନା ସୋତ୍ଥାନଂ, ବ୍ରୂହି ମଙ୍ଗଲମୁତ୍ତମ’’ନ୍ତି।

ତାସଂ ଦେୱତାନଂ ଅନୁମତିଯା ମନୁସ୍ସାନଞ୍ଚ ଅନୁଗ୍ଗହେନ ମଯା ପୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ ଯଂ ସବ୍ବେସମେୱ ଅମ୍ହାକଂ ଏକନ୍ତହିତସୁଖାୱହତୋ ଉତ୍ତମଂ ମଙ୍ଗଲଂ, ତଂ ନୋ ଅନୁକମ୍ପଂ ଉପାଦାଯ ବ୍ରୂହି ଭଗୱାତି।

ଅସେୱନାଚାତିଗାଥାୱଣ୍ଣନା

୩। ଏୱମେତଂ ଦେୱପୁତ୍ତସ୍ସ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ଭଗୱା ‘‘ଅସେୱନା ଚ ବାଲାନ’’ନ୍ତି ଗାଥମାହ। ତତ୍ଥ ଅସେୱନାତି ଅଭଜନା ଅପଯିରୁପାସନା। ବାଲାନନ୍ତି

ବଲନ୍ତି ଅସ୍ସସନ୍ତୀତି ବାଲା, ଅସ୍ସସିତପସ୍ସସିତମତ୍ତେନ ଜୀୱନ୍ତି, ନ ପଞ୍ଞାଜୀୱିତେନାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ତେସଂ ବାଲାନଂ। ପଣ୍ଡିତାନନ୍ତି ପଣ୍ଡନ୍ତୀତି ପଣ୍ଡିତା, ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକସମ୍ପରାୟିକେସୁ ଅତ୍ଥେସୁ ଞାଣଗତିୟା ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ତେସଂ ପଣ୍ଡିତାନଂ। ସେୱନାତି ଭଜନା ପୟିରୁପାସନା ତଂସହାୟତା ତଂସମ୍ପୱଙ୍କତା ତଂସମଙ୍ଗିତା ପୂଜାତି ସକ୍କାରଗରୁକାରମାନନୱନ୍ଦନା। ପୂଜନେୟ୍ୟାନନ୍ତି ପୂଜାରହାନଂ। ଏତଂ ମଙ୍ଗଲମୁତ୍ତମନ୍ତି ଯା ଚ ବାଲାନଂ ଅସେୱନା, ଯା ଚ ପଣ୍ଡିତାନଂ ସେୱନା, ଯା ଚ ପୂଜନେୟ୍ୟାନଂ ପୂଜା, ତଂ ସବ୍ବଂ ସମ୍ପିଣ୍ଡେତ୍ୱା ଆହ ''ଏତଂ ମଙ୍ଗଲମୁତ୍ତମ''ନ୍ତି। ଯଂ ତୟା ପୁଟ୍ଠଂ ''ବ୍ରୂହି ମଙ୍ଗଲମୁତ୍ତମ''ନ୍ତି, ଏତ୍ଥ ତାୱ ଏତଂ ମଙ୍ଗଲମୁତ୍ତମନ୍ତି ଗଣ୍ହାହୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅୟମେତିସ୍ସା ଗାଥାୟ ପଦୱଣ୍ଣନା।

ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନା ପନସ୍ସା ଏୱଂ ୱେଦିତବ୍ବା – ଏୱମେତଂ ଦେୱପୁତ୍ତସ୍ସ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ଭଗୱା ''ଅସେୱନା ଚ ବାଲାନ''ନ୍ତି ଇମଂ ଗାଥମାହ। ତତ୍ଥ ଯସ୍ମା ଚତୁବ୍ବିଧା ଗାଥା ପୁଚ୍ଛିତଗାଥା, ଅପୁଚ୍ଛିତଗାଥା, ସାନୁସନ୍ଧିକଗାଥା, ଅନନୁସନ୍ଧିକଗାଥାତି। ତତ୍ଥ ''ପୁଚ୍ଛାମି ତଂ, ଗୋତମ, ଭୂରିପଞ୍ଞ, କଥଙ୍କରୋ ସାୱକୋ ସାଧୁ ହୋତୀ''ତି (ସୁ॰ ନି॰ ୩୬୮) ଚ ''କଥଂ ନୁ ତ୍ୱଂ, ମାରିସ, ଓଘମତରୀ''ତି (ସଂ॰ ନି॰ ୧.୧) ଚ ଏୱମାଦୀସୁ ପୁଚ୍ଛିତେନ କଥିତା ପୁଚ୍ଛିତଗାଥା। ''ଯଂ ପରେ ସୁଖତୋ ଆହୁ, ତଦରିୟା ଆହୁ ଦୁକ୍ଖତୋ''ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ସୁ॰ ନି॰ ୭୬୭) ଅପୁଚ୍ଛିତେନ ଅତ୍ତଜ୍ଝାସୟୱସେନ କଥିତା ଅପୁଚ୍ଛିତଗାଥା। ସବ୍ବାପି ବୁଦ୍ଧାନଂ ଗାଥା ''ସନିଦାନାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମଂ ଦେସେସ୍ସାମୀ''ତି (ଅ॰ ନି॰ ୩.୧୨୬; କଥା॰ ୮୦୬) ୱଚନତୋ ସାନୁସନ୍ଧିକଗାଥା। ଅନନୁସନ୍ଧିକଗାଥା ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ ନତ୍ଥି। ଏୱମେତାସୁ ଗାଥାସୁ ଅୟଂ ଦେୱପୁତ୍ତେନ ପୁଚ୍ଛିତେନ ଭଗୱତା କଥିତତ୍ତା ପୁଚ୍ଛିତଗାଥା। ଅୟଞ୍ଚ ଯଥା ଛେକୋ ପୁରିସୋ କୁସଲୋ ମଗ୍ଗସ୍ସ କୁସଲୋ ଅମଗ୍ଗସ୍ସ ମଗ୍ଗଂ ପୁଟ୍ଠୋ ପଠମଂ ୱିଜହିତବ୍ବଂ ଆଚିକ୍ଖିତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ଗହେତବ୍ବଂ ଆଚିକ୍ଖତି ''ଅସୁକସ୍ମିଂ ନାମ ଠାନେ ଦ୍ୱେଧାପଥୋ ହୋତି, ତତ୍ଥ ୱାମଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣଂ ଗଣ୍ହଥା''ତି, ଏୱଂ ସେୱିତବ୍ବାସେୱିତବ୍ବେସୁ ଅସେୱିତବ୍ବଂ ଆଚିକ୍ଖିତ୍ୱା ସେୱିତବ୍ବଂ ଆଚିକ୍ଖତି । ଭଗୱା ଚ ମଗ୍ଗକୁସଲପୁରିସସଦିସୋ। ଯଥାହ –

''ପୁରିସୋ ମଗ୍ଗକୁସଲୋତି ଖୋ, ତିସ୍ସ, ତଥାଗତସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ। ସୋ ହି କୁସଲୋ ଇମସ୍ସ ଲୋକସ୍ସ, କୁସଲୋ ପରସ୍ସ ଲୋକସ୍ସ, କୁସଲୋ ମଚ୍ଚୁଧେୟ୍ୟସ୍ସ, କୁସଲୋ ଅମଚ୍ଚୁଧେୟ୍ୟସ୍ସ, କୁସଲୋ ମାରଧେୟ୍ୟସ୍ସ, କୁସଲୋ ଅମାରଧେୟ୍ୟସ୍ସା''ତି।

ତସ୍ମା ପଠମଂ ଅସେୱିତବ୍ବଂ ଆଚିକ୍ଖନ୍ତୋ ଆହ – ''ଅସେୱନା ଚ ବାଲାନଂ, ପଣ୍ଡିତାନଞ୍ଚ ସେୱନା''ତି। ୱିଜହିତବ୍ବମଗ୍ଗୋ ୱିୟ ହି ପଠମଂ ବାଲା ନ ସେୱିତବ୍ବା ନ ପୟିରୁପାସିତବ୍ବା, ତତୋ ଗହେତବ୍ବମଗ୍ଗୋ ୱିୟ ପଣ୍ଡିତା ସେୱିତବ୍ବା ପୟିରୁପାସିତବ୍ବାତି। କସ୍ମା ପନ ଭଗୱତା ମଙ୍ଗଲଂ କଥେନ୍ତେନ ପଠମଂ ବାଲାନମସେୱନା ପଣ୍ଡିତାନଞ୍ଚ ସେୱନା କଥିତାତି? ୱୁଚ୍ଚତେ – ଯସ୍ମା ଇମଂ ଦିଟ୍ଠାଦୀସୁ ମଙ୍ଗଲଦିଟ୍ଠିଂ ବାଲସେୱନାୟ ଦେୱମନୁସ୍ସା ଗଣ୍ହିଂସୁ, ସା ଚ ଅମଙ୍ଗଲଂ, ତସ୍ମା ତେସଂ ତଂ ଇଧଲୋକପରଲୋକତ୍ଥଭଞ୍ଜକଂ ଅକଲ୍ୟାଣମିତ୍ତସଂସଗ୍ଗଂ ଗରହନ୍ତେନ ଉଭୟଲୋକତ୍ଥସାଧକଞ୍ଚ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତସଂସଗ୍ଗଂ ପସଂସନ୍ତେନ ଭଗୱତା ପଠମଂ ବାଲାନମସେୱନା ପଣ୍ଡିତାନଞ୍ଚ ସେୱନା କଥିତାତି।

ତତ୍ଥ ବାଲା ନାମ ଯେ କେଚି ପାଣାତିପାତାଦିଅକୁସଲକମ୍ମପଥସମନ୍ନାଗତା ସତ୍ତା, ତେ ତୀହାକାରେହି ଜାନିତବ୍ବା। ଯଥାହ ''ତୀଣିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ବାଲସ୍ସ ବାଲଲକ୍ଖଣାନୀ''ତି ସୁତ୍ତଂ (ଅ॰ ନି॰ ୩.୩; ମ॰ ନି॰ ୩.୨୪୬)। ଅପିଚ ପୂରଣକସ୍ସପାଦୟୋ ଛ ସତ୍ଥାରୋ, ଦେୱଦତ୍ତକୋକାଲିକକଟମୋଦକତିସ୍ସଖଣ୍ଡଦେୱିୟାପୁତ୍ତସମୁଦ୍ଦଦତ୍ତଚିଞ୍ଚମାଣୱିକାଦୟୋ ଅତୀତକାଲେ ଚ ଦୀଘୱିଦସ୍ସ ଭାତାତି ଇମେ ଅଞ୍ଞେ ଚ ଏୱରୂପା ସତ୍ତା ବାଲାତି ୱେଦିତବ୍ବା।

ତେ ଅଗ୍ଗିପଦିତ୍ତମିୱ ଅଗାରଂ ଅତ୍ତନା ଦୁଗ୍ଗହିତେନ ଅତ୍ତାନଞ୍ଚେୱ ଅତ୍ତନୋ ୱଚନକାରକେ ଚ ୱିନାସେନ୍ତି। ଯଥା ଦୀଘୱିଦସ୍ସ ଭାତା ଚତୁବୁଦ୍ଧନ୍ତରଂ ସଟ୍ଠିଯୋଜନମତ୍ତେନ ଅତ୍ତଭାୱେନ ଉତ୍ତାନୋ ପତିତୋ ମହାନିରୟେ ପଚ୍ଚତି, ଯଥା ଚ ତସ୍ସ ଦିଟ୍ଠିଂ ଅଭିରୁଚନକାନି ପଞ୍ଚ କୁଲସତାନି ତସ୍ସେୱ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପନ୍ନାନି ମହାନିରୟେ ପଚ୍ଚନ୍ତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ଚେତଂ ଭଗୱତା –

''ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ନଳାଗାରା ୱା ତିଣାଗାରା ୱା ଅଗ୍ଗି ମୁତ୍ତୋ କୂଟାଗାରାନିପି ଡହତି ଉଲ୍ଲିତ୍ତାୱଲିତ୍ତାନି ନିୱାତାନି ଫୁସିତଗ୍ଗଳାନି ପିହିତୱାତପାନାନି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯାନି କାନିଚି ଭୟାନି ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ସବ୍ବାନି ତାନି ବାଲତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ନୋ ପଣ୍ଡିତତୋ। ଯେ କେଚି ଉପଦ୍ଦୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି…ପେ… ଯେ କେଚି ଉପସଗ୍ଗା…ପେ… ନୋ ପଣ୍ଡିତତୋ। ଇତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସପ୍ପଟିଭୟୋ ବାଲୋ, ଅପ୍ପଟିଭୟୋ ପଣ୍ଡିତୋ। ସଉପଦ୍ଦୱୋ ବାଲୋ, ଅନୁପଦ୍ଦୱୋ ପଣ୍ଡିତୋ, ସଉପସଗ୍ଗୋ ବାଲୋ, ଅନୁପସଗ୍ଗୋ ପଣ୍ଡିତୋ''ତି (ଅ॰ ନି॰ ୩.୧)।

ଅପିଚ ପୂତିମଚ୍ଛସଦିସୋ ବାଲୋ, ପୂତିମଚ୍ଛବନ୍ଧପତ୍ତପୁଟସଦିସୋ ହୋତି ତଦୁପସେୱୀ, ଛଡ୍ଡନୀୟତଂ ଜିଗୁଚ୍ଛନୀୟତଞ୍ଚ ପାପୁଣାତି ୱିଞ୍ଞୂନଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ଚେତଂ –

‘‘ପୂତିମଚ୍ଛଂ କୁସଗ୍ଗେନ, ଯୋ ନରୋ ଉପନୟ୍ହତି;

କୁସାପି ପୂତୀ ୱାୟନ୍ତି, ଏୱଂ ବାଲୂପସେୱନା’’ତି। (ଜା। ୧।୧୫।୧୮୩; ୨।୨୨।୧୨୫୭);

ଅକିତ୍ତିପଣ୍ଡିତୋ ଚାପି ସକ୍କେନ ଦେୱାନମିନ୍ଦେନ ୱରେ ଦିୟ୍ୟମାନେ ଏୱମାହ –

‘‘ବାଲଂ ନ ପସ୍ସେ ନ ସୁଣେ, ନ ଚ ବାଲେନ ସଂୱସେ;

ବାଲେନଲ୍ଲାପସଲ୍ଲାପଂ, ନ କରେ ନ ଚ ରୋଚୟେ।

‘‘କିନ୍ନୁ ତେ ଅକରଂ ବାଲୋ, ୱଦ କସ୍ସପ କାରଣଂ;

କେନ କସ୍ସପ ବାଲସ୍ସ, ଦସ୍ସନଂ ନାଭିକଙ୍ଖସି।

‘‘ଅନୟଂ ନୟତି ଦୁମ୍ମେଧୋ, ଅଧୁରାୟଂ ନିୟୁଞ୍ଜତି;

ଦୁନ୍ନୟୋ ସେୟ୍ୟସୋ ହୋତି, ସମ୍ମା ୱୁତ୍ତୋ ପକୁପ୍ପତି;

ୱିନୟଂ ସୋ ନ ଜାନାତି, ସାଧୁ ତସ୍ସ ଅଦସ୍ସନ’’ନ୍ତି। (ଜା। ୧।୧୩।୯୦-୯୨);

ଏୱଂ ଭଗୱା ସବ୍ବାକାରେନ ବାଲୂପସେୱନଂ ଗରହନ୍ତୋ ‘‘ବାଲାନମସେୱନା ମଙ୍ଗଲ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଇଦାନି ପଣ୍ଡିତସେୱନଂ ପସଂସନ୍ତୋ ‘‘ପଣ୍ଡିତାନଞ୍ଚ ସେୱନା ମଙ୍ଗଲ’’ନ୍ତି ଆହ। ତତ୍ଥ ପଣ୍ଡିତା ନାମ ଯେ କେଚି ପାଣାତିପାତାୱେରମଣିଆଦିଦସକୁସଲକମ୍ମପଥସମନ୍ନାଗତା ସତ୍ତା, ତେ ତୀହାକାରେହି ଜାନିତବ୍ବା। ଯଥାହ ‘‘ତୀଣିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଣ୍ଡିତସ୍ସ ପଣ୍ଡିତଲକ୍ଖଣାନୀ’’ତି (ଅ। ନି। ୩।୩; ମ। ନି। ୩।୨୫୩) ସୁତ୍ତଂ। ଅପିଚ ବୁଦ୍ଧପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧଅସୀତିମହାସାୱକା ଅଞ୍ଞେ ଚ ତଥାଗତସ୍ସ ସାୱକା ସୁନେତ୍ତମହାଗୋୱିନ୍ଦୱିଧୁରସରଭଙ୍ଗମହୋସଧସୁତସୋମନିମିରାଜ-ଅୟୋଘରକୁମାରଅକିତ୍ତିପଣ୍ଡିତାଦୟୋ ଚ ପଣ୍ଡିତାତି ୱେଦିତବ୍ବା।

ତେ ଭୟେ ୱିୟ ରକ୍ଖା ଅନ୍ଧକାରେ ୱିୟ ପଦୀପୋ ଖୁପ୍ପିପାସାଦିଦୁକ୍ଖାଭିଭୱେ ୱିୟ ଅନ୍ନପାନାଦିପ୍ପଟିଲାଭୋ ଅତ୍ତନୋ ୱଚନକରାନଂ ସବ୍ବଭୟୁପଦ୍ଦୱୂପସଗ୍ଗୱିଦ୍ଧଂସନସମତ୍ଥା ହୋନ୍ତି। ତଥା ହି ତଥାଗତଂ ଆଗମ୍ମ ଅସଙ୍ଖ୍ୟେୟ୍ୟା ଅପରିମାଣା ଦେୱମନୁସ୍ସା ଆସୱକ୍ଖୟଂ ପତ୍ତା, ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ପତିଟ୍ଠିତା, ଦେୱଲୋକେ ପତିଟ୍ଠିତା, ସୁଗତିଲୋକେ ଉପ୍ପନ୍ନା, ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରେ ଚିତ୍ତଂ ପସାଦେତ୍ୱା ଚତୂହି ଚ ପଚ୍ଚୟେହି ଥେରଂ ଉପଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଅସୀତି କୁଲସହସ୍ସାନି ସଗ୍ଗେ ନିବ୍ବତ୍ତାନି। ତଥା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନମହାକସ୍ସପପ୍ପଭୁତୀସୁ ସବ୍ବମହାସାୱକେସୁ, ସୁନେତ୍ତସ୍ସ ସତ୍ଥୁନୋ ସାୱକା ଅପ୍ପେକଚ୍ଚେ ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜିଂସୁ, ଅପ୍ପେକଚ୍ଚେ ପରନିମ୍ମିତୱସୱତ୍ତୀନଂ ଦେୱାନଂ ସହବ୍ୟତଂ…ପେ… ଅପ୍ପେକଚ୍ଚେ ଗହପତିମହାସାଲାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜିଂସୁ। ୱୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତଂ –

‘‘ନତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଣ୍ଡିତତୋ ଭୟଂ, ନତ୍ଥି ପଣ୍ଡିତତୋ ଉପଦ୍ଦୱୋ, ନତ୍ଥି ପଣ୍ଡିତତୋ ଉପସଗ୍ଗୋ’’ତି (ଅ। ନି। ୩।୧)।

ଅପିଚ ତଗରମାଲାଦିଗନ୍ଧସଦିସୋ ପଣ୍ଡିତୋ, ତଗରମାଲାଦିଗନ୍ଧବନ୍ଧପଲିୱେଠନପତ୍ତସଦିସୋ ହୋତି ତଦୁପସେୱୀ, ଭାୱନୀୟତଂ ମନୁଞ୍ଞତଞ୍ଚ ଆପଜ୍ଜତି ୱିଞ୍ଞୂନଂ। ୱୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତଂ –

‘‘ତଗରଞ୍ଚ ପଲାସେନ, ଯୋ ନରୋ ଉପନୟ୍ହତି;

ପତ୍ତାପି ସୁରଭୀ ୱାୟନ୍ତି, ଏୱଂ ଧୀରୂପସେୱନା’’ତି। (ଇତିୱୁ। ୭୬; ଜା। ୧।୧୫।୧୮୪; ୨।୨୨।୧୨୫୮);

ଅକିତ୍ତିପଣ୍ଡିତୋ ଚାପି ସକ୍କେନ ଦେୱାନମିନ୍ଦେନ ୱରେ ଦିୟ୍ୟମାନେ ଏୱମାହ –

‘‘ଧୀରଂ ପସ୍ସେ ସୁଣେ ଧୀରଂ, ଧୀରେନ ସହ ସଂୱସେ;

ଧୀରେନଲ୍ଲାପସଲ୍ଲାପଂ, ତଂ କରେ ତଞ୍ଚ ରୋଚୟେ।

‘‘କିନ୍ନୁ ତେ ଅକରଂ ଧୀରୋ, ୱଦ କସ୍ସପ କାରଣଂ;

କେନ କସ୍ସପ ଧୀରସ୍ସ, ଦସ୍ସନଂ ଅଭିକଙ୍ଖସି।

‘‘ନୟଂ ନୟତି ମେଧାୱୀ, ଅଧୁରାୟଂ ନ ୟୁଞ୍ଜତି;

ସୁନୟୋ ସେୟ୍ୟସୋ ହୋତି, ସମ୍ମା ୱୁତ୍ତୋ ନ କୁପ୍ପତି;

ୱିନୟଂ ସୋ ପଜାନାତି, ସାଧୁ ତେନ ସମାଗମୋ’’ତି। (ଜା। ୧।୧୩।୯୪-୯୬);

ଏୱଂ ଭଗୱା ସବ୍ବାକାରେନ ପଣ୍ଡିତସେୱନଂ ପସଂସନ୍ତୋ ‘‘ପଣ୍ଡିତାନଂ ସେୱନା ମଙ୍ଗଲ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଇଦାନି ତାୟ ବାଲାନଂ ଅସେୱନାୟ ପଣ୍ଡିତାନଂ ସେୱନାୟ ଚ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ପୂଜନେୟ୍ୟଭାୱଂ ଉପଗତାନଂ ପୂଜଂ ପସଂସନ୍ତୋ ‘‘ପୂଜା ଚ ପୂଜନେୟ୍ୟାନଂ ମଙ୍ଗଲ’’ନ୍ତି ଆହ। ତତ୍ଥ ପୂଜନେୟ୍ୟା ନାମ ସବ୍ବଦୋସୱିରହିତତ୍ତା ସବ୍ବଗୁଣସମନ୍ନାଗତତ୍ତା ଚ ବୁଦ୍ଧା ଭଗୱନ୍ତୋ, ତତୋ ପଚ୍ଛା ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧା, ଅରିୟସାୱକା ଚ। ତେସଞ୍ହି ପୂଜା ଅପ୍ପକାପି ଦୀଘରତ୍ତଂ ହିତାୟ ସୁଖାୟ ହୋତି, ସୁମନମାଲାକାରମଲ୍ଲିକାଦୟୋ ଚେତ୍ଥ ନିଦସ୍ସନଂ।

ତତ୍ରେକଂ ନିଦସ୍ସନମତ୍ତଂ ଭଣାମ – ଭଗୱା ହି ଏକଦିୱସଂ ପୁବ୍ବଣ୍ହସମୟଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାୟ ରାଜଗହଂ ପିଣ୍ଡାୟ ପାୱିସି। ଅଥ ଖୋ ସୁମନମାଲାକାରୋ ରଞ୍ଞୋ ମାଗଧସ୍ସ ସେନିୟସ୍ସ ବିମ୍ବିସାରସ୍ସ ପୁପ୍ଫାନି ଗହେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅଦ୍ଦସ ଭଗୱନ୍ତଂ ନଗରଦ୍ୱାରମନୁପ୍ପତ୍ତଂ ପାସାଦିକଂ ପସାଦନୀୟଂ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସମହାପୁରିସଲକ୍ଖଣାସୀତାନୁବ୍ୟଞ୍ଜନପ୍ପଟିମଣ୍ଡିତଂ ବୁଦ୍ଧସିରିୟା ଜଲନ୍ତଂ, ଦିସ୍ୱାନସ୍ସ ଏତଦହୋସି ‘‘ରାଜା ପୁପ୍ଫାନି ଗହେତ୍ୱା ସତଂ ୱା ସହସ୍ସଂ ୱା ଦଦେୟ୍ୟ , ତଞ୍ଚ ଇଧଲୋକମତ୍ତମେୱ ସୁଖଂ ଭୱେୟ୍ୟ, ଭଗୱତୋ ପନ ପୂଜା ଅପ୍ପମେୟ୍ୟଅସଙ୍ଖେୟ୍ୟଫଲା ଦୀଘରତ୍ତଂ ହିତସୁଖାୱହା ହୋତି, ହନ୍ଦାହଂ ଇମେହି ପୁପ୍ଫେହି ଭଗୱନ୍ତଂ ପୂଜେମୀ’’ତି ପସନ୍ନଚିତ୍ତୋ ଏକଂ ପୁପ୍ଫମୁଟ୍ଠିଂ ଗହେତ୍ୱା ଭଗୱତୋ ପଟିମୁଖଂ ଖିପି, ପୁପ୍ଫାନି ଆକାସେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ଭଗୱତୋ ଉପରି ମାଲାୱିତାନଂ ହୁତ୍ୱା ଅଟ୍ଠଂସୁ। ମାଲାକାରୋ ତମାନୁଭାୱଂ ଦିସ୍ୱା ପସନ୍ନତରଚିତ୍ତୋ ପୁନ ଏକଂ ପୁପ୍ଫମୁଟ୍ଠିଂ ଖିପି, ତାନିପି ଗନ୍ତ୍ୱା ମାଲାକଞ୍ଚୁକୋ ହୁତ୍ୱା ଅଟ୍ଠଂସୁ। ଏୱଂ ଅଟ୍ଠ ପୁପ୍ଫମୁଟ୍ଠିୟୋ ଖିପି, ତାନି ଗନ୍ତ୍ୱା ପୁପ୍ଫକୂଟାଗାରଂ ହୁତ୍ୱା ଅଟ୍ଠଂସୁ।

ଭଗୱା ଅନ୍ତୋକୂଟାଗାରେ ଅହୋସି, ମହାଜନକାୟୋ ସନ୍ନିପତି। ଭଗୱା ମାଲାକାରଂ ପସ୍ସନ୍ତୋ ସିତଂ ପାତ୍ୱାକାସି। ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ ‘‘ନ ବୁଦ୍ଧା ଅହେତୂ ଅପଚ୍ଚୟା ସିତଂ ପାତୁକରୋନ୍ତୀ’’ତି ସିତକାରଣଂ ପୁଚ୍ଛି। ଭଗୱା ଆହ ‘‘ଏସୋ, ଆନନ୍ଦ, ମାଲାକାରୋ ଇମିସ୍ସା ପୂଜାୟ ଆନୁଭାୱେନ ସତସହସ୍ସକପ୍ପେ ଦେୱେସୁ ଚ ମନୁସ୍ସେସୁ ଚ ସଂସରିତ୍ୱା ପରିୟୋସାନେ ସୁମନିସ୍ସରୋ ନାମ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି। ୱଚନପରିୟୋସାନେ ଧମ୍ମଦେସନତ୍ଥଂ ଇମଂ ଗାଥଂ ଅଭାସି –

‘‘ତଞ୍ଚ କମ୍ମଂ କତଂ ସାଧୁ, ୟଂ କତ୍ୱା ନାନୁତପ୍ପତି;

ୟସ୍ସ ପତୀତୋ ସୁମନୋ, ୱିପାକଂ ପଟିସେୱତୀ’’ତି। (ଧ। ପ। ୬୮);

ଗାଥାୱସାନେ ଚତୁରାସୀତିୟା ପାଣସହସ୍ସାନଂ ଧମ୍ମାଭିସମୟୋ ଅହୋସି। ଏୱଂ ଅପ୍ପକାପି ତେସଂ ପୂଜା ଦୀଘରତ୍ତଂ ହିତାୟ ସୁଖାୟ ହୋତୀତି ୱେଦିତବ୍ବା। ସା ଚ ଆମିସପୂଜାୱ, କୋ ପନ ୱାଦୋ ପଟିପତ୍ତିପୂଜାୟ? ୟତୋ ଯେ କୁଲପୁତ୍ତା ସରଣଗମନସିକ୍ଖାପଦପ୍ପଟିଗ୍ଗହଣେନ ଉପୋସଥଙ୍ଗସମାଦାନେନ ଚତୁପାରିସୁଦ୍ଧିସୀଲାଦୀହି ଚ ଅତ୍ତନୋ ଗୁଣେହି ଭଗୱନ୍ତଂ ପୂଜେନ୍ତି, କୋ ତେସଂ ପୂଜାଫଲଂ ୱଣ୍ଣୟିସ୍ସତି? ତେ ହି ତଥାଗତଂ ପରମାୟ ପୂଜାୟ ପୂଜେନ୍ତୀତି ୱୁତ୍ତା। ୟଥାହ –

‘‘ୟୋ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ୱା ଭିକ୍ଖୁନୀ ୱା ଉପାସକୋ ୱା ଉପାସିକା ୱା ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ୱିହରତି ସାମୀଚିପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଅନୁଧମ୍ମଚାରୀ, ସୋ ତଥାଗତଂ ସକ୍କରୋତି ଗରୁଂ କରୋତି ମାନେତି ପୂଜେତି ଅପଚିୟତି ପରମାୟ ପୂଜାୟା’’ତି (ଦୀ। ନି। ୨।୧୯୯)।

ଏତେନାନୁସାରେନ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧଅରିୟସାୱକାନମ୍ପି ପୂଜାୟ ହିତସୁଖାୱହତା ୱେଦିତବ୍ବା।

ଅପିଚ ଗହଟ୍ଠାନଂ କନିଟ୍ଠସ୍ସ ଜେଟ୍ଠୋ ଭାତାପି ଭଗିନୀପି ପୂଜନେୟ୍ୟା, ପୁତ୍ତସ୍ସ ମାତାପିତରୋ, କୁଲଵଧୂନଂ ସାମିକସସ୍ସୁସସୁରାତି ଏଵମେତ୍ଥ ପୂଜନେୟ୍ୟା ଵେଦିତବ୍ବା। ଏତେସମ୍ପି ହି ପୂଜା କୁସଲଧମ୍ମସଙ୍ଖାତତ୍ତା ଆୟୁଆଦିଵୁଡ୍ଢିହେତୁତ୍ତା ଚ ମଙ୍ଗଲମେଵ। ଵୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ –

''ତେ ମତ୍ତେୟ୍ୟା ଭଵିସ୍ସନ୍ତି ପେତ୍ତେୟ୍ୟା ସାମଞ୍ଞା ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞା କୁଲେ ଜେଟ୍ଠାପଚାୟିନୋ, ଇଦଂ କୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ସମାଦାୟ ଵତ୍ତିସ୍ସନ୍ତି, ତେ ତେସଂ କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ସମାଦାନହେତୁ ଆୟୁନାପି ଵଡ୍ଢିସ୍ସନ୍ତି, ଵଣ୍ଣେନପି ଵଡ୍ଢିସ୍ସନ୍ତୀ''ତିଆଦି (ଦୀ। ନି। ୩।୧୦୫)।

ଇଦାନି ଯସ୍ମା ''ଯଂ ଯତ୍ଥ ମଙ୍ଗଲଂ। ଵଓତ୍ଥପେତ୍ଵା ତଂ ତସ୍ସ, ମଙ୍ଗଲତ୍ତଂ ଵିଭାଵଯେ''ତି ଇତି ମାତିକା ନିକ୍ଖିତ୍ତା, ତସ୍ମା ଇଦଂ ଵୁଚ୍ଚତି – ଏଵମେତିସ୍ସା ଗାଥାୟ ବାଲାନଂ ଅସେଵନା, ପଣ୍ଡିତାନଂ ସେଵନା, ପୂଜନେୟ୍ୟାନଞ୍ଚ ପୂଜାତି ତୀଣି ମଙ୍ଗଲାନି ଵୁତ୍ତାନି। ତତ୍ଥ ବାଲାନଂ ଅସେଵନା ବାଲସେଵନପଚ୍ଚୟଭୟାଦିପରିତ୍ତାଣେନ ଉଭୟଲୋକତ୍ଥହେତୁତ୍ତା, ପଣ୍ଡିତାନଂ ସେଵନା ପୂଜନେୟ୍ୟାନଂ ପୂଜା ଚ ତାସଂ ଫଲଵିଭୂତିଵଣ୍ଣନାୟଂ ଵୁତ୍ତନୟେନେଵ ନିବ୍ବାନସୁଗତିହେତୁତ୍ତା ମଙ୍ଗଲନ୍ତି ଵେଦିତବ୍ବା। ଇତୋ ପରଂ ତୁ ମାତିକଂ ଅଦସ୍ସେତ୍ଵା ଏଵ ଯଂ ଯତ୍ଥ ମଙ୍ଗଲଂ, ତଂ ଵଓତ୍ଥପେତ୍ଵା ତସ୍ସ ମଙ୍ଗଲତ୍ତଂ ଵିଭାଵଯିସ୍ସାମାତି।

ନିଟ୍ଠିତା ଅସେଵନା ଚ ବାଲାନନ୍ତି ଇମିସ୍ସା ଗାଥାୟ ଅତ୍ଥଵଣ୍ଣନା।

ପତିରୂପଦେସଵାସୋଚାତିଗାଥାଵଣ୍ଣନା

୪। ଏଵଂ ଭଗଵା ''ବ୍ରୂହି ମଙ୍ଗଲମୁତ୍ତମ''ନ୍ତି ଏକଂ ଅଜ୍ଝେସିତୋପି ଅପ୍ପଂ ଯାଚିତୋ ବହୁଦାୟକୋ ଉଳାରପୁରିସୋ ଵିୟ ଏକାୟ ଗାଥାୟ ତୀଣି ମଙ୍ଗଲାନି ଵତ୍ଵା ତତୋ ଉତ୍ତରିପି ଦେଵତାନଂ ସୋତୁକାମତାୟ ମଙ୍ଗଲାନମତ୍ଥିତାୟ ଯେସଂ ଯେସଂ ଯଂ ଯଂ ଅନୁକୂଲଂ, ତେ ତେ ସତ୍ତେ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ମଙ୍ଗଲେ ନିୟୋଜେତୁକାମତାୟ ଚ ''ପତିରୂପଦେସଵାସୋ ଚା''ତିଆଦୀହି ଗାଥାହି ପୁନପି ଅନେକାନି ମଙ୍ଗଲାନି ଵତ୍ତୁମାରଦ୍ଧୋ। ତତ୍ଥ ପଠମଗାଥାୟ ତାଵ ପତିରୂପୋତି ଅନୁଚ୍ଛଵିକୋ। ଦେସୋତି ଗାମୋପି ନିଗମୋପି ନଗରମ୍ପି ଜନପଦୋପି ଯୋ କୋଚି ସତ୍ତାନଂ ନିଵାସୋ ଓକାସୋ। ଵାସୋତି ତତ୍ଥ ନିଵାସୋ। ପୁବ୍ବେତି ପୁରା ଅତୀତାସୁ ଜାତୀସୁ। କତପୁଞ୍ଞତାତି ଉପଚିତକୁସଲତା। ଅତ୍ତାତି ଚିତ୍ତଂ ଵୁଚ୍ଚତି ସକଲୋ ଵା ଅତ୍ତଭାଵୋ, ସମ୍ମାପଣିଧୀତି ତସ୍ସ ଅତ୍ତନୋ ସମ୍ମା ପଣିଧାନଂ ନିୟୁଞ୍ଜନଂ, ଠପନନ୍ତି ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି। ସେସଂ ଵୁତ୍ତନୟମେଵାତି। ଅୟମେତ୍ଥ ପଦଵଣ୍ଣନା।

ଅତ୍ଥଵଣ୍ଣନା ପନ ଏଵଂ ଵେଦିତବ୍ବା – ପତିରୂପଦେସଵାସୋ ନାମ ଯତ୍ଥ ଚତସ୍ସୋ ପରିସା ଵିଚରନ୍ତି, ଦାନାଦୀନି ପୁଞ୍ଞକିରିୟଵତ୍ଥୂନି ଵତ୍ତନ୍ତି, ନଵଙ୍ଗଂ ସତ୍ଥୁ ସାସନଂ ଦିବ୍ବତି, ତତ୍ଥ ନିଵାସୋ ସତ୍ତାନଂ ପୁଞ୍ଞକିରିୟାୟ ପଚ୍ଚୟତ୍ତା ମଙ୍ଗଲନ୍ତି ଵୁଚ୍ଚତି। ସୀହଳଅଦୀପପଵିଟ୍ଠକେଵଟ୍ଟାଦୟୋ ଚେତ୍ଥ ନିଦସ୍ସନଂ।

ଅପରୋ ନୟୋ – ପତିରୂପଦେସଵାସୋ ନାମ ଭଗଵତୋ ବୋଧିମଣ୍ଡପ୍ପଦେସୋ ଧମ୍ମଚକ୍କପ୍ପଵତ୍ତିତପ୍ପଦେସୋ ଦ୍ଵାଦସୟୋଜନାୟ ପରିସାୟ ମଜ୍ଝେ ସବ୍ବତିତ୍ଥିୟମତଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ଵା ଯମକପାଟିହାରିୟଦସ୍ସିତକଣ୍ଡମ୍ବ ରୁକ୍ଖମୂଲପ୍ପଦେସୋ ଦେଵୋରୋହଣପ୍ପଦେସୋ, ଯୋ ଵା ପନଞ୍ଞୋପି ସାଵତ୍ଥିରାଜଗହାଦି ବୁଦ୍ଧାଧିଵାସପ୍ପଦେସୋ, ତତ୍ଥ ନିଵାସୋ ସତ୍ତାନଂ ଛଅନୁତ୍ତରିୟପ୍ପଟିଲାଭପଚ୍ଚୟତୋ ମଙ୍ଗଲନ୍ତି ଵୁଚ୍ଚତି।

ଅପରୋ ନୟୋ (ମହାଵ। ୨୫୯) – ପୁରତ୍ଥିମାୟ ଦିସାୟ ଗଜଙ୍ଗଲଂ ନାମ ନିଗମୋ, ତସ୍ସ ପରେନ ମହାସାଲା, ତତୋ ପରଂ ପଚ୍ଚନ୍ତିମା ଜନପଦା, ଓରତୋ ମଜ୍ଝେ। ଦକ୍ଖିଣପୁରତ୍ଥିମାୟ ଦିସାୟ ସଲ୍ଲଵତୀ ନାମ ନଦୀ, ତତୋ ପରଂ ପଚ୍ଚନ୍ତିମା ଜନପଦା, ଓରତୋ ମଜ୍ଝେ। ଦକ୍ଖିଣାୟ ଦିସାୟ ସେତକଣ୍ଣିକଂ ନାମ ନିଗମୋ, ତତୋ ପରଂ ପଚ୍ଚନ୍ତିମା ଜନପଦା, ଓରତୋ ମଜ୍ଝେ। ପଚ୍ଛିମାୟ ଦିସାୟ ଥୂଣଂ ନାମ ବ୍ରାହ୍ମଣଗାମୋ, ତତୋ ପରଂ ପଚ୍ଚନ୍ତିମା ଜନପଦା, ଓରତୋ ମଜ୍ଝେ। ଉତ୍ତରାୟ ଦିସାୟ ଉସୀରଦ୍ଧଜୋ ନାମ ପବ୍ବତୋ, ତତୋ ପରଂ ପଚ୍ଚନ୍ତିମା ଜନପଦା, ଓରତୋ ମଜ୍ଝେ। ଅୟଂ ମଜ୍ଝିମଦେସୋ ଆୟାମେନ ତୀଣି ଯୋଜନସତାନି, ଵିତ୍ଥାରେନ ଅଡ୍ଢତେୟ୍ୟାନି, ପରିକ୍ଖେପେନ ନଵ ଯୋଜନସତାନି ହୋନ୍ତି। ଏସୋ ପତିରୂପଦେସୋ ନାମ।

ଏତ୍ଥ ଚତୁନ୍ନଂ ମହାଦୀପାନଂ ଦ୍ଵିସହସ୍ସାନଂ ପରିତ୍ତଦୀପାନଞ୍ଚ ଇସ୍ସରିୟାଧିପଚ୍ଚକାରକା ଚକ୍କଵତ୍ତୀ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ଏକଂ ଅସଙ୍ଖ୍ୟେୟ୍ୟଂ କପ୍ପସତସହସ୍ସଞ୍ଚ ପାରମିୟୋ ପୂରେତ୍ଵା ସାରିପୁତ୍ତମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନାଦୟୋ ମହାସାଵକା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ଦ୍ଵେ ଅସଙ୍ଖ୍ୟେୟ୍ୟାନି କପ୍ପସତସହସ୍ସଞ୍ଚ ପାରମିୟୋ ପୂରେତ୍ଵା ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧା, ଚତ୍ତାରି ଅଟ୍ଠ ସୋଳସ ଵା ଅସଙ୍ଖ୍ୟେୟ୍ୟାନି କପ୍ପସତସହସ୍ସଞ୍ଚ ପାରମିୟୋ ପୂରେତ୍ଵା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ତତ୍ଥ ସତ୍ତା ଚକ୍କଵତ୍ତିରଞ୍ଞୋ ଓଵାଦଂ ଗହେତ୍ଵା ପଞ୍ଚସୁ ସୀଲେସୁ ପତିଟ୍ଠାୟ ସଗ୍ଗପରାୟଣା ହୋନ୍ତି। ତଥା ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧାନଂ ଓଵାଦେ ପତିଟ୍ଠାୟ, ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧାନଂ ପନ ବୁଦ୍ଧସାଵକାନଂ ଓଵାଦେ ପତିଟ୍ଠାୟ ସଗ୍ଗପରାୟଣା ନିବ୍ବାନପରାୟଣା ଚ ହୋନ୍ତି। ତସ୍ମା ତତ୍ଥ ଵାସୋ ଇମାସଂ ସମ୍ପତ୍ତୀନଂ ପଚ୍ଚୟତୋ ମଙ୍ଗଲନ୍ତି ଵୁଚ୍ଚତି।

ପୁବ୍ବେ କତପୁଞ୍ଞତା ନାମ ଅତୀତଜାତିଯଂ ବୁଦ୍ଧପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧଖୀଣାସଵେ ଆରବ୍ଭ ଉପଚିତକୁସଲତା, ସାପି ମଙ୍ଗଲଂ। କସ୍ମା?
ବୁଦ୍ଧପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସମ୍ମୁଖତୋ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧାନଂ ବୁଦ୍ଧସାଵକାନଂ ଵା ସମ୍ମୁଖା ସୁତାଯ ଚତୁପ୍ପଦିକାଯପି ଗାଥାଯ ପରିଯୋସାନେ ଅରହତ୍ତଂ ପାପେତୀତି କତ୍ୱା। ଯୋ ଚ ମନୁସ୍ସୋ ପୁବ୍ବେ କତାଧିକାରୋ ଉସ୍ସନ୍ନକୁସଲମୂଲୋ ହୋତି, ସୋ ତେନେଵ କୁସଲମୂଲେନ ଵିପସ୍ସନଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ଆସଵକ୍ଖଯଂ ପାପୁଣାତି ଯଥା ରାଜା ମହାକପ୍ପିନୋ ଅଗ୍ଗମହେସୀ ଚ। ତେନ ଵୁତ୍ତଂ ‘‘ପୁବ୍ବେ ଚ କତପୁଞ୍ଞତା ମଙ୍ଗଲ’’ନ୍ତି।

ଅତ୍ତସମ୍ମାପଣିଧି ନାମ ଇଧେକଚ୍ଚୋ ଅତ୍ତାନଂ ଦୁସ୍ସୀଲଂ ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାପେତି, ଅସ୍ସଦ୍ଧଂ ସଦ୍ଧାସମ୍ପଦାଯ ପତିଟ୍ଠାପେତି, ମଚ୍ଛରିଂ ଚାଗସମ୍ପଦାଯ ପତିଟ୍ଠାପେତି। ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି ‘‘ଅତ୍ତସମ୍ମାପଣିଧୀ’’ତି , ଏସୋ ଚ ମଙ୍ଗଲଂ। କସ୍ମା?
ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକସମ୍ପରାଯିକଵେରପ୍ପହାନଵିଵିଧାନିସଂସାଧିଗମହେତୁତୋତି।

ଏଵଂ ଇମିସ୍ସାପି ଗାଥାଯ ପତିରୂପଦେସଵାସୋ ଚ, ପୁବ୍ବେ ଚ କତପୁଞ୍ଞତା, ଅତ୍ତସମ୍ମାପଣିଧୀ ଚାତି ତୀଣିଯେଵ ମଙ୍ଗଲାନି ଵୁତ୍ତାନି। ମଙ୍ଗଲତ୍ତଞ୍ଚ ନେସଂ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଵିଭାଵିତମେଵାତି।

ନିଟ୍ଠିତା ପତିରୂପଦେସଵାସୋ ଚାତି ଇମିସ୍ସା ଗାଥାଯ ଅତ୍ଥଵଣ୍ଣନା।

ବାହୁସଚ୍ଚଞ୍ଚାତିଗାଥାଵଣ୍ଣନା

୫। ଇଦାନି ବାହୁସଚ୍ଚଞ୍ଚାତି ଏତ୍ଥ ବାହୁସଚ୍ଚନ୍ତି ବହୁସ୍ସୁତଭାଵୋ। ସିପ୍ପନ୍ତି ଯଂ କିଞ୍ଚି ହତ୍ଥକୋସଲ୍ଲଂ। ଵିନଯୋତି କାଯଵାଚାଚିତ୍ତଵିନଯନଂ। ସୁସିକ୍ଖିତୋତି ସୁଟ୍ଠୁ ସିକ୍ଖିତୋ। ସୁଭାସିତାତି ସୁଟ୍ଠୁ ଭାସିତା। ଯାତି ଅନିଯତନିଦ୍ଦେସୋ। ଵାଚାତି ଗିରା ବ୍ୟପ୍ପଥୋ। ସେସଂ ଵୁତ୍ତନଯମେଵାତି। ଅଯମେତ୍ଥ ପଦଵଣ୍ଣନା।

ଅତ୍ଥଵଣ୍ଣନା ପନ ଏଵଂ ଵେଦିତବ୍ବା – ବାହୁସଚ୍ଚଂ ନାମ ଯଂ ତଂ ‘‘ସୁତଧରୋ ହୋତି ସୁତସନ୍ନିଚଯୋ’’ତି (ମ। ନି। ୧।୩୩୯; ଅ। ନି। ୪।୨୨) ଚ ‘‘ଇଧେକଚ୍ଚସ୍ସ ବହୁକଂ ସୁତଂ ହୋତି, ସୁତ୍ତଂ ଗେଯ୍ୟଂ ଵେଯ୍ୟାକରଣ’’ନ୍ତି ଚ (ଅ। ନି। ୪।୬) ଏଵମାଦିନା ନଯେନ ସତ୍ଥୁସାସନଧରତ୍ତଂ ଵଣ୍ଣିତଂ, ତଂ ଅକୁସଲପ୍ପହାନକୁସଲାଧିଗମହେତୁତୋ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ପରମତ୍ଥସଚ୍ଚସଚ୍ଛିକିରିଯାହେତୁତୋ ଚ ମଙ୍ଗଲନ୍ତି ଵୁଚ୍ଚତି। ଵୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗଵତା –

‘‘ସୁତଵା ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅରିଯସାଵକୋ ଅକୁସଲଂ ପଜହତି, କୁସଲଂ ଭାଵେତି, ସାଵଜ୍ଜଂ ପଜହତି, ଅନଵଜ୍ଜଂ ଭାଵେତି, ସୁଦ୍ଧମତ୍ତାନଂ ପରିହରତୀ’’ତି (ଅ। ନି। ୭।୬୭)।

ଅପରମ୍ପି ଵୁତ୍ତଂ –

‘‘ଧତାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଅତ୍ଥମୁପପରିକ୍ଖତି, ଅତ୍ଥଂ ଉପପରିକ୍ଖତୋ ଧମ୍ମା ନିଜ୍ଝାନଂ ଖମନ୍ତି, ଧମ୍ମନିଜ୍ଝାନକ୍ଖନ୍ତିଯା ସତି ଛନ୍ଦୋ ଜାଯତି, ଛନ୍ଦଜାତୋ ଉସ୍ସହତି, ଉସ୍ସହନ୍ତୋ ତୁଲଯତି , ତୁଲଯନ୍ତୋ ପଦହତି ପଦହନ୍ତୋ କାଯେନ ଚେଵ ପରମତ୍ଥସଚ୍ଚଂ ସଚ୍ଛିକରୋତି, ପଞ୍ଞାଯ ଚ ଅତିଵିଜ୍ଝ ପସ୍ସତୀ’’ତି (ମ। ନି। ୨। ୪୩୨)।

ଅପିଚ ଅଗାରିକବାହୁସଚ୍ଚମ୍ପି ଯଂ ଅନଵଜ୍ଜଂ, ତଂ ଉଭଯଲୋକହିତସୁଖାଵହନତୋ ମଙ୍ଗଲନ୍ତି ଵେଦିତବ୍ବଂ।

ସିପ୍ପଂ ନାମ ଅଗାରିକସିପ୍ପଞ୍ଚ ଅନଗାରିକସିପ୍ପଞ୍ଚ। ତତ୍ଥ ଅଗାରିକସିପ୍ପଂ ନାମ ଯଂ ପରୂପରୋଧଵିରହିତଂ ଅକୁସଲଵିଵଜ୍ଜିତଂ ମଣିକାରସୁଵଣ୍ଣକାରକମ୍ମାଦିକଂ, ତଂ ଇଧଲୋକତ୍ଥାଵହନତୋ ମଙ୍ଗଲଂ। ଅନଗାରିକସିପ୍ପଂ ନାମ ଚୀଵରଵିଚାରଣସିବ୍ବନାଦିସମଣପରିକ୍ଖାରାଭିସଙ୍ଖରଣଂ, ଯଂ ତଂ ‘‘ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ଯାନି ତାନି ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀନଂ ଉଚ୍ଚାଵଚାନି କିଂ କରଣୀଯାନି, ତତ୍ଥ ଦକ୍ଖୋ ହୋତୀ’’ତିଆଦିନା (ଦୀ। ନି। ୩।୩୪୫; ୩୬୦; ଅ। ନି। ୧୦।୧୭) ନଯେନ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ସଂଵଣ୍ଣିତଂ, ଯଂ ‘‘ନାଥକରୋ ଧମ୍ମୋ’’ତି ଚ ଵୁତ୍ତଂ, ତଂ ଅତ୍ତନୋ ଚ ପରେସଞ୍ଚ ଉଭଯଲୋକହିତସୁଖାଵହନତୋ ମଙ୍ଗଲନ୍ତି ଵେଦିତବ୍ବଂ।

ଵିନଯୋ ନାମ ଅଗାରିକଵିନଯୋ ଚ ଅନଗାରିକଵିନଯୋ ଚ। ତତ୍ଥ ଅଗାରିକଵିନଯୋ ନାମ ଦସଅକୁସଲକମ୍ମପଥଵିରମଣଂ, ସୋ ତତ୍ଥ ସୁସିକ୍ଖିତୋ ଅସଂକିଲେସାପଜ୍ଜନେନ ଆଚାରଗୁଣଵଵତ୍ଥାନେନ ଚ ଉଭଯଲୋକହିତସୁଖାଵହନତୋ ମଙ୍ଗଲଂ। ଅନଗାରିକଵିନଯୋ ନାମ ସତ୍ତାପତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧଅନାପଜ୍ଜନଂ, ସୋପି ଵୁତ୍ତନଯେନେଵ ସୁସିକ୍ଖିତୋ, ଚତୁପାରିସୁଦ୍ଧିସୀଲଂ ଵା ଅନଗାରିକଵିନଯୋ, ସୋ ଯଥା ତତ୍ଥ ପତିଟ୍ଠାଯ ଅରହତ୍ତଂ

ପାପୁଣାତି, ଏୱଂ ସିକ୍ଖନେନ ସୁସିକ୍ଖିତୋ ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରସୁଖାଧିଗମହେତୁତୋ ମଙ୍ଗଲନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ସୁଭାସିତା ୱାଚା ନାମ ମୁସାୱାଦାଦିଦୋସୱିରହିତା। ଯଥାହ ‘‘ଚତୂହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ୱାଚା ସୁଭାସିତା ହୋତୀ’’ତି (ସୁ॰ ନି॰ ସୁଭାସିତସୁତ୍ତଂ)। ଅସମ୍ଫପ୍ପଲାପା ୱାଚା ଏୱ ୱା ସୁଭାସିତା। ଯଥାହ –

‘‘ସୁଭାସିତଂ ଉତ୍ତମମାହୁ ସନ୍ତୋ,

ଧମ୍ମଂ ଭଣେ ନାଧମ୍ମଂ ତଂ ଦୁତିଯଂ;

ପିଯଂ ଭଣେ ନାପ୍ପିଯଂ ତଂ ତତିଯଂ,

ସଚ୍ଚଂ ଭଣେ ନାଲିକଂ ତଂ ଚତୁତ୍ଥ’’ନ୍ତି। (ସୁ॰ ନି॰ ୪୫୨);

ଅଯମ୍ପି ଉଭଯଲୋକହିତସୁଖାୱହନତୋ ମଙ୍ଗଲନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଯସ୍ମା ଚ ଅଯଂ ୱିନଯପରିଯାପନ୍ନା ଏୱ, ତସ୍ମା ୱିନଯଗ୍ଗହଣେନ ଏତଂ ଅସଙ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ୱିନଯୋ ସଙ୍ଗହେତବ୍ବୋ। ଅଥ ୱା କିଂ ଇମିନା ପରିସ୍ସମେନ ପରେସଂ ଧମ୍ମଦେସନାଦିୱାଚା ଇଧ ସୁଭାସିତା ୱାଚାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ସା ହି ଯଥା ପତିରୂପଦେସୱାସୋ, ଏୱଂ ସତ୍ତାନଂ ଉଭଯଲୋକହିତସୁଖନିବ୍ବାନାଧିଗମପଚ୍ଚଯତୋ ମଙ୍ଗଲନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଆହ ଚ –

‘‘ଯଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭାସତି ୱାଚଂ, ଖେମଂ ନିବ୍ବାନପତ୍ତିଯା;

ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତକିରିଯାଯ, ସା ୱେ ୱାଚାନମୁତ୍ତମା’’ତି। (ସୁ॰ ନି॰ ୪୫୬);

ଏୱଂ ଇମିସ୍ସା ଗାଥାଯ ବାହୁସଚ୍ଚଂ, ସିପ୍ପଂ, ୱିନଯୋ ସୁସିକ୍ଖିତୋ, ସୁଭାସିତା ୱାଚାତି ଚତ୍ତାରି ମଙ୍ଗଲାନି ୱୁତ୍ତାନି। ମଙ୍ଗଲତ୍ତଞ୍ଚ ନେସଂ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱିଭାୱିତମେୱାତି।

ନିଟ୍ଠିତା ବାହୁସଚ୍ଚଞ୍ଚାତି ଇମିସ୍ସା ଗାଥାଯ ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନା।

ମାତାପିତୁଉପଟ୍ଠାନନ୍ତିଗାଥାୱଣ୍ଣନା

୬। ଇଦାନି ମାତାପିତୁଉପଟ୍ଠାନନ୍ତି ଏତ୍ଥ ମାତୁ ଚ ପିତୁ ଚାତି ମାତାପିତୁ। ଉପଟ୍ଠାନନ୍ତି ଉପଟ୍ଠହନଂ। ପୁତ୍ତାନଞ୍ଚ ଦାରାନଞ୍ଚାତି ପୁତ୍ତଦାରସ୍ସ ସଙ୍ଗଣ୍ହନଂ ସଙ୍ଗହୋ। ନ ଆକୁଲା ଅନାକୁଲା। କମ୍ମାନି ଏୱ କମ୍ମନ୍ତା। ସେସଂ ୱୁତ୍ତନଯମେୱାତି ଅଯଂ ପଦୱଣ୍ଣନା।

ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନା ପନ ଏୱଂ ୱେଦିତବ୍ବା – ମାତା ନାମ ଜନିକା ୱୁଚ୍ଚତି, ତଥା ପିତା। ଉପଟ୍ଠାନଂ ନାମ ପାଦଧୋୱନସମ୍ବାହନୁଚ୍ଛାଦନନ୍ହାପନେହି ଚତୁପଚ୍ଚଯସମ୍ପଦାନେନ ଚ ଉପକାରକରଣଂ। ତତ୍ଥ ଯସ୍ମା ମାତାପିତରୋ ବହୂପକାରା ପୁତ୍ତାନଂ ଅତ୍ଥକାମା ଅନୁକମ୍ପକା, ଯେ ପୁତ୍ତକେ ବହି କୀଳିତ୍ୱା ପଂସୁମକ୍ଖିତସରୀରକେ ଆଗତେ ଦିସ୍ୱା ପଂସୁଂ ପୁଞ୍ଛିତ୍ୱା ମତ୍ଥକଂ ଉପସିଙ୍ଘାଯନ୍ତା ପରିଚୁମ୍ବନ୍ତା ଚ ସିନେହଂ ଉପ୍ପାଦେନ୍ତି, ୱସ୍ସସତମ୍ପି ମାତାପିତରୋ ସୀସେନ ପରିହରନ୍ତା ପୁତ୍ତା ତେସଂ ପତିକାରଂ କାତୁଂ ଅସମତ୍ଥା। ଯସ୍ମା ଚ ତେ ଆପାଦକା ପୋସକା ଇମସ୍ସ ଲୋକସ୍ସ ଦସ୍ସେତାରୋ, ବ୍ରହ୍ମସମ୍ମତା ପୁବ୍ବାଚରିଯସମ୍ମତା, ତସ୍ମା ତେସଂ ଉପଟ୍ଠାନଂ ଇଧ ପସଂସଂ, ପେଚ୍ଚ ସଗ୍ଗସୁଖଞ୍ଚ ଆୱହତି। ତେନ ମଙ୍ଗଲନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା –

‘‘ବ୍ରହ୍ମାତି ମାତାପିତରୋ, ପୁବ୍ବାଚରିଯାତି ୱୁଚ୍ଚରେ;

ଆହୁନେଯ୍ୟା ଚ ପୁତ୍ତାନଂ, ପଜାଯ ଅନୁକମ୍ପକା।

‘‘ତସ୍ମା ହି ନେ ନମସ୍ସେଯ୍ୟ, ସକ୍କରେଯ୍ୟ ଚ ପଣ୍ଡିତୋ;

ଅନ୍ନେନ ଅଥ ପାନେନ, ୱତ୍ଥେନ ସଯନେନ ଚ;

ଉଚ୍ଛାଦନେନ ନ୍ହାପନେନ, ପାଦାନଂ ଧୋୱନେନ ଚ।

''ତାଯ ନଂ ପାରିଚରିଯାଯ, ମାତାପିତୂସୁ ପଣ୍ଡିତା;

ଇଧେୱ ନଂ ପସଂସନ୍ତି, ପେଚ୍ଚ ସଗ୍ଗେ ପମୋଦତୀ''ତି। (ଇତିୱୁ। ୧୦୬; ଜା। ୨।୨୦।୧୮୧-୧୮୩);

ଅପରୋ ନଯୋ – ଉପଟ୍ଠାନଂ ନାମ ଭରଣକିଚ୍ଚକରଣକୁଲୱଂସଟ୍ଠପନାଦିପଞ୍ଚୱିଧଂ, ତଂ ପାପନିୱାରଣାଦିପଞ୍ଚୱିଧଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକହିତସୁଖହେତୁତୋ ମଙ୍ଗଲନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା –

'''ପଞ୍ଚହି ଖୋ, ଗହପତିପୁତ୍ତ, ଠାନେହି ପୁତ୍ତେନ ପୁରତ୍ଥିମା ଦିସା ମାତାପିତରୋ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାତବ୍ବା ଭତୋ ନେ ଭରିସ୍ସାମି, କିଚ୍ଚଂ ନେସଂ କରିସ୍ସାମି , କୁଲୱଂସଂ ଠପେସ୍ସାମି, ଦାଯଜ୍ଜଂ ପଟିପଜ୍ଜିସ୍ସାମି, ଅଥ ୱା ପନ ପେତାନଂ କାଲକତାନଂ ଦକ୍ଖିଣଂ ଅନୁପ୍ପଦସ୍ସାମୀ'ତି। ଇମେହି ଖୋ, ଗହପତିପୁତ୍ତ, ପଞ୍ଚହି ଠାନେହି ପୁତ୍ତେନ ପୁରତ୍ଥିମା ଦିସା ମାତାପିତରୋ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତା ପଞ୍ଚହି ଠାନେହି ପୁତ୍ତଂ ଅନୁକମ୍ପନ୍ତି, ପାପା ନିୱାରେନ୍ତି, କଲ୍ୟାଣେ ନିୱେସେନ୍ତି, ସିପ୍ପଂ ସିକ୍ଖାପେନ୍ତି, ପତିରୂପେନ ଦାରେନ ସଂଯୋଜେନ୍ତି, ସମଯେ ଦାଯଜ୍ଜଂ ନିୟ୍ୟାଦେନ୍ତୀ''ତି (ଦୀ। ନି। ୩।୨୬୭)।

ଅପିଚ ଯୋ ମାତାପିତରୋ ତୀସୁ ୱତ୍ଥୂସୁ ପସାଦୁପ୍ପାଦନେନ, ସୀଲସମାଦାପନେନ, ପବ୍ବଜ୍ଜାଯ ୱା ଉପଟ୍ଠହତି, ଅଯଂ ମାତାପିତୁଉପଟ୍ଠାକାନଂ ଅଗ୍ଗୋ। ତସ୍ସ ତଂ ମାତାପିତୁଉପଟ୍ଠାନଂ ମାତାପିତୂହି କତସ୍ସ ଉପକାରସ୍ସ ପଚ୍ଚୁପକାରଭୂତଂ ଅନେକେସଂ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକାନଂ ସମ୍ପରାଯିକାନଞ୍ଚ ଅତ୍ଥାନଂ ପଦଟ୍ଠାନତୋ ମଙ୍ଗଲନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ପୁତ୍ତଦାରସ୍ସାତି ଏତ୍ଥ ଅତ୍ତତୋ ଜାତା ପୁତ୍ତାପି ଧୀତରୋପି ପୁତ୍ତାଇଚ୍ଚେୱ ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଦାରାତି ୱୀସତିଯା ଭରିଯାନଂ ଯା କାଚି ଭରିଯା। ପୁତ୍ତା ଚ ଦାରା ଚ ପୁତ୍ତଦାରଂ, ତସ୍ସ ପୁତ୍ତଦାରସ୍ସ। ସଙ୍ଗହୋତି ସମ୍ମାନନାଦୀହି ଉପକାରକରଣଂ। ତଂ ସୁସଂୱିହିତକମ୍ମନ୍ତତାଦିଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକହିତସୁଖହେତୁତୋ ମଙ୍ଗଲନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା – ''ପଚ୍ଛିମା ଦିସା ପୁତ୍ତଦାରା ୱେଦିତବ୍ବା''ତି ଏତ୍ଥ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ ପୁତ୍ତଦାରଂ ଭରିଯାସଦ୍ଦେନ ସଙ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ''ପଞ୍ଚହି ଖୋ, ଗହପତିପୁତ୍ତ, ଠାନେହି ସାମିକେନ ପଚ୍ଛିମା ଦିସା ଭରିଯା ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାତବ୍ବା ସମ୍ମାନନାଯ, ଅନୱମାନନାଯ, ଅନତି ଚରିଯାଯ, ଇସ୍ସରିଯୱୋସ୍ସଗ୍ଗେନ, ଅଲଙ୍କାରାନୁପ୍ପଦାନେନ। ଇମେହି ଖୋ, ଗହପତିପୁତ୍ତ, ପଞ୍ଚହି ଠାନେହି ସାମିକେନ ପଚ୍ଛିମା ଦିସା ଭରିଯା ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତା ପଞ୍ଚହି ଠାନେହି ସାମିକଂ ଅନୁକମ୍ପତି, ସୁସଂୱିହିତକମ୍ମନ୍ତା ଚ ହୋତି, ସଙ୍ଗହିତପରିଜନା ଚ, ଅନତିଚାରିନୀ ଚ, ସମ୍ଭତଞ୍ଚ ଅନୁରକ୍ଖତି ଦକ୍ଖା ଚ ହୋତି ଅନଲସା ସବ୍ବକିଚ୍ଚେସୂ''ତି (ଦୀ। ନି। ୩।୨୬୯)।

ଅଯଂ ୱା ଅପରୋ ନଯୋ – ସଙ୍ଗହୋତି ଧମ୍ମିକାହି ଦାନପିଯୱାଚାତ୍ଥଚରିଯାହି ସଙ୍ଗଣ୍ହନଂ। ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ଉପୋସଥଦିୱସେସୁ ପରିବ୍ବଯଦାନଂ, ନକ୍ଖତ୍ତଦିୱସେସୁ ନକ୍ଖତ୍ତଦସ୍ସାପନଂ, ମଙ୍ଗଲଦିୱସେସୁ ମଙ୍ଗଲକରଣଂ, ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକସମ୍ପରାଯିକେସୁ ଅତ୍ଥେସୁ ଓୱାଦାନୁସାସନନ୍ତି। ତଂ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକହିତହେତୁତୋ ସମ୍ପରାଯିକହିତହେତୁତୋ ଦେୱତାହିପି ନମସ୍ସନୀଯଭାୱହେତୁତୋ ଚ ମଙ୍ଗଲନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଯଥାହ ସକ୍କୋ ଦେୱାନମିନ୍ଦୋ –

''ଯେ ଗହଟ୍ଠା ପୁଞ୍ଞକରା, ସୀଲୱନ୍ତୋ ଉପାସକା;

ଧମ୍ମେନ ଦାରଂ ପୋସେନ୍ତି, ତେ ନମସ୍ସାମି ମାତଲୀ''ତି। (ସଂ।ନି।୧।୧।୨୬୪);

ଅନାକୁଲା କମ୍ମନ୍ତା ନାମ କାଲଞ୍ଞୁତାଯ ପତିରୂପକାରିତାଯ ଅନଲସତାଯ ଉଟ୍ଠାନୱୀରିଯସମ୍ପଦାଯ, ଅବ୍ୟସନୀଯତାଯ ଚ କାଲାତିକ୍କମନଅପ୍ପତିରୂପକରଣସିଥିଲକରଣାଦିଆକୁଲଭାୱୱିରହିତା କସିଗୋରକ୍ଖୱାଣିଜ୍ଜାଦଯୋ କମ୍ମନ୍ତା। ଏତେ ଅତ୍ତନୋ ୱା ପୁତ୍ତଦାରସ୍ସ ୱା ଦାସକମ୍ମକରାନଂ ୱା ବ୍ୟତ୍ତତାଯ ଏୱଂ ପଯୋଜିତା ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ଧନଧଞ୍ଞୱୁଦ୍ଧିପଟିଲାଭହେତୁତୋ ମଙ୍ଗଲନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା –

''ପତିରୂପକାରୀ ଧୁରୱା, ଉଟ୍ଠାତା ୱିନ୍ଦତେ ଧନ''ନ୍ତି ଚ (ସୁ। ନି। ୧୮୭; ସଂ। ନି। ୧।୨୪୬)।

''ନ ଦିୱା ସୋପ୍ପସୀଲେନ, ରତ୍ତିମୁଟ୍ଠାନଦେସ୍ସିନା;

ନିଚ୍ଚଂ ମତ୍ତେନ ସୋଣ୍ଡେନ, ସକ୍କା ଆୱସିତୁଂ ଘରଂ।

‘‘ଅତିସୀତଂ ଅତିଉଣ୍ହଂ, ଅତିସାୟମିଦଂ ଅହୁ;

ଇତି ୱିସ୍ସଟ୍ଠକମ୍ମନ୍ତେ, ଅତ୍ଥା ଅଚ୍ଚେନ୍ତି ମାଣୱେ।

‘‘ୟୋଧ ସୀତଞ୍ଚ ଉଣ୍ହଞ୍ଚ, ତିଣା ଭିୟ୍ୟୋ ନ ମଞ୍ଞତି;

କରଂ ପୁରିସକିଚ୍ଚାନି, ସୋ ସୁଖଂ ନ ୱିହାୟତୀ’’ତି। (ଦୀ। ନି। ୩।୨୫୩);

‘‘ଭୋଗେ ସଂହରମାନସ୍ସ, ଭମରସ୍ସେୱ ଇରୀୟତୋ;

ଭୋଗା ସନ୍ନିଚୟଂ ୟନ୍ତି, ୱମ୍ମିକୋୱୂପଚୀୟତୀ’’ତି। ଚ ଏୱମାଦି (ଦୀ। ନି। ୩।୨୬୫);

ଏୱଂ ଇମିସ୍ସା ଗାଥାୟ ମାତୁଉପଟ୍ଠାନଂ, ପିତୁଉପଟ୍ଠାନଂ, ପୁତ୍ତଦାରସ୍ସ ସଙ୍ଗହୋ, ଅନାକୁଲା ଚ କମ୍ମନ୍ତାତି ଚତ୍ତାରି ମଙ୍ଗଲାନି ୱୁତ୍ତାନି, ପୁତ୍ତଦାରସ୍ସ ସଙ୍ଗହଂ ୱା ଦ୍ୱିଧା କତ୍ୱା ପଞ୍ଚ, ମାତାପିତୁଉପଟ୍ଠାନଂ ୱା ଏକମେୱ କତ୍ୱା ତୀଣି। ମଙ୍ଗଲତ୍ତଞ୍ଚ ନେସଂ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱିଭାୱିତମେୱାତି।

ନିଟ୍ଠିତା ମାତାପିତୁଉପଟ୍ଠାନନ୍ତି ଇମିସ୍ସା ଗାଥାୟ ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନା।

ଦାନଞ୍ଚାତିଗାଥାୱଣ୍ଣନା

୭। ଇଦାନି ଦାନଞ୍ଚାତି ଏତ୍ଥ ଦୀୟତେ ଇମିନାତି ଦାନଂ, ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକଂ ପରସ୍ସ ପଟିପାଦୀୟତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଧମ୍ମସ୍ସ ଚରିୟା, ଧମ୍ମା ୱା ଅନପେତା ଚରିୟା ଧମ୍ମଚରିୟା। ଞାୟନ୍ତେ ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ଇମେ’’ତି ଞାତକା। ନ ଅୱଜ୍ଜାନି ଅନୱଜ୍ଜାନି, ଅନିନ୍ଦିତାନି ଅଗରହିତାନୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ସେସଂ ୱୁତ୍ତନୟମେୱାତି ଅୟଂ ପଦୱଣ୍ଣନା।

ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନା ପନ ଏୱଂ ୱେଦିତବ୍ବା – ଦାନଂ ନାମ ପରଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ସୁବୁଦ୍ଧିପୁବ୍ବିକା ଅନ୍ନାଦିଦସଦାନୱତ୍ଥୁପରିଚ୍ଚାଗଚେତନା, ତଂସମ୍ପୟୁତ୍ତୋ ୱା ଅଲୋଭୋ। ଅଲୋଭେନ ହି ତଂ ୱତ୍ଥୁଂ ପରସ୍ସ ପଟିପାଦେତି, ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଦୀୟତେ ଇମିନାତି ଦାନ’’ନ୍ତି। ତଂ ବହୁଜନପିୟମନାପତାଦୀନଂ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକସମ୍ପରାୟିକାନଂ ଫଲୱିସେସାନଂ ଅଧିଗମହେତୁତୋ ମଙ୍ଗଲନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ‘‘ଦାୟକୋ, ସୀହ ଦାନପତି, ବହୁନୋ ଜନସ୍ସ ପିୟୋ ହୋତି ମନାପୋ’’ତି ଏୱମାଦୀନି (ଅ। ନି। ୫।୩୪) ଚେତ୍ଥ ସୁତ୍ତାନି ଅନୁସ୍ସରିତବ୍ବାନି।

ଅପରୋ ନୟୋ – ଦାନଂ ନାମ ଦୁୱିଧଂ ଆମିସଦାନଂ, ଧମ୍ମଦାନଞ୍ଚ, ତତ୍ଥ ଆମିସଦାନଂ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରମେୱ। ଇଧଲୋକପରଲୋକଦୁକ୍ଖକ୍ଖୟସୁଖାୱହସ୍ସ ପନ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧପ୍ପୱେଦିତସ୍ସ ଧମ୍ମସ୍ସ ପରେସଂ ହିତକାମତାୟ ଦେସନା ଧମ୍ମଦାନଂ, ଇମେସଞ୍ଚ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଦାନାନଂ ଏତଦେୱ ଅଗ୍ଗଂ। ୟଥାହ –

‘‘ସବ୍ବଦାନଂ ଧମ୍ମଦାନଂ ଜିନାତି,

ସବ୍ବରସଂ ଧମ୍ମରସୋ ଜିନାତି;

ସବ୍ବରତିଂ ଧମ୍ମରତି ଜିନାତି,

ତଣ୍ହକ୍ଖୟୋ ସବ୍ବଦୁକ୍ଖଂ ଜିନାତୀ’’ତି। (ଧ। ପ। ୩୫୪);

ତତ୍ଥ ଆମିସଦାନସ୍ସ ମଙ୍ଗଲତ୍ତଂ ୱୁତ୍ତମେୱ। ଧମ୍ମଦାନଂ ପନ ୟସ୍ମା ଅତ୍ଥପଟିସଂୱେଦିତାଦୀନଂ ଗୁଣାନଂ ପଦଟ୍ଠାନଂ, ତସ୍ମା ମଙ୍ଗଲନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା –

‘‘ୟଥା ୟଥା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ୟଥାସୁତଂ ୟଥାପରିୟତ୍ତଂ ଧମ୍ମଂ ୱିତ୍ଥାରେନ ପରେସଂ ଦେସେତି, ତଥା ତଥା ସୋ ତସ୍ମିଂ ଧମ୍ମେ ଅତ୍ଥପଟିସଂୱେଦୀ ଚ ହୋତି ଧମ୍ମପଟିସଂୱେଦୀ ଚା’’ତି ଏୱମାଦି (ଅ। ନି। ୫।୨୬)।

ଧମ୍ମଚରିୟା ନାମ ଦସକୁସଲକମ୍ମପଥଚରିୟା। ୟଥାହ – ‘‘ତିୱିଧା ଖୋ ଗହପତୟୋ କାୟେନ ଧମ୍ମଚରିୟା ସମଚରିୟା ହୋତୀ’’ତି ଏୱମାଦି। ସା ପନେସା ଧମ୍ମଚରିୟା ସଗ୍ଗଲୋକୂପପତ୍ତିହେତୁତୋ ମଙ୍ଗଲନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବା। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା – ‘‘ଧମ୍ମଚରିୟାସମଚରିୟାହେତୁ ଖୋ ଗହପତୟୋ ଏୱମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତୀ’’ତି (ମ। ନି। ୧।୪୩୯)।

ଞାତକା ନାମ ମାତିତୋ ୱା ପିତିତୋ ୱା ୟାୱ ସତ୍ତମା ପିତାମହୟୁଗା ସମ୍ବନ୍ଧା। ତେସଂ ଭୋଗପାରିଜୁଞ୍ଞେନ ୱା ବ୍ୟାଧିପାରିଜୁଞ୍ଞେନ ୱା ଅଭିହତାନଂ ଅତ୍ତନୋ ସମୀପଂ ଆଗତାନଂ ୟଥାବଲଂ ଘାସଚ୍ଛାଦନଧନଧଞ୍ଞାଦୀହି ସଙ୍ଗହୋ ପସଂସାଦୀନଂ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକାନଂ ସୁଗତିଗମନାଦୀନଞ୍ଚ ସମ୍ପରାୟିକାନଂ ୱିସେସାଧିଗମାନଂ ହେତୁତୋ ମଙ୍ଗଲନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ଅନୱଜ୍ଜାନି କମ୍ମାନି ନାମ ଉପୋସଥଙ୍ଗସମାଦାନୱେୟ୍ୟାୱଚ୍ଚକରଣଆରାମୱନରୋପନସେତୁକରଣାଦୀନି କାୟୱଚୀମନୋସୁଚରିତକମ୍ମାନି। ତାନି ହି ନାନପ୍ପକାରହିତସୁଖାଧିଗମହେତୁତୋ ମଙ୍ଗଲନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ‘‘ଠାନଂ ଖୋ ପନେତଂ, ୱିସାଖେ, ୱିଜ୍ଜତି ୟଂ ଇଧେକଚ୍ଚୋ ଇତ୍ଥୀ ୱା ପୁରିସୋ ୱା ଅଟ୍ଠଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତଂ ଉପୋସଥଂ ଉପୱସିତ୍ୱା କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଚାତୁମହାରାଜିକାନଂ ଦେୱାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜେୟ୍ୟା’’ତି ଏୱମାଦୀନି ଚେତ୍ଥ ସୁତ୍ତାନି (ଅ। ନି। ୮।୪୩) ଅନୁସ୍ସରିତବ୍ବାନି।

ଏୱଂ ଇମିସ୍ସା ଗାଥାୟ ଦାନଞ୍ଚ, ଧମ୍ମଚରିୟା ଚ, ଞାତକାନଞ୍ଚ ସଙ୍ଗହୋ, ଅନୱଜ୍ଜାନି କମ୍ମାନୀତି ଚତ୍ତାରି ମଙ୍ଗଲାନି ୱୁତ୍ତାନି। ମଙ୍ଗଲତ୍ତଞ୍ଚ ନେସଂ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱିଭାୱିତମେୱାତି।

ନିଟ୍ଠିତା ଦାନଞ୍ଚାତି ଇମିସ୍ସା ଗାଥାୟ ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନା।

ଆରତୀତିଗାଥାୱଣ୍ଣନା

୮। ଇଦାନି ଆରତୀ ୱିରତୀତି ଏତ୍ଥ ଆରତୀତି ଆରମଣଂ, ୱିରତୀତି ୱିରମଣଂ, ୱିରମନ୍ତି ୱା ଏତାୟ ସତ୍ତାତି ୱିରତି। ପାପାତି ଅକୁସଲା। ମଦନୀୟଟ୍ଠେନ ମଜ୍ଜଂ, ମଜ୍ଜସ୍ସ ପାନଂ ମଜ୍ଜପାନଂ, ତତୋ ମଜ୍ଜପାନା। ସଂୟମନଂ ସଂୟମୋ ଅପ୍ପମଜ୍ଜନଂ ଅପ୍ପମାଦୋ। ଧମ୍ମେସୂତି କୁସଲେସୁ। ସେସଂ ୱୁତ୍ତନୟମେୱାତି ଅୟଂ ପଦୱଣ୍ଣନା।

ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନା ପନ ଏୱଂ ୱେଦିତବ୍ବା – ଆରତି ନାମ ପାପେ ଆଦୀନୱଦସ୍ସାୱିନୋ ମନସା ଏୱ ଅନଭିରତି। ୱିରତି ନାମ କମ୍ମଦ୍ୱାରୱସେନ କାୟୱାଚାହି ୱିରମଣଂ, ସା ଚେସା ୱିରତି ନାମ ସମ୍ପତ୍ତୱିରତି, ସମାଦାନୱିରତି, ସମୁଚ୍ଛେଦୱିରତୀତି ତିୱିଧା ହୋତି, ତତ୍ଥ ୟା କୁଲପୁତ୍ତସ୍ସ ଅତ୍ତନୋ ଜାତିଂ ୱା କୁଲଂ ୱା ଗୋତ୍ତଂ ୱା ପଟିଚ୍ଚ ‘‘ନ ମେ ଏତଂ ପତିରୂପଂ, ୟ୍ୱାହଂ ଇମଂ ପାଣଂ ହନେୟ୍ୟଂ, ଅଦିନ୍ନଂ ଆଦିୟେୟ୍ୟ’’ନ୍ତିଆଦିନା ନୟେନ ସମ୍ପତ୍ତୱତ୍ଥୁତୋ ୱିରତି, ଅୟଂ ସମ୍ପତ୍ତୱିରତି ନାମ। ସିକ୍ଖାପଦସମାଦାନୱସେନ ପୱତ୍ତା ସମାଦାନୱିରତି ନାମ, ୟସ୍ସା ପୱତ୍ତିତୋ ପଭୁତି କୁଲପୁତ୍ତୋ ପାଣାତିପାତାଦୀନି ନ କରୋତି। ଅରିୟମଗ୍ଗସମ୍ପୟୁତ୍ତା ସମୁଚ୍ଛେଦୱିରତି ନାମ, ୟସ୍ସା ପୱତ୍ତିତୋ ପଭୁତି ଅରିୟସାୱକସ୍ସ ପଞ୍ଚ ଭୟାନି ୱେରାନି ୱୂପସନ୍ତାନି ହୋନ୍ତି। ପାପଂ ନାମ ୟଂ ତଂ ‘‘ପାଣାତିପାତୋ ଖୋ, ଗହପତିପୁତ୍ତ, କମ୍ମକିଲେସୋ, ଅଦିନ୍ନାଦାନଂ…ପେ… କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରୋ…ପେ… ମୁସାୱାଦୋ’’ତି ଏୱଂ ୱିତ୍ଥାରେତ୍ୱା –

‘‘ପାଣାତିପାତୋ ଅଦିନ୍ନାଦାନଂ, ମୁସାୱାଦୋ ଚ ୱୁଚ୍ଚତି;

ପରଦାରଗମନଞ୍ଚେୱ, ନପ୍ପସଂସନ୍ତି ପଣ୍ଡିତା’’ତି। (ଦୀ। ନି। ୩।୨୪୫) –

ଏୱଂ ଗାଥାୟ ସଙ୍ଗହିତଂ କମ୍ମକିଲେସସଙ୍ଖାତଂ ଚତୁବ୍ବିଧଂ ଅକୁସଲଂ, ତତୋ ପାପା। ସବ୍ବାପେସା ଆରତି ଚ ୱିରତି ଚ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକସମ୍ପରାୟିକଭୟୱେରପ୍ପହାନାଦିନାନପ୍ପକାରୱିସେସାଧିଗମହେତୁତୋ ମଙ୍ଗଲନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ‘‘ପାଣାତିପାତା ପଟିୱିରତୋ ଖୋ, ଗହପତିପୁତ୍ତ, ଅରିୟସାୱକୋ’’ତିଆଦୀନି ଚେତ୍ଥ ସୁତ୍ତାନି ଅନୁସ୍ସରିତବ୍ବାନି।

ମଜ୍ଜପାନା ସଂୟମୋ ନାମ ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତସୁରାମେରୟମଜ୍ଜପ୍ପମାଦଟ୍ଠାନା ୱେରମଣିୟା ଏୱେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ୟସ୍ମା ପନ ମଜ୍ଜପାୟୀ ଅତ୍ଥଂ ନ ଜାନାତି, ଧମ୍ମଂ ନ ଜାନାତି, ମାତୁ ଅନ୍ତରାୟଂ କରୋତି, ପିତୁ ବୁଦ୍ଧପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧତଥାଗତସାୱକାନମ୍ପି ଅନ୍ତରାୟଂ କରୋତି, ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ଗରହଂ ସମ୍ପରାୟେ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ଅପରାପରିୟେ ଉମ୍ମାଦଞ୍ଚ ପାପୁଣାତି। ମଜ୍ଜପାନା ପନ ସଂୟମୋ ତେସଂ ଦୋସାନଂ ୱୂପସମଂ ତବ୍ବିପରୀତଗୁଣସମ୍ପଦଞ୍ଚ ପାପୁଣାତି। ତସ୍ମା

ଅଯଂ ମଜ୍ଜପାନା ସଂଯମୋ ମଙ୍ଗଲନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଅପ୍ପମାଦୋ ନାମ ‘‘କୁସଲାନଂ ୱା ଧମ୍ମାନଂ ଭାୱନାଯ ଅସକ୍କଚ୍ଚକିରିଯତା, ଅସାତଚ୍ଚକିରିଯତା, ଅନଟ୍ଠିତକିରିଯତା, ଓଲୀନୱୁତ୍ତିତା, ନିକ୍ଖିତ୍ତଛନ୍ଦତା, ନିକ୍ଖିତ୍ତଧୁରତା, ଅନାସେୱନା, ଅଭାୱନା, ଅବହୁଲୀକମ୍ମଂ, ଅନଧିଟ୍ଠାନଂ, ଅନନୁଯୋଗୋ, ପମାଦୋ। ଯୋ ଏୱରୂପୋ ପମାଦୋ ପମଜ୍ଜନା ପମଜ୍ଜିତତ୍ତଂ, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପମାଦୋ’’ତି (ୱିଭ। ୮୪୬)। ଏତ୍ଥ ୱୁତ୍ତସ୍ସ ପମାଦସ୍ସ ପଟିପକ୍ଖୱସେନ ଅତ୍ଥତୋ କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ସତିଯା ଅୱିପ୍ପୱାସୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସୋ ନାନପ୍ପକାରକୁସଲାଧିଗମହେତୁତୋ ଅମତାଧିଗମହେତୁତୋ ଚ ମଙ୍ଗଲନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି । ତତ୍ଥ ‘‘ଅପ୍ପମତ୍ତସ୍ସ ଆତାପିନୋ’’ତି ଚ (ମ। ନି। ୨।୧୮; ଅ। ନି। ୫।୨୬), ‘‘ଅପ୍ପମାଦୋ ଅମତଂ ପଦ’’ନ୍ତି ଚ, ଏୱମାଦି (ଧ। ପ। ୨୧) ସତ୍ଥୁ ସାସନଂ ଅନୁସ୍ସରିତବ୍ବଂ।

ଏୱଂ ଇମିସ୍ସା ଗାଥାଯ ପାପା ୱିରତି, ମଜ୍ଜପାନା ସଂଯମୋ, କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଅପ୍ପମାଦୋତି ତୀଣି ମଙ୍ଗଲାନି ୱୁତ୍ତାନି। ମଙ୍ଗଲତ୍ତଞ୍ଚ ନେସଂ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱିଭାୱିତମେୱାତି।

ନିଟ୍ଠିତା ଆରତୀତି ଇମିସ୍ସା ଗାଥାଯ ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନା।

ଗାରୱୋଚାତିଗାଥାୱଣ୍ଣନା

୯। ଇଦାନି ଗାରୱୋ ଚାତି ଏତ୍ଥ ଗାରୱୋତି ଗରୁଭାୱୋ। ନିୱାତୋତି ନୀଚୱୁତ୍ତିତା। ସନ୍ତୁଟ୍ଠୀତି ସନ୍ତୋସୋ । କତସ୍ସ ଜାନନତା କତଞ୍ଞୁତା। କାଲେନାତି ଖଣେନ ସମଯେନ। ଧମ୍ମସ୍ସ ସୱନଂ ଧମ୍ମସ୍ସୱନଂ। ସେସଂ ୱୁତ୍ତନଯମେୱାତି ଅଯଂ ପଦୱଣ୍ଣନା।

ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନା ପନ ଏୱଂ ୱେଦିତବ୍ବା – ଗାରୱୋ ନାମ ଗରୁକାରପ୍ପଯୋଗାରହେସୁ ବୁଦ୍ଧପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧତଥାଗତସାୱକଆଚରିଯୁପଜ୍ଝାଯମାତାପିତୁଜେଟ୍ଠକଭାତିକଭଗିନୀଆଦୀସୁ ଯଥାନୁରୂପଂ ଗରୁକାରୋ ଗରୁକରଣଂ ସଗାରୱତା। ସ ଚାଯଂ ଗାରୱୋ ଯସ୍ମା ସୁଗତିଗମନାଦୀନଂ ହେତୁ। ଯଥାହ –

‘‘ଗରୁକାତବ୍ବଂ ଗରୁଂ କରୋତି, ମାନେତବ୍ବଂ ମାନେତି, ପୂଜେତବ୍ବଂ ପୂଜେତି। ସୋ ତେନ କମ୍ମେନ ଏୱଂ ସମତ୍ତେନ ଏୱଂ ସମାଦିନ୍ନେନ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜତି। ନୋ ଚେ କାଯସ୍ସ…ପେ… ଉପପଜ୍ଜତି, ସଚେ ମନୁସ୍ସତ୍ତଂ ଆଗଚ୍ଛତି, ଯତ୍ଥ ଯତ୍ଥ ପଚ୍ଚାଜାଯତି, ଉଚ୍ଚାକୁଲୀନୋ ହୋତୀ’’ତି (ମ। ନି। ୩।୨୯୫)।

ଯଥା ଚାହ – ‘‘ସତ୍ତିମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପରିହାନିଯା ଧମ୍ମା। କତମେ ସତ୍ତ? ସତ୍ଥୁଗାରୱତା’’ତିଆଦି (ଅ। ନି। ୭।୩୩), ତସ୍ମା ମଙ୍ଗଲନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ନିୱାତୋ ନାମ ନୀଚମନତା ନିୱାତୱୁତ୍ତିତା, ଯାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନିହତମାନୋ ନିହତଦପ୍ପୋ ପାଦପୁଞ୍ଛନକଚୋଳସଦିସୋ ଛିନ୍ନୱିସାଣୌସଭସମୋ ଉଦ୍ଧଟଦାଠସପ୍ପସମୋ ଚ ହୁତ୍ୱା ସଣ୍ହୋ ସଖିଲୋ ସୁଖସମ୍ଭାସୋ ହୋତି, ଅଯଂ ନିୱାତୋ। ସ୍ୱାଯଂ ଯସାଦିଗୁଣପ୍ପଟିଲାଭହେତୁତୋ ମଙ୍ଗଲନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଆହ ଚ ‘‘ନିୱାତୱୁତ୍ତି ଅତ୍ଥଦ୍ଧୋ, ତାଦିସୋ ଲଭତେ ଯସ’’ନ୍ତି ଏୱମାଦି (ଦୀ। ନି। ୩।୨୭୩)।

ସନ୍ତୁଟ୍ଠି ନାମ ଇତରୀତରପଚ୍ଚଯସନ୍ତୋସୋ, ସୋ ଦ୍ୱାଦସୱିଧୋ ହୋତି। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ଚୀୱରେ ଯଥାଲାଭସନ୍ତୋସୋ, ଯଥାବଲସନ୍ତୋସୋ, ଯଥାସାରୁପ୍ପସନ୍ତୋସୋତି ତିୱିଧୋ। ଏୱଂ ପିଣ୍ଡପାତାଦୀସୁ।

ତସ୍ସାଯଂ ପଭେଦୱଣ୍ଣନା – ଇଧ ଭିକ୍ଖୁ ଚୀୱରଂ ଲଭତି ସୁନ୍ଦରଂ ୱା ଅସୁନ୍ଦରଂ ୱା। ସୋ ତେନେୱ ଯାପେତି, ଅଞ୍ଞଂ ନ ପତ୍ଥେତି, ଲଭନ୍ତୋପି ନ ଗଣ୍ହାତି, ଅଯମସ୍ସ ଚୀୱରେ ଯଥାଲାଭସନ୍ତୋସୋ। ଅଥ ପନ ଭିକ୍ଖୁ ଆବାଧିକୋ ହୋତି, ଗରୁଂ ଚୀୱରଂ ପାରୁପନ୍ତୋ ଓଣମତି ୱା କିଲମତି ୱା, ସୋ ସଭାଗେନ ଭିକ୍ଖୁନା ସଦ୍ଧିଂ ତଂ ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ଲହୁକେନ ଯାପେନ୍ତୋପି ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋୱ ହୋତି, ଅଯମସ୍ସ ଚୀୱରେ ଯଥାବଲସନ୍ତୋସୋ। ଅପରୋ ଭିକ୍ଖୁ ପଣୀତପଚ୍ଚଯଲାଭୀ ହୋତି, ସୋ ପଟ୍ଟଚୀୱରାଦୀନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ମହଗ୍ଘଂ ଚୀୱରଂ ଲଭିତ୍ୱା ‘‘ଇଦଂ ଥେରାନଂ ଚିରପବ୍ବଜିତାନଂ ବହୁସ୍ସୁତାନଞ୍ଚ ଅନୁରୂପ’’ନ୍ତି ତେସଂ ଦତ୍ୱା ଅତ୍ତନା ସଙ୍କାରକୂଟା ୱା ଅଞ୍ଞତୋ ୱା କୁତୋଚି ନନ୍ତକାନି ଉଚ୍ଚିନିତ୍ୱା ସଙ୍ଘାଟିଂ କରିତ୍ୱା ଧାରେନ୍ତୋପି ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋୱ ହୋତି, ଅଯମସ୍ସ ଚୀୱରେ ଯଥାସାରୁପ୍ପସନ୍ତୋସୋ।

ଇଧ ପନ ଭିକ୍ଖୁ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଲଭତି ଲୂଖଂ ୱା ପଣୀତଂ ୱା, ସୋ ତେନେୱ ଯାପେତି, ଅଞ୍ଞଂ ନ ପତ୍ଥେତି, ଲଭନ୍ତୋପି ନ ଗଣ୍ହାତି, ଅଯମସ୍ସ

ପିଣ୍ଡପାତେ ଯଥାଲାଭସନ୍ତୋସୋ। ଅଥ ପନ ଭିକ୍ଖୁ ଆବାଧିକୋ ହୋତି, ଲୂଖଂ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଗାଳ୍ହଂ ରୋଗାତଙ୍କଂ ପାପୁଣାତି, ସୋ ତଂ ସଭାଗସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦତ୍ୱା ତସ୍ସ ହତ୍ଥତୋ ସପ୍ପିମଧୁଖୀରାଦୀନି ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋପି ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋୱ ହୋତି, ଅୟମସ୍ସ ପିଣ୍ଡପାତେ ଯଥାବଲସନ୍ତୋସୋ। ଅପରୋ ଭିକ୍ଖୁ ପଣୀତଂ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଲଭତି, ସୋ ''ଅୟଂ ପିଣ୍ଡପାତୋ ଥେରାନଂ ଚିରପବ୍ବଜିତାନଂ ଅଞ୍ଞେସଞ୍ଚ ପଣୀତପିଣ୍ଡପାତଂ ୱିନା ଅୟାପେନ୍ତାନଂ ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀନଂ ଅନୁରୂପୋ''ତି ତେସଂ ଦତ୍ୱା ଅତ୍ତନା ପିଣ୍ଡାୟ ଚରିତ୍ୱା ମିସ୍ସକାହାରଂ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତୋପି ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋୱ ହୋତି, ଅୟମସ୍ସ ପିଣ୍ଡପାତେ ଯଥାସାରୁପ୍ପସନ୍ତୋସୋ।

ଇଧ ପନ ଭିକ୍ଖୁନୋ ସେନାସନଂ ପାପୁଣାତି। ସୋ ତେନେୱ ସନ୍ତୁସ୍ସତି, ପୁନ ଅଞ୍ଞଂ ସୁନ୍ଦରତରମ୍ପି ପାପୁଣନ୍ତଂ ନ ଗଣ୍ହାତି, ଅୟମସ୍ସ ସେନାସନେ ଯଥାଲାଭସନ୍ତୋସୋ। ଅଥ ପନ ଭିକ୍ଖୁ ଆବାଧିକୋ ହୋତି, ନିୱାତସେନାସନେ ୱସନ୍ତୋ ଅତିୱିୟ ପିତ୍ତରୋଗାଦୀହି ଆତୁରୀୟତି। ସୋ ତଂ ସଭାଗସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦତ୍ୱା ତସ୍ସ ପାପୁଣନେ ସୱାତେ ସୀତଲସେନାସନେ ୱସିତ୍ୱା ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋପି ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋୱ ହୋତି, ଅୟମସ୍ସ ସେନାସନେ ଯଥାବଲସନ୍ତୋସୋ। ଅପରୋ ଭିକ୍ଖୁ ସୁନ୍ଦରଂ ସେନାସନଂ ପତ୍ତମ୍ପି ନ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛତି ''ସୁନ୍ଦରସେନାସନଂ ପମାଦଟ୍ଠାନଂ, ତତ୍ର ନିସିନ୍ନସ୍ସ ଥିନମିଦ୍ଧଂ ଓକ୍କମତି, ନିଦ୍ଦାଭିଭୂତସ୍ସ ଚ ପୁନ ପଟିବୁଜ୍ଝତୋ କାମୱିତକ୍କୋ ସମୁଦାଚରତୀ''ତି। ସୋ ତଂ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଅବ୍ଭୋକାସରୁକ୍ଖମୂଲପଣ୍ଣକୁଟୀସୁ ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ନିୱସନ୍ତୋପି ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋୱ ହୋତି, ଅୟମସ୍ସ ସେନାସନେ ଯଥାସାରୁପ୍ପସନ୍ତୋସୋ।

ଇଧ ପନ ଭିକ୍ଖୁ ଭେସଜ୍ଜଂ ଲଭତି ହରୀତକଂ ୱା ଆମଲକଂ ୱା। ସୋ ତେନେୱ ଯାପେତି, ଅଞ୍ଞେହି ଲଦ୍ଧସପ୍ପିମଧୁଫାଣିତାଦିମ୍ପି ନ ପତ୍ଥେତି, ଲଭନ୍ତୋପି ନ ଗଣ୍ହାତି, ଅୟମସ୍ସ ଗିଲାନପଚ୍ଚୟେ ଯଥାଲାଭସନ୍ତୋସୋ। ଅଥ ପନ ଭିକ୍ଖୁ ଆବାଧିକୋ ହୋତି, ତେଲେନତ୍ଥିକୋ ଫାଣିତଂ ଲଭତି, ସୋ ତଂ ସଭାଗସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦତ୍ୱା ତସ୍ସ ହତ୍ଥତୋ ତେଲେନ ଭେସଜ୍ଜଂ କତ୍ୱା ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋପି ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋୱ ହୋତି, ଅୟମସ୍ସ ଗିଲାନପଚ୍ଚୟେ ଯଥାବଲସନ୍ତୋସୋ। ଅପରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଏକସ୍ମିଂ ଭାଜନେ ପୂତିମୁତ୍ତହରୀତକଂ ଠପେତ୍ୱା ଏକସ୍ମିଂ ଚତୁମଧୁରଂ ''ଗଣ୍ହଥ, ଭନ୍ତେ, ଯଦିଚ୍ଛସୀ''ତି ୱୁଚ୍ଚମାନୋ ସଚସ୍ସ ତେସଂ ଦ୍ୱିନ୍ନମଞ୍ଞତରେନପି ବ୍ୟାଧି ୱୂପସମ୍ମତି, ଅଥ ''ପୂତିମୁତ୍ତହରୀତକଂ ନାମ ବୁଦ୍ଧାଦୀହି ୱଣ୍ଣିତ''ନ୍ତି ଚ ''ପୂତିମୁତ୍ତଭେସଜ୍ଜଂ ନିସ୍ସାୟ ପବ୍ବଜ୍ଜା, ତତ୍ଥ ତେ ଯାୱଜୀୱଂ ଉସ୍ସାହୋ କରଣୀୟୋତି ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି (ମହାୱ। ୧୨୮) ଚ ଚିନ୍ତେନ୍ତୋ ଚତୁମଧୁରଭେସଜ୍ଜଂ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପୂତିମୁତ୍ତହରୀତକେନ ଭେସଜ୍ଜଂ କରୋନ୍ତୋପି ପରମସନ୍ତୁଟ୍ଠୋୱ ହୋତି। ଅୟମସ୍ସ ଗିଲାନପଚ୍ଚୟେ ଯଥାସାରୁପ୍ପସନ୍ତୋସୋ।

ଏୱଂପଭେଦୋ ସବ୍ବୋପେସୋ ସନ୍ତୋସୋ ସନ୍ତୁଟ୍ଠୀତି ୱୁଚ୍ଚତି। ସା ଅତ୍ରିଚ୍ଛତାମହିଚ୍ଛତାପାପିଚ୍ଛତାଦୀନଂ ପାପଧମ୍ମାନଂ ପହାନାଧିଗମହେତୁତୋ, ସୁଗତିହେତୁତୋ, ଅରିୟମଗ୍ଗସମ୍ଭାରଭାୱତୋ, ଚାତୁଦ୍ଦିସାଦିଭାୱହେତୁତୋ ଚ ମଙ୍ଗଲନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଆହ ଚ –

''ଚାତୁଦ୍ଦିସୋ ଅପ୍ପଟିଘୋ ଚ ହୋତି,

ସନ୍ତୁସ୍ସମାନୋ ଇତରୀତରେନା''ତି। ଏୱମାଦି (ସୁ। ନି। ୪୨);

କତଞ୍ଞୁତା ନାମ ଅପ୍ପସ୍ସ ୱା ବହୁସ୍ସ ୱା ଯେନ କେନଚି କତସ୍ସ ଉପକାରସ୍ସ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଅନୁସ୍ସରଣଭାୱେନ ଜାନନତା। ଅପିଚ ନେରୟିକାଦିଦୁକ୍ଖପରିତ୍ତାଣତୋ ପୁଞ୍ଞାନି ଏୱ ପାଣୀନଂ ବହୂପକାରାନି, ତତୋ ତେସମ୍ପି ଉପକାରାନୁସ୍ସରଣତା କତଞ୍ଞୁତାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ସା ସପ୍ପୁରିସେହି ପସଂସନୀୟାଦିନାନପ୍ପକାରୱିସେସାଧିଗମହେତୁତୋ ମଙ୍ଗଲନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଆହ ଚ ''ଦ୍ୱେମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲା ଦୁଲ୍ଲଭା ଲୋକସ୍ମିଂ। କତମେ ଦ୍ୱେ? ଯୋ ଚ ପୁବ୍ବକାରୀ ଯୋ ଚ କତଞ୍ଞୂ କତୱେଦୀ''ତି (ଅ। ନି। ୨।୧୨୦)।

କାଲେନ ଧମ୍ମସ୍ସୱନଂ ନାମ ଯସ୍ମିଂ କାଲେ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚସହଗତଂ ଚିତ୍ତଂ ହୋତି, କାମୱିତକ୍କାଦୀନଂ ୱା ଅଞ୍ଞତରେନ ଅଭିଭୂତଂ, ତସ୍ମିଂ କାଲେ ତେସଂ ୱିନୋଦନତ୍ଥଂ ଧମ୍ମସ୍ସୱନଂ। ଅପରେ ଆହୁ ''ପଞ୍ଚମେ ପଞ୍ଚମେ ଦିୱସେ ଧମ୍ମସ୍ସୱନଂ କାଲେନ ଧମ୍ମସ୍ସୱନଂ ନାମ। ଯଥାହ ଆୟସ୍ମା ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ 'ପଞ୍ଚାହିକଂ ଖୋ ପନ ମୟଂ, ଭନ୍ତେ, ସବ୍ବରତ୍ତିଂ ଧମ୍ମିୟା କଥାୟ ସନ୍ନିସୀଦାମା'''ତି (ମ। ନି। ୧।୩୨୭; ମହାୱ। ୪୬୬)।

ଅପିଚ ଯସ୍ମିଂ କାଲେ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତେ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ସକ୍କା ହୋତି ଅତ୍ତନୋ କଙ୍ଖାୱିନୋଦକଂ ଧମ୍ମଂ ସୋତୁଂ, ତସ୍ମିଂ କାଲେପି ଧମ୍ମସ୍ସୱନଂ କାଲେନ ଧମ୍ମସ୍ସୱନନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଯଥାହ ''ତେ କାଲେନ କାଲଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପରିପୁଚ୍ଛତି ପରିପଞ୍ହତୀ''ତିଆଦି (ଦୀ। ନି। ୩।୩୫୮)। ତଦେତଂ କାଲେନ ଧମ୍ମସ୍ସୱନଂ ନୀୱରଣପ୍ପହାନଚତୁରାନିସଂସଆସୱକ୍ଖୟାଦିନାନପ୍ପକାରୱିସେସାଧିଗମହେତୁତୋ ମଙ୍ଗଲନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ –

''ଯସ୍ମିଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ସମୟେ ଅରିୟସାୱକୋ ଅଟ୍ଠିଂ କତ୍ୱା ମନସି କତ୍ୱା ସବ୍ବଂ ଚେତସା ସମନ୍ନାହରିତ୍ୱା ଓହିତସୋତୋ ଧମ୍ମଂ ସୁଣାତି, ପଞ୍ଚସ୍ସ ନୀୱରଣା ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ନ ହୋନ୍ତୀ''ତି ଚ (ସଂ। ନି। ୫।୨୧୯)।

‘‘ସୋତାନୁଗତାନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମାନଂ…ପେ… ସୁପ୍ପଟିୱିଦ୍ଧାନଂ ଚତ୍ତାରୋ ଆନିସଂସା ପାଟିକଙ୍ଖା’’ତି ଚ (ଅ॰ ନି॰ ୪।୧୯୧)।

‘‘ଚତ୍ତାରୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମା କାଲେନ କାଲଂ ସମ୍ମା ଭାୱିୟମାନା ସମ୍ମା ଅନୁପରିୱତ୍ତିୟମାନା ଅନୁପୁବ୍ବେନ ଆସୱାନଂ ଖୟଂ ପାପେନ୍ତି। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? କାଲେନ ଧମ୍ମସ୍ସୱନ’’ନ୍ତି ଚ ଏୱମାଦି (ଅ॰ ନି॰ ୪।୧୪୭)।

ଏୱଂ ଇମିସ୍ସା ଗାଥାୟ ଗାରୱୋ, ନିୱାତୋ, ସନ୍ତୁଟ୍ଠି, କତଞ୍ଞୁତା, କାଲେନ ଧମ୍ମସ୍ସୱନନ୍ତି ପଞ୍ଚ ମଙ୍ଗଲାନି ୱୁତ୍ତାନି। ମଙ୍ଗଲତ୍ତଞ୍ଚ ନେସଂ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱିଭାୱିତମେୱାତି।

ନିଟ୍ଠିତା ଗାରୱୋ ଚାତି ଇମିସ୍ସା ଗାଥାୟ ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନା।

ଖନ୍ତୀଚାତିଗାଥାୱଣ୍ଣନା

୧୦। ଇଦାନି ଖନ୍ତୀ ଚାତି ଏତ୍ଥ ଖମନଂ ଖନ୍ତି। ପଦକ୍ଖିଣଗ୍ଗାହିତାୟ ସୁଖଂ ୱଚୋ ଅସ୍ମିନ୍ତି ସୁୱଚୋ, ସୁୱଚସ୍ସ କମ୍ମଂ ସୋୱଚସ୍ସଂ, ସୋୱଚସ୍ସସ୍ସ ଭାୱୋ ସୋୱଚସ୍ସତା। କିଲେସାନଂ ସମିତତ୍ତା ସମଣା। ଦସ୍ସନନ୍ତି ପେକ୍ଖନଂ। ଧମ୍ମସ୍ସ ସାକଚ୍ଛା ଧମ୍ମସାକଚ୍ଛା। ସେସଂ ୱୁତ୍ତନୟମେୱାତି। ଅୟଂ ପଦୱଣ୍ଣନା।

ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନା ପନ ଏୱଂ ୱେଦିତବ୍ବା – ଖନ୍ତି ନାମ ଅଧିୱାସନକ୍ଖନ୍ତି, ତାୟ ସମନ୍ନାଗତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଦସହି ଅକ୍କୋସୱତ୍ଥୂହି ଅକ୍କୋସନ୍ତେ ୱଧବନ୍ଧାଦୀହି ୱା ୱିହେସନ୍ତେ ପୁଗ୍ଗଲେ ଅସୁଣନ୍ତୋ ୱିୟ ଅପସ୍ସନ୍ତୋ ୱିୟ ଚ ନିବ୍ବିକାରୋ ହୋତି ଖନ୍ତିୱାଦୀ ୱିୟ। ଯଥାହ –

‘‘ଅହୁ ଅତୀତମଦ୍ଧାନଂ, ସମଣୋ ଖନ୍ତିଦୀପନୋ;

ତଂ ଖନ୍ତିୟାୟେୱ ଠିତଂ, କାସିରାଜା ଅଛେଦୟୀ’’ତି। (ଜା॰ ୧।୪।୫୧);

ଭଦ୍ରକତୋ ୱା ମନସି କରୋତି ତତୋ ଉତ୍ତରି ଅପରାଧାଭାୱେନ ଆୟସ୍ମା ପୁଣ୍ଣତ୍ଥେରୋ ୱିୟ। ଯଥାହ ସୋ –

‘‘ସଚେ ମଂ, ଭନ୍ତେ, ସୁନାପରନ୍ତକା ମନୁସ୍ସା ଅକ୍କୋସିସ୍ସନ୍ତି ପରିଭାସିସ୍ସନ୍ତି, ତତ୍ଥ ମେ ଏୱଂ ଭୱିସ୍ସତି ‘ଭଦ୍ଦକା ୱତିମେ ସୁନାପରନ୍ତକା ମନୁସ୍ସା, ସୁଭଦ୍ଦକା ୱତିମେ ସୁନାପରନ୍ତକା ମନୁସ୍ସା, ଯଂ ମେ ନୟିମେ ପାଣିନା ପହାରଂ ଦେନ୍ତୀ’’’ତିଆଦି (ମ॰ ନି॰ ୩।୩୯୬; ସଂ॰ ନି॰ ୪।୮୮)।

ଯାୟ ଚ ସମନ୍ନାଗତୋ ଇସୀନମ୍ପି ପସଂସନୀୟୋ ହୋତି। ଯଥାହ ସରଭଙ୍ଗୋ ଇସି –

‘‘କୋଧଂ ୱଧିତ୍ୱା ନ କଦାଚି ସୋଚତି,

ମକ୍ଖପ୍ପହାନଂ ଇସୟୋ ୱଣ୍ଣୟନ୍ତି;

ସବ୍ବେସଂ ୱୁତ୍ତଂ ଫରୁସଂ ଖମେଥ,

ଏତଂ ଖନ୍ତିଂ ଉତ୍ତମମାହୁ ସନ୍ତୋ’’ତି। (ଜା॰ ୨।୧୭।୬୪);

ଦେୱତାନମ୍ପି ପସଂସନୀୟୋ ହୋତି। ଯଥାହ ସକ୍କୋ ଦେୱାନମିନ୍ଦୋ –

‘‘ଯୋ ହୱେ ବଲୱା ସନ୍ତୋ, ଦୁବ୍ବଲସ୍ସ ତିତିକ୍ଖତି;

ତମାହୁ ପରମଂ ଖନ୍ତିଂ, ନିଚ୍ଚଂ ଖମତି ଦୁବ୍ବଲୋ’’ତି। (ସଂ॰ ନି॰ ୧।୨୫୦-୨୫୧);

ବୁଦ୍ଧାନମ୍ପି ପସଂସନୀୟୋ ହୋତି। ଯଥାହ ଭଗୱା –

‘‘ଅକ୍କୋସଂ ୱଧବନ୍ଧଞ୍ଚ, ଅଦୁଟ୍ଠୋ ଯୋ ତିତିକ୍ଖତି;

ଖନ୍ତୀବଲଂ ବଲାଣୀକଂ, ତମହଂ ବ୍ରୂମି ବ୍ରାହ୍ମଣ’’ନ୍ତି। (ଧ। ପ। ୩୯୯);

ସା ପନେସା ଖନ୍ତି ଏତେସଞ୍ଚ ଇଧ ୱଣ୍ଣିତାନଂ ଅଞ୍ଞେସଞ୍ଚ ଗୁଣାନଂ ଅଧିଗମହେତୁତୋ ମଙ୍ଗଲନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବା।

ସୋୱଚସ୍ସତା ନାମ ସହଧମ୍ମିକଂ ୱୁଚ୍ଚମାନେ ୱିକ୍ଖେପଂ ୱା ତୁଣ୍ହୀଭାୱଂ ୱା ଗୁଣଦୋସଚିନ୍ତନଂ ୱା ଅନାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଅତିୱିଯ ଆଦରଞ୍ଚ ଗାରୱଞ୍ଚ ନୀଚମନତଞ୍ଚ ପୁରକ୍ଖତ୍ୱା ସାଧୂତି ୱଚନକରଣତା। ସା ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀନଂ ସନ୍ତିକା ଓୱାଦାନୁସାସନିପ୍ପଟିଲାଭହେତୁତୋ ଦୋସପ୍ପହାନଗୁଣାଧିଗମହେତୁତୋ ଚ ମଙ୍ଗଲନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ସମଣାନଂ ଦସ୍ସନଂ ନାମ ଉପସମିତକିଲେସାନଂ ଭାୱିତକାଯୱଚୀଚିତ୍ତପଞ୍ଞାନଂ ଉତ୍ତମଦମଥସମଥସମନ୍ନାଗତାନଂ ପବ୍ବଜିତାନଂ ଉପସଙ୍କମନୁପଟ୍ଠାନାନୁସ୍ସରଣସ୍ସୱନଦସ୍ସନଂ, ସବ୍ବମ୍ପି ଓମକଦେସନାଯ ଦସ୍ସନନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ମଙ୍ଗଲନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। କସ୍ମା? ବହୂପକାରତ୍ତା। ଆହ ଚ ‘‘ଦସ୍ସନମ୍ପହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ବହୂପକାରଂ ୱଦାମୀ’’ତିଆଦି (ଇତିୱୁ। ୧୦୪)। ଯତୋ ହିତକାମେନ କୁଲପୁତ୍ତେନ ସୀଲୱନ୍ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଘରଦ୍ୱାରଂ ସମ୍ପତ୍ତେ ଦିସ୍ୱା ଯଦି ଦେଯ୍ୟଧମ୍ମୋ ଅତ୍ଥି, ଯଥାବଲଂ ଦେଯ୍ୟଧମ୍ମେନ ପତିମାନେତବ୍ବା। ଯଦି ନତ୍ଥି, ପଞ୍ଚପତିଟ୍ଠିତଂ କତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତବ୍ବା। ତସ୍ମିମ୍ପି ଅସମ୍ପଜ୍ଜମାନେ ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗହେତ୍ୱା ନମସ୍ସିତବ୍ବା, ତସ୍ମିମ୍ପି ଅସମ୍ପଜ୍ଜମାନେ ପସନ୍ନଚିତ୍ତେନ ପିଯଚକ୍ଖୂହି ସମ୍ପସ୍ସିତବ୍ବା। ଏୱଂ ଦସ୍ସନମୂଲକେନପି ହି ପୁଞ୍ଞେନ ଅନେକାନି ଜାତିସହସ୍ସାନି ଚକ୍ଖୂସ୍ମିଂ ରୋଗୋ ୱା ଦାହୋ ୱା ଉସ୍ସଦା ୱା ପିଳକା ୱା ନ ହୋନ୍ତି, ୱିପ୍ପସନ୍ନପଞ୍ଚୱଣ୍ଣସସ୍ସିରିକାନି ହୋନ୍ତି ଚକ୍ଖୂନି ରତନୱିମାନେ ଉଗ୍ଘାଟିତମଣିକୱାଟସଦିସାନି, ସତସହସ୍ସକପ୍ପମତ୍ତଂ ଦେୱେସୁ ଚ ମନୁସ୍ସେସୁ ଚ ସମ୍ପତ୍ତୀନଂ ଲାଭୀ ହୋତି। ଅନଚ୍ଛରିଯଞ୍ଚେତଂ, ଯଂ ମନୁସ୍ସଭୂତୋ ସପ୍ପଞ୍ଞଜାତିକୋ ସମ୍ମା ପୱତ୍ତିତେନ ସମଣଦସ୍ସନମଯେନ ପୁଞ୍ଞେନ ଏୱରୂପଂ ୱିପାକସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅନୁଭୱେଯ୍ୟ, ଯତ୍ଥ ତିରଚ୍ଛାନଗତାନମ୍ପି କେୱଲଂ ସଦ୍ଧାମତ୍ତକେନ କତସ୍ସ ସମଣଦସ୍ସନସ୍ସ ଏୱଂ ୱିପାକସମ୍ପତ୍ତିଂ ୱଣ୍ଣଯନ୍ତି।

‘‘ଉଲୂକୋ ମଣ୍ଡଲକ୍ଖିକୋ, ୱେଦିଯକେ ଚିରଦୀଘୱାସିକୋ;

ସୁଖିତୋ ୱତ କୋସିଯୋ ଅଯଂ, କାଲୁଟ୍ଠିତଂ ପସ୍ସତି ବୁଦ୍ଧୱରଂ।

‘‘ମଯି ଚିତ୍ତଂ ପସାଦେତ୍ୱା, ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେ ଅନୁତ୍ତରେ;

କପ୍ପାନଂ ସତସହସ୍ସାନି, ଦୁଗ୍ଗତେସୋ ନ ଗଚ୍ଛତି।

‘‘ସ ଦେୱଲୋକା ଚୱିତ୍ୱା, କୁସଲକମ୍ମେନ ଚୋଦିତୋ;

ଭୱିସ୍ସତି ଅନନ୍ତଞାଣୋ, ସୋମନସ୍ସୋତି ୱିସ୍ସୁତୋ’’ତି। (ମ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧୪୪);

କାଲେନ ଧମ୍ମସାକଚ୍ଛା ନାମ ପଦୋସେ ୱା ପଚ୍ଚୂସେ ୱା ଦ୍ୱେ ସୁତ୍ତନ୍ତିକା ଭିକ୍ଖୂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ସୁତ୍ତନ୍ତଂ ସାକଚ୍ଛନ୍ତି, ୱିନଯଧରା ୱିନଯଂ, ଆଭିଧମ୍ମିକା ଅଭିଧମ୍ମଂ, ଜାତକଭାଣକା ଜାତକଂ, ଅଟ୍ଠକଥିକା ଅଟ୍ଠକଥଂ, ଲୀନୁଦ୍ଧତୱିଚିକିଚ୍ଛାପରେତଚିତ୍ତୱିସୋଧନତ୍ଥଂ ୱା ତମ୍ହି ତମ୍ହି କାଲେ ସାକଚ୍ଛନ୍ତି, ଅଯଂ କାଲେନ ଧମ୍ମସାକଚ୍ଛା। ସା ଆଗମବ୍ୟତ୍ତିଆଦୀନଂ ଗୁଣାନଂ ହେତୁତୋ ମଙ୍ଗଲନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି।

ଏୱଂ ଇମିସ୍ସା ଗାଥାଯ ଖନ୍ତି, ସୋୱଚସ୍ସତା, ସମଣଦସ୍ସନଂ, କାଲେନ ଧମ୍ମସାକଚ୍ଛାତି ଚତ୍ତାରି ମଙ୍ଗଲାନି ୱୁତ୍ତାନି। ମଙ୍ଗଲତ୍ତଞ୍ଚ ନେସଂ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱିଭାୱିତମେୱାତି।

ନିଟ୍ଠିତା ଖନ୍ତୀ ଚାତି ଇମିସ୍ସା ଗାଥାଯ ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନା।

ତପୋଚାତିଗାଥାୱଣ୍ଣନା

୧୧। ଇଦାନି ତପୋ ଚାତି ଏତ୍ଥ ପାପକେ ଧମ୍ମେ ତପତୀତି ତପୋ। ବ୍ରହ୍ମଂ ଚରିଯଂ, ବ୍ରହ୍ମାନଂ ୱା ଚରିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, ସେଟ୍ଠଚରିଯନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ଅରିଯସଚ୍ଚାନଂ ଦସ୍ସନଂ ଅରିଯସଚ୍ଚାନଦସ୍ସନଂ, ଅରିଯସଚ୍ଚାନି ଦସ୍ସନନ୍ତିପି ଏକେ, ତଂ ନ ସୁନ୍ଦରଂ। ନିକ୍ଖନ୍ତଂ ୱାନତୋତି ନିବ୍ବାନଂ, ସଚ୍ଛିକରଣଂ ସଚ୍ଛିକିରିଯା, ନିବ୍ବାନସ୍ସ ସଚ୍ଛିକିରିଯା ନିବ୍ବାନସଚ୍ଛିକିରିଯା। ସେସଂ ୱୁତ୍ତନଯମେୱାତି ଅଯଂ ପଦୱଣ୍ଣନା।

ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନା ପନ ଏୱଂ ୱେଦିତବ୍ବା – ତପୋ ନାମ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସାଦୀନଂ ତପନତୋ ଇନ୍ଦ୍ରିଯସଂୱରୋ , କୋସଜ୍ଜସ୍ସ ୱା ତପନତୋ ୱୀରିଯଂ, ତେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଆତାପୀତି ୱୁଚ୍ଚତି। ସ୍ୱାଯଂ ଅଭିଜ୍ଝାଦିପ୍ପହାନଝାନାଦିପ୍ପଟିଲାଭହେତୁତୋ ମଙ୍ଗଲନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ନାମ ମେଥୁନୱିରତିସମଣଧମ୍ମସାସନମଗ୍ଗାନମଧିୱଚନଂ। ତଥା ହି ‘‘ଅବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ପହାଯ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ହୋତୀ’’ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ଦୀ। ନି। ୧।୧୯୪; ମ। ନି। ୧।୨୯୨) ମେଥୁନୱିରତି ବ୍ରହ୍ମଚରିଯନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ‘‘ଭଗୱତି ନୋ, ଆୱୁସୋ, ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ୱୁସ୍ସତୀତି? ଏୱମାୱୁସୋ’’ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ମ। ନି। ୧।୨୫୭) ସମଣଧମ୍ମୋ। ‘‘ନ ତାୱାହଂ, ପାପିମ, ପରିନିବ୍ବାଯିସ୍ସାମି, ଯାୱ ମେ ଇଦଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ନ ଇଦ୍ଧଞ୍ଚେୱ ଭୱିସ୍ସତି ଫୀତଞ୍ଚ ୱିତ୍ଥାରିକଂ ବାହୁଜଞ୍ଞ’’ନ୍ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ଦୀ। ନି। ୨।୧୬୮; ସଂ। ନି। ୫।୮୨୨; ଉଦା। ୫୧) ସାସନଂ। ‘‘ଅଯମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ, ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠୀ’’ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ସଂ। ନି। ୫।୬) ମଗ୍ଗୋ। ଇଧ ପନ ଅରିଯସଚ୍ଚଦସ୍ସନେନ ପରତୋ ମଗ୍ଗସ୍ସ ସଙ୍ଗହିତତ୍ତା ଅୱସେସଂ ସବ୍ବମ୍ପି ୱଟ୍ଟତି। ତଞ୍ଚେତଂ ଉପରୂପରି ନାନପ୍ପକାରୱିସେସାଧିଗମହେତୁତୋ ମଙ୍ଗଲନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଅରିଯସଚ୍ଚାନ ଦସ୍ସନଂ ନାମ କୁମାରପଞ୍ହେ ୱୁତ୍ତାନଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଅରିଯସଚ୍ଚାନଂ ଅଭିସମଯୱସେନ ମଗ୍ଗଦସ୍ସନଂ, ତଂ ସଂସାରଦୁକ୍ଖୱୀତିକ୍କମହେତୁତୋ ମଙ୍ଗଲନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ନିବ୍ବାନସଚ୍ଛିକିରିଯା ନାମ ଇଧ ଅରହତ୍ତଫଲଂ ନିବ୍ବାନନ୍ତି ଅଧିପ୍ପେତଂ। ତମ୍ପି ହି ପଞ୍ଚଗତିୱାନନେନ ୱାନସଞ୍ଞିତାଯ ତଣ୍ହାଯ ନିକ୍ଖନ୍ତତ୍ତା ନିବ୍ବାନନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତସ୍ସ ପତ୍ତି ୱା ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣା ୱା ସଚ୍ଛିକିରିଯାତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଇତରସ୍ସ ପନ ନିବ୍ବାନସ୍ସ ଅରିଯସଚ୍ଚାନଂ ଦସ୍ସନେନେୱ ସଚ୍ଛିକିରିଯା ସିଦ୍ଧା, ତେନେତଂ ଇଧ ନାଧିପ୍ପେତଂ। ଏୱମେସା ନିବ୍ବାନସଚ୍ଛିକିରିଯା ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକସୁଖୱିହାରାଦିହେତୁତୋ ମଙ୍ଗଲନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବା।

ଏୱଂ ଇମିସ୍ସା ଗାଥାଯ ତପୋ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, ଅରିଯସଚ୍ଚାନଂ ଦସ୍ସନଂ, ନିବ୍ବାନସଚ୍ଛିକିରିଯାତି ଚତ୍ତାରି ମଙ୍ଗଲାନି ୱୁତ୍ତାନି। ମଙ୍ଗଲତ୍ତଞ୍ଚ ନେସଂ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱିଭାୱିତମେୱାତି।

ନିଟ୍ଠିତା ତପୋ ଚାତି ଇମିସ୍ସା ଗାଥାଯ ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନା।

ଫୁଟ୍ଠସ୍ସଲୋକଧମ୍ମେହୀତିଗାଥାୱଣ୍ଣନା

୧୨। ଇଦାନି ଫୁଟ୍ଠସ୍ସ ଲୋକଧମ୍ମେହୀତି ଏତ୍ଥ ଫୁଟ୍ଠସ୍ସାତି ଫୁସିତସ୍ସ ଛୁପିତସ୍ସ ସମ୍ପତ୍ତସ୍ସ। ଲୋକେ ଧମ୍ମା ଲୋକଧମ୍ମା, ଯାୱ ଲୋକପ୍ପୱତ୍ତି, ତାୱ ଅନିୱତ୍ତକା ଧମ୍ମାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଚିତ୍ତନ୍ତି ମନୋ ମାନସଂ। ଯସ୍ସାତି ନୱସ୍ସ ୱା ମଜ୍ଝିମସ୍ସ ୱା ଥେରସ୍ସ ୱା। ନ କମ୍ପତୀତି ନ ଚଲତି ନ ୱେଧତି। ଅସୋକନ୍ତି ନିସ୍ସୋକଂ ଅବ୍ବୂଳ୍ହସୋକସଲ୍ଲଂ। ୱିରଜନ୍ତି ୱିଗତରଜଂ ୱିଦ୍ଧଂସିତରଜଂ। ଖେମନ୍ତି ଅଭଯଂ ନିରୁପଦ୍ଦୱଂ। ସେସଂ ୱୁତ୍ତନଯମେୱାତି ଅଯଂ ପଦୱଣ୍ଣନା।

ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନା ପନ ଏୱଂ ୱେଦିତବ୍ବା – ଫୁଟ୍ଠସ୍ସ ଲୋକଧମ୍ମେହି ଚିତ୍ତଂଯସ୍ସନ କମ୍ପତି ନାମ ଯସ୍ସ ଲାଭାଲାଭାଦୀହି ଅଟ୍ଠହି ଲୋକଧମ୍ମେହି ଫୁଟ୍ଠସ୍ସ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥଟସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ କମ୍ପତି ନ ଚଲତି ନ ୱେଧତି, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ କେନଚି ଅକମ୍ପନୀଯଲୋକୁତ୍ତମଭାୱାୱହନତୋ ମଙ୍ଗଲନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

କସ୍ସ ଚ ଏତେହି ଫୁଟ୍ଠସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ କମ୍ପତୀତି? ଅରହତୋ ଖୀଣାସୱସ୍ସ, ନ ଅଞ୍ଞସ୍ସ କସ୍ସଚି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ –

‘‘ସେଲୋ ଯଥା ଏକଗ୍ଘନୋ, ୱାତେନ ନ ସମୀରତି;

ଏୱଂ ରୂପା ରସା ସଦ୍ଦା, ଗନ୍ଧା ଫସ୍ସା ଚ କେୱଲା।

‘‘ଇଟ୍ଠା ଧମ୍ମା ଅନିଟ୍ଠା ଚ, ନ ପୱେଧେନ୍ତି ତାଦିନୋ;

ଠିତଂ ଚିତ୍ତଂ ୱିପ୍ପମୁତ୍ତଂ, ୱଯଞ୍ଚସ୍ସାନୁପସ୍ସତୀ’’ତି। (ମହାୱ। ୨୪୪);

ଅସୋକଂ ନାମ ଖୀଣାସୱସ୍ସେୱ ଚିତ୍ତଂ। ତଞ୍ହି ଯ୍ୱାଯଂ ‘‘ସୋକୋ ସୋଚନା ସୋଚିତତ୍ତଂ ଅନ୍ତୋସୋକୋ ଅନ୍ତୋପରିସୋକୋ ଚେତସୋ ପରିନିଜ୍ଝାଯିତତ୍ତ’’ନ୍ତିଆଦିନା (ୱିଭ। ୨୩୭) ନଯେନ ୱୁଚ୍ଚତି ସୋକୋ, ତସ୍ସ ଅଭାୱତୋ ଅସୋକଂ। କେଚି ନିବ୍ବାନଂ ୱଦନ୍ତି, ତଂ ପୁରିମପଦେନ ନାନୁସନ୍ଧିଯତି। ଯଥା ଚ ଅସୋକଂ, ଏୱଂ ୱିରଜଂ ଖେମନ୍ତିପି ଖୀଣାସୱସ୍ସେୱ ଚିତ୍ତଂ। ତଞ୍ହି ରାଗଦୋସମୋହରଜାନଂ ୱିଗତତ୍ତା ୱିରଜଂ, ଚତୂହି ଚ ଯୋଗେହି ଖେମତ୍ତା ଖେମଂ, ଯତୋ ଏତଂ ତେନ ତେନାକାରେନ ତମ୍ହି ତମ୍ହି ପୱତ୍ତିକ୍ଖଣେ ଗହେତ୍ୱା ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୱସେନ ତିୱିଧମ୍ପି ଅପ୍ପୱତ୍ତକ୍ଖନ୍ଧତାଦିଲୋକୁତ୍ତମଭାୱାୱହନତୋ ଆହୁନେଯ୍ୟାଦିଭାୱାୱହନତୋ ଚ ମଙ୍ଗଲନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଏୱଂ ଇମିସ୍ସା ଗାଥାଯ ଅଟ୍ଠଲୋକଧମ୍ମେହି ଅକମ୍ପିତଚିତ୍ତଂ, ଅସୋକଚିତ୍ତଂ, ୱିରଜଚିତ୍ତଂ, ଖେମଚିତ୍ତନ୍ତି ଚତ୍ତାରି ମଙ୍ଗଲାନି ୱୁତ୍ତାନି। ମଙ୍ଗଲତ୍ତଞ୍ଚ ନେସଂ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱିଭାୱିତମେୱାତି।

ନିଟ୍ଠିତା ଫୁଟ୍ଠସ୍ସ ଲୋକଧମ୍ମେହୀତି ଇମିସ୍ସା ଗାଥାଯ ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନା।

ଏତାଦିସାନୀତିଗାଥାୱଣ୍ଣନା

୧୩। ଏୱଂ ଭଗୱା ଅସେୱନା ଚ ବାଲାନନ୍ତିଆଦୀହି ଦସହି ଗାଥାହି ଅଟ୍ଠତିଂସ ମହାମଙ୍ଗଲାନି କଥେତ୍ୱା ଇଦାନି ଏତାନେୱ ଅତ୍ତନା ୱୁତ୍ତମଙ୍ଗଲାନି ଥୁନନ୍ତୋ ‘‘ଏତାଦିସାନି କତ୍ୱାନା’’ତି ଅୱସାନଗାଥମଭାସି।

ତସ୍ସାଯମତ୍ଥୱଣ୍ଣନା – ଏତାଦିସାନୀତି ଏତାନି ଈଦିସାନି ମଯା ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରାନି ବାଲାନଂ ଅସେୱନାଦୀନି। କତ୍ୱାନାତି କତ୍ୱା। କତ୍ୱାନ କତ୍ୱା କରିତ୍ୱାତି ହି ଅତ୍ଥତୋ ଅନଞ୍ଞଂ। ସବ୍ବତ୍ଥମପରାଜିତାତି ସବ୍ବତ୍ଥ ଖନ୍ଧକିଲେସାଭିସଙ୍ଖାରଦେୱପୁତ୍ତମାରପ୍ପଭେଦେସୁ ଚତୂସୁ ପଚ୍ଚତ୍ଥିକେସୁ ଏକେନାପି ଅପରାଜିତା ହୁତ୍ୱା, ସଯମେୱ ତେ ଚତ୍ତାରୋ ମାରେ ପରାଜେତ୍ୱାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ମକାରୋ ଚେତ୍ଥ ପଦସନ୍ଧିକରମତ୍ତୋତି ୱିଞ୍ଞାତବ୍ବୋ।

ସବ୍ବତ୍ଥ ସୋତ୍ଥିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ଏତାଦିସାନି ମଙ୍ଗଲାନି କତ୍ୱା ଚତୂହି ମାରେହି ଅପରାଜିତା ହୁତ୍ୱା ସବ୍ବତ୍ଥ ଇଧଲୋକପରଲୋକେସୁ ଠାନଚଙ୍କମନାଦୀସୁ ଚ ସୋତ୍ଥିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ବାଲସେୱନାଦୀହି ଯେ ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟୁଂ ଆସୱା ୱିଘାତପରିଳାହା, ତେସଂ ଅଭାୱା ସୋତ୍ଥିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଅନୁପଦ୍ଦୁତା ଅନୁପସଟ୍ଠା ଖେମିନୋ ଅପ୍ପଟିଭଯା ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅନୁନାସିକୋ ଚେତ୍ଥ ଗାଥାବନ୍ଧସୁଖତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ତଂ ତେସଂ ମଙ୍ଗଲମୁତ୍ତମନ୍ତି ଇମିନା ଗାଥାପଦେନ ଭଗୱା ଦେସନଂ ନିଟ୍ଠାପେସି। କଥଂ? ଏୱଂ, ଦେୱପୁତ୍ତ, ଯେ ଏତାଦିସାନି କରୋନ୍ତି, ତେ ଯସ୍ମା ସବ୍ବତ୍ଥ ସୋତ୍ଥିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ତସ୍ମା ତଂ ବାଲାନଂ ଅସେୱନାଦିଅଟ୍ଠତିଂସୱିଧମ୍ପି ତେସଂ ଏତାଦିସକାରକାନଂ ମଙ୍ଗଲମୁତ୍ତମଂ ସେଟ୍ଠଂ ପୱରନ୍ତି ଗଣ୍ହାହୀତି।

ଏୱଞ୍ଚ ଭଗୱତା ନିଟ୍ଠାପିତାଯ ଦେସନାଯ ପରିଯୋସାନେ କୋଟିସତସହସ୍ସଦେୱତାଯୋ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିଂସୁ, ସୋତାପତ୍ତିସକଦାଗାମିଅନାଗାମିଫଲସମ୍ପତ୍ତାନଂ ଗଣନା ଅସଙ୍ଖ୍ୟେଯ୍ୟା ଅହୋସି। ଅଥ ଭଗୱା ଦୁତିଯଦିୱସେ ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରଂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଇମଂ ପନ, ଆନନ୍ଦ, ରତ୍ତିଂ ଅଞ୍ଞତରା ଦେୱତା ମଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ମଙ୍ଗଲପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛି, ଅଥସ୍ସାହଂ ଅଟ୍ଠତିଂସ ମଙ୍ଗଲାନି ଅଭାସିଂ, ଉଗ୍ଗଣ୍ହାହି, ଆନନ୍ଦ, ଇମଂ ମଙ୍ଗଲପରିଯାଯଂ, ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ୱାଚେହୀ’’ତି। ଥେରୋ ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ୱାଚେସି। ତଯିଦଂ ଆଚରିଯପରମ୍ପରାଯ ଆଭତଂ ଯାୱଜ୍ଜତନା ପୱତ୍ତତି, ‘‘ଏୱମିଦଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଇଦ୍ଧଞ୍ଚେୱ ଫୀତଞ୍ଚ ୱିତ୍ଥାରିକଂ ବାହୁଜଞ୍ଞଂ ପୁଥୁଭୂତଂ ଯାୱ ଦେୱମନୁସ୍ସେହି ସୁପ୍ପକାସିତ’’ନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଇଦାନି ଏତେସ୍ୱେୱ ମଙ୍ଗଲେସୁ ଞାଣପରିଚଯପାଟୱତ୍ଥଂ ଅଯମାଦିତୋ ପଭୁତି ଯୋଜନା – ଏୱମିମେ ଇଧଲୋକପରଲୋକଲୋକୁତ୍ତରସୁଖକାମା ସତ୍ତା ବାଲଜନସେୱନଂ ପହାଯ, ପଣ୍ଡିତେ ନିସ୍ସାଯ, ପୂଜନେଯ୍ୟେ ପୂଜେତ୍ୱା, ପତିରୂପଦେସୱାସେନ ପୁବ୍ବେ ଚ କତପୁଞ୍ଞତାଯ କୁସଲପ୍ପୱତ୍ତିଯଂ ଚୋଦିଯମାନା ଅତ୍ତାନଂ ସମ୍ମା ପଣିଧାଯ, ବାହୁସଚ୍ଚସିପ୍ପୱିନଯେହି ଅଲଙ୍କତତ୍ତଭାୱା, ୱିନଯାନୁରୂପଂ ସୁଭାସିତଂ ଭାସମାନା, ଯାୱ ଗିହିଭାୱଂ ନ ୱିଜହନ୍ତି, ତାୱ ମାତାପିତୂପଟ୍ଠାନେନ ପୋରାଣଂ ଇଣମୂଲଂ ୱିସୋଧଯମାନା, ପୁତ୍ତଦାରସଙ୍ଗହେନ ନୱଂ ଇଣମୂଲଂ ପଯୋଜଯମାନା, ଅନାକୁଲକମ୍ମନ୍ତତାଯ ଧନଧଞ୍ଞାଦିସମିଦ୍ଧିଂ ପାପୁଣନ୍ତା, ଦାନେନ ଭୋଗସାରଂ ଧମ୍ମଚରିଯାଯ ଜୀୱିତସାରଞ୍ଚ ଗହେତ୍ୱା, ଞାତିସଙ୍ଗହେନ ସକଜନହିତଂ ଅନୱଜ୍ଜକମ୍ମନ୍ତତାଯ ପରଜନହିତଞ୍ଚ କରୋନ୍ତା, ପାପୱିରତିଯା ପରୂପଘାତଂ ମଜ୍ଜପାନସଂଯମେନ ଅତ୍ତୂପଘାତଞ୍ଚ ୱିୱଜ୍ଜେତ୍ୱା, ଧମ୍ମେସୁ ଅପ୍ପମାଦେନ କୁସଲପକ୍ଖଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା, ୱଡ୍ଢିତକୁସଲତାଯ ଗିହିବ୍ୟଞ୍ଜନଂ ଓହାଯ ପବ୍ବଜିତଭାୱେ ଠିତାପି ବୁଦ୍ଧବୁଦ୍ଧସାୱକୂପଜ୍ଝାଯାଚରିଯାଦୀସୁ ଗାରୱେନ ନିୱାତେନ ଚ ୱତ୍ତସମ୍ପଦଂ ଆରାଧେତ୍ୱା, ସନ୍ତୁଟ୍ଠିଯା ପଚ୍ଚଯଗେଧଂ ପହାଯ, କତଞ୍ଞୁତାଯ ସପ୍ପୁରିସଭୂମିଯଂ ଠତ୍ୱା, ଧମ୍ମସ୍ସୱନେନ ଚିତ୍ତଲୀନତଂ ପହାଯ, ଖନ୍ତିଯା ସବ୍ବପରିସ୍ସଯେ ଅଭିଭୱିତ୍ୱା, ସୋୱଚସ୍ସତାଯ ସନାଥଂ ଅତ୍ତାନଂ କତ୍ୱା, ସମଣଦସ୍ସନେନ ପଟିପତ୍ତିପଯୋଗଂ ପସ୍ସନ୍ତା, ଧମ୍ମସାକଚ୍ଛାଯ କଙ୍ଖାଟ୍ଠାନିଯେସୁ

ଧମ୍ମେସୁ କଙ୍ଖଂ ୱିନୋଦେତ୍ୱା, ଇନ୍ଦ୍ରିୟସଂୱରତପେନ ସୀଲୱିସୁଦ୍ଧିଂ ସମଣଧମ୍ମବ୍ରହ୍ମଚରିୟେନ ଚିତ୍ତୱିସୁଦ୍ଧିଂ ତତୋ ପରା ଚ ଚତସ୍ସୋ ୱିସୁଦ୍ଧିୟୋ ସମ୍ପାଦେନ୍ତା , ଇମାୟ ପଟିପଦାୟ ଅରିୟସଚ୍ଚଦସ୍ସନପରିୟାୟଂ ଞାଣଦସ୍ସନୱିସୁଦ୍ଧିଂ ପତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଫଲସଙ୍ଖାତଂ ନିବ୍ବାନଂ ସଚ୍ଛିକରୋନ୍ତି, ୟଂ ସଚ୍ଛିକରିତ୍ୱା ସିନେରୁପବ୍ବତୋ ୱିୟ ୱାତୱୁଟ୍ଠୀହି ଅଟ୍ଠହି ଲୋକଧମ୍ମେହି ଅୱିକମ୍ପମାନଚିତ୍ତା ଅସୋକା ୱିରଜା ଖେମିନୋ ହୋନ୍ତି। ୟେ ଚ ଖେମିନୋ ହୋନ୍ତି, ତେ ସବ୍ବତ୍ଥ ଏକେନପି ଅପରାଜିତା ହୋନ୍ତି, ସବ୍ବତ୍ଥ ସୋତ୍ଥିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ତେନାହ ଭଗୱା –

‘‘ଏତାଦିସାନି କତ୍ୱାନ, ସବ୍ବତ୍ଥମପରାଜିତା;

ସବ୍ବତ୍ଥ ସୋତ୍ଥିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ତଂ ତେସଂ ମଙ୍ଗଲମୁତ୍ତମ’’ନ୍ତି।

ପରମତ୍ଥଜୋତିକାୟ ଖୁଦ୍ଦକପାଠ-ଅଟ୍ଠକଥାୟ

ମଙ୍ଗଲସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୬। ରତନସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

ନିକ୍ଖେପପ୍ପଯୋଜନଂ

ଇଦାନି ଯାନୀଧ ଭୂତାନୀତିଏୱମାଦିନା ମଙ୍ଗଲସୁତ୍ତାନନ୍ତରଂ ନିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ରତନସୁତ୍ତସ୍ସ ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନାକ୍କମୋ ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ। ତସ୍ସ ଇଧ ନିକ୍ଖେପପ୍ପଯୋଜନଂ ୱତ୍ୱା ତତୋ ପରଂ ସୁପରିସୁଦ୍ଧେନ ତିତ୍ଥେନ ନଦିତଳାକାଦୀସୁ ସଲିଲଜ୍ଝୋଗାହଣମିୱ ସୁପରିସୁଦ୍ଧେନ ନିଦାନେନ ଇମସ୍ସ ସୁତ୍ତସ୍ସ ଅତ୍ଥଜ୍ଝୋଗାହଣଂ ଦସ୍ସେତୁଂ –

‘‘ଯେନ ୱୁତ୍ତଂ ଯଦା ଯତ୍ଥ, ଯସ୍ମା ଚେତଂ ଇମଂ ନଯଂ;

ପକାସେତ୍ୱାନ ଏତସ୍ସ, କରିସ୍ସାମତ୍ଥୱଣ୍ଣନଂ’’।

ତତ୍ଥ ଯସ୍ମା ମଙ୍ଗଲସୁତ୍ତେନ ଅତ୍ତରକ୍ଖା ଅକଲ୍ୟାଣକରଣକଲ୍ୟାଣାକରଣପଚ୍ଚଯାନଞ୍ଚ ଆସୱାନଂ ପଟିଘାତୋ ଦସ୍ସିତୋ, ଇମଞ୍ଚ ସୁତ୍ତଂ ପରାରକ୍ଖଂ ଅମନୁସ୍ସାଦିପଚ୍ଚଯାନଞ୍ଚ ଆସୱାନଂ ପଟିଘାତଂ ସାଧେତି, ତସ୍ମା ତଦନନ୍ତରଂ ନିକ୍ଖିତ୍ତଂ ସିଯାତି।

ଇଦଂ ତାୱସ୍ସ ଇଧ ନିକ୍ଖେପପ୍ପଯୋଜନଂ।

ୱେସାଲିୱତ୍ଥୁ

ଇଦାନି ‘‘ଯେନ ୱୁତ୍ତଂ ଯଦା ଯତ୍ଥ, ଯସ୍ମା ଚେତ’’ନ୍ତି ଏତ୍ଥାହ ‘‘କେନ ପନେତଂ ସୁତ୍ତଂ ୱୁତ୍ତଂ, କଦା କତ୍ଥ, କସ୍ମା ଚ ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି। ୱୁଚ୍ଚତେ – ଇଦଞ୍ହି ଭଗୱତା ଏୱ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ସାୱକାଦୀହି। ତଞ୍ଚ ଯଦା ଦୁବ୍ଭିକ୍ଖାଦୀହି ଉପଦ୍ଦୱେହି ଉପଦ୍ଦୁତାଯ ୱେସାଲିଯା ଲିଚ୍ଛୱୀହି ରାଜଗହତୋ ଯାଚିତ୍ୱା ଭଗୱା ୱେସାଲିଂ ଆନୀତୋ, ତଦା ୱେସାଲିଯଂ ତେସଂ ଉପଦ୍ଦୱାନଂ ପଟିଘାତତ୍ଥାଯ ୱୁତ୍ତନ୍ତି। ଅଯଂ ତେସଂ ପଞ୍ହାନଂ ସଙ୍ଖେପୱିସ୍ସଜ୍ଜନା। ୱିତ୍ଥାରତୋ ପନ ୱେସାଲିୱତ୍ଥୁତୋ ପଭୁତି ପୋରାଣେହି ୱଣ୍ଣୀଯତି।

ତତ୍ରାଯଂ ୱଣ୍ଣନା – ବାରାଣସିରଞ୍ଞୋ କିର ଅଗ୍ଗମହେସିଯା କୁଚ୍ଛିମ୍ହି ଗବ୍ଭୋ ସଣ୍ଠାସି, ସା ତଂ ଞତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ନିୱେଦେସି, ରାଜା ଗବ୍ଭପରିହାରଂ ଅଦାସି। ସା ସମ୍ମା ପରିହରିଯମାନଗବ୍ଭା ଗବ୍ଭପରିପାକକାଲେ ୱିଜାଯନଘରଂ ପାୱିସି। ପୁଞ୍ଞୱତୀନଂ ପଚ୍ଚୂସସମଯେ ଗବ୍ଭୱୁଟ୍ଠାନଂ ହୋତି। ସା ଚ ତାସଂ ଅଞ୍ଞତରା, ତେନ ପଚ୍ଚୂସସମଯେ ଅଲତ୍ତକପଟଲବନ୍ଧୁଜୀୱକପୁପ୍ଫସଦିସଂ ମଂସପେସିଂ ୱିଜାଯି। ତତୋ ‘‘ଅଞ୍ଞା ଦେୱିଯୋ ସୁୱଣ୍ଣବିମ୍ବସଦିସେ ପୁତ୍ତେ ୱିଜାଯନ୍ତି, ଅଗ୍ଗମହେସୀ ମଂସପେସିନ୍ତି ରଞ୍ଞୋ ପୁରତୋ ମମ ଅୱଣ୍ଣୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟା’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ତେନ ଅୱଣ୍ଣଭଯେନ ତଂ ମଂସପେସିଂ ଏକସ୍ମିଂ ଭାଜନେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତରେନ ପଟିକୁଜ୍ଜିତ୍ୱା ରାଜମୁଦ୍ଦିକାଯ ଲଞ୍ଛିତ୍ୱା ଗଙ୍ଗାଯ ସୋତେ ପକ୍ଖିପାପେସି। ମନୁସ୍ସେହି ଛଡ୍ଡିତମତ୍ତେ ଦେୱତା ଆରକ୍ଖଂ ସଂୱିଦହିଂସୁ। ସୁୱଣ୍ଣପଟ୍ଟକଞ୍ଚେତ୍ଥ ଜାତିହିଙ୍ଗୁଲକେନ ‘‘ବାରାଣସିରଞ୍ଞୋ ଅଗ୍ଗମହେସିଯା ପଜା’’ତି ଲିଖିତ୍ୱା ବନ୍ଧିଂସୁ। ତତୋ ତଂ ଭାଜନଂ ଊମିଭଯାଦୀହି ଅନୁପଦ୍ଦୁତଂ ଗଙ୍ଗାସୋତେନ ପାଯାସି।

ତେନ ଚ ସମଯେନ ଅଞ୍ଞତରୋ ତାପସୋ ଗୋପାଲକୁଲଂ ନିସ୍ସାଯ ଗଙ୍ଗାତୀରେ ୱିହରତି। ସୋ ପାତୋୱ ଗଙ୍ଗଂ ଓତରନ୍ତୋ ଭାଜନଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ପଂସୁକୂଲସଞ୍ଞାଯ ଅଗ୍ଗହେସି। ତତୋ ତତ୍ଥ ତଂ ଅକ୍ଖରପଟ୍ଟକଂ ରାଜମୁଦ୍ଦିକାଲଞ୍ଛନଞ୍ଚ ଦିସ୍ୱା ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ତଂ ମଂସପେସିଂ ଅଦ୍ଦସ , ଦିସ୍ୱାନସ୍ସ ଏତଦହୋସି ‘‘ସିଯା ଗବ୍ଭୋ, ତଥା ହିସ୍ସ ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧପୂତିଭାୱୋ ନତ୍ଥୀ’’ତି। ତଂ ଅସ୍ସମଂ ନେତ୍ୱା ସୁଦ୍ଧେ ଓକାସେ ଠପେସି। ଅଥ ଅଡ୍ଢମାସଚ୍ଚଯେନ ଦ୍ୱେ ମଂସପେସିଯୋ ଅହେସୁଂ। ତାପସୋ ଦିସ୍ୱା ସାଧୁତରଂ ଠପେସି, ତତୋ ପୁନ ଅଡ୍ଢମାସଚ୍ଚଯେନ ଏକମେକିସ୍ସା ପେସିଯା ହତ୍ଥପାଦସୀସାନମତ୍ଥାଯ ପଞ୍ଚ ପଞ୍ଚ ପିଳକା ଉଟ୍ଠହିଂସୁ। ତାପସୋ ଦିସ୍ୱା ପୁନ ସାଧୁତରଂ ଠପେସି। ଅଥ ଅଡ୍ଢମାସଚ୍ଚଯେନ ଏକା ମଂସପେସି ସୁୱଣ୍ଣବିମ୍ବସଦିସୋ ଦାରକୋ, ଏକା ଦାରିକା ଅହୋସି। ତେସୁ ତାପସସ୍ସ ପୁତ୍ତସିନେହୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ଅଙ୍ଗୁଟ୍ଠକତୋ ଚସ୍ସ ଖୀରଂ ନିବ୍ବତ୍ତି। ତତୋ ପଭୁତି ଚ ଖୀରଭତ୍ତଂ ଲଭତି, ସୋ ଭତ୍ତଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଖୀରଂ ଦାରକାନଂ ମୁଖେ ଆସିଞ୍ଚତି। ତେସଂ ଯଂ ଯଂ ଉଦରଂ ପୱିଟ୍ଠଂ, ତଂ ସବ୍ବଂ ମଣିଭାଜନଗତଂ ୱିଯ ଦିସ୍ସତି। ଏୱଂ ଲିଚ୍ଛୱୀ ଅହେସୁଂ। ଅପରେ ପନାହୁ ‘‘ସିବ୍ବେତ୍ୱା ଠପିତା ୱିଯ ନେସଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଲୀନା ଛୱି ଅହୋସୀ’’ତି। ଏୱଂ ତେ ନିଚ୍ଛୱିତାଯ ୱା ଲୀନଚ୍ଛୱିତାଯ ୱା ଲିଚ୍ଛୱୀତି ପଞ୍ଞାଯିଂସୁ।

ତାପସୋ ଦାରକେ ପୋସେନ୍ତୋ ଉସ୍ସୂରେ ଗାମଂ ପିଣ୍ଡାୟ ପୱିସତି, ଅତିଦିୱା ପଟିକ୍କମତି। ତସ୍ସ ତଂ ବ୍ୟାପାରଂ ଞତ୍ୱା ଗୋପାଲକା ଆହଂସୁ, ''ଭନ୍ତେ, ପବ୍ବଜିତାନଂ ଦାରକପୋସନଂ ପଲିବୋଧୋ, ଅମ୍ହାକଂ ଦାରକେ ଦେଥ, ମୟଂ ପୋସେସ୍ସାମ, ତୁମ୍ହେ ଅତ୍ତନୋ କମ୍ମଂ କରୋଥା''ତି। ତାପସୋ ''ସାଧୂ''ତି ପଟିସ୍ସୁଣି। ଗୋପାଲକା ଦୁତିୟଦିୱସେ ମଗ୍ଗଂ ସମଂ କତ୍ୱା ପୁପ୍ଫେହି ଓକିରିତ୍ୱା ଧଜପଟାକଂ ଉସ୍ସାପେତ୍ୱା ତୂରିୟେହି ୱଜ୍ଜମାନେହି ଅସ୍ସମଂ ଆଗତା। ତାପସୋ ''ମହାପୁଞ୍ଞା ଦାରକା, ଅପ୍ପମାଦେନ ୱଡ୍ଢେଥ, ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଚ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଆୱାହୱିୱାହଂ କରୋଥ, ପଞ୍ଚଗୋରସେନ ରାଜାନଂ ତୋସେତ୍ୱା ଭୂମିଭାଗଂ ଗହେତ୍ୱା ନଗରଂ ମାପେଥ, ତତ୍ଥ କୁମାରଂ ଅଭିସିଞ୍ଚଥା''ତି ୱତ୍ୱା ଦାରକେ ଅଦାସି। ତେ ''ସାଧୂ''ତି ପଟିସ୍ସୁଣିତ୍ୱା ଦାରକେ ନେତ୍ୱା ପୋସେସୁଂ।

ଦାରକା ୱୁଡ୍ଢିମନ୍ୱାୟ କୀଳନ୍ତା ୱିୱାଦଟ୍ଠାନେସୁ ଅଞ୍ଞେ ଗୋପାଲଦାରକେ ହତ୍ଥେନପି ପାଦେନପି ପହରନ୍ତି, ତେ ରୋଦନ୍ତି। ''କିସ୍ସ ରୋଦଥା''ତି ଚ ମାତାପିତୂହି ୱୁତ୍ତା ''ଇମେ ନିମ୍ମାତାପିତିକା ତାପସପୋସିତା ଅମ୍ହେ ଅତୀୱ ପହରନ୍ତୀ''ତି ୱଦନ୍ତି। ତତୋ ତେସଂ ମାତାପିତରୋ ''ଇମେ ଦାରକା ଅଞ୍ଞେ ଦାରକେ ୱିହେଠେନ୍ତି ଦୁକ୍ଖାପେନ୍ତି, ନ ଇମେ ସଙ୍ଗହେତବ୍ବା, ୱଜ୍ଜିତବ୍ବା ଇମେ''ତି ଆହଂସୁ। ତତୋ ପଭୁତି କିର ସୋ ପଦେସୋ ''ୱଜ୍ଜୀ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତିୟୋଜନସତଂ ପରିମାଣେନ। ଅଥ ତଂ ପଦେସଂ ଗୋପାଲକା ରାଜାନଂ ତୋସେତ୍ୱା ଅଗ୍ଗହେସୁଂ। ତତ୍ଥେୱ ନଗରଂ ମାପେତ୍ୱା ସୋଳସୱସ୍ସୁଦ୍ଦେସିକଂ କୁମାରଂ ଅଭିସିଞ୍ଚିତ୍ୱା ରାଜାନଂ ଅକଂସୁ। ତାୟ ଚସ୍ସ ଦାରିକାୟ ସଦ୍ଧିଂ ୱାରେୟ୍ୟଂ କତ୍ୱା କତିକଂ ଅକଂସୁ ''ନ ବାହିରତୋ ଦାରିକା ଆନେତବ୍ବା, ଇତୋ ଦାରିକା ନ କସ୍ସଚି ଦାତବ୍ବା''ତି। ତେସଂ ପଠମସଂୱାସେନ ଦ୍ୱେ ଦାରକା ଜାତା ଧୀତା ଚ ପୁତ୍ତୋ ଚ, ଏୱଂ ସୋଳସକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଦ୍ୱେ ଦ୍ୱେ ଜାତା। ତତୋ ତେସଂ ଦାରକାନଂ ଯଥାକ୍କମଂ ୱଡ୍ଢନ୍ତାନଂ ଆରାମୁୟ୍ୟାନନିୱାସଟ୍ଠାନପରିୱାରସମ୍ପତ୍ତିଂ ଗହେତୁଂ ଅପ୍ପହୋନ୍ତଂ ତଂ ନଗରଂ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଗାୱୁତନ୍ତରେନ ଗାୱୁତନ୍ତରେନ ପାକାରେନ ପରିକ୍ଖିପିଂସୁ, ତସ୍ସ ପୁନପ୍ପୁନଂ ୱିସାଲୀକତତ୍ତା ୱେସାଲୀତ୍ୱେୱ ନାମଂ ଜାତଂ। ଇଦଂ ୱେସାଲିୱତ୍ଥୁ।

ଭଗୱତୋ ନିମନ୍ତନଂ

ଅୟଂ ପନ ୱେସାଲୀ ଭଗୱତୋ ଉପ୍ପନ୍ନକାଲେ ଇଦ୍ଧା ୱେପୁଲ୍ଲପ୍ପତ୍ତା ଅହୋସି। ତତ୍ଥ ହି ରାଜୂନଂୟେୱ ସତ୍ତ ସହସ୍ସାନି ସତ୍ତ ସତାନି ସତ୍ତ ଚ ରାଜାନୋ ଅହେସୁଂ। ତଥା ୟୁୱରାଜସେନାପତିଭଣ୍ଡାଗାରିକପ୍ପଭୁତୀନଂ । ଯଥାହ –

''ତେନ ଖୋ ପନ ସମୟେନ ୱେସାଲୀ ଇଦ୍ଧା ଚେୱ ହୋତି ଫୀତା ଚ ବହୁଜନା ଆକିଣ୍ଣମନୁସ୍ସା ସୁଭିକ୍ଖା ଚ, ସତ୍ତ ଚ ପାସାଦସହସ୍ସାନି ସତ୍ତ ଚ ପାସାଦସତାନି ସତ୍ତ ଚ ପାସାଦା, ସତ୍ତ ଚ କୂଟାଗାରସହସ୍ସାନି ସତ୍ତ ଚ କୂଟାଗାରସତାନି ସତ୍ତ ଚ କୂଟାଗାରାନି, ସତ୍ତ ଚ ଆରାମସହସ୍ସାନି ସତ୍ତ ଚ ଆରାମସତାନି ସତ୍ତ ଚ ଆରାମା, ସତ୍ତ ଚ ପୋକ୍ଖରଣିସହସ୍ସାନି ସତ୍ତ ଚ ପୋକ୍ଖରଣିସତାନି ସତ୍ତ ଚ ପୋକ୍ଖରଣିୟୋ''ତି (ମହାୱ। ୩୨୬)।

ସା ଅପରେନ ସମୟେନ ଦୁବ୍ଭିକ୍ଖା ଅହୋସି ଦୁକ୍ଖଟ୍ଟିକା ଦୁସ୍ସସ୍ସା। ପଠମଂ ଦୁଗ୍ଗତମନୁସ୍ସା ମରନ୍ତି , ତେ ବହିଦ୍ଧା ଛଡ୍ଡେନ୍ତି। ମତମନୁସ୍ସାନଂ କୁଣପଗନ୍ଧେନ ଅମନୁସ୍ସା ନଗରଂ ପୱିସିଂସୁ, ତତୋ ବହୁତରା ମରନ୍ତି। ତାୟ ପଟିକୂଲତାୟ ସତ୍ତାନଂ ଅହିୱାତରୋଗୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ଇତି ତୀହି ଦୁବ୍ଭିକ୍ଖଅମନୁସ୍ସରୋଗଭୟେହି ଉପଦ୍ଦୁତା ୱେସାଲିନଗରୱାସିନୋ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ରାଜାନଂ ଆହଂସୁ, ''ମହାରାଜ, ଇମସ୍ମିଂ ନଗରେ ତିୱିଧଂ ଭୟମୁପ୍ପନ୍ନଂ, ଇତୋ ପୁବ୍ବେ ଯାୱ ସତ୍ତମା ରାଜକୁଲପରିୱଟ୍ଟା ଏୱରୂପଂ ଅନୁପ୍ପନ୍ନପୁବ୍ବଂ, ତୁମ୍ହାକଂ ମଞ୍ଞେ ଅଧମ୍ମିକତ୍ତେନ ତଂ ଏତରହି ଉପ୍ପନ୍ନ''ନ୍ତି। ରାଜା ସବ୍ବେ ସନ୍ଥାଗାରେ ସନ୍ନିପାତାପେତ୍ୱା ''ମୟ୍ହଂ ଅଧମ୍ମିକଭାୱଂ ୱିଚିନଥା''ତି ଆହ। ତେ ସବ୍ବଂ ପୱେଣିଂ ୱିଚିନନ୍ତା ନ କିଞ୍ଚି ଅଦ୍ଦସଂସୁ।

ତତୋ ରଞ୍ଞୋ ଦୋସମଦିସ୍ୱା ''ଇଦଂ ଭୟଂ ଅମ୍ହାକଂ କଥଂ ୱୂପସମେୟ୍ୟା''ତି ଚିନ୍ତେସୁଂ। ତତ୍ଥ ଏକଚ୍ଚେ ଛ ସତ୍ଥାରେ ଅପଦିସିଂସୁ ''ଏତେହି ଓକ୍କନ୍ତମତ୍ତେ ୱୂପସମେସ୍ସତୀ''ତି। ଏକଚ୍ଚେ ଆହଂସୁ – ''ବୁଦ୍ଧୋ କିର ଲୋକେ ଉପ୍ପନ୍ନୋ, ସୋ ଭଗୱା ସବ୍ବସତ୍ତହିତାୟ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି ମହିଦ୍ଧିକୋ ମହାନୁଭାୱୋ, ତେନ ଓକ୍କନ୍ତମତ୍ତେ ସବ୍ବଭୟାନି ୱୂପସମେୟ୍ୟୁ''ନ୍ତି। ତେନ ତେ ଅତ୍ତମନା ହୁତ୍ୱା ''କହଂ ପନ ସୋ ଭଗୱା ଏତରହି ୱିହରତି, ଅମ୍ହେହି ପେସିତୋ ନ ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟା''ତି ଆହଂସୁ। ଅଥାପରେ ଆହଂସୁ – ''ବୁଦ୍ଧା ନାମ ଅନୁକମ୍ପକା, କିସ୍ସ ନାଗଚ୍ଛେୟ୍ୟୁଂ, ସୋ ପନ ଭଗୱା ଏତରହି ରାଜଗହେ ୱିହରତି, ରାଜା ବିମ୍ବିସାରୋ ତଂ ଉପଟ୍ଠହତି, ସୋ ଆଗନ୍ତୁଂ ନ ଦଦେୟ୍ୟା''ତି। ''ତେନ ହି ରାଜାନଂ ସଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ଆନେସ୍ସାମା''ତି ଦ୍ୱେ ଲିଚ୍ଛୱିରାଜାନୋ ମହତା ବଲକାୟେନ ପହୂତଂ ପଣ୍ଣାକାରଂ ଦତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତିକଂ ପେସିଂସୁ ''ବିମ୍ବିସାରଂ ସଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଆନେଥା''ତି। ତେ ଗନ୍ତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ପଣ୍ଣାକାରଂ ଦତ୍ୱା ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ନିୱେଦେତ୍ୱା, ''ମହାରାଜ, ଭଗୱନ୍ତଂ ଅମ୍ହାକଂ ନଗରଂ ପେସେହୀ''ତି ଆହଂସୁ। ରାଜା ନ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛି, ''ତୁମ୍ହେୟେୱ ଜାନାଥା''ତି ଆହ। ତେ ଭଗୱନ୍ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏୱମାହଂସୁ – ''ଭନ୍ତେ, ଅମ୍ହାକଂ ନଗରେ ତୀଣି ଭୟାନି ଉପ୍ପନ୍ନାନି, ସଚେ ଭଗୱା ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ, ସୋତ୍ଥି ନୋ ଭୱେୟ୍ୟା''ତି। ଭଗୱା ଆୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ''ୱେସାଲିୟଂ ରତନସୁତ୍ତେ ୱୁତ୍ତେ ସା ରକ୍ଖା କୋଟିସତସହସ୍ସଂ ଚକ୍କୱାଳାନଂ ଫରିସ୍ସତି, ସୁତ୍ତପରିୟୋସାନେ ଚତୁରାସୀତିୟା ପାଣସହସ୍ସାନଂ ଧମ୍ମାଭିସମୟୋ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ଅଧିୱାସେସି। ଅଥ ରାଜା ବିମ୍ବିସାରୋ ଭଗୱତୋ

ଅଧିୱାସନଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ଭଗୱତା ୱେସାଲିଗମନଂ ଅଧିୱାସିତ’’ନ୍ତି ନଗରେ ଘୋସନଂ କାରାପେତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆହ – ‘‘କିଂ, ଭନ୍ତେ, ସମ୍ପଟିଚ୍ଛଥ ୱେସାଲିଗମନ’’ନ୍ତି? ଆମ, ମହାରାଜାତି। ତେନ ହି, ଭନ୍ତେ, ତାୱ ଆଗମେଥ, ଯାୱ ମଗ୍ଗଂ ପଟିଯାଦେମୀତି।

ଅଥ ଖୋ ରାଜା ବିମ୍ବିସାରୋ ରାଜଗହସ୍ସ ଚ ଗଙ୍ଗାୟ ଚ ଅନ୍ତରା ପଞ୍ଚଯୋଜନଭୂମିଂ ସମଂ କତ୍ୱା ଯୋଜନେ ଯୋଜନେ ୱିହାରଂ ମାପେତ୍ୱା ଭଗୱତୋ ଗମନକାଲଂ ପଟିୱେଦେସି। ଭଗୱା ପଞ୍ଚହି ଭିକ୍ଖୁସତେହି ପରିୱୁତୋ ପାୟାସି। ରାଜା ପଞ୍ଚଯୋଜନଂ ମଗ୍ଗଂ ପଞ୍ଚୱଣ୍ଣେହି ପୁପ୍ଫେହି ଜାଣୁମତ୍ତଂ ଓକିରାପେତ୍ୱା ଧଜପଟାକପୁଣ୍ଣଘଟକଦଲିଆଦୀନି ଉସ୍ସାପେତ୍ୱା ଭଗୱତୋ ଦ୍ୱେ ସେତଚ୍ଛତ୍ତାନି ଏକମେକସ୍ସ ଚ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଏକମେକଂ ଉକ୍ଖିପାପେତ୍ୱା ସଦ୍ଧିଂ ଅତ୍ତନୋ ପରିୱାରେନ ପୁପ୍ଫଗନ୍ଧାଦୀହି ପୂଜଂ କରୋନ୍ତୋ ଏକେକସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ଭଗୱନ୍ତଂ ୱସାପେତ୍ୱା ମହାଦାନାନି ଦତ୍ୱା ପଞ୍ଚହି ଦିୱସେହି ଗଙ୍ଗାତୀରଂ ନେସି। ତତ୍ଥ ସବ୍ବାଲଙ୍କାରେହି ନାୱଂ ଅଲଙ୍କରୋନ୍ତୋ ୱେସାଲିକାନଂ ସାସନଂ ପେସେସି ‘‘ଆଗତୋ ଭଗୱା, ମଗ୍ଗଂ ପଟିଯାଦେତ୍ୱା ସବ୍ବେ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗମନଂ କରୋଥା’’ତି। ତେ ‘‘ଦିଗୁଣଂ ପୂଜଂ କରିସ୍ସାମା’’ତି ୱେସାଲିୟା ଚ ଗଙ୍ଗାୟ ଚ ଅନ୍ତରା ତିଯୋଜନଭୂମିଂ ସମଂ କତ୍ୱା ଭଗୱତୋ ଚତ୍ତାରି ଏକମେକସ୍ସ ଚ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଦ୍ୱେ ଦ୍ୱେ ସେତଚ୍ଛତ୍ତାନି ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ପୂଜଂ କୁରୁମାନା ଗଙ୍ଗାତୀରଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଅଟ୍ଠଂସୁ।

ଅଥ ବିମ୍ବିସାରୋ ଦ୍ୱେ ନାୱାଯୋ ସଙ୍ଘଟେତ୍ୱା ମଣ୍ଡପଂ କତ୍ୱା ପୁପ୍ଫଦାମାଦୀହି ଅଲଙ୍କରିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ସବ୍ବରତନମୟଂ ବୁଦ୍ଧାସନଂ ପଞ୍ଞପେସି, ଭଗୱା ତତ୍ଥ ନିସୀଦି। ପଞ୍ଚ ସତା ଭିକ୍ଖୂପି ନାୱଂ ଆରୁହିତ୍ୱା ଯଥାନୁରୂପଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ରାଜା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅନୁଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଗଲପ୍ପମାଣଂ ଉଦକଂ ଓଗାହେତ୍ୱା ‘‘ଯାୱ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ଆଗଚ୍ଛତି, ତାୱାହଂ ଇଧେୱ ଗଙ୍ଗାତୀରେ ୱସିସ୍ସାମୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ନିୱତ୍ତୋ। ଉପରି ଦେୱତା ଯାୱ ଅକନିଟ୍ଠଭୱନା ପୂଜଂ ଅକଂସୁ। ହେଟ୍ଠାଗଙ୍ଗାନିୱାସିନୋ କମ୍ବଲସ୍ସତରାଦୟୋ ନାଗରାଜାନୋ ପୂଜଂ ଅକଂସୁ। ଏୱଂ ମହତିୟା ପୂଜାୟ ଭଗୱା ଯୋଜନମତ୍ତଂ ଅଦ୍ଧାନଂ ଗଙ୍ଗାୟ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱେସାଲିକାନଂ ସୀମନ୍ତରଂ ପୱିଟ୍ଠୋ।

ତତୋ ଲିଚ୍ଛୱିରାଜାନୋ ବିମ୍ବିସାରେନ କତପୂଜାୟ ଦିଗୁଣଂ କରୋନ୍ତା ଗଲପ୍ପମାଣେ ଉଦକେ ଭଗୱନ୍ତଂ ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗଚ୍ଛିଂସୁ। ତେନେୱ ଖଣେନ ତେନ ମୁହୁତ୍ତେନ ୱିଜ୍ଜୁପ୍ପଭାୱିନଦ୍ଧନ୍ଧକାରୱିସଟକୂଟୋ ଗଳଗଳାୟନ୍ତୋ ଚତୂସୁ ଦିସାସୁ ମହାମେଘୋ ୱୁଟ୍ଠାସି। ଅଥ ଭଗୱତା ପଠମପାଦେ ଗଙ୍ଗାତୀରେ ନିକ୍ଖିତ୍ତମତ୍ତେ ପୋକ୍ଖରୱସ୍ସଂ ୱସ୍ସି। ଯେ ତେମେତୁକାମା, ତେ ଏୱ ତେମେନ୍ତି, ଅତେମେତୁକାମା ନ ତେମେନ୍ତି। ସବ୍ବତ୍ଥ ଜାଣୁମତ୍ତଂ ଊରୁମତ୍ତଂ କଟିମତ୍ତଂ ଗଲପ୍ପମାଣଂ ଉଦକଂ ୱହତି, ସବ୍ବକୁଣପାନି ଉଦକେନ ଗଙ୍ଗଂ ପୱେସିତାନି, ପରିସୁଦ୍ଧୋ ଭୂମିଭାଗୋ ଅହୋସି।

ଲିଚ୍ଛୱିରାଜାନୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଅନ୍ତରା ଯୋଜନେ ଯୋଜନେ ୱାସାପେତ୍ୱା ମହାଦାନାନି ଦତ୍ୱା ତୀହି ଦିୱସେହି ଦିଗୁଣଂ ପୂଜଂ କରୋନ୍ତା ୱେସାଲିଂ ନୟିଂସୁ । ୱେସାଲିଂ ସମ୍ପତ୍ତେ ଭଗୱତି ସକ୍କୋ ଦେୱାନମିନ୍ଦୋ ଦେୱସଙ୍ଘପୁରକ୍ଖତୋ ଆଗଚ୍ଛି। ମହେସକ୍ଖାନଂ ଦେୱତାନଂ ସନ୍ନିପାତେନ ଅମନୁସ୍ସା ଯେଭୁୟ୍ୟେନ ପଲାୟିଂସୁ। ଭଗୱା ନଗରଦ୍ୱାରେ ଠତ୍ୱା ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରଂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଇମଂ, ଆନନ୍ଦ, ରତନସୁତ୍ତଂ ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱା ବଲିକମ୍ମୂପକରଣାନି ଗହେତ୍ୱା ଲିଚ୍ଛୱିରାଜକୁମାରେହି ସଦ୍ଧିଂ ୱେସାଲିୟା ତିପାକାରନ୍ତରେ ୱିଚରନ୍ତୋ ପରିତ୍ତଂ କରୋହୀ’’ତି ରତନସୁତ୍ତଂ ଅଭାସି। ‘‘ଏୱଂ କେନ ପନେତଂ ସୁତ୍ତଂ ୱୁତ୍ତଂ , କଦା, କତ୍ଥ, କସ୍ମା ଚ ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ଏତେସଂ ପଞ୍ହାନଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନା ୱିତ୍ଥାରେନ ୱେସାଲିୱତ୍ଥୁତୋ ପଭୁତି ପୋରାଣେହି ୱଣ୍ଣୀୟତି।

ଏୱଂ ଭଗୱତୋ ୱେସାଲିଂ ଅନୁପ୍ପତ୍ତଦିୱସେୟେୱ ୱେସାଲିନଗରଦ୍ୱାରେ ତେସଂ ଉପଦ୍ଦୱାନଂ ପଟିଘାତତ୍ଥାୟ ୱୁତ୍ତମିଦଂ ରତନସୁତ୍ତଂ ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଆୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ପରିତ୍ତତ୍ଥାୟ ଭାସମାନୋ ଭଗୱତୋ ପତ୍ତେନ ଉଦକମାଦାୟ ସବ୍ବନଗରଂ ଅବ୍ଭୁକ୍କିରନ୍ତୋ ଅନୁୱିଚରି। ୟଂ କିଞ୍ଚୀତି ୱୁତ୍ତମତ୍ତେ ଏୱ ଥେରେନ ଯେ ପୁବ୍ବେ ଅପଲାତା ସଙ୍କାରକୂଟଭିତ୍ତିପ୍ପଦେସାଦିନିସ୍ସିତା ଅମନୁସ୍ସା, ତେ ଚତୂହି ଦ୍ୱାରେହି ପଲାୟିଂସୁ, ଦ୍ୱାରାନି ଅନୋକାସାନି ଅହେସୁଂ। ତତୋ ଏକଚ୍ଚେ ଦ୍ୱାରେସୁ ଓକାସଂ ଅଲଭମାନା ପାକାରଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ପଲାତା। ଅମନୁସ୍ସେସୁ ଗତମତ୍ତେସୁ ମନୁସ୍ସାନଂ ଗତ୍ତେସୁ ରୋଗୋ ୱୂପସନ୍ତୋ। ତେ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ସବ୍ବପୁପ୍ଫଗନ୍ଧାଦୀହି ଥେରଂ ପୂଜେସୁଂ। ମହାଜନୋ ନଗରମଜ୍ଝେ ସନ୍ଥାଗାରଂ ସବ୍ବଗନ୍ଧେହି ଲିମ୍ପିତ୍ୱା ୱିତାନଂ କତ୍ୱା ସବ୍ବାଲଙ୍କାରେହି ଅଲଙ୍କରିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ବୁଦ୍ଧାସନଂ ପଞ୍ଞପେତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଆନେସି।

ଭଗୱା ସନ୍ଥାଗାରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ପଞ୍ଞତ୍ତେ ଆସନେ ନିସୀଦି। ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋପି ଖୋ ରାଜାନୋ ମନୁସ୍ସା ଚ ପତିରୂପେ ପତିରୂପେ ଆସନେ ନିସୀଦିଂସୁ। ସକ୍କୋପି ଦେୱାନମିନ୍ଦୋ ଦ୍ୱୀସୁ ଦେୱଲୋକେସୁ ଦେୱପରିସାୟ ସଦ୍ଧିଂ ଉପନିସୀଦି ଅଞ୍ଞେ ଚ ଦେୱା, ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋପି ସବ୍ବଂ ୱେସାଲିଂ ଅନୁୱିଚରନ୍ତୋ ରକ୍ଖଂ କତ୍ୱା ୱେସାଲିନଗରୱାସୀହି ସଦ୍ଧିଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ତତ୍ଥ ଭଗୱା ସବ୍ବେସଂ ତଦେୱ ରତନସୁତ୍ତଂ ଅଭାସୀତି।

ଏତ୍ତାୱତା ଚ ଯା ‘‘ଯେନ ୱୁତ୍ତଂ ଯଦା ଯତ୍ଥ, ଯସ୍ମା ଚେତଂ ଇମଂ ନୟଂ। ପକାସେତ୍ୱାନା’’ତି ମାତିକା ନିକ୍ଖିତ୍ତା, ସା ସବ୍ବପ୍ପକାରେନ ୱିତ୍ଥାରିତା ହୋତି।

ଯାନୀଧାତିଗାଥାୱଣ୍ଣନା

୧। ଇଦାନି ‘‘ଏତସ୍ସ କରିସ୍ସାମତ୍ଥୱଣ୍ଣନ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନା ଆରଦ୍ଧବ୍ବୋ। ଅପରେ ପନ ୱଦନ୍ତି ‘‘ଆଦିତୋ ପଞ୍ଚେୱ ଗାଥା ଭଗୱତା ୱୁତ୍ତା, ସେସା ପରିତ୍ତକରଣସମୟେ ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରେନା’’ତି। ଯଥା ୱା ତଥା ୱା ହୋତୁ, କିଂ ନୋ ଇମାୟ ପରିକ୍ଖାୟ, ସବ୍ବଥାପି ଏତସ୍ସ ରତନସୁତ୍ତସ୍ସ କରିସ୍ସାମତ୍ଥୱଣ୍ଣନଂ।

ଯାନୀଧ ଭୂତାନୀତି ପଠମଗାଥା। ତତ୍ଥ ଯାନୀତି ଯାଦିସାନି ଅପ୍ପେସକ୍ଖାନି ୱା ମହେସକ୍ଖାନି ୱା। ଇଧାତି ଇମସ୍ମିଂ ପଦେସେ, ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ସନ୍ନିପାତଟ୍ଠାନଂ ସନ୍ଧାୟାହ। ଭୂତାନୀତି କିଞ୍ଚାପି ଭୂତସଦ୍ଦୋ ‘‘ଭୂତସ୍ମିଂ ପାଚିତ୍ତିୟ’’ନ୍ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ପାଚି। ୬୯) ୱିଜ୍ଜମାନେ। ‘‘ଭୂତମିଦନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ , ସମନୁପସ୍ସଥା’’ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ମ। ନି। ୧।୪୦୧) ଖନ୍ଧପଞ୍ଚକେ। ‘‘ଚତ୍ତାରୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ମହାଭୂତା ହେତୂ’’ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ମ। ନି। ୩।୮୬) ଚତୁବ୍ବିଧେ ପଥୱୀଧାତ୍ୱାଦିରୂପେ। ‘‘ଯୋ ଚ କାଲଘସୋ ଭୂତୋ’’ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ଜା। ୧।୨।୧୯୦) ଖୀଣାସୱେ। ‘‘ସବ୍ବେୱ ନିକ୍ଖିପିସ୍ସନ୍ତି, ଭୂତା ଲୋକେ ସମୁସ୍ସୟ’’ନ୍ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ଦୀ। ନି। ୨।୨୨୦) ସବ୍ବସତ୍ତେ। ‘‘ଭୂତଗାମପାତବ୍ୟତାଯା’’ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ପାଚି। ୯୦) ରୁକ୍ଖାଦିକେ। ‘‘ଭୂତଂ ଭୂତତୋ ସଞ୍ଜାନାତୀ’’ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ମ। ନି। ୧।୩) ଚାତୁମହାରାଜିକାନଂ ହେଟ୍ଠା ସତ୍ତନିକାୟଂ ଉପାଦାୟ ୱତ୍ତତି। ଇଧ ପନ ଅୱିସେସତୋ ଅମନୁସ୍ସେସୁ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ସମାଗତାନୀତି ସନ୍ନିପତିତାନି। ଭୁମ୍ମାନୀତି ଭୂମିୟଂ ନିବ୍ବତ୍ତାନି। ୱା-ଇତି ୱିକପ୍ପନେ। ତେନ ଯାନୀଧ ଭୁମ୍ମାନି ୱା ଭୂତାନି ସମାଗତାନୀତି ଇମମେକଂ ୱିକପ୍ପଂ କତ୍ୱା ପୁନ ଦୁତିୟୱିକପ୍ପଂ କାତୁଂ ‘‘ଯାନି ୱ ଅନ୍ତଲିକ୍ଖେ’’ତି ଆହ। ଅନ୍ତଲିକ୍ଖେ ୱା ଯାନି ଭୂତାନି ନିବ୍ବତ୍ତାନି, ତାନି ସବ୍ବାନି ଇଧ ସମାଗତାନୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ଯାମତୋ ଯାୱ ଅକନିଟ୍ଠଂ, ତାୱ ନିବ୍ବତ୍ତାନି ଭୂତାନି ଆକାସେ ପାତୁଭୂତୱିମାନେସୁ ନିବ୍ବତ୍ତତ୍ତା ‘‘ଅନ୍ତଲିକ୍ଖେ ଭୂତାନୀ’’ତି ୱେଦିତବ୍ବାନି। ତତୋ ହେଟ୍ଠା ସିନେରୁତୋ ପଭୁତି ଯାୱ ଭୂମିୟଂ ରୁକ୍ଖଲତାଦୀସୁ ଅଧିୱତ୍ଥାନି ପଥୱିୟଞ୍ଚ ନିବ୍ବତ୍ତାନି ଭୂତାନି, ତାନି ସବ୍ବାନି ଭୂମିୟଂ ଭୂମିପଟିବଦ୍ଧେସୁ ଚ ରୁକ୍ଖଲତାପବ୍ବତାଦୀସୁ ନିବ୍ବତ୍ତତ୍ତା ‘‘ଭୁମ୍ମାନି ଭୂତାନୀ’’ତି ୱେଦିତବ୍ବାନି।

ଏୱଂ ଭଗୱା ସବ୍ବାନେୱ ଅମନୁସ୍ସଭୂତାନି ‘‘ଭୁମ୍ମାନି ୱା ଯାନି ୱ ଅନ୍ତଲିକ୍ଖେ’’ତି ଦ୍ୱୀହି ପଦେହି ୱିକପ୍ପେତ୍ୱା ପୁନ ଏକେନ ପଦେନ ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ସବ୍ବେୱ ଭୂତା ସୁମନା ଭୱନ୍ତୂ’’ତି ଆହ। ସବ୍ବେତି ଅନୱସେସା। ଏୱାତି ଅୱଧାରଣେ, ଏକମ୍ପି ଅନପନେତ୍ୱାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ଭୂତାତି ଅମନୁସ୍ସା। ସୁମନା ଭୱନ୍ତୂତି ସୁଖିତମନା ପୀତିସୋମନସ୍ସଜାତା ଭୱନ୍ତୁ। ଅଥୋପୀତି କିଚ୍ଚନ୍ତରସନ୍ନିୟୋଜନତ୍ଥଂ ୱାକ୍ୟୋପାଦାନେ ନିପାତଦ୍ୱୟଂ। ସକ୍କଚ୍ଚ ସୁଣନ୍ତୁ ଭାସିତନ୍ତି ଅଟ୍ଠିଂ କତ୍ୱା ମନସିକତ୍ୱା ସବ୍ବଂ ଚେତସା ସମନ୍ନାହରିତ୍ୱା ଦିବ୍ବସମ୍ପତ୍ତିଲୋକୁତ୍ତରସୁଖାୱହଂ ମମ ଦେସନଂ ସୁଣନ୍ତୁ।

ଏୱମେତ୍ଥ ଭଗୱା ‘‘ଯାନୀଧ ଭୂତାନି ସମାଗତାନୀ’’ତି ଅନିୟମିତୱଚନେନ ଭୂତାନି ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ପୁନ ‘‘ଭୁମ୍ମାନି ୱା ଯାନି ୱ ଅନ୍ତଲିକ୍ଖେ’’ତି ଦ୍ୱିଧା ୱିକପ୍ପେତ୍ୱା ତତୋ ‘‘ସବ୍ବେୱ ଭୂତା’’ତି ପୁନ ଏକଜ୍ଝଂ କତ୍ୱା ‘‘ସୁମନା ଭୱନ୍ତୂ’’ତି ଇମିନା ୱଚନେନ ଆସୟସମ୍ପତ୍ତିୟଂ ନିୟୋଜେନ୍ତୋ ‘‘ସକ୍କଚ୍ଚ ସୁଣନ୍ତୁ ଭାସିତ’’ନ୍ତି ପୟୋଗସମ୍ପତ୍ତିୟଂ, ତଥା ଯୋନିସୋମନସିକାରସମ୍ପତ୍ତିୟଂ ପରତୋଘୋସସମ୍ପତ୍ତିୟଞ୍ଚ, ତଥା ଅତ୍ତସମ୍ମାପଣିଧିସପ୍ପୁରିସୂପନିସ୍ସୟସମ୍ପତ୍ତୀସୁ ସମାଧିପଞ୍ଞାହେତୁସମ୍ପତ୍ତୀସୁ ଚ ନିୟୋଜେନ୍ତୋ ଗାଥଂ ସମାପେସି।

ତସ୍ମା ହୀତିଗାଥାୱଣ୍ଣନା

୨।ତସ୍ମା ହି ଭୂତାତି ଦୁତିୟଗାଥା। ତତ୍ଥ ତସ୍ମାତି କାରଣୱଚନଂ। ଭୂତାତି ଆମନ୍ତନୱଚନଂ। ନିସାମେଥାତି ସୁଣାଥ। ସବ୍ବେତି ଅନୱସେସା। କିଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି? ଯସ୍ମା ତୁମ୍ହେ ଦିବ୍ବଟ୍ଠାନାନି ତତ୍ଥ ଉପଭୋଗପରିଭୋଗସମ୍ପଦଞ୍ଚ ପହାୟ ଧମ୍ମସ୍ସୱନତ୍ଥଂ ଇଧ ସମାଗତା, ନ ନଟନଚ୍ଚନାଦିଦସ୍ସନତ୍ଥଂ, ତସ୍ମା ହି ଭୂତା ନିସାମେଥ ସବ୍ବେତି। ଅଥ ୱା ‘‘ସୁମନା ଭୱନ୍ତୁ, ସକ୍କଚ୍ଚ ସୁଣନ୍ତୂ’’ତି ୱଚନେନ ତେସଂ ସୁମନଭାୱଂ ସକ୍କଚ୍ଚଂ ସୋତୁକମ୍ୟତଞ୍ଚ ଦିସ୍ୱା ଆହ ‘‘ଯସ୍ମା ତୁମ୍ହେ ସୁମନଭାୱେନ ଅତ୍ତସମ୍ମାପଣିଧିଯୋନିସୋମନସିକାରାସୟସୁଦ୍ଧୀହି ସକ୍କଚ୍ଚଂ ସୋତୁକମ୍ୟତାୟ ସପ୍ପୁରିସୂପନିସ୍ସୟପରତୋଘୋସପଦଟ୍ଠାନତୋ ପୟୋଗସୁଦ୍ଧୀହି ଚ ଯୁତ୍ତା, ତସ୍ମା ହି ଭୂତା ନିସାମେଥ ସବ୍ବେ’’ତି। ଅଥ ୱା ଯଂ ପୁରିମଗାଥାୟ ଅନ୍ତେ ‘‘ଭାସିତ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ କାରଣଭାୱେନ ଅପଦିସନ୍ତୋ ଆହ ‘‘ଯସ୍ମା ମମ ଭାସିତଂ ନାମ ଅତିଦୁଲ୍ଲଭଂ ଅଟ୍ଠକ୍ଖଣପରିୱଜ୍ଜିତସ୍ସ ଖଣସ୍ସ ଦୁଲ୍ଲଭତ୍ତା, ଅନେକାନିସଂସଞ୍ଚ ପଞ୍ଞାକରୁଣାଗୁଣେନ ପୱତ୍ତତ୍ତା, ତଞ୍ଚାହଂ ୱତ୍ତୁକାମୋ ‘ସୁଣନ୍ତୁ ଭାସିତ’ନ୍ତି ଅୱୋଚଂ, ତସ୍ମା ହି ଭୂତା ନିସାମେଥ ସବ୍ବେ’’ତି। ଇଦଂ ଇମିନା ଗାଥାପଦେନ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ଏୱମେତଂ କାରଣଂ ନିରୋପେନ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ଭାସିତନିସାମନେ ନିୟୋଜେତ୍ୱା ନିସାମେତବ୍ବଂ ୱତ୍ତୁମାରଦ୍ଧୋ ‘‘ମେତ୍ତଂ କରୋଥ ମାନୁସିୟା ପଜାୟା’’ତି। ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଯାୟଂ ତୀହି ଉପଦ୍ଦୱେହି ଉପଦ୍ଦୁତା ମାନୁସୀ ପଜା, ତସ୍ସା ମାନୁସିୟା ପଜାୟ ମେତ୍ତଂ ମିତ୍ତଭାୱଂ ହିତଜ୍ଝାସୟତଂ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠପେଥାତି। କେଚି ପନ ‘‘ମାନୁସିକଂ ପଜ’’ନ୍ତି ପଠନ୍ତି, ତଂ ଭୁମ୍ମତ୍ଥାସମ୍ଭୱା ନ ଯୁଜ୍ଜତି। ଯମ୍ପି ଅଞ୍ଞେ ଅତ୍ଥଂ ୱଣ୍ଣୟନ୍ତି, ସୋପି ନ ଯୁଜ୍ଜତି। ଅଧିପ୍ପାୟୋ ପନେତ୍ଥ – ନାହଂ ବୁଦ୍ଧୋତି ଇସ୍ସରିୟବଲେନ ୱଦାମି, ଅପି ତୁ ଯଂ ତୁମ୍ହାକଞ୍ଚ ଇମିସ୍ସା ଚ ମାନୁସିୟା ପଜାୟ ହିତତ୍ଥଂ ୱଦାମି ‘‘ମେତ୍ତଂ

କରୋଥ ମାନୁସିୟା ପଜାୟା’’ତି। ଏତ୍ଥ ଚ –

‘‘ଯେ ସତ୍ତସଣ୍ଡଂ ପଥଵିଂ ୱିଜେତ୍ୱା,

ରାଜିସୟୋ ଯଜମାନାନୁପରିୟଗା;

ଅସ୍ସମେଧଂ ପୁରିସମେଧଂ,

ସମ୍ମାପାସଂ ୱାଜପେୟ୍ୟଂ ନିରଗ୍ଗଳଂ।

‘‘ମେତ୍ତସ୍ସ ଚିତ୍ତସ୍ସ ସୁଭାୱିତସ୍ସ,

କଲମ୍ପି ତେ ନାନୁଭୱନ୍ତି ସୋଳସିଂ;

ଏକମ୍ପି ଚେ ପାଣମଦୁଟ୍ଠଚିତ୍ତୋ,

ମେତ୍ତାୟତି କୁସଲୋ ତେନ ହୋତି।

‘‘ସବ୍ବେ ଚ ପାଣେ ମନସାନୁକମ୍ପୀ, ପହୂତମରିୟୋ ପକରୋତି ପୁଞ୍ଞ’’ନ୍ତି। (ଇତିୱୁ। ୨୭; ଅ। ନି। ୮।୧) –

ଏୱମାଦୀନଂ ସୁତ୍ତାନଂ ଏକାଦସାନିସଂସାନଞ୍ଚ ୱସେନ ଯେ ମେତ୍ତଂ କରୋନ୍ତି, ଏତେସଂ ମେତ୍ତା ହିତାତି ୱେଦିତବ୍ବା।

‘‘ଦେୱତାନୁକମ୍ପିତୋ ପୋସୋ, ସଦା ଭଦ୍ରାନି ପସ୍ସତୀ’’ତି। (ଉଦା। ୭୬; ମହାୱ। ୨୮୬) –

ଏୱମାଦୀନଂ ସୁତ୍ତାନଂ ୱସେନ ଯେସୁ କୟିରତି, ତେସମ୍ପି ହିତାତି ୱେଦିତବ୍ବା।

ଏୱଂ ଉଭୟେସମ୍ପି ହିତଭାୱଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ମେତ୍ତଂ କରୋଥ ମାନୁସିୟା’’ତି ୱତ୍ୱା ଇଦାନି ଉପକାରମ୍ପି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ ‘‘ଦିୱା ଚ ରତ୍ତୋ ଚ ହରନ୍ତି ଯେ ବଲିଂ, ତସ୍ମା ହି ନେ ରକ୍ଖଥ ଅପ୍ପମତ୍ତା’’ତି। ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଯେ ମନୁସ୍ସା ଚିତ୍ତକମ୍ମକଟ୍ଠକମ୍ମାଦୀହିପି ଦେୱତା କତ୍ୱା ଚେତିୟରୁକ୍ଖାଦୀନି ଚ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଦେୱତା ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଦିୱା ବଲିଂ କରୋନ୍ତି, କାଲପକ୍ଖାଦୀସୁ ଚ ରତ୍ତିଂ ବଲିଂ କରୋନ୍ତି, ସଲାକଭତ୍ତାଦୀନି ୱା ଦତ୍ୱା ଆରକ୍ଖଦେୱତା ଉପାଦାୟ ଯାୱ ବ୍ରହ୍ମଦେୱତାନଂ ପତ୍ତିଦାନନିୟ୍ୟାତନେନ ଦିୱା ବଲିଂ କରୋନ୍ତି, ଛତ୍ତାରୋପନଦୀପମାଲାୟ ସବ୍ବରତ୍ତିକଧମ୍ମସ୍ସୱନାଦୀନି କାରାପେତ୍ୱା ପତ୍ତିଦାନନିୟ୍ୟାତନେନ ଚ ରତ୍ତିଂ ବଲିଂ କରୋନ୍ତି, ତେ କଥଂ ନ ରକ୍ଖିତବ୍ବା? ଯତୋ ଏୱଂ ଦିୱା ଚ ରତ୍ତୋ ଚ ତୁମ୍ହେ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ କରୋନ୍ତି ଯେ ବଲିଂ, ତସ୍ମା ହି ନେ ରକ୍ଖଥ; ତସ୍ମା ବଲିକମ୍ମକରଣାପି ତେ ମନୁସ୍ସେ ରକ୍ଖଥ ଗୋପୟଥ, ଅହିତଂ ନେସଂ ଅପନେଥ, ହିତଂ ଉପନେଥ ଅପ୍ପମତ୍ତା ହୁତ୍ୱା ତଂ କତଞ୍ଞୁଭାୱଂ ହଦୟେ କତ୍ୱା ନିଚ୍ଚମନୁସ୍ସରନ୍ତାତି।

ଯଂକିଞ୍ଚୀତିଗାଥାୱଣ୍ଣନା

୩। ଏୱଂ ଦେୱତାସୁ ମନୁସ୍ସାନଂ ଉପକାରକଭାୱଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ତେସଂ ଉପଦ୍ଦୱୂପସମନତ୍ଥଂ ବୁଦ୍ଧାଦିଗୁଣପ୍ପକାସନେନ ଚ ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ଧମ୍ମସ୍ସୱନତ୍ଥଂ ‘‘ଯଂକିଞ୍ଚି ୱିତ୍ତ’’ନ୍ତିଆଦିନା ନୟେନ ସଚ୍ଚୱଚନଂ ପୟୁଞ୍ଜିତୁମାରଦ୍ଧୋ। ତତ୍ଥ ଯଂକିଞ୍ଚୀତି ଅନିୟମିତୱସେନ ଅନୱସେସଂ ପରିୟାଦିୟତି ଯଂକିଞ୍ଚି ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱୋହାରୂପଗଂ। ୱିତ୍ତନ୍ତି ଧନଂ। ତଞ୍ହି ୱିତ୍ତିଂ ଜନେତୀତି ୱିତ୍ତଂ। ଇଧ ୱାତି ମନୁସ୍ସଲୋକଂ ନିଦ୍ଦିସତି। ହୁରଂ ୱାତି ତତୋ ପରଂ ଅୱସେସଲୋକଂ, ତେନ ଚ ଠପେତ୍ୱା ମନୁସ୍ସେ ସବ୍ବଲୋକଗ୍ଗହଣେ ପତ୍ତେ ‘‘ସଗ୍ଗେସୁ ୱା’’ତି ପରତୋ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଠପେତ୍ୱା ମନୁସ୍ସେ ଚ ସଗ୍ଗେ ଚ ଅୱସେସାନଂ ନାଗସୁପଣ୍ଣାଦୀନଂ ଗହଣଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଏୱଂ ଇମେହି ଦ୍ୱୀହି ପଦେହି ଯଂ ମନୁସ୍ସାନଂ ୱୋହାରୂପଗଂ ଅଲଙ୍କାରପରିଭୋଗୂପଗଞ୍ଚ ଜାତରୂପରଜତମୁତ୍ତାମଣିୱେଳୁରିୟପୱାଳଲୋହିତଙ୍କମସାରଗଲ୍ଲାଦିକଂ, ଯଞ୍ଚ ମୁତ୍ତାମଣିୱାଲୁକତ୍ଥତାୟ ଭୂମିୟା ରତନମୟୱିମାନେସୁ ଅନେକଯୋଜନସତୱିତ୍ଥତେସୁ ଭୱନେସୁ ଉପ୍ପନ୍ନାନଂ ନାଗସୁପଣ୍ଣାଦୀନଂ ୱିତ୍ତଂ, ତଂ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ ହୋତି। ସଗ୍ଗେସୁ ୱାତି

କାମାୱଚରରୂପାୱଚରଦେୱଲୋକେସୁ। ତେ ହି ସୋଭନେନ କମ୍ମେନ ଅଜ୍ଜୀୟନ୍ତୀତି ସଗ୍ଗା। ସୁଟ୍ଠୁ ଅଗ୍ଗାତିପି ସଗ୍ଗା। ୟନ୍ତି ୟଂ ସସାମିକଂ ୱା ଅସାମିକଂ ୱା। ରତନନ୍ତି ରତିଂ ନୟତି ୱହତି ଜନୟତି ୱଡ୍ଢେତୀତି ରତନଂ। ୟଂକିଞ୍ଚି ଚିତ୍ତୀକତଂ ମହଗ୍ଘଂ ଅତୁଲଂ ଦୁଲ୍ଲଭଦସ୍ସନଂ ଅନୋମସତ୍ତପରିଭୋଗଞ୍ଚ, ତସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ୟଥାହ –

''ଚିତ୍ତୀକତଂ ମହଗ୍ଘଞ୍ଚ, ଅତୁଲଂ ଦୁଲ୍ଲଭଦସ୍ସନଂ;

ଅନୋମସତ୍ତପରିଭୋଗଂ, ରତନଂ ତେନ ୱୁଚ୍ଚତୀ''ତି।

ପଣୀତନ୍ତି ଉତ୍ତମଂ ସେଟ୍ଠଂ ଅତପ୍ପକଂ। ଏୱଂ ଇମିନା ଗାଥାପଦେନ ୟଂ ସଗ୍ଗେସୁ ଅନେକୟୋଜନସତପ୍ପମାଣସଙ୍କରତନମୟୱିମାନସୁଧମ୍ମୱେଜୟନ୍ତପ୍ପଭୁତୀସୁ ସସାମିକଂ, ୟଞ୍ଚ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦୱିରହେନ ଅପାୟମେୱ ପରିପୂରେନ୍ତେସୁ ସତ୍ତେସୁ ସୁଞ୍ଞୱିମାନପ୍ପଟିବଦ୍ଧଂ ଅସାମିକଂ, ୟଂ ୱା ପନଞ୍ଞମ୍ପି ପଥୱିମହାସମୁଦ୍ଦହିମୱନ୍ତାଦିନିସ୍ସିତମସାମିକଂ ରତନଂ, ତଂ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ ହୋତି।

ନ ନୋ ସମଂ ଅତ୍ଥି ତଥାଗତେନାତି ନ-ଇତି ପଟିସେଧୋ। ନୋ-ଇତି ଅୱଧାରଣେ। ସମନ୍ତି ତୁଲ୍ୟଂ। ଅତ୍ଥୀତି ୱିଜ୍ଜତି। ତଥାଗତେନାତି ବୁଦ୍ଧେନ। କିଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି? ୟଂ ଏତଂ ୱିତ୍ତଞ୍ଚ ରତନଞ୍ଚ ପକାସିତଂ, ଏତ୍ଥ ଏକମ୍ପି ବୁଦ୍ଧରତନେନ ସଦିସଂ ରତନଂ ନେୱତ୍ଥି। ୟମ୍ପି ହି ତଂ ଚିତ୍ତୀକତଟ୍ଠେନ ରତନଂ, ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ରଞ୍ଞୋ ଚକ୍କୱତ୍ତିସ୍ସ ଚକ୍କରତନଂ ମଣିରତନଞ୍ଚ, ୟମ୍ହି ଉପ୍ପନ୍ନେ ମହାଜନୋ ନ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଚିତ୍ତୀକାରଂ କରୋତି, ନ କୋଚି ପୁପ୍ଫଗନ୍ଧାଦୀନି ଗହେତ୍ୱା ୟକ୍ଖଟ୍ଠାନଂ ୱା ଭୂତଟ୍ଠାନଂ ୱା ଗଚ୍ଛତି, ସବ୍ବୋପି ଜନୋ ଚକ୍କରତନମଣିରତନମେୱ ଚିତ୍ତୀକାରଂ କରୋତି ପୂଜେତି, ତଂ ତଂ ୱରଂ ପତ୍ଥେତି, ପତ୍ଥିତପତ୍ଥିତଞ୍ଚସ୍ସ ଏକଚ୍ଚଂ ସମିଜ୍ଝତି, ତମ୍ପି ରତନଂ ବୁଦ୍ଧରତନେନ ସମଂ ନତ୍ଥି। ୟଦି ହି ଚିତ୍ତୀକତଟ୍ଠେନ ରତନଂ, ତଥାଗତୋୱ ରତନଂ। ତଥାଗତେ ହି ଉପ୍ପନ୍ନେ ୟେ କେଚି ମହେସକ୍ଖା ଦେୱମନୁସ୍ସା ନ ତେ ଅଞ୍ଞତ୍ର ଚିତ୍ତୀକାରଂ କରୋନ୍ତି, ନ କଞ୍ଚି ଅଞ୍ଞଂ ପୂଜେନ୍ତି। ତଥା ହି ବ୍ରହ୍ମା ସହମ୍ପତି ସିନେରୁମତ୍ତେନ ରତନଦାମେନ ତଥାଗତଂ ପୂଜେସି, ୟଥାବଲଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞେ ଦେୱା ମନୁସ୍ସା ଚ ବିମ୍ବିସାରକୋସଲରାଜଅନାଥପିଣ୍ଡିକାଦୟୋ। ପରିନିବ୍ବୁତମ୍ପି ଭଗୱନ୍ତଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଛନ୍ନୱୁତିକୋଟିଧନଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଅସୋକମହାରାଜା ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପେ ଚତୁରାସୀତି ୱିହାରସହସ୍ସାନି ପତିଟ୍ଠାପେସି, କୋ ପନ ୱାଦୋ ଅଞ୍ଞେସଂ ଚିତ୍ତୀକାରାନଂ। ଅପିଚ କସ୍ସଞ୍ଞସ୍ସ ପରିନିବ୍ବୁତସ୍ସାପି ଜାତିବୋଧିଧମ୍ମଚକ୍କପ୍ପୱତ୍ତନପରିନିବ୍ବାନଟ୍ଠାନାନି ପଟିମାଚେତିୟାଦୀନି ୱା ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଏୱଂ ଚିତ୍ତୀକାରଗରୁକାରୋ ପୱତ୍ତତି ୟଥା ଭଗୱତୋ। ଏୱଂଚିତ୍ତୀକତଟ୍ଠେନାପି ତଥାଗତସମଂ ରତନଂ ନତ୍ଥି।

ତଥା ୟମ୍ପି ତଂ ମହଗ୍ଘଟ୍ଠେନ ରତନଂ। ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – କାସିକଂ ୱତ୍ଥଂ। ୟଥାହ – ''ଜିଣ୍ଣମ୍ପି, ଭିକ୍ଖୱେ, କାସିକଂ ୱତ୍ଥଂ ୱଣ୍ଣୱନ୍ତଞ୍ଚେୱ ହୋତି ସୁଖସମ୍ଫସ୍ସଞ୍ଚ ମହଗ୍ଘଞ୍ଚା''ତି (ଅ। ନି। ୩।୧୦୦), ତମ୍ପି ବୁଦ୍ଧରତନେନ ସମଂ ନତ୍ଥି। ୟଦି ହି ମହଗ୍ଘଟ୍ଠେନ ରତନଂ, ତଥାଗତୋୱ ରତନଂ। ତଥାଗତୋ ହି ୟେସଂ ପଂସୁକୂଲମ୍ପି ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ତେସଂ ତଂ ମହପ୍ଫଲଂ ହୋତି ମହାନିସଂସଂ ସେୟ୍ୟଥାପି ଅସୋକରଞ୍ଞୋ, ଇଦମସ୍ସ ମହଗ୍ଘତାୟ। ଏୱଂ ମହଗ୍ଘତାୱଚନେନ ଚେତ୍ଥ ଦୋସାଭାୱସାଧକଂ ଇଦଂ ସୁତ୍ତପଦଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ –

''ୟେସଂ ଖୋ ପନ ସୋ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତି ଚୀୱରପିଣ୍ଡପାତସେନାସନଗିଲାନପଚ୍ଚୟଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରଂ, ତେସଂ ତଂ ମହପ୍ଫଲଂ ହୋତି ମହାନିସଂସଂ। ଇଦମସ୍ସ ମହଗ୍ଘତାୟ ୱଦାମି। ସେୟ୍ୟଥାପି ତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, କାସିକଂ ୱତ୍ଥଂ ମହଗ୍ଘଂ, ତଥୂପମାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ୱଦାମୀ''ତି (ଅ। ନି। ୩।୧୦୦)।

ଏୱଂ ମହଗ୍ଘଟ୍ଠେନପି ତଥାଗତସମଂ ରତନଂ ନତ୍ଥି।

ତଥା ୟମ୍ପି ତଂ ଅତୁଲଟ୍ଠେନରତନଂ। ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ରଞ୍ଞୋ ଚକ୍କୱତ୍ତିସ୍ସ ଚକ୍କରତନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଇନ୍ଦନୀଲମଣିମୟନାଭି ସତ୍ତରତନମୟସହସ୍ସାରଂ ପୱାଳମୟନେମି ରତ୍ତସୁୱଣ୍ଣମୟସନ୍ଧି, ୟସ୍ସ ଦସନ୍ନଂ ଦସନ୍ନଂ ଅରାନମୁପରି ଏକଂ ମୁଣ୍ଡାରଂ ହୋତି ୱାତଂ ଗହେତ୍ୱା ସଦ୍ଦକରଣତ୍ଥଂ, ୟେନ କତୋ ସଦ୍ଦୋ ସୁକୁସଲପ୍ପତାଳିତପଞ୍ଚଙ୍ଗିକତୂରିୟସଦ୍ଦୋ ୱିୟ ହୋତି, ୟସ୍ସ ନାଭିୟା ଉଭୋସୁ ପସ୍ସେସୁ ଦ୍ୱେ ସୀହମୁଖାନି ହୋନ୍ତି, ଅବ୍ଭନ୍ତରଂ ସକଟଚକ୍କସ୍ସେୱ ସୁସିରଂ। ତସ୍ସ କତ୍ତା ୱା କାରେତା ୱା ନତ୍ଥି, କମ୍ମପଚ୍ଚୟେନ ଉତୁତୋ ସମୁଟ୍ଠାତି। ୟଂ ରାଜା ଦସୱିଧଂ ଚକ୍କୱତ୍ତିୱତ୍ତଂ ପୂରେତ୍ୱା ତଦହୁପୋସଥେ ପୁଣ୍ଣମଦିୱସେ ସୀସଂନ୍ହାତୋ ଉପୋସଥିକୋ ଉପରିପାସାଦୱରଗତୋ ସୀଲାନି ସୋଧେନ୍ତୋ ନିସିନ୍ନୋ ପୁଣ୍ଣଚନ୍ଦଂ ୱିୟ ସୂରିୟଂ ୱିୟ ଚ ଉଟ୍ଠେନ୍ତଂ ପସ୍ସତି, ୟସ୍ସ ଦ୍ୱାଦସୟୋଜନତୋ ସଦ୍ଦୋ ସୁୟ୍ୟତି, ୟୋଜନତୋ ୱଣ୍ଣୋ ଦିସ୍ସତି, ୟଂ ମହାଜନେନ ''ଦୁତିୟୋ ମଞ୍ଞେ ଚନ୍ଦୋ ସୂରିୟୋ ୱା ଉଟ୍ଠିତୋ''ତି ଅତିୱିୟ କୋତୂହଲଜାତେନ ଦିସ୍ସମାନଂ ନଗରସ୍ସ ଉପରି ଆଗନ୍ତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ଅନ୍ତେପୁରସ୍ସ ପାଚୀନପସ୍ସେ ନାତିଉଚ୍ଚଂ ନାତିନୀଚଂ ହୁତ୍ୱା ମହାଜନସ୍ସ ଗନ୍ଧପୁପ୍ଫାଦୀହି ପୂଜେତୁଂ, ୟୁତ୍ତଟ୍ଠାନେ ଅକ୍ଖାହତଂ ୱିୟ ତିଟ୍ଠତି।

ତଦେୱ ଅନୁବନ୍ଧମାନଂ ହତ୍ଥିରତନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ସବ୍ବସେତୋ ରତ୍ତପାଦୋ ସତ୍ତପ୍ପତିଟ୍ଠୋ ଇଦ୍ଧିମା ୱେହାସଙ୍ଗମୋ ଉପୋସଥକୁଲା ୱା ଛଦ୍ଦନ୍ତକୁଲା ୱା ଆଗଚ୍ଛତି, ଉପୋସଥକୁଲା ଚ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ସବ୍ବଜେଟ୍ଠୋ ଆଗଚ୍ଛତି, ଛଦ୍ଦନ୍ତକୁଲା ସବ୍ବକନିଟ୍ଠୋ ସିକ୍ଖିତସିକ୍ଖୋ ଦମଥୂପେତୋ, ସୋ ଦ୍ୱାଦସଯୋଜନଂ ପରିସଂ ଗହେତ୍ୱା ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପଂ ଅନୁସଂଯାଯିତ୍ୱା ପୁରେପାତରାସମେୱ ସକଂ ରାଜଧାନିଂ ଆଗଚ୍ଛତି।

ତମ୍ପି ଅନୁବନ୍ଧମାନଂ ଅସ୍ସରତନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ସବ୍ବସେତୋ ରତ୍ତପାଦୋ କାଳସୀସୋ ମୁଞ୍ଜକେସୋ ୱଲାହକସ୍ସରାଜକୁଲା ଆଗଚ୍ଛତି। ସେସମେତ୍ଥ ହତ୍ଥିରତନସଦିସମେୱ।

ତମ୍ପି ଅନୁବନ୍ଧମାନଂ ମଣିରତନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ସୋ ହୋତି ମଣି ୱେଳୁରିୟୋ ସୁଭୋ ଜାତିମା ଅଟ୍ଠଂସୋ ସୁପରିକମ୍ମକତୋ ଆୟାମତୋ ଚକ୍କନାଭିସଦିସୋ, ୱେପୁଲ୍ଲପବ୍ବତା ଆଗଚ୍ଛତି। ସୋ ଚତୁରଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତେପି ଅନ୍ଧକାରେ ରଞ୍ଞୋ ଧଜଗ୍ଗଂ ଗତୋ ଯୋଜନଂ ଓଭାସେତି, ଯସ୍ସୋଭାସେନ ମନୁସ୍ସା ‘‘ଦିୱା’’ତି ମଞ୍ଞମାନା କମ୍ମନ୍ତେ ପୟୋଜେନ୍ତି, ଅନ୍ତମସୋ କୁନ୍ଥକିପିଲ୍ଲିକଂ ଉପାଦାୟ ପସ୍ସନ୍ତି।

ତମ୍ପି ଅନୁବନ୍ଧମାନଂ ଇତ୍ଥିରତନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ପକତିଅଗ୍ଗମହେସୀ ୱା ହୋତି, ଉତ୍ତରକୁରୁତୋ ୱା ଆଗଚ୍ଛତି ମଦ୍ଦରାଜକୁଲତୋ ୱା, ଅତିଦୀଘତାଦିଛଦୋସୱିୱଜ୍ଜିତା ଅତିକ୍କନ୍ତା ମାନୁସୱଣ୍ଣଂ ଅପ୍ପତ୍ତା ଦିବ୍ବୱଣ୍ଣଂ, ଯସ୍ସା ରଞ୍ଞୋ ସୀତକାଲେ ଉଣ୍ହାନି ଗତ୍ତାନି ହୋନ୍ତି, ଉଣ୍ହକାଲେ ସୀତାନି, ସତଧା ଫୋଟିତ ତୂଲପିଚୁନୋ ୱିୟ ସମ୍ଫସ୍ସୋ ହୋତି, କାୟତୋ ଚନ୍ଦନଗନ୍ଧୋ ୱାୟତି, ମୁଖତୋ ଉପ୍ପଲଗନ୍ଧୋ, ପୁବ୍ବୁଟ୍ଠାୟିନିତାଦିଅନେକଗୁଣସମନ୍ନାଗତା ଚ ହୋତି।

ତମ୍ପି ଅନୁବନ୍ଧମାନଂ ଗହପତିରତନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ରଞ୍ଞୋ ପକତିକମ୍ମକାରୋ ସେଟ୍ଠି, ଯସ୍ସ ଚକ୍କରତନେ ଉପ୍ପନ୍ନମତ୍ତେ ଦିବ୍ବଂ ଚକ୍ଖୁ ପାତୁଭୱତି, ଯେନ ସମନ୍ତତୋ ଯୋଜନମତ୍ତେ ନିଧିଂ ପସ୍ସତି ଅସାମିକମ୍ପି ସସାମିକମ୍ପି, ସୋ ରାଜାନଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପୱାରେତି ‘‘ଅପ୍ପୋସ୍ସୁକ୍କୋ ତ୍ୱଂ, ଦେୱ, ହୋହି, ଅହଂ ତେ ଧନେନ ଧନକରଣୀୟଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି।

ତମ୍ପି ଅନୁବନ୍ଧମାନଂ ପରିଣାୟକରତନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ରଞ୍ଞୋ ପକତିଜେଟ୍ଠପୁତ୍ତୋ। ଚକ୍କରତନେ ଉପ୍ପନ୍ନମତ୍ତେ ଅତିରେକପଞ୍ଞାୱେୟ୍ୟତ୍ତିୟେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ଦ୍ୱାଦସଯୋଜନାୟ ପରିସାୟ ଚେତସା ଚିତ୍ତଂ ପରିଜାନିତ୍ୱା ନିଗ୍ଗହପଗ୍ଗହସମତ୍ଥୋ ହୋତି, ସୋ ରାଜାନଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପୱାରେତି ‘‘ଅପ୍ପୋସ୍ସୁକ୍କୋ ତ୍ୱଂ, ଦେୱ, ହୋହି, ଅହଂ ତେ ରଜ୍ଜଂ ଅନୁସାସିସ୍ସାମୀ’’ତି। ଯଂ ୱା ପନଞ୍ଞମ୍ପି ଏୱରୂପଂ ଅତୁଲଟ୍ଠେନ ରତନଂ, ଯସ୍ସ ନ ସକ୍କା ତୁଲୟିତ୍ୱା ତୀରୟିତ୍ୱା ଅଗ୍ଘୋ କାତୁଂ ‘‘ସତଂ ୱା ସହସ୍ସଂ ୱା ଅଗ୍ଘତି କୋଟିଂ ୱା’’ତି। ତତ୍ଥ ଏକରତନମ୍ପି ବୁଦ୍ଧରତନେନ ସମଂ ନତ୍ଥି। ଯଦି ହି ଅତୁଲଟ୍ଠେନ ରତନଂ, ତଥାଗତୋୱ ରତନଂ। ତଥାଗତୋ ହି ନ ସକ୍କା ସୀଲତୋ ୱା ସମାଧିତୋ ୱା ପଞ୍ଞାଦୀନଂ ୱା ଅଞ୍ଞତରତୋ କେନଚି ତୁଲୟିତ୍ୱା ତୀରୟିତ୍ୱା ‘‘ଏତ୍ତକଗୁଣୋ ୱା ଇମିନା ସମୋ ୱା ସପ୍ପଟିଭାଗୋ ୱା’’ତି ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତୁଂ। ଏୱଂ ଅତୁଲଟ୍ଠେନପି ତଥାଗତସମଂ ରତନଂ ନତ୍ଥି।

ତଥା ଯମ୍ପି ତଂ ଦୁଲ୍ଲଭଦସ୍ସନଟ୍ଠେନ ରତନଂ, ସେୟ୍ୟଥିଦଂ ଦୁଲ୍ଲଭପାତୁଭାୱୋ ରାଜା ଚକ୍କୱତ୍ତି, ଚକ୍କାଦୀନି ଚ ତସ୍ସ ରତନାନି, ତମ୍ପି ବୁଦ୍ଧରତନେନ ସମଂ ନତ୍ଥି। ଯଦି ହି ଦୁଲ୍ଲଭଦସ୍ସନଟ୍ଠେନ ରତନଂ, ତଥାଗତୋୱ ରତନଂ, କୁତୋ ଚକ୍କୱତ୍ତିଆଦୀନଂ ରତନତ୍ତଂ। ତାନି ହି ଏକସ୍ମିଂୟେୱ କପ୍ପେ ଅନେକାନି ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ଯସ୍ମା ପନ ଅସଙ୍ଖ୍ୟେୟ୍ୟେପି କପ୍ପେ ତଥାଗତସୁଞ୍ଞୋ ଲୋକୋ ହୋତି, ତସ୍ମା ତଥାଗତୋୱ କଦାଚି କରହଚି ଉପ୍ପଜ୍ଜନତୋ ଦୁଲ୍ଲଭଦସ୍ସନୋ। ୱୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତଂ ଭଗୱତା ପରିନିବ୍ବାନସମୟେ –

‘‘ଦେୱତା, ଆନନ୍ଦ, ଉଜ୍ଝାୟନ୍ତି ‘ଦୂରା ଚ ୱତମ୍ହ ଆଗତା ତଥାଗତଂ ଦସ୍ସନାୟ, କଦାଚି କରହଚି ତଥାଗତା ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ଅରହନ୍ତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧା, ଅଜ୍ଜେୱ ରତ୍ତିୟା ପଚ୍ଛିମେ ଯାମେ ତଥାଗତସ୍ସ ପରିନିବ୍ବାନଂ ଭୱିସ୍ସତି, ଅୟଞ୍ଚ ମହେସକ୍ଖୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱତୋ ପୁରତୋ ଠିତୋ ଓୱାରେନ୍ତୋ, ନ ମୟଂ ଲଭାମ ପଚ୍ଛିମେ କାଲେ ତଥାଗତଂ ଦସ୍ସନାୟା’’’ତି (ଦୀ। ନି। ୨।୨୦୦)।

ଏୱଂ ଦୁଲ୍ଲଭଦସ୍ସନଟ୍ଠେନାପି ତଥାଗତସମଂ ରତନଂ ନତ୍ଥି।

ତଥା ଯମ୍ପି ତଂ ଅନୋମସତ୍ତପରିଭୋଗଟ୍ଠେନ ରତନଂ। ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ରଞ୍ଞୋ ଚକ୍କୱତ୍ତିସ୍ସ ଚକ୍କରତନାଦି ତଞ୍ହି କୋଟିସତସହସ୍ସଧନାନମ୍ପି ସତ୍ତଭୂମିକପାସାଦୱରତଲେ ୱସନ୍ତାନମ୍ପି ଚଣ୍ଡାଲୱେନନେସାଦରଥକାରପୁକ୍କୁସାଦୀନଂ ନୀଚକୁଲିକାନଂ ଓମକପୁରିସାନଂ ସୁପିନନ୍ତେପି ପରିଭୋଗତ୍ଥାୟ ନ ନିବ୍ବତ୍ତତି। ଉଭତୋ ସୁଜାତସ୍ସ ପନ ରଞ୍ଞୋ ଖତ୍ତିୟସ୍ସେୱ ପରିପୂରିତଦସୱିଧଚକ୍କୱତ୍ତିୱତ୍ତସ୍ସ ପରିଭୋଗତ୍ଥାୟ ନିବ୍ବତ୍ତନତୋ ଅନୋମସତ୍ତପରିଭୋଗଂୟେୱ ହୋତି, ତମ୍ପି ବୁଦ୍ଧରତନସମଂ ନତ୍ଥି। ଯଦି ହି ଅନୋମସତ୍ତପରିଭୋଗଟ୍ଠେନ ରତନଂ, ତଥାଗତୋୱ ରତନଂ। ତଥାଗତୋ ହି ଲୋକେ ଓମକସତ୍ତସମ୍ମତାନଂ ଅନୁପନିସ୍ସୟସମ୍ପନ୍ନାନଂ ୱିପରୀତଦସ୍ସନାନଂ ପୂରଣକସ୍ସପାଦୀନଂ ଛନ୍ନଂ ସତ୍ଥାରାନଂ ଅଞ୍ଞେସଞ୍ଚ

ଏୱରୂପାନଂ ସୁପିନନ୍ତେପି ଅପରିଭୋଗୋ। ଉପନିସ୍ସୟସମ୍ପନ୍ନାନଂ ପନ ଚତୁପ୍ପଦାୟପି ଗାଥାୟ ପରିୟୋସାନେ ଅରହତ୍ତମଧିଗନ୍ତୁଂ ସମତ୍ଥାନଂ ନିଦ୍ଧେଧିକଞ୍ଞାଣଦସ୍ସନାନଂ ବାହିୟଦାରୁଚୀରିୟପ୍ପଭୁତୀନଂ ଅଞ୍ଞେସଞ୍ଚ ମହାକୁଲପ୍ପସୁତାନଂ ମହାସାୱକାନଂ ପରିଭୋଗୋ, ତେ ହି ତଂ ଦସ୍ସନାନୁତ୍ତରିୟସୱନାନୁତ୍ତରିୟପାରିଚରିୟାନୁତ୍ତରିୟାଦୀନି ସାଧେନ୍ତା ତଥାଗତଂ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତି। ଏୱଂ ଅନୋମସତ୍ତପରିଭୋଗଟ୍ଠେନାପି ତଥାଗତସମଂ ରତନଂ ନତ୍ଥି।

ଯମ୍ପି ତଂ ଅୱିସେସତୋ ରତିଜନନଟ୍ଠେନ ରତନଂ। ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ରଞ୍ଞୋ ଚକ୍କୱତ୍ତିସ୍ସ ଚକ୍କରତନଂ। ତଞ୍ହି ଦିସ୍ୱାୱ ରାଜା ଚକ୍କୱତ୍ତି ଅତ୍ତମନୋ ହୋତି, ଏୱମ୍ପି ତଂ ରଞ୍ଞୋ ରତିଂ ଜନେତି। ପୁନ ଚପରଂ ରାଜା ଚକ୍କୱତ୍ତି ୱାମେନ ହତ୍ଥେନ ସୁୱଣ୍ଣଭିଙ୍କାରଂ ଗହେତ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣେନ ହତ୍ଥେନ ଚକ୍କରତନଂ ଅବ୍ଭୁକ୍କିରତି ''ପୱତ୍ତତୁ ଭୱଂ ଚକ୍କରତନଂ, ଅଭିୱିଜିନାତୁ ଭୱଂ ଚକ୍କରତନ''ନ୍ତି। ତତୋ ଚକ୍କରତନଂ ପଞ୍ଚଙ୍ଗିକଂ ୱିୟ ତୂରିୟଂ ମଧୁରସ୍ସରଂ ନିଚ୍ଛରନ୍ତଂ ଆକାସେନ ପୁରତ୍ଥିମଂ ଦିସଂ ଗଚ୍ଛତି , ଅନ୍ୱଦେୱ ରାଜା, ଚକ୍କୱତ୍ତି ଚକ୍କାନୁଭାୱେନ ଦ୍ୱାଦସୟୋଜନୱିତ୍ଥିଣ୍ଣାୟ ଚତୁରଙ୍ଗିନିୟା ସେନାୟ ନାତିଉଚ୍ଚଂ ନାତିନୀଚଂ ଉଚ୍ଚରୁକ୍ଖାନଂ ହେଟ୍ଠାଭାଗେନ, ନୀଚରୁକ୍ଖାନଂ ଉପରିଭାଗେନ, ରୁକ୍ଖେସୁ ପୁପ୍ଫଫଲପଲ୍ଲୱାଦିପଣ୍ଣାକାରଂ ଗହେତ୍ୱା ଆଗତାନଂ ହତ୍ଥତୋ ପଣ୍ଣାକାରଞ୍ଚ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ''ଏହି ଖୋ, ମହାରାଜା''ତି ଏୱମାଦିନା ପରମନିପଚ୍ଚକାରେନ ଆଗତେ ପଟିରାଜାନୋ ''ପାଣୋ ନ ହନ୍ତବ୍ବୋ''ତିଆଦିନା ନୟେନ ଅନୁସାସନ୍ତୋ ଗଚ୍ଛତି। ଯତ୍ଥ ପନ ରାଜା ଭୁଞ୍ଜିତୁକାମୋ ୱା ଦିୱାସେୟ୍ୟଂ ୱା କପ୍ପେତୁକାମୋ ହୋତି, ତତ୍ଥ ଚକ୍କରତନଂ ଆକାସା ଓରୋହିତ୍ୱା ଉଦକାଦିସବ୍ବକିଚ୍ଚକ୍ଖମେ ସମେ ଭୂମିଭାଗେ ଅକ୍ଖାହତଂ ୱିୟ ତିଟ୍ଠତି। ପୁନ ରଞ୍ଞୋ ଗମନଚିତ୍ତେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ପୁରିମନୟେନେୱ ସଦ୍ଦଂ କରୋନ୍ତଂ ଗଚ୍ଛତି, ତଂ ସୁତ୍ୱା ଦ୍ୱାଦସୟୋଜନିକାପି ପରିସା ଆକାସେନ ଗଚ୍ଛତି । ଚକ୍କରତନଂ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ପୁରତ୍ଥିମଂ ସମୁଦ୍ଦଂ ଅଜ୍ଝୋଗାହତି, ତସ୍ମିଂ ଅଜ୍ଝୋଗାହନ୍ତେ ଉଦକଂ ୟୋଜନପ୍ପମାଣଂ ଅପଗନ୍ତ୍ୱା ଭିତ୍ତୀକତଂ ୱିୟ ତିଟ୍ଠତି। ମହାଜନୋ ଯଥାକାମଂ ସତ୍ତ ରତନାନି ଗଣ୍ହାତି। ପୁନ ରାଜା ସୁୱଣ୍ଣଭିଙ୍କାରଂ ଗହେତ୍ୱା ''ଇତୋ ପଟ୍ଠାୟ ମମ ରଜ୍ଜ''ନ୍ତି ଉଦକେନ ଅବ୍ଭୁକ୍କିରିତ୍ୱା ନିୱତ୍ତତି। ସେନା ପୁରତୋ ହୋତି, ଚକ୍କରତନଂ ପଚ୍ଛତୋ, ରାଜା ମଜ୍ଝେ। ଚକ୍କରତନେନ ଓସକ୍କିତୋସକ୍କିତଟ୍ଠାନଂ ଉଦକଂ ପରିପୂରତି। ଏତେନେୱ ଉପାୟେନ ଦକ୍ଖିଣପଚ୍ଛିମୁତ୍ତରେପି ସମୁଦ୍ଦେ ଗଚ୍ଛତି।

ଏୱଂ ଚତୁଦ୍ଦିସଂ ଅନୁସଂଯାୟିତ୍ୱା ଚକ୍କରତନଂ ତିୟୋଜନପ୍ପମାଣଂ ଆକାସଂ ଆରୋହତି। ତତ୍ଥ ଠିତୋ ରାଜା ଚକ୍କରତନାନୁଭାୱେନ ୱିଜିତୱିଜୟୋ ପଞ୍ଚସତପରିତ୍ତଦୀପପଟିମଣ୍ଡିତଂ ସତ୍ତୟୋଜନସହସ୍ସପରିମଣ୍ଡଲଂ ପୁବ୍ବୱିଦେହଂ, ତଥା ଅଟ୍ଠୟୋଜନସହସ୍ସପରିମଣ୍ଡଲଂ ଉତ୍ତରକୁରୁଂ, ସତ୍ତୟୋଜନସହସ୍ସପରିମଣ୍ଡଲଂଯେୱ ଅପରଗୋୟାନଂ, ଦସୟୋଜନସହସ୍ସପରିମଣ୍ଡଲଂ ଜମ୍ବୁଦୀପଞ୍ଚାତି ଏୱଂ ଚତୁମହାଦୀପଦ୍ୱିସହସ୍ସପରିତ୍ତଦୀପପଟିମଣ୍ଡିତଂ ଏକଂ ଚକ୍କୱାଳଂ ସୁଫୁଲ୍ଲପୁଣ୍ଡରୀକୱନଂ ୱିୟ ଓଲୋକେତି। ଏୱଂ ଓଲୋକୟତୋ ଚସ୍ସ ଅନପ୍ପକା ରତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଏୱମ୍ପି ତଂ ଚକ୍କରତନଂ ରଞ୍ଞୋ ରତିଂ ଜନେତି, ତମ୍ପି ବୁଦ୍ଧରତନସମଂ ନତ୍ଥି। ଯଦି ହି ରତିଜନନଟ୍ଠେନ ରତନଂ, ତଥାଗତୋୱ ରତନଂ, କିଂ କରିସ୍ସତି ଏତଂ ଚକ୍କରତନଂ? ତଥାଗତୋ ହି ଯସ୍ସା ଦିବ୍ବାୟ ରତିୟା ଚକ୍କରତନାଦୀହି ସବ୍ବେହିପି ଜନିତା ଚକ୍କୱତ୍ତିରତି ସଙ୍ଖମ୍ପି କଲମ୍ପି କଲଭାଗମ୍ପି ନ ଉପେତି, ତତୋପି ରତିତୋ ଉତ୍ତରିତରଞ୍ଚ ପଣୀତତରଞ୍ଚ ଅତ୍ତନୋ ଓୱାଦପ୍ପଟିକରାନଂ ଅସଙ୍ଖେୟ୍ୟାନମ୍ପି ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ପଠମଜ୍ଝାନରତିଂ ଦୁତିୟତତିୟଚତୁତ୍ଥପଞ୍ଚମଜ୍ଝାନରତିଂ, ଆକାସାନଞ୍ଚାୟତନରତିଂ, ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାୟତନଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାୟତନନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାୟତନରତିଂ, ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗରତିଂ, ସୋତାପତ୍ତିଫଲରତିଂ, ସକଦାଗାମିଅନାଗାମିଅରହତ୍ତମଗ୍ଗଫଲରତିଞ୍ଚ ଜନେତି। ଏୱଂ ରତିଜନନଟ୍ଠେନାପି ତଥାଗତସମଂ ରତନଂ ନତ୍ଥୀତି।

ଅପିଚ ରତନଂ ନାମେତଂ ଦୁୱିଧଂ ହୋତି ସୱିଞ୍ଞାଣକମୱିଞ୍ଞାଣକଞ୍ଚ। ତତ୍ଥ ଅୱିଞ୍ଞାଣକଂ ଚକ୍କରତନଂ ମଣିରତନଞ୍ଚ, ଯଂ ୱା ପନଞ୍ଞମ୍ପି ଅନିନ୍ଦ୍ରିୟବଦ୍ଧସୁୱଣ୍ଣରଜତାଦି, ସୱିଞ୍ଞାଣକଂ ହତ୍ଥିରତନାଦିପରିଣାୟକରତନପରିୟୋସାନଂ, ଯଂ ୱା ପନଞ୍ଞମ୍ପି ଏୱରୂପଂ ଇନ୍ଦ୍ରିୟବଦ୍ଧଂ। ଏୱଂ ଦୁୱିଧେ ଚେତ୍ଥ ସୱିଞ୍ଞାଣକରତନଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାୟତି । କସ୍ମା? ଯସ୍ମା ଅୱିଞ୍ଞାଣକଂ ସୁୱଣ୍ଣରଜତମଣିମୁତ୍ତାଦିରତନଂ ସୱିଞ୍ଞାଣକାନଂ ହତ୍ଥିରତନାଦୀନଂ ଅଲଙ୍କାରତ୍ଥାୟ ଉପନୀୟତି।

ସୱିଞ୍ଞାଣକରତନମ୍ପି ଦୁୱିଧଂ ତିରଚ୍ଛାନଗତରତନଂ, ମନୁସ୍ସରତନଞ୍ଚ। ତତ୍ଥ ମନୁସ୍ସରତନଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାୟତି। କସ୍ମା? ଯସ୍ମା ତିରଚ୍ଛାନଗତରତନଂ ମନୁସ୍ସରତନସ୍ସ ଓପୱୟ୍ହଂ ହୋତି। ମନୁସ୍ସରତନମ୍ପି ଦୁୱିଧଂ ଇତ୍ଥିରତନଂ, ପୁରିସରତନଞ୍ଚ। ତତ୍ଥ ପୁରିସରତନଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାୟତି। କସ୍ମା? ଯସ୍ମା ଇତ୍ଥିରତନଂ ପୁରିସରତନସ୍ସ ପରିଚାରିକତ୍ତଂ ଆପଜ୍ଜତି। ପୁରିସରତନମ୍ପି ଦୁୱିଧଂ ଅଗାରିକରତନଂ, ଅନଗାରିକରତନଞ୍ଚ। ତତ୍ଥ ଅନଗାରିକରତନଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାୟତି। କସ୍ମା? ଯସ୍ମା ଅଗାରିକରତନେସୁ ଅଗ୍ଗୋ ଚକ୍କୱତ୍ତିପି ସୀଲାଦିଗୁଣଯୁତ୍ତଂ ଅନଗାରିକରତନଂ ପଞ୍ଚପତିଟ୍ଠିତେନ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଉପଟ୍ଠହିତ୍ୱା ପୟିରୁପାସିତ୍ୱା ଦିବ୍ବମାନୁସିକା ସମ୍ପତ୍ତିୟୋ ପାପୁଣିତ୍ୱା ଅନ୍ତେ ନିବ୍ବାନସମ୍ପତ୍ତିଂ ପାପୁଣାତି।

ଏୱଂ ଅନଗାରିକରତନମ୍ପି ଦୁୱିଧଂ ଅରିୟପୁଥୁଜ୍ଜନୱସେନ। ଅରିୟରତନମ୍ପି ଦୁୱିଧଂ ସେଖାସେଖୱସେନ। ଅସେଖରତନମ୍ପି ଦୁୱିଧଂ

ସୁକ୍ଖୱିପସ୍ସକସମଥଯାନିକଓସେନ। ସମଥଯାନିକରତନମ୍ପି ଦୁୱିଧଂ ସାୱକପାରମିପ୍ପତ୍ତମପ୍ପତ୍ତଞ୍ଚ। ତତ୍ଥ ସାୱକପାରମିପ୍ପତ୍ତଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତି। କସ୍ମା? ଗୁଣମହନ୍ତତାଯ। ସାୱକପାରମିପ୍ପତ୍ତରତନତୋପି ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧରତନଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତି। କସ୍ମା? ଗୁଣମହନ୍ତତାଯ। ସାରିପୁତ୍ତମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନସଦିସାପି ହି ଅନେକସତା ସାୱକା ଏକସ୍ସ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଗୁଣାନଂ ସତଭାଗମ୍ପି ନ ଉପେନ୍ତି। ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧରତନତୋପି ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧରତନଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତି। କସ୍ମା? ଗୁଣମହନ୍ତତାଯ। ସକଲମ୍ପି ହି ଜମ୍ବୁଦୀପଂ ପୂରେତ୍ୱା ପଲ୍ଲଙ୍କେନ ପଲ୍ଲଙ୍କଂ ଘଟେନ୍ତା ନିସିନ୍ନା ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧା ଏକସ୍ସ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଗୁଣାନଂ ନେୱ ସଙ୍ଖଂ ନ କଲଂ ନ କଲଭାଗଂ ଉପେନ୍ତି। ୱୁତ୍ତମ୍ପେତଂ ଭଗୱତା – ''ଯାୱତା, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ଅପଦା ୱା…ପେ… ତଥାଗତୋ ତେସଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତୀ''ତିଆଦି (ଅ॰ ନି॰ ୪।୩୪; ୫।୩୨; ଇତିୱୁ॰ ୯୦)। ଏୱଂ କେନଚି ପରିଯାଯେନ ତଥାଗତସମଂ ରତନଂ ନତ୍ଥି। ତେନାହ ଭଗୱା – ''ନ ନୋ ସମଂ ଅତ୍ଥିତଥାଗତେନା''ତି।

ଏୱଂ ଭଗୱା ବୁଦ୍ଧରତନସ୍ସ ଅଞ୍ଞେହି ରତନେହି ଅସମତଂ ୱତ୍ୱା ଇଦାନି ତେସଂ ସତ୍ତାନଂ ଉପ୍ପନ୍ନୌପଦ୍ଦୱୱୂପସମତ୍ଥଂ ନେୱ ଜାତିଂ ନ ଗୋତ୍ତଂ ନ କୋଲପୁତ୍ତିଯଂ ନ ୱଣ୍ଣପୋକ୍ଖରତାଦିଂ ନିସ୍ସାଯ, ଅପିଚ ଖୋ ଅୱୀଚିମୁପାଦାଯ ଭୱଗ୍ଗପରିଯନ୍ତେ ଲୋକେ ସୀଲସମାଧିକ୍ଖନ୍ଧାଦୀହି ଗୁଣେହି ବୁଦ୍ଧରତନସ୍ସ ଅସଦିସଭାୱଂ ନିସ୍ସାଯ ସଚ୍ଚୱଚନଂ ପଯୁଞ୍ଜତି ''ଇଦମ୍ପି ବୁଦ୍ଧେ ରତନଂ ପଣୀତଂ, ଏତେନ ସଚ୍ଚେନ ସୁୱତ୍ଥି ହୋତୂ''ତି।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଇଦମ୍ପି ଇଧ ୱା ହୁରଂ ୱା ସଗ୍ଗେସୁ ୱା ଯଂକିଞ୍ଚି ଅତ୍ଥି ୱିତ୍ତଂ ୱା ରତନଂ ୱା, ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ତେହି ତେହି ଗୁଣେହି ଅସମତ୍ତା ବୁଦ୍ଧେ ରତନଂ ପଣୀତଂ। ଯଦି ହି ଏତଂ ସଚ୍ଚଂ, ଅଥ ଏତେନ ସଚ୍ଚେନ ଇମେସଂ ପାଣୀନଂ ସୁୱତ୍ଥି ହୋତୁ, ସୋଭନାନଂ ଅତ୍ଥିତା ହୋତୁ ଅରୋଗତା ନିରୁପଦ୍ଦୱତାତି। ଏତ୍ଥ ଚ ଯଥା ''ଚକ୍ଖୁ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ସୁଞ୍ଞଂ ଅତ୍ତେନ ୱା ଅତ୍ତନିଯେନ ୱା''ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ସଂ॰ ନି॰ ୪।୮୫) ଅତ୍ତଭାୱେନ ୱା ଅତ୍ତନିଯଭାୱେନ ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଇତରଥା ହି ଚକ୍ଖୁ ଅତ୍ତା ୱା ଅତ୍ତନିଯଂ ୱାତି ଅପ୍ପଟିସିଦ୍ଧମେୱ ସିଯା। ଏୱଂ ରତନଂ ପଣୀତନ୍ତି ରତନତ୍ତଂ ପଣୀତଂ, ରତନଭାୱୋ ପଣୀତୋତି ଅଯମତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଇତରଥା ହି ବୁଦ୍ଧୋ ନେୱ ରତନନ୍ତି ସିଜ୍ଝେଯ୍ୟ। ନ ହି ଯତ୍ଥ ରତନଂ ଅତ୍ଥି, ତଂ ରତନନ୍ତି ନ ସିଜ୍ଝତି। ଯତ୍ଥ ପନ ଚିତ୍ତୀକତାଦିଅତ୍ଥସଙ୍ଖାତଂ ଯେନ ୱା ତେନ ୱା ୱିଧିନା ସମ୍ବନ୍ଧଗତଂ ରତନଂ ଅତ୍ଥି, ଯସ୍ମା ତଂ ରତନତ୍ତମୁପାଦାଯ ରତନନ୍ତି ପଞ୍ଞାପୀଯତି, ତସ୍ମା ତସ୍ସ ରତନସ୍ସ ଅତ୍ଥିତାଯ ରତନନ୍ତି ସିଜ୍ଝତି। ଅଥ ୱା ଇଦମ୍ପି ବୁଦ୍ଧେ ରତନନ୍ତି ଇମିନାପି ପକାରେନ ବୁଦ୍ଧୋୱ ରତନନ୍ତି ଏୱମତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ୱୁତ୍ତମତ୍ତାଯ ଚ ଭଗୱତା ଇମାଯ ଗାଥାଯ ରାଜକୁଲସ୍ସ ସୋତ୍ଥି ଜାତା, ଭଯଂ ୱୂପସନ୍ତଂ। ଇମିସ୍ସା ଗାଥାଯ ଆଣା କୋଟିସତସହସ୍ସଚକ୍କୱାଳେସୁ ଅମନୁସ୍ସେହି ପଟିଗ୍ଗହିତାତି।

ଖଯଂ ୱିରାଗନ୍ତିଗାଥାୱଣ୍ଣନା

୪। ଏୱଂ ବୁଦ୍ଧଗୁଣେନ ସଚ୍ଚଂ ୱତ୍ୱା ଇଦାନି ନିବ୍ବାନଧମ୍ମଗୁଣେନ ୱତ୍ତୁମାରଦ୍ଧୋ ''ଖଯଂ ୱିରାଗ''ନ୍ତି। ତତ୍ଥ ଯସ୍ମା ନିବ୍ବାନସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ ରାଗାଦଯୋ ଖୀଣା ହୋନ୍ତି ପରିକ୍ଖୀଣା, ଯସ୍ମା ୱା ତଂ ତେସଂ ଅନୁପ୍ପାଦନିରୋଧକ୍ଖଯମତ୍ତଂ, ଯସ୍ମା ଚ ତଂ ରାଗାଦିୱିପ୍ପଯୁତ୍ତଂ ସମ୍ପଯୋଗତୋ ଚ ଆରମ୍ମଣତୋ ଚ, ଯସ୍ମା ୱା ତମ୍ହି ସଚ୍ଛିକତେ ରାଗାଦଯୋ ଅଚ୍ଚନ୍ତଂ ୱିରତ୍ତା ହୋନ୍ତି ୱିଗତା ୱିଦ୍ଧସ୍ତା, ତସ୍ମା ଖଯନ୍ତି ଚ ୱିରାଗନ୍ତି ଚ ୱୁଚ୍ଚତି। ଯସ୍ମା ପନସ୍ସ ନ ଉପ୍ପାଦୋ ପଞ୍ଞାଯତି, ନ ୱଯୋ, ନ ଠିତସ୍ସ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ତସ୍ମା ତଂ ନ ଜାଯତି ନ ଜୀଯତି ନ ମୀଯତୀତି କତ୍ୱା ଅମତନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଉତ୍ତମଟ୍ଠେନ ପନ ଅତପ୍ପକଟ୍ଠେନ ଚ ପଣୀତନ୍ତି। ଯଦଜ୍ଝଗାତି ଯଂ ଅଜ୍ଝଗା ୱିନ୍ଦି ପଟିଲଭି, ଅତ୍ତନୋ ଞାଣବଲେନ ସଚ୍ଛାକାସି। ସକ୍ୟମୁନୀତି ସକ୍ୟକୁଲପ୍ପସୁତତ୍ତା ସକ୍ୟୋ, ମୋନେଯ୍ୟଧମ୍ମସମନ୍ନାଗତତ୍ତା ମୁନି, ସକ୍ୟୋ ଏୱ ମୁନି ସକ୍ୟମୁନି। ସମାହିତୋତି ଅରିଯମଗ୍ଗସମାଧିନା ସମାହିତଚିତ୍ତୋ। ନ ତେନ ଧମ୍ମେନ ସମତ୍ଥି କିଞ୍ଚୀତି ତେନ ଖଯାଦିନାମକେନ ସକ୍ୟମୁନିନା ଅଧିଗତେନ ଧମ୍ମେନ ସମଂ କିଞ୍ଚି ଧମ୍ମଜାତଂ ନତ୍ଥି। ତସ୍ମା ସୁତ୍ତନ୍ତରେପି ୱୁତ୍ତଂ – ''ଯାୱତା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମା ସଙ୍ଖତା ୱା ଅସଙ୍ଖତା ୱା, ୱିରାଗୋ ତେସଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତୀ''ତିଆଦି (ଅ॰ ନି॰ ୪।୩୪; ଇତିୱୁ॰ ୯୦)।

ଏୱଂ ଭଗୱା ନିବ୍ବାନଧମ୍ମସ୍ସ ଅଞ୍ଞେହି ଧମ୍ମେହି ଅସମତଂ ୱତ୍ୱା ଇଦାନି ତେସଂ ସତ୍ତାନଂ ଉପ୍ପନ୍ନୌପଦ୍ଦୱୱୂପସମତ୍ଥଂ ଖଯୱିରାଗାମତପଣୀତତାଗୁଣେହି ନିବ୍ବାନଧମ୍ମରତନସ୍ସ ଅସଦିସଭାୱଂ ନିସ୍ସାଯ ସଚ୍ଚୱଚନଂ ପଯୁଞ୍ଜତି ''ଇଦମ୍ପି ଧମ୍ମେ ରତନଂ ପଣୀତଂ, ଏତେନ ସଚ୍ଚେନ ସୁୱତ୍ଥି ହୋତୂ''ତି। ତସ୍ସତ୍ଥୋ ପୁରିମଗାଥାଯ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଇମିସ୍ସାପି ଗାଥାଯ ଆଣା କୋଟିସତସହସ୍ସଚକ୍କୱାଳେସୁ ଅମନୁସ୍ସେହି ପଟିଗ୍ଗହିତାତି।

ଯଂ ବୁଦ୍ଧସେଟ୍ଠୋତିଗାଥାୱଣ୍ଣନା

୫। ଏୱଂ ନିବ୍ବାନଧମ୍ମଗୁଣେନ ସଚ୍ଚଂ ୱତ୍ୱା ଇଦାନି ମଗ୍ଗଧମ୍ମଗୁଣେନ ୱତ୍ତୁମାରଦ୍ଧୋ ''ଯଂ ବୁଦ୍ଧସେଟ୍ଠୋ''ତି। ତତ୍ଥ ''ବୁଜ୍ଝିତା ସଚ୍ଚାନୀ''ତିଆଦିନା ନଯେନ ବୁଦ୍ଧୋ , ଉତ୍ତମୋ ପସଂସନୀଯୋ ଚାତି ସେଟ୍ଠୋ, ବୁଦ୍ଧୋ ଚ ସୋ ସେଟ୍ଠୋ ଚାତି ବୁଦ୍ଧସେଟ୍ଠୋ, ଅନୁବୁଦ୍ଧପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସୁତବୁଦ୍ଧସଙ୍ଖାତେସୁ ୱା

ବୁଦ୍ଧେସୁ ସେଟ୍ଠୋତି ବୁଦ୍ଧସେଟ୍ଠୋ। ସୋ ବୁଦ୍ଧସେଟ୍ଠୋ ଯଂ ପରିଵଣ୍ଣୟୀ ''ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋଵ ମଗ୍ଗାନଂ, ଖେମଂ ନିବ୍ବାନପତ୍ତିଯା''ତି (ମ। ନି। ୨।୨୧୫) ଚ ''ଅରିଯଂ ଵୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସମ୍ମାସମାଧିଂ ଦେସିସ୍ସାମି ସଉପନିସଂ ସପରିକ୍ଖାର''ନ୍ତି (ମ। ନି। ୩।୧୩୬) ଚ ଏଵମାଦିନା ନଯେନ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ପସଂସି ପକାସଯି। ସୁଚିନ୍ତି କିଲେସମଲସମୁଚ୍ଛେଦକରଣତୋ ଅଚ୍ଚନ୍ତଵୋଦାନଂ। ସମାଧିମାନନ୍ତରିକଞ୍ଞମାହୁତି ଯଞ୍ଚ ଅତ୍ତନୋ ପଵତ୍ତିସମନନ୍ତରଂ ନିଯମେନେଵ ଫଲପଦାନତୋ ''ଆନନ୍ତରିକସମାଧୀ''ତି ଆହୁ। ନ ହି ମଗ୍ଗସମାଧିମ୍ହି ଉପ୍ପନ୍ନେ ତସ୍ସ ଫଲୁପ୍ପତ୍ତିନିସେଧକୋ କୋଚି ଅନ୍ତରାଯୋ ଅତ୍ଥି। ଯଥାହ –

''ଅଯଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସୋତାପତ୍ତିଫଲସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ ପଟିପନ୍ନୋ ଅସ୍ସ, କପ୍ପସ୍ସ ଚ ଉଡ୍ଡଯ୍ହନଵେଲା ଅସ୍ସ, ନେଵ ତାଵ କପ୍ପୋ ଉଡ୍ଡଯ୍ହେଯ୍ୟ, ଯାଵାଯଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନ ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ସଚ୍ଛିକରୋତି, ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ଠିତକପ୍ପୀ। ସବ୍ବେପି ମଗ୍ଗସମଙ୍ଗିନୋ ପୁଗ୍ଗଲା ଠିତକପ୍ପିନୋ''ତି (ପୁ। ପ। ୧୭)।

ସମାଧିନା ତେନ ସମୋ ନ ଵିଜ୍ଜତୀତି ତେନ ବୁଦ୍ଧସେଟ୍ଠପରିଵଣ୍ଣିତେନ ସୁଚିନା ଆନନ୍ତରିକସମାଧିନା ସମୋ ରୂପାଵଚରସମାଧି ଵା ଅରୂପାଵଚରସମାଧି ଵା କୋଚି ନ ଵିଜ୍ଜତି। କସ୍ମା? ତେସଂ ଭାଵିତତ୍ତା ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ଉପପନ୍ନସ୍ସାପି ପୁନ ନିରଯାଦୀସୁପି ଉପପତ୍ତିସମ୍ଭଵତୋ, ଇମସ୍ସ ଚ ଅରହତ୍ତସମାଧିସ୍ସ ଭାଵିତତ୍ତା ଅରିଯପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ସବ୍ବୂପପତ୍ତିସମୁଗ୍ଘାତସମ୍ଭଵତୋ। ତସ୍ମା ସୁତ୍ତନ୍ତରେପି ଵୁତ୍ତଂ – ''ଯାଵତା, ଭିକ୍ଖଵେ, ଧମ୍ମା ସଙ୍ଖତା…ପେ… ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ, ତେସଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତୀ''ତିଆଦି (ଅ। ନି। ୪।୩୪; ଇତିଵୁ। ୯୦)।

ଏଵଂ ଭଗଵା ଆନନ୍ତରିକସମାଧିସ୍ସ ଅଞ୍ଞେହି ସମାଧୀହି ଅସମତଂ ଵତ୍ଵା ଇଦାନି ପୁରିମନଯେନେଵ ମଗ୍ଗଧମ୍ମରତନସ୍ସ ଅସଦିସଭାଵଂ ନିସ୍ସାଯ ସଚ୍ଚଵଚନଂ ପଯୁଞ୍ଜତି ''ଇଦମ୍ପି ଧମ୍ମେ…ପେ… ହୋତୂ''ତି। ତସ୍ସତ୍ଥୋ ପୁବ୍ବେ ଵୁତ୍ତନଯେନେଵ ଵେଦିତବ୍ବୋ। ଇମିସ୍ସାପି ଗାଥାଯ ଆଣା କୋଟିସତସହସ୍ସଚକ୍କଵାଳେସୁ ଅମନୁସ୍ସେହି ପଟିଗ୍ଗହିତାତି।

ଯେ ପୁଗ୍ଗଲାତିଗାଥାଵଣ୍ଣନା

୬। ଏଵଂ ମଗ୍ଗଧମ୍ମଗୁଣେନାପି ସଚ୍ଚଂ ଵତ୍ଵା ଇଦାନି ସଙ୍ଘଗୁଣେନାପି ଵତ୍ତୁମାରଦ୍ଧୋ ''ଯେ ପୁଗ୍ଗଲା''ତି। ତତ୍ଥ ଯେତି ଅନିଯମେତ୍ଵା ଉଦ୍ଦେସୋ। ପୁଗ୍ଗଲାତି ସତ୍ତା। ଅଟ୍ଠାତି ତେସଂ ଗଣନପରିଚ୍ଛେଦୋ। ତେ ହି ଚତ୍ତାରୋ ଚ ପଟିପନ୍ନା ଚତ୍ତାରୋ ଚ ଫଲେ ଠିତାତି ଅଟ୍ଠ ହୋନ୍ତି। ସତଂ ପସତ୍ଥାତି ସପ୍ପୁରିସେହି ବୁଦ୍ଧପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧବୁଦ୍ଧସାଵକେହି ଅଞ୍ଞେହି ଚ ଦେଵମନୁସ୍ସେହି ପସତ୍ଥା। କସ୍ମା? ସହଜାତସୀଲାଦିଗୁଣଯୋଗା। ତେସଞ୍ହି ଚମ୍ପକଵକୁଲକୁସୁମାଦୀନଂ ସହଜାତଵଣ୍ଣଗନ୍ଧାଦଯୋ ଵିଯ ସହଜାତା ସୀଲସମାଧିଆଦଯୋ ଗୁଣା, ତେନ ତେ ଵଣ୍ଣଗନ୍ଧାଦିସମ୍ପନ୍ନାନି ଵିଯ ପୁପ୍ଫାନି ଦେଵମନୁସ୍ସାନଂ ସତଂ ପିଯା ମନାପା ପସଂସନୀଯା ଚ ହୋନ୍ତି। ତେନ ଵୁତ୍ତଂ ''ଯେ ପୁଗ୍ଗଲା ଅଟ୍ଠସତଂ ପସତ୍ଥା''ତି।

ଅଥ ଵା ଯେତି ଅନିଯମେତ୍ଵା ଉଦ୍ଦେସୋ। ପୁଗ୍ଗଲାତି ସତ୍ତା। ଅଟ୍ଠସତନ୍ତି ତେସଂ ଗଣନପରିଚ୍ଛେଦୋ। ତେ ହି ଏକବୀଜୀ କୋଲଂକୋଲୋ ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁପରମୋତି ତଯୋ ସୋତାପନ୍ନା। କାମରୂପାରୂପଭଵେସୁ ଅଧିଗତଫଲା ତଯୋ ସକଦାଗାମିନୋ। ତେ ସବ୍ବେପି ଚତୁନ୍ନଂ ପଟିପଦାନଂ ଵସେନ ଚତୁଵୀସତି। ଅନ୍ତରାପରିନିବ୍ବାଯୀ, ଉପହଚ୍ଚପରିନିବ୍ବାଯୀ, ସସଙ୍ଖାରପରିନିବ୍ବାଯୀ, ଅସଙ୍ଖାରପରିନିବ୍ବାଯୀ, ଉଦ୍ଧଂସୋତୋ, ଅକନିଟ୍ଠଗାମୀତି ଅଵିହେସୁ ପଞ୍ଚ। ତଥା ଅତପ୍ପସୁଦସ୍ସସୁଦସ୍ସୀସୁ । ଅକନିଟ୍ଠେସୁ ପନ ଉଦ୍ଧଂସୋତଵଜ୍ଜା ଚତ୍ତାରୋତି ଚତୁଵୀସତି ଅନାଗାମିନୋ। ସୁକ୍ଖଵିପସ୍ସକୋ ସମଥଯାନିକୋତି ଦ୍ଵେ ଅରହନ୍ତୋ। ଚତ୍ତାରୋ ମଗ୍ଗଟ୍ଠାତି ଚତୁପଞ୍ଞାସ। ତେ ସବ୍ବେପି ସଦ୍ଧାଧୁରପଞ୍ଞାଧୁରାନଂ ଵସେନ ଦିଗୁଣା ହୁତ୍ଵା ଅଟ୍ଠସତଂ ହୋନ୍ତି। ସେସଂ ଵୁତ୍ତନଯମେଵ।

ଚତ୍ତାରି ଏତାନି ଯୁଗାନି ହୋନ୍ତୀତି ତେ ସବ୍ବେପି ଅଟ୍ଠ ଵା ଅଟ୍ଠସତଂ ଵାତି ଵିତ୍ଥାରଵସେନ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠପୁଗ୍ଗଲା ସଙ୍ଖେପଵସେନ ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗଟ୍ଠୋ ଫଲଟ୍ଠୋତି ଏକଂ ଯୁଗଂ, ଏଵଂ ଯାଵ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗଟ୍ଠୋ ଫଲଟ୍ଠୋତି ଏକଂ ଯୁଗନ୍ତି ଚତ୍ତାରି ଯୁଗାନି ହୋନ୍ତି। ତେ ଦକ୍ଖିଣେଯ୍ୟାତି ଏତ୍ଥ ତେତି ପୁବ୍ବେ ଅନିଯମେତ୍ଵା ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠାନଂ ନିଯମେତ୍ଵା ନିଦ୍ଦେସୋ। ଯେ ପୁଗ୍ଗଲା ଵିତ୍ଥାରଵସେନ ଅଟ୍ଠ ଵା, ଅଟ୍ଠସତଂ ଵା, ସଙ୍ଖେପଵସେନ ଚତ୍ତାରି ଯୁଗାନି ହୋନ୍ତୀତି ଵୁତ୍ତା, ସବ୍ବେପି ତେ ଦକ୍ଖିଣଂ ଅରହନ୍ତୀତି ଦକ୍ଖିଣେଯ୍ୟା। ଦକ୍ଖିଣା ନାମ କମ୍ମଞ୍ଚ କମ୍ମଵିପାକଞ୍ଚ ସଦ୍ଦହିତ୍ଵା ''ଏସ ମେ ଇଦଂ ଵେଜ୍ଜକମ୍ମଂ ଵା ଜଙ୍ଘପେସନିକଂ ଵା କରିସ୍ସତୀ''ତି ଏଵମାଦୀନି ଅନପେକ୍ଖିତ୍ଵା ଦିଯ୍ୟମାନୋ ଦେଯ୍ୟଧମ୍ମୋ, ତଂ ଅରହନ୍ତି ନାମ ସୀଲାଦିଗୁଣଯୁତ୍ତା ପୁଗ୍ଗଲା, ଇମେ ଚ ତାଦିସା, ତେନ ଵୁଚ୍ଚନ୍ତି ''ତେ ଦକ୍ଖିଣେଯ୍ୟା''ତି।

ସୁଗତସ୍ସ ସାଵକାତି ଭଗଵା ସୋଭନେନ ଗମନେନ ଯୁତ୍ତତ୍ତା, ସୋଭନଞ୍ଚ ଠାନଂ ଗତତ୍ତା, ସୁଟ୍ଠୁ ଚ ଗତତ୍ତା, ସୁଟ୍ଠୁ ଏଵ ଚ ଗଦତ୍ତା ସୁଗତୋ, ତସ୍ସ ସୁଗତସ୍ସ। ସବ୍ବେପି ତେ ଵଚନଂ ସୁଣନ୍ତୀତି ସାଵକା। କାମଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞେପି ସୁଣନ୍ତି, ନ ପନ ସୁତ୍ଵା କତ୍ତବ୍ବକିଚ୍ଚଂ କରୋନ୍ତି, ଇମେ ପନ ସୁତ୍ଵା କତ୍ତବ୍ବଂ

ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପ୍ପଟିପତ୍ତିଂ କତ୍ୱା ମଗ୍ଗଫଲାନି ପତ୍ତା, ତସ୍ମା ''ସାୱକା''ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଏତେସୁ ଦିନ୍ନାନି ମହପ୍ଫଲାନୀତି ଏତେସୁ ସୁଗତସାୱକେସୁ ଅପ୍ପକାନିପି ଦାନାନି ଦିନ୍ନାନି ପଟିଗ୍ଗାହକତୋ ଦକ୍ଖିଣାୱିସୁଦ୍ଧିଭାୱଂ ଉପଗତତ୍ତା ମହପ୍ଫଲାନି ହୋନ୍ତି। ତସ୍ମା ସୁତ୍ତନ୍ତରେପି ୱୁତ୍ତଂ –

''ଯାୱତା , ଭିକ୍ଖୱେ , ସଙ୍ଘା ୱା ଗଣା ୱା ତଥାଗତସାୱକସଙ୍ଘୋ, ତେସଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତି, ଯଦିଦଂ ଚତ୍ତାରି ପୁରିସଯୁଗାନି ଅଟ୍ଠ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲା, ଏସ ଭଗୱତୋ ସାୱକସଙ୍ଘୋ…ପେ… ଅଗ୍ଗୋ ୱିପାକୋ ହୋତୀ''ତି (ଅ॰ ନି॰ ୪।୩୪; ୫।୩୨; ଇତିୱୁ॰ ୯୦)।

ଏୱଂ ଭଗୱା ସଙ୍ଘେସମ୍ପି ମଗ୍ଗଟ୍ଠଫଲଟ୍ଠାନଂ ୱସେନ ସଙ୍ଘରତନସ୍ସ ଗୁଣଂ ୱତ୍ୱା ଇଦାନି ତମେୱ ଗୁଣଂ ନିସ୍ସାଯ ସଚ୍ଚୱଚନଂ ପଯୁଞ୍ଜତି ''ଇଦମ୍ପି ସଙ୍ଘେ''ତି। ତସ୍ସତ୍ଥୋ ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଇମିସ୍ସାପି ଗାଥାଯ ଆଣା କୋଟିସତସହସ୍ସଚକ୍କୱାଳେସୁ ଅମନୁସ୍ସେହି ପଟିଗ୍ଗହିତାତି।

ଯେ ସୁପ୍ପଯୁତ୍ତାତିଗାଥାୱଣ୍ଣନା

୭। ଏୱଂ ମଗ୍ଗଟ୍ଠଫଲଟ୍ଠାନଂ ୱସେନ ସଙ୍ଘଗୁଣେନ ସଚ୍ଚଂ ୱତ୍ୱା ଇଦାନି ତତୋ ଏକଚ୍ଚାନଂ ଫଲସମାପତ୍ତିସୁଖମନୁଭୱନ୍ତାନଂ ଖୀଣାସୱପୁଗ୍ଗଲାନଂଯେୱ ଗୁଣେନ ୱତ୍ତୁମାରଦ୍ଧୋ ''ଯେ ସୁପ୍ପଯୁତ୍ତା''ତି। ତତ୍ଥ ଯେତି ଅନିଯମିତୁଦ୍ଦେସୱଚନଂ। ସୁପ୍ପଯୁତ୍ତାତି ସୁଟ୍ଠୁ ପଯୁତ୍ତା, ଅନେକୱିହିତଂ ଅନେସନଂ ପହାଯ ସୁଦ୍ଧାଜୀୱିତଂ ନିସ୍ସାଯ ୱିପସ୍ସନାଯ ଅତ୍ତାନଂ ପଯୁଞ୍ଜିତୁମାରଦ୍ଧାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଥ ୱା ସୁପ୍ପଯୁତ୍ତାତି ସୁୱିସୁଦ୍ଧକାଯୱଚୀପଯୋଗସମନ୍ନାଗତା, ତେନ ତେସଂ ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧଂ ଦସ୍ସେତି। ମନସା ଦଳ୍ହେନାତି ଦଳ୍ହେନ ମନସା, ଥିରସମାଧିଯୁତ୍ତେନ ଚେତସାତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନ ତେସଂ ସମାଧିକ୍ଖନ୍ଧଂ ଦସ୍ସେତି। ନିକ୍କାମିନୋତି କାଯେ ଚ ଜୀୱିତେ ଚ ଅନପେକ୍ଖା ହୁତ୍ୱା ପଞ୍ଞାଧୁରେନ ୱୀରିଯେନ ସବ୍ବକିଲେସେହି କତନିକ୍କମନା। ତେନ ତେସଂ ୱୀରିଯସମ୍ପନ୍ନଂ ପଞ୍ଞକ୍ଖନ୍ଧଂ ଦସ୍ସେତି।

ଗୋତମସାସନମ୍ହୀତି ଗୋତ୍ତତୋ ଗୋତମସ୍ସ ତଥାଗତସ୍ସେୱ ସାସନମ୍ହି। ତେନ ଇତୋ ବହିଦ୍ଧା ନାନପ୍ପକାରମ୍ପି ଅମରତପଂ କରୋନ୍ତାନଂ ସୁପ୍ପଯୋଗାଦିଗୁଣାଭାୱତୋ କିଲେସେହି ନିକ୍କମନାଭାୱଂ ଦସ୍ସେତି। ତେତି ପୁବ୍ବେ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠାନଂ ନିଦ୍ଦେସୱଚନଂ। ପତ୍ତିପତ୍ତାତି ଏତ୍ଥ ପତ୍ତବ୍ବାତି ପତ୍ତି, ପତ୍ତବ୍ବା ନାମ ପତ୍ତୁଂ ଅରହା, ଯଂ ପତ୍ୱା ଅଚ୍ଚନ୍ତଯୋଗକ୍ଖେମିନୋ ହୋନ୍ତି, ଅରହତ୍ତଫଲସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ, ତଂ ପତ୍ତିଂ ପତ୍ତାତି ପତ୍ତିପତ୍ତା। ଅମତନ୍ତି ନିବ୍ବାନଂ। ୱିଗଯ୍ହାତି ଆରମ୍ମଣୱସେନ ୱିଗାହିତ୍ୱା। ଲଦ୍ଧାତି ଲଭିତ୍ୱା। ମୁଧାତି ଅବ୍ଯଯେନ କାକଣିକମତ୍ତମ୍ପି ବ୍ଯଯଂ ଅକତ୍ୱା। ନିବ୍ବୁତିନ୍ତି ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧକିଲେସଦରଥଂ ଫଲସମାପତ୍ତିଂ। ଭୁଞ୍ଜମାନାତି ଅନୁଭୱମାନା। କିଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି? ଯେ ଇମସ୍ମିଂ ଗୋତମସାସନମ୍ହି ସୀଲସମ୍ପନ୍ନତ୍ତା ସୁପ୍ପଯୁତ୍ତା, ସମାଧିସମ୍ପନ୍ନତ୍ତା ମନସା ଦଳ୍ହେନ, ପଞ୍ଞାସମ୍ପନ୍ନତ୍ତା ନିକ୍କାମିନୋ , ତେ ଇମାଯ ସମ୍ମାପଟିପଦାଯ ଅମତଂ ୱିଗଯ୍ହ ମୁଧା ଲଦ୍ଧା ଫଲସମାପତ୍ତିସଞ୍ଞିତଂ ନିବ୍ବୁତିଂ ଭୁଞ୍ଜମାନା ପତ୍ତିପତ୍ତା ନାମ ହୋନ୍ତୀତି।

ଏୱଂ ଭଗୱା ଫଲସମାପତ୍ତିସୁଖମନୁଭୱନ୍ତାନଂ ଖୀଣାସୱପୁଗ୍ଗଲାନମେୱ ୱସେନ ସଙ୍ଘରତନସ୍ସ ଗୁଣଂ ୱତ୍ୱା ଇଦାନି ତମେୱ ଗୁଣଂ ନିସ୍ସାଯ ସଚ୍ଚୱଚନଂ ପଯୁଞ୍ଜତି ''ଇଦମ୍ପି ସଙ୍ଘେ''ତି। ତସ୍ସତ୍ଥୋ ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଇମିସ୍ସାପି ଗାଥାଯ ଆଣା କୋଟିସତସହସ୍ସଚକ୍କୱାଳେସୁ ଅମନୁସ୍ସେହି ପଟିଗ୍ଗହିତାତି।

ଯଥିନ୍ଦଖୀଲୋତିଗାଥାୱଣ୍ଣନା

୮। ଏୱଂ ଖୀଣାସୱପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଗୁଣେନ ସଙ୍ଘାଧିଟ୍ଠାନଂ ସଚ୍ଚଂ ୱତ୍ୱା ଇଦାନି ବହୁଜନପଚ୍ଚକ୍ଖେନ ସୋତାପନ୍ନସ୍ସେୱ ଗୁଣେନ ୱତ୍ତୁମାରଦ୍ଧୋ ''ଯଥିନ୍ଦଖୀଲୋ''ତି। ତତ୍ଥ ଯଥାତି ଉପମାୱଚନଂ। ଇନ୍ଦଖୀଲୋତି ନଗରଦ୍ୱାରୱିନିୱାରଣତ୍ଥଂ ଉମ୍ମାରବ୍ଭନ୍ତରେ ଅଟ୍ଠ ୱା ଦସ ୱା ହତ୍ଥେ ପଥୱିଂ ଖଣିତ୍ୱା ଆକୋଟିତସ୍ସ ସାରଦାରୁମଯଥମ୍ଭସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ପଥୱିନ୍ତି ଭୂମିଂ। ସିତୋତି ଅନ୍ତୋ ପୱିସିତ୍ୱା ନିସ୍ସିତୋ। ସିଯାତି ଭୱେଯ୍ଯ। ଚତୁବ୍ଭି ୱାତେହୀତି ଚତୂହି ଦିସାହି ଆଗତେହି ୱାତେହି। ଅସମ୍ପକମ୍ପିଯୋତି କମ୍ପେତୁଂ ୱା ଚାଲେତୁଂ ୱା ଅସକ୍କୁଣେଯ୍ଯୋ। ତଥୂପମନ୍ତି ତଥାୱିଧଂ। ସପ୍ପୁରିସନ୍ତି ଉତ୍ତମପୁରିସଂ। ୱଦାମୀତି ଭଣାମି। ଯୋ ଅରିଯସଚ୍ଚାନି ଅୱେଚ୍ଚ ପସ୍ସତୀତି ଯୋ ଚତ୍ତାରି ଅରିଯସଚ୍ଚାନି ପଞ୍ଞାଯ ଅଜ୍ଝୋଗାହେତ୍ୱା ପସ୍ସତି। ତତ୍ଥ ଅରିଯସଚ୍ଚାନି କୁମାରପଞ୍ହେ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବାନି।

ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପତ୍ଥୋ – ଯଥା ହି ଇନ୍ଦଖୀଲୋ ଗମ୍ଭୀରନେମତାଯ ପଥୱିସ୍ସିତୋ ଚତୁବ୍ଭି ୱାତେହି ଅସମ୍ପକମ୍ପିଯୋ ସିଯା, ଇମମ୍ପି ସପ୍ପୁରିସଂ ତଥୂପମମେୱ ୱଦାମି, ଯୋ ଅରିଯସଚ୍ଚାନି ଅୱେଚ୍ଚ ପସ୍ସତି। କସ୍ମା? ଯସ୍ମା ସୋପି ଇନ୍ଦଖୀଲୋ ୱିଯ ଚତୂହି ୱାତେହି ସବ୍ବତିତ୍ଥିଯୱାଦୱାତେହି ଅସମ୍ପକମ୍ପିଯୋ ହୋତି, ତମ୍ହା ଦସ୍ସନା କେନଚି କମ୍ପେତୁଂ ୱା ଚାଲେତୁଂ ୱା ଅସକ୍କୁଣେଯ୍ଯୋ। ତସ୍ମା ସୁତ୍ତନ୍ତରେପି ୱୁତ୍ତଂ –

‘‘ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଯୋଖୀଲୋ ଵା ଇନ୍ଦଖୀଲୋ ଵା ଗମ୍ଭୀରନେମୋ ସୁନିଖାତୋ ଅଚଲୋ ଅସମ୍ପକମ୍ପୀ, ପୁରତ୍ଥିମାଯ ଚେପି ଦିସାଯ ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ ଭୁସା ଵାତଵୁଟ୍ଠି, ନେଵ ନଂ ସଙ୍କମ୍ପେୟ୍ୟ ନ ସମ୍ପକମ୍ପେୟ୍ୟ ନ ସମ୍ପଚାଲେୟ୍ୟ। ପଚ୍ଛିମାଯ…ପେ… ଦକ୍ଖିଣାଯ, ଉତ୍ତରାଯପି ଚେ…ପେ… ନ ସମ୍ପଚାଲେୟ୍ୟ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଗମ୍ଭୀରତ୍ତା, ଭିକ୍ଖଵେ, ନେମସ୍ସ , ସୁନିଖାତତ୍ତା ଇନ୍ଦଖୀଲସ୍ସ। ଏଵମେଵ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଯେ ଚ ଖୋ କେଚି ସମଣା ଵା ବ୍ରାହ୍ମଣା ଵା ‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି…ପେ… ପଟିପଦା’ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନନ୍ତି, ତେ ନ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ସମଣସ୍ସ ଵା ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଵା ମୁଖଂ ଓଲୋକେନ୍ତି ‘ଅଯଂ ନୂନ ଭଵଂ ଜାନଂ ଜାନାତି, ପସ୍ସଂ ପସ୍ସତୀ’ତି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ସୁଦିଟ୍ଠତ୍ତା, ଭିକ୍ଖଵେ, ଚତୁନ୍ନଂ ଅରିଯସଚ୍ଚାନ’’ନ୍ତି (ସଂ। ନି। ୫।୧୧୦୯)।

ଏଵଂ ଭଗଵା ବହୁଜନପଚ୍ଚକ୍ଖସ୍ସ ସୋତାପନ୍ନସ୍ସେଵ ଵସେନ ସଙ୍ଘରତନସ୍ସ ଗୁଣଂ ଵତ୍ଵା ଇଦାନି ତମେଵ ଗୁଣଂ ନିସ୍ସାଯ ସଚ୍ଚଵଚନଂ ପଯୁଞ୍ଜତି ‘‘ଇଦମ୍ପି ସଙ୍ଘେ’’ତି। ତସ୍ସତ୍ଥୋ ପୁବ୍ବେ ଵୁତ୍ତନଯେନେଵ ଵେଦିତବ୍ବୋ। ଇମିସ୍ସାପି ଗାଥାଯ ଆଣା କୋଟିସତସହସ୍ସଚକ୍କଵାଳେସୁ ଅମନୁସ୍ସେହି ପଟିଗ୍ଗହିତାତି।

ଯେ ଅରିଯସଚ୍ଚାନୀତିଗାଥାଵଣ୍ଣନା

୯। ଏଵଂ ଅଵିସେସତୋ ସୋତାପନ୍ନସ୍ସ ଗୁଣେନ ସଙ୍ଘାଧିଟ୍ଠାନଂ ସଚ୍ଚଂ ଵତ୍ଵା ଇଦାନି ଯେ ତେ ତଯୋ ସୋତାପନ୍ନା ଏକବୀଜୀ କୋଲଂକୋଲୋ ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁପରମୋତି। ଯଥାହ –

‘‘ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ତିଣ୍ଣଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖଯା ସୋତାପନ୍ନୋ ହୋତି…ପେ… ସୋ ଏକଂଯେଵ ଭଵଂ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ଵା ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କରୋତି, ଅଯଂ ଏକବୀଜୀ। ତଥା ଦ୍ଵେ ଵା ତୀଣି ଵା କୁଲାନି ସନ୍ଧାଵିତ୍ଵା ସଂସରିତ୍ଵା ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କରୋତି, ଅଯଂ କୋଲଂକୋଲୋ। ତଥା ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଦେଵେସୁ ଚ ମନୁସ୍ସେସୁ ଚ ସନ୍ଧାଵିତ୍ଵା ସଂସରିତ୍ଵା ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କରୋତି, ଅଯଂ ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁପରମୋ’’ତି (ପୁ। ପ। ୩୧-୩୩)।

ତେସଂ ସବ୍ବକନିଟ୍ଠସ୍ସ ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁପରମସ୍ସ ଗୁଣେନ ଵତ୍ତୁମାରଦ୍ଧୋ ‘‘ଯେ ଅରିଯସଚ୍ଚାନୀ’’ତି। ତତ୍ଥ ଯେ ଅରିଯସଚ୍ଚାନୀତି ଏତଂ ଵୁତ୍ତନଯମେଵ। ଵିଭାଵଯନ୍ତୀତି ପଞ୍ଞାଓଭାସେନ ସଚ୍ଚପ୍ପଟିଚ୍ଛାଦକଂ କିଲେସନ୍ଧକାରଂ ଵିଧମିତ୍ଵା ଅତ୍ତନୋ ପକାସାନି ପାକଟାନି କରୋନ୍ତି। ଗମ୍ଭୀରପଞ୍ଞେନାତି ଅପ୍ପମେୟ୍ୟପଞ୍ଞତାଯ ସଦେଵକସ୍ସ ଲୋକସ୍ସ ଞାଣେନ ଅଲବ୍ଭନେୟ୍ୟପ୍ପତିଟ୍ଠପଞ୍ଞେନ, ସବ୍ବଞ୍ଞୁନାତି ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି। ସୁଦେସିତାନୀତି ସମାସବ୍ୟାସସାକଲ୍ଲଵେକଲ୍ଲାଦୀହି ତେହି ତେହି ନଯେହି ସୁଟ୍ଠୁ ଦେସିତାନି। କିଞ୍ଚାପି ତେ ହୋନ୍ତିଭୁସଂ ପମତ୍ତାତି ତେ ଵିଭାଵିତଅରିଯସଚ୍ଚା ପୁଗ୍ଗଲା କିଞ୍ଚାପି ଦେଵରଜ୍ଜଚକ୍କଵତ୍ତିରଜ୍ଜାଦିପ୍ପମାଦଟ୍ଠାନଂ ଆଗମ୍ମ ଭୁସଂ ପମତ୍ତା ହୋନ୍ତି, ତଥାପି ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗଞାଣେନ ଅଭିସଙ୍ଖାରଵିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ନିରୋଧେନ ଠପେତ୍ଵା ସତ୍ତ ଭଵେ ଅନମତଗ୍ଗେ ସଂସାରେ ଯେ ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟୁଂ ନାମଞ୍ଚ ରୂପଞ୍ଚ, ତେସଂ ନିରୁଦ୍ଧତ୍ତା ଅତ୍ଥଙ୍ଗତତ୍ତା ନ ଅଟ୍ଠମଂ ଭଵଂ ଆଦିଯନ୍ତି, ସତ୍ତମଭଵେ ଏଵ ପନ ଵିପସ୍ସନଂ ଆରଭିତ୍ଵା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣନ୍ତି।

ଏଵଂ ଭଗଵା ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁପରମଵସେନ ସଙ୍ଘରତନସ୍ସ ଗୁଣଂ ଵତ୍ଵା ଇଦାନି ତମେଵ ଗୁଣଂ ନିସ୍ସାଯ ସଚ୍ଚଵଚନଂ ପଯୁଞ୍ଜତି ‘‘ଇଦମ୍ପି ସଙ୍ଘେ’’ତି। ତସ୍ସତ୍ଥୋ ପୁବ୍ବେ ଵୁତ୍ତନଯେନେଵ ଵେଦିତବ୍ବୋ। ଇମିସ୍ସାପି ଗାଥାଯ ଆଣା କୋଟିସତସହସ୍ସଚକ୍କଵାଳେସୁ ଅମନୁସ୍ସେହି ପଟିଗ୍ଗହିତାତି।

ସହାଵସ୍ସାତିଗାଥାଵଣ୍ଣନା

୧୦। ଏଵଂ ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁପରମସ୍ସ ଅଟ୍ଠମଂ ଭଵଂ ଅନାଦିଯନଗୁଣେନ ସଙ୍ଘାଧିଟ୍ଠାନଂ ସଚ୍ଚଂ ଵତ୍ଵା ଇଦାନି ତସ୍ସେଵ ସତ୍ତ ଭଵେ ଆଦିଯତୋପି ଅଞ୍ଞେହି ଅପ୍ପହୀନଭଵାଦାନେହି ପୁଗ୍ଗଲେହି ଵିସିଟ୍ଠେନ ଗୁଣେନ ଵତ୍ତୁମାରଦ୍ଧୋ ‘‘ସହାଵସ୍ସା’’ତି । ତତ୍ଥ ସହାଵାତି ସଦ୍ଧିଂଯେଵ। ଅସ୍ସାତି ‘‘ନ ତେ ଭଵଂ ଅଟ୍ଠମମାଦିଯନ୍ତୀ’’ତି ଵୁତ୍ତେସୁ ଅଞ୍ଞତରସ୍ସ। ଦସ୍ସନସମ୍ପଦାଯାତି ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗସମ୍ପତ୍ତିଯା। ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗୋ ହି ନିବ୍ବାନଂ ଦିସ୍ଵା କତ୍ତବ୍ବକିଚ୍ଚସମ୍ପଦାଯ ସବ୍ବପଠମଂ ନିବ୍ବାନଦସ୍ସନତୋ ‘‘ଦସ୍ସନ’’ନ୍ତି ଵୁଚ୍ଚତି, ତସ୍ସ ଅତ୍ତନି ପାତୁଭାଵୋ ଦସ୍ସନସମ୍ପଦା, ତାଯ ଦସ୍ସନସମ୍ପଦାଯ ସହ ଏଵ। ତଯସ୍ସୁ ଧମ୍ମା ଜହିତା ଭଵନ୍ତୀତି ଏତ୍ଥ ଅସ୍ସୁ-ଇତି ପଦପୂରଣମତ୍ତେ ନିପାତୋ ‘‘ଇଦଂ ସୁ ମେ, ସାରିପୁତ୍ତ, ମହାଵିକଟଭୋଜନସ୍ମିଂ ହୋତୀ’’ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୧।୧୫୬) ଵିଯ। ଯତୋ ସହାଵସ୍ସ ଦସ୍ସନସମ୍ପଦାଯ ତଯୋ ଧମ୍ମା ଜହିତା ଭଵନ୍ତି ପହୀନା ହୋନ୍ତୀତି ଅଯମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ।

ଇଦାନି ଜହିତଧମ୍ମଦସ୍ସନତ୍ଥମାହ ‘‘ସକ୍କାଯଦିଟ୍ଠୀ ଵିଚିକିଚ୍ଛିତଞ୍ଚ, ସୀଲବ୍ବତଂ ଵାପି ଯଦତ୍ଥି କିଞ୍ଚୀ’’ତି। ତତ୍ଥ ସତି କାଯେ ଵିଜ୍ଜମାନେ ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧପଞ୍ଚକାଖ୍ୟେ କାଯେ ଵୀସତିଵତ୍ଥୁକା ଦିଟ୍ଠି ସକ୍କାଯଦିଟ୍ଠି, ସତୀ ଵା ତତ୍ଥ କାଯେ ଦିଟ୍ଠୀତିପି ସକ୍କାଯଦିଟ୍ଠି, ଯଥାଵୁତ୍ତପ୍ପକାରେ କାଯେ ଵିଜ୍ଜମାନା ଦିଟ୍ଠୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସତିଯେଵ ଵା କାଯେ ଦିଟ୍ଠୀତିପି ସକ୍କାଯଦିଟ୍ଠି, ଯଥାଵୁତ୍ତପ୍ପକାରେ କାଯେ ଵିଜ୍ଜମାନେ ରୂପାଦିସଙ୍ଖାତୋ ଅତ୍ତାତି ଏଵଂ ପଵତ୍ତା ଦିଟ୍ଠୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତସ୍ସା ଚ ପହୀନତ୍ତା ସବ୍ବଦିଟ୍ଠିଗତାନି ପହୀନାନେଵ ହୋନ୍ତି। ସା ହି ନେସଂ ମୂଲଂ। ସବ୍ବକିଲେସବ୍ୟାଧିଵୂପସମନତୋ ପଞ୍ଞା‘‘ଚିକିଚ୍ଛିତ’’ନ୍ତି ଵୁଚ୍ଚତି, ତଂ ପଞ୍ଞାଚିକିଚ୍ଛିତଂ ଇତୋ ଵିଗତଂ, ତତୋ ଵା ପଞ୍ଞାଚିକିଚ୍ଛିତା ଇଦଂ ଵିଗତନ୍ତି ଵିଚିକିଚ୍ଛିତଂ। ‘‘ସତ୍ଥରି କଙ୍ଖତୀ’’ତିଆଦିନା (ଧ। ସ।

୧୦୦୮; ୱିଭ। ୯୧୫) ନଯେନ ୱୁତ୍ତାଯ ଅଟ୍ଠକ୍ଖୁକାଯ ୱିମତିଯା ଏତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ତସ୍ସା ପହୀନତ୍ତା ସବ୍ବାନିପି ୱିଚିକିଚ୍ଛିତାନି ପହୀନାନି ହୋନ୍ତି। ତଞ୍ହି ନେସଂ ମୂଲଂ। ''ଇତୋ ବହିଦ୍ଧା ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ସୀଲେନ ସୁଦ୍ଧି ୱତେନ ସୁଦ୍ଧୀ''ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ଧ। ସ। ୧୨୨୨; ୱିଭ। ୯୩୮) ଆଗତଂ ଗୋସୀଲକୁକ୍କୁରସୀଲାଦିକଂ ସୀଲଂ ଗୋୱତକୁକ୍କୁରୱତାଦିକଞ୍ଚ ୱତଂ ସୀଲବ୍ବତନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତସ୍ସ ପହୀନତ୍ତା ସବ୍ବମ୍ପି ନଗ୍ଗିଯମୁଣ୍ଡିକାଦିଅମରତପଂ ପହୀନଂ ହୋତି। ତଞ୍ହି ତସ୍ସ ମୂଲଂ, ତେନେୱ ସବ୍ବାୱସାନେ ୱୁତ୍ତଂ ''ଯଦତ୍ଥି କିଞ୍ଚୀ''ତି। ଦୁକ୍ଖଦସ୍ସନସମ୍ପଦାଯ ଚେତ୍ଥ ସକ୍କାଯଦିଟ୍ଠି ସମୁଦଯଦସ୍ସନସମ୍ପଦାଯ ୱିଚିକିଚ୍ଛିତଂ, ମଗ୍ଗଦସ୍ସନନିବ୍ବାନଦସ୍ସନସମ୍ପଦାଯ ସୀଲବ୍ବତଂ ପହୀଯତୀତି ୱିଞ୍ଞାତବ୍ବଂ।

ଚତୂହପାଯେହୀତିଗାଥାୱଣ୍ଣନା

୧୧। ଏୱମସ୍ସ କିଲେସୱଟ୍ଟପ୍ପହାନଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ତସ୍ମିଂ କିଲେସୱଟ୍ଟେ ସତି ଯେନ ୱିପାକୱଟ୍ଟେନ ଭୱିତବ୍ବଂ, ତପ୍ପହାନା ତସ୍ସାପି ପହାନଂ ଦୀପେନ୍ତୋ ଆହ ''ଚତୂହପାଯେହି ଚ ୱିପ୍ପମୁତ୍ତୋ''ତି। ତତ୍ଥ ଚତ୍ତାରୋ ଅପାଯା ନାମ ନିରଯତିରଚ୍ଛାନପେତ୍ତିୱିସଯଅସୁରକାଯା। ତେହି ଏସ ସତ୍ତ ଭୱେ ଆଦିଯନ୍ତୋପି ୱିପ୍ପମୁତ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ।

ଏୱମସ୍ସ ୱିପାକୱଟ୍ଟପ୍ପହାନଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ଯମସ୍ସ ୱିପାକୱଟ୍ଟସ୍ସ ମୂଲଭୂତଂ କମ୍ମୱଟ୍ଟଂ, ତସ୍ସାପି ପହାନଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ ''ଛଚାଭିଠାନାନି ଅଭବ୍ବ କାତୁ''ନ୍ତି। ତତ୍ଥ ଅଭିଠାନାନୀତି ଓଳାରିକଟ୍ଠାନାନି, ତାନି ଏସ ଛ ଅଭବ୍ବୋ କାତୁଂ। ତାନି ଚ ''ଅଟ୍ଠାନମେତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନୱକାସୋ, ଯଂ ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପନ୍ନୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ମାତରଂ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେଯ୍ଯା''ତିଆଦିନା (ଅ। ନି। ୧।୨୭୧; ମ। ନି। ୩।୧୨୮; ୱିଭ। ୮୦୯) ନଯେନ ଏକକନିପାତେ ୱୁତ୍ତାନି ମାତୁଘାତପିତୁଘାତଅରହନ୍ତଘାତଲୋହିତୁପ୍ପାଦସଙ୍ଘଭେଦଅଞ୍ଞସତ୍ଥାରୁଦ୍ଦେସକମ୍ମାନୀତି ୱେଦିତବ୍ବାନି। ତାନି ହି କିଞ୍ଚାପି ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପନ୍ନୋ ଅରିଯସାୱକୋ କୁନ୍ଥକିପିଲ୍ଲିକମ୍ପି ଜୀୱିତା ନ ୱୋରୋପେତି, ଅପିଚ ଖୋ ପନ ପୁଥୁଜ୍ଜନଭାୱସ୍ସ ୱିଗରହଣତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତାନି। ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ହି ଅଦିଟ୍ଠିସମ୍ପନ୍ନତ୍ତା ଏୱଂମହାସାୱଜ୍ଜାନି ଅଭିଠାନାନିପି କରୋତି, ଦସ୍ସନସମ୍ପନ୍ନୋ ପନ ଅଭବ୍ବୋ ତାନି କାତୁନ୍ତି। ଅଭବ୍ବଗ୍ଗହଣଞ୍ଚେତ୍ଥ ଭୱନ୍ତରେପି ଅକରଣଦସ୍ସନତ୍ଥଂ। ଭୱନ୍ତରେପି ହି ଏସ ଅତ୍ତନୋ ଅରିଯସାୱକଭାୱଂ ଅଜାନନ୍ତୋପି ଧମ୍ମତାଯ ଏୱ ଏତାନି ୱା ଛ ପକତିପାଣାତିପାତାଦୀନି ୱା ପଞ୍ଚ ୱେରାନି ଅଞ୍ଞସତ୍ଥାରୁଦ୍ଦେସେନ ସହ ଛ ଠାନାନି ନ କରୋତି, ଯାନି ସନ୍ଧାଯ ଏକଚ୍ଚେ ''ଛ ଛାଭିଠାନାନୀ''ତିପି ପଠନ୍ତି। ମତମଚ୍ଛଗ୍ଗାହାଦଯୋ ଚେତ୍ଥ ଅରିଯସାୱକଗାମଦାରକାନଂ ନିଦସ୍ସନଂ।

ଏୱଂ ଭଗୱା ସତ୍ତ ଭୱେ ଆଦିଯତୋପି ଅରିଯସାୱକସ୍ସ ଅଞ୍ଞେହି ଅପ୍ପହୀନଭୱାଦାନେହି ପୁଗ୍ଗଲେହି ୱିସିଟ୍ଠଗୁଣୱସେନ ସଙ୍ଘରତନସ୍ସ ଗୁଣଂ ୱତ୍ୱା ଇଦାନି ତମେୱ ଗୁଣଂ ନିସ୍ସାଯ ସଚ୍ଚୱଚନଂ ପଯୁଞ୍ଜତି ''ଇଦମ୍ପି ସଙ୍ଘେ''ତି। ତସ୍ସତ୍ଥୋ ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଇମିସ୍ସାପି ଗାଥାଯ ଆଣା କୋଟିସତସହସ୍ସଚକ୍କୱାଳେସୁ ଅମନୁସ୍ସେହି ପଟିଗ୍ଗହିତାତି।

କିଞ୍ଚାପି ସୋତିଗାଥାୱଣ୍ଣନା

୧୨। ଏୱଂ ସତ୍ତ ଭୱେ ଆଦିଯତୋପି ଅଞ୍ଞେହି ଅପ୍ପହୀନଭୱାଦାନେହି ପୁଗ୍ଗଲେହି ୱିସିଟ୍ଠଗୁଣେନ ସଙ୍ଘାଧିଟ୍ଠାନଂ ସଚ୍ଚଂ ୱତ୍ୱା ଇଦାନି ନ କେୱଲଂ ଦସ୍ସନସମ୍ପନ୍ନୋ ଛ ଅଭିଠାନାନି ଅଭବ୍ବୋ କାତୁଂ, କିନ୍ତୁ ଅପ୍ପମତ୍ତକମ୍ପି ପାପକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ତସ୍ସ ପଟିଚ୍ଛାଦନାଯପି ଅଭବ୍ବୋତି ପମାଦୱିହାରିନୋପି ଦସ୍ସନସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ କତପ୍ପଟିଚ୍ଛାଦନାଭାୱଗୁଣେନ ସଙ୍ଘାଧିଟ୍ଠାନଂ ସଚ୍ଚଂ ୱତ୍ତୁମାରଦ୍ଧୋ ''କିଞ୍ଚାପି ସୋ କମ୍ମ କରୋତି ପାପକ''ନ୍ତି।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ସୋ ଦସ୍ସନସମ୍ପନ୍ନୋ କିଞ୍ଚାପି ସତିସମ୍ମୋସେନ ପମାଦୱିହାରଂ ଆଗମ୍ମ ଯଂ ତଂ ଭଗୱତା ଲୋକୱଜ୍ଜଂ ସଞ୍ଚିଚ୍ଚାତିକ୍କମନଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ ''ଯଂ ମଯା ସାୱକାନଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ, ତଂ ମମ ସାୱକା ଜୀୱିତହେତୁପି ନାତିକ୍କମନ୍ତୀ''ତି (ଚୂଳୱ। ୩୮୫; ଉଦା। ୪୫) ତଂ ଠପେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ କୁଟିକାରସହସେଯ୍ଯାଦିଂ ପଣ୍ଣତ୍ତିୱଜ୍ଜୱୀତିକ୍କମସଙ୍ଖାତଂ ବୁଦ୍ଧପ୍ପଟିକୁଟ୍ଠଂ କାଯେନ ପାପକମ୍ମଂ କରୋତି, ପଦସୋଧମ୍ମୌଉତ୍ତରିଛପ୍ପଞ୍ଚୱାଚାଧମ୍ମଦେସନସମ୍ଫପ୍ପଲାପଫରୁସୱଚନାଦିଂ ୱା ୱାଚାଯ, ଉଦ ଚେତସା ୱା କତ୍ଥଚି ଲୋଭଦୋସୁପ୍ପାଦନଂ ଜାତରୂପାଦିସାଦିଯନଂ ଚୀୱରାଦିପରିଭୋଗେସୁ ଅପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣାଦିଂ ୱା ପାପକମ୍ମଂ କରୋତି। ଅଭବ୍ବୋ ସୋ ତସ୍ସପଟିଚ୍ଛଦାଯ ନ ସୋ ତଂ ''ଇଦଂ ଅକପ୍ପିଯମକରଣୀଯ''ନ୍ତି ଜାନିତ୍ୱା ମୁହୁତ୍ତମ୍ପି ପଟିଚ୍ଛାଦେତି, ତଂଖଣଂ ଏୱ ପନ ସତ୍ଥରି ୱା ୱିଞ୍ଞୂସୁ ୱା ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀସୁ ଆୱି କତ୍ୱା ଯଥାଧମ୍ମଂ ପଟିକରୋତି, ''ନ ପୁନ କରିସ୍ସାମୀ''ତି ଏୱଂ ସଂୱରିତବ୍ବଂ ୱା ସଂୱରତି। କସ୍ମା? ଯସ୍ମା ଅଭବ୍ବତା ଦିଟ୍ଠପଦସ୍ସ ୱୁତ୍ତା, ଏୱରୂପମ୍ପି ପାପକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ତସ୍ସ ପଟିଚ୍ଛାଦାଯ ଦିଟ୍ଠନିବ୍ବାନପଦସ୍ସ ଦସ୍ସନସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅଭବ୍ବତା ୱୁତ୍ତାତି ଅତ୍ଥୋ।

କଥଂ?

‘‘ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦହରୋ କୁମାରୋ ମନ୍ଦୋ ଉତ୍ତାନସେୟ୍ୟକୋ ହତ୍ଥେନ ୱା ପାଦେନ ୱା ଅଙ୍ଗାରଂ ଅକ୍କମିତ୍ୱା ଖିପ୍ପମେୱ ପଟିସଂହରତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମତା ଏସା ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ, କିଞ୍ଚାପି ତଥାରୂପିଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜତି, ଯଥାରୂପାଯ ଆପତ୍ତିଯା ୱୁଟ୍ଠାନଂ ପଞ୍ଞାଯତି। ଅଥ ଖୋ ନଂ ଖିପ୍ପମେୱ ସତ୍ଥରି ୱା ୱିଞ୍ଞୂସୁ ୱା ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀସୁ ଦେସେତି ୱିୱରତି ଉତ୍ତାନୀକରୋତି, ଦେସେତ୍ୱା ୱିୱରିତ୍ୱା ଉତ୍ତାନୀକତ୍ୱା ଆଯତିଂ ସଂୱରଂ ଆପଜ୍ଜତୀ’’ତି (ମ। ନି। ୧।୪୯୬)।

ଏୱଂ ଭଗୱା ପମାଦୱିହାରିନୋପି ଦସ୍ସନସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ କତପଟିଚ୍ଛାଦନାଭାୱଗୁଣେନ ସଙ୍ଘରତନସ୍ସ ଗୁଣଂ ୱତ୍ୱା ଇଦାନି ତମେୱ ଗୁଣଂ ନିସ୍ସାଯ ସଚ୍ଚୱଚନଂ ପଯୁଞ୍ଜତି ‘‘ଇଦମ୍ପି ସଙ୍ଘେ’’ତି। ତସ୍ସତ୍ଥୋ ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଇମିସ୍ସାପି ଗାଥାଯ ଆଣା କୋଟିସତସହସ୍ସଚକ୍କୱାଳେସୁ ଅମନୁସ୍ସେହି ପଟିଗ୍ଗହିତାତି।

ୱନପ୍ପଗୁମ୍ବେତିଗାଥାୱଣ୍ଣନା

୧୩। ଏୱଂ ସଙ୍ଘପରିଯାପନ୍ନାନଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ତେନ ତେନ ଗୁଣପ୍ପକାରେନ ସଙ୍ଘାଧିଟ୍ଠାନଂ ସଚ୍ଚଂ ୱତ୍ୱା ଇଦାନି ଯ୍ୱାଯଂ ଭଗୱତା ରତନତ୍ତଯଗୁଣଂ ଦୀପେନ୍ତେନ ଇଧ ସଙ୍ଖେପେନ ଅଞ୍ଞତ୍ର ଚ ୱିତ୍ଥାରେନ ପରିଯତ୍ତିଧମ୍ମୋ ଦେସିତୋ, ତମ୍ପି ନିସ୍ସାଯ ପୁନ ବୁଦ୍ଧାଧିଟ୍ଠାନଂ ସଚ୍ଚଂ ୱତ୍ତୁମାରଦ୍ଧୋ ‘‘ୱନପ୍ପଗୁମ୍ବେ ଯଥା ଫୁସ୍ସିତଗ୍ଗେ’’ତି। ତତ୍ଥ ଆସନ୍ନସନ୍ନିୱେସୱହିତାନଂ ରୁକ୍ଖାନଂ ସମୂହୋ ୱନଂ, ମୂଲସାରଫେଗ୍ଗୁତଚସାଖାପଲାସେହି ପୱୁଦ୍ଧୋ ଗୁମ୍ବୋ ପଗୁମ୍ବୋ, ୱନସ୍ସ, ୱନେ ୱା ପଗୁମ୍ବୋ ୱନପ୍ପଗୁମ୍ବୋ। ସ୍ୱାଯଂ ‘‘ୱନପ୍ପଗୁମ୍ବେ’’ତି ୱୁତ୍ତୋ, ଏୱମ୍ପି ହି ୱତ୍ତୁଂ ଲବ୍ଭତି ‘‘ଅତ୍ଥି ସୱିତକ୍କସୱିଚାରେ , ଅତ୍ଥି ଅୱିତକ୍କୱିଚାରମତ୍ତେ, ସୁଖେ ଦୁକ୍ଖେ ଜୀୱେ’’ତିଆଦୀସୁ (ଦୀ। ନି। ୧।୧୭୪; ମ। ନି। ୨।୨୨୮) ୱିଯ। ଯଥାତି ଉପମାୱଚନଂ। ଫୁସ୍ସିତାନି ଅଗ୍ଗାନି ଅସ୍ସାତି ଫୁସ୍ସିତଗ୍ଗୋ, ସବ୍ବସାଖାପସାଖାସୁ ସଞ୍ଜାତପୁପ୍ଫୋତି ଅତ୍ଥୋ। ସୋ ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ‘‘ଫୁସ୍ସିତଗ୍ଗେ’’ତି ୱୁତ୍ତୋ। ଗିମ୍ହାନମାସେ ପଠମସ୍ମିଂ ଗିମ୍ହେତି ଯେ ଚତ୍ତାରୋ ଗିମ୍ହାନଂ ମାସା, ତେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଗିମ୍ହମାସାନଂ ଏକସ୍ମିଂ ମାସେ। କତରସ୍ମିଂ ମାସେ ଇତି ଚେ? ପଠମସ୍ମିଂ ଗିମ୍ହେ, ଚିତ୍ରମାସେତି ଅତ୍ଥୋ। ସୋ ହି ‘‘ପଠମଗିମ୍ହୋ’’ତି ଚ ‘‘ବାଲୱସନ୍ତୋ’’ତି ଚ ୱୁଚ୍ଚତି। ତତୋ ପରଂ ପଦତ୍ଥତୋ ପାକଟମେୱ।

ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ ପିଣ୍ଡତ୍ଥୋ – ଯଥା ପଠମଗିମ୍ହନାମକେ ବାଲୱସନ୍ତେ ନାନାୱିଧରୁକ୍ଖଗହନେ ୱନେ ସୁପୁପ୍ଫିତଗ୍ଗସାଖୋ ତରୁଣରୁକ୍ଖଗଚ୍ଛପରିଯାଯନାମୋ ପଗୁମ୍ବୋ ଅତିୱିଯ ସସ୍ସିରିକୋ ହୋତି, ଏୱମେୱ ଖନ୍ଧାଯତନାଦୀହି ସତିପଟ୍ଠାନସମ୍ମପ୍ପଧାନାଦୀହି ସୀଲସମାଧିକ୍ଖନ୍ଧାଦୀହି ୱା ନାନପ୍ପକାରେହି ଅତ୍ଥପ୍ପଭେଦପୁପ୍ଫେହି ଅତିୱିଯ ସସ୍ସିରିକତ୍ତା ତଥୂପମଂ ନିବ୍ବାନଗାମିମଗ୍ଗଦୀପନତୋ ନିବ୍ବାନଗାମିଂ ପରିଯତ୍ତିଧମ୍ମୱରଂ ନେୱ ଲାଭହେତୁ ନ ସକ୍କାରାଦିହେତୁ, କେୱଲନ୍ତୁ ମହାକରୁଣାଯ ଅବ୍ଭୁସ୍ସାହିତହଦଯୋ ସତ୍ତାନଂ ପରମହିତାଯ ଅଦେସଯୀତି। ପରମଂ ହିତାଯାତି ଏତ୍ଥ ଚ ଗାଥାବନ୍ଧସୁଖତ୍ଥଂ ଅନୁନାସିକୋ। ଅଯଂ ପନତ୍ଥୋ – ପରମହିତାଯ ନିବ୍ବାନାଯ ଅଦେସଯୀତି।

ଏୱଂ ଭଗୱା ଇମଂ ସୁପୁପ୍ଫିତଗ୍ଗୱନପ୍ପଗୁମ୍ବସଦିସଂ ପରିଯତ୍ତିଧମ୍ମଂ ୱତ୍ୱା ଇଦାନି ତମେୱ ନିସ୍ସାଯ ବୁଦ୍ଧାଧିଟ୍ଠାନଂ ସଚ୍ଚୱଚନଂ ପଯୁଞ୍ଜତି ‘‘ଇଦମ୍ପି ବୁଦ୍ଧେ’’ତି। ତସ୍ସତ୍ଥୋ ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ। କେୱଲଂ ପନ ଇଦମ୍ପି ଯଥାୱୁତ୍ତପକାରପରିଯତ୍ତିଧମ୍ମସଙ୍ଖାତଂ ବୁଦ୍ଧେ ରତନଂ ପଣୀତନ୍ତି ଏୱଂ ଯୋଜେତବ୍ବଂ । ଇମିସ୍ସାପି ଗାଥାଯ ଆଣା କୋଟିସତସହସ୍ସଚକ୍କୱାଳେସୁ ଅମନୁସ୍ସେହି ପଟିଗ୍ଗହିତାତି।

ୱରୋ ୱରଞ୍ଞୂତିଗାଥାୱଣ୍ଣନା

୧୪। ଏୱଂ ଭଗୱା ପରିଯତ୍ତିଧମ୍ମେନ ବୁଦ୍ଧାଧିଟ୍ଠାନଂ ସଚ୍ଚଂ ୱତ୍ୱା ଇଦାନି ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମେନ ୱତ୍ତୁମାରଦ୍ଧୋ ‘‘ୱରୋ ୱରଞ୍ଞୂ’’ତି। ତତ୍ଥ ୱରୋତି ପଣୀତାଧିମୁତ୍ତିକେହି ଇଚ୍ଛିତୋ ‘‘ଅହୋ ୱତ ମଯମ୍ପି ଏୱରୂପା ଅସ୍ସାମା’’ତି, ୱରଗୁଣଯୋଗତୋ ୱା ୱରୋ ଉତ୍ତମୋ ସେଟ୍ଠୋତି ଅତ୍ଥୋ। ୱରଞ୍ଞୂତି ନିବ୍ବାନଞ୍ଞୂ। ନିବ୍ବାନଞ୍ହି ସବ୍ବଧମ୍ମାନଂ ଉତ୍ତମଟ୍ଠେନ ୱରଂ, ତଞ୍ଚେସ ବୋଧିମୂଲେ ସଯଂ ପଟିୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞାସି। ୱରଦୋତି ପଞ୍ଚୱଗ୍ଗିଯଭଦ୍ଦୱଗ୍ଗିଯଜଟିଲାଦୀନଂ ଅଞ୍ଞେସଞ୍ଚ ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ନିବ୍ବେଧଭାଗିଯୱାସନାଭାଗିଯୱରଧମ୍ମଦାଯୀତି ଅତ୍ଥୋ। ୱରାହରୋତି ୱରସ୍ସ ମଗ୍ଗସ୍ସ ଆହଟତ୍ତା ୱରାହରୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ସୋ ହି ଭଗୱା ଦୀପଙ୍କରତୋ ପଭୁତି ସମତିଂସ ପାରମିଯୋ ପୂରେନ୍ତୋ ପୁବ୍ବକେହି ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେହି ଅନୁଯାତଂ ପୁରାଣମଗ୍ଗୱରମାହରି, ତେନ ‘‘ୱରାହରୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ଅପିଚ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣପ୍ପଟିଲାଭେନ ୱରୋ, ନିବ୍ବାନସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ ୱରଞ୍ଞୂ, ସତ୍ତାନଂ ୱିମୁତ୍ତିସୁଖଦାନେନ ୱରଦୋ, ଉତ୍ତମପଟିପଦାହରଣେନ ୱରାହରୋ। ଏତେହି ଲୋକୁତ୍ତରଗୁଣେହି ଅଧିକସ୍ସ କସ୍ସଚି ଗୁଣସ୍ସ ଅଭାୱତୋ ଅନୁତ୍ତରୋ।

ଅପରୋ ନଯୋ – ୱରୋ ଉପସମାଧିଟ୍ଠାନପରିପୂରଣେନ, ୱରଞ୍ଞୂ ପଞ୍ଞାଧିଟ୍ଠାନପରିପୂରଣେନ, ୱରଦୋ ଚାଗାଧିଟ୍ଠାନପରିପୂରଣେନ,

ୱରାହରୋ ସଚ୍ଛାଧିଟ୍ଠାନପରିପୂରଣେନ, ୱରଂ ମଗ୍ଗସଚ୍ଚମାହରୀତି। ତଥା ୱରୋ ପୁଞ୍ଞଞ୍ଞୁସ୍ସୟେନ, ୱରଞ୍ଞୂ ପଞ୍ଞଞ୍ଞୁସ୍ସୟେନ, ୱରଦୋ ବୁଦ୍ଧଭାୱଙ୍କିକାନଂ ତଦୁପାୟସମ୍ପଦାନେନ, ୱରାହରୋ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧଭାୱଙ୍କିକାନଂ ତଦୁପାୟାହରଣେନ, ଅନୁତ୍ତରୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଅସଦିସତାୟ, ଅତ୍ତନା ୱା ଅନାଚରିୟକୋ ହୁତ୍ୱା ପରେସଂ ଆଚରିୟଭାୱେନ, ଧମ୍ମୱରଂ ଅଦେସୟି ସାୱକଭାୱଙ୍କିକାନଂ ତଦତ୍ଥାୟ ସ୍ୱାକ୍ଖାତତାଦିଗୁଣୟୁତ୍ତସ୍ସ ଧମ୍ମୱରସ୍ସ ଦେସନତୋ। ସେସଂ ୱୁତ୍ତନୟମେୱାତି।

ଏୱଂ ଭଗୱା ନୱୱିଧେନ ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମେନ ଅତ୍ତନୋ ଗୁଣଂ ୱତ୍ୱା ଇଦାନି ତମେୱ ଗୁଣଂ ନିସ୍ସାୟ ବୁଦ୍ଧାଧିଟ୍ଠାନଂ ସଚ୍ଚୱଚନଂ ପୟୁଞ୍ଜତି ''ଇଦମ୍ପି ବୁଦ୍ଧେ''ତି। ତସ୍ସତ୍ଥୋ ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ। କେୱଲଂ ପନ ୟଂ ୱରଂ ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମଂ ଏସ ଅଞ୍ଞାସି, ୟଞ୍ଚ ଅଦାସି, ୟଞ୍ଚ ଆହରି, ୟଞ୍ଚ ଦେସେସି, ଇଦମ୍ପି ବୁଦ୍ଧେ ରତନଂ ପଣୀତନ୍ତି ଏୱଂ ୟୋଜେତବ୍ବଂ। ଇମିସ୍ସାପି ଗାଥାୟ ଆଣା କୋଟିସତସହସ୍ସଚକ୍କୱାଳେସୁ ଅମନୁସ୍ସେହି ପଟିଗ୍ଗହିତାତି।

ଖୀଣନ୍ତିଗାଥାୱଣ୍ଣନା

୧୫। ଏୱଂ ଭଗୱା ପରିୟତ୍ତିଧମ୍ମଞ୍ଚ ନୱଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମଞ୍ଚ ନିସ୍ସାୟ ଦ୍ୱୀହି ଗାଥାହି ବୁଦ୍ଧାଧିଟ୍ଠାନଂ ସଚ୍ଚଂ ୱତ୍ୱା ଇଦାନି ୟେ ତଂ ପରିୟତ୍ତିଧମ୍ମଂ ଅସ୍ସୋସୁଂ, ସୁତାନୁସାରେନ ଚ ପଟିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ନୱପ୍ପକାରମ୍ପି ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମଂ ଅଧିଗମିଂସୁ, ତେସଂ ଅନୁପାଦିସେସନିବ୍ବାନପତ୍ତିଗୁଣଂ ନିସ୍ସାୟ ପୁନ ସଙ୍ଘାଧିଟ୍ଠାନଂ ସଚ୍ଚଂ ୱତ୍ତୁମାରଦ୍ଧୋ ''ଖୀଣଂ ପୁରାଣ''ନ୍ତି। ତତ୍ଥ ଖୀଣନ୍ତି ସମୁଚ୍ଛିନ୍ନଂ। ପୁରାଣନ୍ତି ପୁରାତନଂ। ନୱନ୍ତି ସମ୍ପତି ୱତ୍ତମାନଂ। ନତ୍ଥି ସମ୍ଭୱନ୍ତି ଅୱିଜ୍ଜମାନପାତୁଭାୱଂ। ୱିରତ୍ତଚିତ୍ତାତି ୱୀତରାଗଚିତ୍ତା। ଆୟତିକେ ଭୱସ୍ମିନ୍ତି ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ ପୁନବ୍ଭୱେ। ତେତି ୟେସଂ ଖୀଣଂ ପୁରାଣଂ ନୱଂ ନତ୍ଥି ସମ୍ଭୱଂ, ୟେ ଚ ଆୟତିକେ ଭୱସ୍ମିଂ ୱିରତ୍ତଚିତ୍ତା, ତେ ଖୀଣାସୱା ଭିକ୍ଖୂ। ଖୀଣବୀଜାତି ଉଚ୍ଛିନ୍ନବୀଜା। ଅୱିରୂଳ୍ହିଛନ୍ଦାତି ୱିରୂଳ୍ହିଛନ୍ଦୱିରହିତା। ନିବ୍ବନ୍ତୀତି ୱିଜ୍ଝାୟନ୍ତି। ଧୀରାତି ଧିତିସମ୍ପନ୍ନା। ୟଥାୟଂ ପଦୀପୋତି ଅୟଂ ପଦୀପୋ ୱିୟ।

କିଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି? ୟଂ ତଂ ସତ୍ତାନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ନିରୁଦ୍ଧମ୍ପି ପୁରାଣଂ ଅତୀତକାଲିକଂ କମ୍ମଂ ତଣ୍ହାସିନେହସ୍ସ ଅପ୍ପହୀନତ୍ତା ପଟିସନ୍ଧିଆହରଣସମତ୍ଥତାୟ ଅଖୀଣଂୟେୱ ହୋତି, ତଂ ପୁରାଣଂ କମ୍ମଂ ୟେସଂ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗେନ ତଣ୍ହାସିନେହସ୍ସ ସୋସିତତ୍ତା ଅଗ୍ଗିନା ଦଡ୍ଢବୀଜମିୱ ଆୟତିଂ ୱିପାକଦାନାସମତ୍ଥତାୟ ଖୀଣଂ। ୟଞ୍ଚ ନେସଂ ବୁଦ୍ଧପୂଜାଦିୱସେନ ଇଦାନି ପୱତ୍ତମାନଂ କମ୍ମଂ ନୱନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତଞ୍ଚ ତଣ୍ହାପହାନେନେୱ ଛିନ୍ନମୂଲପାଦପପୁପ୍ଫମିୱ ଆୟତିଂ ଫଲଦାନାସମତ୍ଥତାୟ ୟେସଂ ନତ୍ଥି ସମ୍ଭୱଂ, ୟେ ଚ ତଣ୍ହାପହାନେନେୱ ଆୟତିକେ ଭୱସ୍ମିଂ ୱିରତ୍ତଚିତ୍ତା, ତେ ଖୀଣାସୱା ଭିକ୍ଖୂ ''କମ୍ମଂ ଖେତ୍ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ବୀଜ''ନ୍ତି (ଅ। ନି। ୩।୭୭) ଏତ୍ଥ ୱୁତ୍ତସ୍ସ ପଟିସନ୍ଧିୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ କମ୍ମକ୍ଖୟେନେୱ ଖୀଣତ୍ତା ଖୀଣବୀଜା। ୟୋପି ପୁବ୍ବେ ପୁନବ୍ଭୱସଙ୍ଖାତାୟ ୱିରୂଳ୍ହିୟା ଛନ୍ଦୋ ଅହୋସି। ତସ୍ସପି ସମୁଦୟପ୍ପହାନେନେୱ ପହୀନତ୍ତା ପୁବ୍ବେ ୱିୟ ଚୁତିକାଲେ ଅସମ୍ଭୱେନ ଅୱିରୂଳ୍ହିଛନ୍ଦା ଧିତିସମ୍ପନ୍ନତ୍ତା ଧୀରା ଚରିମୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧେନ ୟଥାୟଂ ପଦୀପୋ ନିବ୍ବୁତୋ, ଏୱଂ ନିବ୍ବନ୍ତି, ପୁନ ''ରୂପିନୋ ୱା ଅରୂପିନୋ ୱା''ତି ଏୱମାଦିଂ ପଞ୍ଞତ୍ତିପଥଂ ଅଚ୍ଚେନ୍ତୀତି। ତସ୍ମିଂ କିର ସମୟେ ନଗରଦେୱତାନଂ ପୂଜନତ୍ଥାୟ ଜାଲିତେସୁ ପଦୀପେସୁ ଏକୋ ପଦୀପୋ ୱିଜ୍ଝାୟି, ତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ ''ୟଥାୟଂ ପଦୀପୋ''ତି।

ଏୱଂ ଭଗୱା ୟେ ତଂ ପୁରିମାହି ଦ୍ୱୀହି ଗାଥାହି ୱୁତ୍ତଂ ପରିୟତ୍ତିଧମ୍ମଂ ଅସ୍ସୋସୁଂ, ସୁତାନୁସାରେନ ଚ ପଟିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ନୱପ୍ପକାରମ୍ପି ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମଂ ଅଧିଗମିଂସୁ, ତେସଂ ଅନୁପାଦିସେସନିବ୍ବାନପତ୍ତିଗୁଣଂ ୱତ୍ୱା ଇଦାନି ତମେୱ ଗୁଣଂ ନିସ୍ସାୟ ସଙ୍ଘାଧିଟ୍ଠାନଂ ସଚ୍ଚୱଚନଂ ପୟୁଞ୍ଜନ୍ତୋ ଦେସନଂ ସମାପେସି ''ଇଦମ୍ପି ସଙ୍ଘେ''ତି। ତସ୍ସତ୍ଥୋ ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ। କେୱଲଂ ପନ ଇଦମ୍ପି ୟଥାୱୁତ୍ତେନ ପକାରେନ ଖୀଣାସୱଭିକ୍ଖୂନଂ ନିବ୍ବାନସଙ୍ଖାତଂ ସଙ୍ଘେ ରତନଂ ପଣୀତନ୍ତି ଏୱଂ ୟୋଜେତବ୍ବଂ। ଇମିସ୍ସାପି ଗାଥାୟ ଆଣା କୋଟିସତସହସ୍ସଚକ୍କୱାଳେସୁ ଅମନୁସ୍ସେହି ପଟିଗ୍ଗହିତାତି।

ଦେସନାପରିୟୋସାନେ ରାଜକୁଲସ୍ସ ସୋତ୍ଥି ଅହୋସି, ସବ୍ବୁପଦ୍ଦୱା ୱୂପସମିଂସୁ, ଚତୁରାସୀତିୟା ପାଣସହସ୍ସାନଂ ଧମ୍ମାଭିସମୟୋ ଅହୋସି।

ୟାନୀଧାତିଗାଥାତ୍ତୟୱଣ୍ଣନା

୧୬। ଅଥ ସକ୍କୋ ଦେୱାନମିନ୍ଦୋ ''ଭଗୱତା ରତନତ୍ତୟଗୁଣଂ ନିସ୍ସାୟ ସଚ୍ଚୱଚନଂ ପୟୁଞ୍ଜମାନେନ ନାଗରସ୍ସ ସୋତ୍ଥି କତା, ମୟାପି ନାଗରସ୍ସ ସୋତ୍ଥିଙ୍ଗଂ ରତନତ୍ତୟଗୁଣଂ ନିସ୍ସାୟ କିଞ୍ଚି ୱତ୍ତବ୍ବ''ନ୍ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଅୱସାନେ ଗାଥାତ୍ତୟଂ ଅଭାସି ''ୟାନୀଧ ଭୂତାନୀ''ତି ତତ୍ଥ ୟସ୍ମା ବୁଦ୍ଧୋ ୟଥା ଲୋକହିତତ୍ଥାୟ ଉସ୍ସୁକ୍କଂ ଆପନ୍ନେହି ଆଗନ୍ତବ୍ବଂ , ତଥା ଆଗତତୋ ୟଥା ଚ ତେହି ଗନ୍ତବ୍ବଂ, ତଥା ଗତତୋ ୟଥା ଚ ତେହି ଆଜାନିତବ୍ବଂ, ତଥା ଆଜାନନତୋ, ୟଥା ଚ ଜାନିତବ୍ବଂ, ତଥା ଜାନନତୋ, ୟଞ୍ଚ ତଥେୱ ହୋତି, ତସ୍ସ ଗଦନତୋ ଚ ''ତଥାଗତୋ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ୟସ୍ମା ଚ ସୋ

ଦେୱମନୁସ୍ସେହି ପୁପ୍ଫଗନ୍ଧାଦିନା ବହି ନିଦ୍ଧତ୍ତେନ ଉପକାରକେନ, ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପଟିପତ୍ତାଦିନା ଚ ଅନ୍ତୋ ନିଦ୍ଧତ୍ତେନ ଅତିୱିଯ ପୂଜିତୋ, ତସ୍ମା ସକ୍କୋ ଦେୱାନମିନ୍ଦୋ ସଙ୍କଂ ଦେୱପରିସଂ ଅତ୍ତନା ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ପିଣ୍ଡେତ୍ୱା ଆହ ''ତଥାଗତଂ ଦେୱମନୁସ୍ସପୂଜିତଂ, ବୁଦ୍ଧଂ ନମସ୍ସାମ ସୁୱତ୍ଥି ହୋତୂ''ତି।

୧୭। ଯସ୍ମା ପନ ଧମ୍ମେ ମଗ୍ଗଧମ୍ମୋ ଯଥା ଯୁଗନଦ୍ଧସମଥୱିପସ୍ସନାବଲେନ ଗନ୍ତବ୍ବଂ କିଲେସପକ୍ଖଂ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ଦନ୍ତେନ, ତଥା ଗତୋତି ତଥାଗତୋ। ନିବ୍ବାନଧମ୍ମୋପି ଯଥା ଗତୋ ପଞ୍ଞାୟ ପଟିୱିଦ୍ଧୋ ସବ୍ବଦୁକ୍ଖପ୍ପଟିୱିଘାତାୟ ସମ୍ପଜ୍ଜତି, ବୁଦ୍ଧାଦୀହି ତଥା ଅୱଗତୋ, ତସ୍ମା ''ତଥାଗତୋ''ତ୍ୱେୱ ୱୁଚ୍ଚତି। ଯସ୍ମା ଚ ସଙ୍ଘୋପି ଯଥା ଅତ୍ତହିତାୟ ପଟିପନ୍ନେହି ଗନ୍ତବ୍ବଂ ତେନ ତେନ ମଗ୍ଗେନ, ତଥା ଗତୋତି ''ତଥାଗତୋ''ତ୍ୱେୱ ୱୁଚ୍ଚତି। ତସ୍ମା ଅୱସେସଗାଥାଦ୍ୱଯେପି ତଥାଗତଂ ଧମ୍ମଂ ନମସ୍ସାମ ସୁୱତ୍ଥି ହୋତୁ, ତଥାଗତଂ ସଙ୍ଘଂ ନମସ୍ସାମ ସୁୱତ୍ଥି ହୋତୂତି ୱୁତ୍ତଂ। ସେସଂ ୱୁତ୍ତନଯମେୱାତି।

ଏୱଂ ସକ୍କୋ ଦେୱାନମିନ୍ଦୋ ଇମଂ ଗାଥାତ୍ତଯଂ ଭାସିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ଦେୱପୁରମେୱ ଗତୋ ସଦ୍ଧିଂ ଦେୱପରିସାୟ। ଭଗୱା ପନ ତଦେୱ ରତନସୁତ୍ତଂ ଦୁତିଯଦିୱସେପି ଦେସେସି, ପୁନ ଚତୁରାସୀତିଯା ପାଣସହସ୍ସାନଂ ଧମ୍ମାଭିସମଯୋ ଅହୋସି, ଏୱଂ ଯାୱ ସତ୍ତମଦିୱସଂ ଦେସେସି, ଦିୱସେ ଦିୱସେ ତଥେୱ ଧମ୍ମାଭିସମଯୋ ଅହୋସି। ଭଗୱା ଅଡ୍ଢମାସମେୱ ୱେସାଲିଯଂ ୱିହରିତ୍ୱା ରାଜୂନଂ ''ଗଚ୍ଛାମା''ତି ପଟିୱେଦେସି। ତତୋ ରାଜାନୋ ଦିଗୁଣେନ ସକ୍କାରେନ ପୁନ ତୀହି ଦିୱସେହି ଭଗୱନ୍ତଂ ଗଙ୍ଗାତୀରଂ ନଯିଂସୁ। ଗଙ୍ଗାୟ ନିୱତ୍ଥା ନାଗରାଜାନୋ ଚିନ୍ତେସୁଂ ''ମନୁସ୍ସା ତଥାଗତସ୍ସ ସକ୍କାରଂ କରୋନ୍ତି, ମଯଂ କିଂ ନ କରିସ୍ସାମା''ତି ସୁୱଣ୍ଣରଜତମଣିମଯା ନାୱାଯୋ ମାପେତ୍ୱା ସୁୱଣ୍ଣରଜତମଣିମଯେ ଏୱ ପଲ୍ଲଙ୍କେ ପଞ୍ଞପେତ୍ୱା ପଞ୍ଚୱଣ୍ଣପଦୁମସଞ୍ଛନ୍ନଂ ଉଦକଂ କରିତ୍ୱା ''ଅମ୍ହାକଂ ଅନୁଗ୍ଗହଂ କରୋଥା''ତି ଭଗୱନ୍ତଂ ଯାଚିଂସୁ। ଭଗୱା ଅଧିୱାସେତ୍ୱା ରତନନାୱମାରୂଳ୍ହୋ, ପଞ୍ଚ ଚ ଭିକ୍ଖୁସତାନି ପଞ୍ଚସତଂ ନାୱାଯୋ ଅଭିରୂଳ୍ହା। ନାଗରାଜାନୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ସଦ୍ଧିଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନ ନାଗଭୱନଂ ପୱେସେସୁଂ। ତତ୍ର ସୁଦଂ ଭଗୱା ସବ୍ବରତ୍ତିଂ ନାଗପରିସାୟ ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି। ଦୁତିଯଦିୱସେ ଦିବ୍ବେହି ଖାଦନୀଯଭୋଜନୀଯେହି ମହାଦାନଂ ଅକଂସୁ, ଭଗୱା ଅନୁମୋଦିତ୍ୱା ନାଗଭୱନା ନିକ୍ଖମି।

ଭୂମଟ୍ଠା ଦେୱା ''ମନୁସ୍ସା ଚ ନାଗା ଚ ତଥାଗତସ୍ସ ସକ୍କାରଂ କରୋନ୍ତି, ମଯଂ କିଂ ନ କରିସ୍ସାମା''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ୱନପ୍ପଗୁମ୍ବରୁକ୍ଖପବ୍ବତାଦୀସୁ ଛତ୍ତାତିଛତ୍ତାନି ଉକ୍ଖିପିଂସୁ। ଏତେନେୱ ଉପାଯେନ ଯାୱ ଅକନିଟ୍ଠବ୍ରହ୍ମଭୱନଂ, ତାୱ ମହାସକ୍କାରୱିସେସୋ ନିବ୍ବତ୍ତି। ବିମ୍ବିସାରୋପି ଲିଚ୍ଛୱୀହି ଆଗତକାଲେ କତସକ୍କାରତୋ ଦିଗୁଣମକାସି। ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ପଞ୍ଚହି ଦିୱସେହି ଭଗୱନ୍ତଂ ରାଜଗହଂ ଆନେସି।

ରାଜଗହମନୁପ୍ପତ୍ତେ ଭଗୱତି ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ମଣ୍ଡଲମାଳେ ସନ୍ନିପତିତାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅଯମନ୍ତରକଥା ଉଦପାଦି ''ଅହୋ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଆନୁଭାୱୋ, ଯଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଗଙ୍ଗାୟ ଓରତୋ ଚ ପାରତୋ ଚ ଅଟ୍ଠଯୋଜନୋ ଭୂମିଭାଗୋ ନିନ୍ନଞ୍ଚ ଥଲଞ୍ଚ ସମଂ କତ୍ୱା ୱାଲୁକାୟ ଓକିରିତ୍ୱା ପୁପ୍ଫେହି ସଞ୍ଛନ୍ନୋ, ଯୋଜନପ୍ପମାଣଂ ଗଙ୍ଗାୟ ଉଦକଂ ନାନାୱଣ୍ଣେହି ପଦୁମେହି ସଞ୍ଛନ୍ନଂ, ଯାୱ ଅକନିଟ୍ଠଭୱନଂ, ତାୱ ଛତ୍ତାତିଛତ୍ତାନି ଉସ୍ସିତାନୀ''ତି। ଭଗୱା ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଞତ୍ୱା ଗନ୍ଧକୁଟିତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ତଙ୍ଖଣାନୁରୂପେନ ପାଟିହାରିଯେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ମଣ୍ଡଲମାଳେ ପଞ୍ଞତ୍ତୱରବୁଦ୍ଧାସନେ ନିସୀଦି। ନିସଜ୍ଜ ଖୋ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ''କାୟ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାୟ ସନ୍ନିସିନ୍ନା''ତି। ଭିକ୍ଖୂ ସଙ୍କଂ ଆରୋଚେସୁଂ ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ – ''ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଯଂ ପୂଜାୱିସେସୋ ମଯ୍ହଂ ବୁଦ୍ଧାନୁଭାୱେନ ନିବ୍ବତ୍ତୋ, ନ ନାଗଦେୱବ୍ରହ୍ମାନୁଭାୱେନ, ଅପିଚ ଖୋ ପୁବ୍ବେ ଅପ୍ପମତ୍ତକପରିଚ୍ଚାଗାନୁଭାୱେନ ନିବ୍ବତ୍ତୋ''ତି। ଭିକ୍ଖୂ ଆହଂସୁ ''ନ ମଯଂ, ଭନ୍ତେ, ତଂ ଅପ୍ପମତ୍ତକଂ ପରିଚ୍ଚାଗଂ ଜାନାମ, ସାଧୁ ନୋ ଭଗୱା ତଥା କଥେତୁ, ଯଥା ମଯଂ ତଂ ଜାନେଯ୍ୟାମା''ତି।

ଭଗୱା ଆହ – ଭୂତପୁବ୍ବଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତକ୍କସିଲାଯଂ ସଙ୍ଖୋ ନାମ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଅହୋସି। ତସ୍ସ ପୁତ୍ତୋ ସୁସୀମୋ ନାମ ମାଣୱୋ ସୋଳସୱସ୍ସୁଦ୍ଦେସିକୋ ୱଯେନ। ସୋ ଏକଦିୱସଂ ପିତରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଅଟ୍ଠାସି। ଅଥ ତଂ ପିତା ଆହ ''କିଂ, ତାତ, ସୁସୀମା''ତି? ସୋ ଆହ ''ଇଚ୍ଛାମହଂ, ତାତ, ବାରାଣସିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସିପ୍ପଂ ଉଗ୍ଗହେତୁ''ନ୍ତି। ''ତେନ ହି , ତାତ, ସୁସୀମ, ଅସୁକୋ ନାମ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ମମ ସହାଯକୋ, ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଉଗ୍ଗଣ୍ହାହୀ''ତି କହାପଣସହସ୍ସଂ ଅଦାସି। ସୋ ତଂ ଗହେତ୍ୱା ମାତାପିତରୋ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଅନୁପୁବ୍ବେନ ବାରାଣସିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଉପଚାରଯୁତ୍ତେନ ୱିଧିନା ଆଚରିଯଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଅତ୍ତାନଂ ନିୱେଦେସି। ଆଚରିଯୋ ''ମମ ସହାଯକସ୍ସ ପୁତ୍ତୋ''ତି ମାଣୱଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ସବ୍ବଂ ପାହୁନେଯ୍ୟୱତ୍ତମକାସି। ସୋ ଅଦ୍ଧାନକିଲମଥଂ ୱିନୋଦେତ୍ୱା ତଂ କହାପଣସହସ୍ସଂ ଆଚରିଯସ୍ସ ପାଦମୂଲେ ଠପେତ୍ୱା ସିପ୍ପଂ ଉଗ୍ଗହେତୁଂ ଓକାସଂ ଯାଚି। ଆଚରିଯୋ ଓକାସଂ କତ୍ୱା ଉଗ୍ଗଣ୍ହାପେସି।

ସୋ ଲହୁଞ୍ଚ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ, ବହୁଞ୍ଚ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ, ଗହିତଗହିତଞ୍ଚ ସୁୱଣ୍ଣଭାଜନେ ପକ୍ଖିତ୍ତତେଲମିୱ ଅୱିନସ୍ସମାନଂ ଧାରେନ୍ତୋ, ଦ୍ୱାଦସୱସ୍ସିକଂ ସିପ୍ପଂ କତିପଯମାସେନେୱ ପରିଯୋସାପେସି। ସୋ ସଜ୍ଝାଯଂ କରୋନ୍ତୋ ଆଦିମଜ୍ଝଂଯେୱ ପସ୍ସତି, ନୋ ପରିଯୋସାନଂ। ଅଥ ଆଚରିଯଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆହ ''ଇମସ୍ସ ସିପ୍ପସ୍ସ ଆଦିମଜ୍ଝମେୱ ପସ୍ସାମି, ନୋ ପରିଯୋସାନ''ନ୍ତି। ଆଚରିଯୋ ଆହ ''ଅହମ୍ପି, ତାତ, ଏୱମେୱା''ତି। ଅଥ କୋ, ଆଚରିଯ, ଇମସ୍ସ ସିପ୍ପସ୍ସ ପରିଯୋସାନଂ ଜାନାତୀତି? ଇସିପତନେ, ତାତ, ଇସଯୋ ଅତ୍ଥି, ତେ ଜାନେଯ୍ୟୁନ୍ତି। ତେ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛାମି, ଆଚରିଯାତି? ପୁଚ୍ଛ,

ତାତ, ଯଥାସୁଖନ୍ତି। ସୋ ଇସିପତନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧେ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛି ‘‘ଅପି, ଭନ୍ତେ, ପରିୟୋସାନଂ ଜାନାଥା’’ତି? ଆମ, ଆୱୁସୋ, ଜାନାମାତି। ତଂ ମମ୍ପି ସିକ୍ଖାପେଥାତି। ତେନ ହାୱୁସୋ, ପବ୍ବଜାହି, ନ ସକ୍କା ଅପବ୍ବଜିତେନ ସିକ୍ଖାପେତୁନ୍ତି। ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ, ପବ୍ବାଜେଥ ୱା ମଂ, ଯଂ ୱା ଇଚ୍ଛଥ, ତଂ କତ୍ୱା ପରିୟୋସାନଂ ଜାନାପେଥାତି। ତେ ତଂ ପବ୍ବାଜେତ୍ୱା କମ୍ମଟ୍ଠାନେ ନିୟୋଜେତୁଂ ଅସମତ୍ଥା ‘‘ଏୱଂ ତେ ନିୱାସେତବ୍ବଂ, ଏୱଂ ପାରୁପିତବ୍ବ’’ନ୍ତିଆଦିନା ନୟେନ ଆଭିସମାଚାରିକଂ ସିକ୍ଖାପେସୁଂ। ସୋ ତତ୍ଥ ସିକ୍ଖନ୍ତୋ ଉପନିସ୍ସୟସମ୍ପନ୍ନତ୍ତା ନ ଚିରେନେୱ ପଚ୍ଚେକବୋଧିଂ ଅଭିସମ୍ବୁଜ୍ଝି। ସକଲବାରାଣସିୟଂ ‘‘ସୁସୀମପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ’’ତି ପାକଟୋ ଅହୋସି ଲାଭଗ୍ଗୟସଗ୍ଗପ୍ପତ୍ତୋ ସମ୍ପନ୍ନପରିୱାରୋ। ସୋ ଅପ୍ପାୟୁକସଂୱତ୍ତନିକସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ କତତ୍ତା ନ ଚିରେନେୱ ପରିନିବ୍ବାୟି। ତସ୍ସ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧା ଚ ମହାଜନକାୟୋ ଚ ସରୀରକିଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ଧାତୁୟୋ ଗହେତ୍ୱା ନଗରଦ୍ୱାରେ ଥୂପଂ ପତିଟ୍ଠାପେସୁଂ।

ଅଥ ଖୋ ସଙ୍ଖୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ‘‘ପୁତ୍ତୋ ମେ ଚିରଗତୋ, ନ ଚସ୍ସ ପୱତ୍ତିଂ ଜାନାମୀ’’ତି ପୁତ୍ତଂ ଦଟ୍ଠୁକାମୋ ତକ୍କସିଲାୟ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଅନୁପୁବ୍ବେନ ବାରାଣସିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ମହାଜନକାୟଂ ସନ୍ନିପତିତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଅଦ୍ଧା ବହୂସୁ ଏକୋପି ମେ ପୁତ୍ତସ୍ସ ପୱତ୍ତିଂ ଜାନିସ୍ସତୀ’’ତି ଚିନ୍ତେନ୍ତୋ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛି ‘‘ସୁସୀମୋ ନାମ ମାଣୱୋ ଇଧ ଆଗତୋ ଅତ୍ଥି, ଅପି ନୁ ତସ୍ସ ପୱତ୍ତିଂ ଜାନାଥା’’ତି? ତେ ‘‘ଆମ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଜାନାମ, ଇମସ୍ମିଂ ନଗରେ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ତିଣ୍ଣଂ ୱେଦାନଂ ପାରଗୂ ହୁତ୍ୱା ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧାନଂ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ ହୁତ୍ୱା ଅନୁପାଦିସେସାୟ ନିବ୍ବାନଧାତୁୟା ପରିନିବ୍ବାୟି, ଅୟମସ୍ସ ଥୂପୋ ପତିଟ୍ଠାପିତୋ’’ତି ଆହଂସୁ। ସୋ ଭୂମିଂ ହତ୍ଥେନ ପହରିତ୍ୱା ରୋଦିତ୍ୱା ଚ ପରିଦେୱିତ୍ୱା ଚ ତଂ ଚେତିୟଙ୍ଗଣଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତିଣାନି ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ଉତ୍ତରସାଟକେନ ୱାଲୁକଂ ଆନେତ୍ୱା ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧଚେତିୟଙ୍ଗଣେ ଓକିରିତ୍ୱା କମଣ୍ଡଲୁତୋ ଉଦକେନ ସମନ୍ତତୋ ଭୂମିଂ ପରିପ୍ଫୋସିତ୍ୱା ୱନପୁପ୍ଫେହି ପୂଜଂ କତ୍ୱା ଉତ୍ତରସାଟକେନ ପଟାକଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ଥୂପସ୍ସ ଉପରି ଅତ୍ତନୋ ଛତ୍ତଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ପକ୍କାମୀତି।

ଏୱଂ ଅତୀତଂ ଦେସେତ୍ୱା ଜାତକଂ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେନ ଅନୁସନ୍ଧେନ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଧମ୍ମକଥଂ କଥେସି। ‘‘ସିୟା ଖୋ ପନ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏୱମସ୍ସ ‘ଅଞ୍ଞୋ ନୂନ ତେନ ସମୟେନ ସଙ୍ଖୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଅହୋସୀ’ତି, ନ ଖୋ ପନେତଂ ଏୱଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ, ଅହଂ ତେନ ସମୟେନ ସଙ୍ଖୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଅହୋସିଂ, ମୟା ସୁସୀମସ୍ସ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଚେତିୟଙ୍ଗଣେ ତିଣାନି ଉଦ୍ଧଟାନି, ତସ୍ସ ମେ କମ୍ମସ୍ସ ନିସ୍ସନ୍ଦେନ ଅଟ୍ଠୟୋଜନମଗ୍ଗଂ ୱିଗତଖାଣୁକଣ୍ଟକଂ କତ୍ୱା ସମଂ ସୁଦ୍ଧମକଂସୁ। ମୟା ତତ୍ଥ ୱାଲୁକା ଓକିଣ୍ଣା, ତସ୍ସ ମେ ନିସ୍ସନ୍ଦେନ ଅଟ୍ଠୟୋଜନମଗ୍ଗେ ୱାଲୁକଂ ଓକିରିଂସୁ। ମୟା ତତ୍ଥ ୱନକୁସୁମେହି ପୂଜା କତା, ତସ୍ସ ମେ ନିସ୍ସନ୍ଦେନ ନୱୟୋଜନେ ମଗ୍ଗେ ଥଲେ ଚ ଉଦକେ ଚ ନାନାପୁପ୍ଫେହି ପୁପ୍ଫସନ୍ଥରମକଂସୁ। ମୟା ତତ୍ଥ କମଣ୍ଡଲୁଦକେନ ଭୂମି ପରିପ୍ଫୋସିତା, ତସ୍ସ ମେ ନିସ୍ସନ୍ଦେନ ୱେସାଲିୟଂ ପୋକ୍ଖରୱସ୍ସଂ ୱସ୍ସି। ମୟା ତସ୍ମିଂ ଚେତିୟେ ପଟାକା ଆରୋପିତା, ଛତ୍ତଞ୍ଚ ବଦ୍ଧଂ, ତସ୍ସ ମେ ନିସ୍ସନ୍ଦେନ ଯାୱ ଅକନିଟ୍ଠଭୱନା ପଟାକା ଚ ଆରୋପିତା, ଛତ୍ତାତିଛତ୍ତାନି ଚ ଉସ୍ସିତାନି। ଇତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅୟଂ ମୟ୍ହଂ ପୂଜାୱିସେସୋ ନେୱ ବୁଦ୍ଧାନୁଭାୱେନ ନିବ୍ବତ୍ତୋ , ନ ନାଗଦେୱବ୍ରହ୍ମାନୁଭାୱେନ, ଅପିଚ ଖୋ ଅପ୍ପମତ୍ତକପରିଚ୍ଚାଗାନୁଭାୱେନ ନିବ୍ବତ୍ତୋ’’ତି। ଧମ୍ମକଥାପରିୟୋସାନେ ଇମଂ ଗାଥମଭାସି –

‘‘ମତ୍ତାସୁଖପରିଚ୍ଚାଗା, ପସ୍ସେ ଚେ ୱିପୁଲଂ ସୁଖଂ;

ଚଜେ ମତ୍ତାସୁଖଂ ଧୀରୋ, ସମ୍ପସ୍ସଂ ୱିପୁଲଂ ସୁଖ’’ନ୍ତି। (ଧ। ପ। ୨୯୦);

ପରମତ୍ଥଜୋତିକାୟ ଖୁଦ୍ଦକପାଠ-ଅଟ୍ଠକଥାୟ

ରତନସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୭। ତିରୋକୁଟ୍ଟସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

ନିକ୍ଖେପପ୍ପଯୋଜନଂ

ଇଦାନି ‘‘ତିରୋକୁଟ୍ଟେସୁ ତିଟ୍ଠନ୍ତୀ’’ତିଆଦିନା ରତନସୁତ୍ତାନନ୍ତରଂ ନିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ତିରୋକୁଟ୍ଟସୁତ୍ତସ୍ସ ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନାକ୍କମୋ ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ, ତସ୍ସ ଇଧ ନିକ୍ଖେପପ୍ପଯୋଜନଂ ୱତ୍ୱା ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନଂ କରିସ୍ସାମ।

ତତ୍ଥ ଇଦଞ୍ହି ତିରୋକୁଟ୍ଟଂ ଇମିନା ଅନୁକ୍କମେନ ଭଗୱତା ଅୱୁତ୍ତମ୍ପି ଯାଯଂ ଇତୋ ପୁବ୍ବେ ନାନପ୍ପକାରେନ କୁସଲକମ୍ମପଟିପତ୍ତି ଦସ୍ସିତା, ତତ୍ଥ ପମାଦଂ ଆପଜ୍ଜମାନୋ ନିରଯତିରଚ୍ଛାନଯୋନୀହି ୱିସିଟ୍ଠତରେପି ଠାନେ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋ ଯସ୍ମା ଏୱରୂପେସୁ ପେତେସୁ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ମା ନ ଏତ୍ଥ ପମାଦୋ କରଣୀଯୋତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ, ଯେହି ଚ ଭୂତେହି ଉପଦ୍ଦୁତାଯ ୱେସାଲିଯା ଉପଦ୍ଦୱୂପସମନତ୍ଥଂ ରତନସୁତ୍ତଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତେସୁ ଏକଚ୍ଚାନି ଏୱରୂପାନୀତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱା ୱୁତ୍ତନ୍ତି।

ଇଦମସ୍ସ ଇଧ ନିକ୍ଖେପପ୍ପଯୋଜନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଅନୁମୋଦନାକଥା

ଯସ୍ମା ପନସ୍ସ ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନା –

‘‘ଯେନ ଯତ୍ଥ ଯଦା ଯସ୍ମା, ତିରୋକୁଟ୍ଟଂ ପକାସିତଂ;

ପକାସେତ୍ୱାନ ତଂ ସବ୍ବଂ, କଯିରମାନା ଯଥାକ୍କମଂ;

ସୁକତା ହୋତି ତସ୍ମାହଂ, କରିସ୍ସାମି ତଥେୱ ତଂ’’।

କେନ ପନେତଂ ପକାସିତଂ, କତ୍ଥ କଦା କସ୍ମା ଚାତି? ୱୁଚ୍ଚତେ – ଭଗୱତା ପକାସିତଂ, ତଂ ଖୋ ପନ ରାଜଗହେ ଦୁତିଯଦିୱସେ ରଞ୍ଞୋ ମାଗଧସ୍ସ ଅନୁମୋଦନତ୍ଥଂ। ଇମସ୍ସ ଚତ୍ଥସ୍ସ ୱିଭାୱନତ୍ଥଂ ଅଯମେତ୍ଥ ୱିତ୍ଥାରକଥା କଥେତବ୍ବା –

ଇତୋ ଦ୍ୱାନଉତିକପ୍ପେ କାସି ନାମ ନଗରଂ ଅହୋସି। ତତ୍ଥ ଜଯସେନୋ ନାମ ରାଜା। ତସ୍ସ ସିରିମା ନାମ ଦେୱୀ, ତସ୍ସା କୁଚ୍ଛିଯଂ ଫୁସ୍ସୋ ନାମ ବୋଧିସତ୍ତୋ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ଅନୁପୁବ୍ବେନ ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ ଅଭିସମ୍ବୁଜ୍ଝି। ଜଯସେନୋ ରାଜା ‘‘ମମ ପୁତ୍ତୋ ଅଭିନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧୋ ଜାତୋ, ମଯ୍ହମେୱ ବୁଦ୍ଧୋ, ମଯ୍ହଂ ଧମ୍ମୋ, ମଯ୍ହଂ ସଙ୍ଘୋ’’ତି ମମତ୍ତଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ସବ୍ବକାଲଂ ସଯମେୱ ଉପଟ୍ଠହତି, ନ ଅଞ୍ଞେସଂ ଓକାସଂ ଦେତି।

ଭଗୱତୋ କନିଟ୍ଠଭାତରୋ ୱେମାତିକା ତଯୋ ଭାତରୋ ଚିନ୍ତେସୁଂ – ‘‘ବୁଦ୍ଧା ନାମ ସବ୍ବଲୋକହିତାଯ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ନ ଚେକସ୍ସେୱତ୍ଥାଯ, ଅମ୍ହାକଞ୍ଚ ପିତା ଅଞ୍ଞେସଂ ଓକାସଂ ନ ଦେତି, କଥଂ ନୁ ମଯଂ ଲଭେଯ୍ୟାମ ଭଗୱନ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠାତୁ’’ନ୍ତି। ତେସଂ ଏତଦହୋସି – ‘‘ହନ୍ଦ ମଯଂ କିଞ୍ଚି ଉପାଯଂ କରୋମା’’ତି। ତେ ପଚ୍ଚନ୍ତଂ କୁପିତଂ ୱିଯ କାରାପେସୁଂ। ତତୋ ରାଜା ‘‘ପଚ୍ଚନ୍ତୋ କୁପିତୋ’’ତି ସୁତ୍ୱା ତଯୋପି ପୁତ୍ତେ ପଚ୍ଚନ୍ତୱୂପସମନତ୍ଥଂ ପେସେସି। ତେ ୱୂପସମେତ୍ୱା ଆଗତା, ରାଜା ତୁଟ୍ଠୋ ୱରଂ ଅଦାସି ‘‘ଯଂ ଇଚ୍ଛଥ, ତଂ ଗଣ୍ହଥା’’ତି। ତେ ‘‘ମଯଂ ଭଗୱନ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠାତୁଂ ଇଚ୍ଛାମା’’ତି ଆହଂସୁ। ରାଜା ‘‘ଏତଂ ଠପେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ଗଣ୍ହଥା’’ତି ଆହ। ତେ ‘‘ମଯଂ ଅଞ୍ଞେନ ଅନତ୍ଥିକା’’ତି ଆହଂସୁ। ତେନ ହି ପରିଚ୍ଛେଦଂ କତ୍ୱା ଗଣ୍ହଥାତି। ତେ ସତ୍ତ ୱସ୍ସାନି ଯାଚିଂସୁ, ରାଜା ନ ଅଦାସି। ଏୱଂ ଛ, ପଞ୍ଚ, ଚତ୍ତାରି, ତୀଣି, ଦ୍ୱେ, ଏକଂ, ସତ୍ତ ମାସାନି, ଛ, ପଞ୍ଚ, ଚତ୍ତାରୀତି ଯାୱ ତେମାସଂ ଯାଚିଂସୁ। ରାଜା ‘‘ଗଣ୍ହଥା’’ତି ଅଦାସି।

ତେ ୱରଂ ଲଭିତ୍ୱା ପରମତୁଟ୍ଠା ଭଗୱନ୍ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଆହଂସୁ – ‘‘ଇଚ୍ଛାମ ମଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱନ୍ତଂ ତେମାସଂ ଉପଟ୍ଠାତୁଂ, ଅଧିୱାସେତୁ ନୋ, ଭନ୍ତେ , ଭଗୱା ଇମଂ ତେମାସଂ ୱସ୍ସାୱାସ’’ନ୍ତି। ଅଧିୱାସେସି ଭଗୱା ତୁଣ୍ହୀଭାୱେନ। ତତୋ ତେ ଅତ୍ତନୋ ଜନପଦେ ନିଯୁତ୍ତକପୁରିସସ୍ସ ଲେଖଂ ପେସେସୁଂ ‘‘ଇମଂ ତେମାସଂ ଅମ୍ହେହି ଭଗୱା ଉପଟ୍ଠାତବ୍ବୋ, ୱିହାରଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ସବ୍ବଂ ଭଗୱତୋ ଉପଟ୍ଠାନସମ୍ଭାରଂ କରୋହୀ’’ତି। ସୋ

ତଂ ସଙ୍ଘଂ ସମ୍ପାଦେତ୍ୱା ପଟିନିୱେଦେସି। ତେ କାସାୟୱତ୍ଥନିୱତ୍ଥା ହୁତ୍ୱା ଅଡ୍ଢତେୟ୍ୟେହି ପୁରିସସହସ୍ସେହି ୱେୟ୍ୟାୱଚ୍ଚକରେହି ଭଗୱନ୍ତଂ ସକ୍କଚ୍ଚଂ ଉପଟ୍ଠହମାନା ଜନପଦଂ ନେତ୍ୱା ୱିହାରଂ ନିୟ୍ୟାତେତ୍ୱା ୱସାପେସୁଂ।

ତେସଂ ଭଣ୍ଡାଗାରିକୋ ଏକୋ ଗହପତିପୁତ୍ତୋ ସପଜାପତିକୋ ସଦ୍ଧୋ ଅହୋସି ପସନ୍ନୋ। ସୋ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦାନୱତ୍ତଂ ସକ୍କଚ୍ଚଂ ଅଦାସି। ଜନପଦେ ନିୟୁତ୍ତକପୁରିସୋ ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଜାନପଦେହି ଏକାଦସମତ୍ତେହି ପୁରିସସହସ୍ସେହି ସଦ୍ଧିଂ ସକ୍କଚ୍ଚମେୱ ଦାନଂ ପୱତ୍ତାପେସି। ତତ୍ଥ କେଚି ଜାନପଦା ପଟିହତଚିତ୍ତା ଅହେସୁଂ। ତେ ଦାନସ୍ସ ଅନ୍ତରାୟଂ କତ୍ୱା ଦେୟ୍ୟଧମ୍ମେ ଅତ୍ତନା ଖାଦିଂସୁ, ଭତ୍ତସାଲଞ୍ଚ ଅଗ୍ଗିନା ଦହିଂସୁ। ପୱାରିତେ ରାଜପୁତ୍ତା ଭଗୱତୋ ମହନ୍ତଂ ସକ୍କାରଂ କତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ପୁରକ୍ଖତ୍ୱା ପିତୁନୋ ସକାସମେୱ ଅଗମଂସୁ। ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ଏୱ ଭଗୱା ପରିନିବ୍ବାୟି। ରାଜା ଚ ରାଜପୁତ୍ତା ଚ ଜନପଦେ ନିୟୁତ୍ତକପୁରିସୋ ଚ ଭଣ୍ଡାଗାରିକୋ ଚ ଅନୁପୁବ୍ବେନ କାଲଂ କତ୍ୱା ସଦ୍ଧିଂ ପରିସାୟ ସଗ୍ଗେ ଉପ୍ପଜ୍ଜିଂସୁ, ପଟିହତଚିତ୍ତଜନା ନିରୟେସୁ ନିବ୍ବତ୍ତିଂସୁ। ଏୱଂ ତେସଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଗଣାନଂ ସଗ୍ଗତୋ ସଗ୍ଗଂ, ନିରୟତୋ ନିରୟଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତାନଂ ଦ୍ୱାନୱୁତିକପ୍ପା ୱୀତିୱତ୍ତା।

ଅଥ ଇମସ୍ମିଂ ଭଦ୍ଦକପ୍ପେ କସ୍ସପବୁଦ୍ଧସ୍ସ କାଲେ ତେ ପଟିହତଚିତ୍ତଜନା ପେତେସୁ ଉପ୍ପନ୍ନା। ତଦା ମନୁସ୍ସା ଅତ୍ତନୋ ଞାତକାନଂ ପେତାନଂ ଅତ୍ଥାୟ ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ଉଦ୍ଦିସନ୍ତି ''ଇଦଂ ଅମ୍ହାକଂ ଞାତୀନଂ ହୋତୂ''ତି। ତେ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଲଭନ୍ତି। ଅଥ ଇମେପି ପେତା ତଂ ଦିସ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ କସ୍ସପଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛିଂସୁ – ''କିଂ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ମୟମ୍ପି ଏୱରୂପଂ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଲଭେୟ୍ୟାମା''ତି? ଭଗୱା ଆହ – ''ଇଦାନି ନ ଲଭଥ , ଅପିଚ ଅନାଗତେ ଗୋତମୋ ନାମ ବୁଦ୍ଧୋ ଭୱିସ୍ସତି, ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ କାଲେ ବିମ୍ବିସାରୋ ନାମ ରାଜା ଭୱିସ୍ସତି, ସୋ ତୁମ୍ହାକଂ ଇତୋ ଦ୍ୱାନୱୁତିକପ୍ପେ ଞାତି ଅହୋସି, ସୋ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ତୁମ୍ହାକଂ ଉଦ୍ଦିସିସ୍ସତି, ତଦା ଲଭିସ୍ସଥା''ତି। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ କିର ତେସଂ ପେତାନଂ ତଂ ୱଚନଂ ''ସ୍ୱେ ଲଭିସ୍ସଥା''ତି ୱୁତ୍ତଂ ୱିୟ ଅହୋସି।

ଅଥ ଏକସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧନ୍ତରେ ୱୀତିୱତ୍ତେ ଅମ୍ହାକଂ ଭଗୱା ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ତେପି ତୟୋ ରାଜପୁତ୍ତା ତେହି ଅଡ୍ଢତେୟ୍ୟେହି ପୁରିସସହସ୍ସେହି ସଦ୍ଧିଂ ଦେୱଲୋକା ଚୱିତ୍ୱା ମଗଧରଟ୍ଠେ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଅନୁପୁବ୍ବେନ ଇସିପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଗୟାସୀସେ ତୟୋ ଜଟିଲା ଅହେସୁଂ, ଜନପଦେ ନିୟୁତ୍ତକପୁରିସୋ, ରାଜା ଅହୋସି ବିମ୍ବିସାରୋ, ଭଣ୍ଡାଗାରିକୋ, ଗହପତି ୱିସାଖୋ ନାମ ମହାସେଟ୍ଠି ଅହୋସି, ତସ୍ସ ପଜାପତି ଧମ୍ମଦିନ୍ନା ନାମ ସେଟ୍ଠିଧୀତା ଅହୋସି। ଏୱଂ ସବ୍ବାପି ଅୱସେସା ପରିସା ରଞ୍ଞୋ ଏୱ ପରିୱାରା ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତା।

ଅମ୍ହାକଂ ଭଗୱା ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ସତ୍ତସତ୍ତାହଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଅନୁପୁବ୍ବେନ ବାରାଣସିଂ ଆଗମ୍ମ ଧମ୍ମଚକ୍କଂ ପୱତ୍ତେତ୍ୱା ପଞ୍ଚୱଗ୍ଗିୟେ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ୟାୱ ଅଡ୍ଢତେୟ୍ୟସହସ୍ସପରିୱାରେ ତୟୋ ଜଟିଲେ ୱିନେତ୍ୱା ରାଜଗହଂ ଅଗମାସି। ତତ୍ଥ ଚ ତଦହୁପସଙ୍କମନ୍ତଂୟେୱ ରାଜାନଂ ବିମ୍ବିସାରଂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠାପେସି ଏକାଦସନହୁତେହି ମାଗଧକେହି ବ୍ରାହ୍ମଣଗହପତିକେହି ସଦ୍ଧିଂ। ଅଥ ରଞ୍ଞା ସ୍ୱାତନାୟ ଭତ୍ତେନ ନିମନ୍ତିତୋ ଭଗୱା ଅଧିୱାସେତ୍ୱା ଦୁତିୟଦିୱସେ ସକ୍କେନ ଦେୱାନମିନ୍ଦେନ ପୁରତୋ ପୁରତୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତେନ –

''ଦନ୍ତୋ ଦନ୍ତେହି ସହ ପୁରାଣଜଟିଲେହି, ୱିପ୍ପମୁତ୍ତୋ ୱିପ୍ପମୁତ୍ତେହି;

ସିଙ୍ଗୀନିକ୍ଖସୱଣ୍ଣୋ, ରାଜଗହଂ ପାୱିସି ଭଗୱା''ତି। (ମହାୱ। ୫୮) –

ଏୱମାଦୀହି ଗାଥାହି ଅଭିତ୍ଥୱିୟମାନୋ ରାଜଗହଂ ପୱିସିତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ନିୱେସନେ ମହାଦାନଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛି। ତେ ପେତା ''ଇଦାନି ରାଜା ଅମ୍ହାକଂ ଦାନଂ ଉଦ୍ଦିସିସ୍ସତି, ଇଦାନି ଉଦ୍ଦିସିସ୍ସତୀ''ତି ଆସାୟ ପରିୱାରେତ୍ୱା ଅଟ୍ଠଂସୁ।

ରାଜା ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ''କତ୍ଥ ନୁ ଖୋ ଭଗୱା ୱିହରେୟ୍ୟା''ତି ଭଗୱତୋ ୱିହାରଟ୍ଠାନମେୱ ଚିନ୍ତେସି, ନ ତଂ ଦାନଂ କସ୍ସଚି ଉଦ୍ଦିସି। ପେତା ଛିନ୍ନାସା ହୁତ୍ୱା ରତ୍ତିଂ ରଞ୍ଞୋ ନିୱେସନେ ଅତିୱିୟ ଭିଂସନକଂ ୱିସ୍ସରମକଂସୁ। ରାଜା ଭୟସଂୱେଗସନ୍ତାସମାପଜ୍ଜି, ତତୋ ପଭାତାୟ ରତ୍ତିୟା ଭଗୱତୋ ଆରୋଚେସି – ''ଏୱରୂପଂ ସଦ୍ଦମସ୍ସୋସିଂ, କିଂ ନୁ ଖୋ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି। ଭଗୱା ଆହ – ''ମା ଭାୟି, ମହାରାଜ, ନ ତେ କିଞ୍ଚି ପାପକଂ ଭୱିସ୍ସତି, ଅପିଚ ଖୋ ତେ ପୁରାଣଞାତକା ପେତେସୁ ଉପ୍ପନ୍ନା ସନ୍ତି, ତେ ଏକଂ ବୁଦ୍ଧନ୍ତରଂ ତମେୱ ପଚ୍ଚାସୀସମାନା ୱିଚରନ୍ତି 'ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ଅମ୍ହାକଂ ଉଦ୍ଦିସିସ୍ସତୀ'ତି , ନ ତେସଂ ତ୍ୱଂ ହିୟ୍ୟୋ ଉଦ୍ଦିସି, ତେ ଛିନ୍ନାସା ତଥାରୂପଂ ୱିସ୍ସରମକଂସୂ''ତି।

ସୋ ଆହ ''ଇଦାନି ପନ, ଭନ୍ତେ, ଦିନ୍ନେ ଲଭେୟ୍ୟୁ''ନ୍ତି? ''ଆମ, ମହାରାଜା''ତି। ''ତେନ ହି ମେ, ଭନ୍ତେ, ଅଧିୱାସେତୁ ଭଗୱା ଅଜ୍ଜତନାୟ ଦାନଂ, ତେସଂ ଉଦ୍ଦିସିସ୍ସାମୀ''ତି? ଭଗୱା ଅଧିୱାସେସି। ରାଜା ନିୱେସନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ମହାଦାନଂ ପଟିୟାଦେତ୍ୱା ଭଗୱତୋ କାଲଂ ଆରୋଚାପେସି। ଭଗୱା ରାଜନ୍ତେପୁରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଞ୍ଞତ୍ତେ ଆସନେ ନିସୀଦି ସଦ୍ଧିଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନ। ତେପି ଖୋ ପେତା ''ଅପି ନାମ ଅଜ୍ଜ ଲଭେୟ୍ୟାମା''ତି ଗନ୍ତ୍ୱା ତିରୋକୁଟ୍ଟାଦୀସୁ ଅଟ୍ଠଂସୁ। ଭଗୱା ତଥା ଅକାସି, ୟଥା ତେ ସବ୍ବେୱ ରଞ୍ଞୋ ପାକଟା ଅହେସୁଂ। ରାଜା ଦକ୍ଖିଣୋଦକଂ ଦେନ୍ତୋ ''ଇଦଂ ମେ ଞାତୀନଂ ହୋତୂ''ତି

ଉଦ୍ଦିସି, ତଙ୍ଖଣଞ୍ଞେୱ ତେସଂ ପେତାନଂ ପଦୁମସଞ୍ଛନ୍ନା ପୋକ୍ଖରଣିଯୋ ନିବ୍ବତ୍ତିଂସୁ। ତେ ତତ୍ଥ ନ୍ହତ୍ୱା ଚ ପିୱିତ୍ୱା ଚ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧଦରଥକିଲମଥପିପାସା ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣା ଅହେସୁଂ। ରାଜା ଯାଗୁଖଜ୍ଜକଭୋଜନାନି ଦତ୍ୱା ଉଦ୍ଦିସି, ତଙ୍ଖଣଞ୍ଞେୱ ତେସଂ ଦିବ୍ବଯାଗୁଖଜ୍ଜକଭୋଜନାନି ନିବ୍ବତ୍ତିଂସୁ। ତେ ତାନି ପରିଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ପୀଣିନ୍ଦ୍ରିଯା ଅହେସୁଂ। ଅଥ ୱତ୍ଥସେନାସନାନି ଦତ୍ୱା ଉଦ୍ଦିସି। ତେସଂ ଦିବ୍ବୱତ୍ଥଦିବ୍ବଯାନଦିବ୍ବପାସାଦଦିବ୍ବପଚ୍ଚତ୍ଥରଣଦିବ୍ବସେଯ୍ୟାଦିଅଲଙ୍କାରୱିଧଯୋ ନିବ୍ବତ୍ତିଂସୁ। ସାପି ତେସଂ ସମ୍ପତ୍ତି ଯଥା ସବ୍ବାୱ ପାକଟା ହୋତି, ତଥା ଭଗୱା ଅଧିଟ୍ଠାସି। ରାଜା ଅତିୱିଯ ଅତ୍ତମନୋ ଅହୋସି। ତତୋ ଭଗୱା ଭୁତ୍ତାୱୀ ପୱାରିତୋ ରଞ୍ଞୋ ମାଗଧସ୍ସ ଅନୁମୋଦନତ୍ଥଂ ''ତିରୋକୁଟ୍ଟେସୁ ତିଟ୍ଠନ୍ତୀ''ତି ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି।

ଏତ୍ତାୱତା ଚ ''ଯେନ ଯତ୍ଥ ଯଦା ଯସ୍ମା, ତିରୋକୁଟ୍ଟଂ ପକାସିତଂ, ପକାସେତ୍ୱାନ ତଂ ସବ୍ବ''ନ୍ତି ଅଯଂ ମାତିକା ସଙ୍ଖେପତୋ ୱିତ୍ଥାରତୋ ଚ ୱିଭତ୍ତା ହୋତି।

ପଠମଗାଥାୱଣ୍ଣନା

୧। ଇଦାନି ଇମସ୍ସ ତିରୋକୁଟ୍ଟସ୍ସ ଯଥାକ୍କମଂ ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନଂ କରିସ୍ସାମ। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ପଠମଗାଥାଯ ତାୱ ତିରୋକୁଟ୍ଟାତି କୁଟ୍ଟାନଂ ପରଭାଗା ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ତିଟ୍ଠନ୍ତୀତି ନିସଜ୍ଜାଦିପ୍ପଟିକ୍ଖେପତୋ ଠାନକପ୍ପନୱଚନମେତଂ। ତେନ ଯଥା ପାକାରପରଭାଗଂ ପବ୍ବତପରଭାଗଞ୍ଚ ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ''ତିରୋପାକାରଂ ତିରୋପବ୍ବତଂ ଅସଜ୍ଜମାନୋ ଗଚ୍ଛତୀ''ତି ୱଦନ୍ତି, ଏୱମିଧାପି କୁଟ୍ଟସ୍ସ ପରଭାଗେସୁ ତିଟ୍ଠନ୍ତେ ''ତିରୋକୁଟ୍ଟେସୁ ତିଟ୍ଠନ୍ତୀ''ତି ଆହ। ସନ୍ଧିସିଙ୍ଘାଟକେସୁ ଚାତି ଏତ୍ଥ ସନ୍ଧିଯୋତି ଚତୁକ୍କୋଣରଚ୍ଛା ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି ଘରସନ୍ଧିଭିତ୍ତିସନ୍ଧିଆଲୋକସନ୍ଧିଯୋ ଚାପି। ସିଙ୍ଘାଟକାତି ତିକୋଣରଚ୍ଛା ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ତଦେକଜ୍ଝଂ କତ୍ୱା ପୁରିମେନ ସଦ୍ଧିଂ ସଙ୍ଘଟେନ୍ତୋ ''ସନ୍ଧିସିଙ୍ଘାଟକେସୁ ଚା''ତି ଆହ। ଦ୍ୱାରବାହାସୁ ତିଟ୍ଠନ୍ତୀତି ନଗରଦ୍ୱାରଘରଦ୍ୱାରାନଂ ବାହା ନିସ୍ସାଯ ତିଟ୍ଠନ୍ତି। ଆଗନ୍ତ୍ୱାନ ସକଂ ଘରନ୍ତି ଏତ୍ଥ ସକଂ ଘରଂ ନାମ ପୁବ୍ବଞାତିଘରମ୍ପି ଅତ୍ତନା ସାମିକଭାୱେନ ଅଜ୍ଝାୱୁତ୍ଥପୁବ୍ବଘରମ୍ପି। ତଦୁଭଯମ୍ପି ଯସ୍ମା ତେ ସକଘରସଞ୍ଞାଯ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି, ତସ୍ମା ''ଆଗନ୍ତ୍ୱାନ ସକଂ ଘର''ନ୍ତି ଆହ।

ଦୁତିଯଗାଥାୱଣ୍ଣନା

୨। ଏୱଂ ଭଗୱା ପୁବ୍ବେ ଅନଜ୍ଝାୱୁତ୍ଥପୁବ୍ବମ୍ପି ପୁବ୍ବଞାତିଘରଂ ବିମ୍ବିସାରନିୱେସନଂ ସକଘରସଞ୍ଞାଯ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତିରୋକୁଟ୍ଟସନ୍ଧିସିଙ୍ଘାଟକଦ୍ୱାରବାହାସୁ ଠିତେ ଇସ୍ସାମଚ୍ଛରିଯଫଲଂ ଅନୁଭୱନ୍ତେ, ଅପ୍ପେକଚ୍ଚେ ଦୀଘମସ୍ସୁକେସୱିକାରଧରେ ଅନ୍ଧକାରମୁଖେ ସିଥିଲବନ୍ଧନୱିଲମ୍ବମାନକିସଫରୁସକାଳଅଙ୍ଗପଚ୍ଚଙ୍ଗେ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଠିତୱନଦାହଦଡ୍ଢତାଲରୁକ୍ଖସଦିସେ, ଅପ୍ପେକଚ୍ଚେ ଜିଘଚ୍ଛାପିପାସାରଣିନିମ୍ମଥନେନ ଉଦରତୋ ଉଟ୍ଠାଯ ମୁଖତୋ ୱିନିଚ୍ଛରନ୍ତାଯ ଅଗ୍ଗିଜାଲାଯ ପରିଡଯ୍ହମାନସରୀରେ, ଅପ୍ପେକଚ୍ଚେ ସୂଚିଛିଦ୍ଦାଣୁମତ୍ତକଣ୍ଠବିଲତାଯ ପବ୍ବତାକାରକୁଚ୍ଛିତାଯ ଚ ଲଦ୍ଧମ୍ପି ପାନଭୋଜନଂ ଯାୱଦତ୍ଥଂ ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ଅସମତ୍ଥତାଯ ଖୁପ୍ପିପାସାପରେତେ ଅଞ୍ଞଂ ରସମୱିନ୍ଦମାନେ, ଅପ୍ପେକଚ୍ଚେ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ଅଞ୍ଞେସଂ ୱା ସତ୍ତାନଂ ପଭିନ୍ନଗଣ୍ଡପିଳକମୁଖା ପଗ୍ଘରିତରୁଧିରପୁବ୍ବଲସିକାଦିଂ ଲଦ୍ଧା ଅମତମିୱ ସାଯମାନେ ଅତିୱିଯ ଦୁଦ୍ଦସିକୱିରୂପଭଯାନକସରୀରେ ବହୂ ପେତେ ରଞ୍ଞୋ ନିଦସ୍ସେନ୍ତୋ –

''ତିରୋକୁଟ୍ଟେସୁ ତିଟ୍ଠନ୍ତି, ସନ୍ଧିସିଙ୍ଘାଟକେସୁ ଚ;

ଦ୍ୱାରବାହାସୁ ତିଟ୍ଠନ୍ତି, ଆଗନ୍ତ୍ୱାନ ସକଂ ଘର''ନ୍ତି। –

ୱତ୍ୱା ପୁନ ତେହି କତସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ ଦାରୁଣଭାୱଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ପହୂତେ ଅନ୍ନପାନମ୍ହୀ''ତି ଦୁତିଯଗାଥମାହ।

ତତ୍ଥ ପହୂତେତି ଅନପ୍ପକେ ବହୁମ୍ହି, ଯାୱଦତ୍ଥିକେତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଭ-କାରସ୍ସ ହି ହ-କାରୋ ଲବ୍ଭତି ''ପହୁ ସନ୍ତୋ ନ ଭରତୀ''ତିଆଦୀସୁ (ସୁ॰ ନି॰ ୯୮) ୱିଯ। କେଚି ପନ ''ବହୂତେ'' ଇତି ଚ ''ବହୂକେ'' ଇତି ଚ ପଠନ୍ତି। ପମାଦପାଠା ଏତେ । ଅନ୍ନେ ଚ ପାନମ୍ହି ଚ ଅନ୍ନପାନମ୍ହି। ଖଜ୍ଜେ ଚ ଭୋଜ୍ଜେ ଚ ଖଜ୍ଜଭୋଜ୍ଜେ, ଏତେନ ଅସିତପୀତଖାଯିତସାଯିତୱସେନ ଚତୁବ୍ବିଧଂ ଆହାରଂ ଦସ୍ସେତି। ଉପଟ୍ଠିତେତି ଉପଗମ୍ମ ଠିତେ, ସଜ୍ଜିତେ ପଟିଯତ୍ତେ ସମୋହିତେତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ନ ତେସଂ କୋଚି ସରତି, ସତ୍ତାନନ୍ତି ତେସଂ ପେତ୍ତିୱିସଯେ ଉପ୍ପନ୍ନାନଂ ସତ୍ତାନଂ କୋଚି ମାତା ୱା ପିତା ୱା ପୁତ୍ତୋ ୱା ନ ସରତି। କିଂ କାରଣା? କମ୍ମପଚ୍ଚଯା, ଅତ୍ତନା କତସ୍ସ ଅଦାନଦାନପ୍ପଟିସେଧନାଦିଭେଦସ୍ସ କଦରିଯକମ୍ମସ୍ସ ପଚ୍ଚଯା। ତଞ୍ହି ତେସଂ କମ୍ମଂ ଞାତୀନଂ ସରିତୁଂ ନ ଦେତି।

ତତିଯଗାଥାୱଣ୍ଣନା

୩। ଏୱଂ ଭଗୱା ଅନପ୍ପକେପି ଅନ୍ନପାନାଦିମ୍ହି ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତେ ‘‘ଅପି ନାମ ଅମ୍ହେ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ କିଞ୍ଚି ଦଦେୟ୍ୟୁ’’ନ୍ତି ଞାତୀ ପଚ୍ଚାସୀସନ୍ତାନଂ ୱିଚରତଂ ତେସଂ ପେତାନଂ ତେହି କତସ୍ସ ଅତିକଟୁକୱିପାକକରସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ ପଚ୍ଚଯେନ କସ୍ସଚି ଞାତିନୋ ଅନୁସ୍ସରଣମତ୍ତାଭାୱଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ –

‘‘ପହୂତେ ଅନ୍ନପାନମ୍ହି, ଖଜ୍ଜଭୋଜ୍ଜେ ଉପଟ୍ଠିତେ;

ନ ତେସଂ କୋଚି ସରତି, ସତ୍ତାନଂ କମ୍ମପଚ୍ଚଯା’’ତି। –

ୱତ୍ୱା ପୁନ ରଞ୍ଞୋ ପେତ୍ତିୱିସଯୂପପନ୍ନେ ଞାତକେ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଦିନ୍ନଂ ଦାନଂ ପସଂସନ୍ତୋ ‘‘ଏୱଂ ଦଦନ୍ତି ଞାତୀନ’’ନ୍ତି ତତିଯଗାଥମାହ।

ତତ୍ଥ ଏୱନ୍ତି ଉପମାୱଚନଂ। ତସ୍ସ ଦ୍ୱିଧା ସମ୍ବନ୍ଧୋ – ତେସଂ ସତ୍ତାନଂ କମ୍ମପଚ୍ଚଯା ଅସରନ୍ତେପି କିସ୍ମିଞ୍ଚି ଦଦନ୍ତି, ଞାତୀନଂ, ଯେ ଏୱଂ ଅନୁକମ୍ପକା ହୋନ୍ତୀତି ଚ ଯଥା ତଯା, ମହାରାଜ, ଦିନ୍ନଂ, ଏୱଂ ସୁଚିଂ ପଣୀତଂ କାଲେନ କପ୍ପିଯଂ ପାନଭୋଜନଂ ଦଦନ୍ତି ଞାତୀନଂ, ଯେ ହୋନ୍ତି ଅନୁକମ୍ପକାତି ଚ। ଦଦନ୍ତୀତି ଦେନ୍ତି ଉଦ୍ଦିସନ୍ତି ନିୟ୍ୟାତେନ୍ତି। ଞାତୀନନ୍ତି ମାତିତୋ ଚ ପିତିତୋ ଚ ସମ୍ବନ୍ଧାନଂ। ଯେତି ଯେ କେଚି ପୁତ୍ତା ୱା ଧୀତରୋ ୱା ଭାତରୋ ୱା ହୋନ୍ତୀତି ଭୱନ୍ତି। ଅନୁକମ୍ପକାତି ଅତ୍ଥକାମା ହିତେସିନୋ। ସୁଚିନ୍ତି ୱିମଲଂ ଦସ୍ସନେୟ୍ୟଂ ମନୋରମଂ ଧମ୍ମିକଂ ଧମ୍ମଲଦ୍ଧଂ। ପଣୀତନ୍ତି ଉତ୍ତମଂ ସେଟ୍ଠଂ। କାଲେନାତି ଞାତିପେତାନଂ ତିରୋକୁଟ୍ଟାଦୀସୁ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଠିତକାଲେନ। କପ୍ପିଯନ୍ତି ଅନୁଚ୍ଛୱିକଂ ପତିରୂପଂ ଅରିଯାନଂ ପରିଭୋଗାରହଂ। ପାନଭୋଜନନ୍ତି ପାନଞ୍ଚ ଭୋଜନଞ୍ଚ। ଇଧ ପାନଭୋଜନମୁଖେନ ସବ୍ବୋପି ଦେୟ୍ୟଧମ୍ମୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ।

ଚତୁତ୍ଥଗାଥାପୁବ୍ବଦ୍ଧୱଣ୍ଣନା

୪। ଏୱଂ ଭଗୱା ରଞ୍ଞା ମାଗଧେନ ପେତଭୂତାନଂ ଞାତୀନଂ ଅନୁକମ୍ପାଯ ଦିନ୍ନଂ ପାନଭୋଜନଂ ପସଂସନ୍ତୋ –

‘‘ଏୱଂ ଦଦନ୍ତି ଞାତୀନଂ, ଯେ ହୋନ୍ତି ଅନୁକମ୍ପକା;

ସୁଚିଂ ପଣୀତଂ କାଲେନ, କପ୍ପିଯଂ ପାନଭୋଜନ’’ନ୍ତି। –

ୱତ୍ୱା ପୁନ ଯେନ ପକାରେନ ଦିନ୍ନଂ ତେସଂ ହୋତି, ତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଇଦଂ ୱୋ ଞାତୀନଂ ହୋତୂ’’ତି ଚତୁତ୍ଥଗାଥାଯ ପୁବ୍ବଦ୍ଧମାହ ତଂ ତତିଯଗାଥାଯ ପୁବ୍ବଦ୍ଧେନ ସମ୍ବନ୍ଧିତବ୍ବଂ –

‘‘ଏୱଂ ଦଦନ୍ତି ଞାତୀନଂ, ଯେ ହୋନ୍ତି ଅନୁକମ୍ପକା ;

ଇଦଂ ୱୋ ଞାତୀନଂ ହୋତୁ, ସୁଖିତା ହୋନ୍ତୁ ଞାତଯୋ’’ତି।

ତେନ ‘‘ଇଦଂ ୱୋ ଞାତୀନଂ ହୋତୂତି ଏୱଂ ଦଦନ୍ତି, ନୋ ଅଞ୍ଞଥା’’ତି ଏତ୍ଥ ଆକାରତ୍ଥେନ ଏୱଂସଦ୍ଦେନ ଦାତବ୍ବାକାରନିଦସ୍ସନଂ କତଂ ହୋତି।

ତତ୍ଥ ଇଦନ୍ତି ଦେୟ୍ୟଧମ୍ମନିଦସ୍ସନଂ। ୱୋତି ‘‘କଚ୍ଚି ପନ ୱୋ ଅନୁରୁଦ୍ଧା ସମଗ୍ଗା ସମ୍ମୋଦମାନା’’ତି ଚ (ମ। ନି। ୧।୩୨୬; ମହାୱ। ୪୬୬), ‘‘ଯେହି ୱୋ ଅରିଯା’’ତି ଚ ଏୱମାଦୀସୁ ୱିଯ କେୱଲଂ ନିପାତମତ୍ତଂ, ନ ସାମିୱଚନଂ। ଞାତୀନଂ ହୋତୂତି ପେତ୍ତିୱିସଯେ ଉପ୍ପନ୍ନାନଂ ଞାତକାନଂ ହୋତୁ। ସୁଖିତା ହୋନ୍ତୁ ଞାତଯୋତି ତେ ପେତ୍ତିୱିସଯୂପପନ୍ନା ଞାତଯୋ ଇଦଂ ପଚ୍ଚନୁଭୱନ୍ତା ସୁଖିତା ହୋନ୍ତୂତି।

ଚତୁତ୍ଥଗାଥାପରଦ୍ଧପଞ୍ଚମଗାଥାପୁବ୍ବଦ୍ଧୱଣ୍ଣନା

୪-୫। ଏୱଂ ଭଗୱା ଯେନ ପକାରେନ ପେତ୍ତିୱିସଯୂପପନ୍ନାନଂ ଞାତୀନଂ ଦାତବ୍ବଂ, ତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଇଦଂ ୱୋ ଞାତୀନଂ ହୋତୁ, ସୁଖିତା ହୋନ୍ତୁ ଞାତଯୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ପୁନ ଯସ୍ମା ‘‘ଇଦଂ ୱୋ ଞାତୀନଂ ହୋତୂ’’ତି ୱୁତ୍ତେପି ନ ଅଞ୍ଞେନ କତଂ କମ୍ମଂ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଫଲଦଂ ହୋତି, କେୱଲନ୍ତୁ ତଥା ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଦିୟ୍ୟମାନଂ ତଂ ୱତ୍ଥୁ ଞାତୀନଂ କୁସଲକମ୍ମସ୍ସ ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି। ତସ୍ମା ଯଥା ତେସଂ ତସ୍ମିଂଯେୱ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ତଙ୍ଖଣେ ଫଲନିବ୍ବତ୍ତକଂ କୁସଲକମ୍ମଂ ହୋତି, ତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ତେ ଚ ତତ୍ଥା’’ତି ଚତୁତ୍ଥଗାଥାଯ ପଚ୍ଛିମଦ୍ଧଂ ‘‘ପହୂତେ ଅନ୍ନପାନମ୍ହୀ’’ତି ପଞ୍ଚମଗାଥାଯ ପୁବ୍ବଦ୍ଧଞ୍ଚ ଆହ।

ତେସଂ ଅତ୍ଥୋ – ତେ ଞାତିପେତା ଯତ୍ଥ ତଂ ଦାନଂ ଦୀୟତି, ତତ୍ଥ ସମନ୍ତତୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ସମାଗନ୍ତ୍ୱା, ସମୋଧାୟ ୱା ଏକଜ୍ଝଂ ହୁତ୍ୱାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି, ସମ୍ମା ଆଗତା ସମାଗତା ''ଇମେ ନୋ ଞାତୟୋ ଅମ୍ହାକଂ ଅତ୍ଥାୟ ଦାନଂ ଉଦ୍ଦିସିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି ଏତଦତ୍ଥଂ ସମ୍ମା ଆଗତା ହୁତ୍ୱାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ପହୂତେ ଅନ୍ନପାନମ୍ହୀତି ତସ୍ମିଂ ଅତ୍ତନୋ ଉଦ୍ଦିସ୍ସମାନେ ପହୂତେ ଅନ୍ନପାନମ୍ହି। ସକ୍କଚ୍ଚଂ ଅନୁମୋଦରେତି ଅଭିସଦ୍ଦହନ୍ତା କମ୍ମଫଲଂ ଅୱିଜହନ୍ତା ଚିତ୍ତୀକାରଂ ଅୱିକ୍ଖିତ୍ତଚିତ୍ତା ହୁତ୍ୱା ''ଇଦଂ ନୋ ଦାନଂ ହିତାୟ ସୁଖାୟ ହୋତୂ''ତି ମୋଦନ୍ତି ଅନୁମୋଦନ୍ତି, ପୀତିସୋମନସ୍ସଜାତା ହୋନ୍ତୀତି।

ପଞ୍ଚମଗାଥାପରଦ୍ଧଛଟ୍ଠଗାଥାପୁବ୍ବଦ୍ଧୱଣ୍ଣନା

୫-୬। ଏୱଂ ଭଗୱା ଯଥା ପେତ୍ତିୱିସୟୂପପନ୍ନାନଂ ତଙ୍ଖଣେ ଫଲନିବ୍ବତ୍ତକଂ କୁସଲଂ କମ୍ମଂ ହୋତି, ତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ –

''ତେ ଚ ତତ୍ଥ ସମାଗନ୍ତ୍ୱା, ଞାତିପେତା ସମାଗତା;

ପହୂତେ ଅନ୍ନପାନମ୍ହି, ସକ୍କଚ୍ଚଂ ଅନୁମୋଦରେ''ତି। –

ୱତ୍ୱା ପୁନ ଞାତକେ ନିସ୍ସାୟ ନିବ୍ବତ୍ତକୁସଲକମ୍ମଫଲଂ ପଚ୍ଚନୁଭୋନ୍ତାନଂ ତେସଂ ଞାତୀ ଆରବ୍ଭ ଥୋମନାକାରଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ଚିରଂ ଜୀୱନ୍ତୂ''ତି ପଞ୍ଚମଗାଥାୟ ପଚ୍ଛିମଦ୍ଧଂ ''ଅମ୍ହାକଞ୍ଚ କତା ପୂଜା''ତି ଛଟ୍ଠଗାଥାୟ ପୁବ୍ବଦ୍ଧଞ୍ଚ ଆହ।

ତେସଂ ଅତ୍ଥୋ – ଚିରଂ ଜୀୱନ୍ତୂତି ଚିରଜୀୱିନୋ ଦୀଘାୟୁକା ହୋନ୍ତୁ। ନୋ ଞାତୀତି ଅମ୍ହାକଂ ଞାତକା। ଯେସଂ ହେତୂତି ଯେ ନିସ୍ସାୟ ଯେସଂ କାରଣା। ଲଭାମସେତି ଲଭାମ। ଅତ୍ତନା ତଙ୍ଖଣଂ ପଟିଲଦ୍ଧସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅପଦିସନ୍ତା ଭଣନ୍ତି। ପେତାନଞ୍ହି ଅତ୍ତନୋ ଅନୁମୋଦନେନ, ଦାୟକାନଂ ଉଦ୍ଦେସେନ, ଦକ୍ଖିଣେୟ୍ୟସମ୍ପଦାୟ ଚାତି ତୀହି ଅଙ୍ଗେହି ଦକ୍ଖିଣା ସମିଜ୍ଝତି, ତଙ୍ଖଣେ ଫଲନିବ୍ବତ୍ତିକା ହୋତି। ତତ୍ଥ ଦାୟକା ୱିସେସହେତୁ। ତେନାହଂସୁ ''ଯେସଂ ହେତୁ ଲଭାମସେ''ତି। ଅମ୍ହାକଞ୍ଚ କତା ପୂଜାତି ''ଇଦଂ ୱୋ ଞାତୀନଂ ହୋତୂ''ତି ଏୱଂ ଇମଂ ଦାନଂ ଉଦ୍ଦିସନ୍ତେହି ଅମ୍ହାକଞ୍ଚ ପୂଜା କତା। ଦାୟକା ଚ ଅନିପ୍ଫଲାତି ଯସ୍ମା ସନ୍ତାନେ ପରିଚ୍ଚାଗମୟଂ କମ୍ମଂ କତଂ, ତସ୍ସ ତତ୍ଥେୱ ଫଲଦାନତୋ ଦାୟକା ଚ ଅନିପ୍ଫଲାତି।

ଏତ୍ଥାହ – ''କିଂ ପନ ପେତ୍ତିୱିସୟୂପପନ୍ନା ଏୱ ଞାତୟୋ ଲଭନ୍ତି, ଉଦାହୁ ଅଞ୍ଞେପି ଲଭନ୍ତୀ''ତି ? ୱୁଚ୍ଚତେ – ଭଗୱତା ଏୱେତଂ ବ୍ୟାକତଂ ଜାଣୁସ୍ସୋଣିନା ବ୍ରାହ୍ମଣେନ ପୁଟ୍ଠେନ, କିମେତ୍ଥ ଅମ୍ହେହି ୱତ୍ତବ୍ବଂ ଅତ୍ଥି। ୱୁତ୍ତଂ ହେତଂ –

''ମୟମସ୍ସୁ, ଭୋ ଗୋତମ, ବ୍ରାହ୍ମଣା ନାମ ଦାନାନି ଦେମ, ସଦ୍ଧାନି କରୋମ 'ଇଦଂ ଦାନଂ ପେତାନଂ ଞାତିସାଲୋହିତାନଂ ଉପକପ୍ପତୁ, ଇଦଂ ଦାନଂ ପେତା ଞାତିସାଲୋହିତା ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତୂ'ତି, କଚ୍ଚି ତଂ, ଭୋ ଗୋତମ, ଦାନଂ ପେତାନଂ ଞାତିସାଲୋହିତାନଂ ଉପକପ୍ପତି, କଚ୍ଚି ତେ ପେତା ଞାତିସାଲୋହିତା ତଂ ଦାନଂ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତୀତି। ଠାନେ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଉପକପ୍ପତି, ନୋ ଅଟ୍ଠାନେତି।

''କତମଂ ପନ ତଂ, ଭୋ ଗୋତମ, ଠାନଂ, କତମଂ ଅଟ୍ଠାନନ୍ତି? ଇଧ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଏକଚ୍ଚୋ ପାଣାତିପାତୀ ହୋତି...ପେ... ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକୋ ହୋତି, ସୋ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ନିରୟଂ ଉପପଜ୍ଜତି। ଯୋ ନେରୟିକାନଂ ସତ୍ତାନଂ ଆହାରୋ, ତେନ ସୋ ତତ୍ଥ ଯାପେତି, ତେନ ସୋ ତତ୍ଥ ତିଟ୍ଠତି। ଇଦଂ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଅଟ୍ଠାନଂ, ଯତ୍ଥ ଠିତସ୍ସ ତଂ ଦାନଂ ନ ଉପକପ୍ପତି।

''ଇଧ ପନ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଏକଚ୍ଚୋ ପାଣାତିପାତୀ ହୋତି...ପେ... ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକୋ ହୋତି, ସୋ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିଂ ଉପପଜ୍ଜତି। ଯୋ ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିକାନଂ ସତ୍ତାନଂ ଆହାରୋ, ତେନ ସୋ ତତ୍ଥ ଯାପେତି, ତେନ ସୋ ତତ୍ଥ ତିଟ୍ଠତି। ଇଦମ୍ପି ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଅଟ୍ଠାନଂ, ଯତ୍ଥ ଠିତସ୍ସ ତଂ ଦାନଂ ନ ଉପକପ୍ପତି।

''ଇଧ ପନ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଏକଚ୍ଚୋ ପାଣାତିପାତା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି...ପେ... ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକୋ ହୋତି, ସୋ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ମନୁସ୍ସାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତି...ପେ... ଦେୱାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତି। ଯୋ ଦେୱାନଂ ଆହାରୋ, ତେନ ସୋ ତତ୍ଥ ଯାପେତି, ତେନ ସୋ ତତ୍ଥ ତିଟ୍ଠତି। ଇଦମ୍ପି ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଅଟ୍ଠାନଂ, ଯତ୍ଥ ଠିତସ୍ସ ତଂ ଦାନଂ ନ ଉପକପ୍ପତି।

''ଇଧ ପନ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଏକଚ୍ଚୋ ପାଣାତିପାତୀ ହୋତି...ପେ... ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକୋ ହୋତି, ସୋ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ପେତ୍ତିୱିସୟଂ ଉପପଜ୍ଜତି। ଯୋ ପେତ୍ତିୱେସୟିକାନଂ ସତ୍ତାନଂ ଆହାରୋ, ତେନ ସୋ ତତ୍ଥ ଯାପେତି, ତେନ ସୋ ତତ୍ଥ ତିଟ୍ଠତି। ଯଂ ୱା ପନସ୍ସ ଇତୋ ଅନୁପୱେଚ୍ଛନ୍ତି ମିତ୍ତାମଚ୍ଚା

ୱା ଞାତିସାଲୋହିତା ୱା, ତେନ ସୋ ତତ୍ଥ ଯାପେତି, ତେନ ସୋ ତତ୍ଥ ତିଟ୍ଠତି। ଇଦଂ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଠାନଂ, ଯତ୍ଥ ଠିତସ୍ସ ତଂ ଦାନଂ ଉପକପ୍ପତୀତି।

‘‘ସଚେ ପନ, ଭୋ ଗୋତମ, ସୋ ପେତୋ ଞାତିସାଲୋହିତୋ ତଂ ଠାନଂ ଅନୁପପନ୍ନୋ ହୋତି, କୋ ତଂ ଦାନଂ ପରିଭୁଞ୍ଜତୀତି? ଅଞ୍ଞେପିସ୍ସ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ପେତା ଞାତିସାଲୋହିତା ତଂ ଠାନଂ ଉପପନ୍ନା ହୋନ୍ତି, ତେ ତଂ ଦାନଂ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତୀତି।

‘‘ସଚେ ପନ, ଭୋ ଗୋତମ, ସୋ ଚେୱ ପେତୋ ଞାତିସାଲୋହିତୋ ତଂ ଠାନଂ ଅନୁପପନ୍ନୋ ହୋତି, ଅଞ୍ଞେପିସ୍ସ ପେତା ଞାତିସାଲୋହିତା ତଂ ଠାନଂ ଅନୁପପନ୍ନା ହୋନ୍ତି, କୋ ତଂ ଦାନଂ ପରିଭୁଞ୍ଜତୀତି? ଅଟ୍ଠାନଂ ଖୋ ଏତଂ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଅନୱକାସୋ, ଯଂ ତଂ ଠାନଂ ୱିୱିତ୍ତଂ ଅସ୍ସ ଇମିନା ଦୀଘେନ ଅଦ୍ଧୁନା ଯଦିଦଂ ପେତେହି ଞାତିସାଲୋହିତେହି। ଅପିଚ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଦାୟକୋପି ଅନିପ୍ଫଲୋ’’ତି (ଅ॰ ନି॰ ୧୦।୧୭୭)।

ଛଟ୍ଠଗାଥାପରଦ୍ଧସତ୍ତମଗାଥାୱଣ୍ଣନା

୬-୭. ଏୱଂ ଭଗୱା ରଞ୍ଞୋ ମାଗଧସ୍ସ ପେତ୍ତିୱିସୟୂପପନ୍ନାନଂ ପୁବ୍ବଞାତୀନଂ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ନିସ୍ସାୟ ଥୋମେନ୍ତୋ ‘‘ଏତେ ତେ, ମହାରାଜ, ଞାତୀ ଇମାୟ ଦାନସମ୍ପଦାୟ ଅତ୍ତମନା ଏୱଂ ଥୋମେନ୍ତୀ’’ତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ –

‘‘ଚିରଂ ଜୀୱନ୍ତୁ ନୋ ଞାତୀ, ୟେସଂ ହେତୁ ଲଭାମସେ;

ଅମ୍ହାକଞ୍ଚ କତା ପୂଜା, ଦାୟକା ଚ ଅନିପ୍ଫଲା’’ତି। –

ୱତ୍ୱା ପୁନ ତେସଂ ପେତ୍ତିୱିସୟୂପପନ୍ନାନଂ ଅଞ୍ଞସ୍ସ କସିଗୋରକ୍ଖାଦିନୋ ସମ୍ପତ୍ତିପଟିଲାଭକାରଣସ୍ସ ଅଭାୱଂ ଇତୋ ଦିନ୍ନେନ ଯାପନଭାୱଞ୍ଚ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ନ ହି ତତ୍ଥ କସୀ ଅତ୍ଥୀ’’ତି ଛଟ୍ଠଗାଥାୟ ପଚ୍ଛିମଦ୍ଧଂ ‘‘ୱଣିଜ୍ଜା ତାଦିସୀ’’ତି ଇମଂ ସତ୍ତମଗାଥଞ୍ଚ ଆହ।

ତତ୍ରାୟଂ ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନା – ନ ହି, ମହାରାଜ, ତତ୍ଥ ପେତ୍ତିୱିସୟେ କସି ଅତ୍ଥି, ଯଂ ନିସ୍ସାୟ ତେ ପେତା ସମ୍ପତ୍ତିଂ ପଟିଲଭେୟ୍ୟୁଂ। ଗୋରକ୍ଖେତ୍ଥ ନ ୱିଜ୍ଜତୀତି ନ କେୱଲଂ କସି ଏୱ, ଗୋରକ୍ଖାପି ଏତ୍ଥ ପେତ୍ତିୱିସୟେ ନ ୱିଜ୍ଜତି, ଯଂ ନିସ୍ସାୟ ତେ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ପଟିଲଭେୟ୍ୟୁଂ। ୱଣିଜ୍ଜା ତାଦିସୀ ନତ୍ଥୀତି ୱାଣିଜ୍ଜାପି ତାଦିସୀ ନତ୍ଥି, ଯା ତେସଂ ସମ୍ପତ୍ତିପଟିଲାଭହେତୁ ଭୱେୟ୍ୟ। ହିରଞ୍ଞେନ କୟାକୟନ୍ତି ହିରଞ୍ଞେନ କୟୱିକ୍କୟମ୍ପି ତତ୍ଥ ତାଦିସଂ ନତ୍ଥି, ଯଂ ତେସଂ ସମ୍ପତ୍ତିପଟିଲାଭହେତୁ ଭୱେୟ୍ୟ। ଇତୋ ଦିନ୍ନେନ ଯାପେନ୍ତି, ପେତା କାଲଗତା ତହିନ୍ତି କେୱଲଂ ପନ ଇତୋ ଞାତୀହି ୱା ମିତ୍ତାମଚ୍ଚେହି ୱା ଦିନ୍ନେନ ଯାପେନ୍ତି, ଅତ୍ତଭାୱଂ ଗମେନ୍ତି। ପେତାତି ପେତ୍ତିୱିସୟୂପପନ୍ନା ସତ୍ତା। କାଲଗତାତି ଅତ୍ତନୋ ମରଣକାଲେନ ଗତା, ‘‘କାଲକତା’’ତି ୱା ପାଠୋ, କତକାଲା କତମରଣାତି ଅତ୍ଥୋ। ତହିନ୍ତି ତସ୍ମିଂ ପେତ୍ତିୱିସୟେ।

ଅଟ୍ଠମନୱମଗାଥାଦ୍ୱୟୱଣ୍ଣନା

୮-୯. ଏୱଂ ‘‘ଇତୋ ଦିନ୍ନେନ ଯାପେନ୍ତି, ପେତା କାଲଗତା ତହି’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଇଦାନି ଉପମାହି ତମତ୍ଥଂ ପକାସେନ୍ତୋ ‘‘ଉନ୍ନମେ ଉଦକଂ ୱୁଟ୍ଠ’’ନ୍ତି ଇଦଂ ଗାଥାଦ୍ୱୟମାହ।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଯଥା ଉନ୍ନତେ ଥଲେ ଉସ୍ସାଦେ ଭୂମିଭାଗେ ମେଘେହି ଅଭିୱୁଟ୍ଠଂ ଉଦକଂ ନିନ୍ନଂ ପୱତ୍ତତି, ଯୋ ଯୋ ଭୂମିଭାଗୋ ନିନ୍ନୋ ଓଣତୋ, ତଂ ତଂ ପୱତ୍ତତି ଗଚ୍ଛତି ପାପୁଣାତି, ଏୱମେୱ ଇତୋ ଦିନ୍ନଂ ଦାନଂ ପେତାନଂ ଉପକପ୍ପତି ନିଟ୍ଠତି, ପାତୁଭୱତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ନିନ୍ନମିୱ ହି ଉଦକପ୍ପୱତ୍ତିୟା ଠାନଂ ପେତଲୋକୋ ଦାନୂପକପ୍ପନାୟ। ଯଥାହ – ‘‘ଇଦଂ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଠାନଂ, ଯତ୍ଥ ଠିତସ୍ସ ତଂ ଦାନଂ ଉପକପ୍ପତୀ’’ତି (ଅ॰ ନି॰ ୧୦।୧୭୭)। ଯଥା ଚ କନ୍ଦରପଦରସାଖାପସାଖକୁସୋବ୍ଭମହାସୋବ୍ଭସନ୍ନିପାତେହି ୱାରିୱହା ମହାନଜ୍ଜୋ ପୂରା ହୁତ୍ୱା ସାଗରଂ ପରିପୂରେନ୍ତି, ଏୱମ୍ପି ଇତୋ ଦିନ୍ନଦାନଂ ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ପେତାନଂ ଉପକପ୍ପତୀତି।

ଦସମଗାଥାୱଣ୍ଣନା

୧୦. ଏୱଂ ଭଗୱା ‘‘ଇତୋ ଦିନ୍ନେନ ଯାପେନ୍ତି, ପେତା କାଲଗତା ତହି’’ନ୍ତି ଇମଂ ଅତ୍ଥଂ ଉପମାହି ପକାସେତ୍ୱା ପୁନ ଯସ୍ମା ତେ ପେତା ‘‘ଇତୋ କିଞ୍ଚି ଲଚ୍ଛାମା’’ତି ଆସାଭିଭୂତା ଞାତିଘରଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱାପି ‘‘ଇଦଂ ନାମ ନୋ ଦେଥା’’ତି ଯାଚିତୁଂ ଅସମତ୍ଥା, ତସ୍ମା ତେସଂ ଇମାନି ଅନୁସ୍ସରଣୱତ୍ଥୂନି ଅନୁସ୍ସରନ୍ତୋ କୁଲପୁତ୍ତୋ ଦକ୍ଖିଣଂ ଦଜ୍ଜାତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଅଦାସି ମେ’’ତି ଇମଂ ଗାଥମାହ।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ‘‘ଇଦଂ ନାମ ମେ ଧନଂ ୱା ଧଞ୍ଞଂ ୱା ଅଦାସୀ’’ତି ଚ, ‘‘ଇଦଂ ନାମ ମେ କିଚ୍ଚଂ ଅତ୍ତନା ଉସ୍ସୋଗମାପଜ୍ଜନ୍ତୋ ଅକାସୀ’’ତି ଚ, ‘‘ଅମୁ ମେ ମାତିତୋ ୱା ପିତିତୋ ୱା ସମ୍ବନ୍ଧତ୍ତା ଞାତୀ’’ତି ଚ ସିନେହୱସେନ ତାଣସମତ୍ଥତାଯ ‘‘ମିତ୍ତା’’ତି ଚ, ‘‘ଅସୁକୋ ମେ ସହ ପଂସୁକୀଳିଅକୋ ସଖା’’ତି ଚ ଏୱଂ ସବ୍ବମନୁସ୍ସରନ୍ତୋ ପେତାନଂ ଦକ୍ଖିଣଂ ଦଜ୍ଜା, ଦାନଂ ନିଯ୍ଯାତେଯ୍ଯାତି। ଅପରୋ ପାଠୋ ‘‘ପେତାନଂ ଦକ୍ଖିଣା ଦଜ୍ଜା’’ତି। ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଦାତବ୍ବାତି ଦଜ୍ଜା। କା ସା? ପେତାନଂ ଦକ୍ଖିଣା, ତେନେୱ ‘‘ଅଦାସି ମେ’’ତିଆଦିନା ନଯେନ ପୁବ୍ବେ କତମନୁସ୍ସରଂ ଅନୁସ୍ସରତାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। କରଣୱଚନପ୍ପସଙ୍ଗେ ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଏକାଦସମଗାଥାୱଣ୍ଣନା

୧୧। ଏୱଂ ଭଗୱା ପେତାନଂ ଦକ୍ଖିଣାନିଯ୍ଯାତନେ କାରଣଭୂତାନି ଅନୁସ୍ସରଣୱତ୍ଥୂନି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ –

‘‘ଅଦାସି ମେ ଅକାସି ମେ, ଞାତିମିତ୍ତା ସଖା ଚ ମେ;

ପେତାନଂ ଦକ୍ଖିଣଂ ଦଜ୍ଜା, ପୁବ୍ବେ କତମନୁସ୍ସର’’ନ୍ତି। –

ୱତ୍ୱା ପୁନ ଯେ ଞାତିମରଣେନ ରୁଣ୍ଣସୋକାଦିପରା ଏୱ ହୁତ୍ୱା ତିଟ୍ଠନ୍ତି, ନ ତେସଂ ଅତ୍ଥାଯ କିଞ୍ଚି ଦେନ୍ତି, ତେସଂ ତଂ ରୁଣ୍ଣସୋକାଦି କେୱଲଂ ଅତ୍ତପରିତାପନମେୱ ହୋତି, ନ ପେତାନଂ କିଞ୍ଚି ଅତ୍ଥଂ ନିପ୍ଫାଦେତୀତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ନ ହି ରୁଣ୍ଣଂ ୱା’’ତି ଇମଂ ଗାଥମାହ।

ତତ୍ଥ ରୁଣ୍ଣନ୍ତି ରୋଦନା ରୋଦିତତ୍ତଂ ଅସ୍ସୁପାତନଂ, ଏତେନ କାଯପରିସ୍ସମଂ ଦସ୍ସେତି। ସୋକୋତି ସୋଚନା ସୋଚିତତ୍ତଂ, ଏତେନ ଚିତ୍ତପରିସ୍ସମଂ ଦସ୍ସେତି। ଯା ଚଞ୍ଞାତି ଯା ଚ ରୁଣ୍ଣସୋକେହି ଅଞ୍ଞା। ପରିଦେୱନାତି ଞାତିବ୍ଯସନେନ ଫୁଟ୍ଠସ୍ସ ଲାଲପ୍ପନା, ‘‘କହଂ ଏକପୁତ୍ତକ ପିଯ ମନାପା’’ତି ଏୱମାଦିନା ନଯେନ ଗୁଣସଂୱଣ୍ଣନା, ଏତେନ ୱଚୀପରିସ୍ସମଂ ଦସ୍ସେତି।

ଦ୍ୱାଦସମଗାଥାୱଣ୍ଣନା

୧୨। ଏୱଂ ଭଗୱା ‘‘ରୁଣ୍ଣଂ ୱା ସୋକୋ ୱା ଯା ଚଞ୍ଞା ପରିଦେୱନା, ସବ୍ବମ୍ପି ତଂ ପେତାନଂ ଅତ୍ଥାଯ ନ ହୋତି, କେୱଲନ୍ତୁ ଅତ୍ତାନଂ ପରିତାପନମତ୍ତମେୱ, ଏୱଂ ତିଟ୍ଠନ୍ତି ଞାତଯୋ’’ତି ରୁଣ୍ଣାଦୀନଂ ନିରତ୍ଥକଭାୱଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ପୁନ ମାଗଧରାଜେନ ଯା ଦକ୍ଖିଣା ଦିନ୍ନା, ତସ୍ସା ସାତ୍ଥକଭାୱଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଅଯଞ୍ଚ ଖୋ ଦକ୍ଖିଣା’’ତି ଇମଂ ଗାଥମାହ।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଅଯଞ୍ଚ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଦକ୍ଖିଣା ତଯା ଅଜ୍ଜ ଅତ୍ତନୋ ଞାତିଗଣଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଦିନ୍ନା , ସା ଯସ୍ମା ସଙ୍ଘୋ ଅନୁତ୍ତରଂ ପୁଞ୍ଞକ୍ଖେତ୍ତଂ ଲୋକସ୍ସ, ତସ୍ମା ସଙ୍ଘମ୍ହି ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତା ଅସ୍ସ ପେତଜନସ୍ସ ଦୀଘରତ୍ତଂ ହିତାଯ ଉପକପ୍ପତି ସମ୍ପଜ୍ଜତି ଫଲତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଉପକପ୍ପତୀତି ଚ ଠାନସୋ ଉପକପ୍ପତି, ତଂଖଣଂଯେୱ ଉପକପ୍ପତି, ନ ଚିରେନ। ଯଥା ହି ତଂଖଣଞ୍ଞେୱ ପଟିଭନ୍ତଂ ‘‘ଠାନସୋୱେତଂ ତଥାଗତଂ ପଟିଭାତୀ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଏୱମିଧାପି ତଂଖଣଂଯେୱ ଉପକପ୍ପନ୍ତା ‘‘ଠାନସୋ ଉପକପ୍ପତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତା। ଯଂ ୱା ତଂ ‘‘ଇଦଂ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଠାନଂ, ଯତ୍ଥ ଠିତସ୍ସ ତଂ ଦାନଂ ଉପକପ୍ପତୀ’’ତି (ଅ॰ ନି॰ ୧୦।୧୭୭) ୱୁତ୍ତଂ, ତତ୍ଥ ଖୁପ୍ପିପାସିକୱନ୍ତାସପରଦତ୍ତୂପଜୀୱିନିଜ୍ଝାମତଣ୍ହିକାଦିଭେଦଭିନ୍ନେ ଠାନେ ଉପକପ୍ପତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ଯଥା କହାପଣଂ ଦେନ୍ତୋ ‘‘କହାପଣସୋ ଦେତୀ’’ତି ଲୋକେ ୱୁଚ୍ଚତି। ଇମସ୍ମିଞ୍ଚ ଅତ୍ଥୱିକପ୍ପେ ଉପକପ୍ପତୀତି ପାତୁଭୱତି, ନିବ୍ବତ୍ତତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ତେରସମଗାଥାୱଣ୍ଣନା

୧୩। ଏୱଂ ଭଗୱା ରଞ୍ଞା ଦିନ୍ନାଯ ଦକ୍ଖିଣାଯ ସାତ୍ଥକଭାୱଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ –

‘‘ଅଯଞ୍ଚ ଖୋ ଦକ୍ଖିଣା ଦିନ୍ନା, ସଙ୍ଘମ୍ହି ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତା;

ଦୀଘରତ୍ତଂ ହିତାଯସ୍ସ, ଠାନସୋ ଉପକପ୍ପତୀ’’ତି। –

ୱତ୍ୱା ପୁନ ଯସ୍ମା ଇମଂ ଦକ୍ଖିଣଂ ଦେନ୍ତେନ ଞାତୀନଂ ଞାତୀହି କତ୍ତବ୍ବକିଚ୍ଚକରଣୱସେନ ଞାତିଧମ୍ମୋ ନିଦସ୍ସିତୋ, ବହୁଜନସ୍ସ ପାକଟୀକତୋ, ନିଦସ୍ସନଂ

ୱା କତୋ, ତୁମ୍ହେହିପି ଞାତୀନଂ ଏୱମେୱ ଞାତୀହି କତ୍ତବ୍ବକିଚ୍ଚକରଣୱସେନ ଞାତିଧମ୍ମୋ ପରିପୂରେତବ୍ବୋ, ନ ନିରତ୍ଥକେହି ରୁଣ୍ଣାଦୀହି ଅତ୍ତା ପରିତାପେତବ୍ବୋତି ଚ ପେତେ ଦିବ୍ବସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅଧିଗମେନ୍ତେନ ପେତାନଂ ପୂଜା କତା ଉଳାରା, ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଅନ୍ନପାନାଦୀହି ସନ୍ତପ୍ପେନ୍ତେନ ଭିକ୍ଖୂନଂ ବଲଂ ଅନୁପଦିନ୍ନଂ, ଅନୁକମ୍ପାଦିଗୁଣପରିୱାରସ୍ସ ଚାଗଚେତନଂ ନିବ୍ବତ୍ତେନ୍ତେନ ଅନପ୍ପକଂ ପୁଞ୍ଞଂ ପସୁତଂ, ତସ୍ମା ଭଗୱା ଇମେହି ଯଥାଭୂତଗୁଣେହି ରାଜାନଂ ସମ୍ପହଂସେନ୍ତୋ –

‘‘ସୋ ଞାତିଧମ୍ମୋ ଚ ଅଯଂ ନିଦସ୍ସିତୋ,

ପେତାନ ପୂଜା ଚ କତା ଉଳାରା;

ବଲଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୂନମନୁପ୍ପଦିନ୍ନଂ,

ତୁମ୍ହେହି ପୁଞ୍ଞଂ ପସୁତଂ ଅନପ୍ପକ’’ନ୍ତି। –

ଇମାଯ ଗାଥାଯ ଦେସନଂ ପରିଯୋସାପେତି।

ଅଥ ୱା ‘‘ସୋ ଞାତିଧମ୍ମୋ ଚ ଅଯଂ ନିଦସ୍ସିତୋ’’ତି ଇମିନା ଗାଥାପଦେନ ଭଗୱା ରାଜାନଂ ଧମ୍ମିଯା କଥାଯ ସନ୍ଦସ୍ସେତି। ଞାତିଧମ୍ମନିଦସ୍ସନମେୱ ହି ଏତ୍ଥ ସନ୍ଦସ୍ସନଂ ପେତାନ ପୂଜା ଚ କତା ଉଳାରାତି ଇମିନା ସମାଦପେତି। ଉଳାରାତି ପସଂସନମେୱ ହି ଏତ୍ଥ ପୁନପ୍ପୁନଂ ପୂଜାକରଣେ ସମାଦପନଂ। ବଲଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୂନମନୁପ୍ପଦିନ୍ନନ୍ତି ଇମିନା ସମୁତ୍ତେଜେତି। ବଲାନୁପ୍ପଦାନମେୱ ହି ଏତ୍ଥ ଏୱଂ ଦାନଂ, ବଲାନୁପ୍ପଦାନତାତି ତସ୍ସ ଉସ୍ସାହୱଡ୍ଢନେନ ସମୁତ୍ତେଜନଂ। ତୁମ୍ହେହି ପୁଞ୍ଞଂ ପସୁତଂ ଅନପ୍ପକନ୍ତି ଇମିନା ସମ୍ପହଂସେତି। ପୁଞ୍ଞପ୍ପସୁତକିତ୍ତନମେୱ ହି ଏତ୍ଥ ତସ୍ସ ଯଥାଭୂତଗୁଣସଂୱଣ୍ଣନଭାୱେନ ସମ୍ପହଂସନଜନନତୋ ସମ୍ପହଂସନନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଦେସନାପରିଯୋସାନେ ଚ ପେତ୍ତିୱିସଯୂପପତ୍ତିଆଦୀନୱସଂୱଣ୍ଣନେନ ସଂୱିଗ୍ଗାନଂ ଯୋନିସୋ ପଦହତଂ ଚତୁରାସୀତିଯା ପାଣସହସ୍ସାନଂ ଧମ୍ମାଭିସମଯୋ ଅହୋସି। ଦୁତିଯଦିୱସେପି ଭଗୱା ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ଇଦମେୱ ତିରୋକୁଟ୍ଟଂ ଦେସେସି, ଏୱଂ ଯାୱ ସତ୍ତମଦିୱସା ତାଦିସୋ ଏୱ ଧମ୍ମାଭିସମଯୋ ଅହୋସୀତି।

ପରମତ୍ଥଜୋତିକାଯ ଖୁଦ୍ଦକପାଠ-ଅଟ୍ଠକଥାଯ

ତିରୋକୁଟ୍ଟସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୮। ନିଧିକଣ୍ଡସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

ନିକ୍ଖେପକାରଣଂ

ଇଦାନି ଯଦିଦଂ ତିରୋକୁଟ୍ଟାନନ୍ତରଂ ''ନିଧିଂ ନିଧେତି ପୁରିସୋ''ତିଆଦିନା ନିଧିକଣ୍ଡଂ ନିକ୍ଖିତ୍ତଂ, ତସ୍ସ –

''ଭାସିତ୍ୱା ନିଧିକଣ୍ଡସ୍ସ, ଇଧ ନିକ୍ଖେପକାରଣଂ;

ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଞ୍ଚ ଦୀପେତ୍ୱା, କରିସ୍ସାମତ୍ଥୱଣ୍ଣନଂ''।

ତତ୍ଥ ଇଧ ନିକ୍ଖେପକାରଣଂ ତାୱସ୍ସ ଏୱଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଇଦଞ୍ହି ନିଧିକଣ୍ଡଂ ଭଗୱତା ଇମିନା ଅନୁକ୍କମେନ ଅୱୁତ୍ତମ୍ପି ଯସ୍ମା ଅନୁମୋଦନୱସେନ ୱୁତ୍ତସ୍ସ ତିରୋକୁଟ୍ଟସ୍ସ ମିଥୁନଭୂତଂ, ତସ୍ମା ଇଧ ନିକ୍ଖିତ୍ତଂ। ତିରୋକୁଟ୍ଟେନ ୱା ପୁଞ୍ଞୱିରହିତାନଂ ୱିପତ୍ତିଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇମିନା କତପୁଞ୍ଞାନଂ ସମ୍ପତ୍ତିଦସ୍ସନତ୍ଥମ୍ପି ଇଦଂ ଇଧ ନିକ୍ଖିତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଇଦମସ୍ସ ଇଧ ନିକ୍ଖେପକାରଣଂ।

ସୁତ୍ତଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତି

ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତି ପନସ୍ସ – ସାୱତ୍ଥିଯଂ କିର ଅଞ୍ଞତରୋ କୁଟୁମ୍ବିକୋ ଅଡ୍ଢୋ ମହଦ୍ଧନୋ ମହାଭୋଗୋ। ସୋ ଚ ସଦ୍ଧୋ ହୋତି ପସନ୍ନୋ, ୱିଗତମଲମଚ୍ଛେରେନ ଚେତସା ଅଗାରଂ ଅଜ୍ଝାୱସତି। ସୋ ଏକସ୍ମିଂ ଦିୱସେ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଦାନଂ ଦେତି। ତେନ ଚ ସମଯେନ ରାଜା ଧନତ୍ଥିକୋ ହୋତି, ସୋ ତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ପୁରିସଂ ପେସେସି ''ଗଚ୍ଛ, ଭଣେ, ଇତ୍ଥନ୍ନାମଂ କୁଟୁମ୍ବିକଂ ଆନେହୀ''ତି। ସୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ କୁଟୁମ୍ବିକଂ ଆହ ''ରାଜା ତଂ ଗହପତି ଆମନ୍ତେତୀ''ତି। କୁଟୁମ୍ବିକୋ ସଦ୍ଧାଦିଗୁଣସମନ୍ନାଗତେନ ଚେତସା ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ପରିୱିସନ୍ତୋ ଆହ ''ଗଚ୍ଛ, ଭୋ ପୁରିସ, ପଚ୍ଛା ଆଗମିସ୍ସାମି, ଇଦାନି ତାୱମ୍ହି ନିଧିଂ ନିଧେନ୍ତୋ ଠିତୋ''ତି। ଅଥ ଭଗୱା ଭୁତ୍ତାୱୀ ପୱାରିତୋ ତମେୱ ପୁଞ୍ଞସମ୍ପଦଂ ପରମତ୍ଥତୋ ନିଧୀତି ଦସ୍ସେତୁଂ ତସ୍ସ କୁଟୁମ୍ବିକସ୍ସ ଅନୁମୋଦନତ୍ଥଂ ''ନିଧିଂ ନିଧେତି ପୁରିସୋ''ତି ଇମା ଗାଥାଯୋ ଅଭାସି। ଅଯମସ୍ସ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତି।

ଏୱମସ୍ସ –

''ଭାସିତ୍ୱା ନିଧିକଣ୍ଡସ୍ସ, ଇଧ ନିକ୍ଖେପକାରଣଂ;

ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଞ୍ଚ ଦୀପେତ୍ୱା, କରିସ୍ସାମତ୍ଥୱଣ୍ଣନଂ''।

ପଠମଗାଥାୱଣ୍ଣନା

୧। ତତ୍ଥ ନିଧିଂ ନିଧେତି ପୁରିସୋତି ନିଧୀଯତୀତି ନିଧି, ଠପୀଯତି ରକ୍ଖୀଯତି ଗୋପୀଯତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସୋ ଚତୁବ୍ବିଧୋ ଥାୱରୋ, ଜଙ୍ଗମୋ, ଅଙ୍ଗସମୋ, ଅନୁଗାମିକୋତି। ତତ୍ଥ ଥାୱରୋ ନାମ ଭୂମିଗତଂ ୱା ୱେହାସଟ୍ଠଂ ୱା ହିରଞ୍ଞଂ ୱା ସୁୱଣ୍ଣଂ ୱା ଖେତ୍ତଂ ୱା ୱତ୍ଥୁ ୱା, ଯଂ ୱା ପନଞ୍ଞମ୍ପି ଏୱରୂପଂ ଇରିଯାପଥୱିରହିତଂ, ଅଯଂ ଥାୱରୋ ନିଧି। ଜଙ୍ଗମୋ ନାମ ଦାସିଦାସଂ ହତ୍ଥିଗୱସ୍ସୱଳଅୱଂ ଅଜେଳକଂ କୁକ୍କୁଟସୂକରଂ ଯଂ ୱା ପନଞ୍ଞମ୍ପି ଏୱରୂପଂ ଇରିଯାପଥପଟିସଂଯୁତ୍ତଂ। ଅଯଂ ଜଙ୍ଗମୋ ନିଧି ଅଙ୍ଗସମୋ ନାମ କମ୍ମାଯତନଂ, ସିପ୍ପାଯତନଂ, ୱିଜ୍ଜାଟ୍ଠାନଂ, ବାହୁସଚ୍ଚଂ, ଯଂ ୱା ପନଞ୍ଞମ୍ପି ଏୱରୂପଂ ସିକ୍ଖିତ୍ୱା ଗହିତଂ ଅଙ୍ଗପଚ୍ଚଙ୍ଗମିୱ ଅତ୍ତଭାୱପ୍ପଟିବଦ୍ଧଂ, ଅଯଂ ଅଙ୍ଗସମୋ ନିଧି। ଅନୁଗାମିକୋ ନାମ ଦାନମଯଂ ପୁଞ୍ଞଂ ସୀଲମଯଂ ଭାୱନାମଯଂ ଧମ୍ମସ୍ସୱନମଯଂ ଧମ୍ମଦେସନାମଯଂ, ଯଂ ୱା ପନଞ୍ଞମ୍ପି ଏୱରୂପଂ ପୁଞ୍ଞଂ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଅନୁଗନ୍ତ୍ୱା ୱିଯ ଇଟ୍ଠଫଲମନୁପ୍ପଦେତି, ଅଯଂ ଅନୁଗାମିକୋ ନିଧି। ଇମସ୍ମିଂ ପନ ଠାନେ ଥାୱରୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ।

ନିଧେତୀତି ଠପେତି ପଟିସାମେତି ଗୋପେତି। ପୁରିସୋତି ମନୁସ୍ସୋ। କାମଞ୍ଚ ପୁରିସୋପି ଇତ୍ଥୀପି ପଣ୍ଡକୋପି ନିଧିଂ ନିଧେତି, ଇଧ ପନ ପୁରିସସୀସେନ ଦେସନା କତା, ଅତ୍ଥତୋ ପନ ତେସମ୍ପି ଇଧ ସମୋଧାନଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଗମ୍ଭୀରେ ଓଦକନ୍ତିକେତି ଓଗାହେତବ୍ବଟ୍ଠେନ ଗମ୍ଭୀରଂ, ଉଦକସ୍ସ ଅନ୍ତିକଭାୱେନ ଓଦକନ୍ତିକଂ। ଅତ୍ଥି ଗମ୍ଭୀରଂ ନ ଓଦକନ୍ତିକଂ ଜଙ୍ଗଲେ ଭୂମିଭାଗେ ସଟ୍ଠିକପୋରିସୋ ଆୱାଟୋ ୱିଯ, ଅତ୍ଥି ଓଦକନ୍ତିକଂ ନ ଗମ୍ଭୀରଂ

ନିନ୍ନେ ପଲ୍ଲଲେ ଏକଦ୍ୱିଓିଦଦ୍ଧିକୋ ଆୱାଟୋ ୱିଯ, ଅଥ୍ୱି ଗମ୍ଭୀରଞ୍ଚେଓ ଓଦକନ୍ତିକଞ୍ଚ ଜଙ୍ଗଲେ ଭୂମିଭାଗେ ଯାୱ ଇଦାନି ଉଦକଂ ଆଗମିସ୍ସତୀତି, ତାୱ ଖତୋ ଆୱାଟୋ ୱିଯ। ତଂ ସନ୍ଧାଯ ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ''ଗମ୍ଭୀରେ ଓଦକନ୍ତିକେ''ତି। ଅତ୍ଥେ କିଚ୍ଚେ ସମୁପ୍ପନ୍ନେତି ଅତ୍ଥା ଅନପେତନ୍ତି ଅତ୍ଥଂ, ଅତ୍ଥାୱହଂ ହିତାୱହନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। କାତବ୍ବନ୍ତି କିଚ୍ଚଂ, କିଞ୍ଚିଦେୱ କରଣୀଯନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଏୱ ସମୁପ୍ପନ୍ନଂ, କତ୍ତବ୍ବଭାୱେନ ଉପଟ୍ଠିତନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ କିଚ୍ଚେ ସମୁପ୍ପନ୍ନେ। ଅତ୍ଥାଯ ମେ ଭୱିସ୍ସତୀତି ନିଧାନପ୍ପଯୋଜନନିଦସ୍ସନମେତଂ। ଏତଦତ୍ଥଞ୍ହି ସୋ ନିଧେତି ''ଅତ୍ଥାୱହେ କିସ୍ମିଞ୍ଚିଦେୱ କରଣୀଯେ ସମୁପ୍ପନ୍ନେ ଅତ୍ଥାଯ ମେ ଭୱିସ୍ସତି, ତସ୍ସ ମେ କିଚ୍ଚସ୍ସ ନିପ୍ଫତ୍ତିଯା ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି। କିଚ୍ଚନିପ୍ଫତ୍ତିଯେୱ ହି ତସ୍ସ କିଚ୍ଚେ ସମୁପ୍ପନ୍ନେ ଅତ୍ଥୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଦୁତିଯଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ଏୱଂ ନିଧାନପ୍ପଯୋଜନଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଅତ୍ଥାଧିଗମାଧିପ୍ପାଯଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ଅନତ୍ଥାପଗମାଧିପ୍ପାଯଂ ଦସ୍ସେତୁମାହ –

୨। ''ରାଜତୋ ୱା ଦୁରୁତ୍ତସ୍ସ, ଚୋରତୋ ପୀଳିତସ୍ସ ୱା।

ଇଣସ୍ସ ୱା ପମୋକ୍ଖାଯ, ଦୁବ୍ଭିକ୍ଖେ ଆପଦାସୁ ୱା''ତି।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ ''ଅତ୍ଥାଯ ମେ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ଚ ''ଇଣସ୍ସ ୱା ପମୋକ୍ଖାଯା''ତି ଚ ଏତ୍ଥ ୱୁତ୍ତେହି ଦ୍ୱୀହି ଭୱିସ୍ସତିପମୋକ୍ଖାଯ-ପଦେହି ସଦ୍ଧିଂ ଯଥାସମ୍ଭୱଂ ଯୋଜେତ୍ୱା ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ତତ୍ଥାଯଂ ଯୋଜନା – ନ କେୱଲଂ ଅତ୍ଥାଯ ମେ ଭୱିସ୍ସତୀତି ଏୱ ପୁରିସୋ ନିଧିଂ ନିଧେତି, କିନ୍ତୁ ''ଅଯଂ ଚୋରୋ''ତି ୱା ''ପାରଦାରିକୋ''ତି ୱା ''ସୁଙ୍କଘାତକୋ''ତି ୱା ଏୱମାଦିନା ନଯେନ ପଚ୍ଚତ୍ଥିକେହି ପଚ୍ଚାମିତ୍ତେହି ଦୁରୁତ୍ତସ୍ସ ମେ ସତୋ ରାଜତୋ ୱା ପମୋକ୍ଖାଯ ଭୱିସ୍ସତି, ସନ୍ଧିଚ୍ଛେଦାଦୀହି ଧନହରଣେନ ୱା, ''ଏତ୍ତକଂ ହିରଞ୍ଞସୁୱଣ୍ଣଂ ଦେହୀ''ତି ଜୀୱଗ୍ଗାହେନ ୱା ଚୋରେହି ମେ ପୀଳିତସ୍ସ ସତୋ ଚୋରତୋ ୱା ପମୋକ୍ଖାଯ ଭୱିସ୍ସତି। ସନ୍ତି ମେ ଇଣାଯିକା, ତେ ମଂ ''ଇଣଂ ଦେହୀ''ତି ଚୋଦେସ୍ସନ୍ତି, ତେହି ମେ ଚୋଦିଯମାନସ୍ସ ଇଣସ୍ସ ୱା ପମୋକ୍ଖାଯ ଭୱିସ୍ସତି। ହୋତି ସୋ ସମଯୋ, ଯଂ ଦୁବ୍ଭିକ୍ଖଂ ହୋତି ଦୁସ୍ସସ୍ସଂ ଦୁଲ୍ଲଭପିଣ୍ଡଂ, ତତ୍ଥ ନ ସୁକରଂ ଅପ୍ପଧନେନ ଯାପେତୁଂ, ତଥାୱିଧେ ଆଗତେ ଦୁବ୍ଭିକ୍ଖେ ୱା ମେ ଭୱିସ୍ସତି । ଯଥାରୂପା ଆପଦା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ଅଗ୍ଗିତୋ ୱା ଉଦକତୋ ୱା ଅପ୍ପିଯଦାଯାଦତୋ ୱା, ତଥାରୂପାସୁ ୱା ଉପ୍ପନ୍ନାସୁ ଆପଦାସୁ ମେ ଭୱିସ୍ସତୀତିପି ପୁରିସୋ ନିଧିଂ ନିଧେତୀତି।

ଏୱଂ ଅତ୍ଥାଧିଗମାଧିପ୍ପାଯଂ ଅନତ୍ଥାପଗମାଧିପ୍ପାଯଞ୍ଚାତି ଦ୍ୱୀହି ଗାଥାହି ଦୁୱିଧଂ ନିଧାନପ୍ପଯୋଜନଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ତମେୱ ଦୁୱିଧଂ ପଯୋଜନଂ ନିଗମେନ୍ତୋ ଆହ –

''ଏତଦତ୍ଥାଯ ଲୋକସ୍ମିଂ, ନିଧି ନାମ ନିଧୀଯତୀ''ତି।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଯ୍ୱାଯଂ ''ଅତ୍ଥାଯ ମେ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ଚ ''ରାଜତୋ ୱା ଦୁରୁତ୍ତସ୍ସା''ତି ଏୱମାଦୀହି ଚ ଅତ୍ଥାଧିଗମୋ ଅନତ୍ଥାପଗମୋ ଚ ଦସ୍ସିତୋ। ଏତଦତ୍ଥାଯ ଏତେସଂ ନିପ୍ଫାଦନତ୍ଥାଯ ଇମସ୍ମିଂ ଓକାସଲୋକେ ଯୋ କୋଚି ହିରଞ୍ଞସୁୱଣ୍ଣାଦିଭେଦୋ ନିଧି ନାମ ନିଧୀଯତି ଠପୀଯତି ପଟିସାମୀଯତୀତି।

ତତିଯଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ଇଦାନି ଯସ୍ମା ଏୱଂ ନିହିତୋପି ସୋ ନିଧି ପୁଞ୍ଞକ୍ଖଯତଂଯେୱ ଅଧିପ୍ପେତତ୍ଥସାଧକୋ ହୋତି, ନ ଅଞ୍ଞେସଂ, ତସ୍ମା ତମତ୍ଥଂ ଦୀପେନ୍ତୋ ଆହ –

୩। ''ତାୱସ୍ସୁନିହିତୋ ସନ୍ତୋ, ଗମ୍ଭୀରେ ଓଦକନ୍ତିକେ।

ନ ସବ୍ବୋ ସବ୍ବଦା ଏୱ, ତସ୍ସ ତଂ ଉପକପ୍ପତୀ''ତି।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ସୋ ନିଧି ତାୱ ସୁନିହିତୋ ସନ୍ତୋ, ତାୱ ସୁଟ୍ଠୁ ନିଖଣିତ୍ୱା ଠପିତୋ ସମାନୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। କୀୱ ସୁଟ୍ଠୂତି? ଗମ୍ଭୀରେ ଓଦକନ୍ତିକେ, ଯାୱ

ଗମ୍ଭୀରେ ଓଦକନ୍ତିକେ ନିହିତୋତି ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି, ତାଓ ସୁଟ୍ଠୁତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ନ ସଦ୍ଧୋ ସବ୍ବଦା ଏୱ, ତସ୍ସ ତଂ ଉପକପ୍ପତୀତି ଯେନ ପୁରିସେନ ନିହିତୋ, ତସ୍ସ ସବ୍ବୋପି ସବ୍ବକାଲଂ ନ ଉପକପ୍ପତି ନ ସମ୍ପଜ୍ଜତି, ଯଥାୱୁତ୍ତକିଚ୍ଚକରଣସମତ୍ଥୋ ନ ହୋତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। କିନ୍ତୁ କୋଚିଦେୱ କଦାଚିଦେୱ ଉପକପ୍ପତି, ନେୱ ୱା ଉପକପ୍ପତୀତି। ଏତ୍ଥ ଚ ନ୍ତି ପଦପୂରଣମତ୍ତେ ନିପାତୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ ''ଯଥା ତଂ ଅପ୍ପମତ୍ତସ୍ସ ଆତାପିନୋ''ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ମ। ନି। ୨।୧୮-୧୯; ୩।୧୫୪) ୱିଯ। ଲିଙ୍ଗଭେଦଂ ୱା କତ୍ୱା ''ସୋ''ତି ୱତ୍ତବ୍ବେ ''ତ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଏୱଂ ହି ୱୁଚ୍ଚମାନେ ସୋ ଅତ୍ଥୋ ସୁଖଂ ବୁଜ୍ଝତୀତି।

ଚତୁତ୍ଥପଞ୍ଚମଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ଏୱଂ ''ନ ସଦ୍ଧୋ ସବ୍ବଦା ଏୱ, ତସ୍ସ ତଂ ଉପକପ୍ପତୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଇଦାନି ଯେହି କାରଣେହି ନ ଉପକପ୍ପତି, ତାନି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ –

୪। ''ନିଧି ୱା ଠାନା ଚୱତି, ସଞ୍ଞା ୱାସ୍ସ ୱିମୁଯ୍ହତି।

ନାଗା ୱା ଅପନାମେନ୍ତି, ଯକ୍ଖା ୱାପି ହରନ୍ତି ନଂ।

୫। ''ଅପ୍ପିଯା ୱାପି ଦାଯାଦା, ଉଦ୍ଧରନ୍ତି ଅପସ୍ସତୋ''ତି।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଯସ୍ମିଂ ଠାନେ ସୁନିହିତୋ ହୋତି ନିଧି, ସୋ ୱା ନିଧି ତମ୍ହା ଠାନା ଚୱତି ଅପେତି ୱିଗଚ୍ଛତି, ଅଚେତନୋପି ସମାନୋ ପୁଞ୍ଞକ୍ଖଯୱସେନ ଅଞ୍ଞଂ ଠାନଂ ଗଚ୍ଛତି। ସଞ୍ଞା ୱା ଅସ୍ସ ୱିମୁଯ୍ହତି, ଯସ୍ମିଂ ଠାନେ ନିହିତୋ ନିଧି, ତଂ ନ ଜାନାତି, ଅସ୍ସ ପୁଞ୍ଞକ୍ଖଯଚୋଦିତା ନାଗା ୱା ତଂ ନିଧିଂ ଅପନାମେନ୍ତି ଅଞ୍ଞଂ ଠାନଂ ଗମେନ୍ତି। ଯକ୍ଖା ୱାପି ହରନ୍ତି ଯେନିଚ୍ଛକଂ ଆଦାଯ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଅପସ୍ସତୋ ୱା ଅସ୍ସ ଅପ୍ପିଯା ୱା ଦାଯାଦା ଭୂମିଂ ଖଣିତ୍ୱା ତଂ ନିଧିଂ ଉଦ୍ଧରନ୍ତି। ଏୱମସ୍ସ ଏତେହି ଠାନା ଚୱନାଦୀହି କାରଣେହି ସୋ ନିଧି ନ ଉପକପ୍ପତୀତି।

ଏୱଂ ଠାନା ଚୱନାଦୀନି ଲୋକସମ୍ମତାନି ଅନୁପକପ୍ପନକାରଣାନି ୱତ୍ୱା ଇଦାନି ଯଂ ତଂ ଏତେସମ୍ପି କାରଣାନଂ ମୂଲଭୂତଂ ଏକଞ୍ଚେୱ ପୁଞ୍ଞକ୍ଖଯସଞ୍ଞିତଂ କାରଣଂ, ତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ –

''ଯଦା ପୁଞ୍ଞକ୍ଖଯୋ ହୋତି, ସବ୍ବମେତଂ ୱିନସ୍ସତୀ''ତି।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭୋଗସମ୍ପତ୍ତିନିପ୍ଫାଦକସ୍ସ ପୁଞ୍ଞସ୍ସ ଖଯୋ ହୋତି, ଭୋଗପାରିଜୁଞ୍ଞସଂୱତ୍ତନିକମପୁଞ୍ଞମୋକାସଂ କତ୍ୱା ଠିତଂ ହୋତି, ଅଥ ଯଂ ନିଧିଂ ନିଧେନ୍ତେନ ନିହିତଂ ହିରଞ୍ଞସୁୱଣ୍ଣାଦିଧନଜାତଂ, ସବ୍ବମେତଂ ୱିନସ୍ସତୀତି।

ଛଟ୍ଠଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ଏୱଂ ଭଗୱା ତେନ ତେନ ଅଧିପ୍ପାଯେନ ନିହିତମ୍ପି ଯଥାଧିପ୍ପାଯଂ ଅନୁପକପ୍ପନ୍ତଂ ନାନପ୍ପକାରେହି ନସ୍ସନଧମ୍ମଂ ଲୋକସମ୍ମତଂ ନିଧିଂ ୱତ୍ୱା ଇଦାନି ଯଂ ପୁଞ୍ଞସମ୍ପଦଂ ପରମତ୍ଥତୋ ନିଧୀତି ଦସ୍ସେତୁଂ ତସ୍ସ କୁଟୁମ୍ବିକସ୍ସ ଅନୁମୋଦନତ୍ଥମିଦଂ ନିଧିକଣ୍ଡମାରଦ୍ଧଂ, ତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ –

୬। ''ଯସ୍ସ ଦାନେନ ସୀଲେନ, ସଂଯମେନ ଦମେନ ଚ।

ନିଧୀ ସୁନିହିତୋ ହୋତି, ଇତ୍ଥିଯା ପୁରିସସ୍ସ ୱା''ତି।

ତତ୍ଥ ଦାନନ୍ତି ''ଦାନଞ୍ଚ ଧମ୍ମଚରିଯା ଚା''ତି ଏତ୍ଥ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ଗହେତବ୍ବଂ। ସୀଲନ୍ତି କାଯିକୱାଚସିକୋ ଅୱୀତିକ୍କମୋ। ପଞ୍ଚଙ୍ଗଦସଙ୍ଗପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରାଦି ୱା ସବ୍ବମ୍ପି ସୀଲଂ ଇଧ ସୀଲନ୍ତି ଅଧିପ୍ପେତଂ। ସଂଯମୋତି ସଂଯମନଂ ସଂଯମୋ, ଚେତସୋ ନାନାରମ୍ମଣଗତିନିୱାରଣନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି, ସମାଧିସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ଯେନ ସଂଯମେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ''ହତ୍ଥସଂଯତୋ, ପାଦସଂଯତୋ, ୱାଚାସଂଯତୋ, ସଂଯତୁତ୍ତମୋ''ତି ଏତ୍ଥ ସଂଯତୁତ୍ତମୋତି ୱୁତ୍ତୋ। ଅପରେ ଆହୁ ''ସଂଯମନଂ ସଂଯମୋ, ସଂୱରଣନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି, ଇନ୍ଦ୍ରିଯସଂୱରସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନ''ନ୍ତି। ଦମୋତି ଦମନଂ, କିଲେସୂପସମନନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି, ପଞ୍ଞାଯେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ପଞ୍ଞା ହି କତ୍ଥଚି ପଞ୍ଞାତ୍ୱେୱ ୱୁଚ୍ଚତି ''ସୁସ୍ସୂସା ଲଭତେ ପଞ୍ଞ''ନ୍ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ସଂ। ନି। ୧।୨୪୬; ସୁ। ନି। ୧୮୮)। କତ୍ଥଚି ଧମ୍ମୋତି ''ସଚ୍ଚଂ ଧମ୍ମୋ ଧିତି

ଚାଗୋ’’ତି ଏୱମାଦୀସୁ। କତ୍ଥଚି ଦମୋତି ‘‘ଯଦି ସଚ୍ଚା ଦମା ଚାଗା, ଖନ୍ତ୍ୟା ଭିଯ୍ୟୋ ନ ୱିଜ୍ଜତୀ’’ତିଆଦୀସୁ।

ଏୱଂ ଦାନାଦୀନି ଞତ୍ୱା ଇଦାନି ଏୱଂ ଇମିସ୍ସା ଗାଥାଯ ସମ୍ପିଣ୍ଡେତ୍ୱା ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ – ଯସ୍ସ ଇତ୍ଥିଯା ୱା ପୁରିସସ୍ସ ୱା ଦାନେନ ସୀଲେନ ସଂଯମେନ ଦମେନ ଚାତି ଇମେହି ଚତୂହି ଧମ୍ମେହି ଯଥା ହିରଞ୍ଞେନ ସୁୱଣ୍ଣେନ ମୁତ୍ତାଯ ମଣିନା ୱା ଧନମଯୋ ନିଧି ତେସଂ ସୁୱଣ୍ଣାଦୀନଂ ଏକତ୍ଥ ପକ୍ଖିପନେନ ନିଧୀଯତି, ଏୱଂ ପୁଞ୍ଞମଯୋ ନିଧି ତେସଂ ଦାନାଦୀନଂ ଏକଚିତ୍ତସନ୍ତାନେ ଚେତିଯାଦିମ୍ହି ୱା ୱତ୍ଥୁମ୍ହି ସୁଟ୍ଠୁ କରଣେନ ସୁନିହିତୋ ହୋତୀତି।

ସତ୍ତମଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ଏୱଂ ଭଗୱା ‘‘ଯସ୍ସ ଦାନେନା’’ତି ଇମାଯ ଗାଥାଯ ପୁଞ୍ଞସମ୍ପଦାଯ ପରମତ୍ଥତୋ ନିଧିଭାୱଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ଯତ୍ଥ ନିହିତୋ, ସୋ ନିଧି ସୁନିହିତୋ ହୋତି, ତଂ ୱତ୍ଥୁଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ –

୭। ‘‘ଚେତିଯମ୍ହି ଚ ସଙ୍ଘେ ୱା, ପୁଗ୍ଗଲେ ଅତିଥୀସୁ ୱା।

ମାତରି ପିତରି ଚାପି, ଅଥୋ ଜେଟ୍ଠମ୍ହି ଭାତରୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଚଯିତବ୍ବନ୍ତି ଚେତିଯଂ, ପୂଜେତବ୍ବନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି, ଚିତତ୍ତା ୱା ଚେତିଯଂ। ତଂ ପନେତଂ ଚେତିଯଂ ତିୱିଧଂ ହୋତି ପରିଭୋଗଚେତିଯଂ , ଉଦ୍ଦିସ୍ସକଚେତିଯଂ, ଧାତୁକଚେତିଯନ୍ତି। ତତ୍ଥ ବୋଧିରୁକ୍ଖୋ ପରିଭୋଗଚେତିଯଂ, ବୁଦ୍ଧପଟିମା ଉଦ୍ଦିସ୍ସକଚେତିଯଂ, ଧାତୁଗବ୍ଭଥୂପା ସଧାତୁକା ଧାତୁକଚେତିଯଂ। ସଙ୍ଘୋତି ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖାଦୀସୁ ଯୋ କୋଚି। ପୁଗ୍ଗଲୋତି ଗହଟ୍ଠପବ୍ବଜିତେସୁ ଯୋ କୋଚି। ନତ୍ଥି ଅସ୍ସ ତିଥି, ଯମ୍ହି ୱା ତମ୍ହି ଦିୱସେ ଆଗଚ୍ଛତୀତି ଅତିଥି। ତଙ୍ଖଣେ ଆଗତପାହୁନକସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ସେସଂ ୱୁତ୍ତନଯମେୱ।

ଏୱଂ ଚେତିଯାଦୀନି ଞତ୍ୱା ଇଦାନି ଏୱଂ ଇମିସ୍ସା ଗାଥାଯ ସମ୍ପିଣ୍ଡେତ୍ୱା ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ – ଯୋ ସୋ ନିଧି ‘‘ସୁନିହିତୋ ହୋତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତୋ, ସୋ ଇମେସୁ ୱତ୍ଥୂସୁ ସୁନିହିତୋ ହୋତି। କସ୍ମା? ଦୀଘରତ୍ତଂ ଇଟ୍ଠଫଲାନୁପ୍ପଦାନସମତ୍ଥତାଯ। ତଥା ହି ଅପ୍ପକମ୍ପି ଚେତିଯମ୍ହି ଦତ୍ୱା ଦୀଘରତ୍ତଂ ଇଟ୍ଠଫଲଲାଭିନୋ ହୋନ୍ତି। ଯଥାହ –

‘‘ଏକପୁପ୍ଫଂ ଯଜିତ୍ୱାନ, ଅସୀତିକପ୍ପକୋଟିଯୋ;

ଦୁଗ୍ଗତିଂ ନାଭିଜାନାମି, ପୁପ୍ଫଦାନସ୍ସିଦଂ ଫଲ’’ନ୍ତି ଚ।

‘‘ମତ୍ତାସୁଖପରିଚ୍ଚାଗା, ପସ୍ସେ ଚେ ୱିପୁଲଂ ସୁଖ’’ନ୍ତି ଚ। (ଧ। ପ। ୨୯୦);

ଏୱଂ ଦକ୍ଖିଣାୱିସୁଦ୍ଧିୱେଲାମସୁତ୍ତାଦୀସୁ ୱୁତ୍ତନଯେନ ସଙ୍ଘାଦିୱତ୍ଥୂସୁପି ଦାନଫଲୱିଭାଗୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଯଥା ଚ ଚେତିଯାଦୀସୁ ଦାନସ୍ସ ପୱତ୍ତି ଫଲୱିଭୂତି ଚ ଦସ୍ସିତା, ଏୱଂ ଯଥାଯୋଗଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ତଂ ତଂ ଆରଭିତ୍ୱା ଚାରିତ୍ତୱାରିତ୍ତୱସେନ ସୀଲସ୍ସ, ବୁଦ୍ଧାନୁସ୍ସତିୱସେନ ସଂଯମସ୍ସ, ତଚ୍ଚତ୍ଥୁକୱିପସ୍ସନାମନସିକାରପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣୱସେନ ଦମସ୍ସ ଚ ପୱତ୍ତି ତସ୍ସ ତସ୍ସ ଫଲୱିଭୂତି ଚ ୱେଦିତବ୍ବା।

ଅଟ୍ଠମଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ଏୱଂ ଭଗୱା ଦାନାଦୀହି ନିଧୀଯମାନସ୍ସ ପୁଞ୍ଞମଯନିଧିନୋ ଚେତିଯାଦିଭେଦଂ ୱତ୍ଥୁଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ଏତେସୁ ୱତ୍ଥୂସୁ ସୁନିହିତସ୍ସ ତସ୍ସ ନିଧିନୋ ଗମ୍ଭୀରେ ଓଦକନ୍ତିକେ ନିହିତନିଧିତୋ ୱିସେସଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ –

୮। ‘‘ଏସୋ ନିଧି ସୁନିହିତୋ, ଅଜେଯ୍ୟୋ ଅନୁଗାମିକୋ।

ପହାଯ ଗମନୀଯେସୁ, ଏତଂ ଆଦାଯ ଗଚ୍ଛତୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ପୁବ୍ବପଦେନ ତଂ ଦାନାଦୀହି ସୁନିହିତନିଧିଂ ନିଦ୍ଦିସତି ‘‘ଏସୋ ନିଧି ସୁନିହିତୋ’’ତି। ଅଜେଯ୍ୟୋତି ପରେହି ଜେତ୍ୱା ଗହେତୁଂ ନ ସକ୍କା,

ଅଚ୍ଚେନ୍ତୋତିପି ପାଠୋ, ତସ୍ସ ଅଚ୍ଚିତବ୍ବୋ ଅଚ୍ଚନାରହୋ ହିତସୁଖହେତୁକେନ ଉପଚିତବ୍ବୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଏତସ୍ମିଞ୍ଚ ପାଠେ ଏସୋ ନିଧି ଅଚ୍ଚେନ୍ତୋତି ସମ୍ବନ୍ଧିତ୍ୱା ପୁନ ''କସ୍ମା''ତି ଅନୁଯୋଗଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ''ଯସ୍ମା ସୁନିହିତୋ ଅନୁଗାମିକୋ''ତି ସମ୍ବନ୍ଧିତବ୍ବଂ। ଇତରଥା ହି ସୁନିହିତସ୍ସ ଅଚ୍ଚେନ୍ତୁବ୍ବଂ ୱୁତ୍ତଂ ଭୱେଯ୍ୟ, ନ ଚ ସୁନିହିତୋ ଅଚ୍ଚନୀୟୋ। ଅଚ୍ଚିତୋ ଏୱ ହି ସୋତି। ଅନୁଗଚ୍ଛତୀତି ଅନୁଗାମିକୋ, ପରଲୋକଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତମ୍ପି ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଫଲଦାନେନ ନ ୱିଜହତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ପହାୟଗମନୀୟେସୁ ଏତଂ ଆଦାୟ ଗଚ୍ଛତୀତି ମରଣକାଲେ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତେ ସବ୍ବଭୋଗେସୁ ପହାୟ ଗମନୀୟେସୁ ଏତଂ ନିଧିଂ ଆଦାୟ ପରଲୋକଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ଅୟଂ କିର ଏତସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ। ସୋ ପନ ନ ଯୁଜ୍ଜତି। କସ୍ମା? ଭୋଗାନଂ ଅଗମନୀୟତୋ। ପହାତବ୍ବା ଏୱ ହି ତେ ତେ ଭୋଗା, ନ ଗମନୀୟା, ଗମନୀୟା ପନ ତେ ତେ ଗତିୱିସେସା। ଯତୋ ଯଦି ଏସ ଅତ୍ଥୋ ସିୟା, ପହାୟ ଭୋଗେ ଗମନୀୟେସୁ ଗତିୱିସେସେସୁ ଇତି ୱଦେୟ୍ୟ। ତସ୍ମା ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ – ''ନିଧି ୱା ଠାନା ଚୱତୀ''ତି ଏୱମାଦିନା ପକାରେନ ପହାୟ ମଚ୍ଚଂ ଭୋଗେସୁ ଗଚ୍ଛନ୍ତେସୁ ଏତଂ ଆଦାୟ ଗଚ୍ଛତୀତି। ଏସୋ ହି ଅନୁଗାମିକତ୍ତା ତଂ ନପ୍ପଜହତୀତି।

ତତ୍ଥ ସିୟା ''ଗମନୀୟେସୂତି ଏତ୍ଥ ଗନ୍ତବ୍ବେସୂତି ଅତ୍ଥୋ, ନ ଗଚ୍ଛନ୍ତେସୂ''ତି। ତଂ ନ ଏକଂସତୋ ଗହେତବ୍ବଂ। ଯଥା ହି ''ଅରିୟା ନିୟ୍ୟାନିକା''ତି (ଦୀ। ନି। ୨।୧୪୧) ଏତ୍ଥ ନିୟ୍ୟନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ, ନ ନିୟ୍ୟାତବ୍ବାତି, ଏୱମିଧାପି ଗଚ୍ଛନ୍ତେସୂତି ଅତ୍ଥୋ, ନ ଗନ୍ତବ୍ବେସୂତି।

ଅଥ ୱା ଯସ୍ମା ଏସ ମରଣକାଲେ କସ୍ସଚି ଦାତୁକାମୋ ଭୋଗେ ଆମସିତୁମ୍ପି ନ ଲଭତି, ତସ୍ମା ତେନ ତେ ଭୋଗା ପୁବ୍ବଂ କାୟେନ ପହାତବ୍ବା, ପଚ୍ଛା ୱିହତାସେନ ଚେତସା ଗନ୍ତବ୍ବା, ଅତିକ୍କମିତବ୍ବାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତସ୍ମା ପୁବ୍ବଂ କାୟେନ ପହାୟ ପଚ୍ଛା ଚେତସା ଗମନୀୟେସୁ ଭୋଗେସୂତି ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ପୁରିମସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ନିଦ୍ଧାରଣେ ଭୁମ୍ମୱଚନଂ, ପହାୟ ଗମନୀୟେସୁ ଭୋଗେସୁ ଏକମେୱେତଂ ପୁଞ୍ଞନିଧିୱିଭୱଂ ତତୋ ନୀହରିତ୍ୱା ଆଦାୟ ଗଚ୍ଛତୀତି। ପଚ୍ଛିମେ ଅତ୍ଥେ ଭାୱେନଭାୱଲକ୍ଖଣେ ଭୁମ୍ମୱଚନଂ। ଭୋଗାନଞ୍ହି ଗମନୀୟଭାୱେନ ଏତସ୍ସ ନିଧିସ୍ସ ଆଦାୟ ଗମନୀୟଭାୱୋ ଲକ୍ଖୀୟତୀତି।

ନୱମଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ଏୱଂ ଭଗୱା ଇମସ୍ସ ପୁଞ୍ଞନିଧିନୋ ଗମ୍ଭୀରେ ଓଦକନ୍ତିକେ ନିହିତନିଧିତୋ ୱିସେସଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ପୁନ ଅତ୍ତନୋ ଭଣ୍ଡଗୁଣସଂୱଣ୍ଣନେନ କୟଜନସ୍ସ ଉସ୍ସାହଂ ଜନେନ୍ତୋ ଉଳାରଭଣ୍ଡୱାଣିଜୋ ୱିୟ ଅତ୍ତନା ଦେସିତପୁଞ୍ଞନିଧିଗୁଣସଂୱଣ୍ଣନେନ ତସ୍ମିଂ ପୁଞ୍ଞନିଧିମ୍ହି ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ଉସ୍ସାହଂ ଜନେନ୍ତୋ ଆହ –

୯। ''ଅସାଧାରଣମଞ୍ଞେସଂ, ଅଚୋରାହରଣୋ ନିଧି।

କୟିରାଥ ଧୀରୋ ପୁଞ୍ଞାନି, ଯୋ ନିଧି ଅନୁଗାମିକୋ''ତି।

ତତ୍ଥ ଅସାଧାରଣମଞ୍ଞେସନ୍ତି ଅସାଧାରଣୋ ଅଞ୍ଞେସଂ, ମକାରୋ ପଦସନ୍ଧିକରୋ ''ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖାୟ ୱେଦନାୟ ସମ୍ପୟୁତ୍ତା''ତିଆଦୀସୁ ୱିୟ। ନ ଚୋରେହି ଆହରଣୋ ଅଚୋରାହରଣୋ, ଚୋରେହି ଆଦାତବ୍ବୋ ନ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ନିଧାତବ୍ବୋତି ନିଧି। ଏୱଂ ଦ୍ୱୀହି ପଦେହି ପୁଞ୍ଞନିଧିଗୁଣଂ ସଂୱଣ୍ଣେତ୍ୱା ତତୋ ଦ୍ୱୀହି ତତ୍ଥ ଉସ୍ସାହଂ ଜନେତି ''କୟିରାଥ ଧୀରୋ ପୁଞ୍ଞାନି, ଯୋ ନିଧି ଅନୁଗାମିକୋ''ତି। ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଯସ୍ମା ପୁଞ୍ଞାନି ନାମ ଅସାଧାରଣୋ ଅଞ୍ଞେସଂ, ଅଚୋରାହରଣୋ ଚ ନିଧି ହୋତି। ନ କେୱଲଞ୍ଚ ଅସାଧାରଣୋ ଅଚୋରାହରଣୋ ଚ ନିଧି, ଅଥ ଖୋ ପନ ''ଏସୋ ନିଧି ସୁନିହିତୋ, ଅଜେୟ୍ୟୋ ଅନୁଗାମିକୋ''ତି ଏତ୍ଥ ୱୁତ୍ତୋ ଯୋ ନିଧି ଅନୁଗାମିକୋ। ସୋ ଚ ଯସ୍ମା ପୁଞ୍ଞାନିଯେୱ, ତସ୍ମା କୟିରାଥ କରେୟ୍ୟ ଧୀରୋ ବୁଦ୍ଧିସମ୍ପନ୍ନୋ ଧିତିସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପୁଞ୍ଞାନୀତି।

ଦସମଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ଏୱଂ ଭଗୱା ଗୁଣସଂୱଣ୍ଣନେନ ପୁଞ୍ଞନିଧିମ୍ହି ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ଉସ୍ସାହଂ ଜନେତ୍ୱା ଇଦାନି ଯେ ଉସ୍ସହିତ୍ୱା ପୁଞ୍ଞନିଧିକିରିୟାୟ ସମ୍ପାଦେନ୍ତି, ତେସଂ ସୋ ଯଂ ଫଲଂ ଦେତି, ତଂ ସଙ୍ଖେପତୋ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ –

୧୦।

‘‘ଏସ ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ, ସବ୍ବକାମଦଦୋ ନିଧୀ’’ତି।

ଇଦାନି ଯସ୍ମା ପତ୍ଥନାଯ ପଟିବଦ୍ଧିତସ୍ସ ସବ୍ବକାମଦଦତ୍ତଂ, ନ ୱିନା ପତ୍ଥନଂ ହୋତି। ଯଥାହ –

‘‘ଆକଙ୍ଖେୟ୍ଯ ଚେ ଗହପତଯୋ ଧମ୍ମଚାରୀ ସମଚାରୀ ‘ଅହୋ ୱତାହଂ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଖତ୍ତିଯମହାସାଲାନଂ ସହବ୍ଯତଂ ଉପପଜ୍ଜେୟ୍ଯ’ନ୍ତି, ଠାନଂ ଖୋ ପନେତଂ ୱିଜ୍ଜତି ଯଂ ସୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଖତ୍ତିଯମହାସାଲାନଂ ସହବ୍ଯତଂ ଉପପଜ୍ଜେୟ୍ଯ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ତଥା ହି ସୋ ଧମ୍ମଚାରୀ ସମଚାରୀ’’ (ମ। ନି। ୧।୪୪୨)।

ଏୱଂ ‘‘ଅନାସୱଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରେୟ୍ଯ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ତଥା ହି ସୋ ଧମ୍ମଚାରୀ ସମଚାରୀ’’ତି (ମ। ନି। ୧।୪୪୨)।

ତଥା ଚାହ –

‘‘ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସଦ୍ଧାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ସୀଲେନ, ସୁତେନ, ଚାଗେନ, ପଞ୍ଞାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ତସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି ‘ଅହୋ ୱତାହଂ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଖତ୍ତିଯମହାସାଲାନଂ ସହବ୍ଯତଂ ଉପପଜ୍ଜେୟ୍ଯ’ନ୍ତି। ସୋ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଦହତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଅଧିଟ୍ଠାତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଭାୱେତି। ତସ୍ସ ତେ ସଙ୍ଖାରା ଚ ୱିହାରା ଚ ଏୱଂ ଭାୱିତା ଏୱଂ ବହୁଲୀକତା ତତ୍ରୁପପତ୍ତିଯା ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀ’’ତି (ମ। ନି। ୩।୧୬୧) ଏୱମାଦି।

ତସ୍ମା ତଂ ତଥା ତଥା ଆକଙ୍ଖପରିଯାଯଂ ଚିତ୍ତପଦହନାଧିଟ୍ଠାନଭାୱନାପରିକ୍ଖାରଂ ପତ୍ଥନଂ ତସ୍ସ ସବ୍ବକାମଦଦତ୍ତେ ହେତୁଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ –

‘‘ଯଂ ଯଦେୱାଭିପତ୍ଥେନ୍ତି, ସବ୍ବମେତେନ ଲବ୍ଭତୀ’’ତି।

ଏକାଦସମଗାଥାୱଣ୍ଣନା

୧୧। ଇଦାନି ଯଂ ତଂ ସବ୍ବଂ ଏତେନ ଲବ୍ଭତି, ତଂ ଓଧିସୋ ଓଧିସୋ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ସୁୱଣ୍ଣତା ସୁସରତା’’ତି ଏୱମାଦିଗାଥାଯୋ ଆହ।

ତତ୍ଥ ପଠମଗାଥାଯ ତାୱ ସୁୱଣ୍ଣତା ନାମ ସୁନ୍ଦରଚ୍ଛୱିୱଣ୍ଣତା କଞ୍ଚନସନ୍ନିଭତ୍ତଚତା, ସାପି ଏତେନ ପୁଞ୍ଞନିଧିନା ଲବ୍ଭତି। ଯଥାହ –

‘‘ଯମ୍ପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତୋ ପୁରିମଂ ଜାତିଂ…ପେ… ପୁବ୍ବେ ମନୁସ୍ସଭୂତୋ ସମାନୋ ଅକ୍କୋଧନୋ ଅହୋସି ଅନୁପାଯାସବହୁଲୋ, ବହୁମ୍ପି ୱୁତ୍ତୋ ସମାନୋ ନାଭିସଜ୍ଜି ନ କୁପ୍ପି ନ ବ୍ଯାପଜ୍ଜି ନ ପତିଟ୍ଠୀୟି, ନ କୋପଞ୍ଚ ଦୋସଞ୍ଚ ଅପ୍ପଚ୍ଚଯଞ୍ଚ ପାତ୍ୱାକାସି, ଦାତା ଚ ଅହୋସି ସୁଖୁମାନଂ ମୁଦୁକାନଂ ଅତ୍ଥରଣାନଂ ପାୱୁରଣାନଂ ଖୋମସୁଖୁମାନଂ କପ୍ପାସିକ…ପେ… କୋସେୟ୍ଯ…ପେ… କମ୍ବଲସୁଖୁମାନଂ। ସୋ ତସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ କତତ୍ତା ଉପଚିତତ୍ତା…ପେ… ଇତ୍ଥତ୍ତଂ ଆଗତୋ ସମାନୋ ଇମଂ ମହାପୁରିସଲକ୍ଖଣଂ ପଟିଲଭତି। ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣୋ ହୋତି କଞ୍ଚନସନ୍ନିଭତ୍ତଚୋ’’ତି (ଦୀ। ନି। ୩।୨୧୮)।

ସୁସରତା ନାମ ବ୍ରହ୍ମସ୍ସରତା କରୱୀକଭାଣିତା, ସାପି ଏତେନ ଲବ୍ଭତି। ଯଥାହ –

‘‘ଯମ୍ପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତୋ ପୁରିମଂ ଜାତିଂ…ପେ… ଫରୁସଂ ୱାଚଂ ପହାଯ ଫରୁସାଯ ୱାଚାଯ ପଟିୱିରତୋ ଅହୋସି, ଯା ସା ୱାଚା ନେଲା କଣ୍ଣସୁଖା…ପେ… ତଥାରୂପିଂ ୱାଚଂ ଭାସିତା ଅହୋସି। ସୋ ତସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ କତତ୍ତା ଉପଚିତତ୍ତା…ପେ… ଇତ୍ଥତ୍ତଂ ଆଗତୋ ସମାନୋ ଇମାନି ଦ୍ୱେ ମହାପୁରିସଲକ୍ଖଣାନି ପଟିଲଭତି। ପହୂତଜିୱ୍ହୋ ଚ ହୋତି ବ୍ରହ୍ମସ୍ସରୋ ଚ କରୱୀକଭାଣୀ’’ତି (ଦୀ। ନି। ୩।୨୩୬)।

ସୁସଣ୍ଠାନାତି ସୁଟ୍ଠୁ ସଣ୍ଠାନତା, ସମଚିତୱଟ୍ଟିତଯୁତ୍ତଟ୍ଠାନେସୁ ଅଙ୍ଗପଚ୍ଚଙ୍ଗାନଂ ସମଚିତୱଟ୍ଟିତଭାୱେନ ସନ୍ନିୱେସୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ସାପି ଏତେନ ଲବ୍ଭତି। ଯଥାହ –

‘‘ଯମ୍ପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତୋ ପୁରିମଂ ଜାତିଂ…ପେ… ପୁବ୍ବେ ମନୁସ୍ସଭୂତୋ ସମାନୋ ବହୁଜନସ୍ସ ଅତ୍ଥକାମୋ ଅହୋସି ହିତକାମୋ ଫାସୁକାମୋ ଯୋଗକ୍ଖେମକାମୋ ‘କିନ୍ତି ମେ ସଦ୍ଧାଯ ୱଡ୍ଢେୟ୍ଯୁଂ, ସୀଲେନ ସୁତେନ ଚାଗେନ ପଞ୍ଞାଯ ଧନଧଞ୍ଞେନ ଖେତ୍ତୱତ୍ଥୁନା ଦ୍ୱିପଦଚତୁପ୍ପଦେହି ପୁତ୍ତଦାରେହି ଦାସକମ୍ମକରପୋରିସେହି ଞାତୀହି ମିତ୍ତେହି ବନ୍ଧୱେହି ୱଡ୍ଢେୟ୍ଯୁ’ନ୍ତି, ସୋ ତସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ…ପେ… ସମାନୋ ଇମାନି ତୀଣି

ମହାପୁରିସଲକ୍ଖଣାନି ପଟିଲଭତି, ସୀହପୁଦ୍ଦଡ୍ଢକାୟୋ ଚ ହୋତି ଚିତନ୍ତରଂସୋ ଚ ସମୱଟ୍ଟକ୍ଖନ୍ଧୋ ଚା’’ତି (ଦୀ। ନି। ୩।୨୨୪) ଏୱମାଦି।

ଇମିନା ନୟେନ ଇତୋ ପରେସମ୍ପି ଇମିନା ପୁଞ୍ଞନିଧିନା ପଟିଲାଭସାଧକାନି ସୁତ୍ତପଦାନି ତତୋ ତତୋ ଆନେତ୍ୱା ୱତ୍ତବ୍ବାନି। ଅତିୱିତ୍ଥାରଭୟେନ ତୁ ସଂଖିତ୍ତଂ, ଇଦାନି ଅୱସେସପଦାନଂ ୱଣ୍ଣନଂ କରିସ୍ସାମି।

ସୁରୂପତାତି ଏତ୍ଥ ସକଲସରୀରଂ ରୂପନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ ‘‘ଆକାସୋ ପରିୱାରିତୋ ରୂପଂତ୍ୱେୱ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତୀ’’ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୧।୩୦୬) ୱିୟ, ତସ୍ସ ରୂପସ୍ସ ସୁନ୍ଦରତା ସୁରୂପତା ନାତିଦୀଘତା ନାତିରସ୍ସତା ନାତିକିସତା ନାତିଥୂଲତା ନାତିକାଳତା ନଚ୍ଚୋଦାତତାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଆଧିପଚ୍ଚନ୍ତି ଅଧିପତିଭାୱୋ, ଖତ୍ତିୟମହାସାଲାଦିଭାୱେନ ସାମିକଭାୱୋତି ଅତ୍ଥୋ। ପରିୱାରୋତି ଅଗାରିକାନଂ ସଜନପରିଜନସମ୍ପତ୍ତି, ଅନଗାରିକାନଂ ପରିସସମ୍ପତ୍ତି, ଆଧିପଚ୍ଚଞ୍ଚ ପରିୱାରୋ ଚ ଆଧିପଚ୍ଚପରିୱାରୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ସୁୱଣ୍ଣତାଦୀହି ସରୀରସମ୍ପତ୍ତି, ଆଧିପଚ୍ଚେନ ଭୋଗସମ୍ପତ୍ତି, ପରିୱାରେନ ସଜନପରିଜନସମ୍ପତ୍ତି ୱୁତ୍ତାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ସବ୍ବମେତେନ ଲବ୍ଭତୀତି ଯଂ ତଂ ‘‘ଯଂ ଯଦେୱାଭିପତ୍ଥେନ୍ତି, ସବ୍ବମେତେନ ଲବ୍ଭତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତତ୍ଥ ଇଦମ୍ପି ତାୱ ପଠମଂ ଓଧିସୋ ୱୁତ୍ତସୁୱଣ୍ଣତାଦି ସବ୍ବମେତେନ ଲବ୍ଭତୀତି ୱେଦିତବ୍ବନ୍ତି ଦସ୍ସେତି।

ଦ୍ୱାଦସମଗାଥାୱଣ୍ଣନା

୧୨। ଏୱମିମାୟ ଗାଥାୟ ପୁଞ୍ଞାନୁଭାୱେନ ଲଭିତବ୍ବଂ ରଜ୍ଜସମ୍ପତ୍ତିତୋ ଓରଂ ଦେୱମନୁସ୍ସସମ୍ପତ୍ତିଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ତଦୁଭୟରଜ୍ଜସମ୍ପତ୍ତିଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ପଦେସରଜ୍ଜ’’ନ୍ତି ଇମଂ ଗାଥମାହ।

ତତ୍ଥ ପଦେସରଜ୍ଜନ୍ତି ଏକଦୀପମ୍ପି ସକଲଂ ଅପାପୁଣିତ୍ୱା ପଥୱିୟା ଏକମେକସ୍ମିଂ ପଦେସେ ରଜ୍ଜଂ। ଇସ୍ସରଭାୱୋ ଇସ୍ସରିୟଂ, ଇମିନା ଦୀପଚକ୍କୱତ୍ତିରଜ୍ଜଂ ଦସ୍ସେତି। ଚକ୍କୱତ୍ତିସୁଖଂ ପିୟନ୍ତି ଇଟ୍ଠଂ କନ୍ତଂ ମନାପଂ ଚକ୍କୱତ୍ତିସୁଖଂ। ଇମିନା ଚାତୁରନ୍ତଚକ୍କୱତ୍ତିରଜ୍ଜଂ ଦସ୍ସେତି। ଦେୱେସୁ ରଜ୍ଜଂ ଦେୱରଜ୍ଜଂ, ଏତେନ ମନ୍ଧାତାଦୀନମ୍ପି ମନୁସ୍ସାନଂ ଦେୱରଜ୍ଜଂ ଦସ୍ସିତଂ ହୋତି। ଅପି ଦିବ୍ବେସୂତି ଇମିନା ଯେ ତେ ଦିୱି ଭୱତ୍ତା ‘‘ଦିବ୍ବା’’ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ତେସୁ ଦିବ୍ବେସୁ କାୟେସୁ ଉପ୍ପନ୍ନାନମ୍ପି ଦେୱରଜ୍ଜଂ ଦସ୍ସେତି। ସବ୍ବମେତେନ ଲବ୍ଭତୀତି ଯଂ ତଂ ‘‘ଯଂ ଯଦେୱାଭିପତ୍ଥେନ୍ତି, ସବ୍ବମେତେନ ଲବ୍ଭତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତତ୍ଥ ଇଦମ୍ପି ଦୁତିୟଂ ଓଧିସୋ ପଦେସରଜ୍ଜାଦି ସବ୍ବମେତେନ ଲବ୍ଭତୀତି ୱେଦିତବ୍ବନ୍ତି ଦସ୍ସେତି।

ତେରସମଗାଥାୱଣ୍ଣନା

୧୩। ଏୱମିମାୟ ଗାଥାୟ ପୁଞ୍ଞାନୁଭାୱେନ ଲଭିତବ୍ବଂ ଦେୱମନୁସ୍ସରଜ୍ଜସମ୍ପତ୍ତିଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ଦ୍ୱୀହି ଗାଥାହି ୱୁତ୍ତଂ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ସମାସତୋ ପୁରକ୍ଖତ୍ୱା ନିବ୍ବାନସମ୍ପତ୍ତିଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ମାନୁସ୍ସିକା ଚ ସମ୍ପତ୍ତୀ’’ତି ଇମଂ ଗାଥମାହ।

ତସ୍ସାୟଂ ପଦୱଣ୍ଣନା – ମନୁସ୍ସାନଂ ଅୟନ୍ତି ମାନୁସ୍ସୀ, ମାନୁସ୍ସୀ ଏୱ ମାନୁସ୍ସିକା। ସମ୍ପଜ୍ଜନଂ ସମ୍ପତ୍ତି। ଦେୱାନଂ ଲୋକୋ ଦେୱଲୋକୋ। ତସ୍ମିଂ ଦେୱଲୋକେ। ଯାତି ଅନୱସେସପରିୟାଦାନଂ, ରମନ୍ତି ଏତାୟ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନାୟ ବହିଦ୍ଧା ୱା ଉପକରଣଭୂତାୟାତି ରତି, ସୁଖସ୍ସ ସୁଖୱତ୍ଥୁନୋ ଚେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ଯାତି ଅନିୟତୱଚନଂ ଚସଦ୍ଦୋ ପୁବ୍ବସମ୍ପତ୍ତିୟା ସହ ସମ୍ପିଣ୍ଡନତ୍ଥୋ। ନିବ୍ବାନଂୟେୱ ନିବ୍ବାନସମ୍ପତ୍ତି।

ଅୟଂ ପନ ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନା – ଯା ଏସା ‘‘ସୁୱଣ୍ଣତା’’ତିଆଦୀହି ପଦେହି ମାନୁସ୍ସିକା ଚ ସମ୍ପତ୍ତି ଦେୱଲୋକେ ଚ ଯା ରତି ୱୁତ୍ତା, ସା ଚ ସବ୍ବା, ଯା ଚାୟମପରା ସଦ୍ଧାନୁସାରିଭାୱାଦିୱସେନ ପତ୍ତବ୍ବା ନିବ୍ବାନସମ୍ପତ୍ତି, ସା ଚାତି ଇଦଂ ତତିୟମ୍ପି ଓଧିସୋ ସବ୍ବମେତେନ ଲବ୍ଭତୀତି।

ଅଥ ୱା ଯା ପୁବ୍ବେ ସୁୱଣ୍ଣତାଦୀହି ଅୱୁତ୍ତା ‘‘ସୂରା ସତିମନ୍ତୋ ଇଧ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟୱାସୋ’’ତି ଏୱମାଦିନା (ଅ। ନି। ୯।୨୧) ନୟେନ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠା ପଞ୍ଚାୱେଣ୍ଣିକସମ୍ପତ୍ତିୟାଦିଭେଦା ଚ ମାନୁସ୍ସିକା ସମ୍ପତ୍ତି, ଅପରା ଦେୱଲୋକେ ଚ ଯା ଝାନାଦିରତି, ଯା ଚ ଯଥାୱୁତ୍ତପ୍ପକାରା ନିବ୍ବାନସମ୍ପତ୍ତି ଚାତି ଇଦମ୍ପି ତତିୟଂ ଓଧିସୋ ସବ୍ବମେତେନ ଲବ୍ଭତୀତି। ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନା ୱେଦିତବ୍ବା।

ଚୁଦ୍ଦସମଗାଥାୱଣ୍ଣନା

୧୪। ଏୱମିମାୟ ଗାଥାୟ ପୁଞ୍ଞାନୁଭାୱେନ ଲଭିତବ୍ବଂ ସଦ୍ଧାନୁସାରୀଭାୱାଦିୱସେନ ପତ୍ତବ୍ବଂ ନିବ୍ବାନସମ୍ପତ୍ତିମ୍ପି ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ତେୱିଜ୍ଜୌଭତୋଭାଗୱିମୁତ୍ତଭାୱୱସେନପି ପତ୍ତବ୍ବଂ ତମେୱ ତସ୍ସ ଉପାୟଞ୍ଚ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ମିତ୍ତସମ୍ପଦମାଗମ୍ମା’’ତି ଇମଂ ଗାଥମାହ।

ତସ୍ସାଯଂ ପଦୱଣ୍ଣନା – ସମ୍ପଜ୍ଜତି ଏତାଯ ଗୁଣୱିଭୂତିଂ ପାପୁଣାତୀତି ସମ୍ପଦା, ମିତ୍ତୋ ଏୱ ସମ୍ପଦା ମିତ୍ତସମ୍ପଦା, ତଂ ମିତ୍ତସମ୍ପଦଂ। ଆଗମ୍ମାତି ନିସ୍ସାଯ। ଯୋନିସୋତି ଉପାଯେନ। ପଯୁଞ୍ଜତୋତି ଯୋଗାନୁଟ୍ଠାନଂ କରୋତୋ। ୱିଜାନାତି ଏତାଯାତି ୱିଜ୍ଜା, ୱିମୁଚ୍ଚତି ଏତାଯ, ସଯଂ ୱା ୱିମୁଚ୍ଚତୀତି ୱିମୁତ୍ତି, ୱିଜ୍ଜା ଚ ୱିମୁତ୍ତି ଚ ୱିଜ୍ଜାୱିମୁତ୍ତିଯୋ, ୱିଜ୍ଜାୱିମୁତ୍ତୀସୁ ୱସୀଭାୱୋ ୱିଜ୍ଜାୱିମୁତ୍ତିୱସୀଭାୱୋ।

ଅଯଂ ପନ ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନା – ଯ୍ୱାଯଂ ମିତ୍ତସମ୍ପଦମାଗମ୍ମ ସତ୍ଥାରଂ ୱା ଅଞ୍ଞତରଂ ୱା ଗରୁଟ୍ଠାନିଯଂ ସବ୍ରହ୍ମଚାରିଂ ନିସ୍ସାଯ ତତୋ ଓୱାଦଞ୍ଚ ଅନୁସାସନିଞ୍ଚ ଗହେତ୍ୱା ଯଥାନୁସିଟ୍ଠଂ ପଟିପଜ୍ଜିଯା ଯୋନିସୋ ପଯୁଞ୍ଜତୋ ପୁବ୍ବେନିୱାସାଦୀସୁ ତୀସୁ ୱିଜ୍ଜାସୁ ''ତତ୍ଥ କତମା ୱିମୁତ୍ତି? ଚିତ୍ତସ୍ସ ଚ ଅଧିମୁତ୍ତି ନିବ୍ବାନଞ୍ଚା''ତି (ଧ। ସ। ୧୩୮୧) ଏୱଂ ଆଗତାଯ ଅଟ୍ଠସମାପତ୍ତିନିବ୍ବାନଭେଦାଯ ୱିମୁତ୍ତିଯା ଚ ତଥା ତଥା ଅଦନ୍ଧାଯିତତ୍ତେନ ୱସୀଭାୱୋ, ଇଦମ୍ପି ଚତୁତ୍ଥଂ ଓଧିସୋ ସବ୍ବମେତେନ ଲବ୍ଭତୀତି।

ପନ୍ନରସମଗାଥାୱଣ୍ଣନା

୧୫। ଏୱମିମାଯ ଗାଥାଯ ପୁବ୍ବେ କଥିତୱିଜ୍ଜାୱିମୁତ୍ତିୱସୀଭାୱଭାଗିଯପୁଞ୍ଞାନୁଭାୱେନ ଲଭିତବ୍ବଂ ତେୱିଜ୍ଜୋଭତୋଭାଗୱିମୁତ୍ତଭାୱୱସେନପି ପତ୍ତବ୍ବଂ ନିବ୍ବାନସମ୍ପତ୍ତିଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ଯସ୍ମା ୱିଜ୍ଜାୱିମୁତ୍ତିୱସୀଭାୱପ୍ପତ୍ତା ତେୱିଜ୍ଜା ଉଭତୋଭାଗୱିମୁତ୍ତାପି ସବ୍ବେ ପଟିସମ୍ଭିଦାଦିଗୁଣୱିଭୂତିଂ ଲଭନ୍ତି, ଇମାଯ ପୁଞ୍ଞସମ୍ପଦାଯ ଚ ତସ୍ସା ଗୁଣୱିଭୂତିଯା ପଦଟ୍ଠାନୱସେନ ତଥା ତଥା ସାପି ଲବ୍ଭତି, ତସ୍ମା ତମ୍ପି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ପଟିସମ୍ଭିଦା ୱିମୋକ୍ଖା ଚା''ତି ଇମଂ ଗାଥମାହ।

''ଯତୋ ସମ୍ମା କତେନ ଯା ଚାଯଂ ଧମ୍ମତ୍ଥନିରୁତ୍ତିପଟିଭାନେସୁ ପଭେଦଗତା ପଞ୍ଞା ପଟିସମ୍ଭିଦା''ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଯେ ଚିମେ ''ରୂପୀ ରୂପାନି ପସ୍ସତୀ''ତିଆଦିନା (ଦୀ। ନି। ୨।୧୨୯; ୩।୩୩୯) ନଯେନ ଅଟ୍ଠ ୱିମୋକ୍ଖା, ଯା ଚାଯଂ ଭଗୱତୋ ସାୱକେହି ପତ୍ତବ୍ବା ସାୱକସମ୍ପତ୍ତିସାଧିକା ସାୱକପାରମୀ, ଯା ଚ ସଯମ୍ଭୁଭାୱସାଧିକା ପଚ୍ଚେକବୋଧି, ଯା ଚ ସବ୍ବସତ୍ତୁତ୍ତମଭାୱସାଧିକା ବୁଦ୍ଧଭୂମି, ଇଦମ୍ପି ପଞ୍ଚମଂ ଓଧିସୋ ସବ୍ବମେତେନ ଲବ୍ଭତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ସୋଳସମଗାଥାୱଣ୍ଣନା

୧୬। ଏୱଂ ଭଗୱା ଯଂ ତଂ ''ଯଂ ଯଦେୱାଭିପତ୍ଥେନ୍ତି, ସବ୍ବମେତେନ ଲବ୍ଭତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ଇମାହି ପଞ୍ଚହି ଗାଥାହି ଓଧିସୋ ଓଧିସୋ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ସବ୍ବମେୱିଦଂ ସବ୍ବକାମଦଦନିଧିସଞ୍ଞିତଂ ପୁଞ୍ଞସମ୍ପଦଂ ପସଂସନ୍ତୋ ''ଏୱଂ ମହତ୍ଥିକା ଏସା''ତି ଇମାଯ ଗାଥାଯ ଦେସନଂ ନିଟ୍ଠପେସି।

ତସ୍ସାଯଂ ପଦୱଣ୍ଣନା – ଏୱନ୍ତି ଅତୀତତ୍ଥନିଦସ୍ସନଂ। ମହନ୍ତୋ ଅତ୍ଥୋ ଅସ୍ସାତି ମହତ୍ଥିକା, ମହତୋ ଅତ୍ଥାଯ ସଂୱତ୍ତତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି, ମହିଦ୍ଧିକାତିପି ପାଠୋ। ଏସାତି ଉଦ୍ଦେସୱଚନଂ, ତେନ ''ଯସ୍ସ ଦାନେନ ସୀଲେନା''ତି ଇତୋ ପଭୁତି ଯାୱ ''କଯିରାଥ ଧୀରୋ ପୁଞ୍ଞାନୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ ପୁଞ୍ଞସମ୍ପଦଂ ଉଦ୍ଦିସତି। ଯଦିଦନ୍ତି ଅଭିମୁଖକରଣତ୍ଥେ ନିପାତୋ, ତେନ ଏସାତି ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ ନିଦ୍ଦିସିତୁଂ ଯା ଏସାତି ଅଭିମୁଖଂ କରୋତି। ପୁଞ୍ଞାନଂ ସମ୍ପଦା ପୁଞ୍ଞସମ୍ପଦା। ତସ୍ମାତି କାରଣୱଚନଂ। ଧୀରାତି ଧିତିମନ୍ତୋ। ପସଂସନ୍ତୀତି ୱଣ୍ଣଯନ୍ତି। ପଣ୍ଡିତାତି ପଞ୍ଞାସମ୍ପନ୍ନା। କତପୁଞ୍ଞତନ୍ତି କତପୁଞ୍ଞଭାୱଂ।

ଅଯଂ ପନ ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନା – ଇତି ଭଗୱା ସୁୱଣ୍ଣତାଦିଂ ବୁଦ୍ଧଭୂମିପରିଯୋସାନଂ ପୁଞ୍ଞସମ୍ପଦାନୁଭାୱେନ ଅଧିଗନ୍ତବ୍ବମତ୍ଥଂ ୱଣ୍ଣଯିତ୍ୱା ଇଦାନି ତମେୱତ୍ଥଂ ସମ୍ପିଣ୍ଡେତ୍ୱା ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ତେନେୱତ୍ଥେନ ଯଥାୱୁତ୍ତପ୍ପକାରାଯ ପୁଞ୍ଞସମ୍ପଦାଯ ମହତ୍ଥିକତ୍ତଂ ଥୁନନ୍ତୋ ଆହ – ଏୱଂ ମହତୋ ଅତ୍ଥସ୍ସ ଆୱହନେନ ମହତ୍ଥିକା ଏସା, ଯଦିଦଂ ମଯା ''ଯସ୍ସ ଦାନେନ ସୀଲେନା''ତିଆଦିନା ନଯେନ ଦେସିତା ପୁଞ୍ଞସମ୍ପଦା, ତସ୍ମା ମାଦିସା ସତ୍ତାନଂ ହିତସୁଖାୱହାଯ ଧମ୍ମଦେସନାଯ ଅକିଲାସୁତାଯ ଯଥାଭୂତଗୁଣେନ ଚ ଧୀରା ପଣ୍ଡିତା ''ଅସାଧାରଣମଞ୍ଞେସଂ, ଅଚୋରାହରଣୋ ନିଧୀ''ତିଆଦୀହି ଇଧ ୱୁତ୍ତେହି ଚ, ଅୱୁତ୍ତେହି ଚ ''ମା, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଞ୍ଞାନଂ ଭାଯିତ୍ଥ, ସୁଖସ୍ସେତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଧିୱଚନଂ, ଯଦିଦଂ ପୁଞ୍ଞାନୀ''ତିଆଦୀହି (ଅ। ନି। ୭।୬୨; ଇତିୱୁ। ୨୨; ନେତ୍ତି। ୧୨୧) ୱଚନେହି ଅନେକାକାରୱୋକାରଂ କତପୁଞ୍ଞତଂ ପସଂସନ୍ତି, ନ ପକ୍ଖପାତେନାତି।

ଦେସନାପରିଯୋସାନେ ସୋ ଉପାସକୋ ବହୁଜନେନ ସଦ୍ଧିଂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠାସି, ରଞ୍ଞୋ ଚ ପସେନଦିକୋସଲସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଏତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସି, ରାଜା ଅତିୱିଯ ତୁଟ୍ଠୋ ହୁତ୍ୱା ''ସାଧୁ, ଗହପତି, ସାଧୁ ଖୋ ତ୍ୱଂ , ଗହପତି, ମାଦିସେହିପି ଅନାହରଣୀଯଂ ନିଧିଂ ନିଧେସୀ''ତି ସଂରାଧେତ୍ୱା ମହତିଂ ପୂଜମକାସୀତି।

ପରମତ୍ଥଜୋତିକାଯ ଖୁଦ୍ଦକପାଠ-ଅଟ୍ଠକଥାଯ

ନିଧିକଣ୍ଡସୁତ୍ତବଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୯। ମେତ୍ତସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

ନିକ୍ଖେପପ୍ପୟୋଜନଂ

ଇଦାନି ନିଧିକଣ୍ଡାନନ୍ତରଂ ନିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ମେତ୍ତସୁତ୍ତସ୍ସ ୱଣ୍ଣନାକ୍କମୋ ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ। ତସ୍ସ ଇଧ ନିକ୍ଖେପପ୍ପୟୋଜନଂ ୱତ୍ୱା ତତୋ ପରଂ –

''ୟେନ ୱୁତ୍ତଂ ୟଦା ୟତ୍ଥ, ୟସ୍ମା ଚେତେସ ଦୀପନା;

ନିଦାନଂ ସୋଧୟିତ୍ୱାସ୍ସ, କରିସ୍ସାମତ୍ଥୱଣ୍ଣନଂ''।

ତତ୍ଥ ୟସ୍ମା ନିଧିକଣ୍ଡେନ ଦାନସୀଲାଦିପୁଞ୍ଞସମ୍ପଦା ୱୁତ୍ତା, ସା ଚ ସତ୍ତେସୁ ମେତ୍ତାୟ କତାୟ ମହପ୍ଫଲା ହୋତି ୟାୱ ବୁଦ୍ଧଭୂମିଂ ପାପେତୁଂ ସମତ୍ଥା, ତସ୍ମା ତସ୍ସା ପୁଞ୍ଞସମ୍ପଦାୟ ଉପକାରଦସ୍ସନତ୍ଥଂ, ୟସ୍ମା ୱା ସରଣେହି ସାସନେ ଓତରିତ୍ୱା ସିକ୍ଖାପଦେହି ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠିତାନଂ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରେନ ରାଗପ୍ପହାନସମତ୍ଥଂ, କୁମାରପଞ୍ହେନ ମୋହପ୍ପହାନସମତ୍ଥଞ୍ଚ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା, ମଙ୍ଗଲସୁତ୍ତେନ ତସ୍ସ ପଟ୍ଟିପତ୍ତିୟା ମଙ୍ଗଲଭାୱୋ ଅତ୍ତରକ୍ଖା ଚ, ରତନସୁତ୍ତେନ ତସ୍ସାନୁରୂପା ପରରକ୍ଖା, ତିରୋକୁଟ୍ଟେନ ରତନସୁତ୍ତେ ୱୁତ୍ତଭୂତେସୁ ଏକଚ୍ଚଭୂତଦସ୍ସନଂ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରାୟ ପୁଞ୍ଞସମ୍ପତ୍ତିୟା ପମଜ୍ଜନ୍ତାନଂ ୱିପତ୍ତି ଚ, ନିଧିକଣ୍ଡେନ ତିରୋକୁଟ୍ଟେ ୱୁତ୍ତୱିପତ୍ତିପଟିପକ୍ଖଭୂତା ସମ୍ପତ୍ତି ଚ ଦସ୍ସିତା, ଦୋସପ୍ପହାନସମତ୍ଥଂ ପନ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଅଦସ୍ସିତମେୱ, ତସ୍ମା ତଂ ଦୋସପ୍ପହାନସମତ୍ଥଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ଇଦଂ ମେତ୍ତସୁତ୍ତଂ ଇଧ ନିକ୍ଖିତ୍ତଂ। ଏୱଞ୍ହି ସୁପରିପୂରୋ ହୋତି ଖୁଦ୍ଦକପାଠୋତି ଇଦମସ୍ସ ଇଧ ନିକ୍ଖେପପ୍ପୟୋଜନଂ।

ନିଦାନସୋଧନଂ

ଇଦାନି ୟାୟଂ –

''ୟେନ ୱୁତ୍ତଂ ୟଦା ୟତ୍ଥ, ୟସ୍ମା ଚେତେସ ଦୀପନା;

ନିଦାନଂ ସୋଧୟିତ୍ୱାସ୍ସ, କରିସ୍ସାମତ୍ଥୱଣ୍ଣନ''ନ୍ତି। –

ମାତିକା ନିକ୍ଖିତ୍ତା, ତତ୍ଥ ଇଦଂ ମେତ୍ତସୁତ୍ତଂ ଭଗୱତାୱ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ସାୱକାଦୀହି, ତଞ୍ଚ ପନ ୟଦା ହିମୱନ୍ତପସ୍ସତୋ ଦେୱତାହି ଉବ୍ବାଳ୍ହା ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକଂ ଆଗତା, ତଦା ସାୱତ୍ଥିୟଂ ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ପରିତ୍ତତ୍ଥାୟ କମ୍ମଟ୍ଠାନତ୍ଥାୟ ଚ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଏୱଂ ତାୱ ସଙ୍ଖେପତୋ ଏତେସଂ ପଦାନଂ ଦୀପନା ନିଦାନସୋଧନା ୱେଦିତବ୍ବା।

ୱିତ୍ଥାରତୋ ପନ ଏୱଂ ୱେଦିତବ୍ବା – ଏକଂ ସମୟଂ ଭଗୱା ସାୱତ୍ଥିୟଂ ୱିହରତି ଉପକଟ୍ଠାୟ ୱସ୍ସୂପନାୟିକାୟ, ତେନ ଖୋ ପନ ସମୟେନ ସମ୍ବହୁଲା ନାନାୱେରଜ୍ଜକା ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକେ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱସ୍ସଂ ଉପଗନ୍ତୁକାମା ଭଗୱନ୍ତଂ ଉପସଙ୍କମନ୍ତି। ତତ୍ର ସୁଦଂ ଭଗୱା ରାଗଚରିତାନଂ ସୱିଞ୍ଞାଣକଅୱିଞ୍ଞାଣକୱସେନ ଏକାଦସୱିଧଂ ଅସୁଭକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ, ଦୋସଚରିତାନଂ ଚତୁବ୍ବିଧଂ ମେତ୍ତାଦିକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ, ମୋହଚରିତାନଂ ମରଣସ୍ସତିକମ୍ମଟ୍ଠାନାଦୀନି, ୱିତକ୍କଚରିତାନଂ ଆନାପାନସ୍ସତିପଥୱୀକସିଣାଦୀନି, ସଦ୍ଧାଚରିତାନଂ ବୁଦ୍ଧାନୁସ୍ସତିକମ୍ମଟ୍ଠାନାଦୀନି, ବୁଦ୍ଧିଚରିତାନଂ ଚତୁଧାତୁୱୱତ୍ଥାନାଦୀନୀତି ଇମିନା ନୟେନ ଚତୁରାସୀତିସହସ୍ସପ୍ପଭେଦଚରିତାନୁକୂଲାନି କମ୍ମଟ୍ଠାନାନି କଥେତି।

ଅଥ ଖୋ ପଞ୍ଚମତ୍ତାନି ଭିକ୍ଖୁସତାନି ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକେ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱା ସପ୍ପାୟସେନାସନଞ୍ଚ ଗୋଚରଗାମଞ୍ଚ ପରିୟେସମାନାନି ଅନୁପୁବ୍ବେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଚ୍ଚନ୍ତେ ହିମୱନ୍ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଏକାବଦ୍ଧଂ ନୀଲକାଚମଣିସନ୍ନିଭସିଲାତଲଂ ସୀତଲଘନଚ୍ଛାୟନୀଲୱନସଣ୍ଡମଣ୍ଡିତଂ ମୁତ୍ତାଜାଲରଜତପଟ୍ଟସଦିସୱାଲୁକାକିଣ୍ଣଭୂମିଭାଗଂ ସୁଚିସାତସୀତଲଜଲାସୟପରିୱାରିତଂ ପବ୍ବତମଦ୍ଦସଂସୁ। ଅଥ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ତତ୍ଥେକରତ୍ତିଂ ୱସିତ୍ୱା ପଭାତାୟ ରତ୍ତିୟା ସରୀରପରିକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ତସ୍ସ ଅୱିଦୂରେ ଅଞ୍ଞତରଂ ଗାମଂ ପିଣ୍ଡାୟ ପୱିସିଂସୁ। ଗାମୋ ଘନନିୱେସନସନ୍ନିୱିଟ୍ଠକୁଲସହସ୍ସୟୁତ୍ତୋ, ମନୁସ୍ସା ଚେତ୍ଥ ସଦ୍ଧା ପସନ୍ନା ତେ ପଚ୍ଚନ୍ତେ ପବ୍ବଜିତଦସ୍ସନସ୍ସ ଦୁଲ୍ଲଭତାୟ ଭିକ୍ଖୂ ଦିସ୍ୱା ଏୱ ପୀତିସୋମନସ୍ସଜାତା ହୁତ୍ୱା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭୋଜେତ୍ୱା ''ଇଧେୱ, ଭନ୍ତେ, ତେମାସଂ ୱସଥା''ତି ୟାଚିତ୍ୱା ପଞ୍ଚ ପଧାନକୁଟିସତାନି କାରେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ମଞ୍ଚପୀଠପାନୀୟପରିଭୋଜନୀୟଘଟାଦୀନି ସବ୍ବୂପକରଣାନି

ପଟିଯାଦେସୁଂ।

ଭିକ୍ଖୂ ଦୁତିଯଦିୱସେ ଅଞ୍ଞଂ ଗାମଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିସିଂସୁ। ତତ୍ଥପି ମନୁସ୍ସା ତଥେୱ ଉପଟ୍ଠହିତ୍ୱା ୱସ୍ସାୱାସଂ ଯାଚିଂସୁ। ଭିକ୍ଖୂ ‘‘ଅସତି ଅନ୍ତରାଯେ’’ତି ଅଧିୱାସେତ୍ୱା ତଂ ୱନସଣ୍ଡଂ ପୱିସିତ୍ୱା ସବ୍ବରତ୍ତିନ୍ଦିୱଂ ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯା ଯାମଘଣ୍ଡିକଂ କୋଟ୍ଟେତ୍ୱା ଯୋନିସୋମନସିକାରବହୁଲା ୱିହରନ୍ତା ରୁକ୍ଖମୂଲାନି ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ନିସୀଦିଂସୁ। ସୀଲୱନ୍ତାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ତେଜେନ ୱିହତତେଜା ରୁକ୍ଖଦେୱତା ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ୱିମାନା ଓରୁଯ୍ହ ଦାରକେ ଗହେତ୍ୱା ଇତୋ ଚିତୋ ୱିଚରନ୍ତି। ସେଯ୍ୟଥାପି ନାମ ରାଜୂହି ୱା ରାଜମହାମତ୍ତେହି ୱା ଗାମକାୱାସଂ ଗତେହି ଗାମୱାସୀନଂ ଘରେସୁ ଓକାସେ ଗହିତେ ଘରମନୁସ୍ସା ଘରା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତ୍ର ୱସନ୍ତା ‘‘କଦା ନୁ ଗମିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ଦୂରତୋୱ ଓଲୋକେନ୍ତି, ଏୱମେୱ ଦେୱତା ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ୱିମାନାନି ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ୱିଚରନ୍ତିଯୋ ଦୂରତୋୱ ଓଲୋକେନ୍ତି ‘‘କଦା ନୁ ଭଦନ୍ତା ଗମିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି। ତତୋ ଏୱଂ ସମଚିନ୍ତେସୁଂ ‘‘ପଠମୱସ୍ସୂପଗତା ଭିକ୍ଖୂ ଅୱସ୍ସଂ ତେମାସଂ ୱସିସ୍ସନ୍ତି, ମଯଂ ପନ ତାୱ ଚିରଂ ଦାରକେ ଗହେତ୍ୱା ଓକ୍କମ୍ମ ୱସିତୁଂ ନ ସକ୍ଖୋମ, ହନ୍ଦ ମଯଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଭଯାନକଂ ଆରମ୍ମଣଂ ଦସ୍ସେମା’’ତି। ତା ରତ୍ତିଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସମଣଧମ୍ମକରଣୱେଲାଯ ଭିଂସନକାନି ଯକ୍ଖରୂପାନି ନିମ୍ମିନିତ୍ୱା ପୁରତୋ ପୁରତୋ ତିଟ୍ଠନ୍ତି, ଭେରୱସଦ୍ଦଞ୍ଚ କରୋନ୍ତି। ଭିକ୍ଖୂନଂ ତାନି ରୂପାନି ଦିସ୍ୱା ତଞ୍ଚ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ହଦଯଂ ଫନ୍ଦି, ଦୁବ୍ବଣ୍ଣା ଚ ଅହେସୁଂ ଉପ୍ପଣ୍ଡୁପ୍ପଣ୍ଡୁକଜାତା। ତେନ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଚିତ୍ତଂ ଏକଗ୍ଗଂ କାତୁଂ ନାସକ୍ଖିଂସୁ, ତେସଂ ଅନେକଗ୍ଗଚିତ୍ତାନଂ ଭଯେନ ଚ ପୁନପ୍ପୁନଂ ସଂୱିଗ୍ଗାନଂ ସତି ସମ୍ମୁସ୍ସି, ତତୋ ତେସଂ ମୁଟ୍ଠସତୀନଂ ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧାନି ଆରମ୍ମଣାନି ପଯୋଜେସୁଂ, ତେସଂ ତେନ ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧେନ ନିମ୍ମଥିଯମାନମିୱ ମତ୍ଥଲୁଙ୍ଗଂ ଅହୋସି, ଗାଳ୍ହା ସୀସୱେଦନା ଉପ୍ପଜ୍ଜିଂସୁ, ନ ଚ ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ଆରୋଚେସୁଂ।

ଅଥେକଦିୱସଂ ସଙ୍ଘତ୍ଥେରସ୍ସ ଉପଟ୍ଠାନକାଲେ ସବ୍ବେସୁ ସନ୍ନିପତିତେସୁ ସଙ୍ଘତ୍ଥେରୋ ପୁଚ୍ଛି ‘‘ତୁମ୍ହାକଂ, ଆୱୁସୋ, ଇମଂ ୱନସଣ୍ଡଂ ପୱିଟ୍ଠାନଂ କତିପାହଂ ଅତିୱିଯ ପରିସୁଦ୍ଧୋ ଛୱିୱଣ୍ଣୋ ଅହୋସି ପରିଯୋଦାତୋ, ୱିପ୍ପସନ୍ନାନି ଚ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି, ଏତରହି ପନତ୍ଥ କିସା ଦୁବ୍ବଣ୍ଣା ଉପ୍ପଣ୍ଡୁପ୍ପଣ୍ଡୁକଜାତା, କିଂ ୱୋ ଇଧ ଅସପ୍ପାଯ’’ନ୍ତି। ତତୋ ଏକୋ ଭିକ୍ଖୁ ଆହ – ‘‘ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ରତ୍ତିଂ ଈଦିସଞ୍ଚ ଈଦିସଞ୍ଚ ଭେରୱାରମ୍ମଣଂ ପସ୍ସାମି ଚ ସୁଣାମି ଚ, ଈଦିସଞ୍ଚ ଗନ୍ଧଂ ଘାଯାମି, ତେନ ମେ ଚିତ୍ତଂ ନ ସମାଧିଯତୀ’’ତି, ଏତେନେୱ ଉପାଯେନ ସବ୍ବେୱ ତେ ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଆରୋଚେସୁଂ। ସଙ୍ଘତ୍ଥେରୋ ଆହ – ‘‘ଭଗୱତା, ଆୱୁସୋ, ଦ୍ୱେ ୱସ୍ସୂପନାଯିକା ପଞ୍ଞତ୍ତା, ଅମ୍ହାକଞ୍ଚ ଇଦଂ ସେନାସନଂ ଅସପ୍ପାଯଂ, ଆଯାମାୱୁସୋ, ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ସପ୍ପାଯସେନାସନଂ ପୁଚ୍ଛାମା’’ତି। ‘‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ’’ତି ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଥେରସ୍ସ ପଟିସ୍ସୁଣିତ୍ୱା ସବ୍ବେୱ ସେନାସନଂ ସଂସାମେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାଯ ଅନୁପଲିତ୍ତତ୍ତା କୁଲେସୁ କଞ୍ଚି ଅନାମନ୍ତେତ୍ୱା ଏୱ ଯେନ ସାୱତ୍ଥି ତେନ ଚାରିକଂ ପକ୍କମିଂସୁ। ଅନୁପୁବ୍ବେନ ସାୱତ୍ଥିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକଂ ଆଗମିଂସୁ।

ଭଗୱା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଦିସ୍ୱା ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନ୍ତୋୱସ୍ସଂ ଚାରିକା ଚରିତବ୍ବାତି ମଯା ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ, କିସ୍ସ ତୁମ୍ହେ ଚାରିକଂ ଚରଥା’’ତି। ତେ ଭଗୱତୋ ସବ୍ବମାରୋଚେସୁଂ। ଭଗୱା ଆୱଜ୍ଜେନ୍ତୋ ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପେ ଅନ୍ତମସୋ ଚତୁପାଦପୀଠକଟ୍ଠାନମତ୍ତମ୍ପି ତେସଂ ସପ୍ପାଯସେନାସନଂ ନାଦ୍ଦସ। ଅଥ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଆହ – ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୁମ୍ହାକଂ ଅଞ୍ଞଂ ସପ୍ପାଯସେନାସନଂ ଅତ୍ଥି, ତତ୍ଥେୱ ତୁମ୍ହେ ୱିହରନ୍ତା ଆସୱକ୍ଖଯଂ ପାପୁଣିସ୍ସଥ, ଗଚ୍ଛଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତମେୱ ସେନାସନଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ୱିହରଥ, ସଚେ ପନ ଦେୱତାହି ଅଭଯଂ ଇଚ୍ଛଥ, ଇମଂ ପରିତ୍ତଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହଥ। ଏତଞ୍ହି ୱୋ ପରିତ୍ତଞ୍ଚ କମ୍ମଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ଇଦଂ ସୁତ୍ତମଭାସି।

ଅପରେ ପନାହୁ – ‘‘ଗଚ୍ଛଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତମେୱ ସେନାସନଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ୱିହରଥା’’ତି ଇଦଞ୍ଚ ୱତ୍ୱା ଭଗୱା ଆହ – ‘‘ଅପିଚ ଖୋ ଆରଞ୍ଞକେନ ପରିହରଣଂ ଞାତବ୍ବଂ। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ସାଯଂ ପାତଂ କରଣୱସେନ ଦ୍ୱେ ମେତ୍ତା ଦ୍ୱେ ପରିତ୍ତା ଦ୍ୱେ ଅସୁଭା ଦ୍ୱେ ମରଣସ୍ସତୀ ଅଟ୍ଠମହାସଂୱେଗୱତ୍ଥୁସମାୱଜ୍ଜନଞ୍ଚ, ଅଟ୍ଠ ମହାସଂୱେଗୱତ୍ଥୂନି ନାମ ଜାତିଜରାବ୍ୟାଧିମରଣଂ ଚତ୍ତାରି ଅପାଯଦୁକ୍ଖାନୀତି, ଅଥ ୱା ଜାତିଜରାବ୍ୟାଧିମରଣାନି ଚତ୍ତାରି, ଅପାଯଦୁକ୍ଖଂ ପଞ୍ଚମଂ, ଅତୀତେ ୱଟ୍ଟମୂଲକଂ ଦୁକ୍ଖଂ, ଅନାଗତେ ୱଟ୍ଟମୂଲକଂ ଦୁକ୍ଖଂ, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେ ଆହାରପରିଯେଟ୍ଠିମୂଲକଂ ଦୁକ୍ଖ’’ନ୍ତି। ଏୱଂ ଭଗୱା ପରିହରଣଂ ଆଚିକ୍ଖିତ୍ୱା ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ମେତ୍ତତ୍ଥଞ୍ଚ ପରିତ୍ତତ୍ଥଞ୍ଚ ୱିପସ୍ସନାପାଦକଜ୍ଝାନତ୍ଥଞ୍ଚ ଇଦଂ ସୁତ୍ତମଭାସୀତି। ଏୱଂ ୱିତ୍ଥାରତୋପି ‘‘ଯେନ ୱୁତ୍ତଂ ଯଦା ଯତ୍ଥ, ଯସ୍ମା ଚେ’’ତି ଏତେସଂ ପଦାନଂ ଦୀପନା ନିଦାନସୋଧନା ୱେଦିତବ୍ବା।

ଏତ୍ତାୱତା ଚ ଯା ସା ‘‘ଯେନ ୱୁତ୍ତଂ ଯଦା ଯତ୍ଥ, ଯସ୍ମା ଚେତେସ ଦୀପନା। ନିଦାନଂ ସୋଧଯିତ୍ୱା’’ତି ମାତିକା ଠପିତା, ସା ସବ୍ବାକାରେନ ୱିତ୍ଥାରିତା ହୋତି।

ପଠମଗାଥାୱଣ୍ଣନା

୧। ଇଦାନି ‘‘ଅସ୍ସ କରିସ୍ସାମତ୍ଥୱଣ୍ଣନ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଏୱଂ କତନିଦାନସୋଧନସ୍ସ ଅସ୍ସ ସୁତ୍ତସ୍ସ ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନା ଆରଦ୍ଧୋ। ତତ୍ଥ କରଣୀଯମତ୍ଥକୁସଲେନାତି ଇମିସ୍ସା ପଠମଗାଥାଯ ତାୱ ଅଯଂ ପଦୱଣ୍ଣନା – କରଣୀଯନ୍ତି କାତବ୍ବଂ, କରଣାରହନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଅତ୍ଥୋତି ପଟିପଦା, ଯଂ ୱା କିଞ୍ଚି ଅତ୍ତନୋ ହିତଂ, ତଂ

ସଙ୍ଗଂ ଅରଣୀଯତୋ ଅତ୍ଥୋତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଅରଣୀଯତୋ ନାମ ଉପଗନ୍ତବ୍ବତୋ। ଅତ୍ଥେ କୁସଲେନ ଅତ୍ଥକୁସଲେନ ଅତ୍ଥଛେକେନାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଯନ୍ତି ଅନିଯମିତପଚ୍ଚତ୍ତଂ। ନ୍ତି ନିଯମିତୌପଯୋଗଂ, ଉଭଯମ୍ପି ୱା ଯଂ ତନ୍ତି ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନଂ। ସନ୍ତଂ ପଦନ୍ତି ଉପଯୋଗୱଚନଂ, ତତ୍ଥ ଲକ୍ଖଣତୋ ସନ୍ତଂ, ପତ୍ତବ୍ବତୋ ପଦଂ, ନିବ୍ବାନସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ଅଭିସମେଚ୍ଚାତି ଅଭିସମାଗନ୍ତ୍ୱା। ସକ୍କୋତୀତି ସକ୍କୋ, ସମତ୍ଥୋ ପଟିବଲୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଉଜୂତି ଅଜ୍ଜୱଯୁତ୍ତୋ। ସୁଟ୍ଠୁ ଉଜୂତି ସୁହୁଜୁ। ସୁଖଂ ୱଚୋ ତସ୍ମିନ୍ତି ସୁୱଚୋ। ଅସ୍ସାତି ଭୱେଯ୍ୟ। ମୁଦୂତି ମଦ୍ଦୱଯୁତ୍ତୋ। ନ ଅତିମାନୀତି ଅନତିମାନି।

ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନା – କରଣୀଯମତ୍ଥକୁସଲେନ, ଯନ୍ତଂ ସନ୍ତଂ ପଦଂ ଅଭିସମେଚ୍ଚାତି ଏତ୍ଥ ତାୱ ଅତ୍ଥି କରଣୀଯଂ, ଅତ୍ଥି ଅକରଣୀଯଂ। ତତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପତୋ ସିକ୍ଖତ୍ତଯଂ କରଣୀଯଂ। ସୀଲୱିପତ୍ତି, ଦିଟ୍ଠିୱିପତ୍ତି, ଆଚାରୱିପତ୍ତି, ଆଜୀୱୱିପତ୍ତୀତି ଏୱମାଦି ଅକରଣୀଯଂ। ତଥା ଅତ୍ଥି ଅତ୍ଥକୁସଲୋ, ଅତ୍ଥି ଅନତ୍ଥକୁସଲୋ। ତତ୍ଥ ଯୋ ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ନ ଅତ୍ତାନଂ ସମ୍ମା ପଯୋଜେତି, ଖଣ୍ଡସୀଲୋ ହୋତି, ଏକୱୀସତିୱିଧଂ ଅନେସନଂ ନିସ୍ସାଯ ଜୀୱିକଂ କପ୍ପେତି। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ୱେଳୁଦାନଂ ପତ୍ତଦାନଂ ପୁପ୍ଫଦାନଂ ଫଲଦାନଂ ଦନ୍ତକଟ୍ଠଦାନଂ ମୁଖୋଦକଦାନଂ ସିନାନଦାନଂ ଚୁଣ୍ଣଦାନଂ ମତ୍ତିକାଦାନଂ ଚାଟୁକମ୍ୟତଂ ମୁଗ୍ଗସୂପ୍ୟତଂ ପାରିଭଟଯତଂ ଜଙ୍ଘପେସନିକଂ ୱେଜ୍ଜକମ୍ମଂ ଦୂତକମ୍ମଂ ପହିଣଗମନଂ ପିଣ୍ଡପଟିପିଣ୍ଡଂ ଦାନାନୁପ୍ପଦାନଂ ୱତ୍ଥୁୱିଜ୍ଜଂ ନକ୍ଖତ୍ତୱିଜ୍ଜଂ ଅଙ୍ଗୱିଜ୍ଜନ୍ତି। ଛବ୍ବିଧେ ଚ ଅଗୋଚରେ ଚରତି। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ୱେସିଯାଗୋଚରେ ୱିଧୱଥୁଲ୍ଲକୁମାରିକପଣ୍ଡକଭିକ୍ଖୁନୀପାନାଗାରଗୋଚରେତି। ସଂସଟ୍ଠୋ ଚ ୱିହରତି ରାଜୂହି ରାଜମହାମତ୍ତେହି ତିତ୍ଥିଯେହି ତିତ୍ଥିଯସାୱକେହି ଅନନୁଲୋମିକେନ ଗିହିସଂସଗ୍ଗେନ, ଯାନି ୱା ପନ ତାନି କୁଲାନି ଅସ୍ସଦ୍ଧାନି ଅପ୍ପସନ୍ନାନି ଅନୋପାନଭୂତାନି ଅକ୍କୋସକପରିଭାସକାନି ଅନତ୍ଥକାମାନି ଅହିତଅଫାସୁକଯୋଗକ୍ଖେମକାମାନି ଭିକ୍ଖୂନଂ…ପେ… ଉପାସିକାନଂ, ତଥାରୂପାନି କୁଲାନି ସେୱତି ଭଜତି ପଯିରୁପାସତି। ଅଯଂ ଅନତ୍ଥକୁସଲୋ।

ଯୋ ପନ ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅତ୍ତାନଂ ସମ୍ମା ପଯୋଜେତି, ଅନେସନଂ ପହାଯ ଚତୁପାରିସୁଦ୍ଧିସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାତୁକାମୋ ସଦ୍ଧାସୀସେନ ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରଂ ସତିସୀସେନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯସଂୱରଂ ୱୀରିଯସୀସେନ ଆଜୀୱପାରିସୁଦ୍ଧିଂ, ପଞ୍ଞାସୀସେନ ପଚ୍ଚଯପଟିସେୱନଂ ପୂରେତି। ଅଯଂ ଅତ୍ଥକୁସଲୋ।

ଯୋ ୱା ସତ୍ତାପତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧସୋଧନୱସେନ ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରଂ, ଛଦ୍ୱାରେ ଘଟ୍ଟିତାରମ୍ମଣେସୁ ଅଭିଜ୍ଝାଦୀନଂ ଅନୁପ୍ପତ୍ତିୱସେନ ଇନ୍ଦ୍ରିସଂୱରଂ, ଅନେସନପରିୱଜ୍ଜନୱସେନ ୱିଞ୍ଞୁପ୍ପସତ୍ଥବୁଦ୍ଧବୁଦ୍ଧସାୱକୱଣ୍ଣିତପଚ୍ଚଯପଟିସେୱନେନ ଚ ଆଜୀୱପାରିସୁଦ୍ଧିଂ, ଯଥାୱୁତ୍ତପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣୱସେନ ପଚ୍ଚଯପଟିସେୱନଂ, ଚତୁଇରିଯାପଥପରିୱତ୍ତନେ ସାତ୍ଥକତାଦିପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣୱସେନ ସମ୍ପଜଞ୍ଞଞ୍ଚ ସୋଧେତି। ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥକୁସଲୋ।

ଯୋ ୱା ଯଥା ଉସୋଦକଂ ପଟିଚ୍ଚ ସଂକିଲିଟ୍ଠଂ ୱତ୍ଥଂ ପରିଯୋଦାପଯତି, ଛାରିକଂ ପଟିଚ୍ଚ ଆଦାସୋ, ଉକ୍କାମୁଖଂ ପଟିଚ୍ଚ ଜାତରୂପଂ, ତଥା ଞାଣଂ ପଟିଚ୍ଚ ସୀଲଂ ୱୋଦାଯତୀତି ଞତ୍ୱା ଞାଣୋଦକେନ ଧୋୱନ୍ତୋ ସୀଲଂ ପରିଯୋଦାପେତି। ଯଥା ଚ କିକୀ ସକୁଣିକା ଅଣ୍ଡଂ, ଚମରୀ ମିଗୋ ୱାଲଧିଂ, ଏକପୁତ୍ତିକା ନାରୀ ପିଯଂ ଏକପୁତ୍ତକଂ, ଏକନଯନୋ ପୁରିସୋ ତଂ ଏକନଯନଞ୍ଚ ରକ୍ଖତି, ତଥା ଅତିୱିଯ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧଂ ରକ୍ଖତି, ସାଯଂ ପାତଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖମାନୋ ଅଣୁମତ୍ତମ୍ପି ୱଜ୍ଜଂ ନ ପସ୍ସତି। ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥକୁସଲୋ।

ଯୋ ୱା ପନ ଅୱିପ୍ପଟିସାରକରେ ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାଯ କିଲେସୱିକ୍ଖମ୍ଭନପଟିପଦଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ତଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା କସିଣପରିକମ୍ମଂ କରୋତି, କସିଣପରିକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ସମାପତ୍ତିଯୋ ନିବ୍ବତ୍ତେତି। ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥକୁସଲୋ।

ଯୋ ୱା ପନ ସମାପତ୍ତିତୋ ୱୁଟ୍ଠାଯ ସଙ୍ଖାରେ ସମ୍ମସିତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣାତି, ଅଯଂ ଅତ୍ଥକୁସଲାନଂ ଅଗ୍ଗୋ। ତତ୍ଥ ଯେ ଇମେ ଯାୱ ଅୱିପ୍ପଟିସାରକରେ ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାନେନ ଯାୱ ୱା କିଲେସୱିକ୍ଖମ୍ଭନପଟିପଦାଯପଗ୍ଗହଣେନ ୱଣ୍ଣିତା ଅତ୍ଥକୁସଲା, ତେ ଇମସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ଅତ୍ଥକୁସଲାତି ଅଧିପ୍ପେତା। ତଥା ୱିଧା ଚ ତେ ଭିକ୍ଖୂ। ତେନ ଭଗୱା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ସନ୍ଧାଯ ଏକପୁଗ୍ଗଲାଧିଟ୍ଠାନାଯ ଦେସନାଯ ‘‘କରଣୀଯମତ୍ଥକୁସଲେନା’’ତି ଆହ।

ତତୋ ‘‘କିଂ କରଣୀଯ’’ନ୍ତି ତେସଂ ସଞ୍ଜାତକଙ୍ଖାନଂ ଆହ ‘‘ଯନ୍ତଂ ସନ୍ତଂ ପଦଂ ଅଭିସମେଚ୍ଚା’’ତି। ଅଯମେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାଯୋ – ତଂ ବୁଦ୍ଧାନୁବୁଦ୍ଧେହି ୱଣ୍ଣିତଂ ସନ୍ତଂ ନିବ୍ବାନପଦଂ ପଟିୱେଧୱସେନ ଅଭିସମେଚ୍ଚ ୱିହରିତୁକାମେନ ଯଂ କରଣୀଯନ୍ତି। ଏତ୍ଥ ଚ ଯନ୍ତି ଇମସ୍ସ ଗାଥାପଦସ୍ସ ଆଦିତୋ ୱୁତ୍ତମେୱ କରଣୀଯନ୍ତି ଅଧିକାରତୋ ଅନୁୱତ୍ତତି, ତଂ ସନ୍ତଂ ପଦଂ ଅଭିସମେଚ୍ଚାତି। ଅଯଂ ପନ ଯସ୍ମା ସାୱସେସପାଠୋ ଅତ୍ଥୋ, ତସ୍ମା ୱିହରିତୁକାମେନାତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଅଥ ୱା ସନ୍ତଂ ପଦଂ ଅଭିସମେଚ୍ଚାତି ଅନୁସ୍ସୱାଦିୱସେନ ଲୋକିଯପଞ୍ଞାଯ ନିବ୍ବାନପଦଂ ‘‘ସନ୍ତ’’ନ୍ତି ଞତ୍ୱା ତଂ ଅଧିଗନ୍ତୁକାମେନ ଯନ୍ତଂ କରଣୀଯନ୍ତି ଅଧିକାରତୋ ଅନୁୱତ୍ତତି, ତଂ କରଣୀଯମତ୍ଥକୁସଲେନାତି ଏୱମ୍ପେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାଯୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅଥ ୱା ‘‘କରଣୀଯମତ୍ଥକୁସଲେନା’’ତି ୱୁତ୍ତେ

‘‘କି’’ନ୍ତି ଚିନ୍ତେନ୍ତାନଂ ଆହ ‘‘ଯନ୍ତଂ ସନ୍ତଂ ପଦଂ ଅଭିସମେଚ୍ଚା’’ତି। ତସ୍ସେୱଂ ଅଧିପ୍ପାଯୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ – ଲୋକିଯପଞ୍ଞାଯ ସନ୍ତଂ ପଦଂ ଅଭିସମେଚ୍ଚ ଯଂ କରଣୀଯଂ କାତବ୍ବଂ, ତଂ କରଣୀଯଂ, କରଣାରହମେୱ ତନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

କିଂ ପନ ତନ୍ତି ? କିମଞ୍ଞଂ ସିଯା ଅଞ୍ଞତ୍ର ତଦଧିଗମୁପାଯତୋ, କାମଞ୍ଚେତଂ କରଣାରହତ୍ଥେନ ସିକ୍ଖତ୍ତଯଦୀପକେନ ଆଦିପଦେନେୱ ୱୁତ୍ତଂ। ତଥା ହି ତସ୍ସ ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନାଯଂ ଅୱୋଚୁମ୍ହା ‘‘ଅତ୍ଥି କରଣୀଯଂ, ଅତ୍ଥି ଅକରଣୀଯଂ। ତତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପତୋ ସିକ୍ଖତ୍ତଯଂ କରଣୀଯ’’ନ୍ତି। ଅତିସଙ୍ଖେପେନ ଦେସିତତ୍ତା ପନ ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ କେହିଚି ୱିଞ୍ଞାତଂ, କେହିଚି ନ ୱିଞ୍ଞାତଂ। ତତୋ ଯେହି ନ ୱିଞ୍ଞାତଂ, ତେସଂ ୱିଞ୍ଞାପନତ୍ଥଂ ଯଂ ୱିସେସତୋ ଆରଞ୍ଞକେନ ଭିକ୍ଖୁନା କାତବ୍ବଂ, ତଂ ୱିତ୍ଥାରେନ୍ତୋ ‘‘ସକ୍କୋ ଉଜୂ ଚ ସୁହୁଜୂ ଚ, ସୁୱଚୋ ଚସ୍ସ ମୁଦୁ ଅନତିମାନୀ’’ତି ଇମଂ ତାୱ ଉପଡ୍ଢଗାଥମାହ।

କିଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି? ସନ୍ତଂ ପଦଂ ଅଭିସମେଚ୍ଚ ୱିହରିତୁକାମୋ, ଲୋକିଯପଞ୍ଞାଯ ୱା ତଂ ଅଭିସମେଚ୍ଚ ତଦଧିଗମାଯ ପଟିପଜ୍ଜମାନୋ ଆରଞ୍ଞକୋ ଭିକ୍ଖୁ ଦୁତିଯଚତୁତ୍ଥପଧାନିଯଙ୍ଗସମନ୍ନାଗମେନ କାଯେ ଚ ଜୀୱିତେ ଚ ଅନପେକ୍ଖୋ ହୁତ୍ୱା ସଚ୍ଚପଟିୱେଧାଯ ପଟିପଜ୍ଜିତୁଂ ସକ୍କୋ ଅସ୍ସ, ତଥା କସିଣପରିକମ୍ମୱତ୍ତସମାଦାନାଦୀସୁ ଅତ୍ତନୋ ପତ୍ତଚୀୱରପ୍ପଟିସଙ୍ଖରଣାଦୀସୁ ଚ ଯାନି ତାନି ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀନଂ ଉଚ୍ଚାୱଚାନି କିଂ କରଣୀଯାନି, ତେସୁ ଅଞ୍ଞେସୁ ଚ ଏୱରୂପେସୁ ସକ୍କୋ ଅସ୍ସ ଦକ୍ଖୋ ଅନଲସୋ ସମତ୍ଥୋ। ସକ୍କୋ ହୋନ୍ତୋପି ଚ ତତିଯପଧାନିଯଙ୍ଗସମନ୍ନାଗମେନ ଉଜୁ ଅସ୍ସ। ଉଜୁ ହୋନ୍ତୋପି ଚ ସକିଂ ଉଜୁଭାୱେନ ଦହରକାଲେ ୱା ଉଜୁଭାୱେନ ସନ୍ତୋସଂ ଅନାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଯାୱଜୀୱଂ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଅସିଥିଲକରଣେନ ସୁଟ୍ଠୁତରଂ ଉଜୁ ଅସ୍ସ। ଅସଠତାଯ ୱା ଉଜୁ, ଅମାଯାୱିତାଯ ସୁହୁଜୁ। କାଯୱଚୀୱଙ୍କପ୍ପହାନେନ ୱା ଉଜୁ, ମନୋୱଙ୍କପ୍ପହାନେନ ସୁହୁଜୁ। ଅସନ୍ତଗୁଣସ୍ସ ୱା ଅନାୱିକରଣେନ ଉଜୁ, ଅସନ୍ତଗୁଣେନ ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଲାଭସ୍ସ ଅନଧିୱାସନେନ ସୁହୁଜୁ। ଏୱଂ ଆରମ୍ମଣଲକ୍ଖଣୂପନିଜ୍ଝାନେହି ପୁରିମଦ୍ୱଯତତିଯସିକ୍ଖାହି ପଯୋଗାସଯସୁଦ୍ଧୀହି ଚ ଉଜୁ ଚ ସୁହୁଜୁ ଚ ଅସ୍ସ।

ନ କେୱଲଞ୍ଚ ଉଜୁ ଚ ସୁହୁଜୁ ଚ, ଅପିଚ ପନ ସୁୱଚୋ ଚ ଅସ୍ସ। ଯୋ ହି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ଇଦଂ ନ କତ୍ତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତୋ ‘‘କିଂ ତେ ଦିଟ୍ଠଂ, କିଂ ତେ ସୁତଂ, କୋ ମେ ସୁତ୍ୱା ୱଦସି, କିଂ ଉପଜ୍ଝାଯୋ ଆଚରିଯୋ ସନ୍ଦିଟ୍ଠୋ ସମ୍ଭତ୍ତୋ ୱା’’ତି ୱଦେତି, ତୁଣ୍ହୀଭାୱେନ ୱା ତଂ ୱିହେସେତି, ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ୱା ନ ତଥା କରୋତି, ସୋ ୱିସେସାଧିଗମସ୍ସ ଦୂରେ ହୋତି। ଯୋ ପନ ଓୱଦିଯମାନୋ ‘‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ ସୁଟ୍ଠୁ ୱୁତ୍ତଂ, ଅତ୍ତନୋ ୱଜ୍ଜଂ ନାମ ଦୁଦ୍ଦସଂ ହୋତି, ପୁନପି ମଂ ଏୱରୂପଂ ଦିସ୍ୱା ୱଦେଯ୍ୟାଥ ଅନୁକମ୍ପଂ ଉପାଦାଯ, ଚିରସ୍ସଂ ମେ ତୁମ୍ହାକଂ ସନ୍ତିକା ଓୱାଦୋ ଲଦ୍ଧୋ’’ତି ୱଦତି, ଯଥାନୁସିଟ୍ଠଞ୍ଚ ପଟିପଜ୍ଜତି, ସୋ ୱିସେସାଧିଗମସ୍ସ ଅୱିଦୂରେ ହୋତି। ତସ୍ମା ଏୱଂ ପରସ୍ସ ୱଚନଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା କରୋନ୍ତୋ ସୁୱଚୋ ଚ ଅସ୍ସ।

ଯଥା ଚ ସୁୱଚୋ, ଏୱଂ ମୁଦୁ ଅସ୍ସ। ମୁଦୂତି ଗହଟ୍ଠେହି ଦୂତଗମନପହିଣଗମନାଦୀସୁ ନିଯୁଜ୍ଜମାନୋ ତତ୍ଥ ମୁଦୁଭାୱଂ ଅକତ୍ୱା ଥଦ୍ଧୋ ହୁତ୍ୱା ୱତ୍ତପଟିପତ୍ତିଯଂ ସକଲବ୍ରହ୍ମଚରିଯେ ଚ ମୁଦୁ ଅସ୍ସ ସୁପରିକମ୍ମକତସୁୱଣ୍ଣଂ ୱିଯ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱିନିଯୋଗକ୍ଖମୋ। ଅଥ ୱା ମୁଦୂତି ଅଭାକୁଟିକୋ ଉତ୍ତାନମୁଖୋ ସୁଖସମ୍ଭାସୋ ପଟିସନ୍ଥାରୱୁତ୍ତି ସୁତିତ୍ଥଂ ୱିଯ ସୁଖାୱଗାହୋ ଅସ୍ସ। ନ କେୱଲଞ୍ଚ ମୁଦୁ, ଅପିଚ ପନ ଅନତିମାନୀ ଅସ୍ସ, ଜାତିଗୋତ୍ତାଦୀହି ଅତିମାନୱତ୍ଥୂହି ପରେ ନାତିମଞ୍ଞେଯ୍ୟ, ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୋ ୱିଯ ଚଣ୍ଡାଲକୁମାରକସମେନ ଚେତସା ୱିହରେଯ୍ୟାତି।

ଦୁତିଯଗାଥାୱଣ୍ଣନା

୨। ଏୱଂ ଭଗୱା ସନ୍ତଂ ପଦଂ ଅଭିସମେଚ୍ଚ ୱିହରିତୁକାମସ୍ସ ତଦଧିଗମାଯ ୱା ପଟିପଜ୍ଜମାନସ୍ସ ୱିସେସତୋ ଆରଞ୍ଞକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଏକଚ୍ଚଂ କରଣୀଯଂ ୱତ୍ୱା ପୁନ ତଦୁତ୍ତରିପି ୱତ୍ତୁକାମୋ ‘‘ସନ୍ତୁସ୍ସକୋ ଚା’’ତି ଦୁତିଯଗାଥମାହ।

ତତ୍ଥ ‘‘ସନ୍ତୁଟ୍ଠୀ ଚ କତଞ୍ଞୁତା’’ତି ଏତ୍ଥ ୱୁତ୍ତପ୍ପଭେଦେନ ଦ୍ୱାଦସୱିଧେନ ସନ୍ତୋସେନ ସନ୍ତୁସ୍ସତୀତି ସନ୍ତୁସ୍ସକୋ। ଅଥ ୱା ତୁସ୍ସତୀତି ତୁସ୍ସକୋ, ସକେନ ତୁସ୍ସକୋ, ସନ୍ତେନ ତୁସ୍ସକୋ, ସମେନ ତୁସ୍ସକୋତି ସନ୍ତୁସ୍ସକୋ। ତତ୍ଥ ସକଂ ନାମ ‘‘ପିଣ୍ଡିଯାଲୋପଭୋଜନଂ ନିସ୍ସାଯା’’ତି ଏୱଂ ଉପସମ୍ପଦମଣ୍ଡଲେ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ ଅତ୍ତନା ଚ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତଂ ଚତୁପଚ୍ଚଯଜାତଂ, ତେନ ସୁନ୍ଦରେନ ୱା ଅସୁନ୍ଦରେନ ୱା ସକ୍କଚ୍ଚଂ ୱା ଅସକ୍କଚ୍ଚଂ ୱା ଦିନ୍ନେନ ପଟିଗ୍ଗହଣକାଲେ ପରିଭୋଗକାଲେ ଚ ୱିକାରଂ ଅଦସ୍ସେତ୍ୱା ଯାପେନ୍ତୋ ‘‘ସକେନ ତୁସ୍ସକୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ସନ୍ତଂ ନାମ ଯଂ ଲଦ୍ଧଂ ହୋତି ଅତ୍ତନୋ ‘ୱିଜ୍ଜମାନଂ , ତେନ ସନ୍ତେନେୱ ତୁସ୍ସନ୍ତୋ ତତୋ ପରଂ ନ ପତ୍ଥେନ୍ତୋ ଅତ୍ରିଚ୍ଛତଂ ପଜହନ୍ତୋ ‘‘ସନ୍ତେନ ତୁସ୍ସକୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ସମଂ ନାମ ଇଟ୍ଠାନିଟ୍ଠେସୁ ଅନୁନଯପଟିଘପ୍ପହାନଂ, ତେନ ସମେନ ସବ୍ବାରମ୍ମଣେସୁ ତୁସ୍ସନ୍ତୋ ‘‘ସମେନ ତୁସ୍ସକୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ସୁଖେନ ଭରୀଯତୀତି ସୁଭରୋ, ସୁପୋସୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଯୋ ହି ଭିକ୍ଖୁ ମନୁସ୍ସେହି ସାଲିମଂସୋଦନାଦୀନଂ ପତ୍ତେ ପୂରେତ୍ୱା ଦିନ୍ନେପି ଦୁମ୍ମୁଖଭାୱଂ ଅନତ୍ତମନଭାୱମେୱ ଚ ଦସ୍ସେତି, ତେସଂ ୱା ସମ୍ମୁଖାୱ ତଂ ପିଣ୍ଡପାତଂ ‘‘କିଂ ତୁମ୍ହେହି ଦିନ୍ନ’’ନ୍ତି ଅପସାଦେନ୍ତୋ ସାମଣେରଗହଟ୍ଠାଦୀନଂ ଦେତି, ଏସ

ଦୁବ୍ଭରୋ। ଏତଂ ଦିସ୍ୱା ମନୁସ୍ସା ଦୂରତୋଵ ପରିଵଜ୍ଜେନ୍ତି ‘‘ଦୁବ୍ଭରୋ ଭିକ୍ଖୁ ନ ସକ୍କା ପୋସେତୁ’’ନ୍ତି । ଯୋ ପନ ଯଂ କିଞ୍ଚି ଲୂଖଂ ଵା ପଣୀତଂ ଵା ଅପ୍ପଂ ଵା ବହୁଂ ଵା ଲଭିତ୍ୱା ଅତ୍ତମନୋ ଵିପ୍ପସନ୍ନମୁଖୋ ହୁତ୍ୱା ଯାପେତି, ଏସ ସୁଭରୋ। ଏତଂ ଦିସ୍ୱା ମନୁସ୍ସା ଅତିଵିଯ ଵିସ୍ସଟ୍ଠା ହୋନ୍ତି, ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ଭଦନ୍ତୋ ସୁଭରୋ, ଥୋକଥୋକେନାପି ତୁସ୍ସତି, ମଯମେଵ ନଂ ପୋସେସ୍ସାମା’’ତି ପଟିଞ୍ଞଂ କତ୍ୱା ପୋସେନ୍ତି। ଏଵରୂପୋ ଇଧ ସୁଭରୋତି ଅଧିପ୍ପେତୋ।

ଅପ୍ପଂ କିଚ୍ଚମସ୍ସାତି ଅପ୍ପକିଚ୍ଚୋ, ନ କମ୍ମାରାମତାଭସ୍ସାରାମତାସଙ୍ଗଣିକାରାମତାଦିଅନେକକିଚ୍ଚବ୍ୟାଵଟୋ, ଅଥ ଵା ସକଲଵିହାରେ ନଵକମ୍ମସଙ୍ଘପରିଭୋଗସାମଣେରଆରାମିକଵୋସାସନାଦିକିଚ୍ଚଵିରହିତୋ, ଅତ୍ତନୋ କେସନଖଚ୍ଛେଦନପତ୍ତଚୀଵରକମ୍ମାଦିଂ କତ୍ୱା ସମଣଧମ୍ମକିଚ୍ଚପରୋ ହୋତୀତି ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ସଲ୍ଲହୁକା ଵୁତ୍ତି ଅସ୍ସାତି ସଲ୍ଲହୁକଵୁତ୍ତି। ଯଥା ଏକଚ୍ଚୋ ବହୁଭଣ୍ଡୋ ଭିକ୍ଖୁ ଦିସାପକ୍କମନକାଲେ ବହୁଂ ପତ୍ତଚୀଵରପଚ୍ଚତ୍ଥରଣତେଲଗୁଳଆଦିଂ ମହାଜନେନ ସୀସଭାରକଟିଭାରାଦୀହି ଉଚ୍ଚହାପେତ୍ୱା ପକ୍କମତି, ଏଵଂ ଅହୁତ୍ୱା ଯୋ ଅପ୍ପପରିକ୍ଖାରୋ ହୋତି, ପତ୍ତଚୀଵରାଦିଅଟ୍ଠସମଣପରିକ୍ଖାରମତ୍ତମେଵ ପରିହରତି, ଦିସାପକ୍କମନକାଲେ ପକ୍ଖୀ ସକୁଣୋ ଵିଯ ସମାଦାଯେଵ ପକ୍କମତି , ଏଵରୂପୋ ଇଧ ସଲ୍ଲହୁକଵୁତ୍ତୀତି ଅଧିପ୍ପେତୋ। ସନ୍ତାନି ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଅସ୍ସାତି ସନ୍ତିନ୍ଦ୍ରିଯୋ, ଇଟ୍ଠାରମ୍ମଣାଦୀସୁ ରାଗାଦିଵସେନ ଅନୁଦ୍ଧତିନ୍ଦ୍ରିଯୋତି ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି। ନିପକୋତି ଵିଞ୍ଞୂ ଵିଭାଵୀ ପଞ୍ଞଵା, ସୀଲାନୁରକ୍ଖଣପଞ୍ଞାଯ ଚୀଵରାଦିଵିଚାରଣପଞ୍ଞାଯ ଆଵାସାଦିସତ୍ତସପ୍ପାଯପରିଜାନନପଞ୍ଞାଯ ଚ ସମନ୍ନାଗତୋତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ନ ପଗବ୍ଭୋତି ଅପ୍ପଗବ୍ଭୋ, ଅଟ୍ଠଟ୍ଠାନେନ କାଯପାଗବ୍ଭିଯେନ ଚତୁଟ୍ଠାନେନ ଵଚୀପାଗବ୍ଭିଯେନ ଅନେକେନ ଠାନେନ ମନୋପାଗବ୍ଭିଯେନ ଚ ଵିରହିତୋତି ଅତ୍ଥୋ।

ଅଟ୍ଠଟ୍ଠାନଂ କାଯପାଗବ୍ଭିଯଂ (ମହାନି। ୮୭) ନାମ ସଙ୍ଘଗଣପୁଗ୍ଗଲଭୋଜନସାଲାଜନ୍ତାଘରନ୍ହାନତିତ୍ଥଭିକ୍ଖାଚାରମଗ୍ଗଅନ୍ତରଘରପ୍ପଵେସନେସୁ କାଯେନ ଅପ୍ପତିରୂପକରଣଂ। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ଇଧେକଚ୍ଚୋ ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ପଲ୍ଲତ୍ଥିକାଯ ଵା ନିସୀଦତି ପାଦେ ପାଦମୋଦହିତ୍ୱା ଵାତି ଏଵମାଦି। ତଥା ଗଣମଜ୍ଝେ ଚତୁପରିସସନ୍ନିପାତେ, ତଥା ଵୁଡ୍ଢତରେ ପୁଗ୍ଗଲେ। ଭୋଜନସାଲାଯଂ ପନ ଵୁଡ୍ଢାନଂ ଆସନଂ ନ ଦେତି, ନଵାନଂ ଆସନଂ ପଟିବାହତି। ତଥା ଜନ୍ତାଘରେ, ଵୁଡ୍ଢେ ଚେତ୍ଥ ଅନାପୁଚ୍ଛା ଅଗ୍ଗିଜାଲନାଦୀନି କରୋତି। ନ୍ହାନତିତ୍ଥେ ଚ ଯଦିଦଂ ‘‘ଦହରୋ ଵୁଡ୍ଢୋତି ପମାଣଂ ଅକତ୍ୱା ଆଗତପଟିପାଟିଯା ନ୍ହାଯିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଵୁତ୍ତଂ, ତମ୍ପି ଅନାଦିଯନ୍ତୋ ପଚ୍ଛା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଉଦକଂ ଓତରିତ୍ୱା ଵୁଡ୍ଢେ ଚ ନଵେ ଚ ବାଧେତି। ଭିକ୍ଖାଚାରମଗ୍ଗେ ପନ ଅଗ୍ଗାସନଅଗ୍ଗୋଦକଅଗ୍ଗପିଣ୍ଡତ୍ଥଂ ଵୁଡ୍ଢାନଂ ପୁରତୋ ପୁରତୋ ଯାତି, ବାହାଯ ବାହଂ ପହରନ୍ତୋ। ଅନ୍ତରଘରପ୍ପଵେସନେ ଵୁଡ୍ଢାନଂ ପଠମତରଂ ପଵିସତି, ଦହରେହି କାଯକୀଳନଂ କରୋତୀତି ଏଵମାଦି।

ଚତୁଟ୍ଠାନଂ ଵଚୀପାଗବ୍ଭିଯଂ (ମହାନି। ୮୭) ନାମ ସଙ୍ଘଗଣପୁଗ୍ଗଲଅନ୍ତରଘରେସୁ ଅପ୍ପତିରୂପଵାଚାନିଚ୍ଛାରଣଂ। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ଇଧେକଚ୍ଚୋ ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ଅନାପୁଚ୍ଛା ଧମ୍ମଂ ଭାସତି, ତଥା ପୁବ୍ବେ ଵୁତ୍ତପ୍ପକାରେ ଗଣେ ଵୁଡ୍ଢତରେ ପୁଗ୍ଗଲେ ଚ, ତତ୍ଥ ମନୁସ୍ସେହି ପଞ୍ହଂ ପୁଟ୍ଠୋ ଵୁଡ୍ଢତରଂ ଅନାପୁଚ୍ଛା ଵିସ୍ସଜ୍ଜେତି, ଅନ୍ତରଘରେ ପନ ‘‘ଇତ୍ଥନ୍ନାମେ କିଂ ଅତ୍ଥି, କିଂ ଯାଗୁ ଉଦାହୁ ଖାଦନୀଯଂ ଵା ଭୋଜନୀଯଂ ଵା, କିଂ ମେ ଦସ୍ସସି, କିଂ ଅଜ୍ଜ ଖାଦିସ୍ସାମି, କିଂ ଭୁଞ୍ଜିସ୍ସାମି, କିଂ ପିଵିସ୍ସାମୀ’’ତି ଏଵମାଦିଂ ଭାସତି।

ଅନେକଟ୍ଠାନଂ ମନୋପାଗବ୍ଭିଯଂ (ମହାନି। ୮୭) ନାମ ତେସୁ ତେସୁ ଠାନେସୁ କାଯଵାଚାହି ଅଜ୍ଝାଚାରଂ ଅନାପଜ୍ଜିତ୍ୱାପି ମନସା ଏଵ କାମଵିତକ୍କାଦିନାନପ୍ପକାରଂ ଅପ୍ପତିରୂପଵିତକ୍କନଂ।

କୁଲେସ୍ୱନନୁଗିଦ୍ଧୋତି ଯାନି ତାନି କୁଲାନି ଉପସଙ୍କମତି, ତେସୁ ପଚ୍ଚଯତଣ୍ହାଯ ଵା ଅନନୁଲୋମିକଗିହିସଂସଗ୍ଗଵସେନ ଵା ଅନନୁଗିଦ୍ଧୋ, ନ ସହସୋକୀ, ନ ସହନନ୍ଦୀ, ନ ସୁଖିତେସୁ ସୁଖିତୋ, ନ ଦୁକ୍ଖିତେସୁ ଦୁକ୍ଖିତୋ, ନ ଉପ୍ପନ୍ନେସୁ କିଚ୍ଚକରଣୀଯେସୁ ଅତ୍ତନା ଵା ଉଯ୍ୟୋଗମାପଜ୍ଜିତାତି ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଇମିସ୍ସାଯ ଚ ଗାଥାଯ ଯଂ ‘‘ସୁଵଚୋ ଚସ୍ସା’’ତି ଏତ୍ଥ ଵୁତ୍ତଂ ଅସ୍ସାତି ଵଚନଂ, ତଂ ସବ୍ବପଦେହି ସଦ୍ଧିଂ ସନ୍ତୁସ୍ସକୋ ଚ ଅସ୍ସ, ସୁଭରୋ ଚ ଅସ୍ସାତି ଏଵଂ ଯୋଜେତବ୍ବଂ।

ତତିଯଗାଥାଵଣ୍ଣନା

୩। ଏଵଂ ଭଗଵା ସନ୍ତଂ ପଦଂ ଅଭିସମେଚ୍ଚ ଵିହରିତୁକାମସ୍ସ ତଦଧିଗମାଯ ଵା ପଟିପଜ୍ଜିତୁକାମସ୍ସ ଵିସେସତୋ ଆରଞ୍ଞକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ତଦୁତ୍ତରିପି କରଣୀଯଂ ଆଚିକ୍ଖିତ୍ୱା ଇଦାନି ଅକରଣୀଯମ୍ପି ଆଚିକ୍ଖିତୁକାମୋ ‘‘ନ ଚ ଖୁଦ୍ଦମାଚରେ କିଞ୍ଚି, ଯେନ ଵିଞ୍ଞୂ ପରେ ଉପଵଦେଯ୍ୟୁ’’ନ୍ତି ଇମଂ ଉପଡ୍ଢଗାଥମାହ।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଏଓମିମଂ କରଣୀଯଂ କରୋନ୍ତୋ ଯଂ ତଂ କାଯଓଚୀମନୋଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଖୁଦ୍ଦଂ ଲାମକନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତଂ ନ ଚ ଖୁଦ୍ଦଂ ସମାଚରେ, ଅସମାଚରନ୍ତୋ ଚ ନ କେୱଲଂ ଓଠଆରିକଂ, କିନ୍ତୁ କିଞ୍ଚି ନ ସମାଚରେ, ଅପ୍ପମତ୍ତକମ୍ପି ଅଣୁମତ୍ତକମ୍ପି ନ ସମାଚରେତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ତତୋ ତସ୍ସ ସମାଚାରେ ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକମେୱାଦୀନୱଂ ଦସ୍ସେତି ''ଯେନ ୱିଞ୍ଞୂ ପରେ ଉପୱଦେଯ୍ୟୁ''ନ୍ତି। ଏତ୍ଥ ଚ ଯସ୍ମା ଅୱିଞ୍ଞୂ ପରେ ଅପ୍ପମାଣଂ। ତେ ହି ଅନୱଜ୍ଜଂ ୱା ସାୱଜ୍ଜଂ କରୋନ୍ତି, ଅପ୍ପସାୱଜ୍ଜଂ ୱା ମହାସାୱଜ୍ଜଂ। ୱିଞ୍ଞୂ ଏୱ ପନ ପମାଣଂ। ତେ ହି ଅନୁୱିଚ୍ଚ ପରିଯୋଗାହେତ୍ୱା ଅୱଣ୍ଣାରହସ୍ସ ଅୱଣ୍ଣଂ ଭାସନ୍ତି, ୱଣ୍ଣାରହସ୍ସ ୱଣ୍ଣଂ ଭାସନ୍ତି। ତସ୍ମା ''ୱିଞ୍ଞୂ ପରେ''ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଏୱଂ ଭଗୱା ଇମାହି ଅଡ୍ଢତେଯ୍ୟାହି ଗାଥାହି ସନ୍ତଂ ପଦଂ ଅଭିସମେଚ୍ଚ ୱିହରିତୁକାମସ୍ସ ତଦଧିଗମାଯ ୱା ପଟିପଜ୍ଜିତୁକାମସ୍ସ ୱିସେସତୋ ଆରଞ୍ଞକସ୍ସ, ଆରଞ୍ଞକସୀସେନ ଚ ସଙ୍ଗେସମ୍ପି କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ୱିହରିତୁକାମାନଂ କରଣୀଯାକରଣୀଯଭେଦଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନୂପଚାରଂ ୱତ୍ୱା ଇଦାନି ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ତସ୍ସ ଦେୱତାଭଯସ୍ସ ପଟିଘାତାଯ ପରିତ୍ତତ୍ଥଂ ୱିପସ୍ସନାପାଦକଜ୍ଝାନୱସେନ କମ୍ମଟ୍ଠାନତ୍ଥଞ୍ଚ ''ସୁଖିନୋୱ ଖେମିନୋ ହୋନ୍ତୂ''ତିଆଦିନା ନଯେନ ମେତ୍ତକଥଂ କଥେତୁମାରଦ୍ଧୋ।

ତତ୍ଥ ସୁଖିନୋତି ସୁଖସମଙ୍ଗିନୋ। ଖେମିନୋତି ଖେମୱନ୍ତୋ, ଅଭଯା ନିରୁପଦ୍ଦୱାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ସବ୍ବେତି ଅନୱସେସା। ସତ୍ତାତି ପାଣିନୋ। ସୁଖିତତ୍ତାତି ସୁଖିତଚିତ୍ତା। ଏତ୍ଥ ଚ କାଯିକେନ ସୁଖେନ ସୁଖିନୋ, ମାନସେନ ସୁଖିତତ୍ତା, ତଦୁଭଯେନାପି ସବ୍ବଭଯୁପଦ୍ଦୱୱିଗମେନ ୱା ଖେମିନୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। କସ୍ମା ପନ ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ? ମେତ୍ତାଭାୱନାକାରଦସ୍ସନତ୍ଥଂ। ଏୱଞ୍ହି ମେତ୍ତା ଭାୱେତବ୍ବା ''ସବ୍ବେ ସତ୍ତା ସୁଖିନୋ ହୋନ୍ତୂ''ତି ୱା, ''ଖେମିନୋ ହୋନ୍ତୂ''ତି ୱା, ''ସୁଖିତତ୍ତା ହୋନ୍ତୂ''ତି ୱା।

ଚତୁତ୍ଥଗାଥାୱଣ୍ଣନା

୪। ଏୱଂ ଯାୱ ଉପଚାରତୋ ଅପ୍ପନାକୋଟି, ତାୱ ସଙ୍ଖେପେନ ମେତ୍ତାଭାୱନଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ୱିତ୍ଥାରତୋପି ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଯେ କେଚୀ''ତି ଗାଥାଦ୍ୱଯମାହ। ଅଥ ୱା ଯସ୍ମା ପୁଥୁତ୍ତାରମ୍ମଣେ ପରିଚିତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଆଦିକେନେୱ ଏକତ୍ତେ ସଣ୍ଠାତି ଆରମ୍ମଣପ୍ପଭେଦଂ ପନ ଅନୁଗନ୍ତ୍ୱା ଅନୁଗନ୍ତ୍ୱା କମେନ ସଣ୍ଠାତି, ତସ୍ମା ତସ୍ସ ତସଥାୱରାଦିଦୁକତିକପ୍ପଭେଦେ ଆରମ୍ମଣେ ଅନୁଗନ୍ତ୍ୱା ଅନୁଗନ୍ତ୍ୱା ସଣ୍ଠାନତ୍ଥମ୍ପି ''ଯେ କେଚୀ''ତି ଗାଥାଦ୍ୱଯମାହ। ଅଥ ୱା ଯସ୍ମା ଯସ୍ସ ଯଂ ଆରମ୍ମଣଂ ୱିଭୂତଂ ହୋତି, ତସ୍ସ ତତ୍ଥ ଚିତ୍ତଂ ସୁଖଂ ତିଟ୍ଠତି, ତସ୍ମା ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଯସ୍ସ ଯଂ ୱିଭୂତଂ ଆରମ୍ମଣଂ, ତସ୍ସ ତତ୍ଥ ଚିତ୍ତଂ ସଣ୍ଠାପେତୁକାମୋ ତସଥାୱରାଦିଦୁକତିକାରମ୍ମଣଭେଦଦୀପକଂ ''ଯେ କେଚୀ''ତି ଇମଂ ଗାଥାଦ୍ୱଯମାହ।

ଏତ୍ଥ ହି ତସଥାୱରଦୁକଂ ଦିଟ୍ଠାଦିଟ୍ଠଦୁକଂ ଦୂରସନ୍ତିକଦୁକଂ ଭୂତସମ୍ଭୱେସିଦୁକନ୍ତି ଚତ୍ତାରୋ ଦୁକେ, ଦୀଘାଦୀହି ଚ ଛହି ପଦେହି ମଜ୍ଝିମପଦସ୍ସ ତୀସୁ ଅଣୁକପଦସ୍ସ ଚ ଦ୍ୱୀସୁ ତିକେସୁ ଅତ୍ଥସମ୍ଭୱତୋ ଦୀଘରସ୍ସମଜ୍ଝିମତିକଂ ମହନ୍ତାଣୁକମଜ୍ଝିମତିକଂ ଥୂଲାଣୁକମଜ୍ଝିମତିକନ୍ତି ତଯୋ ତିକେ ଚ ଦୀପେତି। ତତ୍ଥ ଯେ କେଚୀତି ଅନୱସେସୱଚନଂ। ପାଣା ଏୱ ଭୂତା ପାଣଭୂତା। ଅଥ ୱା ପାଣନ୍ତୀତି ପାଣା, ଏତେନ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସପ୍ପଟିବଦ୍ଧେ ପଞ୍ଚୱୋକାରସତ୍ତେ ଗଣ୍ହାତି। ଭୱନ୍ତୀତି ଭୂତା, ଏତେନ ଏକୱୋକାରଚତୁୱୋକାରସତ୍ତେ ଗଣ୍ହାତି। ଅତ୍ଥୀତି ସନ୍ତି ସଂୱିଜ୍ଜନ୍ତି।

ଏୱଂ ''ଯେ କେଚି ପାଣଭୂତତ୍ଥୀ''ତି ଇମିନା ୱଚନେନ ଦୁକତିକେହି ସଙ୍ଗହେତବ୍ବେ ସବ୍ବସତ୍ତେ ଏକତୋ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ସବ୍ବେପି ତେ ତସା ୱା ଥାୱରା ୱ ନୱସେସାତି ଇମିନା ଦୁକେନ ସଙ୍ଗହେତ୍ୱା ଦସ୍ସେତି।

ତତ୍ଥ ତସନ୍ତୀତି ତସା, ସତଣ୍ହାନଂ ସଭଯାନଞ୍ଚେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ତିଟ୍ଠନ୍ତୀତି ଥାୱରା, ପହୀନତଣ୍ହାଭଯାନଂ ଅରହତଂ ଏତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ନତ୍ଥି ତେସଂ ଅୱସେସନ୍ତି ଅନୱସେସା, ସବ୍ବେପୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଯଞ୍ଚ ଦୁତିଯଗାଥାଯ ଅନ୍ତେ ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ସବ୍ବଦୁକତିକେହି ସମ୍ବନ୍ଧିତବ୍ବଂ ''ଯେ କେଚି ପାଣଭୂତତ୍ଥି ତସା ୱା ଥାୱରା ୱା ଅନୱସେସା, ଇମେପି ସବ୍ବେ ସତ୍ତା ଭୱନ୍ତୁ ସୁଖିତତ୍ତା। ଏୱଂ ଯାୱ ଭୂତା ୱା ସମ୍ଭୱେସୀ ୱା, ଇମେପି ସବ୍ବେ ସତ୍ତା ଭୱନ୍ତୁ ସୁଖିତତ୍ତା''ତି।

ଇଦାନି ଦୀଘରସ୍ସମଜ୍ଝିମାଦିତିକତ୍ତଯଦୀପକେସୁ ଦୀଘା ୱାତିଆଦୀସୁ ଛସୁ ପଦେସୁ ଦୀଘାତି ଦୀଘତ୍ତଭାୱା ନାଗମଚ୍ଛଗୋଧାଦଯୋ। ଅନେକବ୍ୟାମସତପ୍ପମାଣାପି ହି ମହାସମୁଦ୍ଦେ ନାଗାନଂ ଅତ୍ତଭାୱା ଅନେକଯୋଜନପ୍ପମାଣା ଚ ମଚ୍ଛଗୋଧାଦୀନଂ ଅତ୍ତଭାୱା ହୋନ୍ତି। ମହନ୍ତାତି ମହନ୍ତତ୍ତଭାୱା ଜଲେ ମଚ୍ଛକଚ୍ଛପାଦଯୋ, ଥଲେ ହତ୍ଥିନାଗାଦଯୋ, ଅମନୁସ୍ସେସୁ ଦାନୱାଦଯୋ । ଆହ ଚ ''ରାହୁଗ୍ଗଂ ଅତ୍ତଭାୱୀନ''ନ୍ତି (ଅ। ନି। ୪। ୧୫)। ତସ୍ସ ହି ଅତ୍ତଭାୱୋ ଉବ୍ବେଧେନ ଚତ୍ତାରି ଯୋଜନସହସ୍ସାନି ଅଟ୍ଠ ଚ ଯୋଜନସତାନି, ବାହୂ ଦ୍ୱାଦସଯୋଜନସତପରିମାଣା,

ପଞ୍ଞାସଯୋଜନଂ ଭମୁକନ୍ତରଂ, ତଥା ଅଙ୍ଗୁଲନ୍ତରିକା, ହତ୍ଥତଲାନି ଦ୍ୱେ ଯୋଜନସତାନୀତି। ମଜ୍ଝିମାତି ଅସ୍ସଗୋଣମହିଂସସୂକରାଦୀନଂ ଅତ୍ତଭାୱା। ରସ୍ସକାତି ତାସୁ ତାସୁ ଜାତୀସୁ ୱାମନାଦୟୋ ଦୀଘମଜ୍ଝିମେହି ଓମକପ୍ପମାଣା ସତ୍ତା। ଅଣୁକାତି ମଂସଚକ୍ଖୁସ୍ସ ଅଗୋଚରା ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁୱିସଯା ଉଦକାଦୀସୁ ନିବ୍ବତ୍ତା ସୁଖୁମତ୍ତଭାୱା ସତ୍ତା ଊକାଦୟୋ ୱା। ଅପିଚ ଯେ ତାସୁ ତାସୁ ଜାତୀସୁ ମହନ୍ତମଜ୍ଝିମେହି ଥୂଲମଜ୍ଝିମେହି ଚ ଓମକପ୍ପମାଣା ସତ୍ତା, ତେ ଅଣୁକାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଥୂଲାତି ପରିମଣ୍ଡଲତ୍ତଭାୱା ସିପ୍ପିକସମ୍ବୁକାଦୟୋ ସତ୍ତା।

ପଞ୍ଚମଗାଥାୱଣ୍ଣନା

୫। ଏୱଂ ତୀହି ତିକେହି ଅନୱସେସତୋ ସତ୍ତେ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ''ଦିଟ୍ଠା ୱା ଯେ ୱ ଅଦିଟ୍ଠା''ତିଆଦୀହି ତୀହି ଦୁକେହିପି ତେ ସଙ୍ଗହେତ୍ୱା ଦସ୍ସେତି।

ତତ୍ଥ ଦିଟ୍ଠାତି ଯେ ଅତ୍ତନୋ ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ଆପାଥମାଗତୱସେନ ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବା। ଅଦିଟ୍ଠାତି ଯେ ପରସମୁଦ୍ଦପରସେଲପରଚକ୍କୱାଳଆଦୀସୁ ଠିତା। ''ଯେ ୱା ଦୂରେ ୱସନ୍ତି ଅୱିଦୂରେ''ତି ଇମିନା ପନ ଦୁକେନ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତଭାୱସ୍ସ ଦୂରେ ଚ ଅୱିଦୂରେ ଚ ୱସନ୍ତେ ସତ୍ତେ ଦସ୍ସେତି, ତେ ଅପଦଦ୍ୱିପଦୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବା। ଅତ୍ତନୋ ହି କାଯେ ୱସନ୍ତା ସତ୍ତା ଅୱିଦୂରେ, ବହିକାଯେ ୱସନ୍ତା ସତ୍ତା ଦୂରେ। ତଥା ଅନ୍ତୋଉପଚାରେ ୱସନ୍ତା ଅୱିଦୂରେ, ବହିଉପଚାରେ ୱସନ୍ତା ଦୂରେ। ଅତ୍ତନୋ ୱିହାରେ ଗାମେ ଜନପଦେ ଦୀପେ ଚକ୍କୱାଳେ ୱସନ୍ତା ଅୱିଦୂରେ, ପରଚକ୍କୱାଳେ ୱସନ୍ତା ଦୂରେ ୱସନ୍ତୀତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି।

ଭୂତାତି ଜାତା ଅଭିନିବ୍ବତ୍ତା। ଯେ ଭୂତା ଏୱ, ନ ପୁନ ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀତି ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ତେସଂ ଖୀଣାସୱାନଂ ଏତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ସମ୍ଭୱମେସନ୍ତୀତି ସମ୍ଭୱେସୀ। ଅପ୍ପହୀନଭୱସଂଯୋଜନତ୍ତା ଆଯତିମ୍ପି ସମ୍ଭୱଂ ଏସନ୍ତାନଂ ସେଖପୁଥୁଜ୍ଜନାନମେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ଅଥ ୱା ଚତୂସୁ ଯୋନୀସୁ ଅଣ୍ଡଜଜଲାବୁଜା ସତ୍ତା ଯାୱ ଅଣ୍ଡକୋସଂ ୱତ୍ଥିକୋସଞ୍ଚ ନ ଭିନ୍ଦନ୍ତି, ତାୱ ସମ୍ଭୱେସୀ ନାମ, ଅଣ୍ଡକୋସଂ ୱତ୍ଥିକୋସଞ୍ଚ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ବହି ନିକ୍ଖନ୍ତା ଭୂତା ନାମ । ସଂସେଦଜା ଓପପାତିକା ଚ ପଠମଚିତ୍ତକ୍ଖଣେ ସମ୍ଭୱେସୀ ନାମ, ଦୁତିଯଚିତ୍ତକ୍ଖଣତୋ ପଭୁତି ଭୂତା ନାମ। ଯେନ ୱା ଇରିଯାପଥେନ ଜାଯନ୍ତି, ଯାୱ ତତୋ ଅଞ୍ଞଂ ନ ପାପୁଣନ୍ତି, ତାୱ ସମ୍ଭୱେସୀ ନାମ, ତତୋ ପରଂ ଭୂତାତି।

ଛଟ୍ଠଗାଥାୱଣ୍ଣନା

୬। ଏୱଂ ଭଗୱା ''ସୁଖିନୋ ୱା''ତିଆଦୀହି ଅଡ୍ଢତେଯ୍ୟାହି ଗାଥାହି ନାନପ୍ପକାରତୋ ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ହିତସୁଖାଗମପତ୍ଥନାୱସେନ ସତ୍ତେସୁ ମେତ୍ତାଭାୱନଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ଅହିତଦୁକ୍ଖାନାଗମପତ୍ଥନାୱସେନାପି ତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ ''ନ ପରୋ ପରଂ ନିକୁବ୍ବେଥା''ତି। ଏସ ପୋରାଣୋ ପାଠୋ, ଇଦାନି ପନ ''ପରଂ ହୀ''ତିପି ପଠନ୍ତି, ଅଯଂ ନ ସୋଭନୋ।

ତତ୍ଥ ପରୋତି ପରଜନୋ। ପରନ୍ତି ପରଜନଂ। ନ ନିକୁବ୍ବେଥାତି ନ ୱଞ୍ଚେଯ୍ୟ। ନାତିମଞ୍ଞେଥାତି ନ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ମଞ୍ଞେଯ୍ୟ। କତ୍ଥଚୀତି କତ୍ଥଚି ଓକାସେ, ଗାମେ ୱା ଗାମଖେତ୍ତେ ୱା ଞାତିମଜ୍ଝେ ୱା ପୂଗମଜ୍ଝେ ୱାତିଆଦି। ନନ୍ତି ଏତଂ। କଞ୍ଚୀତି ଯଂ କଞ୍ଚି ଖତ୍ତିଯଂ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ୱା ଗହଟ୍ଠଂ ୱା ପବ୍ବଜିତଂ ୱା ସୁଖିତଂ ୱା ଦୁକ୍ଖିତଂ ୱାତିଆଦି। ବ୍ୟାରୋସନା ପଟିଘସଞ୍ଞାତି କାଯୱଚୀୱିକାରେହି ବ୍ୟାରୋସନାଯ ଚ ମନୋୱିକାରେନ ପଟିଘସଞ୍ଞାଯ ଚ। ''ବ୍ୟାରୋସନାଯ ପଟିଘସଞ୍ଞାଯା''ତି ହି ୱତ୍ତବ୍ବେ ''ବ୍ୟାରୋସନା ପଟିଘସଞ୍ଞା''ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଯଥା ''ସମ୍ମଦଞ୍ଞାଯ ୱିମୁତ୍ତା''ତି ୱତ୍ତବ୍ବେ ''ସମ୍ମଦଞ୍ଞା ୱିମୁତ୍ତା''ତି, ଯଥା ଚ ''ଅନୁପୁବ୍ବସିକ୍ଖାଯ ଅନୁପୁବ୍ବକିରିଯାଯ ଅନୁପୁବ୍ବପଟିପଦାଯା''ତି ୱତ୍ତବ୍ବେ ''ଅନୁପୁବ୍ବସିକ୍ଖା ଅନୁପୁବ୍ବକିରିଯା ଅନୁପୁବ୍ବପଟିପଦା''ତି। ନାଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ଦୁକ୍ଖମିଚ୍ଛେଯ୍ୟାତି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ଦୁକ୍ଖଂ ନ ଇଚ୍ଛେଯ୍ୟ । କିଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି? ନ କେୱଲଂ ''ସୁଖିନୋ ୱା ଖେମିନୋ ୱା ହୋନ୍ତୁ''ତିଆଦିମନସିକାରୱସେନେୱ ମେତ୍ତଂ ଭାୱେଯ୍ୟ, କିନ୍ତୁ ''ଅହୋୱତ ଯୋ କୋଚି ପରପୁଗ୍ଗଲୋ ଯଂ କଞ୍ଚି ପରପୁଗ୍ଗଲଂ ୱଞ୍ଚନାଦୀହି ନିକତୀହି ନ ନିକୁବ୍ବେଥ, ଜାତିଆଦୀହି ଚ ନୱହି ମାନୱତ୍ଥୂହି କତ୍ଥଚି ପଦେସେ କଞ୍ଚି ପରପୁଗ୍ଗଲଂ ନାତିମଞ୍ଞେଯ୍ୟ, ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ଚ ବ୍ୟାରୋସନାଯ ୱା ପଟିଘସଞ୍ଞାଯ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ନ ଇଚ୍ଛେଯ୍ୟା''ତି ଏୱମ୍ପି ମନସିକରୋନ୍ତୋ ଭାୱେଯ୍ୟାତି।

ସତ୍ତମଗାଥାୱଣ୍ଣନା

୭। ଏୱଂ ଅହିତଦୁକ୍ଖାନାଗମପତ୍ଥନାୱସେନ ଅତ୍ଥତୋ ମେତ୍ତାଭାୱନଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ତମେୱ ଉପମାଯ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ ''ମାତା ଯଥା ନିଯଂପୁତ୍ତ''ନ୍ତି।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଯଥା ମାତା ନିଯଂ ପୁତ୍ତଂ ଅତ୍ତନି ଜାତଂ ଓରସଂ ପୁତ୍ତଂ, ତଞ୍ଚ ଏକପୁତ୍ତମେୱ ଆଯୁସା ଅନୁରକ୍ଖେ, ତସ୍ସ ଦୁକ୍ଖାଗମପ୍ପଟିବାହନତ୍ଥଂ ଅତ୍ତନୋ ଆଯୁମ୍ପି ଚଜିତ୍ୱା ତଂ ଅନୁରକ୍ଖେ, ଏୱମ୍ପି ସବ୍ବଭୂତେସୁ ଇଦଂ ମେତ୍ତାଖ୍ୟଂ ମାନସଂ ଭାୱଯେ, ପୁନପ୍ପୁନଂ ଜନଯେ ୱଡ୍ଢଯେ, ତଞ୍ଚ

ଅପରିମାଣସତ୍ତାରମ୍ମଣଓସେନ ଏକସ୍ମିଂ ୱା ସତ୍ତେ ଅନଓସେସଫରଣଓସେନ ଅପରିମାଣଂ ଭାଓଯେତି।

ଅଟ୍ଠମଗାଥାଓଣ୍ଣନା

୮। ଏଓଂ ସବ୍ବାକାରେନ ମେତ୍ତାଭାଓନଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ତସ୍ସେଓ ଓଡ୍ଢନଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ ‘‘ମେତ୍ତଞ୍ଚ ସବ୍ବଲୋକସ୍ମୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ମିଜ୍ଜତି ତାଯତି ଚାତି ମିତ୍ତୋ, ହିତଜ୍ଝାସଯତାଯ ସିନିଯ୍ହତି, ଅହିତାଗମତୋ ରକ୍ଖତି ଚାତି ଅତ୍ଥୋ। ମିତ୍ତସ୍ସ ଭାଓୋ ମେତ୍ତଂ। ସବ୍ବଲୋକସ୍ମୀତି ଅନଓସେସେ ସତ୍ତଲୋକେ। ମନସି ଭଓନ୍ତି ମାନସଂ। ତଞ୍ହି ଚିତ୍ତସମ୍ପଯୁତ୍ତତ୍ତା ଏଓଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଭାଓଯେତି ଓଡ୍ଢଯେ। ନ ଅସ୍ସ ପରିମାଣନ୍ତି ଅପରିମାଣଂ, ଅପ୍ପମାଣସତ୍ତାରମ୍ମଣତାଯ ଏଓଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଉଦ୍ଧନ୍ତି ଉପରି, ତେନ ଅରୂପଭଓଂ ଗଣ୍ହାତି। ଅଧୋତି ହେଟ୍ଠା, ତେନ କାମଭଓଂ ଗଣ୍ହାତି। ତିରିଯନ୍ତି ୱେମଜ୍ଝଂ, ତେନ ରୂପଭଓଂ ଗଣ୍ହାତି। ଅସମ୍ବାଧନ୍ତି ସମ୍ବାଧୱିରହିତଂ, ଭିନ୍ନସୀମନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ସୀମା ନାମ ପଚ୍ଚତ୍ଥିକୋ ୱୁଚ୍ଚତି, ତସ୍ମିମ୍ପି ପଓତ୍ତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଅୱେରନ୍ତି ୱେରୱିରହିତଂ , ଅନ୍ତରନ୍ତରାପି ୱେରଚେତନାପାତୁଭାଓୱିରହିତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଅସପତ୍ତନ୍ତି ୱିଗତପଚ୍ଚତ୍ଥିକଂ। ମେତ୍ତାୱିହାରୀ ହି ପୁଗ୍ଗଲୋ ମନୁସ୍ସାନଂ ପିଯୋ ହୋତି, ଅମନୁସ୍ସାନଂ ପିଯୋ ହୋତି, ନାସ୍ସ କୋଚି ପଚ୍ଚତ୍ଥିକୋ ହୋତି, ତେନସ୍ସ ତଂ ମାନସଂ ୱିଗତପଚ୍ଚତ୍ଥିକତ୍ତା ଅସପତ୍ତନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ପରିଯାଯଓଚନଞ୍ହି ଏତଂ, ଯଦିଦଂ ପଚ୍ଚତ୍ଥିକୋ ସପତ୍ତୋତି। ଅଯଂ ଅନୁପଦତୋ ଅତ୍ଥଓଣ୍ଣନା।

ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପେତତ୍ଥଦୀପନା – ଯଦିଦଂ ‘‘ଏଓମ୍ପି ସବ୍ବଭୂତେସୁ ମାନସଂ ଭାଓଯେ ଅପରିମାଣ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଞ୍ଚେତଂ ଅପରିମାଣଂ ମେତ୍ତଂ ମାନସଂ ସବ୍ବଲୋକସ୍ମିଂ ଭାଓଯେ ଓଡ୍ଢଯେ, ୱୁଡ୍ଢିଂ ୱିରୂଳ୍ହିଂ ୱେପୁଲ୍ଲଂ ଗମଯେ ପାପଯେ। କଥଂ? ଉଦ୍ଧଂ ଅଧୋ ଚ ତିରିଯଞ୍ଚ, ଉଦ୍ଧଂ ଯାଓ ଭଓଗ୍ଗା, ଅଧୋ ଯାଓ ଅୱୀଚିତୋ, ତିରିଯଂ ଯାଓ ଅଓସେସଦିସା। ଉଦ୍ଧଂ ୱା ଆରୁପ୍ପଂ, ଅଧୋ କାମଧାତୁଂ, ତିରିଯଂ ରୂପଧାତୁଂ ଅନଓସେସଂ ଫରନ୍ତୋ। ଏଓଂ ଭାଓେନ୍ତୋପି ଚ ତଂ ଯଥା ଅସମ୍ବାଧଂ ଅୱେରଂ ଅସପତ୍ତଞ୍ଚ ହୋତି, ତଥା ସମ୍ବାଧୱେରସପତ୍ତାନଂ ଅଭାଓଂ କରୋନ୍ତୋ ଭାଓଯେ। ଯଂ ୱା ତଂ ଭାଓନାସମ୍ପଦଂ ପତ୍ତଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଓକାସଲୋକଓସେନ ଅସମ୍ବାଧଂ, ଅତ୍ତନୋ ପରେସୁ ଆଘାତପ୍ପଟିୱିନଯନେନ ଅୱେରଂ, ଅତ୍ତନି ଚ ପରେସଂ ଆଘାତୱିନଯନେନ ଅସପତ୍ତଂ ହୋତି। ତଂ ଅସମ୍ବାଧମୱେରମସପତ୍ତଂ ଅପରିମାଣଂ ମେତ୍ତଂ ମାନସଂ ଉଦ୍ଧଂ ଅଧୋ ତିରିଯଞ୍ଚାତି ତିୱିଧପରିଚ୍ଛେଦେ ସବ୍ବଲୋକସ୍ମିଂ ଭାଓଯେ ଓଡ୍ଢଯେତି।

ନଓମଗାଥାଓଣ୍ଣନା

୯। ଏଓଂ ମେତ୍ତାଭାଓନାଯ ଓଡ୍ଢନଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ତଂ ଭାଓନମନୁଯୁତ୍ତସ୍ସ ୱିହରତୋ ଇରିଯାପଥନିଯମାଭାଓଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ ‘‘ତିଟ୍ଠଂ ଚରଂ… ପେ… ଅଧିଟ୍ଠେଯ୍ୟା’’ତି।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଏଓମେତଂ ମେତ୍ତଂ ମାନସଂ ଭାଓେନ୍ତୋ ସୋ ‘‘ନିସୀଦତି ପଲ୍ଲଙ୍କଂ ଆଭୁଜିତ୍ୱା ଉଜୁଂ କାଯଂ ପଣିଧାଯା’’ତିଆଦୀସୁ ୱିଯ ଇରିଯାପଥନିଯମଂ ଅକତ୍ୱା ଯଥାସୁଖଂ ଅଞ୍ଞତରଞ୍ଞତରିରିଯାପଥବାଧନୱିନୋଦନଂ କରୋନ୍ତୋ ତିଟ୍ଠଂ ୱା ଚରଂ ୱା ନିସିନ୍ନୋ ୱା ସଯାନୋ ୱା ଯାଓତା ୱିଗତମିଦ୍ଧୋ ଅସ୍ସ, ଅଥ ଏତଂ ମେତ୍ତାଝାନସତିଂ ଅଧିଟ୍ଠେଯ୍ୟ।

ଅଥ ୱା ଏଓଂ ମେତ୍ତାଭାଓନାଯ ଓଡ୍ଢନଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ୱସୀଭାଓଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ ‘‘ତିଟ୍ଠଂ ଚର’’ନ୍ତି। ୱସିପ୍ପତ୍ତୋ ହି ତିଟ୍ଠଂ ୱା ଚରଂ ୱା ନିସିନ୍ନୋ ୱା ସଯାନୋ ୱା ଯାଓତା ଇରିଯାପଥେନ ଏତଂ ମେତ୍ତାଝାନସତିଂ ଅଧିଟ୍ଠାତୁକାମୋ ହୋତି, ଅଥ ୱା ତିଟ୍ଠଂ ୱା ଚରଂ ୱା…ପେ… ସଯାନୋ ୱାତି ନ ତସ୍ସ ଠାନାଦୀନି ଅନ୍ତରାଯକରାନି ହୋନ୍ତି, ଅପିଚ ଖୋ ଯାଓତା ଏତଂ ମେତ୍ତାଝାନସତିଂ ଅଧିଟ୍ଠାତୁକାମୋ ହୋତି, ତାଓତା ୱିଗତମିଦ୍ଧୋ ହୁତ୍ୱା ଅଧିଟ୍ଠାତି, ନତ୍ଥି ତସ୍ସ ତତ୍ଥ ଦନ୍ଧାଯିତତ୍ତଂ। ତେନାହ ‘‘ତିଟ୍ଠଂ ଚରଂ ନିସିନ୍ନୋ ୱ, ସଯାନୋ ଯାଓତାସ୍ସ ୱିତମିଦ୍ଧୋ। ଏତଂ ସତିଂ ଅଧିଟ୍ଠେଯ୍ୟା’’ତି।

ତସ୍ସାଯମଧିପ୍ପାଯୋ – ଯଂ ତଂ ‘‘ମେତ୍ତଞ୍ଚ ସବ୍ବଲୋକସ୍ମି, ମାନସଂ ଭାଓଯେ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ଯଥା ଭାଓେଯ୍ୟ, ଯଥା ଠାନାଦୀସୁ ଯାଓତା ଇରିଯାପଥେନ ଠାନାଦୀନି ୱା ଅନାଦିଯିତ୍ୱା ଯାଓତା ଏତଂ ମେତ୍ତାଝାନସତିଂ ଅଧିଟ୍ଠାତୁକାମୋ ଅସ୍ସ, ତାଓତା ୱିଗତମିଦ୍ଧୋଓ ହୁତ୍ୱା ଏତଂ ସତିଂ ଅଧିଟ୍ଠେଯ୍ୟାତି।

ଏଓଂ ମେତ୍ତାଭାଓନାଯ ୱସୀଭାଓଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଏତଂ ସତିଂ ଅଧିଟ୍ଠେଯ୍ୟା’’ତି ତସ୍ମିଂ ମେତ୍ତାୱିହାରେ ନିଯୋଜେତ୍ୱା ଇଦାନି ତଂ ୱିହାରଂ ଥୁନନ୍ତୋ ଆହ ‘‘ବ୍ରହ୍ମମେତଂ ୱିହାରମିଧମାହୂ’’ତି।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଯ୍ୱାଯଂ ‘‘ସୁଖିନୋ ୱା ଖେମିନୋ ୱା ହୋନ୍ତୂ’’ତିଆଦି କତ୍ୱା ଯାଓ ‘‘ଏତଂ ସତିଂ ଅଧିଟ୍ଠେଯ୍ୟା’’ତି ଓଣ୍ଣିତୋ ମେତ୍ତାୱିହାରୋ। ଏତଂ ଚତୂସୁ

ଦିଵ୍ୟବ୍ରହ୍ମଅରିୟେହିରିୟାପଥଵିହାରେସୁ ନିଦ୍ଦୋସତ୍ତା ଅତ୍ତନୋପି ପରେସମ୍ପି ଅତ୍ଥକରତ୍ତା ଚ ଇଧ ଅରିୟସ୍ସ ଧମ୍ମଵିନୟେ ବ୍ରହ୍ମଵିହାରମାହୁ ସେଟ୍ଠଵିହାରମାହୂତି, ୟତୋ ସତତଂ ସମିତଂ ଅଵୋକିଣ୍ଣଂ ତିଟ୍ଠଂ ଚରଂ ନିସିନ୍ନୋ ୱା ସୟାନୋ ୱା ୟାଵତାସ୍ସ ଵିଗତମିଦ୍ଧୋ, ଏତଂ ସତିଂ ଅଧିଟ୍ଠେୟ୍ୟାତି।

ଦସମଗାଥାଵଣ୍ଣନା

୧୦। ଏଵଂ ଭଗଵା ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ନାନପ୍ପକାରତୋ ମେତ୍ତାଭାଵନଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ୟସ୍ମା ମେତ୍ତା ସତ୍ତାରମ୍ମଣତ୍ତା ଅତ୍ତଦିଟ୍ଠିୟା ଆସନ୍ନା ହୋତି, ତସ୍ମା ଦିଟ୍ଠିଗହନନିସେଧନମୁଖେନ ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ତଦେଵ ମେତ୍ତାଝାନଂ ପାଦକଂ କତ୍ୱା ଅରିୟଭୂମିପ୍ପତ୍ତିଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ଦିଟ୍ଠିଞ୍ଚ ଅନୁପଗ୍ଗମ୍ମା''ତି ଇମାୟ ଗାଥାୟ ଦେସନଂ ସମାପେସି।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ୟ୍ୱାୟଂ ''ବ୍ରହ୍ମମେତଂ ଵିହାରମିଧମାହୂ''ତି ସଂଵଣ୍ଣିତୋ ମେତ୍ତାଝାନଵିହାରୋ, ତତୋ ଵୁଟ୍ଠାୟ ୟେ ତତ୍ଥ ଵିତକ୍କଵିଚାରାଦୟୋ ଧମ୍ମା, ତେ ତେସଞ୍ଚ ୱତ୍ଥାଦିଅନୁସାରେନ ରୂପଧମ୍ମେ ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଇମିନା ନାମରୂପପରିଚ୍ଛେଦେନ ''ସୁଦ୍ଧସଙ୍ଖାରପୁଞ୍ଜୋୟଂ, ନୟିଧ ସତ୍ତୂପଲବ୍ଭତୀ''ତି (ସଂ। ନି। ୧।୧୭୧; ମହାନି। ୧୮୬) ଏଵଂ ଦିଟ୍ଠିଞ୍ଚ ଅନୁପଗ୍ଗମ୍ମ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ଲୋକୁତ୍ତରସୀଲେନ ସୀଲଵା ହୁତ୍ୱା ଲୋକୁତ୍ତରସୀଲସମ୍ପୟୁତ୍ତେନେଵ ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିସଙ୍ଖାତେନ ଦସ୍ସନେନ ସମ୍ପନ୍ନୋ, ତତୋ ପରଂ ୟୋପାୟଂ ୱତ୍ଥୁକାମେସୁ ଗେଧୋ କିଲେସକାମୋ ଅପ୍ପହୀନୋ ହୋତି, ତମ୍ପି ସକଦାଗାମିଅନାଗାମିମଗ୍ଗେହି ତନୁଭାଵେନ ଅନଵସେସପ୍ପହାନେନ ଚ କାମେସୁ ଗେଧଂ ଵିନେୟ୍ୟ ଵିନୟିତ୍ୱା ୱୂପସମେତ୍ୱା ନ ହି ଜାତୁ ଗବ୍ଭସେୟ୍ୟଂ ପୁନ ରେତି ଏକଂସେନେଵ ପୁନ ଗବ୍ଭସେୟ୍ୟଂ ନ ଏତି। ସୁଦ୍ଧାଵାସେସୁ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ତତ୍ଥେଵ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିତ୍ୱା ପରିନିବ୍ବାତୀତି।

ଏଵଂ ଭଗଵା ଦେସନଂ ସମାପେତ୍ୱା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଆହ – ''ଗଚ୍ଛଥ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତସ୍ମିଂୟେଵ ୱନସଣ୍ଡେ ଵିହରଥ, ଇମଞ୍ଚ ସୁତ୍ତଂ ମାସସ୍ସ ଅଟ୍ଠସୁ ଧମ୍ମସ୍ସଵନଦିଵସେସୁ ଘଣ୍ଡିଂ ଆକୋଟେତ୍ୱା ଉସ୍ସାରେଥ, ଧମ୍ମକଥଂ କରୋଥ ସାକଚ୍ଛଥ ଅନୁମୋଦଥ, ଇଦମେଵ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଆସେଵଥ ଭାଵେଥ ବହୁଲୀକରୋଥ, ତେପି ୱୋ ଅମନୁସ୍ସା ତଂ ଭେରଵାରମ୍ମଣଂ ନ ଦସ୍ସେସ୍ସନ୍ତି, ଅଞ୍ଞଦତ୍ଥୁ ଅତ୍ଥକାମା ହିତକାମା ଭଵିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି। ତେ ''ସାଧୂ''ତି ଭଗଵତୋ ପଟିସ୍ସୁଣିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାୟାସନା ଭଗଵନ୍ତଂ ଅଭିଵାଦେତ୍ୱା ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଥା ଅକଂସୁ। ଦେଵତାୟୋ ଚ ''ଭଦନ୍ତା ଅମ୍ହାକଂ ଅତ୍ଥକାମା ହିତକାମା''ତି ପୀତିସୋମନସ୍ସଜାତା ହୁତ୍ୱା ସୟମେଵ ସେନାସନଂ ସମ୍ମଜ୍ଜନ୍ତି, ଉଣ୍ହୋଦକଂ ପଟିୟାଦେନ୍ତି , ପିଟ୍ଠିପରିକମ୍ମଂ ପାଦପରିକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତି, ଆରକ୍ଖଂ ସଂଵିଦହନ୍ତି। ତେପି ଭିକ୍ଖୂ ତମେଵ ମେତ୍ତଂ ଭାଵେତ୍ୱା ତମେଵ ଚ ପାଦକଂ କତ୍ୱା ଵିପସ୍ସନଂ ଆରଭିତ୍ୱା ସବ୍ବେ ତସ୍ମିଂୟେଵ ଅନ୍ତୋତେମାସେ ଅଗ୍ଗଫଲଂ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିତ୍ୱା ମହାପଵାରଣାୟ ଵିସୁଦ୍ଧିପଵାରଣଂ ପଵାରେସୁନ୍ତି।

ଏଵମ୍ପି ଅତ୍ଥକୁସଲେନ ତଥାଗତେନ,

ଧମ୍ମିସ୍ସରେନ କଥିତଂ କରଣୀୟମତ୍ଥଂ;

କତ୍ୱାନୁଭୁୟ୍ୟ ପରମଂ ହଦୟସ୍ସ ସନ୍ତିଂ,

ସନ୍ତଂ ପଦଂ ଅଭିସମେନ୍ତି ସମତ୍ତପଞ୍ଞା।

ତସ୍ମା ହି ତଂ ଅମତମବ୍ଭୁତମରିୟକନ୍ତଂ,

ସନ୍ତଂ ପଦଂ ଅଭିସମେଚ୍ଚ ଵିହରିତୁକାମୋ;

ଵିଞ୍ଞୂ ଜନୋ ଵିମଲସୀଲସମାଧିପଞ୍ଞା-

ଭେଦଂ କରେୟ୍ୟ ସତତଂ କରଣୀୟମତ୍ଥନ୍ତି।

ପରମତ୍ଥଜୋତିକାୟ ଖୁଦ୍ଦକପାଠ-ଅଟ୍ଠକଥାୟ

ମେତ୍ତସୁତ୍ତଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ନିଗମନକଥା

ଏତ୍ତାୱତା ଚ ଯଂ ୱୁତ୍ତଂ –

‘‘ଉତ୍ତମଂ ୱନ୍ଦନେୟ୍ୟାନଂ, ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ରତନତ୍ତଯଂ;

ଖୁଦ୍ଦକାନଂ କରିସ୍ସାମି, କେସଞ୍ଚି ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ସରଣସିକ୍ଖାପଦଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରକୁମାରପଞ୍ହମଙ୍ଗଲସୁତ୍ତରତନସୁତ୍ତତିରୋକୁଟ୍ଟନିଧିକଣ୍ଡମେତ୍ତସୁତ୍ତୱସେନ ନୱପ୍ପଭେଦସ୍ସ ଖୁଦ୍ଦକପାଠସ୍ସ ତାୱ ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନା କତା ହୋତି। ତେନେତଂ ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘ଇମଂ ଖୁଦ୍ଦକପାଠସ୍ସ, କରୋନ୍ତେନତ୍ଥୱଣ୍ଣନଂ;

ସଦ୍ଧମ୍ମଟ୍ଠିତିକାମେନ, ଯଂ ପତ୍ତଂ କୁସଲଂ ମଯା।

ତସ୍ସାନୁଭାୱତୋ ଖିପ୍ପଂ, ଧମ୍ମେ ଅରିଯପ୍ପୱେଦିତେ;

ୱୁଦ୍ଧିଂ ୱିରୂଳ୍ହିଂ ୱେପୁଲ୍ଲଂ, ପାପୁଣାତୁ ଅଯଂ ଜନୋ’’ତି।

ପରମୱିସୁଦ୍ଧସଦ୍ଧାବୁଦ୍ଧିୱୀରିଯଗୁଣପ୍ପଟିମଣ୍ଡିତେନ ସୀଲାଚାରଜ୍ଜୱମଦ୍ଦୱାଦିଗୁଣସମୁଦଯସମୁଦିତେନ ସକସମଯସମଯନ୍ତରଗହନଜ୍ଝୋଗାହଣସମତ୍ଥେନ ପଞ୍ଞାୱେଯ୍ୟତ୍ତିଯସମନ୍ନାଗତେନ ତିପିଟକପରିଯତ୍ତିପ୍ପଭେଦେ ସାଟ୍ଠକଥେ ସତ୍ଥୁସାସନେ ଅପ୍ପଟିହତଞାଣପ୍ପଭାୱେନ ଛମହାୱେୟ୍ୟାକରଣେନଛମହାୱେୟ୍ୟାକରଣେନ କରଣସମ୍ପତ୍ତିଜନିତସୁଖୱିନିଗ୍ଗତମଧୁରୋଦାରୱଚନଲାୱଣ୍ଣଯୁତ୍ତେନ ଯୁତ୍ତମୁତ୍ତୱାଦିନା ୱାଦୀୱରେନ ମହାକୱିନା ଛଳଭିଞ୍ଞାପଟିସମ୍ଭିଦାଦିପ୍ପଭେଦଗୁଣପ୍ପଟିମଣ୍ଡିତେ ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମେ ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତବୁଦ୍ଧୀନଂ ଥେରୱଂସପ୍ପଦୀପାନଂ ଥେରାନଂ ମହାୱିହାରୱାସୀନଂ ୱଂସାଲଙ୍କାରଭୂତେନ ୱିପୁଲୱିସୁଦ୍ଧବୁଦ୍ଧିନା ବୁଦ୍ଧଘୋସୋତି ଗରୂହି ଗହିତନାମଧେୟ୍ୟେନ ଥେରେନ କତା ଅଯଂ ପରମତ୍ଥଜୋତିକା ନାମ ଖୁଦ୍ଦକପାଠୱଣ୍ଣନା –

ତାୱ ତିଟ୍ଠତୁ ଲୋକସ୍ମିଂ, ଲୋକନିତ୍ଥରଣେସିନଂ;

ଦସ୍ସେନ୍ତୀ କୁଲପୁତ୍ତାନଂ, ନଯଂ ସୀଲାଦିସୁଦ୍ଧିଯା।

ଯାୱ ବୁଦ୍ଧୋତି ନାମମ୍ପି, ସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତସ୍ସ ତାଦିନୋ;

ଲୋକମ୍ହି ଲୋକଜେଟ୍ଠସ୍ସ, ପୱତ୍ତତି ମହେସିନୋତି।

ପରମତ୍ଥଜୋତିକାଯ ଖୁଦ୍ଦକ-ଅଟ୍ଠକଥାଯ

ଖୁଦ୍ଦକପାଠୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।